

שבוע פרשת מטות - בארץ הקודש

(21 - 27 July 19)

י"ח - כ"ד תמוז תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולחוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבָדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוּמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ונינים בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רוממה ימין יהוה עשה חיל: ז לא־אמות בִּיר־אֶחִיָּה
 אִסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרָנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנָנִי:
 יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשָּׁעַר
 לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי וְתַהֲיִלִּי
 לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ תְּבוּנוֹת הַיְּהוָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
 כג מֵאֵת יְהוָה הִתְהַוָּה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
 כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הַפֹּאֵר
 בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל | יְהוָה וַיֹּאדָר
 לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בְּעֲבָתִים עֲדִקְרָנוֹת הַמִּזֻּבָּח: כח אֵלֵי אַתָּה
 וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי אֲרוֹמְכֶךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי
 לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּ־
 נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּ־נָא בֵּית־אֶהְרֹן כִּי
 לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
 ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא
 אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה
 בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִכְּפֹת בְּאָדָם: ט טוֹב
 לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִכְּפֹת בְּגָדִים: י פִּלְגֹּזִים סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם
 יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סִבּוֹנִי גַם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי
 אֲמִילֶם: יב סִבּוֹנִי כְּדֹבֹרִים דַּעְכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם
 יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דַּחַח דַּחִיתָנִי לְנִפְל וַיְהוָה עֲזָרָנִי:
 יד עֲנִי וְזָמַרְתָּ יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רִנָּה וִישׁוּעָה
 בְּאֶהְלִי צְדִיקִים יִמְּיִן יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמְּיִן יְהוָה

קית

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

בְּתַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אוֹדֶה בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמְדִּי
 מִשְׁפָּטִי צִדְקָה: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־
 מָוֶד: ט בְּמֶה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשִׁמּוֹר כְּדִבְרֶךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי

א אֲשֶׁרִי תִמְיַמִּירְךָ תְּהַלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה:
 ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרֹשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעֵלוּ
 עוֹלָה בְּדַרְכָּיו תִּלְכּוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָהּ פִּקְדִיךָ לְשִׁמּוֹר
 מָוֶד: ה אֲחֵלִי יִפְגּוּ דְרָכֵי לְשִׁמּוֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ

המשך בעמוד נט

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי מותר לעוררו על המבואר בש"ס בכ"מ בחוב וזכות הרב לאנשי מקומו וידוע ג"כ הדיוק דרבנו הזקן בכינוי רב מרא דאתרא שלאמיתתו של דבר הוא הבעל דמקומו וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואינו מבקש אלא לפי כחן הרי בודאי שניתנו להרב הכחות למלאות תפקידו זה אלא שצריך הוא להוציאם מן הכח אל הפועל והבא לטהר מסייעין אותו, מובן שלא לדרשא קאטינא אלא שבהנוגע לפועל ובעיקר העיקרים החדרת קיום מצות מעשיות בחיי היום יומים וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ג
- (ג) מאמר ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות
שבת פרשת מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ו ... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת מטות-מסעי, יג
- (ה) משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז
וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ יט
- (ו) לקוטי-שיחות פרשת מטות כרך יח לא
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לה
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות לו
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מטות לז
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות סא
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת מטות סב
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מטות עב
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עד
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מטות עז
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מטות קכח
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת מטות קמא
- (יז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק יז, קהלת פרק ו קמד
- (יח) משניות – מסכת עדויות/עבודה זרה
ביאור קהתי קמו
- (יט) עין יעקב מסכת מגילה קנג
- (כ) מסכת תמורה עם ביאורים
מדף ב עד דף ח קנד
- (כא) מדרש רבה למגילת איכה קפג
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ר
- (כג) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רא
- (כד) לקוטי תורה ביאור על פסוק "וידבר משה"
אדמו"ר הזקן רג
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רח
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רט
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רי
- (כח) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב ריא
- (כט) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ ריג
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רטו
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ריז
- (לב) רמב"ם – הלכות בית הבחירה ריח
- (לג) חומש לקריאה בציבור רכ
- (לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רכח
- (לה) ביאורים לפרקי אבות פרק א רכט
- (לו) לוח זמנים לשבוע פרשת מטות רל
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רלא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

נאמר בפסוק הפותח את פרשת מטות:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמָּטוֹת נְשֵׁי הַשִּׁבְטִים לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', אִישׁ כִּי יְדוּר נָדָר וְגו'¹
והתורה הולכת ומפרשת את פרטי דיני הנדרים.

וַצִּירֶף לְהִבִּין² מֵהוּ כָּלְלוֹת

עֲנִין הַנְּדָרִים שֶׁאֵדָם נודר ואוסר

על עצמו ליהנות מדברים כאלה

ואחרים, וְהָרִי אֵיתָא מובא

בפירוש³ למי בתלמוד ירושלמי

במסכת נדרים לא דִּינָה בְּמָה

שֶׁאֲסָרָה תוֹרָה כו' (בתמיהה)

וכי לא די לך במה שהתורה אסרה

עליך שאתה מוסיף על עצמך עוד

איסורים, וְלָמָּה לְאָדָם לְאָסוֹר

על עצמו דָּבָר הַמוֹתֵר? ואם

כן כל ענין הנדרים הוא תמוה ולא

מובן.

גַּם צִירֶף לְהִבִּין עוד דבר תמוה

לָמָּה נֶאֱמָרָה פִּרְשָׁה זוֹ פרשת

הנדרים לְרָאשֵׁי הַמָּטוֹת נְשֵׁי

השבטים דִּקְא, דְּלֹא כָּל שֶׁאֵר

הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ עַל-יְדֵי ה'

למשה רבנו על-מנת למסור את

הדברים לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְרַשִׁי

פִּירֵשׁ ונתן טעם לכך שהפרשה

נאמרה לראשי המטות, חֵלֶק כְּבוֹד

לְנִשְׂיָאִים לְלִמְדָם תַּחֲלִילָה,

וְאַחֲרֵיכֵן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּמוֹסִיף רַשִׁי ומפרש עוד, וּמִנֵּין

מַהִיכֵן אֲנוּ לְמִדִּים שֶׁאֵף שֶׁאֵר

הַדְּבָרוֹת כֵּן, שְׁלֵמַעֲשֶׂה גַם שֶׁאֵר

הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ מֵה' אֵל מִשֶּׁה נִמְסְרוּ

כך שתחילה נאמרו לראשי המטות

ורק אחר כך לכל בני ישראל תְּלִמּוֹד

לִמְרָם בְּמִקּוֹם אַחֵר (בפרשת כי

תשא) וַיִּשְׁכְּבוּ אֵלָיו אֵל מִשֶּׁה,

אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְכָל הַנִּשְׂיָאִים

בְּעֵדָה, וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם,

וְאַחֲרֵיכֵן נִגְשׁוּ כָּל בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל⁴ וּפְסוּקִים אֵלֶּה מְדַבְּרִים עַל

הסדר הקבוע שבו מסר משה לעם את

דברי ה', הרי שתמיד הנשיאים שמעו

לפני שאר העם. ולפי זה אין להתפלא על כך שהכתוב אומר למסור את

ביאור בדרך אפשר

האמור בפרשה זו לנשיאים תחילה. אַף עֲדִין צִירֶף לְהִבִּין אם אכן
הדבר נכון לגבי כל דיני התורה מְדוּעַ מִשְׁמִיעַ הַכְּתוּב עֲנִין זֶה
(שְׁחָלֶק כְּבוֹד לְנִשְׂיָאִים לְלִמְדָם תַּחֲלִילָה) בְּפִרְשַׁת נְדָרִים
דִּקְא. וּבְפִירוּשׁ רַשִׁי יש יתייחסות לשאלה הזו, וּמָה רָאָה

לְאֶמְרָה כֵּן, לְמַד שֶׁהַפֶּרֶת

נְדָרִים בְּיָחִיד מוֹמַחָה וְכו'.

כלומר, הכתוב מפרט שהדברים נמסרו

תחילה לראשי המטות דווקא בפרשת

נדרים כדי ללמד שדיין מומחה יכול

להפר (לבטל, להחזיר) נדרים גם כדיין

יחיד (ואם אין מומחה, יש צורך

בשלושה שאינם מומחים). וְצִירֶף

לְהִבִּין מֵהוּ הָעֲנִין בְּזֶה לפי

המשמעות הפנימית של הדברים?.

גַּם צִירֶף לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתֹב

הַבְּחִי⁵ בפירושו לפרשה זו

שֶׁנֶּסְמָכָה פִּרְשַׁת נְדָרִים כֵּן

פּוֹתַחַת פֶּרֶשַׁת מִטּוֹת לְפִרְשַׁת

מוֹעֲדוֹת שֶׁבֶה מְדוּבָר בפרשת פינחס

הסמוכה לפרשת מטות, לְפִי

שֶׁבְּסִיּוּם פִּרְשַׁת מוֹעֲדוֹת אַחֵר

פִּירוּט הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהִבָּא בְּכָל חֹג

וּמוֹעֵד נֶאֱמָר⁶ בתורה אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ

לִּה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד

מִנְדְּבָרֵיכֶם וְנִדְבָוְתֵיכֶם וְגו'.

כלומר, אלה הם קרבנות החובה

שצריך להקריב בחגים בנוסף לקרבנות

הבאים בגלל נדר או נדבה.

וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, מדוע

הדבר הוא נתינת טעם לסמיכות בין

פרשת הקרבנות לפרשת הנדרים

שְׁהָרִי כָּלְלוֹת עֲנִין הַמוֹעֲדִים

אֵינוּ נֶעֱשֶׂה עַל-יְדֵי נָדָר שֶׁל

האדם אלא זו מצווה מאת הקדוש

ברוך הוא. וְאַדְרָבָּה, בְּסִיּוּם עֲנִין

הַמוֹעֲדִים נֶאֱמָר "לְבַד

מִנְדְּבָרֵיכֶם" גו' והפסוק עצמו מדגיש

שכל האמור בענין קרבנות החגים

הוא דבר נבדל ונפרד מהנדרים

והנדבות, וְאֵם-כֵּן מֵהוּ הַקָּשֶׁר

וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁבֵּין נְדָרִים

לְמוֹעֲדוֹת וּמֵה הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל דְּבָרֵי

רבינו בחיי על סמיכות הפרשיות זו לזו?.

בס"ד. שבת פרשת מטות-מסעי,

מברכים החרודש מנחם-אב,

ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמָּטוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', אִישׁ כִּי

יְדוּר נָדָר וְגו'¹. וַצִּירֶף לְהִבִּין² מֵהוּ כָּלְלוֹת עֲנִין

הַנְּדָרִים, וְהָרִי אֵיתָא בִּירוּשָׁלַיִם³ לֹא דִינָה בְּמָה

שֶׁאֲסָרָה תוֹרָה כו' (בתמיהה), וְלָמָּה לְאָדָם

לְאָסוֹר עַל עֲצָמוֹ דָּבָר הַמוֹתֵר. גַּם צִירֶף לְהִבִּין

לָמָּה נֶאֱמָרָה פִּרְשָׁה זוֹ לְרָאשֵׁי הַמָּטוֹת דִּקְא,

דְּלֹא כָּל שֶׁאֵר הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל.

וְרַשִׁי פִירֵשׁ, חֵלֶק כְּבוֹד לְנִשְׂיָאִים לְלִמְדָם

תַּחֲלִילָה, וְאַחֲרֵיכֵן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמוֹסִיף,

וּמִנֵּין שֶׁאֵף שֶׁאֵר הַדְּבָרוֹת כֵּן, תְּלִמּוֹד לִזְמַר

וַיִּשְׁכְּבוּ אֵלָיו אֶהְרֹן וְכָל הַנִּשְׂיָאִים בְּעֵדָה, וַיְדַבֵּר

מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם, וְאַחֲרֵיכֵן נִגְשׁוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁴.

אַף עֲדִין צִירֶף לְהִבִּין מְדוּעַ מִשְׁמִיעַ הַכְּתוּב עֲנִין

זֶה (שְׁחָלֶק כְּבוֹד לְנִשְׂיָאִים לְלִמְדָם תַּחֲלִילָה)

בְּפִרְשַׁת נְדָרִים דִּקְא. וּבְפִירוּשׁ רַשִׁי, וּמָה רָאָה

לְאֶמְרָה כֵּן, לְמַד שֶׁהַפֶּרֶת נְדָרִים בְּיָחִיד מוֹמַחָה

וְכו'. וַצִּירֶף לְהִבִּין מֵהוּ הָעֲנִין בְּזֶה. גַּם צִירֶף

לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתֹב הַבְּחִי⁵ שֶׁנֶּסְמָכָה פִּרְשַׁת נְדָרִים

לְפִרְשַׁת מוֹעֲדוֹת, לְפִי שֶׁבְּסִיּוּם פִּרְשַׁת מוֹעֲדוֹת

נֶאֱמָר⁶ אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לִּה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְדְּבָרֵיכֶם

וְנִדְבָוְתֵיכֶם וְגו'. וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, שְׁהָרִי

כָּלְלוֹת עֲנִין הַמוֹעֲדִים אֵינוּ נֶעֱשֶׂה עַל-יְדֵי נָדָר.

וְאַדְרָבָּה, בְּסִיּוּם עֲנִין הַמוֹעֲדִים נֶאֱמָר "לְבַד

מִנְדְּבָרֵיכֶם" גו', וְאֵם-כֵּן מֵהוּ הַקָּשֶׁר וְהַשִּׁיכוֹת

שֶׁבֵּין נְדָרִים לְמוֹעֲדוֹת.

(1) ריש פרשתנו (מטות ל, ב-ג). (2) בהבא לקמן - ראה רד"ה וידבר גו' המטות העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'סט).

(3) נדרים פ"ט ה"א. וראה לקו"ש ח"ג ע' 107 ואילך (מהתוועדות זו). (4) תשא לד, לא-לב. (5) פרשתנו (מטות ל, ב). (6) ס"פ

וידבר משה אל ראשי המטות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וְהָעֵנָן לְפִי הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַדְּבָרִים הוּא, דְּהֵנָּה יָדוּעַ מֵאִמֵּר
- 2 חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ שֶׁנִּתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיטֵל לוֹ דִּירָה
- 3 בְּתַחְתּוֹנִים⁷, וְהֵינֵנו, שֶׁהַכֹּנֶה וְהַמְטָרָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא
- 4 שְׁתֵּהִיָּה הַדִּירָה מִקּוֹם מִשְׁכָּן לְאַלּוּקוֹת שֶׁבוּ תִּהְיֶה גִילּוּי וְהַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה
- 5 לַמָּטָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן דְּוָקָא,
- 6 שְׁלֹכָן צָרִיכִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ב) וְהָעֵנָן הוּא, דְּהֵנָּה יָדוּעַ שֶׁנִּתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה
- 7 לַעֲסוֹק בְּעֵנֵי הַמָּטָה וּלְבֹא
- 8 בְּמַגַּע עִם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים וְחֹמְרִים
- 9 פְּדִי לְכָרֶם לְהַפְרִיד בֵּין הַטּוֹב
- 10 וְהָרַע הַמַּעֲוָרִים בְּהֵם יָחַד וְלַהֲעֵלוֹת
- 11 אֶת הַטּוֹב וּלְזַכֵּכֶם לַעֲשׂוֹת אֶת
- 12 הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים מִזֹּכִים וּמַעֲוָדִים
- 13 יוֹתֵר. וּמִזֶּה מוֹכֵן, מֵאַחֵר שֶׁעַל
- 14 הָאָדָם לְהִתְעַסֵּק עִם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים כְּדִי
- 15 לְזַכֵּכֶם וְלַהֲעֵלוֹת אוֹתָם, מוֹכֵן שְׁלֹא
- 16 צָרִיךְ לְהִיטֵל עֵנֵן הַגְּדִירִים
- 17 שֶׁאֵדָם אוֹסֵר עַל עֲצָמוֹ דְּבָרִים שׁוֹנִים
- 18 בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא עֵנֵן
- 19 הַפְּרִישׁוֹת וְהַתַּרְחֻקוֹת מִגִּשְׁמִיּוֹת
- 20 הָעוֹלָם, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁸
- 21 גְּדִירִים סִיג לְפָרִישׁוֹת, כִּי
- 22 כְּאֲשֶׁר פּוֹרֵשׁ מִדְּבָרִים
- 23 הַמְּוַתְּרִים וְלֹא מִתְעַסֵּק בָּהֶם וְנִהְיָה
- 24 מֵהֶם, הָרִי אֵינוֹ מְבָרָר
- 25 וּמְזַכֵּכֶם וְזֹאת בְּנִיגוּד לַמִּטְרָה
- 26 הַבְּרִיאָה שֶׁהָאָדָם כֵּן יִבֹּא בְּמַגַּע עִם
- 27 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְיִהְיוּ אֶת הַתַּחְתּוֹנִים
- 28 דְּוָקָא לְהִיטֵל 'יִירָה' וּמִשְׁכָּן לֵה.
- 29 וְכִידּוּעַ תּוֹרַת הַבְּעַל-שֵׁם
- 30 טוֹב⁹ עַל הַפְּסוּק¹⁰ כִּי תִרְאֶה
- 31 חֲמֹר שׁוֹנֵאָךְ וְגו' רֹבֵץ תַּחַת
- 32 מִשְׁאוֹ וְחֹדֶלֶת מַעֲזוֹ לֹא יוֹעִילָה בְּדַעְתָּךְ
- 33 שְׁלֹא לְסַיֵּעַ לוֹ בְּפִרְקַת הַמִּשְׁאֵל מֵעַל
- 34 הַחֲמֹר, אוֹמֵרֶת לָךְ הַתּוֹרָה תַּעֲזוֹב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ וְכֵן תְּסַיֵּעַ לוֹ, וּפִירֵשׁ
- 35 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב (לְהֵלֵן, מִתּוֹךְ "הַיּוֹם יוֹם...", כ"ח שְׁבַט: כִּי תִרְאֶה חֲמֹר -
- 36 כֹּאשֶׁר תִּסְתַּכֵּל בַּעֲיֵן טוֹב בַּחֲמוֹר שֶׁל שְׁהוּא הַגּוֹף, תִּרְאֶה - שׁוֹנֵאךְ - שְׁהוּא
- 37 שׁוֹנֵא אֶת הַנִּשְׁמָה הַמִּתְעַנְּגָה לְאַלּוּקוֹת וְרוּחָנִיּוֹת, וְעוֹד תִּרְאֶה שְׁהוּא - רֹבֵץ
- 38 תַּחַת מִשְׁאֵל - שֶׁנֶּחֱן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹנֵף שִׁיּוּדֶךָ עַל יַד תּוֹרָה וּמִצְוֹת
- 39 וְהוֹנֵף מִתְעַצֵּל בְּקִיּוּמָם. וְאוּלֵי יַעֲלֶה בַּלְבָּבְךָ - וְחֹדֶלֶת מַעֲזוֹב לוֹ - שִׁיּוּכֵל לְקִיּוּם
- 40 שְׁלִיחוּתוֹ, כִּי אִם תִּתְחַלֵּל בְּסִיגוּפִים לְשַׁבּוֹר אֶת הַחֲוֹמְרוֹת, הֵנָּה לֹא כּוֹז הַדֶּרֶךְ
- 41 יִשְׁכּוֹן אוֹר הַתּוֹרָה, כִּי אִם - עֲזוֹב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ - לְבַרֵּר אֶת הַגּוֹף וּלְזַכּוֹ וְלֹא
- 42 לְשַׁבְּרוֹ בְּסִיגוּפִים. וּמִדְּבָרֵי הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב מוֹכֵן שֶׁסֹּדֵר הָעֲבוּדָה שֶׁהִסְדֵּר

- 43 הַנִּכּוֹן וְהָרָצוּי בְּעִבּוּדֵת ה' אֵינוֹ כְּאֹפֶן שֶׁל שְׂכִירַת הַחֲמִירִיּוֹת
- 44 וּבִיטּוּלָה בְּאֻמְצָעוֹת סִיגוּפִים וּפְרִישׁוֹת מַעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה מִתּוֹךְ כּוֹנֵה 'לְשַׁבּוֹר'
- 45 אֶת הַחֲוֹמְרוֹת, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, הַסֵּדֵר הַנִּכּוֹן וְהָרָצוּי בְּעִבּוּדֵת ה' הוּא עֲזוֹב
- 46 תַּעֲזוֹב עִמּוֹ, לְעֹזֹר לְגוֹף לְבַצֵּעַ אֶת הַמּוֹטֵל עָלָיו הֵינֵנו שֶׁהָעֲבוּדָה
- 47 עֲבוּדַת ה' כְּרֹאֵי צָרִיכָה לְהִיטֵל לֹא
- 48 מִתּוֹךְ הַתַּנְגּוּדוֹת לְגוֹף ו'שְׂכִירַת' הַגּוֹף
- 49 אֲלֵא יָחַד עִם הַגּוֹף וְנִפְשׁ
- 50 הַבְּהִמִּיּוֹת, לְבָרֶרם לְהַפְרִיד בֵּין
- 51 הַטּוֹב וְהָרַע הַמַּעֲוָרִים בְּהֵם וּלְזַכֵּכֶם
- 52 לְזַכֵּךְ וְלַעֲדָן אֶת הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי וְאֵת
- 53 הַנִּפְשׁ הַבְּהִמִּיּוֹת, שֶׁגַּם הֵם יִתְעַלּוּ
- 54 בְּמִדְרִיגַת הָאֱלֻקוֹת. וְלָכֵן בְּגַלֵּל
- 55 שְׁעִבּוּדֵת ה' הַנִּכּוֹנָה הִיא תּוֹךְ שִׁיתוּף
- 56 פְּעוּלָה וְסִיּוּעַ לְגוֹף אֲמָרָה תּוֹרָה
- 57 כְּדִבְרֵי הַתַּלְמוּד הִירוּשָׁלַיִם הָאֲמֹרִים
- 58 לְעִיל דִּיךְ דִּי מִסְפִּיק לָךְ בְּמָה
- 59 שְׁאִסְתְּרָתָךְ תּוֹרָה, וְאֵין לְאָדָם
- 60 לִידּוֹר נִדְרִים לְאִסּוֹר עַל עֲצָמוֹ
- 61 דְּבָרִים הַמְּוַתְּרִים, כִּיּוֹן
- 62 שְׁתִּתְּקַלֵּית הַכֹּנֶה שֶׁל כִּלּוֹת בְּרִיאַת
- 63 הָעוֹלָם הִיא בְּעֵנֵן הַבִּירוּרִים
- 64 וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן צָרִיךְ לְהַבִּין לִשְׁם מִה נּוֹעַד
- 65 כֹּל עֲנִיֵן הַנִּדְרִים?
- 66 אֲלֵא הַבִּיאֹר:
- 67 אֲמַנָּם¹¹, כֹּל זֶה הַמְּבֹאֵר לְעִיל עַל
- 68 כֵּךְ שֶׁלֹּא מִתּוֹךְ שֶׁל דְּבַר לֹא רָצוּי לְפָרֹשׁ
- 69 מַעֲנִינֵי הָעוֹלָם אֲלֵא יֵשׁ לְעַבּוֹד אֶת ה'
- 70 עִם הַגּוֹף וּלְזַכּוֹ וְעִם הַגִּשְׁמִיּוֹת
- 71 וְלַהֲעֵלוֹתָהּ לְקִדּוּשָׁה הוּא בְּאָדָם
- 72 יֵשׁ הוֹלָךְ¹², וְהֵינֵנו שֶׁהוֹלָךְ
- 73 בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה כו', וְהִנֵּהנָהּ
- 74 וּמַעֲשֵׂי הֵם לְפִי הוֹרָאוֹת הַתּוֹרָה אֲכָל
- 75 מִי שֶׁחֲטָא וּפָגַם כְּמִבּוֹר
- 76 בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים כִּי חֲטָא יוֹצֵר פָּגַם בְּנַפְשׁ הָאָדָם וְכֵן לְמַעַל כִּכְיוּל (וּבִלְשׁוֹן
- 77 רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבִּסְפָּר הַתַּנִּיּא פֶּרֶק א': "וְהָעוֹבֵר עַל מִצְוֹת
- 78 לֹא-תַעֲשֶׂה, עַל-יָדֵי שְׁנֵדָבָק הָרַע בְּנַפְשׁוֹ עוֹשֶׂה פָּגַם לְמַעַל בַּשְּׂרָה וּמִקּוֹר
- 79 חֻצְבָּה" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ) וְעַכְשָׁי אֵת הַדֶּרֶךְ וְעַכְשָׁי עַל דְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְרֹאֶה
- 80 מִכִּי וְיֹדַע בְּנַפְשׁוֹ שְׁאִי-אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁאֵין לוֹ אֶת הַיְּכוּלָה לְבָרֵר אֶת
- 81 הַדֶּכֶר וְהוּא יוֹדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין יִרְבָּה לְהִיטֵל שְׁקוּעַ בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם, הַדְּבַר יִפְגַע
- 82 בְּמַצְבּוֹ הַרוּחָנִי, אֲזִי הָעֵצָה לְאוֹתוֹ אִם הִיא שְׁפּוֹרֵשׁ עֲצָמוֹ וְנוֹדֵר
- 83 הַנֶּאֱמָר וּמִקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ אִסּוֹר גַּם מִדְּבַר הַמְּוַתְּרִי, וּכְדִבְרֵי כ"ק
- 84 מו"ח מוֹרֵי וְחַמֵּי אֲדָמוֹר¹³ (רַבִּי יוֹסֵף יִצְחָק מְלִיּוּבֵאוֹוִיטְשׁ,

פינחס (כט, לט). (7) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (8) אבות פ"ג מי"ג. (9) אגרות-קודש אדמו"ר מהררי"צ ח"ג ע' שכה. הועתק ב"היום יום" כח שבט. כתר שם טוב בהוספות סימן כא. וש"נ. (10) משפטים כג, ה. (11) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1076 ואילך. (12) ע"פ לשון הכתוב - קהלת ז, כט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חתונה של הרבי) שִׁישְׁנוּ הַפֶּתַח הַיְדוּעַ בין חסידים: וְאֵם מ'טָאָר
 2 נִיט, טָאָר מְעַן נִיט, אִין וְאֵם מ'מַעַג, דָּאָרף מְעַן נִיט¹³,
 3 מה שאסור – אסור, ומה שמותר – מותר, וְהִינֵי הפרישות מענייני העולם
 4 וההימנעות גם מדברים המותרים היא התנהגות נכונה וראויה באנשים
 5 מסוימים לְפִי שְׁנַמְצָא אותו אדם
 6 שסטה מהדרך הישרה ו"עבר את
 7 הדרך" נמצא בְּמַעֲמָד וּמַצָּב
 8 שִׁיכוּל לְהִיט שְׁלֵא זֶה בְּלִבָּד
 9 שֶׁהוּא לֹא יִכְרֵר אֶת הַמַּאֲכָל
 10 ויעלה אותו לקדושה, אֶלָּא
 11 אֲדִרְבָּה, שֶׁהַמַּאֲכָל יִמְשִׁיךְ
 12 וְיֹוֹרֵד אוֹתוֹ לְמַטָּה כֹּו' ולמרות
 13 שהמאכל מותר באכילה מן הדין, כיוון
 14 שמדובר באדם ששקוע בגשמיות
 15 וחומריות, האכילה תגרום לו
 16 הידרדרות נוספת (וזה לשון רבנו הזקן
 17 בתניא פרק ז: "אך מי שהוא בווילי
 18 בשר וסובאי יין למלאת תאוות גופו
 19 ונפשו הבהמית... על-ידי זה יורד חיות
 20 הבשר והיין שבקרב ונכלל לפי שעה
 21 ברע גמור שבשלוש קליפות הטמאות
 22 וגופו נעשה להן לבוש ומרכבה לפי
 23 שעה עד אשר ישוב האדם ויחזור
 24 לעבודת ה' ולתורתו..."), וְלִכֵּן צָרִיף
 25 אדם זה לְפָרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְלֵאסֹר
 26 עַל עֲצָמוֹ גם דברים המותרים מצד
 27 עצמם.
 28 (ג) וְעֲנִין ב' אֹפְנִים הַנִּל
 29 בעבודת האדם, האחד – שהאדם כן
 30 עוסק בענייני העולם ומבזבז אותם
 31 ומעלה אותם לקדושה, והשני שהאדם נודר נדרים ופורש מענייני העולם, כפי
 32 שהוא משתקף ובא לידי ביטוי בְּכָלִלוֹת הָעוֹלָמוֹת הוא החילוק
 33 ההבדל שֶׁבֵּין עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הראשון והנעלה מבין ארבעת העולמות
 34 הרוחניים הכלליים וְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה הרוחניים שלמטה
 35 מעולם האצילות. דְּהֵנָּה, עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוא עוֹלָם מְבוֹרָר
 36 ומזוכך שמלכתחילה אין בו רע והיפך הקדושה, דְּכִתִּיב בִּיה¹⁴ שכתוב בו
 37 לֹא יִגּוֹרֵף רָע, וְנִקְרָא עוֹלָם הָאֲחֻדוֹת¹⁵ העולם שבו הכול בטל
 38 לאלוקות בצורה מוחלטת ואין שום מציאות שנראית כדבר נפרד מאלוקות,
 39 לְפִי שֶׁשָּׁם בעולם האצילות הרי כלשון הוזהר לֹא רַק אִיהוּ וְחִיּוּהִי
 40 חַד, הוא והאורות שלו אחד, אֶלָּא גַם אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד הוא
 41 וה"כלים" שלו, כביכול, אחד¹⁶. וכמבואר בחסידות הכוונה היא שעשר

הספירות העליונות מתגלות ומאירות בדרך של התלבשות "אורות" ב"כלים"
 ובעולם האצילות לא רק ה"אורות" (חיות) מאוחדים לחלוטין באלוקות ואין
 להם מציאות נפרדת אלא גם ה"כלים" (גרמוה) שבעצם נועדו לגרום לאור
 הגדרה מסוימת ו"ציור" מסוים, גם הם בטלים לאלוקות לגמרי (ראה תניא,
 אגרת הקודש סימן כ: "איהו וחיות
 חד איהו וגרמוהי חד בהון (פירוש:
 עשר ספירות דאצילות חיותה הן
 האורות וגרמוהי הן הכלים שכולן
 אלוקות מה-שאין-כן בבריא-ה-יצירה-
 עשיה"), זאת למרות שהכלים "הן
 בבחינת גבול" – עיין שם באריכות).
 מה-שאין-כן בְּעוֹלָמוֹת
 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, שם אין
 ביטול לאלוקות באותה דרגה כמו
 בעולם האצילות שְׁעַל-זֶה על
 מעדם של הספירות והנבראים
 הרוחניים (כמלאכים עליונים) בעולמות
 אלו נֶאֱמָר¹⁷ וּמִשָּׁם יִפְרֹד,
 שֶׁשָּׁם מִתְחִיל עֲנִין הַפְּרֹד, כי
 הביטול לאלוקות אינו מוחלט כמו
 באצילות וְעַד שבדרגות יותר נמוכות
 יש נתינת מקום לְמַצִּיאוֹת שֶׁל רָע
 כֹּו', היפך הקדושה, שֶׁהֲרִי אֶפִּילוֹ
 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שהוא עולם
 רוחני נעלה מאד יֵשׁ עַל-כָּל-פָּנִים
 מִיעוֹט רָע¹⁸ על ארבעת העולמות
 אצילות בריאה-יצירה-עשייה נאמר
 בכתבי האריז"ל שבעולם האצילות
 כולו טוב ("לא יגורף רע"), בעולם
 הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע, בעולם
 היצירה חציו טוב וחציו רע ובעולם העשייה רובו רע (ולכן נאמר בספר
 התניא, פרק ו, שהעולם הזה, עולם העשייה הגשמי, נקרא "עולם הקליפות",
 ו"כל מעשה עולם הזה קשים ורעים והרעים גוברים בו").
 וּמִזֶּה מוֹכֵן, שְׁעֲנִין הַנִּדְרִים שנועדו למנוע מהאדם להיות שקוע
 בגשמיות יתר על המידה שִׁיף רַק בְּמִדְרֵיגַת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, שהם, כאמור, עולמות שבהם יש מציאות של פיורוד
 מהקדושה ואי ביטול לאלוקות ויש צורך בהתרחקות ופרישות מדברים מסוג
 זה מֵהַ-שְּׁאִין-כֵּן מִצַּד מִדְרֵיגַת עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שבו אין כל
 נתינת מקום לדברים בלתי רצויים אִין צוֹרֵף כָּלֵל בְּעֲנִין הַנִּדְרִים.
 וּבְעֲנִין הַסְּפִירוֹת כפי ששני האופנים האמורים משתקפים בספירות
 העליונות הֲרִי זֶה הַחִילּוֹק ההבדל בֵּין סְפִירַת הַבִּינָה שבה יש

(13) ספר השיחות תש"ה ע' 72. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' עד (הועתק ב"היום יום" כה אדר שני). (14) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, ג ואילך. (15) ראה עבודת הקודש ח"א פ"ב. לקוטי הש"ס להאריז"ל מסכת שבת. ובכ"מ. (16) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). (17) בראשית ב, י. וראה תו"א בראשית ג, א. וארא נז, א. ובכ"מ. (18) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. (19) ראה לקו"ת פרשתנו פה, סע"א. אוה"ת שם ע' א'שט ואילך. ד"ה וידבר גו' המטות עטר"ת

וידבר משה אל ראשי המטות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מקום ליישות ומציאות עצמית ולכן יש מקום לגדרים ופרישות **לְסִפִּירַת**
2 **הַחֲקֵמָה**¹⁹ עניינה הוא ביטול מוחלט ובה אין צורך בגדרים ופרישות, כפי
3 שהולך ומבאר, **דִּהְיֶה סִפִּירַת הַבִּינָה** שעניינה הוא התפשטות הרעיון
4 השכלי שבחכמה הוא כנקודה בלבד **הָיָא מְקוֹר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת**, האור
5 האלוקי היורד להוות ולקיים את
6 העולמות בא מלמעלה למטה בצורה
7 הדרגתית ויורד מדרגה לדרגה לפי
8 'סדר השתלשלות' כך שכל דרגה
9 קשורה בחברתה כמו חוליות של
10 שרשרת האחוזה זו בזו, והמקור
11 שממנו מתחילה ירידת והמשכת האור
12 בדרך זו הוא ספירת הבינה (כי ספירת
13 החכמה היא אמנם הראשונה מבין
14 עשר הספירות שדרכן בא האור והגילוי
15 אבל היא כנקודה בלבד שאין לה
16 התפשטות וגילוי) **וְהִינּוּ שְׁעֵם**
17 **הַיְוִתָּה לְמַעַלָּה מִשְׁבַּעַת יְמֵי**
18 **הַבְּנִינִי**, ספירת הבינה היא חלק
19 מהמוחין (הנחלקים לחכמה בינה
20 ודעה) שלמעלה משבע המידות
21 הנקראות "שבעת ימי הבניין" כי בהן
22 נבדא העולם (כמו שכתוב "עולם חסד
23 יבנה") **מְכַלֵּי מְקוֹם** למרות שהבינה
24 היא למעלה מהמידות (כמו שבארם
25 המידות הן האופן שהוא מתגלה
26 ומשפיע חוץ ממנו אל זולתו, ואילו
27 המוחין הם בעיקר לעצמו) בכל זאת
28 **יֵשׁ לָהּ שְׂכִיכוֹת אֲלֵיהֶם, שְׁהִיא**
29 **מְקוֹרָם כּו',** ויש קשר ויחס בין
30 המוחין למידות כך הבינה היא המקור למידות (ועל שום כך היא נקראת "אם
31 הבנים") **וְלִכֵּן שִׁיף שָׁם** בספירת הבינה **עֲנִין הַנְּדָרִים** כי למרות
32 מעלתה, ספירת הבינה קשורה ל'סדר השתלשלות' שבו האור האלוקי יורד
33 מדרגה לדרגה עד לעולמות ונבראים תחתונים שזקוקים לבירור.
34 **מֵה־שְּׂאִינ־כֵּן בְּחִינַת הַחֲקֵמָה** העליונה, ספירת החכמה **הִיא**
35 **לְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת**, ואין לה ערך ויחס ל'השתלשלות' של ירידת
36 האור האלוקי למטה **וְכִידוּעַ שְׁבַחֲכָמָה** העליונה **מְאִיר אור אֵין־**
37 **סוּף** האור האלוקי הבלתיגבול שלמעלה מהתלבשות בעולמות מוגבלים,
38 **וְהִינּוּ לְפִי שְׁנַרְגָּשׁ** בספירת החכמה **הָעֲנִין שְׁהִיא לְבָדוּ הִיא**
39 **וְאֵין זולָתוּ כּו',**²⁰ שמלבד הקדושה־בירון־הוא בעצמו לא קיימת שום
40 מציאות אמיתית, **וּמִבְּחִינַת הַחֲקֵמָה לֹא שִׁיף** לא ייתכן שִׁתְּהִיָּה
- 1 **יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים**, שהשפעה והארה מהאור האלוקי תרד להשפיע
2 לקליפות וסטרא־אחרא הנקראים 'חיצונים' בהיותם מחוץ לגבול הקדושה
3 **וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב²¹ יְמוּתוֹ וְלֹא בְּחֲקֵמָה**, כלומר, במקום שאין חכמה
4 ואין התגלות של האור אין־סוף אין חיות, כי חיות נובעת מדבקות באלוקות,
5 מקור החיים האמיתיים **וְלִכֵּן לֹא**
6 **שִׁיף שָׁם** בספירת החכמה **עֲנִין**
7 **הַנְּדָרִים** כי מאחר שאין שום נתינת
8 מקום להיפך הטוב, אין צורך בגדרים
9 ופרישות מדברים בלתי רצויים.
10 **(ד) וְהִנּוּ כְּשֵׁם שִׁישְׁנוּ חִילוּק**
11 **הַהִבְדֵּל הַנַּ"ל** בין שני אופני
12 העבודה, האחד שבו אין צורך
13 בפרישות והשני שבו הפרישות נחוצה
14 **בְּמָקוֹם** בתחום רוחני מוגדר בדומה
15 להגדרת המקום **(בְּעוֹלָמוֹת**
16 **וּבְסִפִּירוֹת** כמבואר לעיל שיש הבדל
17 בין עולם האצילות לעולמות בריאה־
18 יצירה־עשייה ויש הבדל בין ספירת
19 החכמה לספירת הבינה), **כִּמּוֹ כֵּן**
20 **יִשְׁנֵנוּ חִילוּק** הבדל **זֶה** בין שני
21 האופנים האמורים **גַּם בְּזִמְנִי, שְׁזָהוּ**
22 שני אופנים אלו הוא **כְּלָלוֹת**
23 **הַחִילוּק** ההבדל **שֶׁבִּין יְמוּת**
24 **הַחֹל²², יְמִים־טוֹבִים** **וְיִום**
25 **הַשַּׁבָּת** כפי שהולך ומבאר.
26 **וְהָעֲנִין בְּזָה, דִּהְיֶה נִתְבָּאר**
27 **לְעֵיל²³** במאמר דיבור־המתחיל "מי
28 מנה עפר יעקב" שנאמר ב"ב תמוז
29 שנה זו, תשכ"ו **עֲנִין הַבִּירוּרִים**
30 של הדברים הגשמיים, היינו ההבדלה בין הטוב והרע המעורבים בהם
31 והעלאתם לקדושה, **שִׁישׁ בִּירוּר בְּשִׂיכוֹת לְפָסְלוֹת**, בירור שנועד
32 מלכתחילה לברר ולהעלות דברים שמעורב בהם רע (קליפות וסטרא אחרא)
33 שביחס לטוב (קדושה, אלוקות) הוא כפסולת ביחס לאוכל וזוהו עצמו הבירור
34 הוא בשני אופנים **אִם בְּאֹפֶן דְּבִירוּר** הפרדה והוצאה של **הַפְּסוּלָת**
35 **מִתּוֹף הָאוֹכֵל, או בְּאֹפֶן דְּבִירוּר** הפרדה והוצאה של **הָאוֹכֵל**
36 **מִתּוֹף הַפְּסוּלָת²⁴.** **וּבְעֲנִין זֶה** של בירור הפסולת **הִיא כְּלָלוֹת**
37 **הָעֲבוּדָה** של "עבודת הבירורים" **דִּימוּת הַחֹל.** **אֲמָנָם, גַּם**
38 **בְּיָמִים־טוֹבִים** אף שהם במעלה ומדרגה יותר גבוהה ונעלית מימות החול
39 בכל זאת **יִשְׁנֵנוּ** בימים טובים **עֲנִין הַבִּירוּר בְּשִׂיכוֹת לְפָסְלוֹת**,
40 **וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב²⁵** לגבי המועדים **פְּרָשׁ פְּסוּלֵת חֲגִיגָם, וְלִכֵּן** גם בימים

(סה"מ עטר"ת ע' תקמג ואילך). סד"ה הנ"ל העת"ר (המשך תער"ב שם ע' א'עו). (20) ראה תניא פל"ה בהגהה. (21) איוב ד, כא. וראה תר"א לך יב, רכ. ובכ"מ. (22) ראה אוה"ת שם ע' א'שח ואילך. ד"ה הנ"ל תר"ל. עטר"ת (סה"מ תר"ל ע' רכ. עטר"ת ע' תקמד ואילך). (23) ד"ה מי מנה די"ב תמוז פ"ד ואילך (סה"מ תשכ"ו ע' רנט ואילך). (24) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע א'מה ואילך. ע' א'נח ואילך. (25) מלאכי ב, ג. וראה זח"ב פח, ב. תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 טובים יש צורך, בדוגמת ימות החול, בזהירות שלא תהיה יניקה
 43 לחיצונים כו', על דרך האמור לעיל לגבי ספירת הבינה שכאשר ישנה
 44 התפשטות והתגלות, יש צורך בזהירות מיוחדת שהשפע יגיע למקום הראוי
 45 ולא תהיה כבדרך אגב גם יניקה והשפעה לחיצונים' שלא בצד הקדושה, וכך
 46 גם בימים טובים שישנה בהם הארה
 47 והתגלות מלמעלה ויש צורך בזהירות
 48 שהשפע לא ירד למקום לא רצוי
 49 וכפשוטו הדין כמו שמצינו
 50 בהלכה כפשוטה ששמחת יום-
 51 טוב שבעיקרה נובעת מתוקף הגילוי
 52 האלוקי שמאיר בימים אלה דורשת
 53 זהירות מיוחדת, ולכן היא צריכה
 54 להיות באופן שחייב להאכיל
 55 לספק אוכל לגר ליתום
 56 ולא למנה עם שאר העניים
 57 כו', כמו שכתוב²⁶ בתורה לגבי
 58 מצות השמחה בימים טובים ושמחת
 59 בחגך, אתה וגו' והגר
 60 והיתום והאלמנה אשר
 61 בשעריך, ולולי זאת, כאשר
 62 האדם שמח בחג רק לעצמו ולהנאתו
 63 ואינו משתף בשמחה גם נזקקים הנה
 64 על-זה נאמר ששמחה זו אינה
 65 רצויה ומקובלת לפני ה' אלא ה' אומר
 66 בעקבות שמחה שכזו וזריתי, אפור
 67 פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ
 68 חֲגִיכֶם²⁷. ועוד מצינו שבימים טוב
 69 נחוצה זהירות מיוחדת שהשמחה תהיה
 70 כדבעי ולא בצורה לא ראויה ועד
 71 כדי כך שחייבין בית-דין
 72 להעמיד שוטרים ברגלים
 73 חגים וימים טובים שיהיו מסבבין
 74 ומחפשיין כו' בגנות ובפרדסין
 75 שהעם נוהגים כראוי לקדושת החג ובצניעות, כדי ששמחת יום-טוב
 76 תהיה פהוגג²⁸. וכל זה הדברים המוכיחים על הצורך בזהירות ושמירה
 77 וסיגים בשמחת יום טוב הוא לפי שיום-טוב הוא בחינת מוחין
 78 דאימא²⁹, המוחין שהם המקור להולדת המידות נמשלו לאב ואם מוחין
 79 דאבא – חכמה ומוחין דאימא – בינה. וכמו שנתבאר לעיל כל ענין הזהירות
 80 והפרישות (נדרים) נדרש במדרגת הבינה ולא במדרגת החכמה כי
 81 ימים-טובים הם מועדים לשמחה³⁰, וכתיב³¹ אם הבנים
 82 שמחה, בחינת בינה, הרי שיש קשר מיוחד בין ספירת הבינה

בינה (אם הבנים) לענין השמחה שזוהי
 בחינת בינה מדרגת עולם הבריאה, כמאמר³² הוזהר אימא
 עילאה מקננא בכורסין האם העליונה (שהיא ספירת הבינה, בשונה
 מ"אימא תתאה", האם התחתונה, ספירת המלכות) 'מקננת' (היינו שם נמצא
 המדור והקן שלה) בכורסה, עולם
 הבריאה הנקרא עולם הכסא (כמו)
 שכתוב בישעיה "ואראה את ה' יושב
 על כסא". וכן שפינה היא
 מקור ההשתלשלות (כנ"ל
 סעיף ג), לכן שייך שם ענין
 של יניקה כו' ומאחר שתיכון
 אפשרות של יניקה לחיצונים שהם
 היפך הקדושה, יש צורך בזהירות
 מיוחדת כדי שהדבר לא יקרה, ונמצא
 שגם בימים טובים יש צורך בזהירות
 מעין ימות החול, וממילא יש מקום
 לפרישות ונדרים כמבואר לעיל.
 ולמעלה מזה למעלה לא רק
 מימות החול אלא גם מהחגים הוא
 יום השבת, שהוא בחינת
 מוחין דאבא²⁹, כאמור חכמה
 ובינה נמשלו לאב' ואם' בגלל
 פעולתן ב'הולדת' המידות (כך)
 שהחכמה היא נקודת הרעיון, והבינה
 היא ההרחבה וההתפתחות (שלו)
 בחינה שלמעלה
 מהשתלשלות, כמבואר לעיל
 שבספירת החכמה מאיר האור האלוקי
 האין-סוף ובלי גבול שלמעלה מ'סדר
 השתלשלות' שבו האור האלוקי מאיר
 בגבול וצמצום שפונה בספירת
 החכמה שלמעלה מהעולמות לא
 שייך ענין הפסולת מלכתחילה,
 שזהו מה שכתוב בפסוק הנוצר לעיל פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם דִּיןֶךָ,
 ולא פֶּרֶשׁ שפתיכם³³ כי לשבת בהיותה למעלה מהעולמות ומהגבול אין
 'פרש' ופסולת, ולכן שבת אינו זמן לפרישות מענייני העולם אלא להיפך
 מצוה לענגו באכילה ושתייה³⁴, ועד שאפילו שניה שהיא
 דבר יותר גשמי וחומרי אפילו מאכילה ושתייה שהרי בעת השניה החיות של
 האדם מסתלקת במידה מסוימת בשבת תענוג³⁵, בין שאי-אפשר
 שתהיה יניקה כו' כיוון שהשבת היא למעלה מהעולמות המוגבלים אין
 חשש שמהאור והשפע המאיר בה תהיה 'יניקה' לחיצונים שאינם ראויים

(26) פ' ראה טז, יד. (27) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח. (28) שם הכ"א. שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט סי"ג. (29) ראה פרי עץ
 חיים שער מקראי קדש פ"א. לקו"ת צו יא, ד. ד"ה הנ"ל העת"ר (ע' א"עג). (30) נוסח תפלת (וקידוש) דיו"ט. (31) תהלים
 קיג, ט. זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פח, ד.
 ובכ"מ. (32) תקוני זהר ת"ו (כג, א). (33) ראה זח"ב ותו"א שבהערה 25. (34) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב. (35) ראה ילקוט

וידבר משה אל ראשי המטות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לקבל את השפע, וּכְלָלוֹת הָעֲבוּדָה של האדם את ה' דְּשִׁבְתָּ אִינָה
- 2 בְּעֵנֶיךָ הַבִּירוֹרִים שִׁשְׁיָךְ בָּהֶם פְּסוּלָת אֵלָא שִׁבְיִירוֹר עֲצֻמוֹ יֵשׁ בּוֹרֵר
- 3 אוכל מתוך פסולת ויש בוור אוכל מתוך פסולת, שֶׁהָרִי בִשְׁבַת בּוֹרֵר
- 4 אָסוֹר והבורר בפשטות (של החיטה מהמוץ) הוא אחת מל"ט המלאכות
- 5 האסורות בשבת וגם ה'בירור'
- 6 ברוחניות במובנו הרגיל והפשוט של
- 7 הפרדה והבדלה בין טוב לרע אין לו
- 8 מקום בשבת, אֵלָא הָעֲבוּדָה
- 9 דְּשִׁבְתָּ הִיא עַל-דֶּרֶךְ מַה
- 10 שְׁכָתוֹב³⁶ וְאֶכְלָתֶם אָכֹל גּו',
- 11 וכפל הלשון מלמד שהאדם עוסק
- 12 באוכל בלבד שהוא עֵנֶן בִּירוֹר
- 13 אוֹכֵל מִתּוֹךְ הָאוֹכֵל, לֵאמֹר כֹּל
- 14 מגע וללא כל שיכות עם פסולת
- 15 כִּנּוּ"ל במאמר דיבור-המתחיל "מי"
- 16 מנה עפר יעקב" בְּאֶרְבָּה.
- 17 וּבָזָה יוֹכֵן גַּם שְׂכֻת עֵנֶן
- 18 הַמוֹעֲדוֹת לְעֵנֶן הַנְּדָרִים¹⁹,
- 19 כפירוש רבנו בחיי הנזכר לעיל לענין
- 20 הסמיכות של פרשת פנחס בה מדובר
- 21 על המועדים לפרשת מטות בה מדובר
- 22 על הנדרים כִּי בִּבְחִינַת בִּינָה
- 23 (שִׁשְׁם הִיא מְדַרְיָגַת
- 24 הַמוֹעֲדוֹת) שִׁיךְ גַּם עֵנֶן
- 25 הַנְּדָרִים (כִּנּוּ"ל סְעִיף ג) וְרַק
- 26 בשבת, בחינת החכמה, אין כל צורך
- 27 בזה, כמבואר לעיל בהרחבה.
- 28 (ה) אֵךְ עַל-פִּיזָה לאור המבואר
- 29 שענין הנדרים והצורך בפרישות
- 30 מענייני העולם שייך בדרגות נמוכות
- 31 ולא בדרגות גבוהות שבהם 'עבודת
- 32 ה'בירורים' היא באופן אחר צָרִיךְ
- 33 לְהִבָּיֵן מַה שְׁכָתוֹב בַּפֶּסֶק
- 34 הפותח את המאמר וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה
- 35 אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת גּו' אִישׁ
- 36 כִּי יִדּוֹר נָדָר וְגו', היינו שפרשת
- 37 הנדרים נאמרה לראשי המטות,
- 38 דְּלִכְאוּרָה, עַל-פִּי הַמְּבֹאֵר
- 39 לְעִיל הָרִי עֵנֶן הַנְּדָרִים שִׁיךְ בְּמַדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּוָקָא,
- 40 והולך ומפרט לאיזו 'מדרגות תחתונות' הכוונה, כפי שנתבאר לאורך
- 41 המאמר, בִּבְחִינַת בִּינָה דְּוָקָא שֶׁהִיא מְקוֹר לְהַשְׁמָלְשָׁלוֹת,
- 42 שהיא דרגה נמוכה לעומת החכמה שבה מאיר אור-אין-סוף, וּבְעוֹלָמוֹת
- בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה דְּוָקָא שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל פִּירוֹר
- מהאלוקות וכו', ולא בעולם האצילות שהוא עולם האחרות וכן
- בְּעֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֵנֶן הַנְּדָרִים הוּא רַק כְּאֶשֶׁר רוֹאֶה
- בְּנַפְשׁוֹ שְׂאִי-אֶפְשָׁר לוֹ לְכַרֵּר אֶת הַדָּבָר כּו'. והעדד היכולת
- לעסוק בעבודת הבירורים היא בגלל
- מעמדו ומצבו הנחות של האדם
- (כמבואר לעיל שבאדם במצב רוחני
- יורד יש חשש שהעיסוק בדברים
- גשמיים יגרום לו הידרדרות רוחנית
- נוספת). וּמָזָה מוֹכֵן, שֶׁעֵנֶן
- הַנְּדָרִים שִׁיךְ יוֹתֵר לְאֻנְשִׁים
- פְּשׁוּטִים, שֶׁמַּצַּד פְּחִיתוּת
- מְדַרְיָגָתָם הַרוּחָנִית צָרִיךְ לְהִיֹּת
- אֲצִלָּם עֵנֶן שֶׁל פְּרִישׁוֹת כּו'.
- מענייני העולם הגשמי והחומרי.
- וְאִם-כֵּן נִשְׁאַלֵת הַשְּׁאֵלָה מְדוּעַ
- נִאֲמָרָה פֶּרֶשָׁה זוֹ לְרָאשֵׁי
- הַמִּטּוֹת, נִשְׂאִי הַשְּׁבָטִים, שֶׁהֵם
- בְּמַדְרָגָה נְעִלִית, וְכִמּוֹ הַזְּקֵנִים
- שְׁבָעִים הַזְּקֵנִים עֲלֵיהֶם מְסוּפָּר בַּתּוֹרָה
- (בפרשת בהעלותך) שֶׁהִיוּ בַּמַּדְרָגָה
- נְעִלִית בִּיּוֹתֵר עַד כְּדִי כֵן שֶׁהִיוּ
- בְּמַדְרָגַת מֹשֶׁה, כִּמּוֹ
- שְׁכָתוֹב³⁷ בַּתּוֹרָה לְגַבִּי שְׁבָעִים
- הַזְּקֵנִים וְאֶצְלָתִי וְהַפֶּרֶשְׁתִּי מִן
- הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלִיךְ עַל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
- וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם, וּמֵאַחַר הַזְּקֵנִים
- קִבְּלוּ מִרוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָרִי הֵם
- בַּמַּדְרָגָה מֹשֶׁה וְהָרִי בְּמַדְרָגַת
- מֹשֶׁה, בְּחִינַת הַחֲכָמָה, לֹא
- שִׁיךְ עֵנֶן הַנְּדָרִים (כִּנּוּ"ל
- סְעִיף ג) וְלִמָּחָ אִם כֵּן נִאֲמָרָה פֶּרֶשָׁה
- זוֹ לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת?
- אֵךְ הָעֵנֶן הוּא, שְׁעִיכָר הַפְּנִיָּה בְּפֶרֶשָׁה זוֹ הוּא
- הַפְּנִיָּה בְּפֶרֶשָׁה זוֹ הוּא (לֹא
- לְעֵנֶן הַנְּדָרִים, הֵינּוּ עֵנֶן הָאִסוּר
- שְׁנוּעַר עַל יְדֵי הַנֵּדָר אֵלָא אֲדָרְבָּה)
- לְעֵנֶן הַתֵּרֵת נְדָרִים¹⁹, כְּמוֹכָא
- בַּתְּחִילַת הַמֵּאמֶר מִפִּירוּשׁ רַשִּׁי שֶׁהַפֶּרֶשָׁה נִאֲמָרָה לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְהוֹרֹת
- הַלֵּכָה בְּעֵינֵי הַתֵּרֵת נְדָרִים (שְׁמוּמָחָה יִכּוֹל לְהַתִּיר נְדָרִים בִּיחִיד) וְכִנּוּ"ל
- (סְעִיף ב) שְׁעַל-פִּי תוֹרָה לֹא צָרִיךְ לְהִיֹּת עֵנֶן הַנְּדָרִים וְהֵם
- נוֹעֲדוּ רַק לְמַצֵּב לֹא רְצוּי.

ראובני ואתחנן ד, יט. סידור האריז"ל (קול יעקב) אחרי סעודת שבת. של"ה מסכת שבת קלד, ב. שו"ע אדה"ז או"ח
סרפ"א. סרצ"ב ס"ב. (36) יואל ב, כו. וראה המשך תער"ב שם (ע' א'נח ואילך). (37) בהעלותך יא, יז.

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֹּהֵן שֶׁפָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמָרָה לְרֹאשֵׁי הַמַּטּוֹת, כְּדִי
2 שֶׁהֵם יַפְעִלוּ הַתִּרְתִּי נְדָרִים, כִּי עֲנִין הַתִּרְתִּי נְדָרִים נַעֲשֶׂה
3 עַל-יְדֵי חֶכֶם דּוֹקָא, בְּגִלּוֹל מַעֲלָתוֹ (בְּשׁוּנָה מַעֲנִין הַנְּדָרִים בְּתוֹר פְּרִישׁוֹת
4 וְאִסּוּר שִׁשִּׁיךְ דּוּקָא לְמִי שֶׁנִּמְצָא בְּדִרְגָּה נְמוּכָה, כַּמְבֹאֵר לְעִיל) וּבִאֲוֹפֶן
5 שְׁעוֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מֵעֵיקוֹר³⁸,

6 כְּמוֹכָא לְגַבֵּי דִינֵי נְדָרִים שְׁכֵאשֵׁר חֶכֶם
7 מִפֶּר אֶת הַנֶּדֶר הָרִי זֶה עֵקֶרָה מִחֻלְטָה
8 כִּי לֹא הָיָה נֶדֶר מִלְכַּתְחִילָה (וּבִלְשׁוֹן
9 הַגְּמָרָא: "מָה בֵּין חֶכֶם לְרֹפֵא, חֶכֶם
10 עֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מֵעֵיקוֹר, וְרֹפֵא אֵינוֹ
11 מִרְפָּא אֲלֵא מִכָּאן וְלִהָבֵא") וְהָיָה
12 שֶׁיַּפְעִלוּ רֹאשֵׁי הַמַּטּוֹת אֶצֶל כָּל
13 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ בְּמַעֲמָד
14 וּמַצֵּב נַעֲלָה יוֹתֵר שְׁלֹא
15 יִצְטָרְכוּ לַעֲנִין הַנְּדָרִים.
16 וּבִלְלוֹת הָעֲנִין שֶׁחֶכֶם מֵתִיר
17 אֶת הַנֶּדֶר, דִּהְיָנוּ שֶׁהִדְבֵּר
18 הָאִסּוּר כָּל זֶמֶן שֶׁהִנֵּדֵר הָיָה בְּתוֹקָה,
19 נִתְהַפֵּךְ נַעֲשֶׂה מוֹתֵר, הוּא מַצֵּד
20 בְּחִינַת אֹר אֵין-סוֹף
21 שֶׁבְּחֻמְקָהּ, וְהוּא בְּחִינַת
22 גְּבוּרָה דְּעֵתִיק, מְבֹאֵר בְּבִלְה
23 וְחִסְדוֹת שְׁבַחֲחִינַת 'כֹּתֵר עֲלִיּוֹן'
24 (שְׁלִמְעֵלָה מַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת, כֶּשֶׁם
25 שֶׁהַכֹּתֵר הוּא מַעַל הָרָאשׁ) יֵשׁ בְּחִינַת
26 'עֵתִיק יוֹמִין' (שְׁנַעֲתָק וְנִבְדַּל מִ'יוֹמִין'
27 וְגִילּוֹי) וְגַם לְבַחֲחִינַת 'עֵתִיק יוֹמִין' (אֵף)
28 שֶׁמַּצֵּד עֲצֻמָּה הִיא לְמַעֲלָה מִהַסְּפִירוֹת)
29 יֵשׁ 'פְּרֻצוֹף' (דְּמוּת, מִבְּנָה) שֶׁל עֶשֶׂר
30 סְפִירוֹת אֲלֵא שְׁבִיחוֹתָן בְּעֵתִיק יֵשׁ
31 לְסְפִירוֹת מִשְׁמַעוֹת שׁוֹנָה מֵאִשֵּׁר לֵאמֹר

32 הַגִּילּוֹי בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וּבְעוֹר שְׁבַעֲלוֹמָת אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה
33 הַגְּבוּרָה הִיא מִידַת הָרִין, הָרִי 'גְּבוּרָה דְּעֵתִיק' הִיא 'גְּבוּרָת מִמוֹתְקוֹת' (רֵאָה)
34 לְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבְנָה הַזֶּקֶן, שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ: "... הַמִּשְׁכָּת י"ג מִיּוֹד הַרְחַמִּים נִקְרָא
35 וְזוֹקֵתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים ... גְּבוּרָה דְּעֵתִיק יוֹמִין הַמְּלוּבֶשֶׁת בְּמוֹחַא סְתִימָא
36 [עַל-דֶּרֶךְ הָאִמּוֹר כֵּאֵן שְׁגוּבָה דְּעֵתִיק הִיא אֹר-אֵין-סוֹף שְׁבַחֲכֶמָּה] ... וְנִקְרָא
37 מִים טְהוֹרִים לְפִי שְׁבָחָה וְעַל יָדָם נִמְשָׁךְ הַטְהָרָה כְּדֹכֵתִיב מִי יֵת טְהוֹר מִטְמָא
38 כִּי... הָרִי שֶׁהַמִּשְׁכָּה עֲלִינוֹהּ זֶה נִקְרָא גַם כֵּן לְשׁוֹן טְהָרָה [עַל דֶּרֶךְ הָאִמּוֹר כֵּאֵן
39 שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינָה זֶה מִהַפְּכִים אִסּוּר לְמוֹתָר] ... הַטְהָרָה הִיא הָעֵיקֵר בְּסוֹד
40 הַגְּבוּרָה. אֵךְ אֵין זֶה בְּגְבוּרָה סֹתֵם דְּאֲצִילוֹת כִּי אִם הַמִּשְׁכָּת גְּבוּרָה דְּעֵתִיק כְּנִ"ל
41 מִקּוֹר הַטְהָרָה... גְּבוּרָה דְּעֵתִיק שֶׁהֵם גְּבוּרוֹת הַמִּמּוֹתְקוֹת בְּחֻלְטָה (... שְׁלֹכֶן
42 בִּיכְלָתוֹ שֶׁל הַחֶכֶם לְהִתִּיר כִּיּוֹן שְׁמֵאִיר בּוֹ אֹר-אֵין-סוֹף.
43 וְיֵשׁ גַּם אֲוֶפֶן הַתִּרְתִּי נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הִדְיוּטוֹת כְּמוֹכָא גַם בְּהַמְשָׁךְ

ביאור בדרך אפשר

פִּירוּשׁ רִשִּׁי עַל כְּתוּב זֶה שְׁבַנוּסֶף לִאֲפִשְׁרוֹת לְהַתִּיר נֶדֶר עַל יְדֵי מוֹמַחָה יַחֲד
("רֹאשֵׁי הַמַּטּוֹת") אֲפִשֵׁר לְהַתִּיר נֶדֶר גַּם עַל יְדֵי שְׁלוּשָׁה 'הִדְיוּטוֹת', הֵינּוּ
אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים שְׁאִינִם מוֹמַחִים. וְהָעֲנִין בְּזָה, לְפִי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים,
דִּהְיָה מְבֹאֵר בְּסִידוֹר³⁹ "סִידוֹר עִם דֹּא"ח (דְּבָרִי אֲלוֹקִים חִיִּים)" וְכוּ
מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת מְתוֹרֵת רַבְנָה הַזֶּקֶן
שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל יְדֵי אֲדֻמוּר"ר הָאֲמַצְעִי
הָעֲנִין שֶׁבְּשִׁלְשָׁה אֲוֶמֶר נִבְרָךְ,
כֹּאשֶׁר שְׁלוּשָׁה שְׁאֲכָלוּ כֹּאחֵד (יַחֲד)
מְבָרְכִים בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן בְּזִימּוֹן, הַמְּבָרֵךְ
אוֹמֵר "נִבְרָךְ" שֶׁהֵן לְפִי פְּנִימִיּוֹת
הָעֲנִינִים הַמוֹשֵׁג "שְׁלוּשָׁה שְׁאֲכָלוּ
כֹּאחֵד" הָאִמּוֹר כֵּאֵן, הֵינּוּ בְּחִינַת
שְׁלוּשַׁת הַסְּפִירוֹת שֶׁל הַמִּידוֹת
הָעֲלִינוֹת חֶסֶד-גְּבוּרָה-תְּפָאֶרֶת
כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים יַחֲד, כֹּאשֶׁר לֹא זֶה
בְּלִבּוֹ שִׁישׁ הַתְּכַלּוֹת (הַתַּחֲבֹרוֹת
וְהַתַּחֲדוֹת) שֶׁל הַסְּפִירוֹת זֶה בּוֹ (חֶסֶד
שְׁבַגְבוּרָה, גְּבוּרָה שְׁבַחֲסוֹד וְכוּ') אֲלֵא
יֵשׁ הַתְּכַלּוֹת שֶׁל שְׁלוֹשׁ סְפִירוֹת יַחֲד
(זֶה בּוֹ וְשִׁתִּיהֵן יַחֲד בְּשִׁלְשִׁית) וְאֵז
הִיא הַשְּׁפַעָה שֶׁל הַבְּרָכָה לְרַבִּים
וְהַדְּבָר נִרְמֹז בְּהַלְכָּה שְׁדוּקָא שְׁלוּשָׁה
שְׁאֲכָלוּ כֹּאחֵד מְבָרְכִים בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן
בְּאֲוֶפֶן נַעֲלָה יוֹתֵר מֵאִשֵּׁר אֶחָד שְׁאֲכָל
לְבַד אוֹ אֲפִילוּ שְׁנַיִם שְׁאֲכָלוּ יַחֲד
שְׁנֵי מִשְׁכָּת הַבְּרָכָה לְרַבִּים מְבַחֲחִינַת
כְּתִיר-חֻמְקָהּ-בִּינָה שְׁגַם זֶה
הַתְּכַלּוֹת שֶׁל שְׁלוֹשׁ בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת
בִּיחָד, דְּבַר שְׁמִבְּאִי בְּרַכָּה וְהַשְּׁפַעָה
מִיּוֹחֲדָה.

וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר בְּעֲנִין
ג' הִדְיוּטוֹת, שְׁאִמְנֵם הֵם "הִדְיוּטוֹת" פְּשׁוּטִים וְלֹא "רֹאשֵׁי הַמַּטּוֹת" אֲבָל
כְּכּוֹחַ הִיטוֹם שְׁלוּשָׁה יֵשׁ לָהֶם כּוֹחַ מִיּוֹחֵד שְׁמִמְשִׁיכִים מְבַחֲחִינַת הַכְּתִיר,
כְּמוֹ "רֹאשֵׁי הַמַּטּוֹת" שְׁמֵאִיר בָּהֶם אֹר מְבַחֲחִינַת הַכְּתִיר ("גְּבוּרוֹת דְּעֵתִיק"),
כְּמוֹכָא לְעִיל וְלֹכֵן בִּיכְלָתָם לְהַתִּיר אֶת הַנֶּדֶר כְּמוֹ הַנְּשִׂאִים
הַנְּעִלִים.
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאֹר הַסְּמִיכוֹת דְּפִרְשַׁת מוֹעֲדוֹת
שְׁבַפְּסוֹק פְּנַחֵס לְפִרְשַׁת נְדָרִים שְׁבַפְּסוֹק שְׁבַפְּסוֹק
אֲלֵה תַעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מְנַדְּרִיכֶם וְנִבְדּוּתֵיכֶם גּו', מְרוֹמְזוּ הַקָּשֶׁר
אֵין הַכּוֹנֵה לְהַבְדִּיל וְלַהֲפִיד בֵּין עֲנִינֵי הַחֻבּוּה שְׁבַמוֹעֲדִים לְעֲנִינֵי הַנְּדָרִים
וְהַנְּדָבוֹת (כְּפִי שֶׁהִיִּיתָה סְבָרָה בְּשִׁאֲלוֹת שְׁבַתְחִילַת הַמֵּאִמֵּר) אֲלֵא כְּפִירוּשׁ רַבְנָה
בְּחִי שֶׁהַפְּסוֹק מִלְּמַד עַל הַקָּשֶׁר בִּינֵיהֶם וְכֹה מְרוֹמְזוּ הַקָּשֶׁר וְהַשְּׁמִיכוֹת
שְׁבִין מוֹעֲדוֹת לְנְדָרִים, וְלִפִּי הָאִמּוֹר מוֹכֵן מִהַמְשׁוֹתָף בִּינֵיהֶם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפנימיות הדברים שְׁזָהוּ לְפִי שְׁשִׁנְיָהֶם הֵם מִבְּחִינַת בִּינָה, שְׁלֹמְעֵלָה מִבְּחִינַת הַבִּינָה ובה, בבחינת החכמה, אין צורך ואין
2 שְׁמֶשֶׁם יְכוּלָה לְהִיּוֹת יְנִיקָה מקום לנדרים. וְכִמּוֹ עֲנִיֵן הַשֶּׁבֶת
3 כו', כמבואר לעיל באריכות וְלִכֵּן 1 שְׁשִׁנְיָהֶם הֵם מִבְּחִינַת בִּינָה, שְׁמֶשֶׁם יְכוּלָה
4 יֵשׁ צוּרָהּ בְּעֲנֵיֵן הַפְּרִישׁוֹת 2 לְהִיּוֹת יְנִיקָה כו', וְלִכֵּן יֵשׁ צוּרָהּ בְּעֲנֵיֵן הַפְּרִישׁוֹת
5 כו'. וְלֹא־תִרְיָזָה 3 בָּאָה פֶּרֶשֶׁת נְדָרִים, שְׁעִיקָרָה
6 הַנּוֹכַח בְּפֶרֶשֶׁת פִּנְחָס שֶׁבּוּ הַמּוֹעֵדוֹת 4 הוּא עֲנִיֵן הַתֵּרֶת נְדָרִים, שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת
7 וְהַנְדָּרִים הֵם בְּדִרְגָּה שִׁמְחִיבַת זְהִירוֹת 5 הַחֲכֵמָה שְׁלֹמְעֵלָה מִבְּחִינַת הַבִּינָה. וְכִמּוֹ עֲנִיֵן
8 וּפְרִישׁוֹת, כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי, בָּאָה 6 הַשֶּׁבֶת שְׁלֹמְעֵלָה מִיּוֹם־טוֹב⁴⁰, וְעַד שְׁבָאִים
9 פֶּרֶשֶׁת נְדָרִים, שְׁעִיקָרָה הוּא 7 לְתַכְלִית הָעֵלְיוֹי דְּיוֹם הַשֶּׁבֶת, לְיוֹם שְׁכּוּלֹי שֶׁבֶת
10 עֲנִיֵן הַתֵּרֶת וְהַפֶּרֶת נְדָרִים, 8 שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת הַחֲכֵמָה
11 שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת הַחֲכֵמָה 8 וּמִנּוּחָהּ לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים⁴¹.

(40) חסר קצת (המור"ל). (41) תמיד בסופה.

המשך ביאור למס' תמורה ליום רביעי עמ' ב

- 1 יָקָח, וגו' וְלֹא יִחַלֵּל יָרְעוּ, ומשמע שזרעו מתחלל רק לכהונה אבל
2 'תרומת מעשר'. ודרשו ממה שנאמר בתרומת מעשר (שם יח כו),
3 'תרומת ה' מעשר מן המעשר', שדווקא תרומת מעשר יש
4 להפריש ממעשר ראשון, ולא תרומה גדולה, ואפילו שהופרש
5 המעשר לפני התרומה ומעולם לא הופרשה עליו תרומה. ושאל
6 רב פפא את אביו: אֵלָּא מַעֲתָה אֶפְּלִי אִם הִקְדִּישׁוּ אֶת הַמַּעֲשֵׂר לַפְּנִי
7 הַתְּרוּמָה בְּכָרִי – וְלֹא־חֲתַמְרָחָה הַתְּבוּאָה בְּגוֹרָן לֵאחֲרֵי שִׁכְבָּר
8 הַתְּחִיבָה הַתְּבוּאָה בְּתְרוּמָה, נִמְי יִפְסֵר – גַּם יִפְטֹר מַעֲשֵׂר זֶה
9 מִתְּרוּמָה גְּדוּלָּה. וְאָמַר לִיה אֲבִי, עֲלִיד [על אופן זה] אֶמַּר קְרָא מְכַל
10 [מִתְּנִיתִיכֶם] (מַעֲשִׂרוֹתֵיכֶם) תִּרְיָמוּ אֶת כָּל תְּרוּמַת ה', ואף ממעשר
11 ראשון יש להפריש תרומה.
12 שואלת הגמרא: וְהָ רֵאִיתָ לְרִבּוֹת מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'מְכַל מִתְּנִיתִיכֶם'
13 אֶת הַמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁהוּקֵדֵם בְּכָרִי לְחִיּוֹב תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְלִהְיוֹתִי
14 אֶת הַמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁהוּקֵדֵם בְּשִׁבְלֵי מְכַל חִיּוֹב זֶה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר
15 'מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר, וּמִשְׁבִּיבָה, מִרְכָּה אֲנִי אֶת הַמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן
16 שֶׁהוּקֵדֵם בְּכָרִי מִשּׁוּם שְׁשִׁנְיָה בְּכָל־דִּיּוֹן – [מִיּוֹרָח] וְכִבֵּר הַתְּחִיב
17 הַכִּרִי בְּתְרוּמָה קוֹדֵם שְׁחַל בּוֹ שֶׁם מַעֲשֵׂר, וְעַל כֵּן מִסְתַּבֵּר לְחִיּוֹב
18 בְּתְרוּמָה גְּדוּלָּה גַּם לֵאחֲרֵי שֶׁהַמַּעֲשֵׂר, וּמוֹצִיאִי אֲנִי מְכַלל חִיּוֹב אֶת
19 הַמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁהוּקֵדֵם בְּשִׁבְלֵי מִשּׁוּם שְׁבִשְׁעָה שְׁחַל בָּהֶם שֶׁם
20 מַעֲשֵׂר עֲדִיין אֲיֵן בְּכָל־דִּיּוֹן וְעֲדִיין לֹא הַתְּחִיבֹו בְּתְרוּמָה, וְעַל כֵּן
21 מִסְתַּבֵּר לְפּוֹטֵרוֹ מִתְּרוּמָה גְּדוּלָּה אֶפְּלִי שֶׁהַתְּמַרָּח לֵאחֲרֵי מִכָּן.
22 אֲגַמְּרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא מְדַבְּרִי הַמִּשְׁנָה בְּקִידוּשֵׁין: וְהָרִי אִיסוּר
23 אֲלֻמְנָה לְבָהֵן גְּדוּל, דְּרַחֲמָנָא אֶמַּר בּוֹ (ויקרא כא יד) 'אֲלֻמְנָה וְגִרְשָׁהּ
24 וְחִלְלָהּ זֶה אֶת אֵלָּה לֹא יִקַּח, וְתָנִן בְּקִידוּשֵׁין (סו), בְּכָל מְקוֹם שֶׁבֶת
25 אִישׁ עַל אִשָּׁה שִׁישׁ לוֹ בַּהּ קִידוּשֵׁין וְשֵׁאִם יִקְדַּשְׁנָה יִתְפַּסֵּו קִידוּשֵׁין,
26 יֵשׁ בִּבְיָאָה זֶה עֲבִירָה, הִלְדֵּי הַנּוֹלֵד מִבְּיָאָה זֶה הִלְדֵּי אַחֵר תִּפְגּוּם –
27 שֵׁאִם אֶחָד מֵהֶם פִּסּוֹל נִמְשָׁךְ פִּסּוֹלוֹ עַל הוֹלֵד. וּמִפְּרִשְׁתָּ הַמִּשְׁנָה,
28 בְּאִיּוֹ בִּיאָה הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּגוֹן בְּכֵהֵן גְּדוּל שֶׁבֶת עַל אֲלֻמְנָה
29 הָאִסוּרָה לוֹ, שֵׁאִם יִקְדַּשְׁנָה יִתְפַּסּוּ קִידוּשֵׁין, שֶׁהוֹלֵד הַנּוֹלֵד מִמֶּנָּה
30 מִתְּחַלֵּל לְכַהֲנָה. וּמוֹכַח מְדַבְּרִי הַמִּשְׁנָה, שְׁקִידוּשֵׁין כֵּהֵן גְּדוּל
31 בְּאֲלֻמְנָה חֲלִים אֶפְּלִי שֶׁהִיא אִסוּרָה עֲלֵיו, וְאִילוֹ לְדַבְּרִי רַבָּא
32 הָאוּמַר 'כֹּל מִילְתָּא דֶּאֱמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיר, אִי עֲבִיד לֹא מִהֲנִי'
33 לֹא הִיָּה לְקִידוּשֵׁין אֲלוֹ לְחוֹל.
34 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: שֵׁאִנִּי הָבָא בְּקִידוּשֵׁין אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוּל, מִשּׁוּם
35 דְּאֶמַּר קְרָא (שם כד יט) – 'אֲלֻמְנָה וְגִרְשָׁהּ וְחִלְלָהּ זֶה אֶת אֵלָּה לֹא

בס"ד. שיחת ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א. הפרשיות מטות ומסעי הן לעולם בג' השבועות ד"בין המצרים¹.

- פרשת פינחס, יש שנים שהיא לפני ג' השבועות, וגם בשנים שהיא בתוך ג' השבועות, הרי זה רק בהתחלת ג' השבועות. ולעומת זאת, פרשת דברים היא לעולם בתשעת הימים. ואילו הפרשיות מטות ומסעי הן לעולם בתוך ג' השבועות, ויתירה מזה בנוגע לפרשת מסעי - שלפעמים היא בתשעת הימים. ויש לבאר השייכות דפרשת מטות לג' השבועות:

בהתחלת פרשת מטות מדובר אודות ענין הנדרים. ומבואר בזה², שמי שנמצא במדריגת צדיק, והולך בדרך התורה כו' - עליו אמרו חז"ל³ "דייך מה שאסרה לך התורה"; ורק כיון ש"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"⁴, אזי יש צורך בענין הנדרים שהם "סייג לפרישות"⁵, כדי שלא יבוא לידי חטא כו'.

וזוהי גם השייכות דפרשת נדרים לג' השבועות ד"בין המצרים" - כי כללות הענין ד"בין המצרים" שקאי על מיצר הגלות הוא מצד החסרון בהנהגה על-פי התורה, שהרי כאשר ההנהגה היא על-פי התורה אזי לא שייך ענין הגלות, כמאמר רז"ל⁶ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", ונמצא, שמיצר הגלות ("בין המצרים") הוא רק כאשר חסר בהנהגה על-פי התורה; ובמצב כזה יש צורך גם בענין הנדרים, כנזכר לעיל.

ומזה מובן גם בנוגע לפרשת פינחס, שכיון שלפעמים היא לפני ג' השבועות (אף שלפעמים היא בתוך ג' השבועות), הרי היא הכנה והקדמה לג' השבועות.

[ובדוגמת פרשת נצבים ש"קורין לעולם קודם ראש השנה, ומרומז במלת היום דקאי על ראש השנה⁷, "שהוא יום הדין, וכמו שכתוב⁸ ויהי היום גר', ותרגם והוה יום דינא רבא"⁹, והיינו, שאף שיש בה כבר הענין דראש השנה, שהרי נאמר בה "היום" דקאי על ראש השנה, מכל-מקום, קורין אותה קודם ראש השנה, בתור הכנה והקדמה לראש השנה].

ב. והענין בזה:

אמרו רז"ל¹⁰ "פינחס זה אליהו".

ובנוגע לאליהו - הרי אף שהיו אצלו כמה וכמה ענינים, הנה ענינו העיקרי הוא "מבשר טוב"¹¹, שבא לבשר על הגאולה¹² (בכדי שיתכוננו לזה, ככל עניני קדושה שצריכים לבוא על-ידי עבודה ויגיעה, ולא באופן של "נהמא דכיסופא"¹³).

ולהעיר, שכיון שענינו של אליהו הוא ענין הגאולה, לכן מצינו שאמר לבני-ישראל "עז מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלקים לכו אחרינו ואם הבעל לכו אחרינו"¹⁴ (דבר שלא מצינו בשאר נביאים) - דלכאורה אינו מובן¹⁵: היתכן לומר "אם הבעל לכו אחרינו", שזהו טוב יותר מאשר "פוסחים

(10) תיב"ע וארא ו, יח. פדרר"א פמ"ז. זהר ח"ב קצ, סע"א. ח"ג (רע"מ פינחס) רטו, א. יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י ב"מ קיד, ב (ד"ה לאו מר כהן). רלב"ג מלכ"ס-א יז, א.

(11) ישע"י נב, ז. (12) ראה עירובין מג, ב ובתורה דלא אתא. תיב"ע ויל"ש שבעה עשר 10. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב. פרש"י בחוקותי כו, מב. (13) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(14) מלכ"ס-א יח, כא. (15) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ט ע' 101 ואילך. וש"נ.

(1) ראה גם שיחת ש"פ מט"מ, ב' מנ"א תשכ"א בתחלת (תורת מנחם - התועדויות חל"א ע' 161 ואילך). וש"נ.

(2) ראה שיחת ש"פ מט"מ, מבה"ח מנ"א תשכ"ב בתחלת (תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 196 ואילך). וש"נ.

(3) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א.

(4) קהלת ז, כ.

(5) אבות פ"ג מ"ג.

(6) שם פ"ו מ"ב.

(7) לקו"ת ר"פ נצבים.

(8) איוב ב, א.

(9) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כה אלול).

- 1 על שתי הסעיפים"?! - אלא כי ענין הגאולה בא דוקא על-ידי עבודת הבירורים, שמבררים הפסולת
2 מתוך האוכל כו', כך, שכל דבר עומד בפני עצמו כו', ולכן אמר "עד מתי אתם פוסחים על שתי
3 הסעיפים", כיון שיש צורך בבירור וליבון המעמד ומצב כו'.
- 4 וכיון ש"פינחס זה אליהו", הרי מובן, שגם ענינו העיקרי של פינחס הוא ענין הגאולה.
- 5 וכמובן גם מדברי הגמרא¹⁶ "הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו", וכמו שנתבאר לעיל¹⁷ שאין זה
6 בגלל שהשם פינחס מתחיל באות פ', אלא כפירוש רש"י "כמו שנעשה לפינחס, כדאמרינן בסנהדרין"¹⁸,
7 שמזה מובן, שאף שהיו אצלו כמה וכמה ענינים (כמו ענין השלום - "הנני נותן לו את בריתי שלום"¹⁹,
8 וכיוצא בזה), הנה ענינו העיקרי הוא ש"פלא נעשה לו". והרי גם כללות ענין הגאולה הוא ענין של
9 "פלא".
- 10 ועל-פי-זה מובן ענינה של פרשת פינחס בתור הכנה והקדמה לג' השבועות ד"בין המצרים" - שלפני
11 שמתחיל "בין המצרים" שקשור עם מיצר הגלות, מקדים הקדוש-ברוך-הוא רפואה למכה (כמובא בפירוש
12 רש"י²⁰ מדברי הגמרא²¹) על-ידי "פינחס זה אליהו", מבשר הגאולה.
- 13 ג. ויש להוסיף בזה:
14 בנוגע לפינחס ואליהו - הרי כיון שאליהו היה לאחר פינחס, מתאים יותר לומר "אליהו זה פינחס",
15 ואף-על-פי-כן, אומרים "פינחס זה אליהו", שזהו בודאי בדיוק, כידוע שגם הסדר בתורה הוא תורה²².
16 ומבואר בזה²³ - על-פי מה שכתוב בזהר²⁴ שאליהו היה כבר "מקדמת דנא", קודם בריאת העולם,
17 ולכן אומרים ש"פינחס (שהיה לאחריו כן) זה אליהו" (שהיה עוד מקודם לכן).
- 18 וכן הוא בנוגע לענין הגאולה - ענינם של אליהו ופינחס - כדאייתא במדרש²⁵ על הפסוק²⁶ "רוח
19 אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח", והיינו, שעוד קודם בריאת העולם, ואפילו
20 קודם המאמר "יהי אור"²⁷, היה כבר ענין הגאולה - "רוחו של מלך המשיח".
- 21 והענין בזה:
- 22 תכלית כוונת הבריאה היא שעל-ידי-זה יגיעו למדרגה נעלית יותר מכמו שהיה קודם בריאת העולם
23 (שזהו כללות הענין דירידה צורך עליה, היינו, שתהיה עליה לדרגה נעלית יותר מכמו שהיה קודם
24 הירידה, דאם לא כן, הרי זה ללא תועלת, ובודאי שהקדוש-ברוך-הוא אינו עושה דבר בחנם), כי קודם
25 הבריאה היו נשמות ישראל במדרגת צדיקים, כמאמר רז"ל²⁸ "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים", ואילו
26 על-ידי בריאת העולם ניתוסף העילוי דעבודת התשובה²⁹, שלמעלה מעבודת הצדיקים³⁰.
- 27 וזהו שקודם בריאת העולם היתה כבר "רוחו של מלך המשיח" - בבחינת הקדמת רפואה למכה -
28 שהרי ענינו של משיח הוא ענין התשובה, כמאמר³¹ "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא".
- 29 כלומר: נוסף לכך שבסופו של דבר "לא ידח ממנו נדח"³², הנה כבר מלכתחילה ישנו ענין התשובה
30 מצד "רוחו של מלך המשיח".
- 31 ובזה מודגש יותר שענין של אליהו - ענין הגאולה - הוא מקדמת דנא (שלכן אתי שפיר הלשון
32 "פינחס זה אליהו"), שזהו ענין "רוחו של מלך המשיח" שהיתה כבר קודם הבריאה.

(24) ח"א מו, ב.

(25) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

(26) בראשית א, ב.

(27) שם, ג.

(28) שם פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

(29) ראה לקו"ת בלק עג, א. ובכ"מ.

(30) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(31) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(32) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

תניא ספ"ט.

(16) ברכות נו, סע"ב.

(17) שיחת ש"פ פינחס, כ"א תמוז ס"ב (תורת מנחם -

התוועדויות חמ"ז ע' 227). וש"נ.

(18) פב, ב.

(19) פינחס כה, יב.

(20) אסתר ג, א. וראה גם ואתחנן ד, כה.

(21) מגילה יג, ב.

(22) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות

בתחלתו (תב, ב).

(23) ראה תורת מנחם - התוועדויות חכ"ז ע' 79. וש"נ.

ד. וענין זה נוגע גם לעבודת האדם:

כיון שענין הגאולה ישנו כבר מקדמת דנא, והיינו, שעוד לפני התחלת הגלות היה כבר ענין הגאולה, כאמור שהקדוש-ברוך-הוא מקדים רפואה למכה, "אקדימא טעניתא"³³ - הרי מובן, שכללות ענין הגלות והמניעות והעיכובים שבו כו', אינם מציאות אמיתית.

כלומר: לא זו בלבד שכללות ענין הגלות הוא בדוגמת "נהרות המזכבין", שכיון שפוסקת נביעתם, הרי זו הוכחה שגם מלכתחילה אינם בבחינת "מים חיים"³⁴ - שענין זה נעשה רק לאחר שפוסקת נביעתם, אלא יתירה מזה - שכבר מלכתחילה ישנו ענין הגאולה שמבטל את ענין הגלות, וכיון שכן, הרי כל מציאות הגלות אינה אלא כדי שיבטלו אותה (ועל-דרך שמצינו בנגלה דתורה לגבי נדרים, שיש נדרים שכל קיום מציאותם אינו אלא כדי שיבטלו אותם³⁵).

וכאשר יודעים שכל ענין הגלות והמניעות והעיכובים כו' אינם מציאות אמיתית, וכל מציאותם אינה אלא כדי שיבטלו אותם על-ידי העבודה (כך, שבידו ה"מפתח" לפעול זאת) - אזי נעשית העבודה שבזמן הגלות בנקל יותר ומתוך שמחה וטוב לבב.

ועד שעל-ידי-זה פועלים את ענין הגאולה, החל מהגאולה הפרטית של כל אחד מישראל, ומזה באים לגאולה הכללית של כל בני-ישראל, באופן ש"פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"³⁶, בביאת משיח צדקנו, בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ה. על-פי האמור לעיל שפרשת פינחס באה כהכנה והקדמה לג' השבועות בבחינת הקדמת רפואה למכה, מובן, שענין זה צריך להתבטא גם בעבודת האדם, שבזמן זה צריכה להיות עבודה כל אחד ואחד מישראל באופן העבודה של פינחס.

ובהקדמה - שענין זה שגם עכשיו ישנה הפעולה של פינחס, מצינו גם בנגלה דתורה (ככל הענינים שישנם גם בנגלה, בגלוי או על-כל-פנים ברמז)³⁷, כדאיתא בספרי³⁸ על הפסוק³⁹ "ויכפר על בני ישראל", "לכפר על בני-ישראל לא נאמר כאן, אלא ויכפר על בני-ישראל, שעד עכשיו לא זו, אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים".

ו. והענין בזה:

בנוגע לפינחס נאמר בכתוב⁴⁰ ש"השיב את חמתי מעל בני ישראל .. לכן .. הנני נותן לו את בריתי שלום".

ולכאורה אינו מובן⁴¹: הרי גם בנוגע למשה רבינו מצינו כמה פעמים שהשיב את חמתו של הקדוש-ברוך-הוא מעל בני-ישראל⁴², ולמה דוקא בנוגע לפינחס נאמר "הנני נותן לו את בריתי שלום"? והביאור בזה:

בנוגע למשה רבינו - כיון שכל ענינו הוא היותו רועה ישראל, הרי חובתו היא להתעניין ולעשות כל התלוי בו לטובתם של ישראל, ובנדון דידן, להשיב את חמת הקדוש-ברוך-הוא מעליהם; מה-שאינ-כן פינחס, שלא היה מחוייב לקנא כו' (שזוהי הפעולה שעל ידה השיב את חמת הקדוש-ברוך-הוא מעל בני-ישראל), ואילו היה בא לשאול על זה, לא היו מורין לו לעשות זאת (שהרי על-פי תורה "אין מורין כן"⁴³), ואף-על-פי-כן עשה זאת מתוך מסירות נפש בפועל שלמעלה מהבנה והשגה (כדאיתא במדרשי רז"ל⁴⁴ ששבט שמעון רצו להרגו, ואף-על-פי-כן לא התפעל מזה, אף שאין סומכין על הנס כו').

(39) פינחס כה, יג.

(40) שם, יא-יב.

(41) ראה גם לקו"ש חי"ח ע' 344 ואילך. וש"נ.

(42) ראה פרש"י קרח טז, ד.

(43) סנהדרין פב, א.

(44) ראה תנחומא ובמדב"ר ס"פ בלק.

(33) לשון חז"ל - זח"א קעט, א-ב.

(34) פרה פ"ח מ"ט.

(35) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י ע' 202. חכ"ט

ע' 7. ע' 35.

(36) ברכות ח, רע"א.

(37) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 183. וש"נ.

(38) ס"פ בלק.

- 1 ונקודת הענין - שפעולתו של פינחס היתה בכח עצמו, ואפילו לא מצד בחינת משה שבנפשו,
- 2 - כמבואר בתניא⁴⁵ בפירוש "מה שכתוב בגמרא⁴⁶ על פסוק⁴⁷ ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך
- 3 כי אם ליראה את ה' אלקיך, אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא וכו',
- 4 דלכאורה אינו מובן התירוץ, דהא שואל מעמך כתיב, אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל
- 5 יש בה מבחינת משה רבינו עליו-השלום וכו' -
- 6 שהרי בנוגע למשה רבינו עצמו - "נתעלמה ממנו הלכה"⁴⁸, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לניצוץ משה.
- 7 ואף שפינחס "אמר לו למשה מקובלני מן"⁴⁹ - הרי זה רק ענין של נתינת כח, ואילו עצם הענין
- 8 היה באופן ש"ראה מעשה ונזכר הלכה"⁴⁹, בכח עצמו דוקא.
- 9 וכיון שפעולתו של פינחס היתה בכח עצמו, לכן זכה לענין ד"הנני נותן לו את בריתי שלום".
- 10 ז. ובפרטיות יותר:
- 11 החילוק שבין משה לפינחס הוא⁵⁰ - שענינו של משה הוא מלמעלה למטה, שזהו ענין התורה, עליה
- 12 נאמר⁵¹ "דברי אשר שמתי בפיך", "דברי" (דהקב"ה), שלכן אמרו רז"ל⁵² "מה להלן באימה וביראה
- 13 וברתת ובזיע אף כאן כו'", "כי גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה
- 14 מסיני"⁵³; ואילו ענינו של פינחס הוא מלמטה למעלה, שזהו ענין התפלה, שהיא "סולם מוצב ארצה
- 15 וראשו מגיע השמימה"⁵⁴.
- 16 וזהו מה שכתוב⁵⁵ "ויעמוד פינחס ויפלל ותעצר המגפה", "ויפלל" מלשון תפלה⁵⁶ - דלכאורה: מצינו
- 17 שאהרן עצר המגפה על-ידי הקטורת, כמו שכתוב⁵⁷ "ויתן את הקטורת גו' ויעמוד בין המתים ובין החיים
- 18 ותעצר המגפה"; אבל היכן מצינו שפינחס עצר המגפה על-ידי תפלה? - אך הענין הוא, שכללות ענינו
- 19 של פינחס הוא מלמטה למעלה, שזהו ענין התפלה.
- 20 ועל-פי-זה יובן גם בנוגע לענין הנבואה של פינחס⁵⁸, שאף שהאריך ימים הרבה מאד (כמו שכתב
- 21 הרלב"ג⁵⁹ בנוגע לענינים שבהם משתווים פינחס ואליהו) - שהרי מצינו שכבר בימי המילואים היה ראוי
- 22 לשמש בכהונה⁶⁰, ומצינו שחי בימי יהושע, וגם בימי יפתח כו' - מכל-מקום, לא נמצאו נבואות שלו
- 23 אלא במקומות ספורים בלבד, וטעם הדבר⁶¹, לפי שעיקר ענינו היה ענין התפלה (מלמטה למעלה), ולא
- 24 ענין הנבואה.
- 25 אמנם, אף שענינו של פינחס הוא העלאה מלמטה למעלה, מכל-מקום, לא היה זה באופן של 'רצוא'
- 26 ללא 'שוב' (כפי שהיה אצל נדב ואביהוא), אלא היה אצלו גם ענין ה'שוב' (ועד שעל ידו נתכפר החטא
- 27 של נדב ואביהוא⁶²) - כמודגש בכך שעל ידו נעצרה המגפה, היינו, שישארו בחיים למטה דוקא, היפך
- 28 הענין ד'רצוא' ללא 'שוב', וכן מצינו שהיה משוח מלחמה⁶³ (וגם להדעות שלא היה משוח מלחמה⁶⁴,
- 29 הרי מפורש להדיא בקרא שהשתתף בעצמו במלחמה⁶⁵), והרי כללות ענין המלחמה הוא תנועה של 'שוב',
- 30 שהוא ענין ההמשכה למטה דוקא.

(45) רפמ"ב.
 (46) ברכות לג, ב.
 (47) עקב יו"ד, יב.
 (48) פרש"י בלק כה, ו - מסנהדרין שם.
 (49) ראה גם שיחת ש"פ פינחס, מבה"ח מנח"א תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"א ע' 150). וש"נ.
 (50) פרש"י שם, ז - מסנהדרין שם.
 (51) ישע"י נט, כא.
 (52) ברכות כב, א. וש"נ.
 (53) תו"א יתרו סז, ב.
 (54) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).
 (55) תהלים קו, ל.
 (56) ראה ברכות ו, ב. כו, ב.

(57) קרח יז, יב-יג.
 (58) ראה ויק"ר בתחלתו ובפי' מהרז"ו.
 (59) ס' שופטים ה, לא. ו, ח. מלכים-א יז, א. וראה רד"ק דברי הימים-א ט, כ. וראה גם תורת מנחם מנחם ציון ח"ב ע' 384. וש"נ.
 (60) ראה זבחים קא, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הי"ג.
 (61) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א'סח.
 (62) ראה זח"ג ריז, א. הובא ונת' בסה"מ תרכ"ט ע' עדר. המשך תער"ב ח"א ע' שי. ח"ב שם.
 (63) סוטה מג, רע"א. פרש"י פרשתנו (מטות) לא, ו.
 (64) ראה מהרש"א סוטה שם. משל"מ לרמב"ם הל' איסור"ב פי"ז הט"ז. ועוד.
 (65) פרשתנו שם.

ח. וההוראה מזה - בנוגע למעלת העבודה בכח עצמו:

ידוע⁶⁶ שכל החידוש ("אויפטו") של חסידות חב"ד הוא - שצריכה להיות עבודה בכח עצמו דוקא, ולא לסמוך על משהו אחר כו', כמו השיטה שהעיקר היא עבודתו של הצדיק, ו"צדיק באמונתו יחיה"⁶⁷, "אל תקרי יחיה אלא יחיה", כך, שיכולים לסמוך על הרבי... אלא בהכרח שתהיה העבודה בכח עצמו, מלמטה למעלה.

בודאי יש צורך וישנה הנתינת כח של רבותינו נשיאינו בנוגע לכל הענינים, אבל יחד עם זה, צריכה להיות העבודה בכח עצמו דוקא, "אללין טאָן", "אללין האָרעווען", אלא, שכדי לידע שאכן הולכים בדרך הנכונה, צריכים לילך בדרכיו ואורחותיו אשר הורנו כו'.

ועל-ידי העבודה בכח עצמו דוקא, בדוגמת עבודתו של פינחס, פועלים הענין דתחיית המתים (היפך ענין המגיפה רחמנא-ליצלן), החל מענין התחיה בנוגע ל"מאן דנפיל מדרגיה (ד)איכרי מית"⁶⁸, ועד לענין דתחיית המתים כפשוטו, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו כו', בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ט. מאמר דיבור-המתחיל וידבר משה אל ראשי המטות גו'.

* * *

י. הביאור במה שכתוב בסיום פרשת נדרים⁶⁹: "אלה החוקים גו' בין איש לאשתו בין אב לבתו", ורש"י אינו מבאר למה לא נזכר עיקר הענין, שחובת הנודר לקיים נדרו - כיון שזהו דבר שהשכל הפשוט מחייבו, וכפי שמצינו גם לפני מתן תורה; ואילו החידוש שבפרשה הוא בנוגע להפרת נדרי בת ואשה על-ידי האב והבעל. ומזה מובן שגם הרמז באמירת הפרשה "אל ראשי המטות" הוא בנוגע לדין הפרת נדרים על-ידי יחיד מומחה; הפרת נדרים על-ידי ראשי המטות בפנימיות הענינים - שפועלים עליו אצל בני-ישראל, שלא יצטרכו לפרוש מהדברים הגשמיים, אלא יוכלו לבררם. ולכן נאמרה פרשה זו סמוך לכניסה לארץ⁷⁰, להתעסק בדברים גשמיים. ועבודה זו צריכה להיות באופן ד"לא יחל דברו", "שלא יעשה דבריו חולין"⁷¹, אלא להמשיך בהם קדושה. וענין זה הוא ביכולת כל אחד ואחד מישראל⁷², להיותו בת ואשה להקדוש-ברוך-הוא - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק יג עמוד 105 ואילך. לקמן עמוד יט ואילך.

* * *

יא. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷³ "זאת הארץ אשר תפול לכם וגו'", "לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ, הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות", "תפול לכם", "על שם שנתחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר, על-ידי שהפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם של שבעה⁷⁴ אומות מן השמים וכפתן לפני משה,

66 ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133. ועוד.

67 חבוקק ב, ד. וראה מכות בסופה. תניא פל"ג.

68 ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

69 פרשתנו (מטות) ל, יז.

70 וע"ד מ"ש רבינו הזקן בתניא (ספכ"ה) בביאור הטעם ש"צוה משה רבינו ע"ה במשנה תורה לדור שנכנסו לארץ לקרות ק"ש פעמים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש", אף ש"הבטיח להם פחדם ומוראם יתן ה' וגו'".

ואף שהכניסה לארץ היתה ע"י יהושע, הרי הנתינת-כח על זה היתה צריכה להיות ע"י משה, ולכן גם פרטי הענינים דחלוקת הארץ נאמרו ע"י משה, כיון שכל הענינים צריכים להיות ע"י משה דוקא. וזהו הטעם שאלדד ומידד נתחייבו מיתה בגלל שאמרו "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ" (פרש"י בהעלותך יא, כח), כי אע"פ שמשו לא נכנס לארץ, מ"מ נעשו

כל הענינים על ידו כו'.

71 פרשתנו שם, ג ובפרש"י.

72 אף שלכאורה יכול לטעון: בשלמא בנוגע להקב"ה מובן שאין מקום לענין של חולין - "חלילה לך", "חולין הוא לך" (וירא יח, כה ובפרש"י); אבל בנוגע לאיש ישראל - מה החסרון בענין של חולין (שהרי אין זה ענין של טומאה וכיו"ב).

73 פרשתנו (מסעי) לד, ב.

74 ויש ליישב גם גירסת הדפוסים: "ע"י" (שבעים) - כיון שכיבוש ארץ ישראל (ארץ שבעה עמים) נוגע גם לכל שבעים אומות העולם, שהביאור שלהם נעשה ע"י שבעים לא"י כו', כפי שמצינו בזמן שלמה המלך - כאשר "קיימא סיהרא באשלמותא", והביאור ה" בדרך מנוחה - שמלכת שבא באה אליו מעצמה כו' (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 96. וש"נ).

1 אמר לו, ראה אין בהם עוד כח" - שמשמעות הכתוב "זאת הארץ אשר תפול לכם" (שלכאורה מיותר)
 2 שנעשה שינוי בארץ עצמה, וע"כ צריך לומר שהמדובר הוא בנוגע ל"מצוות (ש)נוהגות בה"⁷⁵. אך
 3 על-פי-זה אינו מובן מדוע נאמר הלשון "תפול", ולא בלשון קימה ועליה? ולכן מפרש שהלשון "תפול"
 4 הוא בגלל החלוקה בגורל. אבל, על-פי-זה הוה-ליה-למימר הלשון "תפול" בפסוק⁷⁶ "אך בגורל יחלק",
 5 ולא כאן? ולכן מביא הפירוש ש"הפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם כו'", אבל רק מ"מדרש אגדה", שרחוק
 6 יותר מפשוטו-של-מקרא, שמדובר אודות הארץ, ולא אודות השרים. והביאור בפנימיות הענינים - בנוגע
 7 לירידת הנשמה למטה, שהאהבה ויראה היא בבחינת נפילה לגבי קודם הירידה, אבל דוקא על-ידי-זה
 8 מגיעה לעבודה שלמעלה מטעם ודעת שמצד בחינת הגורל. ועוד זאת, שהקדוש-ברוך-הוא מפיל וכופת⁷⁷
 9 לפני בחינת משה שבו את כל המונעים והמעכבים כו' - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א,
 10 ונדפס⁷⁸ ב'לקוטי שיחות' שם עמוד 122 ואילך.

11 יב. ויש לקשר זה גם עם פרשת דברים שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה:
 12 כיון שספר דברים, משנה תורה, אמרו משה מפי עצמו⁷⁹ - הרי זה ירידה לכאורה לגבי ד' הספרים
 13 שלפני זה.

14 אבל לאידך גיסא, הרי זה נקרא "משנה תורה", שיש בזה העילוי ד"כפלים לתושיה"⁸⁰, ועל-דרך
 15 מעלת דברי סופרים שעריבים וכו' יותר מדברי תורה⁸¹.

16 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א סיים בברכה שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, בביאת משיח צדקנו.

ומדבר, אף שעדיין קיימת מציאותם ולא נתבטלה (שאו אין מה
 לברר כו'). וענין זה הוא מצד בחינתו של משה, שמעלתו היא
 מעלת הראי' (ראה לקו"ת ואתחנן ב, סע"ד ואילך. ובכ"מ), וזהו
 הדיוק "ראה כו'" (משא"כ מצד יהושע כו').

(78 בשילוב שיחת ש"פ מטו"מ תש"ל.

(79 מגילה לא, ב.

(80 איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(81 ראה סנהדרין פח, ב (במשנה). ע"ז לה, א ובפרש"י.

(75 וע"ד מ"ש בנוגע לבנ"י: "ונפלינו אני ועמך מכל העם
 אשר על פני האדמה" (תשא לג, טז), והיינו, שגדלה מעלת בני'
 בגלל המצוות שנצטוו בהם, כמ"ש "צו את בני ישראל", "דבר
 אל בני ישראל".

(76 פינחס כו, נה.

(77 ורש"י מוסיף: "אמר לו, ראה אין בהם עוד כח" - כי גם
 עבר כפות יש לו עדיין כח, ויכול להשתחרר מהכפיתה כו', ולכן
 מוסיף ש"אין בהם עוד כח", שהם כמו דומם (ולא כמו צומח חי

המשך ביאור למס' תמורה ליום שישי עמ' ב

21 לִבְתֵּן זִכְיָהּ בְּנוּיָהּ ו-ויש לו לכהן זכות בן (הואיל ויש לִבְתֵּן
 22 שְׁתֵּפוֹת בן) הרי הוא ממונו ובידו למוכרו. אֲבָל בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ
 23 קָיָם, כִּיּוֹן דְּבִכּוּר תָּם לְהַקְרִיבָהּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הוּא דְקָא ו-עומדו,
 24 אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חִי, שֶׁכֵּן אֵין הַכֹּהֵן זוֹכֵה בּו אֵלֶּא רַק לֵאחֶר
 25 הַקִּטְרַת אִימּוּרָיו עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
 26 רבא מקשה על דברי רב נחמן ממשנה: אִיתִיבָהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן,
 27 הֲלֵא מִדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חִי מִשְׁמַע שְׂבָאָה
 28 לְהַשְׁמִיעֵנוּ, חִי אֵין ו-הוא נמכר, אֲבָל שְׁחֹט לֹא נִמְכֵּר. ודן רבא,
 29 אֵימָת נִאֲמַר דִּיּוֹק זֶה, אֵילִימָא שְׂבָזְמָן תָּהּ הַדְּבָרִים אִמּוּרִים, מִי
 30 אֵיפָא ו-וכי יש בזמן הזה בכור תָּם שְׁחֹט שהוא מותר בהנאה,
 31 הֲלֵא דִינֵי בְּקָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחָטוּ מִחוּץ לַעֲזָרָה שֶׁהֵם אִסּוּרִים בְּהִנָּה,
 32 ואֵין תִּיתֵן בּו מִכִּירָה. אֵלָּא פְּשִׁימָא שֶׁהִמְשִׁנָּה מִדְּבַר בְּזֶמַן שְׁבִית
 33 הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, וְקָתְנִי נָמִי - וגם על אותו זמן שנתה מוֹכְרִין אוֹתוֹ
 34 תָּמִים חִי (אֵלִימָא אֵית לִיה לִבְתֵּן זִכְיָהּ בְּנוּיָהּ) מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִמּוֹן
 35 הַכֹּהֵן אִפִּילוּ שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהַקְרִיבָהּ, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן.
 36 הַשֵּׁב רַב נַחֲמָן לְרַבָּא: לֹא קוּשִׁיא הִיא זֶה, אֵלֶּא לְעוֹלָם בְּזֶמַן תָּהּ
 37 מִדְּבַר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהִרִי מִי ו-וכי קָתְנִי בֵּה בְּפִירוּשׁ מוֹכְרִין אוֹתוֹ
 38 תָּמִים, חִי אֵין, שְׁחֹט לֹא, הִרִי לֹא אִמְרָה אֵלֶּא מוֹכְרִים אוֹתוֹ תָּם
 39 חִי, וְלֹא בִּאֵה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁלֹּאֲחֶר שְׁחִיטָה אֵינוֹ נִמְכֵּר, אֵלֶּא
 40 הָא גּוֹפָא אֵתָא לְאַשְׁמוּעֵינִי, בְּזֶמַן תָּהּ נָמִי מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חִי,
 41 ואֵין אִמְרִים שֶׁלֹּא זוֹכֵה בּו הַכֹּהֵן עַד שִׁיפּוֹל בּו מוֹם.

1 רק לאחר הקטרת אימוריהם, אך האם תאמר כן גם בְּכִבּוּר שֶׁהֵם
 2 זִכֵּן בּו בְּחִיּוֹ, ומאחר שהוא שלהם הרי הם יכולים להמיר בו.
 3 הַשֵּׁב וְאָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, וְהֵלֵא כִּבְר נֶאֱמַר בְּתַמּוּרָה (ויקרא כו ט,
 4 וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה קוֹדֵשׁ, ובכך הקיש הכתוב את מעשה
 5 הַתַּמּוּרָה לַמַּעֲשֶׂה הַהַקְדֵּשׁ הָרָאשׁוֹן, מִה הַקֵּדֶשׁ הֵיכָן קְדוּשָׁה חֲלָה
 6 עָלָיו ו-על הקרבן, הֲלֵא בְּבִית ו-ברשות) הַפְּעָלִים שֶׁהַקְדִּישׁוּהוּ
 7 חֲלָה קְדוּשָׁתוֹ, אֵפֹה תַּמּוּרָה אֵינָה חֲלָה אֵלֶּא בְּבִהְמָה שֶׁהַתַּקְדֵּשׁ
 8 בְּבִית הַפְּעָלִים הַמִּמִּיר. מִה שֶׁאֵין כֵּן בְּכִבּוּר שֶׁהוּא קְדוֹשׁ מִרְחָם,
 9 וְקְדוּשָׁתוֹ חֲלָה עָלָיו בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל קוֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לִיד הַכֹּהֵן, וְעַל כֵּן
 10 אֵין הַכֹּהֵן מִמִּיר בּו.

גמרא

11 הגמרא דנה בדברי המשנה במסכת מעשר שני ומפרשת אותם:
 12 תָּנִן תָּהִם (מעשר שני פ"א מ"ב), כִּבּוּר בַּהֲמָה טְהוּרָה, הַכֹּהֲנִים שֶׁקִּיבְּלוּהוּ
 13 בְּמִתְנֵה מוֹכְרִין אוֹתוֹ ו-יכולים למוכרו) לֵאחֲרֵים כִּשְׁהוּא תָּם בִּלֹּא
 14 מוֹם, דוּקָא בְּעוּדוֹ חִי, וְכִשְׁהוּא פְּעֹל מוֹם מוֹכְרִים אוֹתוֹ בֵּין חִי וּבֵין
 15 שְׁחֹט. וְכִמּוֹ כֵּן מְקַדְּשִׁין בּו [אֵת] הָאֵשֶׁה עַל יְדֵי שְׁנוֹתָנִים לֵה אוֹתוֹ
 16 לְשֵׁם קִידּוּשֵׁי, אִם הוּא תָּם דוּקָא בְּחִיּוֹ, וְאִם הוּא בַּעַל מוֹם
 17 מְקַדְּשִׁים בּו בֵּין חִי וּבֵין שְׁחוּט. רַב נַחֲמָן מְבַאֵר דְּבָרֵי מִשְׁנָה זֶה: אֵמַר
 18 רַב נַחֲמָן אֵמַר רַבָּה בַּר אֲבִי, לֹא שָׁנוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁמוֹכְרִים בְּכֹר תָּם
 19 חִי, אֵלָּא בְּזֶמַן תָּהּ שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְהַקְרִיבָהּ, שֶׁכֵּן הוּאֵיל וְאֵית לִיה

בס"ד. משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה), וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ.

ומרירו למיתקא¹¹ – בדוגמת טו"ב תמוז שיהי²⁵
יום טוב נעלה יותר מימים טובים סתם, כיון שיש²⁶
בו העילוי ד"הפכתי אבלם לששון¹², שע"ז²⁷
ניתוסף עליו גדול יותר, "כיתרון האור מן²⁸
החושך"¹³.²⁹

ויש להוסיף בביאור השייכות ד"הוכפל בו כי³⁰
טוב" לענין הגאולה – שכפל רומז על ענין³¹
הגאולה, כמארו"ל¹⁴ "חמש אותיות נכפלו וכולם³²
לשון גאולה . . צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול³³
לישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר¹⁵ איש צמח³⁴
שמו ותחתיו יצמח".³⁵

ב. ומעלה זו (התחלת וסיום בין המצרים ביום³⁶
השלישי שהוכפל בו כי טוב) מודגשת עוד יותר³⁷
ביום הש"ק שלאחרי (ושבו נעשית השלימות³⁸
ד"ויכולו"¹⁶ ב) טו"ב תמוז, יום הש"ק הראשון דבין³⁹
המצרים:⁴⁰

ידוע¹⁷ שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת⁴¹
"מקדים רפואה למכה"¹⁸, שבהם מודגשת בגילוי⁴²
(הנתינת כח ל) הפיכה דימים אלה לימים טובים⁴³
וימי ששון ושמחה – שהרי דיני האבילות דבין⁴⁴
המצרים אינם נוהגים בימי השבת¹⁹, ש"אין עצב⁴⁵
עמה"²⁰, וענינו עונג²¹ ושמחה²², ואדרבה –⁴⁶

א. מהמעלות המיוחדות בימי בין המצרים¹
בשנה זו (נוסף על היותם בסיום התקופה ד"שני²
אלפים ימות המשיח¹, שנת ה'תש"נ², חצות היום³
דאלף הששי³) – שהתחלתם (שבעה עשר בתמוז)⁴
ובמילא סיומם (תשעה באב) ביום השלישי⁵
בשבוע, ש"הוכפל⁵ בו כי טוב".⁶

7 נוסף על ההבטחה התמידית ש"כל הצומות
8 האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא
9 שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה,
10 שנאמר⁶ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום
11 החמישי גו' יהי לבית יהודה לששון ולשמחה
12 ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"⁷ – ישנה
13 הדגשה יתירה בנוגע לשבעה עשר בתמוז (התחלת
14 ימי בין המצרים), כיון שהמספר דשבעה עשר (י"ז)
15 הוא בגימטריא "טוב", היינו, שבקביעותו בימי
16 החודש, יום טו"ב⁸, נרמזת הפיכת התענית דשבעה
17 עשר בתמוז ל"יום טוב".

18 וכשטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
19 כי טוב – ניתוסף בה"טוב" דיום זה (ובגילוי
20 ה"טוב" בסיום וחותם ימי בין המצרים, בתשעה
21 באב) גם מצד ימי השבוע, והוספה של "טוב
22 כפול"⁹, דיש לומר, שרומז גם על ב' האופנים
23 ב"טוב": (א) טוב מלכתחילה, (ב) טוב (נעלה
24 יותר) שנעשה ע"י "אתהפכא"¹⁰ חשוכא לנהורא

(10) ראה זח"א ד, א.
(11) ע"ד המבואר בתניא (פכ"ז) ש"במטעמים גשמיים ד"מ יש
שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים
חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו
מעדנים להשיב הנפש".

(12) ירמ' לא, יב. – ובסליחות ל"ז תמוז: הפך לנו לששון
ולשמחה.

(13) קהלת ב, יג.

(14) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה אוה"ת
לך לך תעדר, א. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. סד"ה נחמו עת"ר.

(15) זכרי' ו, יב.

(16) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(17) אוה"ת נ"ך ע' א'צו.

(18) ראה מגילה יג, ב. וראה איכ"ר פ"א, כג: הקדים ישעי'
ורפאן.

(19) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י ובמג"א שם. וראה אנציק'
תלמודית ערך בין המצרים ע' קכ, ובהנסמן שם.

(20) משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא
בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(21) וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, יג).

(22) "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד,
י"ד).

(1) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.

(2) וסימנה – ר"ת ה' תהי' שנת נסים, החל מהנס העיקרי
ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו),
כמרומו גם בההכנה לשנה הבאה, "תנשא"א, ר"ת תהא שנת
אראנו נפלאות.

(3) ראה קונטרס משיחות ש"פ וראא שנה זו ס"ח"ט.

(4) להעיר שבתוספתא סוף תענית לא הועתק מהכתוב רק
"צום הרביעי" ושאר הצומות נרמזו ב"וגו", משא"כ ברמב"ם
סוף הל' תעניות.

(5) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(6) זכרי' ח, יט.

(7) רמב"ם בסיום וחותם הל' תעניות.

(8) ובזה גופא – "טוב" דתמוז, ש"תמוז" מורה על המעמד
ומצב דתוקף השמש, "שמש הוי" (תהלים פד, יב), "כצאת
השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד
לבוא ש"הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (נדרים ח, סע"ב. וש"נ),
כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ח).

(9) נוסף על הכפל ד"טוב" הן מצד ימי החודש והן מצד ימי
השבוע.

32 השלישי שהוכפל בו כי טוב), שעל ידו נעשים כל
33 כ"א הימים דבין המצרים באופן ד"אך טוב".

34 ג. ונוסף על העילוי באופן הקביעות דימי
35 החודש בימי השבוע (ט"ב – ביום השלישי
36 שהוכפל בו כי טוב, וא"ך (טוב) – ביום השבת),
37 ישנו עילוי נוסף מצד פרשת השבוע – שבשנה זו
38 קורין בג' השבתות דבין המצרים (נוסף על
39 הפרשיות מטות מסעי ודברים שקורין בכל השנים)
40 גם פרשת פינחס, שבזה מודגשת עוד יותר ההוספה
41 ב"טוב":

42 לכל לראש – שבימי בין המצרים ניתוסף עוד
43 פרשה בתורה, שזהו טוב הכללי והאמיתי, "אין טוב
44 אלא תורה"²⁹.

45 ועוד ועיקר – שההוספה בתורה היא בפרשת
46 פינחס, "פינחס זה אליהו"³⁰, מבשר טוב, מבשר
47 הגאולה, שאז יהפכו ימים אלה לימים טובים
48 ולמועדים.

49 ובפרטיות יותר – בנוגע לתוכן הפרשה:

50 בהתחלת הפרשה – מעלתו של פינחס (זה
51 אליהו) ש"הנני נותן לו את בריתי שלום"³¹, שזהו
52 ענינו של אליהו ש"בא . . לעשות שלום בבני",
53 שנאמר³² הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו'
54 והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"³³,
55 שזהו"ע ד"האמת והשלום אהבו", שעי"ז מבטלים
56 סיבת הגלות – היינו היפך דאהבת ישראל³⁴
57 [כמודגש גם בהמשך הפרשה "צרור"³⁵ את המדינים
58 והכיתם אותם גו"³⁶, ביטול הענין דקליפת מדין,
59 לשון מדון ומריבה³⁷], ובהבטל הסיבה בטל
60 המסובב (הגלות), שלכן, "צום הרביעי גו' יהי'
61 לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (כי)
62 והאמת והשלום אהבו".

1 בשבתות דבין המצרים צריך להוסיף בהעונג
2 והשמחה, כדי לשלול נתינת מקום לחשש של
3 מיעוט בהעונג והשמחה מצד הזמן דבין המצרים
4 (כידוע הוראת אאמו"ר ז"ל בזה²³).

5 ויש לומר, שענין זה מודגש בשבתות דבין
6 המצרים, כיון שיום השבת הוא מעין ודוגמת
7 "יום²⁴ שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁵, כפי
8 שאומרים בסיום ברכת המזון בסעודות דכל שבת
9 (שבהם מקיימים מצות עונג שבת) "הרחמן הוא
10 ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים",
11 ומסיימים (לאחרי "הרחמן הוא ינחילנו לימות
12 המשיח . . מגדול ישועות מלכו כו") "ואמרו
13 אמן", שמורה על קיום הדבר באופן של נצחון²⁶,
14 כולל שמנצחים כל הענינים המונעים ומעכבים את
15 הגאולה.

16 ובענין זה ניתוסף עילוי בקביעות שנה זו,
17 שכאשר ט"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
18 כי טוב, חל יום הש"ק הראשון דבין המצרים ביום
19 כ"א תמוז – כמרומו בקרא "אך טוב לישראל"²⁷:

20 נוסף על הרמז ד"טוב" בהתחלת בין המצרים
21 (ט"ב תמוז), מרומו הענין ד"טוב" בכל ימי בין
22 המצרים – כ"א יום²⁸, שסימנם "אך טוב", היינו,
23 שכל כ"א ימי בין המצרים הם באופן ד"אך טוב",
24 שהובטח שמתבטל לגמרי הענין הבלתי־רצוי
25 שבהם, ולא נשאר כי אם "טוב" בלבד, "אך (ורק)
26 טוב".

27 וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשיום השבת
28 הראשון דבין המצרים חל ביום כ"א תמוז –
29 שהתחלת הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י
30 השבתות דבין המצרים הוא באופן ד"אך טוב",
31 ביום א"ך (כ"א) תמוז (כיון שטו"ב תמוז חל ביום

(23) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(24) תמיד בסופה.

(25) ולהעיר גם ממאד"ל (מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחלתו) "כל עיסקא דשבתא כפול" (כולל גם הכפל בתפלה – שחרית ומוסף, ובתורה – קרה"ת בשחרית ובמנוחה), וכפל קשור עם גאולה.

(26) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(27) תהלים עג, א.

(28) ולהעיר ממ"ש בהפטורת שבת זו: "מקל שקד גו' שוקד אני גו'" (ירמי' א, יא"ב), ודרשו חז"ל "השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר ביטולו עשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז . . לתשעה באב" (פרש"י עה"פ – ממדרש אגדה).

(29) אבות פ"ו מ"ג.

(30) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ,

סע"א. ועוד.

(31) כה, יב.

(32) מלאכי בסופו.

(33) עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(34) ראה יומא ט, ב.

(35) כה, יז.

(36) ובפרטיות יותר – בפרשת מטות שמתחילין לקרוא במנוחה, שבה מסופר פרטי הענינים דמלחמת מדין (לא, א ואילך), כולל גם "וישלח אותם משה גו' ואת פינחס בן אלעזר הכהן" (שם, ו).

(37) ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

ומתגלים "שבע דנחמתא" הוא למעליותא⁴⁵ — 29
 "פורענותא" כמו פרעה דקדושה, ש"א אתפריעו⁴⁶ 30
 ואתגליין מיני' כל נהורין⁴⁷, שמורה על גילוי 31
 נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה⁴⁸. 32
 ה. ויש לומר, שהגילוי דג' המוחין ("תלתא 33
 דפורענותא" למעליותא) מרומז בג' הפרשיות 34
 שקורין לעולם בשבתות דבין המצרים — מטות, 35
 מסעי, דברים: 36

הצד השוה שבג' פרשיות אלה — שבהם מדובר 37
 אודות חלוקת הארץ: בפ' מטות — בקשת בני גד 38
 ובני ראובן "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת 39
 . . מעבר הירדן מזרחה"⁴⁹, "ויתן להם משה גו"⁵⁰. 40
 בפ' מסעי — "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה 41
 גו' אשר תנחלו אותה בגורל גו' לתשעת המטות 42
 וחצי המטה . . שני המטות וחצי המטה לקחו 43
 נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"⁵¹. ובפ' 44
 דברים — הן בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם 45
 ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני 46
 והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי 47
 לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע 48
 ה' לאבותיכם גו"⁵², והן בסיום הפרשה, כיבוש 49
 ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן⁵³. 50

ובפרשיות יותר: בג' פרשיות אלה מדובר 51
 אודות חלוקת הארץ כולה — לא רק בעבר הירדן 52
 מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד 53
 ובני ראובן), שזו היתה גם התחלת כיבוש וחלוקת 54

ובסיום הפרשה — פרשת המועדים, שבה מדובר 1
 אודות הקרבנות דכל מועדי השנה³⁸: חג הפסח, חג 2
 השבועות, ר"ה, יוהכ"פ, חג הסוכות, עד לשמיני 3
 עצרת³⁹, שבה מרומזת נתינת כח יתירה להפיכת 4
 ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. 5

ולהעיר, שמספר ימי המועדים מכוון למספר 6
 ימי בין המצרים — כ"א ימים⁴⁰, שבה מודגשת עוד 7
 יותר הנתינת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים 8
 לימים טובים ולמועדים. 9

ד. ויש לקשר ב' הענינים האמורים במעלת ימי 10
 בין המצרים בשנה זו — הקביעות ד"ז בתמוז ביום 11
 השלישי בשבוע, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות 12
 דבין המצרים: 13

ובהקדם הביאור בהאמור לעיל (ס"ב) 14
 שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת הקדמת 15
 רפואה למכה — דלכאורה, ה"ז היפך שמם (המורה 16
 על תוכנם) של ג' השבתות שנקראות "תלתא 17
 דפורענותא"⁴¹, ע"ש ההפטרות שבהם מדובר אודות 18
 ענינים של פורענות, ואילו ענין הנחמה, "נחמו 19
 נחמו עמי"⁴², "נחמה בכפלים"⁴³, עד ל"שבע 20
 דנחמתא"⁴¹, מתחיל רק לאחר השבתות דבין 21
 המצרים!?! 22

ויש לומר הביאור בזה: 23

מבואר בכ"מ⁴⁴ ש"תלתא דפורענותא" הם כנגד 24
 ג' המוחין, ו"שבע דנחמתא" הם כנגד ז' המדות. 25

וכיון שהמשכת והתגלות המדות היא מהמוחין, 26
 והם כפי המוחין — עכצ"ל, שהענין ד"תלתא 27
 דפורענותא" לאמיתתו (ג' המוחין שמהם נמשכים 28

(45) נוסף על הפירוש ד"פורענותא" מלשון פרעון חוב, אשר, אפילו אם ה' בעבר ענין של חוב, בודאי שכבר פרעו החוב, ובפרט שמלכתחילה משמט הקב"ה החוב דבניי.

(46) זח"א רי, א.

(47) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו פ, ד) בפירוש הכתוב (ירמ' ב, ג) "כל אוכליו יאשמו" (בהפטורה הראשונה מ"תלתא דפורענותא") — "יביא אשם כמועל בקדשים . . כמועל בקדשים כתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמשתיו יוסף עליו . . בחי' חמישית כו", ובסיום הדרוש (פא, ב) מקשר זה עם הענין ד"החמישית לפרעה".

(48) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במאורע ד"הובקעה העיר" (תענית כו, רע"ב) — ביטול המדידה וההגבלה דחומת ירושלים, כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוות תשב ירושלים".

(49) לב, ה"ט.

(50) שם, לג.

(51) לד, ב"ט.

(52) א, זח.

(53) ב, כד ואילך.

(38) ומתחיל מקרבן התמיד שבכל יום — שבה מרומז התיקון דביטול התמיד שאירע ב"ז תמוז (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 574).

(39) להעיר מהשייכות דשמיני עצרת לגאולה — כידוע ש"שמיני" קשור עם גאולה, ספירה השמינית (מלמטה למעלה) — בינה, עלמא דחירו, ו"עצרת", ענין הקליטה, שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י (י"היו לך לבדך ואין לזרים אתך", "ישראל ומלכא בלחודוהי") לעתיד לבוא.

(40) ז' ימי הפסח, שבועות, ב' ימי ר"ה*, יוהכ"פ, ז' ימי הסוכות ושמע"צ, שבת, ר"ח (שזכרו בהתחלת פרשת המועדים).

(41) טושו"ע או"ח סו"ס תכח.

(42) ישעי' מ, א.

(43) איכ"ר ספ"א.

(44) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 614 הערה 45.

(* וי"ל גם באו"א — שר"ה נמנה כיום אחד, ולמנין הכ"א יום ניתוסף פורים (משא"כ חזונה שלא נזכר בכ"ד ספרי קודש, תושב"כ).

הגלות ובחורץ לארץ⁶¹) ממהרים ומזרזים ופועלים
הענין דחלוקת הארץ בג' אופנים אלה.
זאת ועוד:
כיון שבפסוקים אלו (בפ' פינחס) נתבאר רק
אופן חלוקת הארץ, ולא נחית לפרטי החלוקה ל"ב
מטות, תשעת המטות וחצי המטה בעבר הירדן
מערבה, ושני המטות וחצי המטה בעבר הירדן
מזרחה (כבפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים)
— יש לומר, שבפרשת פינחס נכלל גם שלמות
הענין דחלוקת הארץ בגאולה האמיתית והשלימה,
שאז יחלקו לבני"י כל ארץ ישראל, ארץ עשר
אומות⁶² (כפי שהובטח לאברהם בברית בין
הבתרים⁶³), והחלוקה תהי' לכל בני"י, גם לשבט
לוי⁶⁴, שהרי חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' ל"ג
חלקים, שיתוסף גם "שער⁶⁵ לוי אחד"⁶⁶.
וזהו העילוי שניתוסף בקביעות שנה זו —
שבשיעור חומש די"ז תמוז (יום שלישי דפ' פינחס)
מרומו הענין הכללי שבג' השבטות דבין המצרים
("תלתא דפורענותא" למעליותא, שמהם נמשכים
ומתגלים "שבע דנחמתא") — גילוי ג' המוחין
בכיבוש וחלוקת הארץ (נוסף על ארץ שבע אומות
שכנגד ד' המדות, גם ארץ ג' אומות שכנגד ג' המוחין)
לעתיד לבוא.

ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, "אדום ומואב
ועמון⁵⁴ . . (ש)עתידיים להיות ירושה לעתיד"⁵⁵.
ויש לומר, שבענין זה מרמוז גילוי ג' המוחין
שבג' השבטות דבין המצרים (שבהם קורין ג' פרשיות
הנ"ל) — כידוע⁵⁶ שארץ ג' אומות קיני קניזי
וקדמוני היא כנגד ג' המוחין (בהוספה על ארץ שבע
אומות שהיא כנגד ד' המדות).
ו. ובענין זה ניתוסף עילוי מצד ב' המעלות
שבקביעות שנה זו — הקביעות דטו"ב תמוז ביום
השלישי, והקריאה דפרשת פינחס בשבטות דבין
המצרים:
כשטו"ב תמוז חל ביום השלישי בשבוע, ובפרשת
פינחס, לומדים בשיעור חומש היומי (שלישי דפ'
פינחס) ע"ד חלוקת הארץ — "לאלה תחלק
הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט
נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ וגו'"⁵⁷.
והענין בזה:
בפסוקים אלו נתבאר כללות הענין דחלוקת הארץ
— בג' אופנים: (א) "בנחלה" — ירושה, (ב) חלוקה
ע"פ טעם ושכל — "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט
נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ".

ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו בעבודת האדם — חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰ "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה
ירושנתנו", שע"י העבודה בג' ענינים אלו (בזמן

(61) כפתגם והוראת הצמח-צדק** "עשה כאן (בחורץ לארץ) ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"א ע' תפה).
(62) גם ארץ קיני קניזי וקדמוני כולה, נוסף על החלק דעמון ומואב שטיהרו בסיחון, שקיבלו בני גד ובני ראובן — כבג' הפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים).
(63) לך לך טו, יד-כא***.

(64) ואולי יש לומר שענין זה מרמוז בכך שמנין בני לוי הוא באמצע הפרשה דחלוקת הארץ — בין "לאלה תחלק הארץ גו'" לבקשת בנות צלפחד "תנה לנו אחוזה גו'".
(65) יחזקאל מח, לא. ב"ב שם. וראה גם רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג הי"א, ובפ"י הרדב"ז.
(66) ולהעיר ש"אחד" בנימטריא י"ג.

(*) ויש לומר, שהוראה זו קשורה עם שמו (המורה על ענינו) — שמו של משיח — מעין ודוגמת והכנה לקיום היעוד "עתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות" (יל"ש ישע"י רמז תקנ. ועוד. וראה גם לקו"ת מסעי פט, ב). ובהדגשה יתירה בשנה זו — שמלאו מאתיים שנה להולדת הצמח-צדק.

(**) להעיר (ע"ד הרמז) שברית בין הבתרים על ירושת הארץ מתחילה בפסוק י"ז ("והנה תנור עשן גו' אשר עבר בין הגורים האלה") — "טוב", ומסיימת בפסוק כ"א ("זאת האמורי וגו' ואת היבוסיי") — "אד טוב לישראל".

(54) ע"ז ש"עמון ומואב שטיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. וש"נ), כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ חוקת ס"ז).
(55) פרש"י לך לך טו, יט.
(56) מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.
(57) כו, נגנה.
(58) "והגורל ה' ע"פ רוח הקודש . . אלעזר הכהן* ה' מלוכב באורים ותומים ואומר ברוה"ק כו" (פרש"י עה"פ — מב"ב ככב, א).
(59) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 176 ואילך. וש"נ.
(60) לפני תפלת השחר.

(*) ובפרשיות יותר — "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן נון וגו'" (מסעי לד, יז).
ולהעיר (ע"ד הרמז) שענין זה נאמר בפסוק י"ז — "טוב", ובקאפיטל ל"ד — (ב"פ י"ז) — טוב נפול.

ישראל בשלימותה, ארץ עשר אומות, באופן נצחי, 24
לעד ולעולמי עולמים. 25

אבל, "בשביל שקלקלתם הסב אתכם . . מ' 26
שנה" 75, בכל מ"ב המסעות שבמדבר, ולא זכו 27
שהכניסה לארץ תהי' ע"י משה רבינו, בתכלית 28
השלימות, אלא באופן שלאח"ז הי' ענין של גלות, 29
בין המצרים וכו'. 30

ויש לומר, שהתיקון לזה מרומז בהחיבור 31
דמטות-מסעי (שפ' מסעי אינה בפ"ע, אלא 32
מחוברת ובהמשך אחד לפ' מטות), שבתחילתה 33
וראשיתה מדובר אודות התרת נדרים – שבזה מרומז 34
ביטול ועקירת הענינים הבלתי-רצויים (עד לענין 35
הגלות) 77 לא רק מכאן ולהבא (כאב ובעל"ז), אלא 36
גם מלמפרע (כחכם) 79, גם ביטול ועקירת הענינים 37
הבלתי רצויים בנוגע להענין ד'מסעי בני ישראל 38
אשר יצאו מארץ מצרים, עד ל"ירדן ירחו" – 39
שהכניסה לארץ היא בתכלית השלימות 80. 40

וימתק יותר ע"פ המבואר 17 בענין הקדמת 41
רפואה למכה בשבתות דבין המצרים, ג' שבועות 42
בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים 43
רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, 44
נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (שבעת ימי 45
השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) 46
ע"ז מכניעים המדבר מ"ב", מ"ב המסעות במדבר 47
שנימנו בפ' מסעי, שהם כנגד המדות, ו' מדות שכל 48
אחת כלולה מז' 81, והבירור שלהם נעשה ע"י גילוי 49
והמשכת המוחין, שזהו"ע דהתרת נדרים (התרה, 50
ועד – מלמפרע) ע"י חכס דוקא. 51

* * *

(77) ע"ד ענין הנדרים – "נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג
מ"ג) – סייג וגדר, שהצורך בהם הוא מצד ירידת הגלות (לקו"ת
מטות פה, א. ובכ"מ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 558
ואילך).

(78) ודוגמתו בנוגע להקב"ה וכנס"י (איש ואשה) – שמופרים
כל הנדרים בין בדברים שיש בהם עיניו נפש והן בדברים שבינו
לבינה (טושו"ע שבהערה הבאה סנ"ה), ונעשה שלימות היחוד
דהקב"ה וכנס"י, כמארז"ל "לימות המשיח יהיו נישואין" (שמו"ר
ספט"ו. וראה לקו"ת מטות פד, ג).

(79) טושו"ע יו"ד סרל"ד סנ"א.
(80) להעיר מפרש"י בפרשתנו (כז, יב) "כיון שנכנס משה
לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שחותר לי נדרי".
(81) לקו"ת מסעי שם, א ואילך.

ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחיבור 1
דמטות ומסעי – שכאשר קורין פרשת פינחס 2
בשבתות דבין המצרים, אזי מחברים מטות-מסעי 3
לפרשה אחת 67: 4

בדיוק הלשון "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו 5
מארץ מצרים" 68, "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ 6
מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו 7
מרעמסס לסוכות" – מבאר רבינו הזקן בלקו"ת 8
ש"עיקר ותכלית נסיעתן הי' לצאת מבחי' מצרים, 9
בחי' מיצר וגבול . . ולכן כל המ"ב מסעות נק' הכל 10
אשר יצאו מארץ מצרים כו". 11

ומזה מובן גם לאידך – שביציאת מצרים 12
(כפשוטה) נכלל (עד) גם המסע האחרון, "ויסעו 13
גו' ויחנו בערבות מואב על ירדן ירחו" 70, בסמיכות 14
ממש ליריחו, "מנועולה של ארץ ישראל" 71, כי, 15
מיציאת מצרים 72 היו צריכים לבוא תיכף ומיד לארץ 16
טובה ורחבה 73, כמ"ש בפ' דברים 74 "אחד עשר יום 17
מחורב וגו'", "מהלך י"א יום . . הלכתם אותו 18
בשלושה ימים . . כל כך היתה שכינה מתלבטת 19
בשבילכם למהר ביאתכם לארץ" 75, ואילו זכו היתה 20
הכניסה לארץ ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות 21
(כפי שתהי' הכניסה לארץ בגאולה האמיתית 22
והשלימה ע"י משיח צדקנו) 76 – כיבוש כל ארץ 23

(67) ועד שגם התחלת הקריאה במנחה דשבת פרשת פינחס –
עם היותה בהפסוקים דפ' מטות, מ"מ, ה"ה קריאה דחלק פרשה
אחת שהיא פרשת מטות-מסעי.

(68) ר"פ מסעי.

(69) מסעי שם.

(70) לג, מח.

(71) ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדבר"ר פט"ו, טו.

(72) ובפרטיות יותר – ממתן-תורה*, כמפורש בהמשך
הכתובים "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר
הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי גו' עד הנהר הגדול נהר
פרת".

(73) ע"ד מ"ש (תהלים קיח, ה) "מן המיצר גו' ענני במרחב",
שמעמד ומצב ד"מיצר" (ארץ מצרים) באים למעמד ומצב של
"מרחב" (ארץ טובה ורחבה).

(74) א, ב.

(75) פרש"י עה"פ.

(76) ויש לומר, שענין זה מרומז בהחני' בירדן ירחו –
כמבואר בלקו"ת (מסעי שם) ש"יריחו הוא בחי' ריח . . ולעתיד
לבוא יתגלה בחי' זו, והיריחו ביראת ה' . . דמורח ודאין", דרגתו
של משיח צדקנו.

(* המטרה והתכלית דיצי"מ. כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה", שתקבלו התורה עליו" (שמות ג,
יב ובפרש"י).

25 טוב יגאל", שהגאולה קשורה עם בחי' היסוד,
26 בחינתו של יוסף, שנקרא "טוב".

27 ויש לומר, שבפסוק זה ("יוסף בן שבע עשרה
28 שנה") נרמזת הנתינת כח לגלות את הטו"ב
29 ד"שבעה עשר" בתמוז, כדלקמן.

30 ט. ובהקדמה:

31 הפסוק "יוסף בן שבע עשרה שנה" נאמר
32 בהמשך ל"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁹¹, "אלה
33 תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", ומפרש
34 רש"י: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם
35 וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סבה ראשונה
36 יוסף בן שבע עשרה שנה, ע"י זה נתגלגלו וירדו
37 למצרים", ובהמשך לזה – "ויחי יעקב בארץ
38 מצרים שבע עשרה שנה"⁹², היינו, שגם אצל יעקב
39 (כמו אצל יוסף⁹³) הי' הענין ד"שבע עשרה
40 שנה"⁹⁴, בגימטריא טוב.

41 ועפ"ז מובן פירוש הכתוב "וישב יעקב",
42 "ביקש יעקב לישב בשלוה"⁹⁵ – דלכאורה: איך
43 יתכן שצדיק, ובפרט משלשת האבות, ועאכו"כ
44 יעקב, בחיר שבאבות⁹⁶, ביקש לישב בשלוה ולא
45 נתקיימה בקשתו?! והביאור – שבקשה זו
46 נתקיימה כש"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
47 שנה"⁹⁷, שי"ז שנים אלו היו מבחר שנותיו⁹⁸, ועד

1 ח. ויש להוסיף עוד ענין בהקשר והשייכות דב'
2 המעלות שבשנה זו (הקביעות דטו"ב תמוז ביום
3 השלישי שהוכפל בו כי טוב, וקריאת פרשת פינחס
4 בשבתות דבין המצרים) – כמודגש בהשיעור דיום
5 שלישי דפרשת פינחס:

6 בהמשך הפרשה ע"ד חלוקת הארץ נאמר⁸²
7 "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר
8 בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף . . . ותעמדה
9 לפני משה . . . לאמר . . . תנה לנו אחוזה בתוך אחי
10 אבינו". ומפרש רש"י: "למשפחות מנשה בן יוסף,
11 למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר
12 לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר⁸³ והעליתם את
13 עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ⁸⁴, שנאמר
14 תנה לנו אחוזה".

15 ומצד הדגשת מעלתו של יוסף בהשיעור דטו"ב
16 תמוז (שלישי דפרשת פינחס)⁸⁵ – ניתוסף עוד יותר
17 בהדגשת ה"טוב" ד"י"ז (טוב) תמוז (התחלת בין
18 המצרים):

19 כתיב⁸⁶ "יוסף בן שבע עשרה שנה" – הגימטריא
20 ד"טוב". וכמבואר בכ"מ⁸⁷ הקשר והשייכות דיוסף
21 למספר שבע עשרה ("טוב") – ש"טוב" (בגימטריא
22 י"ז) קאי על יסוד, ויוסף הוא ספירת היסוד⁸⁸.

23 ובענין זה מודגשת גם השייכות דיוסף לגאולה
24 – כמבואר בכ"מ⁸⁹ בפירוש הכתוב⁹⁰ "אם יגאלך

(82) כז, א"ד.

(83) ויחי ג, כה.

(84) נוסף לכך שכל נשי ישראל היו מחבבות את הארץ – ועל הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ (פרש"י פרשתנו כז, סד). – ולהעיר, שגם בנוגע לחטא העגל (שבגללו נשתברו הלוחות ב"ז תמוז) לא השתתפו הנשים, שלא נתנו תכשיטיהן לעשיית העגל (פדר"א פמ"ה), וקדמו לאנשים ליתן תכשיטיהן לעשיית המשכן (רמב"ן ויקהל לה, כב). (85) ולהעיר גם מהשייכות דיוסף לפינחס – שפינחס הוא מזרעו של יוסף – כמ"ש (וארא ו, כה ובפרש"י) "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל (מזרע יוסף) ותלד לו את פינחס". ובפרטיות יותר – בפרשת פינחס: התחלת הפרשה, "הגני נותן לו את בריתי שלום" – שברית קשור עם בחי' היסוד, בחינתו של יוסף; וסיום הפרשה, "ביום השמיני עצרת תהי' לכם" – ששמע"צ הוא כנגד יוסף, בחי' היסוד (ברית), שעל ידו נעשה היחוד (שלום) שבשמע"צ (ראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' תכו ואילך).

(86) וישב לו, ב.

(87) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.

(88) תו"א ויגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

(89) ראה אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. המשך מים רבים תרל"ו

פקל"ב. ועוד.

(90) רות ג, יג.

(91) ר"פ וישב.

(92) ר"פ ויחי.

(93) כמ"ש "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (פרש"י עה"פ).

(94) "כנגד י"ז שנה שגדל הוא ליוסף כלכלו י"ז שנה" (בעה"ט עה"פ).

(95) פרש"י עה"פ (וישב שם, ב).

(96) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

(97) נוסף על השבע עשרה שנה (הראשונים) דיוסף, שע"פ חשבון השנים (ראה רש"י ורש"י ישן) ס"פ תולדות. ויצא לו, כה. וישלח לג, יז. וישב לו, לד) ישב בשלוה בארץ כנען במשך תשע שנים (ראה פדר"א פל"ח. ב"ר פפ"ד, ה (בסופו)). – ולהעיר גם מזהר פ' ויחי (ח"א רטז, ב): "מאי טעמא (ויחי יעקב בארץ מצרים) שבע עשרה שנה . . . כל יומיו דיעקב בצערא הוו . . . כיון דחמא ליוסף . . . הוה דמי בגרמי' כמה דלא אעבר עלי' צערא . . . בזמנא דאתפרש יוסף מני' מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה . . . וכל יומין דיעקב . . . הוה ככי . . . לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קאטיבו לי', ויוסף ישיב ידו על עיניו, הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענונין ותפנוקין והנאות וכסופין, הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

(98) ראה בעה"ט ר"פ ויחי. ובארוכה תורה שלמה שם. וש"נ.

דבני למספר ארבע¹¹⁰ – ד' דגלים, כנגד ד' רגלי
המרכבה¹¹¹ – שנשי יעקב¹¹² (שעל ידם העמיד
יעקב כל בית ישראל באופן ד"מטתו שלמה"¹¹³)
הם ארבע].

ויוסף – כמ"ש¹¹⁴ "נוהג כצאן יוסף", שקאי על
כל ישראל¹¹⁵, שנקראים על שם יוסף¹¹⁶.

ומזה מובן שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף"
שייך ביותר לכללות בני", כאמור, שבוזה נרמזת
הנתינת-כח לעבודתם של בני" במצרים, כללות
הגלות, ועד להפיכת הגלות (מצרים) לגאולה (שבע
עשרה) – עי"ז שיוסף ממשיך ענינו ועבודתו של
יעקב ("אלה תולדות יעקב – (ע"י יוסף") לכל
בני".

י. וביאור הענין:

ידוע¹¹⁷ שענינם של ג' האבות בעבודת כאו"א
מישראל הם ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹¹⁸:
אברהם – ענינו גמילות חסדים (הכנסת אורחים),
יצחק – ענינו עבודה, תפלה (עקידת יצחק, מס"נ
והקרבה להקב"ה, שזהו"ע ד"אדם כי יקריב – מכס

1 שעל ידם נשלמו כל שנות חייו (עליהם אמר "מעט
2 ורעים היו"⁹⁹) "כאילו כל ימיו בטובה"¹⁰⁰.

3 ועפ"ז יש לומר, שבענין ד"אלה תולדות יעקב
4 יוסף בן שבע עשרה שנה", נרמזת הנתינת-כח
5 לעבודתם של בני" במצרים (שרומז גם לכללות
6 זמן הגלות, כמארז"ל¹⁰¹ "כל המלכיות נקראו ע"ש
7 מצרים כו") – שגם במעמד ומצב ד"מצרים",
8 מיצר הגלות, יהי' אצלם "ויחי יעקב בארץ מצרים
9 שבע עשרה שנה", שנים טובות, ועוד והוא העיקר
10 – ש"מצרים" (גלות) גופא יתהפך ל"טוב" (שבע
11 עשרה)¹⁰², שזהו"ע הגאולה ("יגאלך טוב").

12 ויומתק יותר – ע"פ הידוע שביעקב ויוסף
13 ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגשת ביותר¹⁰³
14 השייכות לכלל ישראל:

15 יעקב – שנקרא "ישראל"¹⁰⁴, השם דכל בני
16 ישראל¹⁰⁵.

17 ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁰⁶ (חלק רביעי
18 דספר התניא¹⁰⁷) בפירוש הכתוב¹⁰⁸ "ויקרא לו א-ל
19 אלקי ישראל" – ש"נשמתו . . כלולה מכל הנשמות
20 שבישראל מעולם ועד עולם"¹⁰⁹.

21 [ויש להוסיף, שביעקב נרמזת גם ההתחלקות

מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח ועד בכלל**, שיקום
אז מ"ש (הושע ב, א) והי' מספר בני" כחול הים אשר לא ימד
ולא יספר מרוב***.

110 נוסף על ההתחלקות לשלש ("עם תליתאי") – בדוגמת
ג' האבות.

111 ראה במדב"ר פ"ב, יו"ד.

112 להעיר, שע"י רחל ("שהיא היתה עקרת הבית" – פרש"י
ויצא לא, ד) ניתוסף שלימות בג' האבות – כידוע שד' רגלי
המרכבה הם אברהם יצחק יעקב ורחל (מאו"א א, פד. ועוד).

113 ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

114 תהלים פ, ב.

115 ובהדגשה יתירה בדורנו זה – שנשיא הדור, "הנשיא הוא
הכל", שמו יוסף (וראה לקמן סי"ב).

116 פרש"י ומצו"ד עה"פ.

117 מגלה עמוקות אופן רנ (כסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך.
ועוד.

118 אבות רפ"א – שמתחילים לאמרו (עוה"פ) בשבת זו.

(**) אף שלעיתיד לבוא יתוספו גם "נשמות חדשות מה שלא נכללו
באדה"ר כלל והם גבורים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר כו"
(לקו"ת שו"ע בסופו).

(***) להעיר, שלשון הכתוב הוא "כחול הים אשר לא ימד ולא יספר",
ורבינו הזקן מוסיף תיבת "מרוב" – ע"פ לשון הכתוב (וישלח לב, יג)
"ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב", שכתוב זה נאמר
ביעקב. ואולי י"ז, שכונתו בזה לרמוז ראי' מהכתוב שגם הנשמות
שלאחריו ביאת המשיח (שיקויים אז מ"ש ויהי' מספר בני" כחול הים
אשר לא ימד ולא יספר) כלולות בנשמת יעקב (שנאמר בו "ושמתי
את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב").

99 ויגש מז, ט.

100 תדבאר פ"ה.

101 כ"ר פט"ז, ה.

102 בדוגמת הפיכת התענית (מיצר) דשבעה עשר בתמוז
ליום טוב.

103 יותר מאשר אצל אברהם ויצחק, עם היותם האבות
דכאו"א מישראל (משא"כ יוסף).

104 וישלח לב, כט. לה, יו"ד.

105 ולהעיר גם ממ"ש בפרשת בלק (כד, יז) "דרך כוכב
מיעקב וקם שבט מישאל" – שקאי על משיח צדקנו* (כפס"ד
הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א), וגם על ניצוץ משיח שבכאו"א
מבני" (ראה מאור עינים סוף פרשתנו), כפי שנקרא "יעקב"
ו"ישראל".

106 סימן ד.

107 שנצטרף ע"י בני המחבר להיות חלק מספר התניא –
תושב"כ דתורת החסידות (ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ד ע'
רסא ואילך. ושי"ג).

108 וישלח לג, כ.

109 ומפרט לפנ"ז (בנוגע לאדה"ר, ועד"ז בנוגע ליעקב, כי,
"שופרי" דיעקב מעין שופרי" דאדה"ר") "נשמות כל ישראל"

(*) וקריאת פרשה זו ביום הש"ק שממנו מתבדך שבעה עשר בתמוז
(כבשנה זו, ובכמה שנים) היא נתינת-כח להפיכת התענית ליום טוב
בימות המשיח.

ובדוגמת קדימת הלימוד בענינים שהזמן גרמא, 25
הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה¹³³. 26
וענין זה (הדגשת החיוב דכאו"א מישראל 27
בלימוד התורה דוקא בכל היום כולו) מרומז גם 28
בהשם "ישראל" (שמו של יעקב, שענינו תורה, 29
ושמם של כל בני¹³⁴ – כידוע¹³⁵ ש"ישראל" ר"ת 30
יש ששים ריבוא אותיות לתורה¹³⁶, כנגד ששים 31
ריבוא בני¹³⁷, שזהו המספר הכללי¹³⁷ דכללות 32
בני¹³⁸. 33
יא. עפ"ז יש לומר שהענין ד"אלה תולדות 34
יעקב יוסף" בעבודתם של בני" (שזוהי הנתינת-כח 35
לבני" בעבודתם במצרים) הו"ע לימוד התורה: 36
הקשר המיוחד שבין יעקב ויוסף ("אלה 37
תולדות יעקב יוסף") מודגש במסירת התורה (ענינו 38
של יעקב) ליוסף – "כל¹³⁹ מה שלמד משם ועבר 39
(בהיותו "יושב אהלים") מסר לו"¹⁴⁰. 40

קרבן לה"¹¹⁹, ע"י עבודת התפלה שכנגד 1
קרבנות¹²⁰, ויעקב – ענינו תורה ("יעקב איש תם 2
יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"¹²¹), 3
כמ"ש¹²² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל". 4
וע"פ האמור לעיל ע"ד השייכות המיוחדת דכל 5
ישראל ליעקב (יותר מאשר לאברהם ויצחק) – יש 6
לבאר ההדגשה המיוחדת בלימוד התורה (יעקב) 7
לגבי תפלה וגמ"ח (יצחק ואברהם): 8
אע"פ שכאו"א מישראל חייב לעסוק בכל יום 9
בכל ג' הקוין דתורה עבודה גמ"ח, וסדר העבודה 10
הוא שהתפלה קודמת ללימוד התורה, "תפילתי 11
סמוכה למטתי"¹²³ (כשם שיצחק¹²⁴ קודם ליעקב), 12
וגמ"ח קודמת לתפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר 13
מצלי"¹²⁵ (כשם שאברהם קודם ליצחק), מ"מ, אינו 14
דומה החיוב דגמ"ח ותפלה להחיוב דתורה – 15
שדוקא החיוב (והזכות) דכאו"א מישראל בלימוד 16
דתורה הוא בכל רגע ורגע דכל היום כולו¹²⁶, ביום 17
ובלילה, כמ"ש¹²⁷ "והגית בו יומם ולילה"!

19 [ועד כדי כך, שאפילו בתשעה באב (סיום וחזרת
20 ג' השבועות), שעד שנה שעברה¹²⁸ היו בו הגבלות
21 בנוגע ללימוד התורה, ש"אסור לקרות בתורה כו'
22 משום שנאמר¹²⁹ פקודי ה' ישרים משמחי לב¹³⁰
23 – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא, שהלימוד
24 הוא בחלקי התורה¹³¹ המתאימים ליום זה¹³², ע"ד

(119) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואל"ך. ובכ"מ.

(120) ברכות כו, ב.

(121) תולדות כה, כז, ובפרש"י עה"פ (מב"ד פס"ג, יו"ד).

(122) תהלים עח, ה.

(123) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(124) ולהעיר, שהמס"נ דיצחק היא בכל עניני העבודה –
כמבואר בתניא (פמ"א נח, א) ש"עסק התורה ומצוות והתפלה
הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כו".

(125) ב"ב יו"ד, א. וראה סידור (עם דא"ח) שער התפלה יט,
ג.

(126) ראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.

(127) יהושע א, ח.

(128) משא"כ בתשעה באב שנה זו – שבדואי יהי' יו"ט הכי
גדול, כיון שעוד לפני" (בהתחלת בין המצרים) יבוא כבר משיח
צדקנו.

(129) תהלים יט, ט.

(130) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

(131) וכיון שהתורה היא "תורה אחת", ניתוסף עי"ז גם בשאר
עניני התורה. – ולהעיר ממאד"ל (סנהדרין צט, רע"ב) "הוא עמל
במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר".

(132) ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"ח אס"ד מערכת בין
המצרים ס"ב סי"ב.

(133) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם.

(134) ובאגה"ק שם: "והי' (יעקב) מרכבה לתורה שלמעלה .
וכמ"ש וזאת לפנים בישראל כו', אין זאת אלא תורה כו', שהיתה
כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות".

(135) מגלה עמוקות אופן קפו.

(136) ראה לקו"ת בהר (מא, ב. מג, ד): "אף שבתורה אין
נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות ההמשך שהם אותיות
אה"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה כו".

(137) אף שבפרטיות ישנם יותר מששים ריבוא, כמודגש גם
במנין בני" שבפרשתנו (כו, נא): "אלה פקודי בני ישראל שש
מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים" – אלף שבע מאות
ושלושים יתורים על ששים ריבוא.

(138) ראה תניא פל"ז: "ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשים, וכל שרש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות, שכל ניצוץ
הוא נשמה אחת".

ולהעיר גם מאגה"ק ס"ז: "כל הנשמות שבעולם היו כלולות
באדה"ר, ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תרי"ג, רמ"ח
אברים ושס"ה גידים (כנגד תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה
מל"ת), אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר כו". והתיווך
בזה – ע"פ מ"ש לפני" (בנוגע לתרי"ג מצוות), ש"מספר זה הוא
בדרך כלל, אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת
לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל
מצוה שאין להם מספר, כמ"ש ששים המה מלכות הן ס' מסכתות
ועלמות אין מספר הן ההלכות", ומספר "ששים" הוא השורש
דששים ריבוא – כשמכפילים ששים פעמים עשר ד"פ (ראה גם
ד"ה שאו את ראש תרע"ח).

(139) פרש"י וישב לז, ג.

(140) ולהעיר גם ממ"ש (ויגש מה, כז) "וירא את העגלות אשר
שלח יוסף", "סימן מסר להם במה הי' עוסק כשפירש ממנו,
בפרשת עגלה ערופה" (פרש"י עה"פ), ועי"ז "ותחיו רוח יעקב"
– שזכירת הפרשה בתורה שהי' עוסק כשפירש ממנו (לפני כ"ב
שנה) היא "סימן" על שלימותו של יוסף בלימוד התורה (ראה גם
לקו"ש ח"י ע' 161).

יב. ובכנה"ל ניתוסף עילוי מיוחד בשייכות
לדורנו זה:
בדורנו זה נתגלה שייכותה של הגאולה לחודש
תמוז – שבו היתה גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו (בי"ב-י"ג תמוז), דכיון ש"הנשיא הוא
הכל"151, ע"ד מלך, שמספק הכל, שמספק כל
צרכיהם של כל בני המדינה (הדור)152, הרי,
גאולתו של הנשיא היא גאולה של כל הדור, ועד
לגאולה כללית דכל בני"153, וכמפורש במכתבו
הידוע של בעל הגאולה154: "לא אותי בלבד גאל
הקב"ה. . כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק',
שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",
וגאולה זו155 היא הכנה ונתינת-כח לגאולה
האמיתית והשלמה, שאז יהפכו ימים אלה (החל
מט"ו ב תמוז) לימים טובים ולימי ששון
ושמחה156.

ועילוי מיוחד בשנה זו157 – שבי"ב תמוז,
שהוא גם יום ההולדת ("מולו גובר"158) של בעל
הגאולה, מלאו לו מאה ועשר שנים159 (תר"ם –
תש"נ160), שמספר זה מדגיש שלימות חייו של
יוסף (שמו של נשיא דורנו) הראשון, כמ"ש161

ועבודתו של יוסף בהמשכת ענינו של יעקב
("אלה תולדות יעקב יוסף") בכל ישראל, היא,
שאצל כל בני" תהי' השלימות דלימוד התורה.
ויש לומר, שענין זה מרומז בשמו של יוסף141
– ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"142, שגם מ"אחר"
נעשה "בן"143 – ש"בן" (בגלוי) נעשה ע"י לימוד
התורה, כמ"ש144 "וכל בניך לימודי ה'".
וזוהי הנתינת-כח לעבודה במצרים – שע"י
ההתעסקות בלימוד התורה כדבעי נעשה גם
במצרים (כללות הגלות) מעמד ומצב ד"ויחי יעקב
(כאו"א מישראל) בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
שנים טובות145.
ועוד והוא העיקר – שע"י לימוד התורה נעשה
"אך טוב לישראל", שע"י "ישראל", תורה, נעשה
אצל בני" אך ורק טוב האמיתי דימות המשיח146,
שמהפכים הגלות (מצרים) לטוב (שבע עשרה),
כמ"ש147 "ציון במשפט תפדה", היינו, שהפדי'
(גאולה) מהגלות היא "במשפט", תורה148, ענינו
של יעקב, שלישי שבאבות, שבזכותו תהי' גאולה
השלישית, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות,
וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"149,
בית נצחי, "כיעקב שקראו בית"150.

(151) פרש"י חוקת כא, כא.
(152) כמודגש בנוגע לחלוקת הארץ – "ונשיא אחד נשיא אחד
ממטה תקחו לנחול את הארץ" (מסעי לד, יח), "כל נשיא ונשיא
אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים,
ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון כו" (פרש"י שם, יז).
(153) ויש לומר, שמרומז גם בימי הגאולה: י"ב – כנגד י"ב
שבטי ישראל, וי"ג – רומז על ההוספה בגאולה העתידה שחלוקת
הארץ תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער לוי אחד", כנ"ל ס"ו.
(154) אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ. ועתה עזה"פ בקונטרס בפ"ע.
(155) במכ"ש וק"ו מכל ענין של גאולה, "כיון דשם גאולה
עלה" (פרש"י מגילה יז, ב).
(156) ראה לקו"ש חיי"ח ע' 308 ואילך.
(157) נוסף לכך שבה מלאו ארבעים שנה להמשך העבודה
לאחרי הסתלקות יוסף שבדורנו – בדוגמת המעמד ומצב דבני'
בסוף שנת הארבעים, שנאמר להם "לאלה תחלק הארץ גו' איש
לפי פקודיו" (כו, נג"ד), "פקודי משה ואלעזר הכהן גו' בערבות
מואב על ירדן ירחו" (שם, סג), בסמיכות ממש להכניסה לארץ.
(158) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.
(159) ובי"ט תמוז – מלאו מאה ועשר שנים לכניסתו בבריתו
של אאע"ה (וראה בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 581 –
השייכות דהבית לימי בין המצרים).
(160) ונחלקים לשתיים: נ' (במאה הז' – ת"ש-תש"נ) וס'
(במאה הו' – תר"ם-ת"ש), אותיות "נס" (שבזה מודגשת השייכות
לשנה זו – תהא שנת נסים).
(161) ויחי נ, כב.

(141) וגם בהענין ד"יוסף בן) שבע עשרה שנה, "טוב" –
"אין טוב אלא תורה" (כנ"ל ס"ג).
(142) ויצא לו, כד.
(143) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.
(144) ישע"י נד, יג.
(145) להעיר גם ממענה רבינו הזקן על שאלתו של הצ"צ
(בקטנותו) היתכן שמבחר שנותיו של יעקב, בחיר האבות, היו
בארץ מצרים – כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל
יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא באבער,
יל"ש עה"פ) "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו
השבטים הוגים בתורה", שע"י לימוד התורה מתקרבים להקב"ה
(להורות לפניו גשנה), ואז נעשה גם במצרים – "ויחי" ("היום
יום" – ח"י טבת).
(146) להעיר מפרש"י סנהדרין צז, סע"א: "שני אלפים שנות
המשיח, שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבוא משיח ותכלה
הגלות ויבטל השעבוד מישראל".
(147) ישע"י א, כז.
(148) "במשפט היינו הלכות, כתרוממו ע"פ (וישב מ, יג)
כמשפט הראשון* כהלכתא קדמייתא" (לקו"ת ר"פ דברים).
(149) בשלח טו, יז. וראה זהר ח"א כח, א, ח"ג רכא, א.
(150) פסחים פח, א. וראה לקו"ת מטות פג, ג. לקו"ש חט"ו
ע' 231 ואילך. וש"נ.
(*) להעיר, שפוטק זה הוא מדברי יוסף.

ישראל העוסקים בהרבצת תורה . להוסיף אומץ
בהרבצת תורה, ומוסיף, "הנני שולח . המאמר
עשרה¹⁶⁶ שיושבים ועוסקים בתורה", מאמר חסידות
שמבאר גודל המעלה דלימוד התורה ברכים, דיש
לומר, שבזה מרומז גם שהגאולה האמיתית
והשלימה באה ע"י ההוספה בהרבצת תורה, ובפרט
ע"י השלימות דלימוד התורה באופן ד"עשרה
שיושבים ועוסקים בתורה", שע"ז פועלים שיהפכו
ימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה.
ויש להוסיף, שהשייכות לדורנו זה (ע"י נשיא
הדור) מודגשת גם בפרשת פינחס – כי: פינחס
הוא מזרעו של יוסף¹⁶⁷, שמו הראשון של נשיא
דורנו, ו"פינחס" (מלא) בגימטריא יצחק¹⁶⁸, שמו
השני של נשיא דורנו.
וב' שמותיו קשורים עם הגאולה – ע"י "פינחס
זה אליהו" – יוסף, כמ"ש¹⁶⁹ "ביום ההוא יוסיף
אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' ואסף נדחי
ישראל גו', ויצחק, כמ"ש¹⁷⁰ "אז¹⁷¹ ימלא שחוק
פינו", שלעתיד לבוא ("אז") יהי' שלימות השמחה
("ימלא שחוק פינו")¹⁷², ענינו של יצחק, ע"ש
"כל¹⁷³ השומע יצחק לי"¹⁷⁴.

* * *

(166) להעיר, שב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" מודגשת
גם העבודה דהרבצת תורה לזולת (ועד לעשות מ"אחר" "בן") –
בכל העשרה סוגים דבני יישיבה.
(167) ראה לעיל הערה 85.
(168) זהר פרשתנו רלו, ב. וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ריש ע'
תכט.

(169) ישע' יא, יא.יב.

(170) תהלים קכו, ב.

(171) להעיר, ש"אז (ימלא)" משמש גם בלשון עבר, כמ"ש
בשירת הים "אז ישיר", שנוסף על הרמז על לעתיד לבוא ("ישיר")
לשון עתיד, שירה העשירית (כשקייים היעוד "אז ימלא שחוק
פינו"), הרי פש"מ הוא לשון עבר ("אז, כשראה הנס, עלה בלבו
שישיר" – פרש"י), שירת הים בצאתם ממצרים.

(172) שהרי "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר
אז ימלא שחוק פינו" (ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקס).
(173) וירא כא, ו.

(174) להעיר ממאור"ל (ויק"ר פ"ב, ב. ועוד) "כל מקום
שנאמר לי אינו זו לעולם" – הנצחיות דלעת"ל (ראה לקו"ת
במדבר ט, ג ואל"ף). ולהעיר מהשייכות לארבעים שנה (ראה לעיל
הערה 157) – "לי" בגימטריא ארבעים (לקו"ת שם, ד). ובהדגשה
יתירה – לאחר ארבעים יום דלוחות ראשונות, שאז מתחילה

1 "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (כמדובר לעיל
2 בארוכה¹⁶²), ובהמשך לזה באה השבועה ד"פקד
3 יפקד אלקים אתכם⁸³ – הגאולה ממצרים, ועד
4 לגאולה העתידה לבוא¹⁶³, עלי' נאמר "כימי צאתך
5 מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁶⁴.

6 ויש לומר, שגם השייכות דהגאולה לשבעה עשר
7 בתמוז, טו"ב תמוז (הפיכת י"ז תמוז ליום טוב),
8 מודגשת בדורנו זה – שהנשיא שלו הוא יוסף, עליו
9 נאמר "יוסף בן שבע עשרה שנה", שבפסוק זה
10 מרומזת הנתינת כח להפיכת י"ז תמוז ליום טוב,
11 כנ"ל.

12 ובפרטיות יותר – "אלה תולדות יעקב יוסף בן
13 שבע עשרה שנה", ענינו של יעקב, תורה, כמודגש
14 גם אצל יוסף שבדורנו, שעיקר עבודתו היתה
15 בהענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות מ"אחר"
16 "בן", ע"י הפצת התורה, וכל בניך לימודי הוי',
17 ובפרט הפצת המעיינות דפנימיות התורה¹⁶⁵ חוצה,
18 בכל קצוי תבל, וביתר שאת וביתר עזו לאחר
19 הגאולה די"ב-י"ג תמוז, וכמ"ש במכתבו הידוע¹⁵⁴
20 ש"יום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת

(162) קונטרס משיחות ש"פ בלק.

(163) ויש לומר, שמרומז בהכפל ד"פקד יפקד" * – ע"ד מ"ש
(ויגש מו, ד) "ואנכי אעלך גם עלה", "ב' עליות . עלי' זו השנית
ורומזת על גאולה העתידה להיות בב"א" (תו"א ר"פ שמות).

(164) להעיר מ"ש במזמור תהלים המתאים למספר שנותיו
– מזמור קי"א – "זכר עשה לנפלאותיו", ומבאר הצ"צ *
ברשימותיו לתהלים (על יסוד מאור"ל (מדרש תהלים עה"פ) "כל
מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר עושה
להם כשיעשה לעוה"ב"), ש"כולל בזה אפילו נסים דיצי"מ,
(ש)הם רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש כימי צאתך מארץ
מצרים אראנו נפלאות . . . וזהו זכר עשה לנפלאותיו, היינו לבחי'
אראנו נפלאות דלע"ל" (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ז).
ויש לומר, שהענין ד"זכר" הוא גם למעלותא *** – שיצי"מ היא
השרש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה.

ומודגש בנוגע לעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ בזמן
הזה – שאע"פ שאינה אלא "זכר וסימן למה שיהי' לע"ל" (כפי
שמבאר הצ"צ בהמשך הענין), הרי, הגאולה היא דוקא ע"י
"מעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות" (תניא רפ"ז), היינו,
שה"זכר" דתומ"צ בזמן הזה פועל ומביא את קיום תומ"צ
בשלימות ("נפלאותיו") לעתיד לבוא.

(165) כי, השייכות דיעקב (תורה) לגאולה האמיתית והשלימה
היא (בעיקר) מצד גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא (ראה
לקו"ת מטות שבעה ערה 150).

(*) להעיר ממאור"ל "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה" (כנ"ל
ס"א) – "פ"ו ב' נגאלו ישראל ממצרים, פקד פקדתי".

(**) ראה שו"ת הגה"ה 61.

(***) אף שלשון המדרש הוא "אינו כלום".

(****) נוסף על העבודה בעשר כחות נפשו. הציבור שבנפשו, כפתגם
זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו (ראה "התמים" ח"ב ס"ע
מה ואילך. ועוד).

19 שההוספה בלימוד התורה צריכה להיות באופן של
20 חידוש, מעין ודוגמת והכנה להחידוש דלעתיד
21 לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁸².

22 ובזה נכלל גם לימוד התורה עם הזולת (הפצת
23 התורה) – כציווי והוראת המשנה (בהמשך ל"משה
24 קיבל תורה מסיני ומסרה כו") "העמידו תלמידים
25 הרבה", ומתוך אהבת ישראל, כמ"ש בהמשך
26 הפרק¹⁸³ "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את
27 הבריות ומקרבן לתורה", וכמודגש גם בסיום
28 וחזרת הפרק "על שלשה דברים העולם עומד, על
29 הדין ועל האמת ועל השלום" – ע"ד מ"ש "האמת
30 והשלום אהבו", שע"ז מהפכים הצומות לימים
31 טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל ס"א).

32 ובמיוחד יש להוסיף בעניני התורה שהזמן
33 גרמא – בעניני בנין ביהמ"ק: בתושב"כ – בנבואת
34 יחזקאל¹⁸⁴ אודות ביהמ"ק דלעתיד¹⁸⁵, ובתושב"ע
35 – במשניות דמסכת מדות¹⁸⁶, ובהלכות בית
36 הבחירה להרמב"ם, שע"ז "אני מעלה עליהם
37 כאילו הם עוסקין בבנין הבית"¹⁸⁷ (וכדי להקל על
38 הלומדים – נדפסו בחוברת אחת).

39 וכן – לערוך "סיומים"¹⁸⁸ במשך תשעת הימים
40 מר"ח אב עד תשעה באב, ועד בכלל¹⁸⁹, ואדרבה
41 – כיון שמשיח צדקנו בודאי יבוא לפני תשעה
42 באב, ותשעה באב יהי יו"ט הכי גדול, יערכו
43 בתשעה באב "סיום"¹⁹⁰ באופן של משתה גדול
44 ושמחה גדולה.

(182) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(183) משנה יב.

(184) קאפיטל מ' ואילך.

(185) שממנו למדו גם בבנין בית שני כדאיתא ברמב"ם (הל' ביהב"ח פ"א ה"ד).

(186) וגם מסכת תמיד, שבה נתבארה העבודה התמידית בביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד), הרי, הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק.

(187) תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך.

(188) כולל גם סיומי ההלכות בשיעורים היומיים ברמב"ם.

(189) כפי שנהגו בשנה שעברה (ובשנים שלפנ"ז) לערוך סיום גם בתשעה באב (בענינים המותרים ללימוד בתשעה באב – מסכת מועד קטן) – על יסוד הנהגתו של כ"ק אדנ"ע שהי' נוהג לערוך סיומים אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים חב"ד ע' 46).

(190) ויש לומר – "סיום" על כללות לימוד התורה בזמן הזה, שהוא "הבל" ("זכר") בלבד לגבי תורתו של משיח (קה"ר פי"א, ח. וראה רשימות הצ"צ לתהלים שבהערה 164).

1 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
2 בפועל – "המעשה הוא העיקר"¹⁷⁵:

3 עפמ"ש"נ "ציון במשפט תפדה", דקאי על לימוד
4 התורה (כנ"ל ס"א) – מובן, שבימי בין המצרים
5 צריך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד
6 התורה¹⁷⁶, ובפרט בהלכות התורה, ה"משפט"
7 שבתורה עצמה¹⁷⁷, כולל ובמיוחד – לימוד
8 הרמב"ם, "משנה תורה"¹⁷⁸, "מקבץ לתורה שבעל
9 פה כולה"¹⁷⁸, שכולל ההלכות דכל התורה כולה.

10 ועאכו"כ בשבתות דבין המצרים, שענינם
11 הקדמת רפואה, ע"ז שיהפכו לימים טובים –
12 בודאי שצריך להוסיף בלימוד התורה (בהוספה על
13 הענין ד"ויקהל משה", "להקהיל קהילות כו' בכל
14 שבת ושבת"¹⁷⁹).

15 ויש לקשר זה עם התחלת אמירת ולימוד פרקי
16 אבות בשבת זו (בפעם הב' – "כפלים לתושי")¹⁸⁰
17 – בשבתות שלאחרי זמן מ"ת: "משה קיבל תורה
18 מסיני"¹⁸¹ ומסרה כו" – קבלת התורה מחדש, היינו,

ההכנה לארבעים יום דלוחות שניות, ל' ימים דחודש אלול, וי' ימים דחודש תשרי – "לד'".

(175) אבות ספ"א – שלומדים בשבת זה.

(176) וכן יש להוסיף בנתינת הצדקה – כהמשך וסיום הכתוב "ציון במשפט תפדה ושב"י בצדקה".

(177) לקו"ת ר"פ דברים (הובא לעיל הערה 148). ומסיים שם (ועד"ז בלקו"ת מטות שבהערה 150): "והיינו כממאד"ל אין הגליות מתכנשות אלא בזכות המשניות (הלכות פסוקות), שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם".

(178) כמ"ש בהקדמתו לספר הי"ד.

(179) יל"ש ר"פ ויקהל.

(180) להעיר שבלוחות שניות (לאחרי שבירת הלוחות בי"ז תמוז) ניתוסף יריבו בתורה באופן ד"כפלים לתושי" (ראה שמו"ר רפמ"ו).

(181) להעיר ממאד"ל "סלם זה סיני (חשבון) אותיות דדין הוא (חשבון) אותיות דדין" (ב"ר פס"ח, יב ובמפרשים), ו"סולם הר"ע התפלה (ראה זח"א רסו, ב. ועוד) – שבוה מודגש שע"י לימוד התורה נעשה החיבור דהאדם עם הקב"ה, שזהו"ע התפלה, לשון חיבור, כלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס. – ולהעיר, שהגירסא הרווחת במשנה* היא "הטופל" (בטי"ת, ולא בתי"ו), דיש לומר, שבוה מרומז שהחיבור נעשה ע"י הביטול (טפל ובטל), כדאיתא בתקו"ז (תמ"ו) "תפלה איהי . . אתעבידת טפלה . . אית טפל בט' ואית תפל בת'".

ויש לקשר עם מ"ש בפרשתנו (כה, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – ע"פ המבואר בלקו"ת (פרשתנו עז, ב) בפירוש "את קרבני", "את הן בחינת אותיות מא' עד תיו (אותיות התורה) הן קרבני, קרובים אלי ומקרבין אותי" – שהקירוב ("קרבני") נעשה ע"י הביטול שמרומז בחיבת "אות", "את הטפל" (ב"ק מא, ב. ועוד).

(* וכו"ה ברמב"ם הלכות כלים רפ"כ – שיעור היומי דמוצאי ש"ק (ועד"ז בשיעור דיום הש"ק – "טפלה" (פט"ו ה"ז. וי"א. ועוד)).

9 ויום אודות ביאת משיח צדקנו, שבודאי נותן להם
10 הקב"ה את האפשרות לקיים הציווי "לא יחל דברו"
11 – עי"ז שתיכף ומיד ממש ("לא עיכבן כהרף
12 עין"¹⁹³) מראה כאו"א באצבעו ואומר זה, הנה זה
13 פינחס זה אליהו, והנה זה דוד מלכא משיחא, שבא
14 וגאלנו והולכנו קוממיות לארצנו הקדושה¹⁹⁴,
15 לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, אמן כן יהי
16 רצון.

(193) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(194) כולל גם חלוקת הארץ באופן ד"לאלה (תחלק הארץ

(גו') – מראה באצבעו ואומר אלה.

1 ובודאי יפרסמו ויזרזו ע"ד קיום הוראות אלה
2 בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.
3 ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בהתחלת ימי
4 בין המצרים יהפכו ימים אלה לששון ולשמחה
5 ולמועדים טובים, בפרשת פינחס זה אליהו¹⁹¹,
6 ולפני התחלת הקריאה בפ' מטות ע"ד הציווי ד"לא
7 יחל דברו"¹⁹², ועאכו"כ הדיבור של כאו"א מבני
8 (האנשים והנשים והטף) וכו"כ פעמים בכל יום

(191) ובפרט בזמן המנחה – שהרי "אליהו לא נענה אלא

בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב).

(192) ל, ג.

המשך ביאור למס' תמורה ליום חמישי עמ' ב

30 השעירים ראויים לה. אבל אם אחד מהם בעל מום ואינו ראוי לה'
31 אין הגורל קובע אותם, שהרי בשעה שמטיל את הגורל עדיין אין
32 ידוע איזה מהם יהיה לה' ואיזה לעזאזל. אם כן למה נצרכה
33 הברייתא לדרוש מהכתוב לאסור הקדש בעל מום לשעיר
34 המשתלח, הלא אף אם יוכשר מכל מקום לא יוכלו להגריל עליו.
35 מתרצת הגמרא: אָמַר רב יוסף, הָא מַנִּי – ברייתא זו בשיטת הָנֵן
36 הַמַּצִּיר הִיא שְׁנוּיָה, דְּאָמַר שְׁאִפִּילוּ אִם מַת הַשְּׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לֵאחֶר
37 שִׁכְבֵּר נִשְׁחַט הַשְּׁעִיר לַה' וְהָדָם שְׁלוֹ כֵּבֶר הַתִּקְבֵּל בְּכֹס, מְבִיא אֶת
38 חֲבִירָיו וְשֹׁעִיר אַחֵר וּמִוּוּג לִיה – ומעמידו אצל הדם שבכוס,
39 והשעיר השחוט קרב לה' והשני משתלח לעזאזל. ומוכח משיטתו
40 שאפשר להביא את השעיר המשתלח אף בלא גורל, ואם כן לולא
41 שמיטת הכתוב בעל מום משעיר המשתלח היינו אומרים שהוא
42 כשר אפילו שאי אפשר להגריל עליו.
43 דוחה הגמרא תירוץ זה: נָהִי דְשִׁמְעַת לִיה – אמנם שמענו לו' לְהָנֵן
44 הַמַּצִּיר שאמר דְּלֹא הָיוּ דִּיחֵיו – שאין השעיר השחוט נדחה
45 מהקרבן מחמת מיתת השעיר המשתלח, אבל דְּלֹא צִירֵי הַנְּגִלָה
46 מִי שִׁמְעַת לִיה שאמר כן, דִּילְמָא מִיִּיתִי –מביא] שני שעירים
47 אחרים וּמְגִרִיל עליהם, וזה שיפול עליו הגורל לה' ירעה עד
48 שיסתאב, והשני ישתלח לעזאזל.
49 הגמרא מיישבת את דברי הברייתא באופנים אחרים: אֱלָא אָמַר רַב
50 יוֹסֵף, הָא בְּרִיתָא מְנִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא. דְּתַנָּיָא מֵת אַחֵר מִהֵן
51 וּמִשְׁעִירֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים] לאחר הגרלה, מְבִיא אֶת חֲבִירָיו בְּלֹא
52 הַנְּגִלָה, דְּבִרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן. ולשיטתו לולא הדרשה האמורה היינו
53 מתירים הקדש בעל מום לעזאזל, ואפילו שאי אפשר להגריל
54 עליו.
55 רַבָּא אָמַר, לֹא נִצְרָךְ – לא נצרך] הכתוב לחייב בעל מום לעזאזל
56 ב'ב'ל תקדישו' אלא כְּנֻן שֶׁהִבְיָאוּהוּ תָמִים וְהִגְרִילוּ עָלָיו, ואחר כך
57 הוֹסֵם בּוֹ בְּיוֹם, שְׁדִינוּ לְהַתְחַלֵּל עַל שְׁעִיר אַחֵר, וְחִלְלוּ עַל חֲבִירֵי
58 שֶׁגַם הוּא בֶּעַל מוֹם.

1 להקדיש תמימים לבדק הבית אלא בעלי מומים בלבד, ובעל מום
2 אינו ראוי להקרבנה בפתח אהל מועד. שוב שואלת הברייתא:
3 שִׁמָּא אוֹצִיא אֲנִי רַק אֶת קֹדֶשִׁי בִּדְק הַבַּיִת הַאֵלּוּ מִכֻּלל חֵיבוֹ שְׁחוּטֵי
4 חוץ, וְאוֹלָם לֹא אוֹצִיא מִכֻּלל חֵיבוֹ זֶה פֶּרֶת חֲטָאָת וּ–פרה אדומה]
5 ששחטה שלא על גבי מערכתה, ושְׁעִיר יוֹם הַכִּפּוּרִים הַמִּשְׁתַּלַּח
6 לעזאזל ששחטוהו בחוץ, ויתחייבו עליהם משום שֶׁהֵן רְאוּיִין לְפֶתַח
7 אֹהֶל מוֹעֵד, שהרי אינם באים אלא תמימים. ומשיבה הברייתא:
8 תִּלְמוּד לִזְמַר בְּשְׁחוּטֵי חוּץ לְהַקְרִיב קֶרֶן לַה', ומכאן שדווקא מִי
9 שֶׁהֵם מְיוֹתְרִין לְהַקְרִיבָה עַל הַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי ה' חַיִּיבִים עַל שְׁחִיטַתָּם
10 בחוץ, וְצִאָה פֶּרֶת חֲטָאָת ושעיר המשתלח אֵלּוּ שאינם בכלל חֵיבוֹ
11 זֶה מִשּׁוֹם שֶׁאֵין הֵם מְיוֹתְרִין לְהַקְרִיבָה לַה'. ואם כן קשה, איך מרבה
12 הברייתא הקודמת מ"ל"ה" שעיר המשתלח לאיסור הקדש בעל
13 מום, הלא אדרבה מ"ל"ה" משמע דווקא קרבנות הקרבים לפני ה'
14 עַל הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעַט שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.
15 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, הָתָם בְּשְׁחוּטֵי חוּץ מוֹכֵחַ מְעַנְיָנָא דְקָרָא
16 שְׁבֹא לְמַעַט פֶּרֶת חֲטָאָת ושעיר המשתלח, שכן מ'ו'אֵל פֶּתַח אֹהֶל
17 מוֹעֵד' משמע לְרִבּוּת גַּם אוֹתָם, שהרי ראויים הֵם לִפְתַּח אֹהֶל
18 מוֹעֵד, עַל כֵּן בַּחֲכָרָה שִׁיתוּר 'לָה' בֹּא לְהוֹצִיא אוֹתָם מִכֻּלל חֵיבוֹ
19 זֶה. אֲבָל הָכָא בְּאִסּוּר בֶּעַל מוֹם, דְּמַמָּה שְׁנֵאמַר 'וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּן
20 מִמֶּה' משמע לְהוֹצִיא שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכֻּלל אִסּוּר זֶה מִשּׁוֹם
21 שֶׁאֵינוֹ נִיתֵן עַל גְּבִי אִישִׁים, בַּחֲכָרָה שִׁיתוּר 'לָה' שְׁנֵאמַר בּוֹ בֹּא
22 לְרִבּוּת גַּם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.
23 עוד מקשה הגמרא: מְעַנָּא דְכָתֵב קָרָא 'לָה' הוּא דְלֹא מִיִּיתִי שְׁעִיר
24 הַמִּשְׁתַּלַּח – שטעם מה שאין מקדישים בעל מום לשעיר המשתלח
25 הוּא מִשּׁוֹם רִיבּוּי 'לָה', הָא לֹא רַבִּי וּ–לולי שריבה] קָרָא 'לָה' הִיָּה
26 אֲמִינָא שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח בְּעַל מוֹם שְׁפִיר דְּמִי וּ–בשרו. וקשה, מְבִיר
27 וּ–הרי] שני שעירי יום הכפורים נקבעים על פי גורל, איזה מהם
28 קרב לה' ואיזה מהם משתלח לעזאזל, והלכה בידינו שֶׁאֵין הַגּוֹרֵל
29 (קבוע) [קובע] לה' אֱלָא בְּדָבָר הָרְאוּי לָה', כלומר דווקא כששני

לקוטי שיחות פרשת מטות כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- (א) בדברי בלעם "אפילו אתם מכניסים כל המונות
שבעולם אין אתם יכולים להם" כי "שמא מרובים אתם
מן המצרים", אין הראיה ממין הנידון. אמנם, "אתם"
בלבד אינכם "מרובים מן המצרים", אך ביחד עם "כל
המונות שבעולם" הם בודאי מרובים מן המצרים, כי
המצרים הם אומה אחת בלבד, וככל שיהיה "המונה"
מרובה⁹, בכל־זאת זה פחות מ"כל המונות שבעולם".
יותר מכך: כבר נאמר לפני¹⁰, שמשא רבינו אמר
לקדוש־ברוך־הוא "ואמרו הגויים... מבלי יכולת ה'
להביא...", ו"אינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים"
— ופשוט, שהוא "אינו דומה" ל"כל המונות שבעולם".
(ב) מצד שני: אם רש"י רוצה לתאר את כמותם
וגבורתם של המצרים, מדוע הוא אומר רק "שהיו שש
מאות רכב בחור", ואינו מזכיר גם את סוף הפסוק "וכל
רכב מצרים ושלישים על כולו"? כפי שמוכן גם
בפשטות, שרק כמות גדולה ביותר של "רכב מצרים"
יכלה לרדוף ולגרום למורא גדול כל־כך — "וייראו
מאד"¹¹ — אצל "שש מאות אלף... הגברים... וגם ערב
רב..."¹².
לכאורה ניתן לומר, שבמילים "שש מאות רכב
בחור" אין רש"י רוצה להדגיש רק את המספר העצום
כשלעצמו, אלא את עובדת היותם "רכב בחור", שמוזה
מובן מה גדול היה מספר כל חיל ורכב מצרים, אך
בכל זאת אין זה "חלק", כי אם כך, צריך היה רש"י
לרמוז לזה על־ידי הוספת המילה "וגו'", או לפחות,
לא היה צריך להשתמש בביטוי "שהיו שש מאות...",
המאפשר מחשבה שזהו כל החיל, אלא בביטוי אחר,
בדומה לספרי¹³, שממנו ניתן להבין שמדובר במספר
גדול יותר מן המוזכר?
(ג) מהי כוונת הביטוי "בוא ואשיאכם עצה"? ⁵⁴

א.

פירוש רש"י על "בדבר בלעם", והשאלות על כך

- 1 מן הפסוק¹ "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם
- 2 למסר מעל בה'..."², מצטט רש"י את המילים "בדבר
- 3 בלעם", ומפרש: "אמר להם: ואפילו אתם מכניסים כל
- 4 המונות² שבעולם אין אתם יכולים להם, שמא מרובים
- 5 אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור³, בואו
- 6 אשיאכם עצה, אלקיהם של אלו שונא זמה הוא...
- 7 כדאיתא בחלק⁴ ובספרי...⁵.
- 8 מובן, שרש"י צריך לפרש כאן בכלל שזו היתה
- 9 עצת בלעם, למרות שהוא כבר פירש זאת בפרשת
- 10 בלק⁶ על דברי בלעם "לכה איעצך" (וכן על הפסוק⁷
- 11 "ויחל העם לזנות אל בנות מואב⁸"), כי פסוקו הוא
- 12 המקור שממנו למדים זאת, כפי שאומר רש"י על
- 13 הפסוק "לכה איעצך": "תדע שבלעם השיא עצה זו
- 14 להכשילם בזימה, שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל
- 15 בדבר בלעם.
- 16 אך צריך להבין, לשם מה הוא מאריך ואומר "אמר
- 17 להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם.. רכב
- 18 בחור":
- 19 (א) מדוע חשובים פרטים אלו להבנת הפסוק?
- 20 (ב) אם רוצה רש"י, מסיבה כל שהיא, להביא את
- 21 החלק מדברי בלעם, הרי מתאים יותר להביא זאת
- 22 במקום שהוא מפרש את הענין בפעם הראשונה — על
- 23 "לכה איעצך"?

ב.

הדיוקים בדברי רש"י

24 כן יש להבין מספר דיוקים בדברי רש"י:

- זה — כי כבר פירש שבלק ה' מנסיכי מדין וגם מלך למואב (בלק כב,
ד).
(9) וגם לדעת המכילתא (בשלח יד, ה. שמו"ר פט"ו, יוד) "שהי'
פרעה שולט מסוף העולם ועד סופו" הרי נאמר בפסוק (שם, ז) שהי' "כל
רכב מצרים" ולא של כל העולם.
(10) שלח יד, ט"ז ובפרש"י.
(11) בשלח יד, יוד.
(12) בא יב, לז"לח.
(13) עה"פ, שמביא ל' הכתוב "ויקח (שש מאות גו') שאפ"ל שכוונתו
לכל הכתוב, משא"כ בפרש"י.

- (1) פרשתנו לא, טז.
- (2) בהדפוסים דפרש"י הובא בחצו"ג "ס"א האומות". אבל בדפוס
ראשון ושני וכו"כ כת"י רש"י איתא "המונות", וכ"ה בהדפוסים דספרי.
- (3) בשלח יד, ז.
- (4) סנהדרין קו, א.
- (5) עה"פ.
- (6) כד, יד.
- (7) כה, א.
- (8) להעיר אשר לאח"ז ממשיך "את המדינית" (כה, ו) "המדינים גו'
בנכליהם גו'" (כה, ידית) נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים (פרשתנו
לא, ב. וראה פרש"י) ואומר עליהן "הן הנה היו גו'" ואין רש"י מתרץ

32 כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם...", שהביא
33 לעצת בלעם: "אלקיהם של אלו שונא זמה...".
34 ההסבר לכך הוא: טענת משה "החיייתם כל נקבה
35 הן הנה היו לבני ישראל... על דבר פעור ותהי המגפה
36 בעדת ה'" לא היתה רק על כך שבעבר הן הכשילו את
37 ישראל וגרמו למגפה¹⁷. הטענה היתה בקשר למלחמה
38 שהתנהלה עתה נגד מדין, ולכן "ויקצוף משה על פקודי
39 החיל... הבאים מצבא המלחמה". כלומר, המדינים
40 שלחו את "בנותיהם לזנות" כדרך להלחם בישראל
41 ולהכחידם¹⁸ ר"ל, עשו זאת ב"דבר בלעם": במלחמה
42 גשמית אי אפשר לנצח את ישראל, כי "אפילו אתם
43 מכניסים כל המונות שבעולם...", ולכן "בואו ואשיאכם
44 עצה אלקיהם של אלו שונא זמה", יוצא, שבנות מדין
45 ניהלו בפועל את מלחמת מדין כנגד ישראל.
46 ולכן חשוב כאן גם "דבר בלעם", ולא רק עצת
47 בלעם בלבד.

ד.

בלעם שלל בדבריו גם גבורה רוחנית נגד
ישראל

48 לפי זה מובן מדוע מביא רש"י את פרטי דברי
49 בלעם:
50 "אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות
51 שבעולם אין אתם יכולים להם" – ועל כך לא היה
52 צריך להביא להם שום הוכחה, כי בלק כבר ראה,
53 שאפילו את סיחון ועוג, המלכים החזקים ביותר שאין
54 כל אדם יכול לכבשם¹⁹, ואשר אותם שכרו²⁰ כדי להגן
55 מפני בני-ישראל – גם אותם ניצחו ישראל באופן נפלא
56 ביותר, כך שכל גבורת סיחון ועוג לא היה לה כל
57 ערך²¹, יודעים הם, איפוא, שגבורה גשמית, הן ריבוי
58 בכמות והן עוצמה באיכות, לא תועיל להם להתגבר
59 על ישראל.

60 אך בלק ומדין סברו שניתן יהיה לנצח את ישראל
61 במלחמה רוחנית: כלומר, כשם ששכרו את בלעם

1 ד) רש"י מוסיף ואומר "וכו") כדאיתא בחלק
2 ובספרי. בפשטות, מוסב המקור למילה "וכו" –
3 לפרטים המאוחרים יותר המפורטים בפרק "חלק"
4 ובספרי, – ואינו מובן: מדוע חשובים הפרטים
5 המובאים בפרק "חלק", ואין די להפנות להמשך
6 הכתוב בספרי¹⁴?
7 ה) אף אם רוצה רש"י לציין גם את המקור מפרק
8 "חלק", הוא היה צריך להקדים את המקור מ"ספרי",
9 כי: (א) שם מדובר על המשך הביאור של פסוקנו; (ב)
10 משם נלקחו כל דברי רש"י וגם תחילתם "אמר להם
11 אפילו אתם מכניסים...", בעוד אשר ב"חלק" הפרטים
12 הם רק בהמשך ל"אלקיהם של אלו שונא זמה הוא".
13 מזה מובן, שכאשר אומר רש"י "בספרי" אין הוא
14 מתכוין לציין את המקור להתחלת פירושו "אמר להם
15 אפילו אתם...", כי זה מובן מהפסוק עצמו בפשוטו של
16 מקרא, ואף לא לפרטי הדברים בהמשך ל"אלקיהם של
17 אלו שונא זמה הוא" (שפרטי עצת בלעם נמצאים
18 ב"חלק"), אלא לענין בספרי שקשור למדובר ב"חלק",
19 דהיינו כלל הענין ל"אלקיהם של אלו שונא זמה הוא".

ג.

בפסוקנו - גם "דבר בלעם" ולא רק "עצת
בלעם"

20 ההסבר לכך הוא: ההבדל בפשטות בין הפסוק
21 בפרשתנו לבין הפסוק בפרשת בלק הוא: בפרשת בלק
22 נאמר "לכה אינעצך", ולכן מפרש רש"י רק "ומה היא
23 העצה – אלקיהם של אלו שונא זמה...". לעומת זאת
24 בפסוק שבפרשתנו לא כתוב "בעצת בלעם", אלא
25 "בדבר בלעם", ומובן שיחד עם העצה נאמר גם
26 "דבר", דיבור של בלעם¹⁵ הקשור לעצה¹⁶.
27 ומזה שהפסוק אמור בקשר לטענת משה מדוע לא
28 הרגו במלחמה גם את הנשים, מובן, ש"דבר בלעם"
29 קשור דוקא לכאן.

30 ולכן אין רש"י מפרש רק את עצת בלעם, אלא גם
31 את "דבר בלעם" – "אמר להם אפילו אתם מכניסים

(17) והיינו שבסיבתם היתה המלחמה (ראה אברבנאל ומלבי"ם כאן)
דאז ה' מספיק שיאמר רק עצת בלעם "אלקיהם של אלו שונא זמה כו".
(18) אף שבלק אמר מתחלה רק "ואגרשנו מן הארץ" (בלק כב, ו
ובפרש"י שם, יא) הרי כוונת בלעם ומדין בכלל ה' "וגרשתי מן העולם"
(פרש"י שם). ובפרש"י שם כג, יט: ואתה (בלק) סבור להמיתם במדבר.
וראה פרש"י פרשתנו לא, ב.

(19) ראה פרש"י חקת כא, כג.

(20) ראה פרש"י בלק כב, ה.

(21) ראה פרש"י ס"פ חקת.

(14) זה שברש"י בלק (כד, יד) כ' "כדאיתא בחלק" ולא הביא הספרי
דשם (כה, א) – י"ל בפשטות כי ב"חלק" הוא בהמשך להכתוב "לכה
אינעצך" ומפורש עצת בלעם בזה. משא"כ בספרי שליתא שם שה' ע"י
עצת בלעם. וגם בפסוק כה, א צריך לפרש שה' ע"י עצת בלעם, שעפ"ז
מובן ההמשך להכתובים שלפנ"ז. וראה לקמן הערה 27.

(15) ראה ספרי כאן: "מה ה' דבר בלעם כו".

(16) להעיר שבת"א כאן "בעצת בלעם". ועד"ז בתיב"ע "בעיצת
דבלעם". ובפ' בלק שם כתב דרשת רז"ל ע"ז. וגם בת"א פ' "אמלכין
מה דתעבד". ואכ"מ.

לפיכך אומר רש"י "כדאיתא בחלק", ששם מפורש
 כיצד רימו את ישראל באמצעות "צרצורי של יין" עד
 שהם נכשלו בזנות ובעבודה זרה. ומובן, שאילו ידעו
 ישראל את עצת בלעם, הם היו נזהרים מכך. לכן הוא
 אמר זאת בסוד – "בואו", כדי שתחבולה ערמומית זו
 לא תיוודע לישראל.²⁷

1.

הכוונה בציון המקור "בספרי"

אך עדיין לא הכל 'חלק': מסופר שם בגמרא כיצד
 בצעו את עצת בלעם – "עשה להן קלעים מהר שלג
 עד בית הישימות והושיב בהן זונות, זקינה מבחון
 וילדה מבפנים, ובשעה שישראל אוכלין ושותין
 ושמחין ויוצאין לטייל בשוק, אומרת לו הזקינה...".
 ושוב אפשר לשאול: כיצד התנהגו ישראל באופן של
 "אוכלין... ושמחין ויוצאין לטייל בשוק" בין האהלים
 של נשי ובנות מדין? ובמיוחד כאשר היה זה לאחר
 הניסים הגדולים שראו ישראל זה עתה ב"אשר
 הנחלים"²⁸ ובמלחמת עוג, ש"עקר טורא"²⁹ וכו',
 והתוצאה היתה צריכה להיות הפוכה – התנהגות טובה
 ביותר של ישראל.

לכן מפנה רש"י גם למקור "בספרי", ומתכוין
 ל"ספרי" הקשור לענין שמדובר עליו ב"חלק":
 ב"ספרי" בפרשת בלק נאמר, ש"משנתמלאו ישראל מן
 הביזה (של מלחמת סיחון ועוג) התחילו מבזים את
 הביזה, מקרעים כסות ומשליכים ומקרעים בהמה
 ומשליכים לפי שלא היו מבקשים אלא כלי כסף וכלי
 זהב...". כלומר, הביזה הרבה של המלחמה גרמה
 לישראל למצב של "וישמן ישורון", והתוצאה היא –
 "ויבעט", הדבר גרם בסופו של דבר להתנהגות לא
 נאותה ולכשלון החטא.³⁰

לגרש את ישראל: "לכה נא ארה לי את העם הזה"²²
 בכח הרוחני שהיה לו, בהיותו נביא, "יודע דעת עליון"
 – כך הם חשבו לאחר מכן (כאשר בלעם לא יכול היה
 להועיל), לחפש אנשים אחרים עם כוחות רוחניים
 חזקים יותר כדי להתגבר על ישראל.

על כך ענה להם בלעם "שמא מרובים אתם מן
 המצרים שהיו שש מאות רכב בחור", בכך הוא לא
 התכוין להדגיש את הכמות של שש מאות, את הגבורה
 הגשמית והכמות הרבה של חיל מצרים, אלא את
 גבורתם הרוחנית – כפי שמפרש רש"י²³ שבהמות הרכב
 היו מ"הירא את דבר ה'" – ולמרות זאת לא הועיל הדבר
 וכאשר התחילו עם בני ישראל היה סופם מר.

וממילא מובן, שאין טעם לחפש אנשים בעלי
 מעלה רוחנית ולהתגבר באמצעותם על ישראל, כי
 בענין זה אין הם "מרובים מן המצרים", אשר היו "ירא
 את דבר ה'", ולא יכלו לעשות דבר נגד ישראל.²⁴

לגבי הדבר שיכול להועיל, אמר להם בלעם "בואו
 ואשיאכם עצה" – קירבו אלי ואיעץ לכם בחשאי
 "אלקיהם של אלו שונא זמה...", ועל ידי זה תשיגו את
 מבוקשכם.

ה.

ההסבר לדברי רש"י "כדאיתא בחלק"

אך ה'בן חמש למקרא' יכול לשאול: במשך כל
 ארבעים השנים במדבר אין מוצאים שישראל עברו
 עבירות כאלו, יותר מכך: על שלומית בת דברי אומר
 רש"י²⁵ "שבחן של ישראל... לומר שהיא לבדה היתה
 זונה" – ומזה מובן גם לגבי האנשים, וכיצד ייתכן,
 אפוא, שכל כך הרבה יהודים נכשלו בכך, עד אשר
 "ויהי המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף"²⁶?

וגם: מהי הכוונה באמירת עצה זו בחשאיות –
 "בואו"?

– וכשרצו להלחם בבני ישראל נאשר מהם אף אחד.
 (25) אמור כד, יא. וראה פרש"י שמות ב, יא.

(26) ס"פ בלק.

(27) להעיר מרשב"ם בלק כד, יד. ועפ"י י"ל בפשטות שגם ב' בלק
 כוונת רש"י ב"כדאיתא בחלק" לתרץ איך נכשלו ישראל בזנות. וראה
 שפ"ח בלק כה, א.

(28) חקת כא, טו.

(29) שהובא בפרש"י ס"פ חקת.

(30) ומה שלא הביא רש"י הספרי גם ב' בלק (כד, יד. כה, א) לתרץ
 קושיא הנ"ל, י"ל כיון שגם במלחמת מדין נאמר "ויקחו את כל השלל
 ואת כל המלקוח גו'" (פרשתנו לא, יא. ראה פרש"י שם יג) ולכן דוקא
 כאן הזכיר להם משה שלא ינהגו בזה כמו במלחמת סיחון ועוג שזה גרם
 שיכשלו כו'.

(22) בלק כב, ו ובפרש"י. וראה פרש"י שם, ד.

(23) בשלח יד, ז. ואף שכל הבהמות, גם של "כל רכב מצרים", היו
 מהירא את דבר ה' (פרש"י שם) הרי – (עיקר) הק"ו הוא מאלה שהיו
 "בחור – נבחרים" בכל (גם ב"ירא את דבר ה').

וראה פרש"י וראו ט, יו"ד: "והירא את דבר ה' הניס את מקנהו...
 וכן שנוי' במכילתא אצל יקח שש מאות רכב בחור". וראה לקו"ש חט"ז
 (המתורגם) ע' 158 ואילך.

(24) ואולי י"ל שגם תחלת דיבורו של בלעם "אפילו אתם מכניסים
 כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם" אין כוונתו רק לשלול נצחון
 ע"י הכמות אלא גם שב"כל המונות שבעולם" בודאי יש בהם הרבה ירא
 ה' שבזכותם ינצלו (וע"ד מש"נ בסדום ועמורה (וירא יח, כג ואילך)
 שבזכות צדיקים כו') ולא יאבדו במלחמה עם בני. וע"ז אמר "שמא
 מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור" מספר מסויים
 מפורש – שלא בערך למספר הצדיקים שה' דיו להציל גם את סדום וכו'

ז.

מ"ינה של תורה"

1 מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י:

2 במלחמת מדין, אמר הקדוש-ברוך-הוא³¹ "נקום
3 נקמת בני ישראל מאת המדינים", ואילו כאשר מסר
4 משה רבינו את הציווי הוא אמר³² "לתת נקמת ה'
5 במדין", ולא "נקמת בני ישראל", אבי מורי³³ מפרש
6 שהסיבה לשינוי זה היא שהקדוש-ברוך-הוא מדקדק
7 על כבודן של ישראל, ומשה רבינו מדקדק על כבודו
8 של הקדוש-ברוך-הוא (ובדומה לכך הוא מפרש את
9 העובדה שהקדוש-ברוך-הוא הקדים בציווי בפרשת
10 תרומה את הכרובים לארון, ואילו בפרשת נשא מוזכר
11 הארון לפני הכרובים), אך צריך להבין, מדוע מוצאים
12 שינוי זה ושני ענינים אלו דוקא במלחמת מדין ולא
13 בכל הציוויים האחרים?

14 לפי הביאור דלעיל על דברי רש"י מובן: מלחמת
15 מדין נגד ישראל היתה בשני אופנים: א) הם רצו
16 להילחם ולהכניע את ישראל, ובהתאם לכך באה
17 "נקמת בני ישראל", ב) עצת בלעם "אלקיהם של אלו

שונא זימה..." – וכנגד זאת באה "נקמת ה'".

18 ולפיכך: הקדוש-ברוך-הוא המדקדק בכבודן של
19 ישראל, מדגיש מתוך השניים את "נקמת בני ישראל",
20 את כוונתם להכניע את ישראל. ואילו משה רבינו,
21 המדקדק על כבודו של הקדוש-ברוך-הוא, מדגיש
22 "נקמת ה'" – שגם הכשלתם את ישראל היתה
23 באמצעות פעולה נגד "אלקיהם של אלו", אשר "שונא
24 זמה הוא..." עד הכשלתם בעבודה-זרה – בבעל פעור.
25 לפי זה מובן גם פירושו של רש"י על "נקמת ה'"
26 – "שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקדוש-
27 ברוך-הוא"³⁴, שהתורה אומרת זאת דוקא במלחמת
28 מדין, כי בה ראו שמלחמתם "נגד ישראל" היתה גם
29 עמידה "נגד ה'"³⁵ – בהכשילם את ישראל בזימה,
30 ועל-ידי-זה בעבודה-זרה –
31 לכן אומרת התורה דוקא כאן בפרשת מטות "בדבר
32 בלעם", ולא רק בעצת בלעם, כי על-ידי-זה מובנת
33 כוונת מלחמת מדין, שהיא נקמת ה' ונקמת בני ישראל.
34 (משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ה)

(34) שבפשוטו בא לתרץ הסתירה (ראה שפ"ח שם).

(35) להעיר מתנחומא ובמדב"ר שם: אמר משה, רבון העולם אם היינו
ערלים כו' לא היו שונאים אותנו כו' אלא בשביל תורה (מצוות) שנתת
לנו.

(31) פרשתנו לא, ב.

(32) לא, ג.

(33) לקולוי"צ לזהר פ' שלח ע' שעז. ולהעיר מתנחומא ובמדב"ר
ע"ה פ.

המשך ביאור למס' תמורה ליום שני עמ' א

16 רבי יוחנן משום [בשם] רבי יוסי הגלילי, כל לא תעשה שבתורה,
17 אם העובר עליו עשה בו מעשה לוקה עליו, ואם לא עשה בו מעשה
18 פטור ממלקות. חזין מנשבע לשוא או לשקר, ומימר, ומקלל חבירו
19 בשם ה', שאף על פי שלא עשה מעשה בכל עבירות אלו ואינן אלא
20 דיבור בלבד, מכל מקום חייב עליהן מלקות, מהטעם שיבואר
21 להלן. משום רבי יוסי ברי תנינא אמרו, אף המקדים הפרשת
22 תרומה להפרשת ביכורים, שעובר על לא תעשה של 'מלאתך
23 דמעך לא תאחר' (שמות כב כח), אינו לוקה על לאו זה. ויבואר דין
24 זה להלן (ד).

25 הגמרא מבררת את מקור המלקות בשבועת שוא: הנשבע לשוא
26 מנלן [מנלן לנו] שהוא לוקה, והרי אין בו מעשה. משיבה הגמרא:
27 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, אמר קרא בשבועת שוא (שמות כ ז)
28 'כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא'. וכתוב זה אינו נצרך
29 לגופו, אלא בא ללמדנו, שדווקא בית דין של מעלה

1 והרי העמדנו את הרישא של משנתנו דלא ברי יתורה, דהרי קתני
2 [שנינו] בה 'הכל ממדין', והתבאר לעיל, 'הכל' לאיתויי מאי – מה
3 בא לרבות, לאיתויי – לרבות יורש לתמורה, ודלא ברי יתורה
4 הסובר שירש אינו ממיר. ואם כן כשם שהרישא אינה כרבי יהודה
5 אף מה ששנינו בסיפא 'סופג את הארבעים' בהכרח אינו שני
6 דווקא בשיטת רבי יהודה, ואם כן איך אמר רב שאין לוקים על
7 לאו שאין בו מעשה.
8 מתרצת הגמרא: אכן התנא ששנה את המשנה אינו רבי יהודה
9 עצמו כי אם תנא אחר, אך האי תנא של משנתנו סבר לה בנותיה
10 בתרא – סובר כמו רבי יהודה בדין אחד דלא שצאין בו מעשה לוקין
11 עליו, ופליג עליה בתרא – וחולק עליו בדין אחד, דאילו רבי יהודה
12 סבר יורש אינו סומך ויורש אינו ממיר, ותנא דידן [והתנא של
13 משנתנו] סבר שירש סומך ויורש ממיר.
14 הגמרא מביאה כמה לאוים שלוקים עליהם אפילו שאין בהם
15 מעשה: אמר רב אידי בר אבין, אמר רב עמרם, אמר רבי יצחק, אמר

**בראשית מא, ב - והנה מן היאר עלת שבע פרות
יפות מראה ובריות בשר ותרעניה באחו**

מו

רמז דחלומות פרעה - לשובע ולרעב - הי' בראש השנה
חלומות דפרעה שהם לשובע ולרעב, ז' שני השבע
וז' שני הרעב הי' בראש¹ השנה, וכמו שאומרים בראש
השנה² ועל המדינות בו יאמר כו' איזה לרעב ואיזה
לשבע.
והראי³ שהי' בראש השנה, כי הרי הפותר אליו בו
ביום⁴ בבקר הי' יוסף שאז יצא מבית האסורים, הנה
יציאתו הי' בראש השנה כמאמר רז"ל⁵ במסכת ראש
השנה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קלה

**בראשית מא, ג - והנה שבע פרות אחרות עלות
אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה
אצל הפרות על שפת היאר**

מו

השני חלומות, ז' פרות רעות וז' שבלים רעות, כנגד
מלכי תהו דז"א (מדות), ומלכות (מעשה)
שרש הקליפות והטומאות הוא משבירת ז' מלכין
קדמאן דתהו.
ויש שני⁷ בחי' מלכי תהו:

- 1) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הקשר בין ענין החלום לראש השנה.
- 2) תפלת עמידה בראש השנה.
- 3) ראה גם צפנת פענח עה"ת (להגאון מרוג'צ'וב) בראשית מא, א.
- 4) כמ"ש (בראשית מא, ח) "ויהי בבוקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא
את כל חרטומי מצרים וגו'". "וישלח פרעה ויקרא את יוסף וגו'"
(שם מא, יד).
- 5) יא, א. ראה גם לקמן סימנים נ. נא. נב.
- 6) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן צו ואילך, דכתוב בפ'
(בראשית לו, פסוקים לא-לט) ז' מלכים בארץ אדום ובכולם כתוב
בהם מיתח, ומבואר בקבלה וחסידות דהם רמז לז' מלכים דתהו
שנשברו (וראה שם עמוד 252 הקדמה כללית). תורת מנחם - ספר
המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד תנא ואילך.
- 7) מבאר, דיש שני פעמים שנוכרו מיתח הז' מלכי אדום, בתורה
ובדברי הימים, והם כנגד מלכי ז"א (מדות), ומלכי מלכות. וראה
תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב' סוף עמוד תנא ואילך.
וז"ל: מ"ש (וישלח לו, לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום
לפני מלך מלך לבני ישראל, וצריך להבין, דהנה ידוע ומפורסם
בקבלה ובחסידות שמלכין דתהו הן ז' מלכים וכו', ובכתוב חשיב
שמונה מלכים. וידוע הביאור בזה, שמלך השמיני, הדר, לא נאמר בו
וימת, שלא הי' בו ענין השבירה, ואדרבה, ממנו הוא התחלת שורש
התיקון (עץ חיים שערי י' (שער התיקון) פ"ג). אבל צריך להבין, שהרי

א', המלכים בתורה.
ב', המלכים דדברי⁸ הימים.
דתורה מיירי במלכ⁹ ז"א, ובדברי הימים מיירי
במלכי מלכות, וכמ"ש¹⁰ בכתבי האריז"ל.
וזמ"ש בתילים על תהו¹¹ כולו סג יחדיו, ולפעמים
כתיב¹² הכל סר יחדיו. א' מיירי במלכי ז"א וא' במלכי
מל', כמ"ש ברשימה שובה ישראל מזה ע"ש.
ומשבירת שניהם נעשו סיגים ופסולת כידוע, והיינו¹³
קליפות וטומאות, שני הלשונות הוא לנגד הסיגים
שנעשו משני השבירות.
והיינו מה שמצינו ב' פעמים ז' מלכים בלעז"ז, ז'¹⁴
פרות הרעות, וז'¹⁵ שבלים הרעות.
לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רח

בדברי הימים (א א, נא) נאמר וימת גם בהדר. וידוע הביאור בזה,
כדאיאת זוהר הרקיע (פרשת תרומה דרוש ז' מלכים קעג, א ואילך)
שבכתובים שהו"ע המלכות, ובפרט דברי הימים שקשור עם זמן,
ספירת המלכות*, מדובר בבחי' מלכים דנוקבא, היינו כמו שהספירות
הם במלכות, ששם הי' ענין השבירה גם במלך השמיני, משא"כ
בתורה שהיא בחי' ז"א, מדובר אודות מלכין דדכורא, שבבחי' זו לא
הי' ענין השבירה במלך השמיני, בחי' יסוד***, ואדרבה, ממנו הוא
התחלת שורש התיקון, ע"ש המשך הביאור.
(* ראה תניא שער היחוד והאמונה פרק ד' (פב, א). ועיין לקוטי לוי
יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קכב.
(** עץ חיים שער ט' (שער שבירת הכלים) פ"ח. וראה זהר הרקיע
שם.)

- 8) דבתורה כידוע יש הששה דברים, טמא טהור, פסול כשר, חייב
פטור, כנגד הששה מדות (ז"א), משא"כ דברי הימים הוא רק דברי
ימי ישראל ענין של - "דיבור" בחי' מלכות. ראה עוד ילקוט לוי יצחק
עה"ת חלק ב' סימנים קח. קסה. קסו. קסז.
- 9) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן צו בביאור החילוק בין
מ"ש "וימלך באדם" או "מלכו בארץ אדום", בז"א ובמלכות, ע"ש.
- 10) ראה זהר הרקיע - מהאריז"ל פרשת תרומה עמוד קעג, א ואילך.
מבוא שערים חלק ג, פרק ו.
- 11) תהלים נג, ד "כולו סג יחדו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד".
ופירש"י: כולו סג, ל' סיגים. מצודות ציון: סג, ענין חזרה לאחור כמו
והוסג אחור משפט (ישעי' נט). ופי' מצודת דוד: כולו סג, כל העם
חזרו לאחור ופרשו מדרך הטוב. ראה גם לקמן סימן צו.
- 12) תהלים יד, ג. "הכל סר יחדו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד".
ופי' במצודת דוד: הכל סר, כולם סרו מדרך הטובה. יחדו, כולם יחד
קלקלו מעשיהם, ע"ש.
- 13) ומבאר דהשני פסוקים הוא שוה, מלבד תיבת "סג" ו"סר" והם רמז על
שני בחי' השבירה דמלכי תהו בז"א, ובמלכות. וראה ספר הערכים
אותיות ז-ת עמוד רנד.
- 14) והיינו "קליפות" בז"א (מדות) דתהו, ו"טומאות" במלכות
(במעשה) דתהו.
- 15) ראה ספר המאמרים תרנ"ו עמוד תיט.
- 16) ראה בלקוטי שיחות ח"ג עמוד 805 ואילך. 821 ואילך.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות

ל, ג – איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה
לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא
מפיו יעשה

א. (בבא בתרא עד) ¹ וז"ל ואמר רבה בר בר חנה אמר לי
ההוא טייעא תא אחזי לך טורא דסיני אזלי שמעתי בת קול
שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי ("מן הגלות
דכתיב קראי טובא בנביאים". רש"י) מי מפר לי, כי אתאי
לקמי' דרבנן א"ל הוה לך למימר מופר לך, ורבה בר בר חנה
סבר דילמא משבועתא דמבול דכתיב אשר נשבעתי מעבור
מי נח וגו' (ישעי' נד), אותה שבועה ה' רוצה להפר ויחריב
את העולם במבול, ולפיכך לא רצה להפר". רש"י) ורבנן אם
כן אוי לי למה ע"כ.

ואנכי לא ידעתי מאי דעתיהו דרבנן דמזלזלי ברבה בר
בר חנה על דלא א"ל מופר אפילו אם הבין רבה דעל שבועת
הגלות היתה הבת קול ולא על שבועתא דמבול, דדילמא הכי
נקטינן דמ"ש ה' באפי נשבעתי היינו ולא הדרנא בו ובפרט
דמוכרחין אנו לומר שכן הוא דלא שייך גבי ה' יתברך שמו
שיתיר נדרו ושבועתו דהא היתר נדרים הוא על ידי פתח
שנתחרט עתה כגון המודר מחבירו או מבית ונעשה חבירו
סופר והבית בית המדרש בזה מוצא הנודר פתח פתוח לפניו
ולומר אם היית יודע שנעשה סופר או בית המדרש היית
נודר, אמנם לגבי יתברך לא שייך לומר הכי אם היית יודע
כך וכך דהא הכל גלוי לפניו, ומגיד מראשית אחרית וכמ"ש
הרב יפת תואר ז"ל בפרשת צו דף ס"ב ע"ד ע"ש.

ואם כן יש לומר דמשום הכי לא אמר רבה בר בר חנה
מופר לך דלגבי' יתברך לא שייך זה, ומה שאמר הבת קול
מי מפר לי הכי פירושו מי ומי יוכל להפר לי, וכמו כן כתב
הרב אהבת עולם ז"ל לדעתו ולדרכו אשר דרך י"ש בדף ג"ן
יעוין שם, א"כ צ"ע אמאי אמרו לי' רבנן הו"ל מופר ולא עוד
אלא שדברו אליו קשות אחר שרגלים לדבר לומר שפי' פ'
באפי נשבעתי ולא הדרנא בי והראי' שלא באו לארץ ישראל
הנקרא מנוחה ואי בעולם הבא משתעי קרא כדקאמר ר"י
הא אמר רבי עקיבא אין להם חלק לעולם הבא וכאמור.

ובשלמא אם אמת הדבר שיש לדור המדבר חלק לעולם
הבא אז ודאי היינו אומרים שפירוש באפי נשבעתי היינו
והדרנא בי וכמ"ש ר' יהושע, אמנם כל עוד שלא ידענו אם
יש להם לדור המדבר חלק לעולם הבא אז לא נימא דפי' הפ'
הוא ולא הדרנא ואין להם חלק לעולם הבא, אם כן מהיכן
נשמע להו לרבנן בודאי שלגבי' ית' שייך התרה גם כן ופי'
הפ' הוא והדרנא בי ועל זה הקשה הרבה וזלזל בו למה לא
אמר מופר לך.

ואפשר לומר לע"ד דודאי הדין עמהם עם רבנן לדבר
אליו קשות למה לא אמר מופר לך, דגם לגבי' יתברך שייך
התרה, והראי' שכן כתיב באפי נשבעתי אם יבואו אל
מנוחתו זו עולם הבא, ועם כל זה באו דור המדבר לעולם
הבא ואם כן ודאי דפירוש נשבעתי והדרנא בי כדקאמר ר"י

דהא קודם שספר להם רבה האי עובדא דטורא דסיני ס'פר
להם מעשה דא"ל ההוא טייעא תא אחזי לך מתי מדבר²
אזלי ואחזיתיהו ודמו כמאן דמבסמי יע"ש, ואחר כך סיפר
להם הא דטורא דסיני דשמע בת קול אומרת מי מפר לי
יע"ש, דסמוכים אהדדי, וכתבו התוס' ז"ל כמאן דמבסמי
משמע מכאן כמ"ד בפרק חלק שדור המדבר יש להם חלק
לעולם הבא יע"ש.

ולפי זה אחר שספר להם דראה למיתי מדבר ודמו כמאן
דמבסמי והיינו שיש להם חלק לעולם הבא ותיכף א"ל
ששמע בת קול אומר מי מפר לי הטיב חרה אפם באומרם
למה לא אמר מופר לך, דהא מוכרח לומר דגם לגבי' יתברך
שייך התרה וקרא כתיב בהדיא באפי נשבעתי שפי' והדרנא
בי, דאם באמת הוא ולא הדרנא בי קשה למה דמו דור
המדבר פניהם כמבסמי ללמוד שיש להם חלק לעולם הבא³,
והא נשבע ה' שלא יבואו אל מנוחתו היינו לעולם הבא דבהכי
משתעי קרא, אמנם אחר שיש להם חלק לעולם הבא ודאי
דהתיר לשבועתו ואם כן אמאי לא אמר מופר לך, ואם לא
הי' מספר להם מה שראה לדור המדבר כמבסמי בודאי
דלא היו מזלזלים בו באומרם הו"ל לומר מופר לך דדילמא
לא שייך התרה גבי ה', ומה שאמר באפי נשבעתי היינו ולא
הדרנא בי מדלא באו לארץ ישראל ואם בעולם הבא איירי
קרא הייתי אומר שאין להם חלק לעולם הבא כרבי עקיבא.
ברם כששמעו ממנו מעשה שהי' פני מיתי מדבר
כמבסמי דהיינו כמאן דאמר שיש להם חלק לעולם הבא,
מצאו מקום לומר לו כפי דברך ומה שראו עיניך ה' לך
לומר מופר לך שפי' באפי נשבעתי היינו והדרנא בי.

ואם כן מה שאמר הבת קול מי מפר לי אין לומר שפי' מי
יוכל להפר ולהגדיל האוי קאמר הכי, לומר אוי כי נשבעתי
ואיני יכול שפיירו לי, אלא פירוש מי מפר הוא הלוואי יפרו לי,
דגם לגבי' יתברך שייך התרה והראי' שדור המדבר יש להם
חלק לעולם הבא הגם כי נשבע ה' שלא יבואו לעולם הבא,
אם כן זאת אומרת שפירוש באפי נשבעתי והדרנא בי ולפי
זה הוה לי' לומר מופר לך.

סירת כסף

ג. (פסוק ג' סימן ל') "ככל" "היוצא" "מפיו" "יעשה"
הכוונה אפשר ככל היוצא מפיו של הקב"ה כמו שפירש
רש"י על פסוק (ירושלמי סנהדרין טז, ב – פרק ג הלכה
ה) אני פי מלך שמוור, מלכו של עולם. משום הכי מפרש
הרמז בראשי-תיבות (תהלים לג, ח) "איראו מדי" "כל
הארץ, ואז מפרש הרמז בראשי-תיבות "מארבע" "כנפות
הארץ" "קבץ, כי הקץ תלוי בתשובה, וגם מפרש הרמז
בסופי-תיבות "ויבאו" "את" "המנחה" "לד", היפך (ישעי' נ, א)
בפשעכם שולחה אמכם, מלכות מכונה מנחה.

מקרי דדקי

(2) סיפר להם מעשה... תא ואחזי לך מתי מדבר וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על
התורה פרשת שלח סימן קא, ובהנסמן שם. (פרשת מטות סימן יז).

(3) דור המדבר... יש להם חלק לעולם הבא: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה
פרשת שלח, במפתחות ערך "דור המדבר" – והמרגלים – יש להם חלק לעולם הבא",

(1) דרבה בר בר חנה (בבא בתרא עד): עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת
מטות סימן ח, ובהנסמן שם.

♦ יום ראשון י"ח תמוז ♦

ל (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

"זֶה הַדָּבָר", מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. **זֶה הַדָּבָר**. (ספרי) מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא (שמות יא) ב"פה אִמֵּר ה' פְּתֻצוֹת הַלֵּילָה". וְהַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ ב"פה אִמֵּר ה'", מוסף עליהם מֹשֶׁה שֶׁנִּתְנַבֵּא בַלְשׁוֹן "זֶה הַדָּבָר" (ספרי. נדרים עז). דָּבָר אַחֵר: זֶה הַדָּבָר - מַעוֹט הוּא, לומר שֶׁהַחֶכֶם בַּלְשׁוֹן "הַתֵּרָה", ויבעל (ואב) בַּלְשׁוֹן "הַפֶּרָה" כַּלְשׁוֹן הַכְּתוּב כָּאן, וְאִם חֲלָפוּ - אֵין מִתֵּר וְאֵין מוֹפֵר.

כ"י. ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ואחר-כך לכל בני ישראל. ומניין שאף שאר הדברות כן? תלמוד לומר (שמות לד): "וישבו אליו אהרן וכל-הנשאים בעדה וידבר משה אליהם: ואחר-כך נגשו כל-בני ישראל". ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפרת נדרים ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה - מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב קב) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן "זֶה הַדָּבָר", ונאמר בשחויטי חוץ (ויקרא יז)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב. עמ' 693)

שֶׁהָ לְכָל נֶפֶשׁ, אֵלָּא הוּא תְּלוּי בַּמַּצָּבוֹ הָאִשִּׁי הַמְדִּיק שֶׁל כָּל יָחִיד וְיָחִיד, מוֹבֵן שֶׁהַחֲלֻטָּה הַסּוּפִית צְרִיכָה לְבֹא מִנְשִׂיא; רַק הוּא בְּכוֹחוֹ לִקְבֹּעַ בְּבִירוֹ אִם עֲבוּדָה זֹאת מִתְאַיֶּמָה לְאָדָם מְסִים זֶה, אִם לֹא.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת (ל, ב)
ההכרעה במה לנדר ובמה טוב שלא לנדר, חיבת לבא דוקא מנשיא - "ראשי המטות". הנזדר נדרו ומפריש את עצמו מדבר מסים, עושה כן בגלל חשש שההתעסקות באותו דבר גלולה להורידו מדרגתו. ומכיון שענין זה אינו

ג. גבר ארי ידר נדר גדום יי או יקנים קנים
למסר אסר על נפשה לא יבשל פתגמה
ככל דיפוק מפומה יעבד:

(ג) אִישׁ כִּי־יִדַּר נֶדֶר לַיהוָה אִו־הַשְּׁבַע שְׁבַעָה לְאַסֹּר
אֶסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיטָא מִפּוֹ
יַעֲשֶׂה:

תלמוד לומר "לֹאֲסֹר אֶסֶר" - לֹאֲסֹר אֶת הַמִּתֵּר, וְלֹא לַהֲתִיר אֶת הָאֲסוּר. לֹא יַחַל דְּבָרוֹ. כִּמּוֹ "לֹא יַחַל דְּבָרוֹ", לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֲלִין.

כ"י. נדר. האומר: הרי עלי קונם, שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפלו נשבע שיאכל נבלות, אני קורא עליו "כְּכֹל־הֵיטָא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה"?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת מטות כרך יג)

הַפִּנְיָה הָעֲלִיּוֹנָה: לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בַּתְּחִלּוֹתָיו.
ולכן פשעמדו להקנס לארץ ישראל ולהתעסק בה בעבודה זו, נאמרה להם פְּרֻשַׁת הַפֶּרֶת נְדָרִים, שְׁגָם תוֹכְנָה הִיא הַעֲבוּדָה עִם הָעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים כְּנ"ל.
אִמֵּנִים מִכֵּיוֵן שֶׁבְּפֹעֵל כְּתוּב גַּם בַּפֶּרָשָׁה זֹאת עֲצָם הַדִּין שֶׁל נְדָרִים - וְגַם זֶה נֶאֱמַר לָהֶם סְמוּךְ לְכִנְיָסָתָם לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל וְלַהֲתַעֲסָקוֹתָם בְּעֲנִינֵי הַגִּשְׁמִיִּים - מוֹבֵן שְׁגָם בְּזֶה יֵשׁ

ההפרש (העיקרי) שבין עבודת בני ישראל במדבר לעבודתם בארץ ישראל הוא בזה, שבמדבר לא היו עסוקים בענינים גשמיים, שהרי היו ניזונים שם מ"לחם מן השמים" - מן, ושתו מים מבארה של מרים, וגם לא היה להם להתעסק באספקת לבושים, כי בגדיהם גדלו עמם; מה-שאינו בארץ ישראל היוצרכו לעסוק במלאכת החרושה וזריעה וכו' - ודוקא עבודה זו היא, כנ"ל, תכלית

בעל הטורים

ל (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת..
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'. כְּשֶׁאֱמַר בְּהוֹרָסִי
סִינִי "וְלֹא תִשְׁכְּבוּ בְּשִׁמִּי לְשִׁקְרָה"
וְחֲלַלְתָּ (ויקרא יט, יב), הִיָּתָה הַכּוֹנֵה
שֶׁהָאִשׁ הַנּוֹדֵר אוֹ נִשְׁבַּע "לֹא יַחַל
דְּבָרוֹ", כִּי בַחֲלָלֵהוּ דְּבָרוֹ הוּא מְחַלֵּל אֶת

השם. אָבֵל הָאִשָּׁה שְׁאִינָה בְּרִשׁוֹת
עֲצָמָה, לֹא תִהְיֶה מְחַלֵּל אִם יִפְר
הַמִּפְר. תוֹרָה ג

שְׁלַל אֶחָד וְאֶחָד וְשֵׁנוּ הִכָּח לַעֲבֹדָה זו, גַּם לְמִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְדִרְגַת הַפֶּרֶת נְדָרִים, וְהִטְעַם עַל זֶה כְּתוּב לְהִלֵּךְ: "בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ" - כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּדוּגְמַת "אִשְׁתּוֹ" שֶׁל הַקֶּבֶץ, ו"בִּתּוֹ" שֶׁל הַקֶּבֶץ, וּבִנְדָאִי שֶׁהַקֶּבֶץ ה' נֹתֵן לוֹ הִכָּח לַפְּעוּל עֲבֹדָה זו, וּלְמִלְאוֹת רְצוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתְּחַתּוֹנִים.

הוֹרָאָה בְּאוֹפֶן הָעֲבֹדָה הַלְזוֹ: נְקִידַת עֵינָיו נְדָרִים הוּא "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ" - הֵינּוּ שֶׁ"לֹא יַעֲשֶׂה דְבָרָיו חוּלִין" - וְזֶהוּ אוֹפֶן הָעֲבֹדָה בְּעֵינֵי הַגִּשְׁמִיִּים, לַפְּעוּל שֶׁגַם "דְּבָרָיו" הַגִּשְׁמִיִּים לֹא יִהְיוּ "חוּלִין", אֲלֵא לְהִמְשִׁיךְ בָּהֶם קְדוּשָׁה. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁהוֹרָאָה זו נִרְמְזֶת בְּעֵינֵי הַנְּדָרִים עֲצָמָם, הָרִי מוֹכֵן

(ד) וְאִשָּׁה כִּי־תִדְר נָדַר לַיהוָה וְאִסְרָהּ אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרֶיהָ:
וְאִתָּתָא אַרִי תִדֵּר נָדַר קָדָם יי וְתִסָּר אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בְּרִבּוּיָתָהּ:

רְבוּתֵינוּ: בַּת י"א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נְדָרֶיהָ נִבְדָּקִין: אִם יִדְעָה לְשֵׁם־מִי נָדְרָה וּלְשֵׁם־מִי הִקְדִּישָׁה - נִדְרָהּ נָדַר. בַּת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד אִינָה צָרִיכָה לְהַבְדִּיק.

כ"י • בְּבֵית אָבִיהָ • (ספרי) בְּרִשּׁוֹת אָבִיהָ, וְאִפְּלוּ אִינָה בְּבֵיתָהּ. בְּנַעֲרֶיהָ • וְלֹא קִטְנָה וְלֹא בּוֹגְרָת, שֶׁהַקִּטְנָה אֵין נְדָרָה נָדַר, וְהַבּוֹגְרָת אִינָה בְּרִשּׁוֹתָהּ שֶׁל אָבִיהָ לְהַפִּיר נְדָרֶיהָ. וְאִי זֶה הִיא קִטְנָה? (נדה מ"ה ב) אָמְרוּ

ה' וְשָׁמַע אָבִיהָ יֵת נְדָרָה וְאִסְרָהּ דִּי אִסְרָתָה עַל נַפְשָׁהּ וְיִשְׁתַּוֵּךְ לָהּ אָבִיהָ וְיִקְוִימוּן כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל אִסְרֵיהָ דִּי אִסְרָתָה עַל נַפְשָׁהּ וְיִקְוִימוּן:

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נְדָרָהּ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר אִסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסְרֵיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

וְאִם אֲעֵדִי אָבִיהָ יֵתָּה בְּיוֹמָא דְשָׁמַע כָּל נְדָרָהּ וְאִסְרָהּ דִּי אִסְרָתָה עַל נַפְשָׁהּ לֹא יִקְוִימוּן וּמִן קָדָם יי יִשְׁתַּבֵּךְ לָהּ אַרִי אֲעֵדִי אָבִיהָ יֵתָּה:

(ו) וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמַעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה:

י: "וְיִדְעַתֶּם אֶת־תְּנוּאָתַי" - אֶת אֲשֶׁר סָרְתֶּם מֵעֲלִי. וְה' יִסְלַח־לָהּ • בְּמָה הִכְתוּב מְדַבֵּר? בְּאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזִּיר וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ וְהִפָּר לָהּ, וְהִיא לֹא יִדְעָה וְעוֹבְרָת עַל נְדָרָהּ וְשׁוֹתָהּ יי וְיִמְטָמָא לְמַתִּים, זֶה הִיא שְׁצִרִיכָה סְלִיחָה, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מוֹפָר. וְאִם הַמוֹפְרִים צָרִיכִים סְלִיחָה, קַל־וְחָמֵר לְשֹׂאֵינָן מוֹפְרִים (ספרי) •

כ"י • וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה • אִם מִנֵּעַ אוֹתָהּ מִן הַנָּדַר, כְּלוּמַר שֶׁהִפָּר לָהּ. "הִנָּאָה" זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפָּר", הִנִּיא אוֹמֵר: "הִנָּאָה" זֶה הִפָּרָה. וּפְשׁוּטוֹ: לְשׁוֹן מְגִיעָה וְהִסְרָה; וְכֵן (לְקַמֵּן לֵב): "וְלִמָּה תִּנְיָאוּן", וְכֵן (תַּהֲלִים קמא): "שָׁמֶן רֹאשׁ אֶל־גִּנִּי רֹאשִׁי", וְכֵן (לְעִיל

וְאִם מִהֵנָּה תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִכְּטָא פְרוּשׁ סְפוּתָהּ דִּי אִסְרָתָה עַל נַפְשָׁהּ:

(ז) וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ שִׁפְתֶּיהָ אֲשֶׁר אִסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ:

וְלֹא הִפָּר הַבַּעַל, אוֹ הִפָּר הַבַּעַל וְלֹא הִפָּר הָאָב, הָרִי זֶה אֵינוֹ מוֹפָר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם קָם אֶחָד מֵהֶם. וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ • שֶׁנִּדְרָה בְּבֵית אָבִיהָ, וְלֹא שָׁמַע בָּהֶן אָבִיהָ וְלֹא הוֹפְרוּ וְלֹא הוֹקְמוּ.

כ"י • וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ • (נדרים סז) זֶה אֲרוּסָה; אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא נִשׁוּאָה? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בֵּית אִשָּׁה נְדָרָה", הָרִי נִשׁוּאָה אֲמוּרָה, וְכֵאן בְּאֲרוּסָה; וְכֵאן לְחֶלֶק בָּהּ, שֶׁאָבִיהָ וּבַעֲלָהּ מְפִירִין נְדָרֶיהָ. הִפָּר הָאָב

(ח) וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר-אִסְרָהּ עַל-נַפְשָׁהּ יִקְמוּ:

כ"י • וְשָׁמַע אִישָׁה וְגו' • הרי לך, שאם קיים הבעל, שהוא קיים.

(ט) וְאִם בְּיוֹם שְׁמָע אִישָׁה יָנִיא אוֹתָהּ וְהִפֹּר אֶת-נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח-לָהּ:

כ"י • וְהִפֹּר אֶת-נְדָרָהּ • יכול אפילו לא הפר האב? תלמוד לומר "בנעריה בית אביה" - כל שבנעריה, ברשות אביה היא (קידושין יא).

(י) וְגִדֵּר אֶלְמָנָה וְגִרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקִים עָלֶיהָ:

כ"י • כָּל אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקִים עָלֶיהָ • לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל; ובאלמנה מן הנשואין הפתוח מדבר, (נדרים סז) אבל אלמנה מן הארוסין - מת הבעל, נתרוקנה וחזרה לרשות האב.

(יא) וְאִם-בֵּית אִישָׁה נְדָרָה אוֹ-אִסְרָה אִסָּר עַל-נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:

כ"י • וְאִם-בֵּית אִישָׁה נְדָרָה • בנשואה, הפתוח מדבר.

(יב) וְשָׁמַע אִישָׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אוֹתָהּ וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אִסְרָהּ אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקִים:

(יג) וְאִם-הִפֹּר יָפַר אֹתָם אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ כָּל-מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלִאִסָּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקִים אִישָׁה הַפֹּרִים וַיהוָה יִסְלַח-לָהּ:

(יד) כָּל-גִּדֵּר וְכָל-שִׁבְעַת אִסָּר לַעֲנֹת נַפְשָׁהּ אִישָׁה יְקִימוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ:

כ"י • כָּל-גִּדֵּר וְכָל-שִׁבְעַת אִסָּר וְגו' • לפי שאמר שהבעל מפר, יכול כל נדרים במשמע? תלמוד לומר "לענות נפש" - אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד. והם מפרשים במסכת נדרים (דף עט).

(טו) וְאִם-הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֶל-יוֹם וְהָקִים אֶת-כָּל-נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אֹתָם בִּיהַחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שְׁמָעוֹ:

טו ואם משתק ישתוק לה בעלה מיום ליום וימים ית כל נדרהא או ית כל אסרהא די עלה קנים יתהון ארי שתק לה ביומא דשמע:

כ"י • מיום אֶל־יום • שלא תאמר מעת לעת, לךך נאמר "מיום אֶל־יום" - ללמךך שאין מפר אלא עד שתחשך.

(טז) וְאִם־הִפֵּר יִפֶּר אַתֶּם אַחֲרֵי שְׁמַעוּ וְנִשְׂא אֶת־
טז וְאִם פִּשְׁלָא יִבְטַל יִתְהוֹן בְּתַר דְּשַׁמְעַ
וְיִקְבַּל יֵת חוּבָה:
עוֹנָה:

כ"י • אַחֲרֵי שְׁמַעוּ • אַחֲרֵי שְׁשַׁמַּע וְקָיָם, שָׁאֵמַר: | אֶת־עוֹנָה • הוּא נִכְנָס תַּחְתִּיהָ. לְמַדְנֵנוּ מִכָּאן, שֶׁהַגֹּרֶם
אֶפְשִׁי בּוֹ" וְחֹזֵר וְהִפֵּר לֹה אֶפְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם. וְנִשְׂא | תִּקְלָה לְחִבְרוֹ, הוּא נִכְנָס תַּחְתִּיו לְכָל עוֹנָשִׁין.

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ
יז אֵלִין קְנִימָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֵּין גִּבֹּר
לְאִתְתֵּיהָ בֵּין אָבָא לְבִרְתֵּיהָ בְּרִבְיוֹתָהָ בֵּית
אָבִיהָ:

... ביום י"ז תמוז ותשעה־באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת
היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה
היא נצחית גם לעת־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור –
מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעת־לבוא,
ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי־זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משניות שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

שי למורא

(ו) בְּהַמְצֵאוֹ, קָרַם גֹּר דִּין, בְּעוֹד
שְׁהוּא אוֹמֵר לָכֶם דְּרִשׁוּנִי. (ז) דְּרַבּוֹ,
דְּרַךְ הַרְשַׁע. וְאִישׁ אֱוֹן, לְפִי הַעֲנִין
פְּרוּשׁוֹ בְּעַל מַחְשְׁבוֹת וְעֻצּוֹת רַעוֹת.
מַחְשְׁבוֹתָיו, מַחְשְׁבוֹתָיו הַרְעוֹת.
וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת,
וְיִשׁוּב אֵל אֱלֹהֵינוּ, וְיֵשׁ לוֹ תַקְוָה, כִּי
הוּא מִרְבֶּה לְסֻלַּת. (ח) כִּי לֹא
מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, כִּי
חֲשַׁבְתֶּם שְׁאֵמָל לָכֶם רַע אֶרְעֵלְפִי
שֶׁתִּשְׁבּוּ אֵלַי, עַל כֵּן אָמַר, לֹא
מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, כִּי
בְּמַחְשְׁבֵתִי לְחִיטִּיב לָכֶם. וְלֹא
דְּרִבְכֶם דְּרִבְכִי, אֵין דִּינִי כְּדִינִי
בְּשֶׁרְדֶם, אִתֶּם מִי שְׁמוּרָה בְּדִין מִתְחַיֵּב, אֲבָל אֲנִי "וּמוֹרָה וְעוֹזֵב יִרְחֹם"
(משלי כח.ג). (ט) כִּי גִבְהוֹ שְׁמַיִם מֶאֱרֶץ וְגו', כְּעֶרְךָ גִּבְהוֹת הַשְּׁמַיִם

הפטרה לתענית ציבור

בישעיה פרק נה

ו דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ קִרְאָהוּ בְּהוֹיֹתוֹ
קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרַבּוֹ וְאִישׁ אֱוֹן
מַחְשְׁבוֹתָיו וְיִשְׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ
וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת: ח כִּי
לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דְּרִבְכֶם דְּרִבְכִי נָאִם יְהוָה: ט כִּי־גִבְהוֹ
שְׁמַיִם מֶאֱרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דְּרִבְכִי מִדְּרִבְכֶם

ו דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ בְּעוֹד הוּא
מְצוֹי בָּכֶם קִרְאָהוּ בְּהוֹיֹתוֹ קְרוֹב:
ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרַבּוֹ בְּמַעֲשֵׂה וּבְפֶה
וְאִישׁ אֱוֹן מַחְשְׁבוֹתָיו הַרְעוֹת וְיִשְׁב
וְיִשׁוּב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־
אֱלֹהֵינוּ וְיֵשׁ תַקְוָה כִּי־יִרְבֶּה
לְסֻלּוֹת: ח כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי
מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי מִרְבֶּה לְסֻלּוֹת
וְלֹא יִשְׁאָר אֲצִלִי מִהַעֲזֹן דָּבָר וְלֹא
דְּרִבְכֶם דְּרִבְכִי דְּרַךְ בְּשֶׁרְדֶם לְעִנּוּשׁ
אֵת הַמּוֹרֵד בּוֹ וְאֵין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה
וּפְיוֹם, אֲבָל דְּרִבְכִי לֹא כֵן הוּא נָאִם
יְהוָה: ט וְאֵין כָּאֵין רַק הַבְּדִל בְּפִחוֹת
וְיִתֵּר, אֲלֵא כִּי כְּמוֹ גִּבְהוֹ שְׁמַיִם
מֶאֱרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ בְּהַבְדִּל רַב דְּרִבְכִי מִדְּרִבְכֶם וּמַחְשְׁבוֹתֵי
מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כִּי דְּרַךְ בְּשֶׁרְדֶם שְׁלֵא יִמְחוּל כָּלָל וְכָלָל, וְדְרִבְכִי לְמִחוּל מִכָּל

בעל הטורים

(טו) וְאִם הִתְרַשׁ יִתְרִישׁ. שֶׁהִשְׁתִּיקָה
בְּמִי שִׁישׁ בִּידּוֹ לְמַחוֹת הִיא כְּמוֹ
הוֹדָאָה, שֶׁהִשְׁתַּק הוּא בְּמִסְבִּים בְּמָה
שֶׁנַּעֲשָׂה. תורה טז
(טז) וְאִם הִפֵּר יִפֶּר אַתֶּם אַחֲרֵי שְׁמַעוּ וְנִשְׂא אֶת־
שְׁמַעוּ. אַחֲרֵי יוֹם שְׁמַעוּ, שְׁאִינוּ יָכוֹל אֲז
לְהִתְחַרֵּט וּלְהִפֵּר. וְנִשְׂא אֶת־
עוֹנָה. בְּמִשְׁפָּט כָּל מִכְרִיחַ אֵת חִבְרוֹ
לְעֵבֶר עֲבָרָה, או מוֹרָה שֶׁקָּר
וּמִתְעַדָּה. תורה יז

ובל: י כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדֹּה הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַח לֹא יֵשׁוּב רִיקָם בִּי אִם־יִהְיֶה הַשֶּׁבַע אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָה מוֹצֵיא הַצִּמּוּם מִתְּהַרְעוֹן עוֹמֵק הָאָרֶץ וְהַצְמִיחָה הַצִּמּוּם מִמַּעַל לָאָרֶץ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלַחֵם לֶאֱכֹל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם בִּי

אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו שְׂפוּדָא תַתְּמָן הַבְּטַחְתִּי: יב וְזוֹתִי הַבְּטַחְתָּ כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵצֵאוּ מִן הַגְּלוּת וּבְשָׁלוֹם תּוּבְלֹן תּוֹכְאוּ לְאַרְצְכֶם, הַתְּרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לַפְּנִיכֶם רִנָּה דְרָךְ מִשָּׁל, וְכַל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כָף: יג כִּכְפִּיהֶם לְשׂוֹמֵה, גַּם זֶה עֲנֵן מְלִיצָה: יד תַּחַת הַבְּטָחָה הַנֶּעֱצוּן הַיְשָׁעִים יַעֲלֶה בְרוּשׁ יִמְשְׁלוּ צִדִּיקִים וְתַחַת הַסְּרָפָד וְנִעְצָיוּן הֵם מִיָּנִי קוֹצִים יַעֲלֶה הָדָם וְהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לִיהוֹה לְשֵׁם גְּבוּרָה לְאוֹת עַד עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: א אָמֵר לִבִּי הַגְּלוּת בַּה אָמֵר יִהְיֶה שְׁמִרְי מִשְׁפָּט בֵּין אָדָם לְחִבְיָו וְעִשׂוֹ צְדָקָה בֵּין אָדָם לְמִקְוֶה, כִּי קְרוֹבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹא עַל־יְדֵי־הָיָה וְצִדְקָתִי לְהַגְּלוֹת וְרַק הַתְּשׁוּבָה מַעֲבֶבֶת בֵּיאַת הַמִּשְׁחָה: ב אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וְיַחֲזִיק אֶת הָאָמֵר לְמִטָּה וּבִן־אָדָם יִחֲזִיק בָּה שְׁמִר שֶׁבֶת מִחֻלָּלוֹ מִחֻלָּלוֹ וְשְׁמִר יְדוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־דָּרַע: ג וְאַל־יֹאמֶר בֶּן־הַנֶּזֶר הַגְּלוּת אֲלִי־יִהְיֶה לְהַאֲמִין כּוֹ לְאֹמֶר הַבְּדִל יִבְדִּילֵנִי יִהְיֶה מִעַל עֲמֹו בַּעַת יִקְבְּלוּ הַטּוֹבִים וְלֹא אִקְבֵּל עִמָּהֶם, וְאִם כֵּן לָמָּה אֲצַדֵּק וְאַל־יֹאמֶר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עַן יִבֶּשׁ וְאִינִי מְגַדֵּל דָּר, וְלֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְקִרְוֹן וְעַל מַה אֲשֶׁר דָּרַכִּי: ד כִּי־כֹה

וּמִחֻשְׁבְּתִי מִמִּחֻשְׁבְּתֵיכֶם: י כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדֹּה הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַח לֹא יֵשׁוּב רִיקָם בִּי אִם־יִהְיֶה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָה מוֹצֵיא הַצִּמּוּם מִתְּהַרְעוֹן עוֹמֵק הָאָרֶץ וְהַצְמִיחָה הַצִּמּוּם מִמַּעַל לָאָרֶץ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלַחֵם לֶאֱכֹל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם בִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵצֵאוּ מִן הַגְּלוּת וּבְשָׁלוֹם תּוּבְלֹן הַתְּרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לַפְּנִיכֶם רִנָּה וְכַל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כָף: יג תַּחַת הַנֶּעֱצוּן יַעֲלֶה בְרוּשׁ וְתַחַת הַסְּרָפָד יַעֲלֶה הָדָם וְהָיָה לִיהוֹה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: א בַּה אָמֵר יִהְיֶה שְׁמִרְי מִשְׁפָּט וְעִשׂוֹ צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְּלוֹת: ב אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבִן־אָדָם יִחֲזִיק בָּה שְׁמִר שֶׁבֶת מִחֻלָּלוֹ וְשְׁמִר יְדוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־דָּרַע: ג וְאַל־יֹאמֶר בֶּן־הַנֶּזֶר הַגְּלוּת אֲלִי־יִהְיֶה לְהַאֲמִין כּוֹ לְאֹמֶר הַבְּדִל יִבְדִּילֵנִי יִהְיֶה מִעַל עֲמֹו בַּעַת יִקְבְּלוּ הַטּוֹבִים וְלֹא אִקְבֵּל עִמָּהֶם, וְאִם כֵּן לָמָּה אֲצַדֵּק וְאַל־יֹאמֶר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עַן יִבֶּשׁ וְאִינִי מְגַדֵּל דָּר, וְלֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְקִרְוֹן וְעַל מַה אֲשֶׁר דָּרַכִּי: ד כִּי־כֹה

אֲלִי־יִהְיֶה לְאֹמֶר הַבְּדִל יִבְדִּילֵנִי יִהְיֶה מִעַל עֲמֹו וְאַל־יֹאמֶר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עַן יִבֶּשׁ: ד כִּי־כֹה אָמֵר יִהְיֶה לְסְרִיסִים

מִן הָאָרֶץ, כֵּן דָּרְכֵי גְבוּהִים בְּהַבְדִּיל רַב מִדְּרָכֵיכֶם, וְהַדְּבָרִים הַנִּקְרָאִים וְהַדְּבָרִים הַנִּסְתָּרִים נִקְרָאִים "מִחֻשְׁבוֹת." י) כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדֹּה הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג וְגו', כִּמּוֹ הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג שְׂוִיר מִן הַשָּׁמַיִם, לֹא יָשׁוּב אֵל הַשָּׁמַיִם עַל־יְדֵי חֵם הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁתִּתְחַלֵּל הַגֶּשֶׁם מִרְוֵה אֶת הַצִּמּוּן שֶׁל הָאָרֶץ וְגו' וְרַק אַחֲרָיֶךָ יָשׁוּב לְמַעַל בְּחֵם הַשָּׁמַיִם. וְהוֹלִידָה, וְהַגֶּשֶׁם יִגַּם שֶׁהָאָרֶץ תּוֹלִיד, כְּלוּמֵר לְהוֹצִיא הַצִּמּוּם מִתְּהַרְעוֹן עוֹמֵק הָאָרֶץ. וְהַצְמִיחָה, הִיא הוֹצֵאת הַצִּמּוּם מִעַל הָאָרֶץ. וְנָתַן זֶרַע וְגו', הַגֶּשֶׁם הוּא סִפָּה לְגִדּוֹל הַתְּבוּאָה בְּשִׁבְלֵי לְרֹעַ מִהֵן עוֹד בְּמִקְוֶה אַחֵר, וְלִהְיוֹת לְמֵאכֹל לְמִי שְׂצִיד לְאֹכֵל. יא) כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי וְגו', דְּבַר הַבְּטַחְתִּי שֶׁהַבְּטַחְתִּי לָכֶם לְהוֹצִיאֲכֶם מִן הַגְּלוּת, לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם, אֲלֵא בְּאֵמַת יַעֲשֶׂה מַה שֶׁחָפְצָתִי. וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו, כְּלוּמֵר, שְׁלֹא יִתְבַּטֵּל קֶצֶת מִמֶּנּוּ, אֲלֵא הַכֹּל יַעֲשֶׂה כִּמּוֹ שְׂאִמְרִי. יב) כִּי בִשְׂמִיחָה תֵצֵאוּ וְגו', וְהַבְּטַחְתָּ הִיא, כִּי בִשְׂמִיחָה תֵצֵאוּ מִן הַגְּלוּת, וּבְשָׁלוֹם תּוּבְלוּ לְאַרְצְכֶם. הַתְּרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לַפְּנִיכֶם רִנָּה, שְׂוִירָתוֹ לָכֶם פְּרִים וְצִמּוּם וְרִנָּה יוֹשִׁיבֵיהֶם. ימְחֲאוּ כָף, לַעֲמַת הַמְּרִנִּים, ימְחֲאוּ כָף, כֹּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה וְהוּא עֲנֵן מְלִיצָה עַל רְבוֹי הַשְּׂמִיחָה, שֶׁכֵּל הַבְּרִיאָה תִשְׁמַח עִמָּהֶם. יג) תַּחַת הַנֶּעֱצוּן יַעֲלֶה בְרוּשׁ, בְּמִקְוֶה עַן הַנֶּעֱצוּן שֶׁהוּא קוֹץ, יַעֲלֶה עַן הַבְּרוּשׁ שֶׁהוּא עַן הַשֶּׁבֶת, בְּמִקְוֶה מִמִּשְׁלַת הַגּוֹיִם וְיִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל. אוֹ כֹּה לֹאִר, שֶׁהַיְשָׁעִים שְׂעִנְשׁוּ הַטּוֹבִים וְהַפְּכוּ לְצִדִּיקִים. הַסְּרָפָד, מִן צִמּוּ קוֹץ. וְהָיָה לַח' לְשֵׁם, הַכֹּל הָיָה יִתְוֶה עוֹמֵד וְנִמְשָׁךְ וְהָיָה לַח' לְשֵׁם גְּבוּרָה. לְאוֹת עוֹלָם וְגו', וְהָיָה לְאוֹת וְלִסְמִינ עוֹלָם, כִּי כֹה יִתְוֶה עַד עוֹלָם וְלֹא יִכָּרֵת הַדָּבָר הַזֶּה. א) שְׁמִרְי מִשְׁפָּט וְעִשׂוֹ צְדָקָה

שְׁמִרְי מִשְׁפָּטִי הַתּוֹרָה וְעִשׂוֹ צְדָקָה זֶה עִם זֶה. כִּי קְרוֹבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹא, כִּי עַל־יְדֵי־הָיָה תִתְּנֶה יִשְׁוּעָתִי קְרוֹבָה לְבֹא. וְצִדְקָתִי לְהַגְּלוֹת, וְצִדְקָתִי הַבְּטַחְתִּי תִגְלֶה לְעַן כֹּל. ב) יַעֲשֶׂה זֹאת, יַעֲשֶׂה אֶת הָאָמֵר לְחַלּוֹ מִחֻלָּלוֹ, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בְיוֹם הַשֶּׁבֶת שׁוּם מִלֻּאֲכָה. ג) בֶּן הַנֶּזֶר הַגְּלוּת אֲלֵי ה', הוּא גִר צִדִּיק הַבְּדִל יִבְדִּילֵנִי וְגו', אֲחֵיהֶם בְּדִל מִיִּשְׂרָאֵל בַּעַת שֶׁיִּקְבְּלוּ הַטּוֹבִים, וְחֹשֶׁב לֹאִר שְׂאִין לְשִׁמּוֹר וְלִקְוֶה הַמִּצְוֹת. הֵן אֲנִי עַן יִבֶּשׁ, כִּמּוֹ עַן יִבֶּשׁ שְׂאִינוֹ מְגַדֵּל דָּר, כֵּן לֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְקִרְוֹן וְחִרְוִי בְּאֵלֵי לֹא בְּאֵתִי לְעוֹלָם וְלֹא חֲפֵץ בִּי ה' וְכִמְעָשִׂי. ד) שְׂבִתוֹתִי, שְׂבִת בְּרִאשִׁית וְשִׁבַּת הָאָרֶץ. פֶּאֶשֶׁר חָפְצָתִי, בְּמִקְוֶה הַמִּצְוֹת.

שי למורא

עטרת מרים

א אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבְחֶרֶד בְּאֶשֶׁר חָפְצָתִי וּמַחְזִיקִים אוֹחִים בְּכִרְתִּי בְּחוּרִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי בְּחִיל וּבְחֹמֹתַי כְּמוֹשֵׁב הַסֶּנְהֶדְרִין וְחֻקֵּיהֶם יֵד מָקוֹם מַעֲלָה וְשָׂבָה וְשֵׁם שְׁמוֹרָה לְטוֹבָה, וְהוּא דָּבָר טוֹב יוֹתֵר מִזֶּכֶר הַבַּיִת וּמִפְּנֵי שֵׁם לְטוֹבָה עַד עוֹלָם אֶתְּנֶלּוּ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת זִכְרוֹן שְׁמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּחֱדָר וּבְנֵי הַעֲמִים הַנְּלֻיִם עַל־יְהוָה אֵל ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל מִי כֹהֵן אֲשֶׁר שְׁמוֹרָה שָׁבָת מִחֻלּוֹ וּמַחְזִיקִים בְּכִרְתִּי בְּחוּרִי: ז כְּשִׁבְאוֹ לַהֲתַנְּיָר: וּבִבְיָאוֹתִים אֵת הַעוֹשִׂים כָּל אֵלֶּה אֶל־יֵהָר קִדְשִׁי אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתֵם וְשִׁמְחָתֵם אֲשֶׁמַּחֵם בְּבֵית תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמִּזְבֵּחַ לַהֲתַפְלֵל שֵׁם לִפְנֵי, עוֹלָתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם יִהְיוּ מִקְדָּשִׁים לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא וְיִהְיֶה מִקֵּן לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִקְבֵּץ הַמִּקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ גֵּרִים עִלְיוֹ עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹת נֹסְפִים לְנִקְבְּצוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ עִלְיוֹ לְנִקְבְּצוֹ:

וגו', כְּמוֹ הַמִּקְבֵּץ אֹרֶחַ בְּבֵיתוֹ וּמִקְבֵּל בְּשִׁמְחָה, כֵּן אֲצִוֶּה לְכָהֲנִים שִׁיקְבְּלוּם בְּשִׁמְחָה כְּשִׁבְאוֹ לַהֲתַנְּיָר. וְשִׁמְחָתֵם בְּבֵית תְּפִלָּתִי, שִׁיחֵי שְׂמִיחָה בְּרֹאשֵׁי עֲצָמָם בְּעוֹרָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂמִיחָה בֵּית הַתְּפִלָּה, שֶׁנָּה שְׂמִיחָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּתַפְלָתָם וּבְזִבְחֵיהֶם וּבְזִבְחֵיהֶם. כְּמוֹ שְׂמִיחָה שְׂמִיחָה בְּתַפְלָתוֹ "וְגַם אֵל הַנֶּחֱדָר" (מלבי"ם א.ח.מ.א) וְכִלְשָׁן לְשׁוֹנֵי דָרֵי יִשְׂרָאֵל. ח) מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, הַמִּקְבֵּץ אֵת יִשְׂרָאֵל הַנִּדְחִים בֵּין הַגּוֹיִם. עוֹד אֲקַבֵּץ עִלְיוֹ לְנִקְבְּצוֹ, כְּשִׁאֲקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, אֲקַבֵּץ עוֹד עַל נִקְבְּצוֹ אֵת כָּל הַגּוֹיִם. פֶּרוּשׁ אַחֵר, לְאַחַר שְׂאֲקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹד אֲקַבֵּץ עֲלֵיהֶם נִקְבְּצִים אַחֲרֵיהֶם עַל נִקְבְּצוֹ, וְהֵם גּוֹי וּמִנּוּג שִׁיקְבְּצוֹ עֲלֵיהֶם בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִפְּלוּ שָׁם, כְּתוּב בְּנִבְאוֹת יְחֶזְקֵאל (פֶּרֶק ל"ז ו'פ'ר'ק ל"ז).

זִקְנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מִרְבַּע יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יִלְדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂאִירֵי הָעָם הַזֶּה בְּיָמֵם הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְּלֹא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַנֶּנִּי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מְבֹאָה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבְאֵתִי

וּמַחְזִיקִים בְּכִרְתִּי, אוֹחִים בְּחוּרֵי אֲשֶׁר בְּרִית עֲלֵיהֶם עִם יִשְׂרָאֵל. אוֹ פֶּרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּילָה שֶׁנִּתְּנָה בְּשֵׁלֶשׁ עָשָׂר בְּרִיתוֹת, בְּפֶרֶשׁת לֶךְ־לְךָ שְׁנוֹכְרָה שֵׁם שֵׁלֶשׁ עָשָׂר עֲצָמָם תִּכְתּ"ב בְּרִית". ח) בְּבֵיתִי וּבְחֹמֹתַי, בְּבֵית מִקְדָּשִׁי וּבְחוּמֵי הָעִיר וְחֹמֹתֵי הַר הַבַּיִת. כְּלוּמָר, בֵּין הַסֶּנְהֶדְרִין אֲשֶׁר מוֹשְׁבָם שָׁם, שָׁם מִזְבְּרִים מַעֲשֵׂי הַחֲסִידִים שְׂבוּמָם וְשִׁחֵי קִדְשׁ וְנֶאֱמַר. יד, מָקוֹם, דְּהִנֵּי מַעֲלָה וְשָׂבָה, עַל־דֶּרֶךְ הַלָּשׁוֹן "מִמָּלָא מָקוֹם אֲבוֹתֵינוּ". וְשֵׁם, שְׁמִיחָה שְׂמִיחָה לְדוֹרוֹת תְּבָאִים. טוֹב מִכֵּינִים וּמִכְּבוֹד, כְּלוּמָר, מִה שִׁיבֵר שְׂמִיחָה לְטוֹבָה, הוּא דָּבָר הַטוֹב יוֹתֵר מִזֶּכֶר הַבַּיִת הַבָּא מִכֵּינִים וּמִכְּבוֹד. שֵׁם עוֹלָם אֶתְּנֶלּוּ לוֹ, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם אֶתְּנֶלּוּ עוֹלָם, כְּלוּמָר, שְׁמִיחָה עוֹלָם יִזְכֵּר לְטוֹבָה. (ו) עַל ה', כְּמוֹ אֵל ה', לְשָׁרְתוֹ, כְּלוּמָר, לְעֲבָדוֹ מִקְדָּשׁ וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר מִן הַחַיִּיב לַעֲשׂוֹת. וּלְאַהֲבָה וְגו', וְעַל־יְדֵי שְׁעֵבְדוֹ ה' מֵאַהֲבָה יִהְיוּ לוֹ לַעֲבָדִים הַעוֹבְדִים תְּמִיד בְּיוֹם וּבִלְבָּלָה וְיִתֵּר מִמֶּה שֶׁהַחַיִּיב לַעֲשׂוֹת. כָּל שְׂמוֹרָה שָׁבָת מִחֻלּוֹ, שְׂמִיחָה יִסּוּד גָּדוֹל בְּאֵמוּנַת ה', שְׂמִיחָה מוֹדָה שֶׁה' בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאֵין וְלֵאמֹר. וּמַחְזִיקִים בְּכִרְתִּי, אוֹחִים בְּחוּרֵי אֲשֶׁר בְּרִית עֲלֵיהֶם עִם יִשְׂרָאֵל. אוֹ פֶּרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּילָה. (ז) וְהִבְיָאוֹתִים אֵל הַר קִדְשִׁי

זכריה פרק ח
א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָתָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְיָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִיתִי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקִּדְשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יִשְׁבּוּ

אֹתָם וּשְׁכָנָם בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְחַיּוֹ לִי לָעַם וְאֲנִי
אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאַמֻּת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה-
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תְּחֻזְקָנָה יְדִיכֶם הַשְׁמָעִים
בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי
הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּיִם יִפְדוּ בֵּית-יְהוָה צְבָאוֹת
הַחִיכֵל לְהַבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר
הָאָדָם לֹא נָהָיָה וּשְׁכָר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא
וְלֵבָא אִין-שָׁלוֹם מִן-הַצָּר וְאֲשַׁלַּח אֶת-כָּל-
הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ: יא וְעַתָּה לֹא כְיָמִים
הָרִאשֹׁנִים אֲנִי לְשֹׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה נָאִם יְהוָה
צְבָאוֹת: יב כִּי-יִנְרַע הַשָּׁלוֹם הַגָּפֹן תִּתֵּן פְּרִיָּה
וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָּם
וְהַנְּחִלְתִּי אֶת-שֹׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת-כָּל-אֵלֶּה:
יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר חֵייתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה
וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהֵייתֶם בְּרֻכָּה
אֶל-תִּירָאוּ תְּחֻזְקָנָה יְדִיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעוֹ לָכֶם
בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
נִחַמְתִּי: טו כֵּן שִׁבְתִּי וְזָמַמְתִּי בְיָמִים הָאֵלֶּה
לְהִיטִיב אֶת-יְרוּשָׁלַם וְאֶת-בֵּית יְהוּדָה אֶל-

תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְּבָרוֹ
אַמֻּת אִישׁ אֶת-רַעְיוֹ אַמֻּת וּמִשְׁפָּט שָׁלוֹם
שִׁפְטוֹ בְּשַׁעְרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת-רַעְיוֹ רַעְיוֹ
אֶל-תְּחַשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שָׁקָר אֶל-תִּתְּאָהְבוּ
כִּי אֶת-כָּל-אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנְאֵתִי נָאִם-יְהוָה:
יח וַיְהִי דְּבַר-יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה-
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית-יְהוּדָה
לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאֻמָּת
וְהַשָּׁלוֹם אֶהְיֶה: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמּוּס וַיִּשְׁכְּבוּ עָרִים רַבּוֹת:
כא וְהָלְכוּ יִשְׁבְּרוּ אֶחָת אֶל-אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָּה
הָלוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת-יְהוָה
צְבָאוֹת אֲלֶכָה גַּם-אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמּוּס רַבִּים
וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת-יְהוָה צְבָאוֹת
בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יִחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנֹת הַגּוֹיִם וְהִחְזִיקוּ בְּכַנָּף אִישׁ
יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
עִמָּכֶם:

♦ יום שני י"ט תמוז ♦

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל י"ז עם משה למימר:

(ב) נָקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֵר
תִּתְּנָם אֶל-עַמּוּד:

ב אתפרע פרענות בני ישראל מן מדינאי
בְּתֵר כֵּן תִּתְּנָם לְעַמּוּד:

"אל-תתגר בם מלחמה", אבל מדינאים נתעברו על ריב
לא להם. דבר אחר: מפני שתי פרידות טובות שיש
לי להוציא מהם: רות המואביה ונעמה העמונית.

כ"א < מֵאֵת הַמִּדְיָנִים • וְלֹא מֵאֵת הַמוֹאֲבִים,
שֶׁהַמוֹאֲבִים נִכְנסוּ לְדָבָר מִחֲמַת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יִרְאִים
מֵהֶם שֶׁהָיוּ שׂוֹלְלִים אוֹתָם, שְׁלֹא נֶאֱמַר אֶלָּא (דברים ב):

ג ומליל משה עם עמא למימר זריו מנכון
גברין לחילא ויהון על מדנן למיב
פרענות דין עמא דיי במדנן:

(ג) וידבר משה אליהם לאמר החלצו מאתכם
אנשים לצבא ויהיו על-מדנן לתת נקמת-יהוה
במדנן:

וכן (דברים א): "אנשים חכמים וידעים". נקמת-ה' •
שהעומד כנגד ישראל, כאלו עומד כנגד הקדוש-
ברוך-הוא.

כ"י • וידבר משה וגו' • (ספרי) אף-על-פי ששמע
שמייתתו תלויה בדבר, עשה בשמחה ולא אחר.
החלצו • בתרגומו, לשון "חלוצי צבא" מזינים.
אנשים • צדיקים, וכן (שמות טז): "בחר-לנו אנשים",

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 264)

לדבריו. ונמוקו עמו - כאן הרי מפרש בכתוב נקמת בני
ישראל... נקמת ה' (פסוקים ב-ג), ואין צורך בראיה ממקום
אחר. מה-שאין-פן בפרשת בשלח ובפרשת בהעלותך כתיב
רק 'קמיה', 'משנאיה', ותו לא.

שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד כנגד הקב"ה (לא, ג)
בשני מקומות אחרים מביא רש"י ענין זה - בפרשת בשלח
(טו, ז) ובפרשת בהעלותך (י, לה), ושם מביא ראיה לכך
מפסוק (תהלים פג, ג-ד): כי הנה אויבך יהמיון ומשנאך נשאו
ראש, על עמך יערימו סוד. ואלו כאן אינו מביא ראיה

ד אלפא לשבטא אלפא לשבטא לכל
שבטא דישאל תשלחון לחילא:

(ד) אלף למטה אלף למטה לכל מפות ישראל
תשלחו לצבא:

כ"י • לכל מטות ישראל • (ספרי) לרבות שבט לוי.

הואתבחרו מאלפא דישאל אלפא
לשבטא תרי עשר אלפין מזרעי חילא:

(ה) וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים-עשר
אלף חלוצי צבא:

ומששמעו שמייתת משה תלויה בנקמת מדנן, לא
רצו ללכת עד שנמסרו על פרחן.

כ"י • וימסרו • להודיע שבחן של רועי ישראל כמה
הם חביבים על ישראל: עד שלא שמעו שמייתתו
מה הוא אומר? (שמות טז): "עוד מעט וסקלני",

וישלח יהוה משה אלפא לשבטא לחילא
יתהון וית פניחם בר אלעזר כהנא לחילא
ומני דקודשא וחצצרת יבבתא בידה:

(ו) וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם
ואת-פינחס בן-אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש
וחצצרות התרועה בידו:

יוסף? שנאמר (שמות ו): "מבנות פוטיאל" - מזרע יתרו
שפטם עגלים לעבודת אלילים ומזרע יוסף שפטפט
ביצרו. (סוטה מג) דבר אחר: שהיה משוח מלחמה.
וכלי הקדש • זה הארון והציץ, שהיה בלעם עמם
ומפריח מלכי מדנן בכשפים והוא עצמו פורח עמם,
הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו והם נופלים,

כ"י • אתם ואת-פינחס • מגיד, שהיה פינחס שקול
כנגד כלם. ומפני מה הלך פינחס, ולא הלך אלעזר?
אמר הקדוש-ברוך-הוא: מי שהתחיל במצוה, שהרג
פזבי בת צור, וגמר. דבר אחר: שהלך לנקם נקמת
יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לו): "והמדנים מכרו
אתו" (סוטה מ). ומנין שהיתה אמו של פינחס משל

בעל הטורים

לצבא, וכלי הקדש וחצצרות התרועה
בידו. שלח אותו "לצבא", לראש
ומשוח מלחמה, ושיהיו "כלי הקדש
וחצצרות התרועה" בראשותו. תורהו

יחדו לצבא.
אתם ואת פינחס. ואחר שנתקבצו,
שלח אותם כלם יחד, ועמם שלח את
פינחס -

לא (ה) וימסרו. למשה מאת כל שבט
ושבט. תורהו
(ו) וישלח אתם משה אלף למטה
לצבא. שלח אלף לכל מטה, שיתקבצו

שיעור יומי ליום שני י"ט תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת מטות

לָכֵךְ נֹאמַר: "עַל־חֲלִיָּהֶם" בְּמַלְכֵי מִדְּיָן, שְׁנוּפָלִים
עַל הַחֲלָלִים מִן הָאִוִּיר, וְכֵן בְּבִלְעָם כְּתִיב: "אֶל־
(במדבר כא) : "וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ".

(י) וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְּיָן כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר:

(ח) וְאֶת־מַלְכֵי מִדְּיָן הָרְגוּ עַל־חֲלִיָּהֶם אֶת־אֹיֵ
וְאֶת־רָקֶם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹר וְאֶת־רַב־עַם חֲמִשָּׁה
מַלְכֵי מִדְּיָן וְאֵת בְּלָעַם בֶּן־בְּעֹר הָרְגוּ בַּחֶרֶב:

י"ג חֲמִשָּׁה מַלְכֵי מִדְּיָן • וְכִי אֵינִי רוֹאֶה שְׁחַמֶּשֶׁה
מִנֵּה הַכְּתוּב, לָמָּה הִזְקַק לומר "חֲמִשָּׁה"? אֵלָּא
לְלַמֶּדֶךָ, שְׁשׁוּי כָּלֶם בַּעֲצָה וְהִשְׁוּי כָּלֶם בַּפְּרָעֲנוּת.
בְּלָעַם הִלֵּךְ שָׁם לטל שָׂכָר וְעֹשִׂים וְאֶרְבָּעָה אֵלָּף
שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל בַּעֲצָתוֹ, (ספרי) וַיִּצֵּא מִמִּדְּיָן לְקִרְיַת
יִשְׂרָאֵל וּמִשִּׁיאָן עֲצָה רָעָה. אָמַר לָהֶם: אִם כְּשֶׁהֵייתֶם
שֹׁשִׁים רַבּוּא לֹא יִכְלַתֶּם לָהֶם, וְעַכְשָׁו בִּי"ב אֵלָּף

(ט) וַיָּשֻׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְּיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת
כָּל־בְּהֵמָתָם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזוּ:

(י) וְאֵת כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירֹתָם
שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ:

י"ג טִירֹתָם • מְקוֹם פְּלִטְרִין שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן
מוֹשָׁב כּוֹמְרִים יוֹדְעֵי חֻקֵּיהֶם. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן מוֹשָׁב

(יא) וַיִּקַּחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹחַ בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה:

י"ג וַיִּקַּחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְגו' • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ
כְּשֵׁרִים וְצַדִּיקִים, וְלֹא נִחְשְׁדוּ עַל הַגָּזֹל לְשַׁלֵּחַ יָד בַּבִּזָּה
שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת, שֶׁנֹּאמַר: "אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְגו'", וְעַל־יָדָם
מִפְּרִשׁ בַּקֶּלֶה "שְׁנִיף כְּעֶדֶר הָרַחֲלִים וְגו'", אֵף אֲנִשֵּׁי
הַמִּלְחָמָה שֶׁבָּן כָּלֶם צַדִּיקִים. שָׁלָל • הֵן מִשְׁלָטָלִין

(יב) וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל
אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֶבְתַּת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ׀

ח וְיָת מַלְכֵי מִדְּיָן קָטְלוּ עַל קְטִילֵיהוֹן יָת
אֹיֵ וְיָת רָקֶם וְיָת צֹר וְיָת חֹר וְיָת רַב־עַם
חֲמִשָּׁה מַלְכֵי מִדְּיָן וְיָת בְּלָעַם בֶּן־בְּעֹר
קָטְלוּ בַּחֶרֶב:

אֲתָם בָּאִים לְהַלָּחֶם? נִתְּנוּ לוֹ שָׂכָרוֹ מִשְׁלָם וְלֹא
קִפְחוּהוּ. בַּחֶרֶב • הוּא כָּא עַל יִשְׂרָאֵל וְהַחֲלִיף
אֲמָנוּתוֹ בְּאֲמָנוּתָם, שְׂאִין נּוֹצְחִים אֵלָּא בְּפִיָּהֶם עַל־יָדֵי
תַּפְלָה וּבִקְשָׁה, וְכָא הוּא וְתַפֵּשׁ אֲמָנוּתָם לְקַלֵּם
בְּפִי, אֵף הֵם כָּאו עַלְיוֹ וְהַחֲלִיפוּ אֲמָנוּתָם בְּאֲמָנוּת
הָאֲמוֹת שֶׁבָּאִין בַּחֶרֶב, שֶׁנֹּאמַר (בראשית כז) : "וְעַל־חֶרֶבְךָ
תַּחֲיֶה".

ט וַיָּשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת נָשֵׁי מִדְּיָן וְיָת
טַפָּלֵהוֹן וְיָת כָּל בְּעִירֵהוֹן וְיָת כָּל גִּיתֵיהוֹן
וְיָת כָּל נִכְסֵיהוֹן בָּזוּ:

י וְיָת כָּל קְרוֹיֵהוֹן בְּמוֹתִבְנֵיהוֹן וְיָת כָּל בֵּית
סִגְדֵיהוֹן אֻקִּידוּ בְּנוֹרָא:

י"ג שְׂרִיָּהֶם, כְּמוֹ שְׁמֵתוֹרְגָם "סְרִי פִלְשֵׁתִים" - "טוֹרְגֵי
פִלְשֵׁתָאִי".

יא וַיָּשֻׁבוּ יָת כָּל עֲדָה וְיָת כָּל דְּבָרָתָא
בְּאִנְשָׁא וּבְכַעֲרָא:

שֶׁל מִלְבוּשׁ וְתַכְשִׁיטִין. כְּזו • הוּא בִּזָּת מִשְׁלָטָלִין,
שְׂאִינָם תַּכְשִׁיטִין. מִלְקוֹחַ • אֲדָם וּבְהֵמָה. וּבְמִקְוֹם
שֶׁכְּתוּב "שְׁבִי" אֵצֶל "מִלְקוֹחַ": "שְׁבִי" - בְּאָדָם,
וּ"מִלְקוֹחַ" - בַּבְּהֵמָה.

יב וַיָּבֹאוּ לְיָת מֹשֶׁה וּלְיָת אֶלְעָזָר כֹּהֵנָא
וּלְיָת עֲדַת דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שְׁבִיָּא וְיָת
דְּבָרָתָא וְיָת עֲדָה לְמִשְׁרֵיתָא לְמִיִּשְׂרָאֵל
דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדֵּנָא דִּירְחוֹ:

♦ יום שלישי כ' תמוז ♦

יִוָּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר בְּהֵנָּה וְכָל רִבְרֵי
כְנִשְׁתָּא לְקַדְמוֹתֶהוּן לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָא:

(יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׁי־הָעֵדָה
לְקִרְאָתָם אֶל־מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה:

כ"ג- וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן • לְפִי שָׂרְאוּ אֶת נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים לַחֲטָף מִן הַבְּזֵה.

יִוָּרְגִיז מֹשֶׁה עַל דְּמַמְנָן עַל חִילָא רַבְנֵי
אַלְפִין וְרַבְנֵי מְאֻתָּא דְאַתּוּ מַחֲוִיל קִרְבָּא:

(יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שְׂרֵי הָאֲלָפִים
וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה:

כ"ד- וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל • מִמֵּנִים עַל הַחֵיל; לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל סֶרְחוֹן הַדּוֹר תְּלוּי בְּגִדּוּלִים, שֶׁיִּשׁ
כַּח בְּיָדָם לְמַחֲוֹת.

טו וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה הִקְזַמְתִּין כָּל גִּזְבָּא:

(טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל־גִּזְבָּתָם:

טז הָא אֲנִינְ הַנָּאָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵצַת בָּלָעַם
לְשִׁקְרָא שִׁקְרָא קָדָם יְיָ עַל עֶסֶק פְּעוֹר וְהוֹת
מוֹתָנָא בְּכַשְׁתָּא דִּי:

(טז) הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵ בָלָעַם לְמַסֵּר
מַעַל בִּיהוָה עַל־דִּבְרֵ פְעוֹר וְהָיוּ הַמִּנְפָּה בַּעֲדַת
יְהוָה:

שְׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאכֶם עֲצָה:
אֲלֵהֵיכֶם שֶׁל אֱלוֹי שׁוֹנָא זְמָה הוּא וְכו', כִּדְאִיתָא
ב'חֲלֵק' וּב'סִפְרִי'.

כ"ז- הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שְׁהָיוּ מִפְּרִינְ אוֹתָן: זֶה הָיָא
שְׁנוּכְשֵׁל פְּלוּנֵי בָּהּ. בְּדִבְרֵ בָלָעַם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ
אַתֶּם מְכַנְּסִים כָּל הַמּוֹנוֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁפְּעוֹלָם,
אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שְׁמָא מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים

יִוָּכַעַן קְטוּלוֹ כָּל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל
אַתָּתָא דִּידַעַת גָּבֵר לְמַשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קְטוּלוֹ:

(יז) וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בִּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ
לְמַשְׁכְּבֵי זָכָר הִרְגוּ:

אֲנִי קוֹרָא: "הִרְגוּ כָל־זָכָר בִּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת
אִישׁ... וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים וְגו'", אֲנִי יוֹדַע אִם לְהַרְגֵּ
(וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת) עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחְיֹת עִם הַטָּף?
לְכָךְ גָּאֲמַר "הִרְגוּ".

כ"ח- וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ • (יבְמוֹת ט) רְאוּיָה לְהַבְעֵל,
אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִבְעְלָה. (יבְמוֹת טו) וְלִפְנֵי הַצִּיץ הַעֲבִירוּם,
וְהָרְאוּיָה לְהַבְעֵל פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. הִרְגוּ • (ספרי) לְמָה
חֹזֵר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הַעֲגִיז, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁאִם

יח וְכָל טַפְלָא בְּנִשְׂא דִּי לֹא יֹדַעַת מַשְׁכְּבֵי
דְּכוּרָא קָזִימוּ לְכוּן:

(יח) וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יֹדְעוּ מַשְׁכְּבֵי זָכָר
הַחְיוּ לָכֶם:

בעל הטורים

(יז) הִרְגוּ כָל זָכָר בִּטָּף. אִף עַל פִּי
שְׂאִין רְאוּיִים לְמַשְׁכְּבֵי, וְזֶה לְנִקְמָה
שֶׁלֹּא יִשְׁאַר לְמַדְּנָן בֵּין וְנִכְדָּ (עַל פִּי יִשְׁעִידוּ
יד. כב). תורה יח

(דברים כ, יח), לֹא הָיָה לָכֶם לְהַחְיֹת
לְפָחוֹת אוֹתָם הַנָּשִׁים שֶׁהִכְרַתָּם שְׁהָיוּ
לָכֶם לְתַקְלָה "בְּדִבְרֵ בָלָעַם" (פסוק
טז). תורה טז

(טו) הַחַיִּיתֶם כָּל גִּזְבָּתָהּ. אִף עַל פִּי
שְׂבָמִלְחָמָתָם כָּל אִמָּה חוּץ מִשְׁבַּע אֲמוֹת
כְּתוּב "רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל
אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר, כָּל שְׁלָלָהּ תָּבוּ לָךְ"

(יט) וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָרֶג נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשִׁבְכֵיכֶם:

יט וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם, אַתֶּם קְרוֹיִים אָדָם וְאֵין עֹבְדֵי גִילּוּלִים קְרוֹיִן אָדָם, מוֹדָה הוּא שֶׁהָעֹבְדֵי גִילּוּלִים מְטַמְּאִין בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא, שְׁלֹא נֶאֱמַר אָדָם אֲלֵא אֲצֵל טַמְּאָת אֱהָלִים, שְׁנֶאֱמַר (במדבר יט): "אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהֱלָא". אַתֶּם וְשִׁבְכֵיכֶם. לֹא שֶׁהַנֶּכְרִים מְקַבְּלִין טַמְּאָה וְצָרִיכִין הַזָּהָה, אֲלֵא מָה אַתֶּם בְּנֵי־בְרִית, אֵף שִׁבְכֵיכֶם, כְּשִׁיבֹאוּ לְבְרִית וַיִּטְמְאוּ, צָרִיכִין הַזָּהָה.

כ"ט- מחוץ למחנה • שלא יכנסו לעזרה. כל הרג נפש • (ספרי) רבי מאיר אומר: בהורג בדבר המקבל טמאה, הכתוב מדבר. ולמדך הפתוב: שהפלי מטמא אדם בחבורי המת, כאלו נוגע במת עצמו. או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו? תלמוד לומר: "וכל נגע בחלל", מקיש הורג לנוגע, מה נוגע על-ידי חבורו, אף הורג על-ידי חבורו. תתחטאו • במי נדה פדין שאר טמאי מתים, שאף לדברי האומרים (יבמות סא) קברי עובדי גילולים אינן מטמאין באהל, שנאמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז, עמ' 200)

נטמא מהמות אלא בנגיעה ישירה (דהינו, נגיעה בחרב ["חבורי המת"]) ולא 'נגיעה' באמצעות חץ; ואלו בצד הקדושה די גם בדבקות 'רחוקה' בתלמיד-חכמים, כמאמר ר"ל (כתובות שם) "כל המשיא בתו לתלמיד-חכם והעושה פרקמטיא לתלמיד-חכם והמהנה תלמיד-חכם מנכסיו - כאלו מדבק בשכינה".

כל הרג נפש וכל נגע בחלל תתחטאו (לא, יט) הפלי מטמא אדם בחבורי המת, כאלו נוגע במת עצמו (רש"י). אף בנוגע לטהרה וקדושה כך: מי שדבק בתלמיד-חכמים "מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש" (כתובות קיא). ומרבה מדה טובה ממדת פרענות, שכן אין אדם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 269)

עצם מעשה ההריגה מטמא. ולפי זה קשה: מפנין שיש כאן גדר חדש של טמאת מת, מדוע לא נזכר דין זה לעיל בפרשת חקת (יט, א ואילך), שם נאמרו כל דיני טמאת מת? ועל זה מתגרש שהטמאה היא פרט בטמאת מנע, עליה כבר למדנו לעיל, אלא שהתורה מפרטת ומחדשת כאן, שהנוגע בכלי הנוגע במת הרי זה כאלו נוגע במת עצמו.

בהורג בדבר המקבל טמאה, הכתוב מדבר. ולמדך הכתוב שהפלי מטמא אדם בחבורי המת כאלו נגע במת עצמו (לא, יט) יש לשאל, הרי בפסוק נאמר כל הורג נפש, ובפשוטו של מקרא משמע שהפנה הן בחרב והן בחץ? ויש לומר, דהנה ממה שנאמר "כל הורג נפש" משמע, שכל מי שהורג אדם נטמא בטמאת מת, הינו שהטמאה אינה קשורה לנגיעה במת או עם המצאות באהל המת, אלא

(כ) וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִיעוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֲזִים וְכָל־כְּלִיעַן תִּתְחַטְּאוּ: ׀

כ וְכָל לְבוֹשׁ וְכָל מִן דְּמִשְׁךְ וְכָל עֹבֵד מַעֲזִי וְכָל מִן דְּעֵא תְדוּן עֲלוּהִי:

כ"ט- וְכָל־מַעֲשֵׂה עֲזִים • (ת"כ) לְהִבִּיא כְּלִי הַקְּרָנִים וְהַעֲצָמוֹת.

כא וְאָמַר אֲלֵעֹזר כִּהְנָא לְגַבְרִי חִילָא דְאַתּוּ לְקַרְבָּא דָּא גִזְרַת אֲוִרִיתָא דִּי פְקִידִי יִי יְת מִשָּׂה:

(כא) וַיֹּאמֶר אֲלֵעֹזֵר הִכְהִין אֶל־אֲנָשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

איתמר" - בא לכלל כעס, בא לכלל טעות, וכן (במדבר כ) ב"שמעו-נא המרים": "ויף את-הסלע" - על-ידי הכעס טעה. אשר צוה ה' וגו' (ספרי) תלה ההוראה ברבו.

כ"י ויאמר אלעזר הכהן וגו' • לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות געולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למלואים, שנאמר (ויקרא י'): "ויקצף (משה) על-אלעזר ועל-

כב כרם ית דהבא וית כספא ית נחשתא ית פרוזלא ית אבצא וית אברא :

(כב) אך את-הזהב ואת-הכסף את-הנחשת את-הפרזל את-הבדיל ואת-העפרת:

המת עד שיטהרו מבליעת אסור נבלות. ורבותינו אמרו: "אך את-הזהב" לומר, שצריך להעביר חלדה שלו קדם שיגעילנו, וזהו לשון "אך", שלא יהא שם חלדה, אך המתכת יהיה כמות שהוא.

כ"י אך את-הזהב וגו' • אף-על-פי שלא הזהיר לכם אלא על הלכות טמאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות געול. ו"אך" לשון מעוט, כלומר ממעטין אתם מלהשתמש בפלים אפלו לאחר טהרתן מטמאת

כג כל מדעם דמתעל בנורא תעברונה בנורא וידפי ברם במי אדיותא ומדי וכל די לא מתעל בנורא תעברונה במיא :

(כג) כל-דבר אשר-יבא באש תעבירו באש וטהרו אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא-יבא באש תעבירו במים:

הטמאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן האסור הטעין טבילה לכלי מתכות, ומי נדה הכתובין כאן, דרשו - מים הראויים לטבל בהם נדה. וכמה הם? ארבעים סאה. וכל אשר לא-יבא באש • כל דבר שאין תשמישו על-ידי האור, כגון פוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו אסור. תעבירו במים • מטבילו ודיו, ודוקא כלי מתכות.

כ"י כל-דבר אשר-יבא באש • לבשל בו כלום. תעבירו באש • (ע"ז כ) כדרך תשמישו - הגעלתו, מה שתשמישו על-ידי חמין, יגעילנו בחמין. ומה שתשמישו על-ידי צלי, כגון השפוד והאסכלה, לבלננו באור. אך במי נדה יתחטא • לפי פשוטו, "חטוי" זה לטהרו מטמאת מת. אמר להם: צריכין הפלים געול לטהרם מן האסור, וחטוי לטהרן מן

כד ותתורו לבושיכון ביומא שביעאה ותדפון ובתר כן תעלו למושיתא :

(כד) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבאו אל-המחנה: ם

כ"י אל-המחנה • למחנה שקינה, שאין טמא מת טעון שלוח ממחנה לזיה וממחנה ישאל.

♦ יום רביעי כ"א תמוז ♦

כה ואמר יי למשה למימר:

(כה) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

כו קבל ית חושבן דברת שקינא באנשא ובכעירא את ואלעזר כהנא ורישי אבהת כנשתא :

(כו) שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה אתה ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה:

כ"י שא את ראש • קח את החשבון.

בעל הטורים

מטמאת מת בלבון, אף על פי שנגאה מלבד אותה טהרה צריך שתגעילו

(כג) וטהרו. מגעולי גוים.

(כב) אך את הזהב. אכל כלי מתכות, אך במי נדה יתחטא. שלא יצא כמו חדש. תורה כד אותם. תורה כג

(כו) וְחִצִּיתָ אֶת־הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַיָּצְאִים לַצָּבָא וּבֵין פְּלִי־הָעֵדָה:

כ"א. וְחִצִּיתָ אֶת־הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וּגו' • חֲצִיו לָאֵלּוּ וְחֲצִיו לָאֵלּוּ.

(כח) וְהִרְמַתָּ מִכֶּם לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַיָּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֹשׁ הַמָּאוֹת מִן־הָאָדָם
וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הָצֹאן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חי"ג עמ' 110 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אחד מחמש מאות בדיוק

ויש לתרץ, דבזה בא הכתוב לישוב תמיהה אפשרית, והיא:
אלולא המפרש בכתוב, הרי בפשוטות לא מוסיף כלל,
שהשבי והמלקוח באדם ובבהמה מספרם יעלה למספר
מדיק עד כדי כך שמחציתו יחלק לקבוצות של חמשים
וחמש מאות בדיוק, בלי שיתגר עדר, וכלשון הגמרא (חולין
כח, ב ועוד) "אי־אפשר לצמצם". ואם כן קשה, למה לא צוה
הקב"ה מה לעשות עם העדר?

ולכן מפרט הכתוב את כל המספרים בפרטיות, להודיע
שבבדיוק אכן היה לכל מין בפני עצמו מספר מדיק, ולא
נשאר עדר.

[והא דלא פרט כמה היה אחד מחמשים, כי אחרי שכתב
שלא היה עדר קשחלקו לחמש מאות, מובן מעצמו שגם
בחמשים היה כן].

וְהִרְמַתָּ מִכֶּם לַיהוָה . . אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֹשׁ הַמָּאוֹת (לא),

(כח)

בפרשתנו מספר שהקב"ה צוה למשה לחלק את המלקוח
לשני חלקים, מחצית לתת לאנשי הצבא ומחצית לכל
העדה, ולהפריש מכם לה' - אחד מחמש מאות מחלק
אנשי הצבא, ואחד מחמשים ממחצית השניה. לאח"כ
מפרט הכתוב כמה היה סכום מחצית המלקוח, וכמה היה
סכום אחד מחמש מאות שהפרישו אנשי הצבא.

והקשה האור החיים הקדוש, וזה לשונו: "צל"ד למה
האריך כל־כך בפרטי החשבון בדבר שיכול כל הבא למנות
לידע כי כך יעלה למחצה וכן יעלה למכס וגו', גם בענין
מחצית העדה . . דן אנכי שלא היה צריך לאומרו". וכן
הקשו הרמב"ו ועוד מפרשים, ותרצו באופנים שונים.

כט מפלגותיהן תסבין ותייב לאלעזר פהנא
אפרשותא קדם יי:

(כט) מִמִּחְצִיתָם תִּקְחוּ וְנִתְּנָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן הַרֹמֶת
יְהוָה:

ל ומפלגות בגי ישראל תסב חד דאתחד מן
חמשין מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן
ענא מפל בעירא ותייב ויתהון ללואי נטרי
משרת משכנא די:

(ל) וּמִמִּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־
הָצֹאן מִפְּלִי־הַבְּהֵמָה וְנִתְּנָה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֵרֵי
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:

לא ועבד משה ואלעזר פהנא כמא די פקיד
יי ית משה:

(לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

בעל הטורים

בשלל עמלק, באמרו "הנה לכם ברכה
משלל איבי ה'" (שמואל א' ל, כו). תורה כח

שנעשה נגד כלם, רצה שיתקדם בכלם
"ואבלת את שלל איביר" (שם) בענין דוד

(כו) וְחִצִּיתָ אֶת הַמִּלְקוֹת. מפני שהיה
המלקוח מלקוח נקמה על מה

(לב) וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבֶּזְזִי אֲשֶׁר בְּזֹזוּ עִם הַצֹּבָא צֵאן שְׁש־מֵאוֹת אֵלֶיךָ וְשִׁבְעִים אֵלֶיךָ וְחֲמִשָּׁת אֲלָפִים:

לב ויהי המלקוח יתיר הבזזי אשר בזזו עם הצבא נפקו לחילא ענא שית מאה ושבעין וחמשה אלפין:

וְשִׁבְעִים וְיָהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבֶּזְזִי לְפִי שְׁלֹא נִצְטוּוּ לְהָרִים מִכֶּסֶּם מִן הַמִּטְלָטְלִין אֲלָא מִן הַמִּלְקוֹחַ, כְּתִב אֶת הַלְשׁוֹן הַזֶּה: וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ, שְׂבָא לְכָלֵּל חֲלָקָה

ולכלל מכס, שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו, ולא בא לכלל חלקה, מספר הצאן וגו'.

(לג) וּבִבְקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֵלֶיךָ:

לג ותורי שבעין ותריין אלפין:

(לד) וְחֲמִרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֵלֶיךָ:

לד וחמרי שתיין וחד אלפין:

(לה) וּנְפֹשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים אֵלֶיךָ:

לה ונפש אדם מן הנשים אשר לא ידעו משכב זכר כל נפש שנים ושלושים אלף:

(לו) וַתְּהִי הַמַּחֲצָה חֶלֶק הַיִּצְאִים בַּצֹּבָא מִסֹּפֶר הַצֵּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֵלֶיךָ וְשִׁלְשִׁים אֵלֶיךָ וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת:

לו ותהי המחצה חלק היצאים בצבא מספר הצאן שלש מאות אלף ושלושים אלף ושבעת אלפים וחמש מאות:

(לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֵּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים:

לז ויהי המכס ליהוה מן הצאן שש מאות חמש ושבעים:

(לח) וְהַבִּקָּר שִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים אֵלֶיךָ וּמִכֶּסֶם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים:

לח והבקר ששה ושלושים אלף ומכסם ליהוה שנים ושבעים:

(לט) וְחֲמִרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶיךָ וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וּמִכֶּסֶם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים:

לט וחמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליהוה אחד ושישים:

(מ) וּנְפֹשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֵלֶיךָ וּמִכֶּסֶם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים נֶפֶשׁ:

מ ונפש אדם ששה עשר אלף ומכסם ליהוה שנים ושלושים נפש:

(מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מא ויתן משה את מכס תרומת יהוה לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את משה:

♦ יום חמישי כ"ב תמוז ♦

מב ומפלגות בני ישראל די פלג משה מן
גבריא די נפקו לחילא:

(מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה משה מן
האנשים הצבאים:

כ"י • וממחצית בני ישראל אשר חצה משה • לעדה, והוציא להם מן האנשים הצבאים.

מג ויהוה פלגות כנשמת מן ענא תלת מאה
ותלתין ושבעא אלפין וחמש מאה:

(מג) ותהי מחצת העדה מן הצאן שלש מאות אלף
ושלשים אלף שבעת אלפים וחמש מאות:

כ"י • ותהי מחצת העדה • כף וכו'.

מד ותורי תלתין ושמת אלפין:

(מד) ובקר ששה ושלשים אלף:

מה וחמרי תלתין אלפין וחמש מאה:

(מה) וחמרים שלשים אלף וחמש מאות:

מו ונפשא דאנשא שתא עשר אלפין:

(מו) ונפש אדם ששה עשר אלף:

מז ונסים משה מפלגות בני ישראל ית
דאפסד חד מן חמשין מן אנשא ומן
פעירא ויהב יהוה ללואי נטרי משרת
משכנא דיי כמא די פקיד יי ית משה:

(מז) ויקח משה ממחצת בני ישראל את האחו אחד
מן החמשים מן האדם ומן הבהמה ויתן אתם
ללואים שמרי משמרת משכן יהוה כאשר צוה יהוה
את משה:

כ"י • ויקח משה וגו'.

מח וקריבו לות משה די קמנן על אלפי
חילא רבני אלפין ורבני מאותא:

(מח) ויקרבו אל משה הפקדים אשר לאלפי הצבא
שרי האלפים ושרי המאות:

כ"י • הפקדים • הממנים.

מט ובאמרו למשה עבדיך קבילו ית חשבון
גברי מגיחי קרבא די עמנא ולא שגא מננא
אנש:

(מט) ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי
המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש:

א כ: כי יפקד מושבך - יחסר מקום מושבך, איש
הרגיל לישוב שם, וכן (שם כ): "ויפקד מקום דוד" -
יחסר מקומו ואין איש יושב שם.

כ"י • ולא נפקד • ולא נחסר, ותרגומו "ולא שגא",
אף הוא בלשון ארמי "חסרון", כמו (בראשית לא): "אנכי
אחטנה" תרגומו: "דירות שגיא ממנינא", וכן (שמואל

נו וקרנא ית קרבנא דיי גבר דאשפח מן
ידהב שרין ושכין עזון קדשין ומחור
לכפרא על נפשנא קדם יי:

(נו) ונקרב את קרבן יהוה איש אשר מצא כלי זהב
אצעה וצמיד טבעת עגיל וכמוז לכפר על-
נפשתינו לפני יהוה:

כש"י אַצְעָדָה • אלו צמדים של רגל. וצמיד • של יד. עגיל • נזמי אֶזֶן. וכומז • דפוס של בית הַרְחֵם, לכפר על הרהור הלב של בנות מדין.

(נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהָב מֵאַתָּם כָּל בְּלִי מַעֲשֶׂה:

(נב) וַיְהִי כִּלְזֹהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אֵלֶף שֶׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

(נג) אֲנִישֵׁי הַצֵּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ: נג גברי דחילא בזו גבר לנפשה:

(נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהָב מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֹאוּ אוֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וּפְרוֹן לְבִנְי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

♦ יום שישי כ"ג תמוז ♦

לב (א) וּמִקְנֶה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גָד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אַרְצָן יַעֲקֹב וְאֶת־אַרְצָן גְּלָעָד וַהֲנִיחָם הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 18)

וּמִקְנֶה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גָד (א, לב) אֵימָא בְּסָפְרִים שֶׁשְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הִלְלוּ חֲבֹבֵי אֶת הַמֶּן וְלֹא אָכְלוּ מֵאֲקָלִים אֲחֵרִים, וּלְפִיכָף לֹא שִׁחֲטוּ אֶת צֹאנֵם וּבָקָרָם, פְּשָׁבָטִים אֲחֵרִים, וְכָף הָיָה לָהֶם מִקְנֶה רֹב. וַיֵּשׁ לְבָאָר אֶת הַקָּשֶׁר בֵּין הַסִּבָּה (חֶבֶת הַמֶּן) לְמִסּוּבָב (הַרְצוֹן לְהַשְׁאֵר בְּעֵבֶר הַיָּרְדֵּן, שֶׁהוּא מְקוֹם מִקְנֶה). דְּהֵנָּה, מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת שְׁבִנִי גָד וּבְנֵי

(ב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־יֵהוּדָה הָעֵדָה לֵאמֹר:

בעל הטורים

(ג) לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁתֵינוּ. על דבר פֵּעוֹר תְּכַשִּׁיט שֶׁל נָשִׁים ב"מַעֲשֵׂה" אוֹתוֹ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. וְזָכְרוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. לְכַפֵּר עוֹן פֵּעוֹר. תורה נב אַחֲרֵי שֶׁשָּׁקֶל הִבִּיא (נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה. שְׁשָׁקֶל הִבִּיא פֵּעוֹר. תורה א כָּל בְּלִי מַעֲשֶׂה. כָּל מִין כְּלִי שֶׁהָיָה (נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה. קָבַל מֵהֶם וְשָׁקֶל. שְׁלָא מְחִינֵי בְּחוּטָאִים. תורה נא כָּל בְּלִי מַעֲשֶׂה. כָּל מִין כְּלִי שֶׁהָיָה (נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה. אַחֲרֵי שֶׁשָּׁקֶל הִבִּיא פֵּעוֹר. תורה א

(ג) עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה וְחִשְׁבֹּן וְאַלְעֵלָה
וּשְׁבָם וּנְבוֹ וּבְעֹן:
ג מְכַלְלָתָא וּמְלַבְשָׁתָא וְכוּמָרִין וּבֵית נִמְרִין
וּבֵית חִשְׁבִּנָא וּבְעָלֵי דְכָבָא (וְכִימָא) וְסִיעַת
בֵּית קְבָרְתָא דְמִשָּׁה וּבְעֹן:

כ"ג עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי וּגְו' • מְאָרֶץ סִיחֹן וְעוֹג הָיוּ.

(ד) הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ
מִקְנָה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנָה: ם
ד אֶרְעָא דִּי מִחָא יִי יֵת יִתְכַהֵּא קְדָם כְּנִשְׁתָּא
דִּישְׂרָאֵל אֶרֶע כְּשָׂרָא לְבֵית כְּעִיר הִיא
וְלַעֲבָדֶיךָ אֵית כְּעִיר:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאֶחָזָה אֶל־תַּעֲבֹרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן:
הַנֶּאֱמָרוּ אִם אֶשְׁכַּחְנָא רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ
תַּתִּיבֵּיהּ יֵת אֶרְעָא הַדָּא לַעֲבָדֶיךָ לְאַחְסָנָא
לֹא תַעֲבֹרֵנָא יֵת יַרְדֵּנָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעו"ן בארנכה בלקו"ש ח"ח עמ' 186 ואילך – מות"ך 'לקראת שבת')

טעם רצונם דבני גד וראובן להשאיר בעבר הירדן

וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ . . אֶל־תַּעֲבֹרֵנוּ אֶת־
הַיַּרְדֵּן: (לב, ה)

בחסידות מבאר, שהטעם שהציעו בני גד וראובן להשאיר
בעבר הירדן ולעסוק במקנה הוא, היות שבעבודה זו אין
רבוני הטרדה, ויוכלו להתקשר ולהדבק באלקות באין
מפריע. ובדגמת האבות והשבטים שהיו רועי צאן מטעם
הנ"ל.

ולכן השונה משה את בקשתם, לחטא המרגלים, "פה עשו
אבותיכם בשלחי אותם וגו', היינו, שהנהגה זו היא בלתי
רצויה, כי קדם מתן־תורה היתה נתינת מקום להנהגה זו
של פרישות מענייני העולם, אבל לאחר מתן־תורה -
שהפנה של מתן־תורה היא לעשות את העולם הגשמי כלי

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יֵבְאוּ
לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן
הָאֲחִיכֶם יַעֲלוּן לְקָרְבָא וְאַתֶּן תִּיתְבִּינוּ
הָכָא:

כ"ג האחיהם • לשון תמיהה הוא.

(ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
ז וְלָמָּה תוֹנִין יֵת לְבָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּמַעְבַּר
לְאֶרְעָא דִּיהִב לְהוֹן יִי:

כ"ג וְלָמָּה תִּנְיָאוּן • תסירו ותמנעו לכם מעבר, שיהיו סבורים שאִתם יראים לעבר מפני המלחמה וְחִזְק
הַעֲרִים וְהָעָם.

בעל הטורים

לב (ג) עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי. כל אחת מהן
לכדה היא ארץ מקנה. תורה ד
(ו) הָאֲחִיכֶם יֵבְאוּ לְמַלְחָמָה. האמנם
תחשבו שאחיהם ירצו לבוא להלחם
כדי לכבוש.
וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה. במה שגבר נכבש.
אין ספק שאחיהם חושבין שיעלה זה
בנדכם, ואין זה אלא להניא את לב
אחיהם. תורה ז
(ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן. הלא ידעתם כמה
לכו המניאים בדור שקדם. תורה ח

ח כִּדְרֵי עֲבָדֶיךָ אֲבִהֶתְכוֹן בְּד שְׁלֵחִית יְהוֹן
מִרְקָם גִּיָּאָה לְמַחְזִי יֵת אֲרַעָא :

(ח) כֹּה עָשׂוּ אֲבִיתֶיכֶם בְּשַׁלְחִי אֹתָם מִקֶּדֶשׁ בְּרַנֶּע
לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ:

כש"י • מִקֶּדֶשׁ בְּרַנֶּע • כֹּף שְׁמָה, וְשָׁנִי קֶדֶשׁ הָיָה.

ט וְסָלִיקוּ עַד נִחְלָא דִּאֲתַבְּלָא וְחִזּוּ יֵת אֲרַעָא
וְאוֹנִיּוּ יֵת לְכַא דְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלֹא
לְמַעַל לְאֲרַעָא דִּיהִב לְהוֹן יִי:

(ט) וַיַּעֲלֵנוּ עַד־נֶחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּבִיאוּ
אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן
לָהֶם יְהוָה:

י וַתִּקַּף רִגְזָא דִּינִי בְּיוֹמָא הַהוּא וְקִיִּים
לְמִימָר:

(י) וַיַּחֲרֹאף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:

יא אִם יַחֲזִיזוּן גְּבִרְיָא דְסָלִיקוּ מִמַּצְרִים מִבַּר
עֲשָׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא יֵת אֲרַעָא דִּי קִימִית
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב אֲרִי לֹא אֲשָׁלִימוּ
בְּתַר דִּחְלִיתִי:

(יא) אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמַּצְרַיִם מִבֶּן עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי:

יב אֲלֵהֶן כָּלֵב בַּר יִפְנֶה קִנְזָא וַיהוֹשֻׁעַ בַּר
נוּן אֲרִי אֲשָׁלִימוּ בְּתַר דִּחְלִתָא דִּינִי:

(יב) בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנְזִי וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן כִּי
מִלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה:

כש"י • הַקִּנְזִי (סוטה יא) חוֹרְגוּ שֶׁל קִנְזֵי הָיָה, וַיִּלְדָּה לוֹ אִמּוֹ שֶׁל כָּלֵב אֶת עֲתַנִּיאל.

יג וַתִּקַּף רִגְזָא דִּינִי בְּיִשְׂרָאֵל וְשִׁרְדִּנּוּן
בְּמַדְבָּרָא אֲרַבְעִין שָׁנִין עַד דְּסָף כָּל דְּרָא
דְּעֵבִיד דְּבִישׁ קָדָם יִי:

(יג) וַיַּחֲרֹאף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּעַם בְּמַדְבַּר אַרְבָּעִים
שָׁנָה עַד־תֵּתֶם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

כש"י • וַיִּנָּעַם • וַיִּטְלֹטֵלֶם, מִן "נַע וְנָד" (ס"א וְטִלְטֹלֶם בָּנַע וְנָד).

יד וְהִנֵּה קִמְתֶּם תַּחַת אֲבִיתֶיכֶם תִּרְבּוֹת אֲנָשִׁים
חַטָּאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:

(יד) וְהִנֵּה קִמְתֶּם תַּחַת אֲבִיתֶיכֶם תִּרְבּוֹת אֲנָשִׁים
חַטָּאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:

כש"י • לְסָפוֹת • כְּמוֹ (ישעיה כט): "סָפוּ שָׁנָה עַל־שָׁנָה" (ירמיה ז): "עֲלוֹתֶיכֶם סָפוּ וְגו'" לְשׁוֹן תּוֹסַפֶּת.

טו אֲרִי תַּתְּבוּן מִבְּתַר דִּחְלִתָּה וַיּוֹסֶף עוֹד
לְאַחֲרוּתְהוֹן בְּמַדְבָּרָא וַתַּחֲבִּלוּן לְכָל עָמָא
הָרִין:

(טו) כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיּוֹסֶף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בְּמַדְבַּר
וַיִּשְׁחַתֵּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה:

טז וַקְרִיבוּ לְוִתָּה וַאֲמָרוּ חֲטָרִין דְּעֵן נִכְנִי
לְכַעֲרִנָא חֲבָא וְקָרוּין לְטַפְלָנָא:

(טז) וַיִּגָּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֶת צֹאן נִבְנָה לְמַקְנֵנוּ
כֹּה וְעָרִים לְטַפְּנוּ:

טז טפל. בְּנוּ לָכֶם תַּחֲלָה עָרִים לְטַפְּכֶם וְאַחֲרֵי־כֵן גְּדֵרֹת
לְצִאֲנָכֶם.

כש"י • נִבְנָה לְמַקְנֵנוּ כֹּה • חֲסִים הָיוּ עַל מְמוֹנָם יוֹתֵר
מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁהִקְדִּימוּ מְקִינֵיהֶם לְטַפָּם. אָמַר
לָהֶם מֹשֶׁה: לֹא כֵן, עֲשׂוּ הָעֶקֶר - עֶקֶר, וְהַטָּפֶל -

(י) וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לַפָּנִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר
אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפָּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר
מִפָּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

כ"י וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים • נִדְרִינַם מְהִירִים, כְּמוֹ
(ישעיה ח) : "מִהָרָה שָׁלַל חֵשׁ בּוֹ", (שם ה) : "מִהָרָה יַחֲשִׁיחַ".
לַפָּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרָאשֵׁי גֵיסוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגוֹבֵרִים
הָיוּ, שָׁפָן נֶאֱמַר בְּגֵד (דברים לג) : "וְטָרַף וְרוּעַ אֶף־קֶדְקֵד".
וְאַף מֹשֶׁה חֲזָר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים (שם ג) :

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 279)

דְּבָרִים פֶּרֶשׁ מֹשֶׁה אֶת דְּבָרָיו, שְׁמָה שְׁאֹמֵר לָהֶם אִם תִּחְלְצוּ
לַפָּנֵי ה' לַמִּלְחָמָה (פסוק כ) הַתְּפֹנ לומר שִׁילְכוּ רִאשׁוֹנִים -
חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לַפָּנֵי אֲחִיכֶם.

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתַּנְחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ נַחֲלָתוֹ:

(יט) כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מַעֲבָר לִירֵדוֹ וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה
נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ מַעֲבָר הִירֵדוֹ מִזִּרְחָה: פ

כ"י וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים • כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָסֶק. כִּי בָּאָה נַחֲלָתָנוּ • כָּבֹד קְבִלְנוּהָ בְּעֶבֶר הַמִּזְרָחִי.

♦ שבת קודש כ"ד תמוז ♦

(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
אִם־תִּחְלְצוּ לַפָּנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה:

(כא) וְעָבַר לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־הִירֵדוֹ לַפָּנֵי יְהוָה עַד
הֹרִישׁוּ אֶת־אִיְבּוֹ מִפָּנָיו:

(כב) וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לַפָּנֵי יְהוָה וְאַחֵר תָּשְׁבוּ וְהִייתֶם
נָקִים מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיטָּה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לְאֶחָזָה לַפָּנֵי יְהוָה:

(כג) וְאִם-לֹא תַעֲשׂוּן בְּן הַנֶּחֱסֵאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ חֲטֹאתֶכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֹתְכֶם:

כג ואם לא תעבדון בן הא נחטאתם ליהוה ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם:

(כד) בְּנוֹ-לְכֶם עָרִים לְטַפְכֶּם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא מִבֵּיכֶם תַּעֲשׂוּ:

כד בנו לכן ערים לטפכם וגדרות לצנאכם והיצא מביכם תעשו:

כ"י • לְצִנְאֲכֶם • תְּבִיחַ זֹאת מִגְזֵרֹת (תהלים ח) : "צִנְה וְאַלְפִים כָּלֶם", שָׁאִין בּוֹ אֶל־רַחֲמֵי מִפְּסִיק בֵּין נִו"ן לְצִד־י. וְאַל־רַחֲמֵי שָׂבָא כָּאן אַחֵר הַנִּו"ן, בְּמִקּוֹם הַ"א" שֶׁל צִנְה הוּא, מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן לְמַדְתִּי כֵּן. וְהִיצֵא מִבֵּיכֶם תַּעֲשׂוּ • לְגִבְתָּהּ, שֶׁקִּבְּלָתָם עָלֵיכֶם לַעֲבֹר

למלחמה עד כבוש וחלוק; שמשלה לא בקש מהם אלא "ונכבשה ... ואחר תשוב", והם קבלו עליהם "עד התנחל", הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו, וכן עשו.

(כה) וַיֹּאמֶר בְּנִי-גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי מִצִּוָּה:

כ"י • וַיֹּאמֶר בְּנִי-גֵר • כָּלֶם כַּאֲשֶׁר אָחֵד.

כה ואמר בני גר ובני ראובן למשה למימר עבדיך יעבדון כמא די רבוני מפקד:

(כו) טַפְּנוּ נַשִּׁינוּ מִקְּנֵנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יְהוּי־שֵׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד:

כו טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו יהוישם בערי הגלעד:

(כז) וְעֲבָדֶיךָ יַעֲבְרוּ כָל־חֲלוּץ צֶבָא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי דִּבֶּר:

כז ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא לפני יהוה למלחמה כאשר אדני דבר:

(כח) וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֻעָזֶר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיֵּצֵאוּ לָהֶם • כִּמוֹ עָלֵיהֶם, וְעַל תְּנָאֵם מִנֶּה אֱלֻעָזֶר וְיְהוֹשֻׁעַ. כִּמוֹ (שמות יד) : "ה' יִלְחֶם לָכֶם".

כח ופקיד להון משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בר נון ואת ראשי אבות שבטניא לבני ישראל:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעֲבְרוּ בְנֵי־גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנָתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֵחֵיהֶם:

כט ואמר משה להון אם יעבדון בני גר ובני ראובן עמכון את ירדן כל דמזרי לקרבא קדם עמא ותתקבש ארעא קדמיכון ותתנון להון את ארעא דגלעד לאחסנא:

בעל הטורים

(כג) וְאִם לֹא קִבְּלוּ וְהָ, וְאָמְרוּ "נִחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים.. וְאִתְּנוּ אֲחוֹת נִחְלָתֵנוּ" (פסוק לב), שְׁתִּדְּיָה בְּרִשְׁתֵּנוּ בַּעַת שְׁנַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן. תורה כט

(כד) בְּנוֹ לְכֶם עָרִים לְטַפְכֶּם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא מִבֵּיכֶם תַּעֲשׂוּ. בְּנֵה הַחֲלָק אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ שְׁנַעֲבֹר חֲלוּצִים. תורה כז

(כה) וַיֹּאמֶר בְּנִי-גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי מִצִּוָּה. צִנְה שְׁלֹא יִתְּנוּ לְאֵלָהּ אֶת אֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג אֲלֵא אַחֵר שְׁיִשׁוּבוּ מִכְּבוֹשׁ הָאָרֶץ, כָּאָמְרוּ "וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ.. וְאַחֵר תְּשׁוּבוּ.. וְהִיָּתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם" (פסוק כב), וְלֹא קִדְּם לָכֵן.

(ל) וְאִם־לֹא יַעֲבְרוּ חִלּוּצִים אֹתְכֶם וְנֹאחֲזוּ בְּתַכְכֶּם בְּאַרְץ כְּנָעַן:

(לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמִימַר יֵת דִּי מַלִּיל יֵי לַעֲבָדֶיךָ בֵּן נַעֲבַד:

(לב) נַחֲנוּ נַעֲבֹר חִלּוּצִים לְפָנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתָּנוּ אַחֲזַת נַחֲלָתָנוּ מֵעֶבֶר לִירְדֵן:

כז"י וְאַתָּנוּ אַחֲזַת נַחֲלָתָנוּ • כְּלוֹמַר, בְּיָדֵינוּ וּבְרִשּׁוֹתֵינוּ תְּהִי אַחֲזַת נַחֲלָתָנוּ מֵעֶבֶר הַזֶּה.

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְחֻצֵי שִׁבְטֵי מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכַת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכַת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאֶרֶץ לַעֲרִיהָ בְּגִבְלַת עַרְי הָאֶרֶץ סָבִיב:

(לד) וַיָּבִנוּ בְנֵי־גֵד אֶת־דִּיבֵן וְאֶת־עַטְרֹת וְאֵת עֲרֵעַר:

(לה) וְאֶת־עַטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזָר וַיִּגְבְּהָה:

(לו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עַרְי מִבְּצָר וּגְדֹרֶת צֶאֱן:

כז"י עַרְי מִבְּצָר וּגְדֹרֶת צֶאֱן • זֶה סוּף הַפָּסוּק מוֹסֵב עַל תַּחֲלַת הַעֲנָן: "וַיָּבִנוּ בְנֵי־גֵד" אֶת הָעָרִים הַלֵּלוּ לַהֲיוֹת "עַרְי מִבְּצָר וּגְדֹרֶת צֶאֱן".

(לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֲשָׁבוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֵת קְרִיתִים:

(לח) וְאֶת־נָבֹ וְאֶת־בְּעֵל מַעֲזֵן מוֹסַבֶּת שֵׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:

כז"י וְאֶת־נָבֹ וְאֶת־בְּעֵל מַעֲזֵן מוֹסַבֶּת שֵׁם • נָבֹ וּבְעֵל מַעֲזֵן, מוֹסַבּוֹת לְשֵׁם וּבְעֵל מַעֲזֵן - שְׁמוֹת עֲבוּדַת אֱלִילִים הֵם, וְהֵיוּ הָאֱמֹרִיִּים קוֹרִים עֲרִיהֶם עַל שֵׁם עֲבוּדַת אֱלִילִים שְׁלֵהֶם, וּבְנֵי רְאוּבֵן הִסְבּוּ אֶת שְׁמֵם לְשֵׁמוֹת אֲחֵרִים,

וְזֶהוּ "מוֹסַבֶּת שֵׁם" - נָבֹ וּבְעֵל מַעֲזֵן, מוֹסַבּוֹת לְשֵׁם אַחֵר. וְאֶת־שִׁבְמָה • בָּנוּ שִׁבְמָה, (ס"א בְּשִׁמָּה, וְעִין רַמְבַּ"ן) וְהִיא שִׁבְמָה הָאֱמֹרִי לְמַעַלָּה.

(לט) וַיֵּלְכוּ בְנֵי מִכְיָר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיֹּרְשׁוּ
אֶת־הָאָמִיר אֲשֶׁר־בָּהּ:

כ"ט וַיֹּרְשׁוּ • פְתָרְגוֹמוֹ וְתָרִיד, שְׁתַּבַּת "רִישׁ" מִשְׁמֶשֶׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וּלְשׁוֹן הוֹרְשָׁה, שֶׁהוּא טָרִיד וְתָרִיד.

(מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמִכְיָר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיָּשֶׁב
בָּהּ:

(מא) וַיֵּאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הַלֵּף וַיִּלְכְּדוּ אֶת־חוֹתֵיהֶם וַיִּקְרָא
אֶתֶּהֶן חוֹת יֵאִיר:

כ"ט חוֹתֵיהֶם • פְתָרְגוֹמוֹ. וַיִּקְרָא אֶתֶּהֶן חוֹת יֵאִיר • לְפִי שֶׁלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים, קָרָאם בְּשֵׁמוֹ לְזַכָּרוֹן.

(מב) וַנִּבְחַ הַלֵּף וַיִּלְכְּדוּ אֶת־קִנְתָּה וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא
לָהּ נִבַח בְּשֵׁמוֹ:

כ"ט וַיִּקְרָא לָהּ נִבַח • 'לָהּ' אֵינוֹ מְפִיק ה"א, וְרֵאִיתִי
בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הִדְרָשׁוֹן, לְפִי שֶׁלֹא נִתְקַנְּנוּ לָהּ
שֵׁם זֶה, לְפִיכָף הוּא רָפָה, שֶׁמִּשְׁמָעוֹת מְדַרְשׁוֹ כְּמוֹ

'לָהּ'. וְתִמְחַנֵּי מֶה יִדְרֹשׁ בְּשְׁתֵּי תַבּוּת הַדּוּמוֹת לָהּ (רוח)
ב: "וַיֵּאֱמָר לָהּ בַּעֲזוֹ", (זכריה ה) "לְכַנּוֹת־לָהּ בֵּית":

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן. חסלת פרשת מטות

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכה - רכו

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' תמוז בענין שאינו יודע יום היארצייט של אביו ז"ל. הנה יתייעץ בזה
עם אנ"ש והם יתדברו עם אמו תח"י לברר היום שיש לומר שהוא היותר קרוב להיארצייט, ולקבוע בו.

בהנוגע למ"ש אודות הנחת תפילין למלאת לו י"ב שנה. הנה אף שמובא מנהג כזה אבל לא
ראיתי נוהגין ככה בין אנ"ש לשנות התחלת תפילין ליתום ויתנהג ע"פ המובא בלוח היום היום ב' מני"א
להתחיל הנחת תפילין בשני חדשים לפני הבר מצוה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

צַפְנָתִי אִמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּאֲלֶךָ: י בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה לְמַדְנִי חֲקִיד: י בִּשְׁפָתִי סִפְרָתִי כָּל מִשְׁפָּטֵי־פִיד:
י בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כַּעַל כְּלִי־הוֹן: יו בִּפְקוּדֶיךָ
אִשְׁיָחָה וְאִבְיָטָה אֶרְחֹתֶיךָ: יא בַּחֲקִיתְךָ אֲשַׁתְּעָשֶׂע לֹא
אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ג י גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשַׁמְרָה
דְּבָרְךָ: יב גִּלְעִינִי וְאִבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: יג גֵּר
אֹנֶכִי בָאֶרֶץ אֲלִי־סַחֲתָר כִּמְנִי מִצּוֹתֶיךָ: כ גֵּרָסָה נִפְשִׁי
לְתַאבָּה אֲלִי־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכִלְעִית: כא גֵּרָתָה זָדִים אֲרוּרִים
הַשֹּׁנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֶרֶףָה וְבוֹז כִּי עֲדוּתֶיךָ
נִצָּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשְׁח
בַּחֲקִיד: כד גַּם־עֲדוּתֶיךָ שַׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי:
ד כה דְּבַקָּה לַעֲפָר נִפְשִׁי חֲנִנִי בְּדִבְרְךָ: ט דְּרָכֵי סִפְרָתִי
וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי חֲקִיד: טו דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיָחָה
בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כו דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה לְיָמִנִי בְּדִבְרְךָ:
כז דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי: ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה
בְּחֵרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי בְּעֲדוּתֶיךָ יְהוָה
אֲלִיתְבִּישְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי:
ה לה הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיד וְאַצְרֶנָּה עֶקֶב: לו הִבִּינִי
וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ וְאֲשַׁמְרָנָה בְּכִלְלֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב
מִצּוֹתֶיךָ כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו הִטַּלְבִּי אֲל־עֲדוּתֶיךָ וְאֵל
אֲלִי־בָצַע: לא הֶעֱבֵר עֵינִי מִרְאוֹת שְׁוִי בְּדִבְרְךָ חֲנִנִי:
לב הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ: לז הֶעֱבֵר
חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים: מ הִנֵּה תִאֲבָתִי
לִפְקִידֶיךָ בַּצִּדְקָתְךָ חֲנִנִי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה
תְּשׁוּעָתְךָ בְּאִמְרָתְךָ: כב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָּבָר כִּי־כִטַּחֲתִי
בְּדִבְרְךָ: כג וְאֲלִיתְצֹל מִפִּי דְּבִר־אֱמֶת עֲד־מָאֵד כִּי
לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי: מד וְאֲשַׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֵד: מה וְאַתְּחַלֶּכֶה בְּרַחֲבָה כִּי פִקִּידֶיךָ דְּרָשְׁתִּי:
מו וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדוּתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
מז וְאֲשַׁתְּעָשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֶׁא־כִפִּי
אֲלִי־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיָחָה בַּחֲקִיד: ז מט זָכַר
דָּבָר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי: נ וְאֵת נַחֲמָתִי כַּעֲנִי כִּי
אִמְרָתְךָ חִיתִּנִּי: נא זָדִים הִלְצִנִּי עֲד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא
נִטִּיתִי: נב זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם: נג יְהוָה וְאַתְּנַחֵם:

נ וְלַעֲפָה אֲחֻזָּתִי מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת
הַיּוֹלֵל חֲקִיד בְּבֵית מְגוּרִי: נה זָכַרְתִּי כְּלִילָה שְׁמֶךָ יְהוָה
וְאֲשַׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זאת הִתְהַלֵּלִי כִּי פִקִּידֶיךָ נִצָּרְתִּי:
ח ז חֲלָקִי יְהוָה אִמְרָתִי לְשִׁמּוֹר דְּבָרֶיךָ: נז חֲלִיתִי פִקִּיד
בְּכִלְלֵב חֲנִנִי בְּאִמְרָתְךָ: נח חֲשַׁבְתִּי דְּרָכִי וְאִשְׁיָכָה לְגִלִּי
אֲל־עֲדוּתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַחְתִּי לְשִׁמּוֹר מִצּוֹתֶיךָ:
סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת
לִילָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ: סג חֲבֵר אָנִי
לְכִלְאֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרִי פִקּוּדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה
מִלֵּאָה הָאֶרֶץ חֲקִיד לְמַדְנִי: טז טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ
יְהוָה בְּדִבְרְךָ: טז טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
הֶאֱמַנְתִּי: טז טַרְסִם אֲעֲנֶה אָנִי שֹׁנֵג וְעָתָה אִמְרָתְךָ
שְׁמֵרְתִּי: טז טוֹב־אֶתָּה וּמְטִיב לְמַדְנִי חֲקִיד: טז טַפְלוֹ
עָלִי שֹׁקֶר זָדִים אָנִי בְּכִלְלֵב: א אֶצֶר פִּקּוּדֶיךָ: ע טַפֵּשׁ
בַּחֲלָב לָבָם אָנִי תּוֹרָתְךָ שַׁעֲשָׁעִתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי
לִמְעַן אֶלְמַד חֲקִיד: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיד מֵאֲלֹפֵי זָהָב
וְכֶסֶף: י עג יִדִּיד עֲשׂוֹנִי וַיְכַנְּנוּנִי הִבִּינִי וְאֶלְמַדָּה
מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיד וִירְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדִבְרְךָ יִחְלָתִי:
עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה עֲנִיתִנִּי:
עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְנַחֲמִנִי בְּאִמְרָתְךָ לַעֲבֹדְךָ: עו יִבְאֵנִי
רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתְךָ שַׁעֲשָׁעִי: עז יִבְשׁוּ זָדִים
כִּי־שֹׁקֶר עוֹתֵנוּנִי אָנִי אִשִּׁיחַ בִּפְקוּדֶיךָ: עט יִשׁוּבוּ לִי
יִרְאִיד וַיְדַעִי עֲדוּתֶיךָ: פ יִהְיֶלְבִּי תָמִים בַּחֲקִיד לִמְעַן לֹא
אֲבוֹשׁ: כ פא כָּלְתָה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדִבְרְךָ יִחְלָתִי:
כב כָּלוּ עֵינִי לְאִמְרָתְךָ לֵאמֹר מִתִּי תִנְחַמְנִי: כג כִּי־הֵייתִי
כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיד לֹא שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְרַעֲבֶךָ
מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי זָדִים שִׁיחֹת
אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרָתְךָ: כו כִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר רִדְפוּנִי
עֲזָרוּנִי: כז כְּמַעַט כְּלוּנִי בָאֶרֶץ וְאָנִי לֹא־עֹזְבֶתִי פִקִּידֶיךָ:
כח כַּחֲסִדְךָ חֲנִנִי וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד: ל כט לְעוֹלָם
יְהוָה דְּבָרְךָ נָצַב בְּשָׁמַיִם: ז לָדָר וְדָר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנָה
אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: זא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ:
זב לוּלִי תּוֹרָתְךָ שַׁעֲשָׁעִי אֲזִי אֲבִדְתִּי כַּעֲנִי: זג לְעוֹלָם
לֹא־אֲשַׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיתִּיתִנִּי: זד לָךְ־אָנִי הוֹשִׁיעֵנִי

כִּי פִקֹּדֶיךָ דָרַשְׁתִּי: צֶה לִי קוֹוֹ רַשְׁעִים לְאַבְדְּנִי עֲדֹתֶיךָ
 אֲתַבּוֹנֶנּוּ: צוֹ לְכָל־תַּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצֹּתְךָ
 מֵאֹד: מִ צֹ מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרָתְךָ כִּלְיֹם הִיא שִׁיחָתִי:
 צֶה מְאִיכִי תַחֲכַמְנִי מִצֹּתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי: צֶה מִכְּל־
 מַלְמְדֵי הַשְּׁפִלְתִּי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִי: ק מִזִּקְנִים
 אֲתַבּוֹנֶנּוּ כִּי פִקֹּדֶיךָ נִצַּרְתִּי: קֹא מִכְּל־אַרְחָ רַע כְּלֹאֲתִי
 רִגְלִי לִמְעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי
 כִּי־אַתָּה הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ
 לִפִּי: קד מִפִּקֹּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ עַל־פֶּן שָׁנֹאתִי אֶ כְּל־אַרְחָ
 שְׁקָר: נ קה גִּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאֹרֹ לְנִתְיֹכְתִי: קו נִשְׁבַּעְתִּי
 וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קז נִעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה
 חִינִי כִדְבָרְךָ: קח נִדְבּוֹת כִּי רָצִה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ
 לִמְדֵנִי: קט נִפְשִׁי בִכְפִי תָמִיד וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קי נִתְנֶנּוּ רַשְׁעִים פֶּחַ לִי וּמִפִּקֹּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשּׁוֹן לְבִי הָמָּה: קיב נִמְיִיתִי לְבִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֲקָב: ס קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי:
 קטו סוֹרִי־מִמְנֵי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי
 כְּאִמְרָתְךָ וְאֶחֱיָה וְאֶל־תִּבְיַשְׁנִי מִשִּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי
 וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בַחֲקִיד תָּמִיד: קיח סְלִית כְּל־שׁוֹנִים
 מִחֲקִיד כִּי־שְׁקָר תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשְׁבַּת כְּל־רַשְׁעֵי
 אֶרֶץ לִבֹּן אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֹּר מִפַּחְדְּךָ בִּשְׁרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 כְּל־תִּנְחֵנִי לַעֲשׂוֹת: קכב עֲרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־יַעֲשֻׁקָנִי
 זָדִים: קכג עֲנִי כָלוֹ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאִמְרַת צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה
 עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִיד וְחֲקִיד לְמוֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הַבִּינֵנִי
 וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ: קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרָתְךָ:
 קכז עַל־בֶּן אֶהְבֵּתִי מִצֹּתֶיךָ מִזֶּהָב וּמִפֶּזֶז: קכח עַל־בֶּן אֶ
 כְּל־פִּקֹּדֶי כָל יִשְׁרָאֵל כְּל־אַרְחָ שְׁקָר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלֹאֲת עֲדוֹתֶיךָ עַל־בֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי: קל פֶּתַח
 דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מְבִין פְּתִיּוֹם: קלא כִּי־פִרְעָרְתִּי וְאַשְׁאַפָּה כִּי
 לְמִצֹּתֶיךָ יֹאבֵתִי: קלב פְּנֵה־אֲלִי וְחַנְּנִי כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי
 שְׁמֹךְ: קלג פְּעָמֵי הֶבֶן כְּאִמְרָתְךָ וְאֶל־תִּשְׁלַט־כִּי כְּל־אֲוֹן:
 קלד פְּדֵנִי מִעֵשֶׁק אָדָם וְאַשְׁמְדָה פִּקֹּדֶיךָ: קלה פְּנִיד הָאֵר
 בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי אֶת־חֲקִידְךָ: קלו פְּלִגְיָמִים יִרְדּוּ עֲנִי עַל

לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרָתְךָ: צ קלו צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשְׁרָאֵל
 מִשְׁפָּטֶיךָ: קלז צִוִּית צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאִמּוֹנָה מֵאֹד:
 קלח צִמְתַּנִּי קִנְיָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְבָרֶיךָ צִרִי: קמ צְרוּפָה
 אֲמַרְתָּךְ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה: קמא צִעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה
 פִּקֹּדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קמב צִדְקָתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ
 אֱמֶת: קמג צְרוּמָצוֹק מִצְאוֹנִי מִצֹּתֶיךָ שַׁעֲשָׁעִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַבִּינֵנִי וְאֶחֱיָה: ק קמה קָרָאתִי בְּכָל־לֵב
 עֲנֵנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצִרָה: קמו קָרָאתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְדָה
 עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁף וְאַשְׁוֵעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי:
 קמח קִדְמוֹ עֲנִי אֲשַׁמְרוֹת לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי
 שִׁמְעָה כַּחֲסִיד יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבִּי רִדְפִי
 זִמָּה מִתוֹרָתְךָ רַחֲקוֹ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ
 אֱמֶת: קנב קָדָם יַדְעָתִי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רָאֵה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרָתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֹאֲלִנִי לְאִמְרָתְךָ חִינִי: קנה רַחוּם
 מִרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דָרְשׁוּ: קע רַחֲמִיד רַבִּים אֶ
 יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קעו רַבִּים רִדְפִי וְצִרִי מַעֲדוֹתֶיךָ
 לֹא נִמְיִיתִי: קעז רְאִיתִי בְּגִדִים וְאַתְקוֹטְטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּךְ
 לֹא שָׁמְרוּ: קעח רָאֵה כִּי־פִקֹּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִיד
 חִינִי: קס רֹאשִׁי־דְבָרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כְּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שְׂרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לְבִי: קסב שֶׁשׁ
 אֲנִכִּי עַל־אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֹב: קסג שְׁקָר שָׁנֹאתִי
 וְאַתַּעֲבָה תוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי: קסד שִׁבַּע בַּיּוֹם הַלְלִיתֶיךָ עַל
 מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קסה שְׁלוֹם רֹב לְאַהֲבִי תוֹרָתְךָ וְאִין־לִמּוֹ
 מִכְּשׁוֹל: קסו שְׁכַרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמְרָה נִפְשִׁי עֲדוֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מֵאֹד: קסח שְׁמַרְתִּי
 פִּקֹּדֶיךָ וְעֲדוֹתֶיךָ כִּי כְל־דְרִכִּי נִגְדָּד: קסט תִּקְרַב רַנְתִּי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה כִּדְבָרְךָ הַבִּינֵנִי: קע תִּבּוֹא תַחֲנֹתִי לְפָנֶיךָ
 כְּאִמְרָתְךָ חֲצִילֵנִי: קעז תִּבְעֵנָה שְׁפָתִי תַחֲלֶה כִּי תִלְמִדֵנִי
 חֲקִיד: קעכ תַּעַן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כְל־מִצְוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעד תַּהֲיִי־יֶדְךָ לְעֹרְנִי כִּי פִקֹּדֶיךָ בְּחִרְתִּי: קעד תִּאֲבֹתִי
 לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שַׁעֲשָׁעִי: קעה תַּחֲיוֹנִפְשִׁי
 וְתַחֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי: קעז תַּעֲלִיתִי בִּשְׁה אֲבָד בִּקֵּשׁ
 עֲבָדְךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ח תמוז פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום רביעי - כ"א תמוז מפרק קד עד סוף פרק קה
יום שני - י"ט תמוז מפרק צ עד סוף פרק צו	יום חמישי - כ"ב תמוז מפרק קו עד סוף פרק קז
יום שלישי - כ' תמוז מפרק צז עד סוף פרק קג	יום שישי - כ"ג תמוז מפרק קח עד סוף פרק קיב
שבת קודש - כ"ד תמוז פרק כ מפרק קיג עד סוף פרק קיח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, פרק ד. ואולם... עד עמ' 186, בנעימים.

אגרת התשובה

פרק ד ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הכפרה ומירוק הנפש לה' אחר התשובה כמ"ש לעיל מהגמ' פ"ק דובחים דעולה דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה לשון עד ה' באמת ובלב שלם. ההכרח לבאר היטב בהרחבת הביאור. בהקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה. וגם מ"ש בזה"ק בקצת מקומות שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו ומוציא ז"ל. והוא דבר תמוה מאד שאין לך דבר עומד בפני התשובה ואפי' ע"ז וג"ע וכו'. ופ' בר"ח שכונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה וכו'. הנה להבין זאת מעט מזעיר צריך להקדים מה שמבואר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שחייב עלי' כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. ובמיתה בידי שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עזור הנביא בירמי' (ולפעמי' גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור

1 **פָּרָק ד. וְאֵלֶּם, כָּל הַנֶּזֶק לְעִיל, – בענין התעניות הבאות**
2 **בשיבות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן**
3 **בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לְגִמְרָה הַכִּפְרָה וּמִירוּק**
4 **הַנֶּפֶשׁ לַה' – כל זה בא אחר הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל**
5 **מִהֶגְמָרָא פֶּרֶק קִמָּא**
6 **דְּבִיחִים, – פרק ראשון**
7 **במסכת זבחים, דְּעוּלָה –**
8 **קרבן עולה שהיו מביאים**
9 **על מצות-עשה, אחרי**
10 **התשובה, דורון היא**
11 **לאחר שריצה הַפֶּרֶקְלִיט**
12 **וכו'. – אז מביאים דורון**
13 **כדי להיות רצוי וחביב**
14 **בפני המלך נגדו חטא, כך**
15 **גם התעניות (או הצדקה)**
16 **האמורות, הן כאמצעי**
17 **להיות שוב רצוי וחביב**
18 **לפני הקב"ה. אָמֵנָּה**
19 **הַתְּחִלַת מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה**
20 **וְעִקְרָהּ, לְשׁוֹב עַד ה' –**
21 **כפי שיסביר להלן, הכוונה**
22 **היא עד שיחזור שם הוי'**
23 **בשישראל לשלימותו,**
24 **בְּאֵמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם,**
25 **הַהִכָּרָה לְבָאֵר – זאת**
26 **הַיִּטֵּב הַהִכָּרָה הַבְּאוּר,**
27 **בְּהִקְדָּם – לאחר הקדמת,**
28 **מֶה שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר הַקְדוּשָׁה: בְּבִאּוּר מִלַּת "תְּשׁוּבָה" עַל דְּרָךְ**
29 **הַסּוּד – ביאורה של המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא:**
30 **"תְּשׁוּבָה ה'", – שהאות ה' משם הוי' תוחזור ותהיה מאוחדת עם**
31 **המדריגה שלמעלה ממנה, אתה היתה מאוחדת לפני כן, ה'**
32 **תִּתְאָה – "תְּשׁוּבָה תִּתְאָה", – ה' התחנתה שבשם הוי',**
33 **כלומר, ה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת**
34 **אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" –**
35 **המדריגה התחתונה שבתשובה, ה' עִלָּאָה – "תְּשׁוּבָה עִלָּאָה".**
36 **– ה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות יו"ד**
37 **שבשם הוי', זה נקרא "תשובה עילאה" – תשובה עליונה,**
38 **המדריגה העליונה שבתשובה. וְנָם – צריך להקדים, מֶה שֶׁכָּתוּב**
39 **בְּזֵהר הַקְדוּשָׁה בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת, שֶׁאֵין תְּשׁוּבָה מוּעֵלָת לְפִינָם**

40 **בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע לְכַפְלָה, וְהוּא – מה שאומר באותם**
41 **מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דְּבָר**
42 **תְּמוֹה מְאֹד, שֶׁאֵין לָךְ דְּבָר עוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה, – שגם**
43 **תשובה לא תועיל, וְאֶפְלוּ – העבירות החמורות ביותר של**
44 **עֲבוּרֵהָ יוֹרָה וְנִלְוֵי עֲרִיּוֹת**
45 **וכו'. – שיש בהם החומרה**
46 **המיוחדת של "יהרג ואל**
47 **יעבור", שעל האדם ליהרג**
48 **ובלבד שלא יעבור עבירות**
49 **אלה, ובכל זאת מועילה**
50 **בהם תשובה. כיצד,**
51 **איפוא, אומר בזהר**
52 **הקדוש, שעל חטא פגם**
53 **הברית והוצאת זרע**
54 **לבטלה, אין תשובה**
55 **מועילה? וּפְרָשׁ בְּרִאשִׁית**
56 **הַכְּמָה, שֶׁכְּפִנַת הַזֶּהֶר –**
57 **היא: שֶׁאֵין מוּעֵלָת – על**
58 **חטא זה, תְּשׁוּבָה תִּתְאָה**
59 **בִּיָּאָם תְּשׁוּבָה עִלָּאָה**
60 **וכו'. – לכך מתכוון הזהר,**
61 **שתשובה סתם, שהיא**
62 **"תשובה תתאה" אין בה מן**
63 **המועיל, אך המדריגה**
64 **העליונה יותר של תשובה,**
65 **"תשובה עילאה" –**
66 **מועילה לחטא זה. הִנֵּה**
67 **לְהִבִּין זאת – לפחות, מְעַט מוֹעִיר, – מעט מן המקצת, צָרִיךְ**
68 **לְהִקְדִּים מֶה שֶׁמִּבְאֵר מִהֶכְתוּב וּמִדְּבָרֵי רִבּוּתֵינוּ וְזִכְרֵנוּ**
69 **לְבָרְכָה עֵינֵינוּ הַכָּרָה וּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, – באיזה אופן בוצע**
70 **עונש כרת ועונש מיתה בידי שמים: כְּשֶׁעָבַר עֲבֵרָה שְׁחִיכִים**
71 **עָלֶיהָ כָּרַת – הִיָּה מֵת מִמָּוֶה קָדָם – לפני מלאת לחוטא,**
72 **חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וּבְמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם – כשאחד עובר עבירה**
73 **שעונשה מיתה בידי שמים, הִיָּה מֵת מִמָּוֶה – לא מיתה רוחנית**
74 **של הנפש, אלא מיתה גשמית של הגוף – קָדָם – לפני שמלא לו**
75 **שָׁשִׁים שָׁנָה, כְּחִנּוּכָה בֶן עֶזְרָא הַנְּבִיא בִּרְמִיָּה¹⁰ – שאמר**
76 **נבואת שקר, והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה**
77 **גר", ובתור עונש מת ממש¹¹, (ולפעמים גם בְּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם**
78 **נִפְרָעִין לְאֶלְתֵּר, – נענשים מיד, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּעַר וְאֹנִן). –**

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וייל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) – משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ם ס"פ אחריי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1" הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א. 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים ה'. וי"ל דהרא"ה היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דהוה חידוש אדה"ו כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גר' וימת חנני' גר'. ועפ"ז מוכן הבא

- 1 שהיו חייבים מיתה בידי שמים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים או ששים
2 ראה לעיל ספ"א), על החטא שחטאו, ועונשם בא עליהם מיד. שנה, ומתעוררת השאלה: וְהָרִי נִמְצָאוּ כָּל דֹּר כָּמָה
3 על־בִּלְפָּנֵים, כפי וְכָמָה חֲיָבִי בְּרִיתוֹת
4 שמוצאים אנו בפסוקים ומיתות, – ובכל זאת, וּמִתּוֹת, וְהָאֲרִיכוּ יְמֵיהֶם
5 ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי כָּמָה וכָמָה חֲיָבִי בְּרִיתוֹת ומיתות והאריכו ימיהם
6 בכרת ובמיתתה בידי (ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים.
7 שמים, שמי שהיה חייב בנְעִימִים?¹²

יום שני י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, החי' וכו'.

- 15 אֲךְ הָעֵנִין יוֹכֵן, עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב¹³: "כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ אֲדָם¹⁸, כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הִפְרֵשׁ וְהִבְדֵּל גְּדוֹל כְּאֵדָם תִּתְחַתֵּן
16 וְכוּ", – בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק מִשֵּׁם הַוְיָ"ה עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל, בֵּין הַחֶבֶל שִׁיּוּצָא מִפּוֹ בְּדִיבּוּרוֹ לְהַבֵּל
17 בְּרוּךְ־הוּא, בְּדִכְתִּיב: – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁴: "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חִיּוּצָא עַל־יָדֵי נִפְיָהָ, שֶׁהִבֵּל שִׁיּוּצָא בְּדִיבּוּרוֹ מִלְכָּשׁ בּוֹ
18 חַיִּים", – הרי כתוב כאן בֶּחַ וְחַיּוֹת מַעֲט מוֹעִיר, כָּח
19 "ויפח", וּמֵאֵן דְּנִפַּח – מַעֲט מִן הַקֶּצֶת, וְהוּא
20 מִתּוֹכּוֹ נִפַּח¹⁵ וְכוּ¹⁶. – 3
21 הנופח, נופח מתוכיותו 4 מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדרכיב
22 ומפנימיותו, כך, שהנשמה 5 יופח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
23 עליה כתוב "ויפח", היא 6 ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה
24 מפנימיות האלקות, והיא 7 כלשון בנ"א. כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם
25 שם הוי', כפי שיסביר מיד 8 התחתון עד"מ בין ההבל שיוצא מפיו בדיבורו להבל
26 להלן: וְאֵף שֶׁאֵין לוֹ – 9 היוצא ע"י נפיהה. שביוצא בדיבורו מלוכש בו כח
27 להקב"ה, דְּמוּת הַנּוֹפֵחַ 10 וחיות מעט מועיר והוא בחי' חיצוניות מנפש החיה
28 וְכוּ¹⁷ חֲסִיד־שְׁלֹם, – 11 שבקרבו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלוכש
29 ביצד, איפוא, מתאים 12 בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'.
30 לומר על כך "ויפח", 13
31 ושעם ישראל הם חלק מהקב"ה? אֲךְ דְּכָרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי וְהִבֵּל שֶׁבִּנְפִיחָה הוּא פִּנְימוּת

יום שלישי כ' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, ככה ממש עד"מ... עד עמ' צד, מבחי' האותיות.

- 49 כָּכָה מִמֶּשׁ עַל־דֶּרֶךְ מֵאֵן לִישׁ, – שלפני
50 מִשְׁלַל, הַמְבְּדִיל הַבְּדִלּוֹת הַבְּדִלּוֹת
51 לֵאמֹן קִיָּן, וְשׁ הִפְרֵשׁ¹³ כָּכָה
52 עָצוּם מְאֹד לְמַעַלָּה, בֵּין מִמֶּשׁ עַד"מ הַמְבְּדִיל הַבְּדִלּוֹת לֵאמֹן קִיָּן. יֵשׁ הִפְרֵשׁ
53 כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם, וְאַפְלוֹ¹⁵ עָצוּם מְאֹד לְמַעַלָּה בֵּין כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְאַפִּי הַמְּלָאכִי
54 הַמְּלָאכִים, שֶׁנִּבְרָאוּ¹⁶ שֶׁנִּבְרָאוּ מֵאֵין לִישׁ וְחַיִּים וְקִיּוּמִי' מִבְּחִי' חִיצוֹנוֹת הַחַיּוֹת

בחצצ"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי (1) השייכות לכאן, (2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרץ, – דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדר"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה) – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"ז מתרץ "בירמי" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוה ע"ז, כ"א כמסופר בירמי': הבטחת מת גוי' לכן גוי' – עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדרגה הנביא – לא רק שלא דנוה בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'). וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א. – ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים" ("שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמים") – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב.

לְהַתְּלֵבֶשׁ – הנשמה, בגוף – האדם, שבעולָם הַזֶּה הִתְחַתְּנוּ, – 31
 הרי שהנשמה נמשכה תחלה, מפנימיות החיות והשפע, ורק 32
 מפאת התלבשותה בגוף, נמשכה על-ידי בחינת האותיות, שהן 33
 בחינה של חיצוניות. הרי שההבדל בין מלאכים לנשמות הוא, 34
 שנשמות הן מפנימיות 35
 האלקות, היא שם הוי' 36
 (כפי שיוסבר להלן), 37
 ומלאכים הם מבחינה של 38
 חיצוניות – שם אלקים. 39
 וְלִבְנֵי נִקְרָאוּ הַמְּלָאכִים 40
 בְּשֵׁם "אֱלֹקִים" בְּכַתּוּב, 41
 וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב: 21 "כִּי ה' 42
 אֱלֹקֵיכֶם (הוא) 22 אֱלֹקֵי 43
 הָאֱלֹקִים גו' 23, – האל- 44
 ה של המלאכים, "הודו 45
 לְאֱלֹקֵי הָאֱלֹקִים גו' 24, – 46
 של המלאכים, "וַיִּבְּאוּ בְנֵי 47
 הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב גו' 25, 48
 – המלאכים באו להתייצב 49
 לפני הקב"ה, הרי 50
 שהמלאכים נקראים בשם 51
 "אלקים". לְפִי שְׁנִינְקַת 52
 חִיּוֹתָם – של המלאכים, 53
 הִיא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת – 54
 האלקות, שְׁהִיא בְּחִינַת 55
 הָאוֹתִיּוֹת לְבָד, וְשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת לְגַבִּי שֵׁם 56
 הַיְוָ"ה בְּרוּךְ-הוּא. אֲבָל נִשְׁמַת הָאָדָם, שְׁהִיא מִבְּחִינַת 57
 פְּנִימִיּוֹת תְּחִיּוֹת, – האלקית, הִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הַיְוָ"ה בְּרוּךְ- 58
 הוּא, כִּי שֵׁם הַיְוָ"ה מוֹדֶה עַל פְּנִימִיּוֹת תְּחִיּוֹת, שְׁהִיא לְמַעְלָה 59
 מְעַלָּה מִבְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת. 60

אִי-נִסּוּף בְּרוּךְ-הוּא לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ – של שפע 1
 וחיות, נִקְרָאת בְּשֵׁם "יוֹם פִּי" עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, – כמו רוח 2
 הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מדבר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: 3
 "וַיִּבְרָח פִּי – נברא, כָּל צָבָאם", וְהִיא בְּחִינַת חִיּוֹת 4
 הַמְּלָכִשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת 5
 שֶׁבְּעֶשְׂרָה מִאֲמֵרוֹת 6
 (שֶׁהֵן – האותיות, בְּחִינַת 7
 כָּלִים וְהַמְשָׁכוֹת וכו', – 8
 מהחיות האלקית, כְּמוֹ 9
 שֶׁכָּתוּב: 10
 אֲמָרִים – ספר ה"תניא", 11
 חֶלֶק ב – "שער היחוד 12
 והאמונה", פָּרָק יא); 13
 וּבִין נִשְׁמַת הָאָדָם, 14
 שֶׁנִּמְשָׁכָה תְּחִלָּה 15
 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת תְּחִיּוֹת 16
 וְהַשְּׁפַע שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֵיךְ 17
 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ 18
 שֶׁכָּתוּב: – לגבי הנשמה, 19
 הַלְשׁוֹן "וַיִּפַּח וְגו'", – 20
 שבאמור לעיל, מורה 21
 המלה "ויפח" על פנימיות 22
 החיות והשפע, כי הנופח – 23
 נופח מתוכו ומפנימיותו, 24
 הרי שהנשמה נמשכה 25
 תחלה מפנימיות החיות והשפע של אי-נסוף ברוך-הוא. אלא, 26
 שלאחר מכן, בגלל כניסת הנשמה בגוף – וְאַחֲרֵי-כֵן יִרְדֶּה 27
 בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרְגָּה, גַּם כֵּן, עַל-יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת – כפי 28
 שהדבר במלאכים המתהווים מאותיות, אלא שכאן הן האותיות 29
 שֶׁבְּמִאֲמָר: "נַעֲשֶׂה אָדָם וכו'" 20, – מהן נברא האדם, כְּדִי 30

יום רביעי כ"א תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, שם הוי' וכו':

הספירות: כְּנוֹדַע מִמַּאֲמָר אֱלִיהֵו: – ב"פתח אליהו" שבהקדמת 69
 'תיקוני זוהר': "אֵנֶת הוּא דְאִפִּיקַת – אתה הוא זה שהוצאת, 70
 האצלת, עֶשֶׂר תִּקּוּנִין, – 71
 עשרה תיקונים, וְקִרְיָן 72
 לְהוֹן – וקוראים להם, 73
 עֶשֶׂר סְפִירָה, – עשר 74
 ספירות, לְאִנְהֵגָה בְּהוֹן 75
 עֲלִמִּין סְתִימִין וכו', – 76

וְבִיאור הָעֲנִין, – איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק 61
 משם הוי' – כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי', 62
 ישנם גם ב"חלק" זה – 63
 בנשמה? רבנו הזקן מסביר 64
 להלן, שבשם הוי' נכללות 65
 עשר הספירות, ובמקביל 66
 ישנם בנשמה עשרה 67
 כוחות שהם כמו עשר 68

אגרת התשובה

וביאור הענין

כְּנוֹדַע מִמַּאֲמָר אֱלִיהֵו הוּא דְאִפִּיקַת עֶשֶׂר תִּקּוּנִין
 וְקִרְיָן לְהוֹן עֶשֶׂר סְפִירָה לְאִנְהֵגָה בְּהוֹן עֲלִמִּין סְתִימִין

19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' "ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

בשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין
דאגליון, - לעולמות הגלויים, וכמו - למשל, האדם
שרוצה²⁶ לגלות חכמתו לאחרים על-ידי דבורו על-דרך
משל - נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה - של שם
הוי, כי הוי"ו מורה על
המשכה מלמעלה
למטה, - כציור האות ו'
בכתב בגשמיות, קו
מלמעלה למטה, ונס -
מטעם נוסף יש לכך
שייכות לאות ו', שכן
המשכה זו - הנמשכת
לעלמין דאגליון, היא
על-ידי מדת חסדו
וטובו - של הקב"ה,
ושאר מדותיו
הקדושות, הנכללות
בדרך כלל במספר שש,
- במספר האות ו',
שכפסוק²⁷: "לך ה'
הגדלה וכו'" עד "לך ה'
הממלכה וכו'", ולא
"עד" ככלל - בחינת "לך
ה' הממלכה" איננה בכלל
המדות, כי מדת מלכותו
יתברך נקראת בשם
"דבר ה'", - ענין של
דיבור, ולא מדה כמו שאר
המדות, כמו שכתוב²⁸:
"באשר דבר מלך
שלטון", - וכך, בחינת
מלכות למעלה, היא ענין
של דיבור, ונכללת

אגרת התשובה

וכו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא
בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות
בשם הוי"ו ב"ה. כי הוי"ו שהיא בחי' נקודה לבד
מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם
שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוין
שעל הוי"ו רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה
מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר
שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין
סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי'
התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור
וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' המשכה וההשפעה
מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת
המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאגליון,
וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו
נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי
הוי"ו מורה על המשכה מלמעלה למטה. וגם
המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו
הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שכפסוק
לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו' ולא עד
בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמ"ש
באשר דבר מלך שלטון ונכללת ונרמזת באות ה"א
אחרונה של שם הוי". כי פנימ' ומקור הדיבור הוא ההבל
העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע
מהגרון וכו'. וגם הברת ה"א היא בחי' הבל לבד
כמ"ש אתא קליא דלית בה מששא. ואף שאין לו

להנהיג בהם עולמות סתומים (נעלמים) שאינם מתגלים,
ועולמות גלויים וכו'.²⁶ אנת חכים ולא בחכמה ידיעא, -
אתה חכם, אתה בעל החכמה, אבל לא בחכמה הידועה
לנבראים, אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'. - אתה מבין,
אתה בעל כוח הבינה,
אבל לא בבינה הידועה
לנבראים, וכך הלאה, כל
עשר הספירות, וכל
העשר ספירות נכללות
ונרמזות בשם הוי"ו
ברוך-הוא. כי הוי"ו, -
של שם הוי", שהיא
בחינת נקודה לבד, -
האות יו"ד מורכבת
מנקודה בלבד בלי
התפשטות באורך ורוחב,
מרמזת לחכמתו
יתברך, - ספירת החכמה,
שהיא - בחינת וספירת
החכמה, היא בבחינת
העלם והסתר קדם -
לפני, שבאה לבחינת
התפשטות וגילוי ההשגה
וההבנה (והקוין שעל
הוי"ו רומז לבחינת
רצון העליון ברוך-הוא,
- בחינת כתר, שלמעלה
מעלה ממדרגת בחינת
חכמה עילאה, כנודע).
ואחר שבאה לבחינת
התפשטות וגילוי ההשגה
וההבנה לעלמין סתימין
לעולמות סתומים -
כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה
בהשגה והבנה, שהיא מדרגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת
בחינת וספירת בינה, באות ה"א, - של שם הוי", שיש לה -
לאות ה', בחינת התפשטות לרוחב, המורה ומרמז על
הרחבת הביאור וההבנה, - ענינה של "בינה", וגם לארץ, -
לאות ה' גם התפשטות לאורך, המורה על בחינת ההמשכה
וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. - לעולמות
סתומים (נעלמים) - שנמשכת ויורדת אליהם השפעה מספירת
הבינה, שתהיה להם השגה והבנה באלקות. ואחר-כך,

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא" . ולא בבינה ידיעא. אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בחי' ב"ב כ"מ) - ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" - כי יש קוין למטה מעצם הוי"ו ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ח, ד. 31. נוסח "אקדמות".

1 כיצד, איפוא, מתאים לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן
2 ממשות לאות שאין בה ממשות? — אך דברה תורה כלשון בני
3 אדם, — באדם קיים הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מצינים
4 הבדל זה, כי ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות
5 ה' לבין שאר האותיות.
6 בשנים, — וכן מטעם נוסף
7 מתאים המשל — אף שאין
8 לו דמות הגוף חסדו שלום,
9 שנים "דבר ה'" — מורכב
10 בכיול, מב"ב אותיות,
11 המתחלקות לה' חלקן
12 המוצאות, — מהן באות
13 האותיות שלמטה, ובהן
14 נברא כל היצור — כל
15 הנבראים, (וכמו)
16 שנתפאר בלוקמי
17 אמרים — ספר התניא,
18 חלק ב' — "שער היחוד
19 והאמונה" פרק יא, באור
20 ענין אותיות אלו).
21 על-כל-פנים, הסביר כאן
22 רבנו הזקן, איך כל עשר
23 הספירות נכללות ונרמזות
24 בשם הוי'. — להלן יסביר,
25 איך גם בנשמה, להבדיל,
26 שהיא חלק משם הוי',
27 ישנם עשר בחינות
28 וכוונות, שענינם דומה לעשר הספירות. ובהם על-דבר
29 משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, — בין ה"למעלה" לבין
30 נשמה שהיא נברא, כך הדבר גם בנשמת האדם, שהיא
31 בחינת נפש האלקית דמתוכיה נפש — על כך כתוב הלשון
32 "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, כי הקב"ה נופח
33 את הנשמה מתוכיותו ומפנימיותו, הרי כיוון שהנשמה היא
34 מפנימיות האלקות, הוא שם הוי', הרי כשם שבשם הוי' ישנן
35 עשר ספירות, כך גם בנשמה: יש בה — בנשמה בחינת שכל
36 הנעלים, — בחינת וכוונת החכמה, המרמז באות יו"ד, — שהרי
37 בשם שהאות יו"ד היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא
38 נקודה בלבד), כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו
39 עדיין שום התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת בלבד,
40 שבכחו לצאת אל הגלוי, להבין ולהשפיל פאמתו ותפארתו
41 — באמיתת יחודו, ובגדלותו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא
42 דילה, — כל אחד ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו.

אגרת התשובה

דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם.
בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה'
חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמו"ש בלק"א
ח"ב פי"א ביאור ענין אותיות אלו). וככה ממש עד"מ
המבדיל הבדלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי'
נפש האלקי דמתוכיה נפש יש בה בחי' שכל הנעלים
המרומו באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגלוי להבין
ולהשכיל באמתתו ית' ובגדלותו וכו' כל חד וחד לפום
שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר
מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדלותו
ית' אזי מרומזת בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם
אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו
והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן
במוחו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו.
ומזה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצות
בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם
ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית'
נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא
בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

— עד כדי כך הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח,
ש"יונה" בו ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו
מרמזת האות יו"ד. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו
ובינתו להתבונן בגדלותו ותפארתו, אזי מרמזת בינתו — כוח
הבינה, באות ה"א, שיש
לה רחב, — המרמז על
רוחב ההבנה, וכן אדר, —
לאות ה"א יש גם אורך,
המורה על ההמשכה
מלמעלה למטה, — כדי
להוליד מבינתו
והתבוננותו בגדולת ה'
אהבה
ותולדותיהן — שאר
המדות הנקראות
"תולדות" ו"ענפים" של
אהבה ויראה, במחו
ותעלומות לבו, — כך
הדבר בתחילת הולדת
המדות, כשהן ישנן במוח
ובתעלומות הלב בלבד.
אבל, באופן גלוי אין הוא
מרגיש עדיין אהבה או
יראה בלבד, ואחר-כך —
יביא להולדת המדות
בבחינת התגלות לבו.
ענין זה, שיוור מהשכל
וההבנה להיות ענין של מדות — זו הרי ירידה מלמעלה למטה
(שכן, שכל הוא הרי למעלה ממדות), על כך מורה האורך
שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה, שמהשכל יתהוו
מדות. ומזה — מהמדות אהבה ויראה וכו', נמשכה עבודה
האמיתית בעסק התורה והמצות, בקול ודבור או מעשה,
— לקיים מצוות במעשה, העבודה האמיתית בלימוד תורה וקיום
מצוות, היא הרי כשזה בא מתוך אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי
שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון של ספר התניא), וכשזה יורד
למטה ומתבטא בלימוד תורה ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה,
הרי הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. — שכן, האות וא"ו היא ענין
הקול והדיבור, והאות ה"א היא ענין המעשה. וכן ההתבוננות
להבין ולהשכיל פאמתו וגדלותו ותפארתו, נמשכה גם-כן
מהתורה, — שכן, עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו
להבנת אמיתת וגדלות הקב"ה, דאורייתא מחכמה נפקא, —
תורה באה מחכמה, היא בחינת יו"ד של שם הוי' וכו':

יום חמישי כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צה, פרק ה. והנה... עד עמ' 190, כדלקמן):

- 1 **פָּרָק ה.** בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי,
- 2 היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי',
- 3 שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה,
- 4 שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה,
- 5 היה עליה לרדת בסתר
- 6 המדריגות, על־ידי ה"דיבור"
- 7 שלמעלה, במאמר "נעשה" 1
- 8 אדם". כלומר, הנשמה גם כן 2
- 9 עברה אחרי־כך דרך הדיבור 3
- 10 שלמעלה, אבל היא באה 4
- 11 בתחילה מפנימיות האלקות. 5
- 12 לכן כתוב על הנשמה הלשון 6
- 13 "ויפח", שהכוונה ב"ויפח" 7
- 14 היא, שזה בא מהפנימיות. 8
- 15 שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח" 9
- 16 (הנופח – נופח מתוכו 10
- 17 ומפנימיותו). וכיוון שהנשמה 11
- 18 היא חלק משם הוי', לכן 12
- 19 קיימים גם בה עשרה כחות. 13
- 20 בדוגמה לעשר ספירות 14
- 21 הכלולות בשם הוי'. בפרק 15
- 22 הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם
- 23 מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על־ידי
- 24 הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה
- 25 בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא
- 26 כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור). כך,
- 27 שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה:
- 28 פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות
- 29 הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של
- 30 החיצוניות, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).
- 31 **וְהָנָה, הַמְשַׁכֵּת וְיִרְדֵּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְעוֹלָם הָהָא**
- 32 **לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם,** – שזה בא מהדיבור שלמעלה,
- 33 מהמאמר "נעשה אדם", **נִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וּמִקּוֹר**
- 34 **הַדִּיבּוּר, הוּא הֶבֶל הָעֵלְיוֹן, הַמְרָמֵז בְּאוֹת ה' אֶת־תַּתְּאָה** –
- 35 האות ה' האחרונה של שם הוי', כְּנֹכַח לְעֵיל, – שייכותה של
- 36 האות ה' ל"הבל", וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּפֹּחַ בָּאָפִי נְשָׁמַת חַיִּים,

אגרת התשובה

פָּרָק ה והנה המשכת וירדת הנפש האלקי לעוה"ז להתלבש בגוף האדם

נמשכה מבחי' פנימי' ומקור הדיבור הוא הבל העליון המרומו באות ה"א תתאה כנ"ל וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ומאן דנפח וכו'.
ו"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו פי' כמו חבל עד"מ שראשו א' קשור למעלה וקצתו למטה. כי הנה פשט הכתוב מ"ש ויפח הוא להורות לנו כמו שעד"מ כשהאדם נופח לאיזה מקום אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחי' הבל העליון. אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת

הוא כמו חבל, על־דֶרֶךְ־מִשָּׁל, שֶׁרָאִשּׁוֹ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקֶצֶתּוֹ לְמַטָּה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה" והקצה השני מלוּבֵשׁ בגוף. כִּי הֵנָּה, פֶּשֶׁט – פירוש,
הַכְּתוּב: מֶה שֶׁכְּתוּב: – לגבי הנשמה: "ויפח", הוא להורות לנו, כמו שֶׁעַל־דֶרֶךְ־מִשָּׁל כִּשְׁהָאָדָם נוֹפֵחַ לְאִיזֵה מְקוֹם, אִם יֵשׁ אִיזֵה דָבָר חוֹצֵץ וּמַפְסִיק בֵּינֵיהֶם – בין האדם הנופח לבין הדבר שעליו הוא נופח, אִין הֶבֶל הַנוֹפֵחַ עוֹלָה וּמִגִּיעַ כָּלֵל לְאוֹתוֹ מְקוֹם, – עליו הוא נופח: כִּכָּה מִשָּׁל – בנמשל, אִם יֵשׁ דָּבָר חוֹצֵץ וּמַפְסִיק בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְבְּחִינַת הֶבֶל הָעֵלְיוֹן. – אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אֲךְ בְּאֵמֶת, אִין שׁוֹם דָּבָר גִּשְׁמִי וְרוּחָנִי חוֹצֵץ לִפְנֵינוּ וְיַתְּרָה, כִּי – הרי כתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", ו"מלא כל הארץ כבודו", ו"לית אתר פנוי מיניה" – אין מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, כִּפְּשָׁטִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין בהשטתם?) - י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיקה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה" צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחר הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי') ה"ז עד"מ שכאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דריפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד.
4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מבאי כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרכי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שור"ע יו"ד רס"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג.

והוא על־הַדָּד־מִשָּׁל, מַחְבֵּל עַב שׁוֹזֵר מִתְרִי"ג – 613, חֲבָלִים 45
דָּקִים, כָּכָה חֲבֵל הַהִמְשָׁכָה הַנּוֹכְרִי לְעֵיל כָּלֹל מִתְרִי"ג – 46
613, מִצּוֹת¹⁰, – כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי, 47
וּכְשֶׁעוֹבֵר חֲסִי וְשָׁלוֹם עַל אַחַת מֵהֵנָּה – על אחת מתרי"ג 48
המצוות, נִפְסַק חֲבֵל 49

הַדָּק – שכנגד אותה 50
מצוה, וְכוּ'. – וכשנפסקים 51
מספר מרובה יותר של 52
חבלים דקים, על־ידי 53
שהוא עובר חס־ושלום 54
על כמה וכמה מצוות, 55
נגרמת חלישות גדולה 56
בחבל. ואילו "כרת" הוא 57
ענין שהחבל כולו נכרת 58
ונפסק רחמנא־לצלח. אַךְ 59
גַּם בְּחֵיב בְּרַת וּמִיתָה 60
נִשְׁאָר עֲדֵין בּוֹ הַרְשִׁימוֹ 61
– הרשם, מִנְפָּשׁוֹ 62
הַאֲלֵקִית, וְעַל־יְדִיָּהּ 63
יָכוֹל לְחִיּוֹת עַד חֲמִשִּׁים 64
– אם הוא חייב כרת, או 65
שָׁשִׁים – אם הוא חייב 66
מיתה בידי שמים, שָׁנָה 67
וְלֹא יוֹתֵר – מזמן נקוב 68
זה. (וְכֵן שֶׁכְּתוּב בְּשֵׁם 69
הָאֲרִיז"ל שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ – 70

במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, בְּחִינַת 71
הַמִּקְיָה וְכוּ'. – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות 72
פנימית, כי נשמתו נכרתה משרשה, אבל הרי הוא מקבל חיות 73
מבחינת ה"מקיה", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו 74
נכרתה מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו, 75
הרי היה יכול לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? – אלא, 76
האמור לעיל בשם האריז"ל) אֵינוֹ עֲנִין לְחַיֵּי נְשִׁמּוֹת הַנוֹף¹¹, 77
– שמבחינת ה"מקיה" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם 78
מהנפש האלקית, וּמִיָּדֵי – ומדובר, עַד חֲמִשִּׁים שָׁנָה, – 79
כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי 80
בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיה", או בִּזְמַן הַזֶּה כְּדִלְקָמָן): 81
– כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה 82
על־ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל 83
ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי', 84
שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר 85
מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח 86
שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיה" (כמאמר 87
האריז"ל). 88

1 מִתַּחַת אֵין עוֹד, – בלעדי הקב"ה, וְאִיהוּ מִמְּלֵא כָּל עֲלָמִין
2 וְכוּ', – הוא יתברך מלא כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה
3 נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיסתייר
4 עליו יתברך, אֵלֶּא כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בִּישְׁעֵיהָ: "כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם

5 הָיוּ מְכַדִּילִים בִּינֵיכֶם
6 לְבִין אֱלֹהֵיכֶם". וְהַטַּעַם,
7 – מדוע יש בכוח העוונות
8 לכסות ולהבדיל בין
9 הנשמה לאלקות, הוא:
10 לְפִי שֶׁהֵם – העוונות, נִגְדֵּי
11 רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא
12 הַמַּחֲיָה אֶת חֲבֵל, כִּמּוֹ
13 שֶׁכְּתוּב⁸: "כָּל אֲשֶׁר
14 חָפֵץ ה' עֲשֶׂה בְּשָׁמַיִם
15 וּבָאָרֶץ" – הכל, מהשמים
16 עד הארץ, נברא ברצונו
17 של הקב"ה, (וְכֵן)
18 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, – בפרק
19 ד', שֶׁהוּא – הרצון
20 העליון, מְקוֹר הַשְּׁפָעַת
21 שֵׁם הַיְיָ, וְנִרְמָז בְּקוּצוֹ
22 שֵׁל יו"ד. – של שם הוי',
23 וכיון ששם הוי' הוא מקור
24 ההשפעה לכל הנבראים,
25 הרי דבר שהוא נגד מקור
26 ההשפעה של שם הוי'

27 (והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה.
28 ואם כך – הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות
29 האלקית שממנה־הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף
30 האדם. וְזֶהוּ עֲנִין הַכְּרַת, שֶׁנִּכְרַת וְנִפְסַק חֲבֵל הַהִמְשָׁכָה
31 מִשֵּׁם הַיְיָ בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁנִּמְשָׁכָה מִה"א תַּתָּא – האות ה'
32 האחרונה של שם הוי', כְּנֻכָּר לְעֵיל, – הרי שאין הנשמה
33 שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של
34 יהודי היא מהקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית
35 המקדש – כך יסביר להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של
36 הגוף, וְכִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפָרֶשֶׁת אֱמֹר: "וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא
37 מִמְּלִפְנֵי, אֲנִי ה'" – כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא
38 נכרת מהוי', ובלשון רבנו הזקן: "מִלְּפָנֵי" דִּיקָא. – ממני דוקא,
39 משמעות הכריתה היא שהוא נכרת מפנימיות האלקות, שהיא
40 (כאמור לעיל) שם הוי'. וּבִשְׁאָר עֲבֻרוֹת שְׂאִין בְּהֵן בְּרַת –
41 עַל־כָּל־פְּנִים הֵן פּוֹגְמִין – את הַנֶּפֶשׁ, כְּנֻדָּע; וּפְגָם, הוּא
42 מִלְּשׁוֹן פְּגִימַת הַסִּבִּין. – סבין שחיטה פגום, היינו שחסר משהו
43 באותו מקום; כך גם בעניננו, שחסר משהו מחבל ההמשכה
44 שמשם הוי' אל הנשמה, כפי שרבונו הזקן מסביר מיד להלן:

7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא – דכאז"א מקבל חיות כפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהינה בב"א ועוד. ואולי מוכן עפמשנת" בקר"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

יום שישי כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 190, פרק ו. אמנם זהו... עד עמ' צו, כנודע לי"ה.

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בומן שהיו ישראל במדרגה

עליונה כשהיתה השכינה שורה

בישראל בבחמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם

רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי' פנימי' השפע

שמשפיע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר

שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה

כמ"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת

בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה

למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה ב"ס דנוגה

המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל

הצומח כמארו"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו

אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך

לחיות, כאמור, שבשעה שעלידי ענין של כרת נכרת ונפסק

"חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש",

שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אך לאחר שירדו

ממדרגתם, וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, -

שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרוא-אחרא, שזה ענין של

סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות, במו

שכתוב⁵: "ובפשעיהם שלחה אמכם", - "אמכם" היינו

השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת

ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם

הוי' זה ה' תתאה של שם הוי' שכאמור לעיל - משם בא "חבל

ההמשכה" לנשמה. דהיינו שירדה השפעת בחינת ה"א

תתאה - של שם הוי', הנזכר לעיל, ונשתלשלה ממדרגה

למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה בעשר

ספירות דנוגה, - בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם

טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁶,

המשפיעות שפע וחיות עלידי המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם, לכל החי הגשמי שבעולם הזה, -

שחיותם באה מקליפת "נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים

והשרים, וגם לכל הצומח, - שגם חיותם, המתבטאת בענין של

צמיחה, שהם צומחים מקטן לגדול - באה גם כן מקליפת "נוגה"

1 פרק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך

2 הסוד, הקדים להסביר מה שמחפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים,

3 שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי

4 שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך

5 השאלה: הרי ראינו הרבה

6 חייבי כריתות ומיתה בידי

7 שמים שחיו את שנותיהם

8 באריכות ימים ו"בנעמים"? 2

9 כדי להבהיר שאלה זו, הסביר

10 רבנו הזקן, שהנשמה היא

11 חלק משם הוי', וגם פנימיות

12 הנשמה וגם חיצוניותה הן

13 שתיהן באופן של "ויפח"

14 ("ויפח באפיו נשמת חיים"). 8

15 כלומר, מפנימיות האלקות: 9

16 פנימיות הנשמה באה

17 מפנימיות שם הוי' ושם הוי'

18 הוא הרי הפנימיות שבאלקות. 11

19 וכן חיצוניות הנשמה

20 הנמשכת (בגוף) עלידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות

21 הדיבור. ושתייהן - פנימיות וחיצוניות הנשמה - הן באופן של "ויפח".

22 שבוה נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת

23 בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה

24 נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה,

25 הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפחיה". שבשעה שקיים דבר החוצץ

26 ומפסיק בין הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הנופח מגיע

27 למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק,

28 אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר

29 המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל

30 נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות

31 הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין

32 של כרת רחמנא-ליצלן החותך את חבל ההמשכה - עלולה אז החיות

33 שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף, וממילא היה משפיע הדבר

34 להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו

35 חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו

36 לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק

37 בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של

38 בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה עלידי

39 שם הוי'. ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני

40 ישראל יכולה להימשך באמצעות "קליפה" (כלומר, שחיות הקדושה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם - עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שעי' מעשה בני אדם יכוא גלות השכינה"? ועי' מביא ראי' וגם ביאור: א) ראי' - שכן הוא ב) ביאור - מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד - בנוגע לכללות העולם. בפ"ה - בנוגע לנשמה דכאו"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד", כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)".

- 1 על-ידי המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר רבותינו
2 זכרונם לברכה¹⁰: "אין לך כל עשב מלמטה שאין לו מזל
3 וכו'". — למעלה — המכה בו ואומר לו גדל, המשפיע בו ענין
4 הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם
5 על-ידי קליפת "נוגה", לכן
6 — ואין יכול גם החוטא
7 ופשיעו ישראל לקבל
8 חיות לגופם ונפשם
9 הפחמיות — גם כן מקליפת
10 "נוגה", כמו שאר בעלי
11 חיים ממש, — המקבלים
12 חיותם על-ידי קליפת
13 "נוגה", כמו שכתוב¹²:
14 שקיים מצב שהאדם הוא
15 "נמשל בפחמות נדמו".
16 — משולים ודומים
17 לבהמות, ואדרבה —
18 להיפך, לא זו בלבד שהוא
19 גם יכול לקבל חיותו
20 מקליפה, כמו בהמה ושאר
21 דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו
22 משם ביותר שאת יותר עז, — יותר מאלה, על-פי המבואר מזהר
23 הקדוש פירש פקודי, שכל שפע וחיות הנשפעת לאדם
24 התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או
25 בדיבור או בהרהורי עברה וכו'¹³ — בשלשה לבושי מחשבה
26 דיבור ומעשה, הכל — כל השפע והחיות הללו, נשפע לו
27 מהיכלות הסטרא-אחרא המכארים שם ביותר הקדוש. —
28 וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא-אחרא, מהם באה החיות
29 למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה.
30 והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל הנשפעת מהיכלות
- הסטרא-אחרא, — זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים
של רע, או מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות
טובות וקדושות וכו', — כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים,
שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. כי "זה לעצמת זה
עשה האלקים" וכו'¹⁵. —
לעומת כל דבר
שבקדושה, יש כנגדו
בקליפה וסטרא-אחרא,
והיכלות הסטרא-אחרא
מקבלים ויונקים
חיותם מהתלבשות
והשתלשלות השפע
דעשר ספירות דנוגה, —
איך השפע בא ויורד
ממדריגה למדריגה עד
שהשפע יורד בהיכלות
ה"סטרא אחרא", הקלולה
— קליפת "נוגה" כלולה,
מבחינת טוב ורע, היא
מבחינת "עץ הדעת" וכו',
— בחינת עץ הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כנודע ליודעי חן.
— ליודעי חכמת הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם
אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא-אחרא",
שממש מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה,
דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא —
לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא-אחרא" כשאר בעלי
חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא
ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא
הוא הממשיך להן זאת, לכן הוא מקבל החלק הראשון
מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן,

יום שבת קודש כ"ד תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צו, והנה יעקב... עד עמ' 192, נאמר וכו':

אגרת התשובה

- 66 וראשו אחד למעלה
67 וראשו השני למטה, אם
68 ימשך אדם בראשו השני
69 — יענע וימשך אחריו גם
70 ראשו הראשון כמא
- והנה
יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו
א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשך אדם בראשו
השני יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמא
- 61 ובלשון רבנו הזקן: והנה,
62 "יעקב חבל נחלתו"¹⁴
63 בתיב¹⁵, — נשמתו של
64 יהודי היא כמו חבל, על
65 דרך-משל, כמו החבל

10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושע' לי יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב"וכו" — ואולי הכוונה ל"וגם אם אינו כו" (שבח"א פ"א) דלי 'וגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע — באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו')". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? ! והביאור — שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו — יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ב"ס דנוגה — קליפת נוגה (הלבוש — בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה — עדמש"כ לעיל נד, סע"ב [וא"כ — אינו כמש"כ בס' הר"י שי' קארף. וצ"ע]. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרך כשירדו ממדרי' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד. 16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל

כי ברכה והצלחה בבני ישראל הן דוקא על-ידי פרנסה בשמירת
שבת ודיני התורה בכלל. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם
לברכה¹⁹: "אין בדינו לא משלות הרשעים וכו"²⁰ — שהם
חיים בטוב, "בדינו" דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר החרבן.
— מפני שמקבלים אז חיות
מהקליפות. וזהו בחינת
גלות השכינה כביכול, —
כשמ"ה תתאה" של שם
הוי' נמשך בקליפות,
להשפיע להיכלות
הסטרא-אחרא אשר
שנאה נפשו יתברך. —
יצטרך הקב"ה להשפיע
להן תוספת השפעה, יותר
מאשר הוקצב להן מראש
לינוק מקדושה, וזאת — כדי
שיהיה ענין הבחירה וענין
העבודה. ויבשהאדם
עושה תשובה נכונה —
אין מסלק מהם —
מהקליפות, להשפיע
שהמשיך — בהן, במעשיו
ומחשבותיו, כי
בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. — והיהו נוטל
מחן ההשפעה שנמשכה בהן על-ידי "גלות השכינה" בתוכן. וזהו
— מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד'
מהזוהר הקדוש). ושובה של "ה' תתאה" היא "תשובה תתאה",
תשוב ה'"א תתאה" — שבה מבחינת גלות, וכמו שכתוב²¹:
"ושב ה' אלקינו" — מקור נשמתו, את שבותך, כלומר עם
שבותך, — הוא עצמו ישוב עם שובך, וכמאמר רבותינו
זכרונם לברכה²²: "והשיב לא נאמר וכו'": — אלא "ושב",
והכוונה היא שהוא עצמו ישוב מהגלות, על-ידי שיהודי שב
גלות, — שב "אלקינו" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם
ומקורה מבחי' ה'"א תתאה" — ה' אחרונה של שם הוי',
הנוכח לעיל, — שבשעה שהוא עושה עבירה, הוא ממשיך
ומוריד השפעתה — של "ה' תתאה", משם שרשו ומקורו,
על-ידי מעשיו הרעים
ומחשבותיו עד תוך
היכלות הסטרא-אחרא
כביכול, שמשם —
מהיכלות הסטרא-אחרא,
הוא מקבל מחשבותיו
ומעשיו. — ולמרות
שהסביר לעיל, שבחיבי
כריתות נפסק "חבל"
להמשכה" משם הוי',
כיצד, אפוא, הוא יכול
על-ידי חבל זה להמשיך
תוספת יניקה לסטרא-
אחרא? — אלא שמובא
בחסידות, שרושם מהחבל
(חיצוניות החבל) נשאר,
ולכן הוא יכול על-ידי זה
להמשיך תוספת יניקה
ב"סטרא-אחרא". ומפני
שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה, לכן הוא נוטל חלק
בראש, — חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול
לקבל השפעתו מקליפות וסטרא-אחרא, אלא הוא מקבל יותר
השפעה ודי' למבין. — אלא, אף-על-פי-כן כתוב בחסידות¹⁸,
סוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, כי יהודי יכול רק באופן
זמני לקבל השפעתו מסטרא-אחרא, ולא לזמן ממושך, כי אין זה
המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה
בשיחה קדושה, בשייכות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל, שיש
להסביר ליהודי, שהריוח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו
לדעת, שהסוף של ריוח זה וניצול הריוח לא יכול להיות טוב,

— קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה? ! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם — ועפ"ז מובנים כמה
שינויים מפרק לפרק. — שזהו (כסיום הענין דהכתוב — ע"י) שיעקב — חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו),
מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו — הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב) (ולכן בפמ"ה שא"צ
לשלול ענין וביאור שקדמו — לא הוסיף "כתיב") והפכי מהנ"ל) — שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע
לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: ההחבל ממשיך לאחרים) (ולא כבפ"ה —
ליעקב) — ירידה למטה מיעקב חבל — עד תוך היכלות כו' — שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל
שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו')¹⁸. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה — ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות
ז, א). (2) השלוה דבשביל לטרוח כו' — למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים — דבזמן הגלות דוקא — הרשע מקבל
חיות (וגם יכול להיות בנעימים — כדלעיל רפ"ד) — ומקבל — בראש (וגם באיכות — היינו — שלוח) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו
כו". ראה להלן עמוד 1239. 21. נציבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

יום ראשון

יום רביעי

יח תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים.

דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאונא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.

אדמו"ר הזקן התבטא על ר' משה ווילענקער: למשה יש מוחין דגדלות, ובפועל השנים שהתיגע הוא יגע [=השיג] מוחין רחבים.

שלוש שנים הכין ר' משה ווילענקער את עצמו ל'יחידות' אצל אדמו"ר הזקן, ואחר־כך נשאר שבע שנים בליאזנא כדי לישם את ה'יחידות' בעבודה בפועל.

יום שני

יום חמישי

יט תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: אך הענין . . . צד החי' וכו'.

מהנהגות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה ימים, היה אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך - בלא שם ומלכות.

יום שלישי

יום שישי

כ תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.

תהלים: צוקד.

תניא: ככה ממש . . . צד האותיות.

שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען - ג-טליכקייט בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

שלושה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד, ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה, ורק בחסדי השי"ת יתברך עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען [=קולטים] - אלקות בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

יום
רביעי

שבת

כא תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קדיקה.
תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחנינו בין המצרים ואפלו בשבת.

כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל, שִׁבְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל תֹּכִיּוֹת נִקְדַּת פְּנִימִית לָכֵבוּ הוּא מִקְדָּשׁ לְשִׁבְתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהִנֵּה מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, גַּם בְּזִמָּן הַגְּלוּת וְהַשְּׁמוּם, קָדוֹשׁ הוּא. וְכִדְאִיתָא בְּשִׁמוֹת רַבָּה פֶּרֶק ב', "אמר רבי אחא, לְעוֹלָם אֵין הַשְׁכִּינָה זֹזָה מִכְתֵּל הַמַּעֲרָבִי". וְכָל עֲנִין הַשְּׁמוּם הוּא בְּהַבְנִינִים, וְכֵן הוּא גַם בְּמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שִׁבְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, דְּהִיסוּד הוּא שְׁלָם זָךְ וְטָהוֹר, וְכִמוּ שְׁכָתוֹב "אני ישנה ולבי ער", וְאִיתָא [וַיִּשְׁנֶן] בְּמִדְרָשׁ רַבָּה "אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דְּכָל עֲנִין הַשְּׁמוּם, רַחֲמָנָא לְעֻלָּן, שִׁישְׁנוּ בִּישְׂרָאֵל, הוּא רַק בְּדַגְמַת הַבְּנִינִים שֶׁמְחוּץ לְהִיסוּד, אֲבָל הִיסוּד דְּמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי הוּא בְּקִדְשָׁתוֹ.

יום
חמישי

יום ראשון

כב תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מט"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קורקו.
תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.

אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאָר די קאַפּ און ריין די האַרץ. א חסידישע הנהגה טובה מאַכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטאַרקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.

אֲדֹנִי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] אָמַר: פִּתְגָּם חֲסִידֵי מִבְּיָא לִ'רֹאשׁ צִלּוּל' וּמִנְקָה אֶת הַלֵּב. הִנֵּהגָה טוֹבָה חֲסִידִית עוֹשֶׂה אֹרֶךְ בַּבֵּית. נִגּוֹן חֲסִידִי מַחֲזֵק אֶת הַתְּקִנָּה וְהַבְּטָחוֹן, מִבְּיָא שְׂמִיחָה וּמַעֲמִיד אֶת הַבֵּית וְאֶת בְּנֵי הַבֵּית בְּקֶרֶן אֹרֶה.

יום
שישי

יום שני

כג תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שני עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: פרק ו. אמנם . . . צו לי"ח.

כְּאֲשֶׁר מִטּוֹת וּמִסְעֵי נִפְרְדוֹת, קוֹרִין – בְּמִנְחַת שַׁבָּת, ב', ה' – לְלוֹי עַד סוֹף כָּל הַמִּסְעוֹת.

שבת
קודש

יום שלישי

כד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קכ.
תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'.

מִפְתַּגְמֵי הַצ"צ: א פִּנְיָמִי אִיז, אַז בַּעֲטָען א בִּרְכָה אויף עֲבוּדָה אִיז דאָס אַל יִשְׁעוּ דַּבְרֵי הַבַּל, און עס דאַרף זיין תַּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים.

מִפְתַּגְמֵי הַצ"צ מִחַדָּשׁ: "פְּנִימִי" הוּא – שְׁלִבְקָשׁ בְּרָכָה עֲבוּר 'עֲבוּדָה' הָרִי זֶה "אַל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי הַבַּל", וְנִחוּץ שִׁיְהִיָּה "תַּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים".

שימוש בחפץ חברו ללא רשות

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשע"ט

יותר שבאמת אינו עובר על איסור, ולא שטועה ומורה היתר לעצמו שלא כדין (ראה ברכת משה על המחנ"א שם, ב), אך בספר 'קול אליהו' (ח"ב אהע"ז ב) כתב כי אין ללמוד מכאן היתר לשימוש בנכסי חברו ללא רשות, כי בגמרא (סנהדרין כו, ב) מבואר שההיתר נאמר רק באר"ס ולא באדם אחר.

וטעם החילוק, כי כאשר בעל הבית לוקח את האר"ס הרי כיון שכן דרך האר"סים, מלכתחילה הוא מסכים לכך וכאילו נתן רשות מפורשת, אך במקרה לא רגיל שהבעלים לא העלה על דעתו, אסור למרות שברור שאם היה יודע היה מסכים (ראה יד רמ"ה לסנהדרין שם, ובברכת משה למחנ"א שם).

וכן פסק אדמו"ר הזקן (הלכות מציאה ופיקדון, ד"ה): "ואפילו ברור לו שכשיודיע לבעליו שהוא נטלה אזי ישמחו ויגילו מפני אהבתם אותו, אסור לו ליהנות בה בלא דעת הבעלים". ומכל מקום, "מותר לבן ביתו של אדם ליתן פרוסה לעני שלא מדעתו, לפי שכך נהגו בעל בתים ומתחילה נתרצה בעל הבית בכך".

הלכות עדות פרק י, הלכה ה: אִרְיִם שֶׁלֶקַח דָּבָר מוּעָט מִן הַפְּרוֹת שֶׁבִּכְרוּ בִּימֵי נִסְן וַיְמִי תִּשְׁרִי, קָדְשׁ שֶׁתִּגְמַר מִלְּאֻכְתָּם - אִף עַל פִּי שֶׁלֶקַח שְׁלֹא מִדַּעַת בַּעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוֹ גָּנֵב, וְכִשְׁר לְעֵדוּת; שְׂאִין בַּעַל הַשָּׂדֶה מִקְפִּיד עַל זֶה.

האם מותר להשתמש בחפץ של חברו ללא רשות, כאשר ברור לחלוטין שהיה מסכים לכך ברצון?

כתב ה'מחנה אפרים' (הלכות גזילה סי' י) שהדבר שנוי במחלוקת בין התוספות לרמב"ם. לדעת התוספות (ב"מ כב, א), גם אם ברור שהבעלים היה מסכים, כל עוד לא ניתנה רשות בפועל אסור להשתמש, אך הרמב"ם כאן כותב שמותר לאר"ס לקחת דבר מועט מן הפירות בימי ניסן משום שבעל השדה אינו מקפיד עליו, הרי שלדעתו הדבר מותר.

אמנם, הסמ"ע (ח"מ לז, לו) פירש שהרמב"ם מתיר משום שהאר"ס מורה לעצמו היתר לקחת, ואע"פ שבאמת אין הדין כן, מכל-מקום אינו נחשד מחמת כך להעיד שקר והוא כשר לעדות.

אמנם, מלשון הרמב"ם "אינו גנב וכשר לעדות" משמע

'אין אדם קרוב אצל ממונו'

יום שני י"ט תמוז ה'תשע"ט

יקום דבר - במקיימו דבר הכתוב מדבר". כלומר, רק זרים יכולים לקיים את הדבר על ידי עדותם ולא בעלי הדבר. ולכן, המעיד שלוה בריבית אין זו 'עדות שבטלה' אלא מחלקים דיבורו, כך שדבריו על עצמו אינם עדות כלל ואינו נאמן על זה, ודבריו על ראובן הם עדות נאמנה.

ובאומר 'פלוגי רבע את שורי' מתקבלת עדותו גם לגבי השור, ואין אומרים 'פלגינן דיבוריה' כי כיון שאין אדם קרוב אצל ממונו, נאמן. ואף שאין השור נסקל על פי בעליו – אם יש עדות על הרובע, מתוך שמתקבלת העדות עליו מתקבלת גם עדות הבעלים על השור (רש"י סנהדרין שם, ד"ה הדר). אך לדעת הראב"ד ההלכה שונה לחלוטין:

דברי האדם על עצמו אכן אינם בגדר עדות, כנ"ל. אבל עדות על שורו, תורת עדות עליה כי "אין אדם קרוב אצל ממונו" ואין אומרים בה 'פלגינן דיבוריה', אלא זו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וכשם שאינו נאמן על שורו, כך אינו נאמן על הרובע" ולכן "אינו נהרג לא שורו ולא אותו פלוגי" (כס"מ).

הלכות עדות פרק יב, הלכה ב: רְאוּבֵן שֶׁהֵעִיד עָלָיו שֶׁמְעִין שְׁחֵלֹה בְּרִיבִית, וְהֵעִיד לוֹ וְאָמַר: לִי הַלֹּה בְּרִיבִית... אִף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה לוֹ שְׁחֵלֹה בְּרִיבִית, אֵינוֹ מְשִׁים עֲצָמוֹ רִשָּׁע; וְנֶאֱמָן עַל רְאוּבֵן, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל עֲצָמוֹ... פְּלוּגִי רֵבֶעַ אֶת שׁוּרִי - הוּא וְאַחֵר מִצְטַרְפִּין לְהִרְגוֹ, שְׂאִין אִדָּם קְרֹב אֶצֶל מְמוֹנוֹ.

לוי שהעיד על ראובן שהלוה לו, מחלקים את העדות לשנים, מדין 'פלגינן דיבוריה', ונאמן שראובן הלוה בריבית ולא נאמן על עצמו שלווה (סנהדרין כה, א).

והקשו הראשונים (רבינו יונה, ר"ן. סנהדרין י, א): הרי 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' (לעיל פ"ה ה"ג), ומדוע לא נאמר שכשם שבטלה העדות לגבי עצמו, כך תבטל גם לגבי ראובן?

ותירצו:

הכלל 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' נאמר בעדים שנמצא בהם קרוב או פסול שהיא בגדר עדות אלא שאם מקצתה פסולה כולה בטלה, אבל דברי אדם על עצמו אינם בתורת עדות כלל, כדברי הגמרא (מכות ז, א) "על פי שנים עדים

עד שתחילתו בפסלות וסופו בכשרות

יום שלישי כ' תמוז ה'תשע"ט

דומה לגוי שנתגייר שאינו נאמן להעיד על מה שראה בהיותו גוי (משנה למלך בשם הר"י מטראני)?

לדעת הש"ך (ח"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג) - "כל הפסולים מחמת עבירה יכולים להעיד כשחזרו בתשובה הראויה להם, אפילו בעדות שראו בשננה שהיו פסולים בעבירה, ולא בעינין בזה תחילתו וסופו בכשרות", כי בעת ראיית העדות היה בידו

הלכות עדות פרק יד, הלכה ד: כָּל אֱלוֹ שֶׁמְעִיד בְּהֵן הַגָּדוֹל בְּמֵה שְׂנֵדֶע בְּשִׁחְיָה קָמֵן - אִם הָיָה גוֹי אוֹ עֶבֶר בְּשִׁרְיָה בְּדָרִים אֱלוֹ, וְהֵעִיד אַחֵר שֶׁתִּגְמַר וְנִשְׁתַּחֲרַר - אֵינוֹ נֶאֱמָן.

יש להסתפק: האם מי שעבר עבירה וחזר בתשובה נאמן להעיד על מה שראה בעת שהיה פסול, היינו האם הוא כקטן שהגדיל שלפעמים יכול להעיד על מה שראה בקטנותו או

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

שעדות אנוסים (מומרים מאונס המלכות) אינה מתקבלת גם לאחר שבאו לכשרות כי אין כאן "תחילתו וסופו בכשרות".

וה'חתם סופר' (חור"ם סי' ל"ז) מחלק:

אם הפסול הוא מחמת עבירה שאינה של חמס וחמדת ממון - עדותו לאחר חזרה בתשובה כשרה, כי היה בידו להרהר בתשובה ולחזור לכשרותו, אבל רשע של חמס שעליו נאמר "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס" (לעיל פ"י ה"א) אינו יכול להעיד לאחר חזרתו בתשובה, כי בשעה שראה את העדות היה צריך להשיב את הגזילה כדי לחזור לכשרותו, וכיון שהוא 'מחוסר מעשה' אין הוא בכלל מי שבידו לעשות תשובה ואין עדותו כשרה.

לעשות תשובה ולהיות כשר לעדות זו (מראות הצובאות סי' יז ס"ק כ"ח).

אך ה'תומים' (שם סק"ח) הביא את דברי התוספתא (סנהדרין פ"ה ה"ג) שהסותר בשביעית שראה את העדות (ובאותה שעה היה פסול להעיד), וקודם שבא להעיד חזר בתשובה אין מקבלים את עדותו אף שבעת הגדת העדות היה כשר, כי "זה הכלל, כל שתחילתו וסופו כשר – כשר, תחילתו פסול וסופו כשר – פסול". וגם פסול עבירה מדרבנן אינו יכול להעיד אם אין תחילתו וסופו בכשרות, וכל-שכן שפסול עבירה מדאורייתא אינו יכול להעיד באופן כזה. והוסיף שהש"ך עצמו (בסי' לה סק"ה) חזר בו, והסכים לדברי מהר"י בן לב

פעולות הטעייה לצורך גילוי האמת יום רביעי כ"א תמוז ה'תשע"ט

ויש שביארו כי האיסור הוא בכך שגורם לפסוק דין על פי עד אחד, למרות שעצם הפסק הוא אמת (בית יוסף חור"ם כח, לבוש שם, א).

אך יש שתמחו על כך: הרי אינו מעיד בפועל אלא גורם שהנתבע יודה, ונמצא שבית דין יוציאו ממון על פי הודאת הנתבע ולא על פי עד אחד!

ומבאר הסמ"ע (שם סק"ד), כי יש לחשוש שמחמת הפחד יודה הנתבע ביותר ממה שחייב, ונמצא שיוציא ממון שלא כדין. ולפי זה אין פסול בעצם פעולת ההטעייה, אלא אם כן קיים חשש שתגרום לפסק שאינו אמת.

אך יש שפירשו שהאיסור הוא בעצם העובדה שגורם לנתבע לחשוב שבכוונתו להעיד למרות שאינו עד, ועל כך נאמר 'מדבר שקר תרחק', היינו שאפילו אם אינו מוציא דבר שקר מפיו, אם באמת אינו עד, אסור לו להראות את עצמו כאילו בא להעיד (תפארת יעקב חור"ם שם, ט). ולפי זה אסור לנקוט בפעולת הטעייה מכל סוג, למרות שמטרתה לגרום להוצאת האמת לאור.

הלכות עדות פרק יז, הלכות ה': תלמיד שאמר לו רבו: 'ידע אתה, שאם נותני לי כל ממון העולם - איני משקר! מנה יש לי אצל פלוני, ויש לי עליו עד אחד; לך והצטרף עמי!' - אם נאמר, הרי זה עד שקר. אמר לו: 'בוא ונעמד עם העד, ולא תעיד, כדי שיראה הלוה ויפחד, ויגלה על דעתו שאיתם שני עדים, ויודה מעצמו' - הרי זה אסור לו לעמד ולהראות שהוא עד, אף על פי שאינו מעיד. ועל זה וכיצא בו נאמר: 'מדבר שקר תרחק'.

במקרה הראשון התלמיד מעיד שראה את המעשה, וזו עדות שקר ממש, למרות שידוע לו בוודאי שהדבר אכן אירע (שהרי ברור לו שרבו לא ישקר), מאחר שמעיד שראה את המעשה והרי לא ראה.

אך במקרה השני אין הוא מעיד בפועל, אלא נוכחותו גורמת לנתבע לחשוב שבכוונתו להעיד ועל ידי כך יודה. וכאן אין עדות שקר, אך הדבר אסור מדין 'מדבר שקר תרחק'.

אך יש להבין: איזה שקר יש כאן? והרי אדרבה, הרי הוא גורם שהאמת תצא לאור על ידי שהנתבע יודה?

המגדף צריך התראה? יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשע"ט

כשאין התראה". נמצא שלדעת רש"י גם מגדף צריך התראה. ויש לבאר טעמו של רש"י: כאשר אין התראה אין וודאות גמורה שהמגדף גידף במזיד ואי אפשר לחייבו מיתה, בשונה מכרת שמתחייב גם ללא התראה, שהרי כלפי שמיא גליא (כמבואר בגמרא סנהדרין מ, ב) וכן דעת הראב"ד.

אמנם, הרדב"ז חולק על ה'כסף משנה' ולדעתו גם לדעת הרמב"ם המגדף צריך התראה.

ויש להעיר: ה'כסף משנה' עצמו, בהלכות עדות על אתר, מביא את דעת הראב"ד ולמרות זאת אינו מציין מה שצוין בהלכות עבודה זרה, ואינו כותב שלפי הרמב"ם המגדף אינו צריך התראה.

הלכות עדות פרק כ, הלכה ד': ואין לעדים זוממין שנגה, לפי שאין בה מעשה; לפיכך, אין צריכין להתראה, כמו שפירשנו. כל חיובי מיתת בית דין הם בהתראה דווקא, וכך דרשו: "יומת המת (דברים יז, ו) – עד שיתיר עצמו למיתה" (סנהדרין מא, א).

אך כתב ה'כסף משנה' (הל' ע"ז ספ"ב) שלדעת הרמב"ם המגדף אינו צריך התראה, ונימוקו: "ממה שכתב רבינו בהלכות עדות 'ואין לעדים זוממין שנגה' לפי שאין להם מעשה, לפיכך אינם צריכים להתראה' משמע דכל היכא דליכא מעשה ליכא התראה", והרי במגדף אין מעשה.

אבל בפירוש רש"י על הפסוק "ואל בני ישראל תדבר לאמר, איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו" כתוב: "בכרת

מתי יכול בית דין לבטל דברי בית דין חברו? יום שישי כ"ג תמוז ה'תשע"ט

ותמה ה'כסף משנה': מניין שרוב יוחנן בן זכאי לא היה גדול כראשונים בחכמת התורה? והרי מזה שנתמנה לנשיא הסנהדרין וראש הישיבה במקום הלל הזקן יש להוכיח שהיה גדול כראשונים "ואפשר גדול מהם היה"!

וה'תוספות יום טוב' (מע"ש פ"ה מ"ב) הביא ראייה לשיטת הרמב"ם מדברי רבי יוסי במשנה (שם), כשתקנו לאחר החורבן במקומות הסמוכים לפדות את הפירות ולהעלות את הדמים לירושלים כדי שלא לעטר את שוקי ירושלים הנתונה בידי האויבים, הוסיפו תנאי ש"אימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה" - היינו שבית דין שאחריהם יוכל לחדש את התקנה להעלות את הפירות עצמם. ומדוע היו צריכים להתנות כן? הרי כשייבנה המקדש יתבטל טעם התקנה הקודמת ואפשר לעטר את ירושלים בפירות! אלא הסבר הדבר הוא, כי ספק שמא לא יהא בית הדין שבאותו הדור גדול מבית הדין שקדם לו ולא יוכל לבטל תקנתם. ומכאן שגם כאשר בטל טעם התקנה, אין בית דין האחרון יכול לבטל תקנת הקודמים אם אינו גדול מהם.

הלכות ממרים פרק ב, הלכה ב: בית דין שגזרו גזרה, או התקינו תקנה... ועמד אחריהם בית דין אחר, ובקש לבטל דברי הראשונים... אינו יכול, עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין... אפילו בטל הטעם שבגלל גזרו הראשונים... אין האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים מהן.

הראב"ד השיג על זה וסובר שאם בטל הטעם שבגללו גזרו או התקינו תקנה, יכול בית דין האחר לבטל את הגזירה והתקנה, אף שאינו גדול כמו בית דין הראשון.

וראיתו מתקנת חכמים (ביצה ה, ב) שפירות רבעי הגדלים סמוך לירושלים צריך להעלותם לירושלים ולאוכלם שם (אף שכן התורה אפשר לפדותם בכסף ולקנות בירושלים מאכלים ולאוכלם בקדושת רבעי), "כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות" ונמנו רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו והתירו לפדות פירות אלו ולהעלות הדמים לירושלים. והרי רבן יוחנן בן זכאי לא היה גדול כראשונים ובכל זאת ביטל תקנתם, כי טעם התקנה (לעטר שוקי ירושלים בפירות) בטל, שהיה זה לאחר החורבן ואין לעטר את ירושלים לצורך הגויים.

האם מותר לחלוק על האב בהלכה? שבת קודש כ"ד תמוז ה'תשע"ט

והט"ז (י"ד סי' רמ ס"א) הוכיח מזה שה'טור' נחלק על דברי אביו הרא"ש בכמה מקומות, כי האיסור לחלוק על אביו נאמר בפניו, אך שלא בפניו מותר. והוסיף שאף כשחולק שלא בפניו ישתדל לעשות זאת בדרך כבוד ככל הניתן, ולכן באחד המקומות שה'טור' חלק על אביו לא הזכיר את שם אביו אלא את שמו של פוסק אחר ההולך בשיטה זו.

אך הש"ך (שם ס"ב) כתב שאפילו לא בפני אביו אסור לחלוק עליו, ושוב חוזרת השאלה כיצד נחלקו גדולי הדורות על אביהם. וגם לשיטת הט"ז עדיין יש להבין את דברי הגמרא "אפילו האב ובנו שעוסקים בתורה...".

וה'פרישה' (שם ס"ג) כתב כי האיסור לחלוק על אביו הוא רק כאשר אומר את דעתו מסברא, ללא ראייה מוכרחת, אך כשיש לו ראיות מפורשות, האמת מדברת בעד עצמה וזכותו לומר אותה.

ויש שכתבו שבפניו אסור לומר לאביו בפירוש שחולק על דעתו אלא ישא ויתן אתו עד שיודה לדבריו, וגם אם ישארו חלוקים, לא יאמר לו בפירוש שחולק עליו אלא ישמור את דעתו בלבו (ערוך השולחן שם ס"ב).

הלכות ממרים פרק ו, הלכה ג: ולא סותר את דבריו

[של אביו].

ויש לתמוה: וכי בן הלומד עם אביו חייב לבטל את דעתו ולהסכים לכל דברי האב? הרי זו דרכה של תורה ללמוד מתוך וויכוח בין הלומדים כאשר כל אחד מביע את דעתו, ובפירוש אמרו בגמרא (קידושין ל, ב): "אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה נעשים אויבים זה לזה, ואינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה!" וכך מצאנו מימי התנאים והאמוראים, ועד לגדולי הראשונים והפוסקים שנחלקו על אבותיהם, כדברי הרא"ש בתשובותיו (נה, ט): "מי לנו גדול כרש"י ז"ל שהאיר עיני הגולה בפירושו, ונחלקו עליו בהרבה מקומות יוצאי ירכו רבינו-ם ור"י ז"ל וסתרו דבריו!" וכן הרמב"ם (הל' שחיטה יא, י) הביא את דברי אביו וחלק עליהם.

ויש שרצו לפרש כי האיסור לסתור את דברי האב נאמר רק בדברי חולין ולא בדבר הלכה שבזה מותר וחובה להביע את דעתו ללא משוא פנים (באר שבע סנהדרין קי, א). אמנם בדברי רש"י (קידושין לא, ב) והפוסקים מבואר שהאיסור נאמר גם לגבי דברי תורה.

זכות הרבים מסייעתם ובייחוד בכפר חב"ד שתפקידו כאמור זה כמה פעמים להיות דוגמא חיה למושב חב"ד.

ממכתב ד' תמוז, תשי"ח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ח כ"ד תמוז תשע"ט

19 פי ששכח הדבר מפמה שנים, והכתב הוא שהזכירו
20 - הרי זה מעיד¹².

(11) שם עמוד ב. "ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו".
ומפרש רבינו, שזה מוסב אל התובע. אבל רש"י שם מפרש,
שהעד הוא תלמיד חכם, ולפיכך אינו חשוד להעיד שקר
בדבר שאינו יודע. וכן נוסחה ההלכה בשולחן ערוך חושן
משפט סימן כח, סעיף יד, שהכול תלוי בעד. והטור שם
מצטט את דברי רבינו כך: לפיכך אם היה הבעל דין תלמיד
חכם וכו', וייתכן שזה מוסב אל הנתבע, שאם הוא תלמיד
חכם לא יחשוד בעד שאינו זוכר (כסף משנה). (12) כמו
שמצינו לעיל פרק ג הלכה א שהקילו בדיני ממונות שאינם
צריכים דרישה וחקירה, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויין.
אבל בדיני נפשות מבואר ביבמות לא, ב שאם לא יזכרו
העדים את עדותם אלא מתוך הכתב, אסור להם להעיד, כמו
שאמרו שם: "זימנין דחוי מכתבא ואתו מסהדי ורחמנא
אמר: מפיהם ולא מפיו כתבם", וסובר רבינו שאפילו
בזוכרים עדותם מתוך הכתב ידובר שם (כסף משנה).

ד. הואיל והדבר בן¹³, שטר שניצא לבית דין, ובאו
עדים ואמרו: כתב ידנו הוא זה, אכל מעולם לא
ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או
מכר לו - לא נתקנים השטר, והרי הן פתורשים¹⁴ עד
שיוזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן בן - לא ידע בדיני
ממונות בין ימינו לשמאלו¹⁵. אכל אם היה כתב ידן
יוצא ממקום אחר, או שהיו שם עדים שזה כתב
ידן¹⁶ - מקנימין את השטר, ואין משגיחין על
דבריהן שאומרים: אין אנו זוכרים עדות זו; שמה
חזרו בהן, וזה שאמרו: אין אנו זוכרים - כדי לכתל
השטר. ובאלו אמרו: קטנים היינו, פסולי עדות
היינו - שאין נאמנים, הואיל ומתקנים השטר שלא
על פיהם¹⁷. ומפני טעם זה מקנימין כל השטרות,
ואין אנו צריכין להביא עדים ולשאל אותם אם הם
זוכרים עדות זו או אינם זוכרים אותה; שאפילו באו
ואמרו: אין אנו זוכרים אותה - אין שומעין להן,
הואיל ואפשר לקימו שלא מפיהן¹⁸.

(13) שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אלא על הממון
שבשטר, שזה חייב לזה, לעיל הלכה א. (14) כחרשים,
שאינם שומעים ואינם מדברים, שפסולים לעדות הואיל
ואינם בני דעת והרי הם כשופטים, כמבואר לקמן פרק ט,
הלכה י"א. ובכתב יד התימנים: והרי הוא כחרש. כלומר,
השטר אינו אלא כחרס. וכן נוסח המהרי"ק בסוף שורש עד.
(15) אינו יודע כלום, אפילו להבחין בין ידו הימנית
לשמאלית, כלשון הכתוב יונה ד, יא. והשווה אמרה זו
במדרש עשרת הדברות ז. והראב"ד חולק: "ויש מי שאין
מורים כן ויודעים בדינים כמותו" ולדעתו מה שאמר רב
יוחנן (כתובות כ, א): "אף על פי שאינו זוכר מעצמו" -

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשע"ט

הלכות עדות

פרק שמיני

(1) דין המכיר חתימת ידו ואינו זוכר את גוף העדות. הנזכר
בעדות מתוך הכתב.

א. מי שחתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו
בבית דין, והקיר כתב ידו שזהו בודאי, אכל אינו
זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון כלל שזה
לזה מזה לעולם² - הרי זה אסור להעיד על כתב
ידו שהוא זה בבית דין. שאין אדם מעיד על כתב
ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד
שזה חייב לזה⁴; וכתב ידו הוא כדי להזכירו הדבר,
אכל אם לא נזכר - לא יעיד⁵.

(2) ובכתב יד התימנים: מעולם. (3) בכתב יד הנ"ל: על
כתב ידו זה בבית דין. (4) כתובות כא, א. וכדעת החכמים
שם. (5) שם כ, א "רבי יוחנן אמר אף על פי שאינו זוכר
מעצמו". ומפרש רש"י: אלא לאחר שראה בשטר נתן בליבו
ונזכר... אבל אינו זוכר לגמרי לא, דרחמנא אמר: מפיהם
ולא מפיו כתבם. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו:
"רבי יוחנן (=האומר אף על פי שאינו זוכר מעצמו) כרבנן",
האומרים על ממון שבשטר הם מעידים, וזכירה מתוך
השטר חשובה זכירה, אבל כל שאין זוכרים כלל אפילו
מתוך השטר - אינם מעידים. וזה שדקדק רבינו לעיל פרק
ו, הלכה ב ואמר: "ויאמר כל אחד ואחד זה כתב ידי ואני
עד בדבר הזה", כלומר, אני זוכר את העדות. והשווה לקמן
הלכה ד.

ב. אחד הזוכר את העדות ואחד שראה כתב ידו
או שהזכירוהו אחרים ונזכר, אפילו הזכירו העד
השני שהעיד, אם נזכר - הרי זה מעיד⁸. אכל אם
הזכיר אותו התובע עצמו, אף על פי שנזכר - אינו
מעיד; מפני שזה דומה בעיניו בעל דין⁹ כאלו העיד
שקר בדבר שלא ידע¹⁰.

(6) בטרם ראותו את כתב ידו. (7) ונזכר ממנו. (8) כתובות
שם. ואין אומרים עד שני נוגע בעדותו הוא, שנוח לו
שחבירו יסכים עימו כדי שייאמרו דבריו ויעשו פרי (סמ"ע)
לחושן משפט סימן כח, סעיף קטן מה. (9) התובע.
(10) ונמצא התובע חושדו כשקין (שם).

ג. לפיכך, אם היה התובע תלמיד חכם, והזכיר
התובע הזה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו;
שתלמיד חכם יודע, שאלו לא זכר הדבר - לא היה
מעיד¹¹. וקל הוא שהקילו בדיני ממונות, שאף על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו תועלת והנאה, והרי זה כ"מעיד על עצמו", לקמן פט"ו, ה"א. (7) וכולם מתבארים והולכים מכאן עד פט"ו, ה"ד.

14 ב. נשים פסולות לעדות מן התורה. שְׁנֵאמַר: על פי
15 שְׁנֵים עָדִים - לְשׁוֹן זָכָר, וְלֹא לְשׁוֹן נְקֵבָה.⁸

8) שנים, ולא שתיים. ובשבועות ל', א דרשו: "ועמדו שני האנשים (דברים יט, יז) בעדים - הכתוב מדבר (=ללמדך) שאין עדות בנשים, רש"י)... נאמר כאן שני, ונאמר להלן (שם, טו) שני (=על-פי שני עדים), מה להלן בעדים - אף כאן בעדים". וכן ב'ספרי' שם אות קצ. ומקור דרשת רבינו - אינו ידוע.

16 ג. וכן הטמטום⁹ והאנדרוגינוס¹⁰ פסולין, מפני שהן
17 ספק אשה¹¹. וכל מי שהוא ספק פשר ספק פסול -
18 הרי הוא פסול. שאין העד בא אלא להוציא ממון
19 על פיו או לחיוב¹² על פיו¹³, ואין מוציאין ממון
20 מספק¹⁴ ואין עונשין מספק דין תורה¹⁵.

9) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, וערוותו אטומה.
10) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות (הל' אישות פ"ב,
הכ"ד-כה). (11) תוספתא ביכורים פ"ב, מ"ד: "ופסול לכל עדות שבתורה כנשים". (12) עונש, מכות או מיתה.
13) ובכת"י תימן: על פיו עוון. רומז לדברים יט, טו.
14) כתובות כ, א ובבא-קמא מו, א. (15) שאם ממון (=שניתן לחזרה) אין מוציאין, עונש הגוף לא כל-שכן (ע"פ הכסף-משנה). ובשו"ע חו"מ סי' לה, סעיף יד, כתב הרמ"א: תקנת קדמונים היא, שבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית-הכנסת של נשים, ...שאשה רגילה ולא אנשים... נשים נאמנות.

21 ד. העבדים פסולין לעדות מן התורה. שְׁנֵאמַר:
22 וְעִשְׁתֶּם לוֹ פֶּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו. מְפָלֵל
23 שְׁאָחִיו כְּמֹהוּ: מִה אָחִיו בֶּן בְּרִית¹⁶, אִף הָעֵד בֶּן
24 בְּרִית¹⁷. קל וחומר לעובדי פוֹכְבִּים¹⁸: אִם עֲבָדִים,
25 שֶׁהֵן בְּמִקְצַת מִצְוֹת, פְּסוּלִין; הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים לֹא כָּל
26 שָׁפֵק¹⁹ !

16) שחייב בכל המצוות, שנכרת עליהן בברית, ככתוב (שם כח, סט) "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל". (17) והעבד אינו חייב אלא במצוות שהנשים חייבות (בבא-קמא פח, א): "אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצוות ופסול להעיד". (18) שאינם אלא בשבע מצוות בלבד. (19) וכן אמרו (שם יד, ב) "ועל-פי עדים בני חורין בני ברית". ופירשו בגמרא, שם טו, א: בני חורין - למעט עבדים; בני ברית - למעט נכרים. ולדעת רש"י בגיטין כג, ב עבד - בן-ברית הוא, ככתוב (דברים כט, י"א) "מחוטב עציך עד שואב מימך, לעברך בברית ה' אלקיך". ויתכן, שלא נתכוון רבינו אלא לומר, שאינו "בכל המצוות" (אור שמח).

27 ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין²⁰ - פסול²¹.

20) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם חלקו, ראה הל' עבדים פ"ז, ה"ד. (21) להעיד, שעדיין אינו בן

כוונתו, אפילו שאינו זוכר כלל את עדותו אלא מכיר את כתב ידו, הרי זה מעיד על השטר ומקיימו. ומובן, שבאופן זה יצטרך שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד חברו, או שיצטרף עימם אחר שיעיד על כתב-יד שניהם, כדי שתהא על כל חתימה שני עדים, שהרי אינם מעידים על ההלוואה אלא על כתב ידיהם (חושן משפט מו, סעיף י). וכדעת רבינו מבואר בהלכות גדולות סימן נא בשם רבנן בתראי החולקים על מר יהודאי גאון, ודעתם מסכמת לגמרי כדברי רבינו כאן. (16) ראה לעיל פרק ו, הלכה ב"ג. (17) כמבואר לעיל פרק ג, הלכה ו. (18) כדעת רבנן בתראי בהלכות גדולות סימן נא.

1 ה. אחד הפותב עדותו על השטר¹⁹, או שְׁנֵמֶצָא
2 אֶצְלוֹ פְּתוּב בְּפִנְקֶסוֹ בְּכֶתֶב יָדוֹ: פְּלוֹנִי הָעֵיד אוֹתִי
3 עָלָיו פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָף: אִם זָכַר מֵעַצְמוֹ²⁰, או
4 הִזְכִּירוּהוּ אֲחֵרִים וְנִזְכַּר - מַעֲיֵד²¹; וְאִם לֹא - אֶסוּר
5 לְהָעֵיד. שְׁאִין זֶה דוֹמָה אֶלָּא לְמִי שְׁאָמַר לוֹ אָדָם
6 נֶאֱמַן: פְּלוֹנִי יֵשׁ לוֹ אֶצֶל פְּלוֹנִי כֶּף וְכָף, וְהָעֵיד הוּא
7 שֵׁישׁ לִזֶּה אֶצֶל זֶה, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִן הַדָּבָר פְּלוֹם,
8 אֶלָּא מִפִּי הָאֲחֵר שָׁמַע וְהָעֵיד²².

19) שהוא חתום כהלכה בשני עדים ונמסר ליד המלווה.
20) אפילו אחרי שהסתכל בכתב ידו. (21) כתובות כ, א "כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים". ומפרש רבינו שזה מכוון גם לשטר ממש, וגם לרשימה שבפנקסו, ובלבד שיזכור עדותו, כמבואר שם (כסף משנה). (22) ואין זה אלא "עד מפי עד" ופסול, כמבואר בסנהדרין כט, א ולקמן פרק י"ז, הלכה א. ובמדרש רבה שמות פרשה מ"ו, אות א: "אפשר שלא היה משה מאמין בהקדוש-ברוך-הוא שאמר לו: כי שיחת עמך (=שלא שיבר את הלוחות עד אשר קרב אל המחנה וראה בעיניו?) אלא, הודיע משה דרך ארץ לישראל, אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן, אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה". ובירושלמי תענית פרק ד, הלכה ה אמרו בקשר לזה: "מכאן שלא יהא אדם דן אומדות".

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) עשרה מיני פסלות בעדים. שלבים שונים בעדות השוטים וחולי נכפה.

9 א. עֲשָׂרָה מִיְּנֵי פְּסוּלוֹת הֵם. כָּל מִי שְׁנֵמֶצָא בּוֹ אֶחָד
10 מֵהֵן - הָרִי הוּא פְּסוּל לְעֵדוּת. וְאֵלּוּ הֵן. הַנְּשִׁים,
11 וְהָעֲבָדִים, וְהַקְטָנִים, וְהַשּׁוֹטִים, וְהַחֲרֻשִּׁים,
12 וְהַסּוּמִים², וְהַרְשָׁעִים³, וְהַבְּזוּיִין⁴, וְהַקְרוּבִין⁵,
13 וְהַנּוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן⁶. הָרִי אֵלּוּ עֲשָׂרָה⁷.

2) העוֹרִים. וכל אלה מפורשים לפנינו בפרק זה. (3) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, או שלקח ממון שאינו שלו בחמס, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב-ד. (4) שאינם מקפידים על בשתם, וכמבואר לקמן פ"א ה"ה. (5) לבעלי הדין, או שהעדים קרובים זה לזה בינם לבין עצמם, וכמבואר לקמן פ"ג ה"א, ופ"ד ה"ו. (6) שעדותו מביאה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטה, שכלל הוא: "אי-אפשר לעלין לבוא עד שלא בא התחתון" (נדה מח, א). וראה בפירושו להל' אישות פ"ב, אות ע. (35) לראות אם יש בו סימנים של מטה, כמפורש במשנה שם: "אפשר לתחתון לבוא עד שלא בא העליון". (36) מקח וממכר. (37) בבא-בתרא קנה, ב. ועדות קרקעות צריכה דקדוק גדול, שחיות האדם תלויה בהן (רדב"ז). (38) ואינו שוטה (בבא-בתרא שם). והשווה הל' מכירה פכ"ט, ה"ב-יג, שבקרקע שירש מאבותיו, אפילו הוא בקי במשא ומתן והוא גדול, אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה, "שמא ימכור בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם".

ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצות. ולא שוטה שהוא מהלך ערם ומשבר פלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה⁴⁰ דעתו, ונמצאת דעתו משבשת תמיד בדבר מן הדברים⁴¹, אף על פי שהוא מדבר ושואל פענן בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל שוטים נחשבים⁴². הנכפה⁴³: בעת כפייתו - פסול, וקצת שהוא בריא - כשר⁴⁴. ואחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע⁴⁵. והוא שלא תהיה דעתו משבשת תמיד, שהרי יש שם נכפים שגם בעת בריאותם דעתם מטורפת עליהם. וצריך להתישב בעדות הנכפין הרבה⁴⁶.

(39) שהוא פטור מכל המצוות, הואיל ואינו בר דעת, כמבואר בחגיגה ב, ב. ובבבא-בתרא קכח, א אמרו: "שפוי (=חכם) ונשטטה פסול". ומקורו בתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו: "והוא עד... או ידע (ויקרא ה, א) - להוציא את השוטה". (40) נתבלבלה. (41) כגון שהוא מקרע את בגדיו. (42) חגיגה ג, ג. וכדעת רבי יוחנן שם. וראה נדה יג, ב: "שנטרפה דעתה, היינו שוטה". (43) נופל לארץ בהכרח מחמת חולי המשגע אותו לעתים. (44) ראש השנה כח, א. (45) הרי זה כשר כשהוא בריא. (46) כמו שאמרו (גיטין סז, ב) "נשתתק... בודקין אותו". ומפרש רש"י לראות אם דעתו מיושבת (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לה, ס"ק יח).

י. הפתאים ביותר, שאין מכירין דברים שסותרין זה את זה⁴⁷, ולא יבינו עניני הדבר בדרך שמכנין שאר עם הארץ, וכן המבטלים והנחפזים בדעתם⁴⁸. והמשתגעים ביותר⁴⁹ - הרי אלו בכלל השוטים⁵⁰. ודבר זה לפי מה שיראה הדין, שאי אפשר לכוון הדעת⁵¹ בכתב.

(47) זה ההבדל בין פתי לשוטה, שהשוטה דעתו מטורפת לגמרי בדבר מהדברים, והפתי אינו מטורף לגמרי בשום דבר, אבל גרוע מהשוטה שאין לו שכל גמור ואינו מבין שום דבר, כדרך שמבינים אותו שאר בני אדם. בעוד שהשוטה, בשאר דברים הוא מבין כשאר בני אדם (סמ"ע לחו"מ שם, ס"ק כא). (48) אינם מבינים לרדת לסוף הענין ולתכלית המעשה. (49) כמו שאמרו (בבא-בתרא קנה, ב) "שטותא יתירתא חזא ביה" (=ראה בו שטות יתירה), וביטל

ברית עד שישתחרר לגמרי, וכן אסור הוא בבת ישראל, כמבואר שם, ה"ז. ובבבא-קמא פח, א אמרו: "ומה אשה שהיא ראויה לבוא בקהל - פסולה לעדות, עבד שאינו ראוי לבוא בקהל - אינו דין שפסול לעדות".

ו. כל מי שנשפתחרר²² והרי הוא מחסר גט שחרור²³ - פסול²⁴; עד שיגיע גט לידו²⁵, ויעשה מקלל בני ברית, ואחר כך יעיד²⁶.

(22) כגון שהפקירו רבו, שאינו יכול להשתעבד בו עוד, כמבואר בגיטין לח, ב, או עבד שברח מבית האסורין ונתייאש ממנו רבו, שם עמ' א. (23) שטר שחרור להתירו בבת ישראל, שם. (24) שעדיין אינו בן-ברית גמור. (25) ובכת"י תימן: הגט לידו, ויטבול ויעשה. והכוונה לטבילה לשם גירות שהיא אחר שחרורו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ב. (26) ומקור הדברים, בירושלמי יבמות פ"א, ה"ה: כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי כל אחד מהם הוא ספק כהן - ספק עבד, וכשיגדילו חייבים לשחרר זה את זה כמבואר שם ה"ו, ובכל זאת אמרו שם ה"ה, שכל עוד שלא נשתחררו אינם יכולים להעיד שום עדות, והרי הללו דינם כמעוכבי גט שחרור בלבד, כמבואר בגיטין מב, ב - ובכל זאת אינם מעידים (אור שמח). ומכאן גם המקור להלכה ג', שכל ספק כשר ספק פסול - אינו מעיד (קריית מלך).

ז. הקטנים פסולים לעדות מן התורה. שגאמר בעדים: ועמדו שני האנשים. אנשים - ולא קטנים²⁷. אפלו היה הקטן נבון וחקם - הרי הוא פסול, עד שביא שתי שערות²⁸ אחר שלש עשרה שנה גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות, ונולד בו סימן מסימני סרוס²⁹ - הרי זה סרוס³⁰, ויעיד. ואם לא נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו³¹, כמו שבארנו בהלכות אישות³².

(27) בבא-בתרא קנה, ב. (28) למטה, במקומות הידועים לשיער (הל' אישות פ"ב, ה"י). (29) ששערו לקוי, ובשרו מחליק, ואין מימי רגליו מחמיצים, ועוד (שם, ה"ג). (30) ולפיכך לא הביא שתי שערות, ודינו כדין גדול לכל דבריו (שם, ה"א). (31) עד שיהיה בן שלשים וחמש שנים ויום אחד, שזהו רובן של שבעים שנה, שהן שני חיי האדם, ככתוב (תהלים צ, י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (שם, ובבבא-בתרא קנה, ב). (32) פ"ב, שם.

ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו שגראו בו סימני בגרות מלמעלה³³ - אינו צריך בדיקה³⁴; ואם לאו - אין מקבלין עדותו עד שיפקד³⁵. וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן³⁶ - אין עדותו עדות בקרקעות, מפני שאינו מדקדק בדברים, שהרי אינו יודע³⁷. אבל בעדות מטלטלין - מקבלין עדותו, הואיל והוא גדול³⁸.

(33) שערות הזקן ושערות בית השחי. (34) בסימנים של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 א. הַרְשָׁעִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר: אֵל
16 תִּשֶׁת יָדָךְ עִם רֹשֶׁע לְהִיט עַד חֲמִס. מִפִּי הַשְׁמוּעָה
17 לְמַדוּ: אֵל תִּשֶׁת רֹשֶׁע עַד³. וְאַפְלוּ עַד כָּשָׁר שִׁיּוּדָע
18 בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא רֹשֶׁע, וְאִין הַדִּינִים מִכִּירִין רֹשָׁעוּ -
19 אֲסוּר לוֹ לְהַעֲד עִמּוֹ, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵדוּת אֶמֶת;
20 מִפְּנֵי שֶׁמֶצְטָרֵף עִמּוֹ, וְנִמְצָא זֶה הַכָּשָׁר הַשִּׁית יָדוֹ עִם
21 הַרֹשֶׁע עַד שֶׁנִּתְקַבְּלָה עֵדוּתוֹ⁴. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר עַד
22 כָּשָׁר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּעֲדוּת לְחִבְרוֹ, וְיָדַע שֶׁהָעֵד הַשֵּׁנִי
23 עִמּוֹ עַד שֶׁקָּר, שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהַעֲד. שְׁנֵאֲמַר: אֵל תִּשֶׁת
24 יָדָךְ עִם רֹשֶׁע⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרשעים פסולין לעדות מן התורה..."

בגדר הפסול של עד רשע, ישנה חקירה ב"צפנת פענח" האם הפסול הוא שמפני רשעותו חשוד על עדות שקר ולכן אינו נאמן, או שאין זה קשור עם נאמנות אלא שהוא פסול עצמי שהתורה פסלתו לעדות.

ויש לפשוט החקירה שאין הפסול מצד נאמנות אלא מכיון שפסלתו תורה, ושלוש ראיות לדבר:

א: הדין הוא "אי זה הוא רשע, כל שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות" (הל' עדות פ"ה ה"ב), והרי מצינו שמי שנחשד על דבר אחד אינו חשוד על עניין אחר, וא"כ מדוע ייחשד על עדות שקר כשעבר עבירה שאינה שייכת כלל לגדר נאמנות.

ב: "אפילו עד כשר שיוודע בחברו שהוא רשע... אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת" (רמב"ם ריש פ"י מהל' עדות), והגם שאין כאן חשש של עדות שקר - אסור לו להעיד משום "אל תשת ידך עם רשע".

ג: הפסול של עד רשע הוא גם בעדי קיום (כעדי קידושין) שאין שם ספק בנוגע למציאות אלא שנוכחותם של העדים פועלת את חלות הדבר ובכל זאת פסול, וא"כ משמע שאינו פסול מצד הנאמנות אלא שהוא פסול עצמי שפסלתו התורה.

(על פי י"ן מלכות' ספר שופטים סימן טו)

(2) סנהדרין כז, א. 3) שכוונת הכתוב: אל תשת ידך עם רשע - לא לקבלו כעד. וב"ספר המצוות" לרבינו, ל"ת רפו: "בא הפירוש: אל תשת רשע עד, אל תשת חומס עד", והוא ב"מכילתא" פ' משפטים לפסוק זה. (4) שבוועות ל, ב שגורם לפסוק הדין ע"פ שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד (רש"י שם). (5) ועד שקר זה, רשע הוא ברמותו את בית-הדין. ונמצא גם העד הכשר המצטרף עמו הופך להיות עד חמס, בהיותו גורם להוציא ממון על-פיו שלא כדין. ראה בסמ"ע לחור"מ סי' לד ס"ק א.

25 ב. אי זהו רשע? כל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁחִיבִין עָלָיָה
26 מִלְּקוּת⁶ - זֶהוּ רֹשֶׁע, וּפְסוּל⁷. שֶׁהֲרִי הַתּוֹרָה קָרָאָה
27 לְמַחֲבֵב מִלְּקוּת רֹשֶׁע, שְׁנֵאֲמַר: וְהִיָּה אִם בֶּן הַכּוֹת

את ממכרו, כדין שוטה שממכרו בטל. (50) מקורו בתשובת הרי"ף, הובאה ב"העיסור" אות ק (כסף-משנה). (51) ובכתי' תימן: הדעות.

1 יא. הַחֲרֵשׁ - כְּשׁוּטָה, שֶׁאִין דַּעְתּוֹ נִכּוֹנָה וְאִינוּ בֶּן
2 מַצּוֹת⁵². וְאֶחָד חֲרֵשׁ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, או שׁוֹמֵעַ
3 וְאִינוּ מְדַבֵּר⁵³, אֲף עַל פִּי שֶׁרְאִיתוֹ רְאִיָּה מַעֲלָה
4 וְדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה - צָרִיךְ לְהַעֲד בְּבֵית דִּין בְּפִיּוֹ⁵⁴, או
5 שֶׁיְהִיָּה רְאִי וְהָעֵד בְּפִיּוֹ⁵⁵, וְיְהִיָּה רְאִי לְשִׁמְעַ
6 הַדִּינִים וְהָאִיּוֹם שֶׁמֵּאִמִּין עָלָיו⁵⁶. וְכֵן אִם נִשְׁתַּתַּק⁵⁷,
7 אֲף עַל פִּי שֶׁנִּבְדַּק בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדָקִין לְעִנְיָן גָּטִין⁵⁸
8 וְנִמְצָאת עֵדוּתוֹ מְכֻנָּת, וְהָעֵד בְּפִיּוֹ בִּכְתָב יָדוֹ -
9 אִינוּ עֵדוּת פְּלִלִּי⁵⁹. חוץ מַעֲדוּת אֲשֶׁה⁶⁰, לְפִי
10 שֶׁבַעגִּוְנָה הִקְלוּ⁶¹.

(52) וזה בחרש, שאינו שומע ואינו מדבר, כמו שאמרו (חגיגה ב, ב) "חרש שדיברו חכמים בכל מקום (=להשוותו כשוטה) - שאינו שומע ואינו מדבר", ומפרש רש"י: שאינו בן דעת. (53) עדותו פסולה. (54) גיטין עא, א שנאמר (דברים יז, ו) "על-פי שנים עדים" - מפייהם ולא מפי כתבם. (55) מלשון זה משמע, שאם פיקח שלח עדותו בכתב - עדותו כשירה, שהרי ראוי הוא להעיד בפיו. וכן דעת ה'תוספות' ביבמות לא, ב, וכבר העירונו על זה בפירושונו לעיל פ"ג אות לב. אבל ה'טור' חו"מ סימן לה, מצטט דברי רבינו כך: צריך להעיד בבית-דין בפיו, ויהיה ראוי לשמוע הדיינים. ואם כן, אין מכאן ראיה, ויתכן שרבינו סובר כדעת רש"י (דברים יט, טו) שאין אדם שולח עדותו בכתב בשום פנים. (56) כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. ובתוספתא שבוועות פ"ג, ה"ו שנינו: "ושמעה - להוציא את החרש... אם לא יגיד ונשא את עונו - להוציא את האילם". (57) נעשה אילם מחמת חולי, בניגוד ל"שומע ואינו מדבר" - שהוא מלידה. (58) ששואלים אותו שאלות שונות בסירוגין, אם אמר על לאו - לאו, ועל הן - הן, סימן שדעתו מיושבת עליו, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, ה"טז. (59) גיטין עא, א. (60) להעיד עליה שמת בעלה להתירה להנשא (שם). (61) שאפילו עד מפי עד, וקרוב או שפחה התיירו בעדות עגונה, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, ה"טז. פ"ג, הכ"ט.

11 יב. הַסּוּמִים, אֲף עַל פִּי שֶׁמִּכִּירִין הִקְלוּ⁶² וְיָדַעוּ
12 הָאֲנָשִׁים⁶³ - הֲרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה⁶⁴. שְׁנֵאֲמַר:
13 וְהוּא עַד אוֹ רָאָה. מִי שֶׁהוּא רְאִי לְרֵאוֹת - הוּא
14 שֶׁמֵּעִיד⁶⁵. וְהַסּוּמָא בְּאַחַת מַעֲיָנָיו - כָּשָׁר לְהָעֵיד⁶⁶.

(62) גיטין כג, א. (63) מכירים הם את בעלי הדין. (64) בבא-בבא קמח, א. (65) תוספתא שבוועות פ"ג, ה"ו: "או ראה - להוציא את הסומא". והשווה דברי רש"י נדה מט, ב: "אבל בשתי עיניו פסול, דכתיב או ראה". (66) נדה שם. והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) שאסור להצטרף לעדות הרשע אפילו בעדות אמת. איזהו רשע הפסול לעדות. סוגים שונים בגזלנים הפסולים לעדות.

שהיא מדבריהם. וההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם, מבואר לקמן פ"א, ה"ו. (18) לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ובסוף הפרק מסכם שם רבינו: "נמצאו כל הלוקים ר"ז". (19) בכת"י תימן: שאיסורם.

ד. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות, אף על פי שהן בגי תשלומין ואינן בגי מלקות²⁰. הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס - פסולין²¹. שנאמר: כי יקום עד חמס באיש. כגון הגנבים והחמסנים²², אף על פי שהחזיר - פסול לעדות מעת שגנב או גזל²³. וכן עד זומם²⁴, אף על פי שהזם בעדות ממון²⁵ ושלם - הרי זה פסול מן התורה לכל עדות²⁶. ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד בבית דין, אף על פי שלא הזם על אותה עדות אלא אחר כמה ימים²⁷. וכן המלוה ברבית, אחד המלוה ואחד הלוה - שניהם פסולין לעדות²⁸. אם רבית קצוצה²⁹ עשו - הרי הן פסולין מן התורה, ואם אבק רבית³⁰ עשו - הרי הן פסולין מדבריהם. וכן כל העובר על גזל של דבריהם - הרי הוא פסול מדבריהם. פיצד? החמסנים, והם הלוקים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנותנין הדמים - הרי אלו פסולין מדבריהם³¹. וכן הרועים, אחד רועי בהמה דקה³² ואחד רועי בהמה גסה³³ של עצמן - הרי הן פסולין; שחזקתן פושטין ידיהן בגזל, ומניחים בהמתן לרעות בשדות ופרדסים של אחרים. ולפיכך, סתם רועה³⁴ - פסול³⁵. ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל³⁶ - פסולין³⁷; אבל בחוצה לארץ - כשרין³⁸. ומתיר לגדל בהמה גסה בכל מקום³⁹. וכן המוכסין⁴⁰ - סתמן פסולין; מפני שחזקתן לקח יותר מדבר הקצוב להם בדין המלכות, ולוקחין היתר לעצמן⁴¹. אבל גבאי מנת המלך⁴² - סתמן⁴³ פשירים. ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת יתר מן הראוי להם לגבות - הרי אלו פסולין⁴⁴. וכן מפריחי יונים בישוב - פסולין; מפני שחזקתן שגוזלים יונים של אחרים בחנם⁴⁵. וכן סוחרים שביעית. והם בגי אדם שיושבין בטלים, וכיון שפאה שביעית⁴⁶ פושטים ידיהן ומתחילין לשא ולתן בפרות⁴⁷; שחזקת אלו שהן אוספין פרות שביעית ועושים בהן סחורה⁴⁸. וכן משחק בקוביא⁴⁹. והוא שלא תהיה לו אמונות⁵⁰ אלא הוא. הואיל ואינו עוסק בישובו של עולם - הרי זה בחזקת שאוכל מן הקוביא, שהוא אבק גזל⁵¹. ולא בקוביא בלבד, אלא אפלו משחקים בקלפי אגוזים וקלפי רמונים⁵². וכן לא יונים בלבד אמרו⁵³, אלא אפלו המשחקים⁵⁴ בבהמה חיה ועוף, ואומר: כל הקודם את חברו, או כל הנוצח את חברו - יטל בעליו את שניהן. וכן כל פיוצא בשחוק זה. והוא שלא תהיה לו אמונות

ה'רשע. ואין צריך לומר מחיב מיתת בית דין, שהוא פסול. שנאמר: אשר הוא רשע למוות.

(6) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ח ה"א, על איזו עבירה חייבים מלקות. (7) וכן אמרו (סנהדרין כו, ב) "ארבעים בכתפיה וכשר"? - הרי שאם הוא חייב מלקות, לא יתכן שיכשר לעדות.

ג. עבר עברה שחיבין עליה מלקות מן התורה - הרי זה פסול מן התורה; ואם ה'ה החיוב שבה מדבריהם - הרי זה פסול מדבריהם. פיצד? אבל בשר בהמה בחלב, או שאכל נבלות⁸ ושקצים⁹ וכיוצא בהן, בין לתאבון¹⁰ בין להכעיס¹¹, או שחלל את יום טוב הראשון, או שלבש שעטנז שהוא שוע¹² או טווי¹³ או נזו¹⁴ - הרי זה פסול לעדות מן התורה. אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל יום טוב שני של גלויות¹⁵, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן¹⁶ וכיוצא בו - הרי הוא פסול מדבריהם¹⁷. וכבר מנינו¹⁸ כל עברה שחיבין עליה מלקות. וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים שאסורין¹⁹ מן התורה ודברים שאסורין מדבריהם.

(8) בהמה שמתה מאליה, או שאירע פיסול בשחיטתה הרי היא כמתה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ד, ה"א. ובהל' שחיטה פ"ג, ה"ח: "שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה". (9) כל המינים הטמאים שאסרתם התורה באכילה, כלשון הכתוב (ויקרא יא, יא): "ורשקן יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". וראה בתוספות יו"ט למכות פ"ג, מ"ב. כגון שהמינים הטמאים הם בזול יותר מהמינים הטהורים, וזה בוודאי פסול לעדות, שמשום חימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר, והרי זה "עד חמס". (11) אע"פ שאינו חשוד על חימוד ממון - בכל זאת "רשע" הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כו, א) וכדעת אביי. (12) חלק, וסרוק במסרק, ומעורב מצמר ופשתים. (13) שמערב צמר ופשתים, וטווה מהם חוטים. (14) שארג אריגה מחוטי צמר ופשתים כאחד. והשווה כלאים פ"ט, מ"ח: "לא תלבש שעטנז - דבר שהוא שוע טווי ונוז". שעטנז - נוטריקון: שוע טווי ונוז. וכן בתרגום ירושלמי (דברים כב, יא) "בכסו דשעי ועזיל (=טווי) וניז". וכן אמר רב אשי (נדה סא, ב) "או שוע או טווי או נוז". וראה ברדב"ז להל' כלאים פ"י ה"ב, המצטט נוסח ערבי של פירוש המשנה (כלאים פ"ט, מ"ח) לרבינו: "וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם, כלאים של תורה". (15) שעושים אותו רק בגולה, שלא ידעו מתי נקבע החודש בארץ ישראל. (16) שארג בו חוט אחד של פשתן ואין מקומו ניכר, ולא שהוא ידוע בוודאי שהוא בבגד, שאם כן, יש בו איסור תורה (ראה נדה סא, ב), אלא שהוא ספק אם נארג שם או לא (לחם-משנה), והשווה הל' כלאים פ"י הכ"ז: "וכבר ביארנו... שכל איסור ספיקות - מדברי סופרים". (17) כל אלה אין איסורם מן התורה אלא מדברי חכמים, ואינו לוקה עליהם אלא מכת מרדות בלבד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 אֵלָא שְׁחוּקָא זֶה - הָרִי הוּא פְּסוּל. וְכָל אֱלוֹ פְּסוּלִין
2 מְדַבְּרֵיהֶם⁵⁵.

הבעלים למכור, אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר: וחמדו בתים וגזלו". (32) כגון עזים וצאן. (33) בקר וכיוצא בו. (34) שעדיין לא ראינו שיכניס בהמותיו בשדות אחרים. (35) סנהדרין שם, אבל רועה בהמות אחרים בשכר, ואין לו חלק אפילו בוולדות - כשר לעדות, שאין אדם חוטא ולא לו, ונזהר יפה שלא יכנסו בשדות אחרים (בבא-מציעא ה, ב), וזהו שדקדק רבינו, וכתב: בהמה גסה של עצמם. (36) אפילו בביתם ובחצרם, ואינם מרעים אותה בשדה כלל. (37) סנהדרין שם, שאי-אפשר לשמרה, והיא משתמטת ובורחת לשדות אחרים ומפסידתן. (38) שלא גזרו אלא בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, שלא תחרב ע"י היזקה של זו, כמבואר בבבא-קמא עט, ב. והשווה הל' נזקי ממון פ"ה, ה"ב. (39) אפילו בא"י, שאפשר לשמרה שלא תזיק, וגם היא דרושה מאד ליישוב למשא ולחרישה (בבא-קמא שם). וכל זה לגדל בביתו, אבל לרעותה בשדה אסור, שהרי היא נכנסת בשדות אחרים ומפסידתם וכאמור לעיל, אם לא שעומד עליה לשמרה שלא תזיק. (40) קונה מנת המלך בסכום קצוב לשנה, והוא גובה את המס לעצמו מכל יחיד ויחיד (כסף-משנה). (41) והרי הם כגזלנים (סנהדרין שם). (42) ממונים מטעם המלך לגבות מס גולגולת וארנוגא מישראל חבריהם, ואינם קונים את הכנסת המסים מאת המלך בסכום קצוב לשנה. (43) כל עוד לא שמענו שהם לוקחים יותר מהראוי. (44) שם. ובסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק לד, מגדיר: מוכסן - הוא הגובה למלך לפי הסחורה או לפי ממונו של אדם, ובדבר שאינו ידוע לכל, יוכל ליטול יותר מהראוי, ואין מרגיש בו, ולפיכך סתמו פסול; גבאי - שגובה לפי הגולגולת או לפי הבתים דבר השוה לכל, ובקושי יוכל ליטול יותר מקצבתו, ולפיכך סתמו כשר. ולדעת הכסף-משנה כל שנודע שהוא לוקח היתר לעצמו - הרי הוא פסול מן התורה כגזלן גמור. ולדעת ה'תוספות' בסנהדרין שם, אלה גרועים מגזלן, שאינם יודעים למי להחזיר. וגם, כיון שהם עוסקים עדיין בגבאות ובמוכסנות - חשודים הם לחזור לקלקולם. (45) שמלמדים אותן להביא יונים משוככות אחרים לבית בעלים על-כרחן, ויש בזה משום גזל (סנהדרין כה, א). וכנימוקו של רבינו בהל' גזילה פ"ו, ה"ז: "שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ויביא נקבה משוכך אחר או נקבה ותביא זכר, ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם". ודוקא בישוב, אבל במדבר אין לחוש לכך, שאם מרחיק את השוכך מן הישוב ארבעה מילין, מותר לו להפריח משם יונים, כמו ששינוי (בבא-קמא עט, ב) "אין פורסים נישובים (=פחים) ללכוד בהן יונים) ליונים, אלא-אם-כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס". והשווה הל' גזילה שם ה"ח. (46) שנת השמיטה. (47) שהם הפקר לכל. (48) והתורה אמרה (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - לאכלה ולא לסחורה, כמבואר בע"ז סב, א. ומתוך שחימוד ממון מעבירים על דברי תורה - הרי הם כרשעי חמס, ופסולים להעיד שנוטים אחרי הבצע (סנהדרין כד, ב וברש"י). ובירושלמי שם פ"ג, ה"ה אמרו: "איזהו תגר שביעית, זה שיושב ובטל כל שני שבוע, כיון שבאה שביעית התחיל מפשט ידיו ונושא ונותן

(20) וכלל הוא: "כל לאו שניתן לתשלומין, כגון לא תגזול ולא תגנוב - אין לוקים עליו" (לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) אלא משלם מה שגזל ונפטר לו. (21) שחשודים הם לקבל ממון ולהעיד שקר. (22) שחוטף מהבעלים חפץ בעל-כרחם, ואע"פ שנותן דמיו, אין הבעלים רוצים למכרו בכלל. ויש להעיר, שבסנהדרין כה, ב אמרו שחמסן אינו פסול אלא מדבריהם, ורבינו עצמו מביא להלן בהלכה זו בין אלה שפסולים מדבריהם, ולפיכך החליט הכסף-משנה לגרוס כאן: והגזלנים, ואמנם בכת"י תימן הנוסח: הגנבים והגזלנים. (23) עד שישבו וינודע שחזר בו מדרכו הרעה, כמבואר לקמן פ"ב, ה"ד. ואפילו העדות שראה אחר החזרת הכסף פסול לה, עד שיחזור בתשובה, שעדיין יש לחוש, שמא משום סכום גדול יותר מזה שהחזיר, יעיד שקר (רדב"ז). וכן אמרו (סנהדרין כה, ב) "ואימתי חזרת... ויחזרו בהם חזרה גמורה". (24) שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר, כלשון רבינו לקמן פ"ח, ה"א. (25) כי אם הוזהר בעדות שאינה של ממון - הרי הוא לוקה, ומכיון שלקה - חזר לכשרותו, לקמן פ"ב ה"ד, ובוודאי אם לא ילקה לא יועיל לו כל סכום שהוא לחזור להכשרו, אלא אפילו זה שהוזהר בעדות ממון והחזיר הממון, פסול הוא עד שישבו בתשובה (כסף-משנה). (26) גם לעדות ממון, וגם לעדות נפשות, שהרי רשע הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכרבי מאיר שם. ולא כרבי יוסי, האומר שם: "הוזהר בדיני ממונות - כשר לדיני נפשות", שהחשוד לדבר קל - אינו חשוד לדבר חמור. (27) שמשעה שהעיד - רשע הוא, ואסור לשית יד עם רשע (שם, וכאביי). (28) שם כה, א, ששניהם עוברים על לא-תעשה, וכיון שחימוד ממון מעבירו על דת, הרי זה כ"עד חמס" (רש"י שם). ואע"פ שהלווה אינו לוקח כלום אלא נותן למלווה - גם הלווה מחמת חימוד ממון, שהוא חושב לעשות בו עסקיו, עובר על לאו: לא תשיך לאחריך (רא"ש שם). אבל הערב והעדים והסופר הכותב את השטר אע"פ שעוברים על לאו: לא תשימון עליו נשך, כמבואר בהל' מלוה פ"ד ה"ב - אינם נפסלים לעדות, שהרי אינם חייבים מלקות על לאו זה, וגם לא נטלו ממון על כך שיחשבו כעדי חמס (כסף-משנה). ולדעת המגיד-משנה בהל' מלוה (שם ה"ו), אין העדים נפסלים משום שלא זה (=לא תשימון עליו נשך) אינו ידוע לכל, ורבים סוברים שאינו אלא אזהרה למלוה בלבד. (29) ששיעורה קבוע מראש, כגון המלוה את חבירו ארבעה דינרים להחזיר לו חמשה, והיא האסורה מן התורה. (30) מעין ריבית, כאבק הזה שאינו עפר ממש אלא כעין עפר. כגון הנותן מעות לחבירו לישא וליתן בהן, קרוב לשכר ורחוק מהפסד, שאם יהיה רווח תתן לי חלקי מן הרווח, ואם יהיה הפסד יפסיד הלווה לבד, הרי זה אבק ריבית, ואינו אסור אלא מדבריהם (הל' מלוה פ"ד ה"ד, ופ"ה ה"ח). (31) סנהדרין כה, ב כיון שחוטפים הם, יש לחוש שמשום חימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר. והשווה הל' גזילה פ"א, ה"א: "התאווה מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו

יום שני י"ט תמוז ה'תשע"ט

פרק אחד עשר

- (1) קבלת עדות מעם הארץ ומהבזויים. ההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם. עדות החשוד על דבר, כלפי אחרים. העדות על מלכי ישראל וכהן גדול.
- א. מי שאינו לא במקרא ולא במשנה² ולא בדרך³ ארץ⁴ - הרי זה בחזקת רשע, ופסול לעדות מדבריהם⁴. שכל מי שיעיד עד כן - חזקה שהוא עובר על רב העברות שיבואו לידו⁵.

- (2) שלא קרא מקרא ולא שנה משנה. (3) שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות (רע"ב לקידושין פרק א, משנה י). ורבינו בפירושו שם אומר: "דרך ארץ - חבורת בני אדם, חבורה טובה בנחת ובמוסר". (4) קידושין מ, ב. (5) כפירוש רש"י שם דיבור המתחיל ופסול לעדות: כיוון ש"אינו מן היישוב" אין הוא מקפיד על עצמו ואין לו בורשת פנים.

- ב. לפיכך, אין מוסרין עדות לעם הארץ ואין מקבלין ממנו עדות⁷. אלא אם כן החזק שהוא עוסק במצות ובגמילות חסדים, ונוהג בדרך הישרים⁸, ויש בו דרך ארץ - מקבלין עדותו, אף על פי שהוא עם הארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה⁹.

- (6) אין מייחדים אותו מתחילה להיות עד. (7) אם ייחודוהו אין בית הדין מקבל ממנו עדותו (פסחים מט, ב). (8) הרגלים טובים ונימוסים נאים. והרי"ף בפסחים שם מוסיף: שאינו חשוד על שבועת שקר וגזל. (9) זהו שאמרו (תגיגה כב, א): כמי מקבלים היום עדות מעם הארץ - כרבי יוסי, כלומר, שרבי יוסי חושש לאיבה, שלא ייטור לנו עם הארץ שנאה, שאנו מרחיקים אותו מחברתנו, לפיכך מקבלים ממנו עדות, וזה רק כשישנו על כל פנים בדרך ארץ (רי"ף לפסחים שם).

- ג. נמצאת אומר: כל תלמיד חכם - בחזקת כשר, עד שיפסול¹⁰. כל עם הארץ¹¹ - בחזקת שהוא פסול¹², עד שיחזק שהוא הולך בדרך הישרים¹³.

- (10) בעבירה, או באיסורי גזל המנויים לעיל פרק י, הלכה ד. (11) שאינו במקרא ובמשנה. (12) שמן הסתם אינו גם בדרך ארץ, וכמשמעות לשון הסוגיא בפסחים מט, ב שסתם עם הארץ אינו כולן. (13) ואותו הכשירו בחגיגה כב, א - על פי רבי יוסי, וכתב הרדב"ז: ובזה טועים כמה מקבלי עדות שמקבלים עדות מכל הבא לפניו וסומכים לומר: כל ישראל בחזקת כשרים הם. וזה אינו, שאף על פי שהם בחזקת כשרות, שאינם עוברים עבירות - אינם בחזקת כשרים להעיד אלא אם-כן הם תלמידי חכמים.

- ד. וכל מי שיקבל עדות עם הארץ טרם שתהיה לו חזקה זו, או קדם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ - הרי זה הדייט, ועתיד לתן את הדין¹⁴; שהרי מאבד ממונו של ישראל על פי רשעים.

בפירות שביעית, והם-הם דברי רבינו. אבל אם אינם בטלים כל השנים, אזי אפילו אם הם עוסקים במכירת פירות בשביעית, אין לפסלם, שיש לתלות שהם מוכרים פירות של השנה השנית ואין להם עסק בפירות שביעית (כסף-משנה). (49) עצמות או אבנים שמשחקים בהן משחקי מזל שונים, וכפירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פ"ג, מ"ג): "שחוק ידוע... על תנאי שמשמין כספים, למי שיעשה כך או שלא יעשה, שיקח אותם כפי שמסכימים באותו השחוק". (50) התעסקות. (51) מעין גזל (משנה, שם כד, ב). וכפירוש רבינו שם: "מיסודי התורה, שהאדם אין לו להתעסק בעולם הזה אלא באחד משני דברים: או בתורה כדי שתשלם נפשו בחכמה, או במלאכה שתועיל לו בהתמדת המציאות... אלא שראוי למעט בה, ולהרבות בתורה, כמו שאמרו: הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה". ובהל' גזילה פ"ו, ה"י"א, כותב רבינו: "המשחקים בקוביא כיצד, אלו שמשחקים בעצים או בצורות או בעצמות... ועושים תנאי ביניהם, שכל הנוצח את חבירו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך... אע"פ שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חבירו בחינם דרך שחוק והיתול הרי זה גזול... והמשחק בקוביא עם הגוי אין בו איסור גזל, אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים". (52) אע"פ שאינם מיוחדים לכך (סנהדרין כה, ב וברש"י). (53) שם, "מפריחי יונים - אלו שממרים (=מרגיזים אותן להלחם זו עם זו - רש"י) את היונים". (54) ובכ"י תימן, וכן בדפוס רומי ווינצ'אה: הממירין (=מתערבים). (55) סנהדרין שם. שכל אלו, גזל מדבריהם הוא, כמבואר בהל' גזילה פ"ו, ה"י. וראוי להעיר, שה'טור' בחו"מ סימן לד - סובר, שלפיכך כל אלה שאינם עוסקים ביישובו של עולם פסולים להעיד, מפני שאינם יודעים כמה טורח האדם אחר הממון, ונקל בעיניהם להעיד שקר להפסיד ממון חבריהם, ולפיכך אם יש להם אומנות אחרת כשרים, שיוודעים להעריך טרחתו של אדם להשיג ממונו.

- ה. אריס⁵⁶ שלקח דבר מועט מן הפרות שבפירות⁵⁷ בימי ניסן וימי תשרי⁵⁸ קדם שתגמר מלאכתו, אף על פי שלקח שלא מדעת בעל השדה - אינו גנב⁵⁹ וכשר לעדות⁶⁰; שאין בעל השדה מקפיד עליו⁶¹. וכן כל פיוצא בזה.

(56) פועל המעבד אדמת אחרים, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול והשאר נותן לבעלים. (57) הקדימו להתבשל. (58) ניסן - זמן קציר; תשרי - זמן בציר ואסיף. (59) שמורה היתר לעצמו, כיון שעוסק במלאכה - מותר לו ליקח דבר מועט, אבל משגמרה מלאכתו אין כאן שום היתר, ודרך גניבה הוא נוטל ופסול. (60) סנהדרין כו, ב, ורבינו גורס שם: ובדבר שלא נגמרה מלאכתו, כגירסת הרי"ף שם, וגירסת התלמוד שלפנינו: ובדבר שנגמרה מלאכתו. וראה ברש"י שם. (61) הואיל והוא אריס ולוקח דבר מועט. אבל שאר פועל, שאינו חולק בגוף הפירות, ואינו נוטל אלא שכרו בלבד, אפילו לקח דבר מועט - הריהו כגנב ופסול לעדות (כסף-משנה ע"פ משמעות הסוגיא שם).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבזויין שפסולים לעדות.

ויש לומר סיבת החילוק בין רש"י לרמב"ם בספר הי"ד, כי מקור הדין שהבזויין פסולים לעדות הוא בסוף פ"א דקידושין, בנוגע למי שאינו מן הישוב, ויש אומרים שפסול לעדות כיון שאינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים ואינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

רש"י בסנהדרין פירש אליבא דכו"ע, ולא רק כה"ש אומרים' שדווקא האוכל בשוק פסול לעדות, וממילא הלוקח צדקה מן העכו"ם לא נחשב לפסול לכולי-עלמא, ולכן הוצרך לפרש שלקחת צדקה מעכו"ם אסור מצד חילול ה'.

אבל הרמב"ם בספר הי"ד פירש אליבא דהלכתא של הי"ש אומרים' שאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן כתב ש"מכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין את עצמן ואינן חוששין".

(ע"פ רשימות ח' ק"ט ס"א)

15) קידושין מ, ב. אבל האוכל בשוק שלא בפני כל העם אינו נפסל לעדות, אבל יש בו משום גנאי לתלמיד חכם, כמו שאמרו בירושלמי (מעשרות פרק ג, הלכה ב) "אין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק" (כסף משנה). ולדעת הב"ח לחושן משפט סימן לד כוונת רבינו שאינו נפסל לעדות אלא כשאוכל בשוק בפני הכול כשהוא מהלך ואם אוכל בשוק כשהוא יושב במקום אחד אין בו אלא משום גנאי לתלמיד חכם בלבד. 16) "שארין לך משוקן ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום" (יבמות סג, ב). 17) "הגרע (=מקוץ דם) והבלן והבורסקי... רבי יוסי אומר פסולים לעדות הם" (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז). 18) קידושין מ, ב וכדברי רש"י שם: "הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו ולהיפסל. 19) סנהדרין כו, ב "אוכלי דבר אחר פסולים לעדות" ומפרש רש"י: מקבלי צדקה מן הגויים, והרי זה חילול השם מחמת ממון. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט: "אסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי בפרהסיא" וכו'.

10. מה בין פסול לעדות מן התורה²⁰ לפסול מדבריהם? שהפסול מן התורה שהעיד - עדותו בטלה, אף על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות²¹; והפסול מדבריהם - צריך הכרזה²². לפיכך, פל עדות שהעיד קדם שהכריזו עליו - מקבלין אותה, כדי שלא לאבד זכות העם, שהרי לא ידעו שהיא פסולה²³, ואין פסולו אלא מדבריהם²⁴.

20) ראה לעיל פרק י, הלכה ג"ד. 21) שעבירה שלו מפורסמת לכל (סנהדרין שם וברש"י). 22) להודיע פסולו ברבים. 23) ומסרו לו עדות על ממונם. 24) ולפיכך, כל עוד שלא נודע פסולו לא תיקנו חכמים לבטל עדותו. ומי שהוציאוהו הקהל מבית הכנסת מפני ששחק בקוביא, אין

14) כיוון שאינם ראויים להעיד נמצא הדין שקיבל עדותם מוציא ממון של ישראל שלא כדין. ובקידושין מ, ב אמרו: "כל שאינו לא במקרא... ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" ומפרש רבינו שם: אין תועלת בו ביישוב העולם, אבל להוציאו מן המקום - תועלת למדינה.

1. ה. וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם. והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם¹⁵, וכגון אלו שהולכין ערמים בשוק¹⁶ בעת שהן עוסקין במלאכה מנולת, וכיצא באלו¹⁷ שאין מקפדין על הבשת. שכל אלו חשובין ככלב, ואין מקפדין על עדות שקר¹⁸. ומכלל אלו: האוכלין צדקה של עובדי כוכבים בפרהסיא. אף על פי שאפשר להן שיתנו בצנעה, מבזים עצמן ואינן חוששין. כל אלו פסולין מדבריהם¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם".

ההסבר לסיבת הפסול של הבזויין, יובן על-פי מה שכתב בפ"ז ה"ב שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר, ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא", אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית-דין. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על-ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש כמו אדם שמביישים אותו, שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

ובזה יובן גם מדוע פסלו את הבזויין מדבריהם, כיון שתוכנו של יהודי הוא להיות עד על ה"טוב" של הקב"ה, ולכן לא יכול להיות איש בזוי כי הוא נוגד את כל תוכנו ועניינו - "אתם עדי", ואם אינו יכול להעיד על הקב"ה - מופקע ממנו גדר עד ופסול לעדות.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

~ נקודות משיחות קודש ~

וכן האוכלין צדקה של גויים בפרהסיא.

בגמרא (סנהדרין כו, ב) "אמר רב נחמן, אוכלי דבר אחר פסולים לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצנעה לא כו'". ואם אי אפשר לי' מותר אף בפרהסיא. ופירשו כל המפרשים ש"אוכלי דבר אחר, היינו לוקחי צדקה מעכו"ם". ובטעם האיסור כתב רש"י שהוא "חילול ה' מחמת ממון, והוי לי' עד חמס מחמת ממון". אבל הרמב"ם כאן כתב הטעם, שהאוכלין צדקה של גויים בפרהסיא הם בכלל

ולפיכך אינם נאמנים להעיד בעדות ממון. ומקור דברי רבינו מסתימת המשנה (דמאי פרק ד, משנה ו) "הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, אמר מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אמר לו אחד, אני איני נאמן, איש פלוני נאמן, הרי זה נאמן" וכפירוש רבינו שם, שאין אדם חוטא ולא לו. וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל בכורות לה, א "נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו", וקבעו בגמרא שם עמוד ב הלכה כמותו, וכן ביומא עה, א. ולדעת הראב"ד אין החשוד נאמן על של אחרים. כדברי סתם משנה (בכורות פרק ד, משנה י) "החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". אולם רבינו סובר שמשנה זו על פי רבי מאיר היא, החולק עם רבן שמעון שם פרק ה, משנה ד, וידוע, שסתם ואחרי כן מחלוקת אין הלכה כסתם. ומה גם שבגמרא שם לה, ב קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכו"ל. והשווה הלכות שמיטה פרק ח, הלכה י"ז. ולדעת בעל "מחנה אפרים" מקור דברי רבינו בסנהדרין כו, ב: החשוד על העריות אינו נאמן להוציאה (=לומר מת בעלה ותינשא, כי נוח לו שתהיה פנויה), ונאמן להכניסה (=לומר פלוני קידשה, ואסורה לעולם).

ט. מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל³⁵ - לֹא מַעֲדִינָם³⁶ וְלֹא מַעֲדִינָם³⁷ עֲלֵיהֶם; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֱלֹמִים³⁸, בְּעָלֵי זְרוּעַ, וְאֵינָם נִכְנָעִין תַּחַת עַל הַדִּינִים³⁹. אֲבָל פֶּהֶן גְּדוֹל - מַעֲדִינָם עֲלֵיהֶם³⁹, וּמַעֲדִיד הוּא לְמַלְךְ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת⁴⁰.

(35) לממשלת עשרת השבטים, בניגוד למלכי בית דוד הנקראים: מלכי יהודה, ראה מלכים ב כג, כב. (36) בדפוס רומי ווינציאה תיבות אלו אינן, שמלך אין כבודו להעיד, ואפילו מלכי בית דוד הכשרים אינם הולכים להעיד משום כבודם, קל וחומר מכהן גדול שאינו מעיד, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. וראה לקמן הלכות מלכים פרק ג, הלכה ז. (37) אימתנים. (38) ו"שמה תבוא מהם תקלה" כמו שאירע בינאי המלך והסנהדרין בימי שמעון בן שטח, כמסופר בסנהדרין יט, א וכמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ה. ובנוגע למלכי יהודה דינם מתבאר לקמן הלכות מלכים שם. (39) סנהדרין יח, א. (40) לעיל פרק א, הלכה ג ובביאורנו שם.

י. הַמוֹסְרִין⁴¹ וְהַאֲפִיקוֹרְסִין⁴² וְהַמוֹמְרִים⁴³ - לֹא הַצְרִיכוּ חֻמִּים לְמוֹתָן בְּכָלל פְּסוּלֵי עֲדוּת; שְׁלֹא מִנּוּ אֶלֶּא רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁴, אֲבָל אֵלֹה הַמוֹרְדִין הַפּוֹפְרִין - פְּחוּתִין הֵן מִן הָעוֹבְדֵי פוֹקְבִים. שֶׁהָעוֹבְדֵי פוֹקְבִים - לֹא מַעֲלִין⁴⁵ וְלֹא מוֹרִידִין⁴⁶, וְיֵשׁ לְחִסְדֵּיהֶן⁴⁷ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁴⁸; וְאֵלֹה מוֹרִידִין וְלֹא מַעֲלִין⁴⁹, וְאֵין לָהֶן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁵⁰.

(41) המוסר חבירו ביד גוי להורגו, או המוסר ממון חבירו בידו, כמבואר בהלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ב. (42) האומר שאין נבואה כלל, או שאין הבורא יודע מעשה בני אדם (שם, הלכה ח). ובכלל האפיקורסין כל מי שעושה עבירה להכעיס, כמבואר בהלכות גזילה פרק י"א, הלכה ב, וכלשון רבינו בהלכות רוצח פרק ד, הלכה י: "אפילו אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה אפיקורוס".

לך הכרזה גדולה מזו (בית יוסף לחושן משפט לד בשם הראב"ן).

ז. עַד אֶחָד נֶאֱמַן בְּאַסוּרִין²⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל לְשֹׂאֵר עֲדוּתוֹ. שֶׁהִרִי רָשָׁע בְּעִבְרָה²⁶ שֶׁשָּׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה²⁷, וְנֶאֱמַן לֹאמַר: בְּהִלָּכָה שְׁחִטָּתִי. אֲבָל הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - אֵינוֹ נֶאֱמַן עַל שְׁלוֹ²⁸, אֲבָל נֶאֱמַן הוּא עַל אֲחֵרִים²⁹.

(25) להתיר, כגון שהיו לפנינו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן לומר זו של היתר (גיטין ב, ב). ובדבר שבידו לתקן נאמר להתיר אפילו בדבר שהוחזק בו איסור, וכדברי רש"י שם: "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מִישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב". ומקור הדברים, ממה שהאמינה תורה לנידה לספור לעצמה שבעה נקיים, שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה שבעת ימים" - לה לעצמה, כמבואר בכתובות עב, א (תוספות שם דיבור המתחיל עד אחד נאמן). ובנוגע לקביעת דבר איסור, וודאי שעד אחד נאמן להחזיק איסור בדבר שאין טיבו ידוע לנו, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה ו ובביאורנו שם. (26) שעבר עבירה ופסול לעדות ממון. (27) חולין ג, א ישראל מומר אוכל נבילות תיבאבון... מותר לאכול משחיטתו" ושם ד, ב אמרו: "מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה", והשווה הלכות שחיטה פרק ד, הלכה י"ד ט"ו. (28) להעיד על אותו דבר שהוא חשוד עליו, בשעה שהעדות נוגעת לעצמו. (29) כגון כהן, שהוא חשוד להטיל בעצמו מום בבכור, כדי שישחטנו במדינה ולא יצטרך להביאו קרבן - נאמן להעיד על בכור של כהן אחר במום הראוי לבוא ביד אדם, שמאליו נפל, ולא הטילו בעליו בידיים (בכורות לה, א) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם.

ח. לְפִיכָף, הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בּוֹ וּלְהַעֲד בּוֹ לְאַחֵרִים. חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא פְּדֵי שִׁינּוֹ אַחֲרִים³⁰. מֵיֵצֵד? נֶאֱמַן עִם הָאֶרֶץ לֹאמַר: פְּרוֹת פְּלוֹנִי מִתְקַנְנִים הֵם³¹, וְנֶאֱמַן הַנֶּחֱשָׁד לְמַכּוֹר בְּשׁוֹר בְּכוֹר³² לֹאמַר: בְּשׁוֹר זֶה שֶׁמוֹכֵר פְּלוֹנִי חָלִין הוּא. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מִשְׁאָר הָאֲסוּרִין. לְפִי שְׁאִימַת הָאֲסוּרִים עַל הַרְשָׁעִים³³, וְאֵין אִימַת הַמָּמוֹן³⁴ עֲלֵיהֶם.

(30) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): "חזקה אין אדם חוטא ולא לו". (31) מעושרים הם, ואף על פי שעם הארץ חשוד שלא להפריש מעשרות מפירות שלו - נאמן הוא על אחרים, ובלבד "שלא יראה כעושה קנוניא" - כלשון רבינו בהלכות מעשר פרק י"ב, הלכה י"ז. (32) באטליו, שבכור אינו נמכר בשוק של טבחים, אלא בביתו של כהן, ואפילו נפל בו מום, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה י"ב. או שהוא חשוד למכור בשך בכור תמים, אף על פי שהוא קרבן, ובזמן הזה אין לשחטו עד שיפול בו מום. (33) ואינו עלול להכשיל אחרים באכילת איסור. (34) בדפוסים קדומים: בעל הממון. והכוונה, שלא איכפת להם להעיד שקר ולהפסיד בעדותם ממון אחרים שלא כדין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחו"מ סי' לד ס"ק כד). (6) נפוך וידוע. (7) והתורה אמרה (ויקרא יט, יב) "ולא תשבעו בשמי לשקר". (8) שנשבע על דבר ידוע, שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון שנשבע על אבן זו, שהיא אבן (הל' שבויעת פ"א ה"ה), והתורה אמרה (שמות כ, ו) "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". (9) אלו עבירות אין לוקים עליהן, שהרי לא שלהן ניתן לתשלומין (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב), ובכל זאת פסולים הם להעיד, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס, והם "עדי חמס", כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (10) שאינו יודע שזוהי עבירה. (11) קשר של קיימא, והוא מעשה אומן כגון קשר הגמלים וקשר הספנים (הל' שבת פ"י, ה"א). (12) יתר על מה שקצוב לו בדין המלכות, כלשון רבינו לעיל פ"י, ה"ד. (13) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): לא תחמוד - משמע לאנשים בלא כסף, בעוד שלפי הדין אפילו יתן כסף ואין המוכר רוצה למכרו, אסור לחמוס החפץ ממנו, ובכל זאת אין החמסן פסול לעדות מן התורה, ועל-כרחך משום שאינו יודע שזוהי עבירה (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לד ס"ק נג). (14) כמו שאמרו (סנהדרין כו, ב) אלה הקוברים מת ביום-טוב אין לפסלם לעדות, אע"פ שהם רשעים, שמחללים יום-טוב משום שכר ממון - משום שהם טועים וסוברים שמצוה הם עושים בקבורת המת. (15) שהרי בתחילה רצו בגמרא (שם) לפסול לעדות את אלה הקברנים "הואיל והם רשעים". אע"פ שלא התרו בהם - שאילו התרו בהם, אין להצדיקם ולומר: מצוה הם עושים - הרי שאפילו לא התרו בהם, ואינם לוקים בפועל, בכל זאת בדין הוא שיפסלו לעדות, אם לא שיש להצדיקם, כי טועים הם לחשוב, שמצוה הם עושים (כסף-משנה).

ב. אין אדם נפסל בעברה¹⁶ על פי עצמו. פיצד?²⁰
הרי שבא לבית דין ואמר שגנב או גזל או הלוה²¹
ברבית, אף על פי שמשלם על פי עצמו¹⁷ - אינו
נפסל¹⁸. וכן אם אמר שאכל נבלה או פעל אסורה¹⁹
- אינו נפסל, עד שיהיה שם שני עדים; שאין אדם
משלים את עצמו רשע²⁰. לפיכך, ראובן שהעיד עליו
שמעון שהלוה ברבית, והעיד לוי ואמר: לי הלוה²¹
ברבית - הרי ראובן נפסל בעדות שמעון ולוי. אף
על פי שהרי הודה לוי שלוה ברבית²² - אינו משלים
עצמו רשע, ונאמן על ראובן ואינו נאמן על
עצמו²³. וכן מי שהעיד שפלוגי רבעו²⁴, בין באנסו²⁵
של נרבע בין ברצונו - הוא ואחר מצטרפין
להרג²⁶. פלוגי בא על אשתי - הוא ואחר מצטרפין
להרגו, אבל לא להרגה²⁷. וכן כל פיצא בזה²⁸.
פלוגי רבע את שורי - הוא ואחר מצטרפין להרגו²⁹;
שאין אדם קרוב אצל ממונו³⁰.

(16) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (17) שהודאת בעל-דין כמאה עדים היא, כמבואר בבבא-מציעא ג, ב. (18) לעדות. (19) אשה האסורה לו, או ביאת האסורה לו, כגון אשתו נדה. (20) שאדם קרוב הוא אצל עצמו, והתורה פסלה קרוב לעדות (סנהדרין ט, ב וברש"י). (21) אותו ראובן. (22) נמצא, שגם הוא רשע (ראה לעיל פ"י, ה"ד), ורשע

(43) מומר לעבירה אחת, שהורגל ונתפרסם בה, "כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו" או שהוא מומר לכל התורה, כגון, החזור לדתי הגויים בשעה שגוזרים גזירה ויידבק בהם ויאמר: "מה בצע לי להידיבק בישראל שהם שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה" (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ט). ובנוסף ה"לחם משנה" תיבת "והמומרים" אינה, שהיא בכלל האפיקורסים, ראה עבודה זרה כו, ב. וראוי להעיר שנוסף רומי ווינציאה שי"א הוא: "המוסרים והאפיקורסים והמינים והמשומדים". (44) העוברים עבירה להנאת עצמם, ואינם עומדים ברשעם תמיד, ואמנות ה' בליבם, ראה הלכות רוצח פרק ד, הלכה י"ב. (45) מן הבור להצילם. (46) לבור, להמיתם, ראה הלכות רוצח שם, הלכה י"א, והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א. (47) המקיימים שבע מצוות בני נח. (48) ראה לקמן הלכות מלכים פרק ח, הלכה י"א ומקורו בסנהדרין קה, א. (49) "מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה', כצדוק ובייתוס ותלמידיהם שם רשעים ירקב" (הלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א), כמו שאמרו (עבודה זרה שם) "המינים והמסורות והמומרים מורידים ולא מעלים". (50) השווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה ו, על פי הסוגיא בראש השנה יז, א.

פרק שנים עשר

(1) על איזו עבירה נפסל אדם לעדות, ועל איזו אינו נפסל. אם אדם נפסל על פי עצמו. תשובתם של פסולי עדות משום ממון, ודרכי חזרתם.

א. כל הנפסל בעברה, אם העידו עליו שני עדים
שעשה עברה פלוגית, אף על פי שלא התרו בו¹,
שהרי² אינו לוקה⁴ - הרי זה פסול לעדות⁵. במה
דברים אמורים? כשעבר על דברים שפשוט⁶
בישראל שהם עברה, כגון שנשבע לשקר⁷ או
לשוא⁸, או גזל או גנב⁹, או אכל נבלה וכיוצא בו;
אבל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה
להיות שוגג¹⁰ - צריכין להזהירו, ואחר כך יפסל.
פיצד? ראוהו קושר¹¹ או מתיר בשבת - צריכין
להודיעו שזה חלול שבת, מפני שרוב העם אינן
יודעין זה. וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או
ביום טוב - צריכין להודיעו שהיום שבת, שמה
שוכח הוא. וכן המשחק בקוביא תמיד, או מי
שנעשה מוכס או גבאי שמוסיף לעצמו¹² - צריכין
העדים להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות.
שרוב העם אינן יודעים דברים אלו¹³. וכן כל פיצא
בזה¹⁴. פללו של דבר: כל עברה שהדברים מראים
לעדים שזה ידע שהוא רשע ועבר בזדון, אף על פי
שלא התרו בו - הרי זה פסול לעדות, ואינו לוקה¹⁵.

(2) שלא לעשותה. (3) כאילו היה כתוב: והרי. (4) כי אין מלקות בלא התראה, כמבואר בהל' סנהדרין פט"ז ה"ד, וראה שם פ"ב, ה"ב. (5) מן התורה, הואיל וזוהי עבירה שיש בה מלקות, אילו התרו בו, ראה לעיל פ"י, ה"ב (ש"ך

בין לעדות בין לשבועות". נראה מדבריו, שאפילו לקה, כל עוד שלא נכנע לבו - אינו חוזר לכשרותו עד שתצטרף התשובה עם המלקות (כסף-משנה). וראה בלחם-משנה שם. וראוי להעיר שבכת"י תימן הנוסח כאן, כך הוא: "כל מי שנתחייב מלקות, כיון שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו". ותיבות: "בין שעשה תשובה" אינן. וכן הנוסח בסמ"ג לאוין ריד. (39) כיון שחמס או גזל, הרי הוא "רע לשמים ורע לבירות" ואינו חוזר לכשרותו עד שישוב גם לשמים (רדב"ז). (40) ומדברי רבינו לעיל פ"ו ה"ז, משמע שגזלן וכל פסולי עדות מחמת חמס אינם כשרים להעיד אלא משעה שיעידו עליהם בבית-דין שחזרו בתשובה, וכל השטרות שחתמו עליהם בינתיים (=בין התשובה עד שהעידו עליהם בבית-דין) פסולים (כסף-משנה שם), וכן נראה משו"ע חו"מ סימן מ"ו סעיף כ"ו (ש"ך שם ס"ק לד).

- ה. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ מְלִוִּים בְּרִבִּית? מְשִׁיבֵךְ עוֹלָם
שְׁטָרוֹתֶיהֶן⁴¹ מַעֲצָמִן, וְיַחֲזִירוּ בֵּהֶן חֲזָרָה גְמוּרָה שְׁלֵא
יָלוּ בְּרִבִּית אֶפְלוּ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁴².

(41) השטרות שכתוב בהם קרן וריבית - קורעים, וגובים את הקרן בעל-פה (סמ"ע לחו"מ סי' לד, ס"ק עג).
(42) שבדרך כלל מותר להלוות להם בריבית כדי חייו, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ב, אבל אלה הפסולים צריכים להזהר מלהלוות להם בריבית, כדי שישתכח מהם שם ריבית (סנהדרין כה, ב וברש"י).

- ו. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ הַמְשַׁחֲקִין בְּקוֹבְיָא? מְשִׁיבֵךְ עוֹלָם
פְּסִיפְסִיָּהֶם⁴³, וְיַחֲזִירוּ בֵּהֶן חֲזָרָה גְמוּרָה שְׁלֵא יַעֲשֹׂוּ
אֶפְלוּ בְּחֻנָּם⁴⁴.

(43) אבני משחקם, ובכת"י תימן: פסיסיהן מעצמם. וראה לעיל פ"י, ה"ד: "ולא בקוביא בלבד, אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי הרימונים". (44) שם.

- ז. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ מְפָרִיחֵי יוֹנִים? מְשִׁיבֵךְ עוֹלָם
הַפְּלִים שֶׁצִּדִּין בֵּהֶן⁴⁵, וְיַחֲזִירוּ בֵּהֶן חֲזָרָה גְמוּרָה
שֶׁאֶפְלוּ בַּמַּדְבָּר⁴⁶ לֹא יַעֲשֹׂוּ⁴⁷.

(45) וגוזלים יונים של אחרים, כמבואר לעיל פ"י, ה"ד.
(46) שהוא מקום הפקר, ובדרך כלל מותר לצוד שם יונים, שאין להן שום בעלים. (47) סנהדרין שם. וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לד סעיף לא: "יש אומרים שגם כאן, ובמשחקים בקוביא, צריכים להחזיר המעות שהורוהו".

- ח. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית? מְשִׁיבֵךְ עוֹלָם
שְׁבִיעִית וַיִּבְדְּקוּ⁴⁸, וְלֹא חֲזַרְתָּ דְּבָרִים בְּלִבְדָּ⁴⁹, אֶלָּא
פּוֹתֵב⁵⁰: אֲנִי פְלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי בְּנִשְׁתִּי מֵאֲתִים זֶזוּ
מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, וְהָרִי הֵם נְתוּנִים בְּמִתְנָה לְעֹנִים⁵¹.

(48) ראה לעיל פ"י, ה"ד: "שחזקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהם סחורה". (49) בסנהדרין שם: "משתגיע שביעית אחרת ויבדלו", כלומר, שלא ישאו ויתנו בפירותיהם, ויפקירו גינותיהם לעניים (רש"י שם). וכן הנוסח בשו"ע שם, סעיף לב. ורבינו נמשך אחר גירסת התוספתא שם פ"ה, ה"ב: "עד שתגיע שמיטה אחרת

פסול להעיד. (23) סנהדרין כה, א "פליגין (=חולקים) דיבורו", כלומר מאמינים אותו לגבי המלוה, ולא לגבי עצמו, כמבואר שם י, א, והשווה הל' גירושין פ"ג, ה"י. (24) במשכב זכור. (25) על כרחו. (26) אע"פ שלדבריו, שנובע "ברצונו" - הרי זה רשע, אינו נפסל משום כך להעיד, שאין אדם משים עצמו רשע, ולפיכך נאמן הוא כלפי חבריו ואינו נאמן כלפי עצמו, ומאמינים לו שפלוני רבע, ולא רבע אותו (סנהדרין ט, ב וב'תוספות' שם). (27) לפי שקרוב הוא אצל אשתו ואינו נאמן עליה, וחולקים דיבורו, לומר: בא על אשת איש אבל לא על אשתו (שם י, א). (28) השווה הל' עבדים פ"ז, ה"ב. (29) את הרובע ואת שורו, כדין שור נרבע שהוא בסקילה. (30) ואין אומרים בזה: "חולקים דיבורו", כי גם על ממונו נאמן, שאין בזה פסול קרבה, שכבר נתבאר לעיל: אדם משלם ע"פ עצמו, הרי שאין בזה דין של קרבה לעצמו (סנהדרין שם, וכפירוש רש"י).

- ג. שְׁנִים שֶׁהֵעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁהוּא פְּסוּל בְּעִבְרָה
מֵאֲלוּ הָעִבְרֹת³¹, וְכֹאז שְׁנִים וְהֵעִידוּ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה
וְחָזַר בּוֹ, אוֹ שֶׁלָּקָה³² - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר³³. אֲבָל אִם כֹּאז
שְׁנִים וְהִכְחִישׁוּם, וְאָמְרוּ: לֹא עָשָׂה עֲבֵרָה זֶה וְלֹא
נִפְסַל - הָרִי זֶה סֶפֶק פְּסוּל³⁴. לְפִיכֵן לֹא יַעֲיֵד, וְאִין
מוֹצִיאִין מִמּוֹן בְּעִדּוֹת³⁵, וְלֹא יִדּוּן³⁶, עַד שֶׁיִּדְּעַ
שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(31) שאדם נפסל עליהן לעדות. (32) ובסמון בהלכה הבאה יתבאר, שם"שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו". (33) כתובות כב, א: "יודעים אנו בו שעשה תשובה". השווה לעיל פ"ו, ה"ז. (34) מאחר ששנים נגד שנים הם - הרי זה ספק פסול, ספק כשר (שם, וכפירוש רש"י). (35) ואין אומרים העמד עד זה על חזקת כשרותו, שחזקת ממון שכנגדה עדיפה, ולפיכך העמד ממון על חזקתו ואין להוציאו מידי המוחזק בעדות מסופקת זו (רי"ף שם). וכן אמרו (שם כ, א): העמד שנים נגד שנים, והעמד ממון בחזקת בעליו. ולדעת הרדב"ז לא יעיד בין להוציא ממון בין להעמיד. (36) כל שפסול להעיד - פסול גם לדרון, כמפורש בנדה מט, ב. וכן פירש רש"י בסנהדרין כד, ב ד"ה ואלו הן הפסולים. והשווה לקמן פט"ז, ה"ד: "וכן שאר מיני פסולין, כשם שפסולים בעדים - כך פסולים בדיינים".

- ד. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוֹת, בֵּין שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה³⁷ בֵּין
שֶׁלָּקָה בְּבֵית דִּין - חוֹזֵר לְכְּשָׁרוֹתָ³⁸. אֲבָל שְׂאָר
פְּסוּלֵי עֲדוּת, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִשּׁוּם מָמוֹן שֶׁחֲמָסוֹ אוֹ
שֶׁגָּזְלוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁלָמוֹ - צָרִיכִין תְּשׁוּבָה³⁹, וְהָרִי
הֵן פְּסוּלִין עַד שֶׁיִּדְּעַ שֶׁחֲזָרוּ בֵּהֶן מִדְּרָכָן הָרַע⁴⁰.

(37) כשלא היתה שם התראה, או שחסר דבר מהתנאים המחייבים אותו מלקות, ומספיקה לו התשובה בלבד (כסף-משנה). (38) כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ז, ה"ז: "שנאמר (דברים כה, ג) 'ונקלה אחיך לעניך' - כיון שלקה, הרי הוא אחיך", ע"פ המשנה במכות כג, א. ובהל' טוען ונטען פ"ב ה"י, כתב רבינו: "אם היו עליו (=על החשוד על השבועה) עדים שלקה ועשה תשובה, יחזור לכשרותו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקמן פ"ח, ה"א. (64) זה נלמד מהדין של טבח, הנזכר בהלכה הקודמת (כסף-משנה).

פרק שלשה עשר

(1) מי הם הקרובים הפסולים להעיד. דין ארוסה וקרוביה לענין עדות.

- א. הקרובים פסולים לעדות מן התורה. שְׁנָאֹמֶר: 16
לא יומתו אבות על בנים. מפי השמועה² לְמֹדוֹ, 17
שֶׁבְכָלֵל לֹא זֶה: שֶׁלֹּא יומתו אבות על פי בנים³, 18
ולא בנים על פי אבות⁴. והוא הדין לשאר קרובים⁵. 19
אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב 20
בלבד⁶, והם: האב עם הבן ועם בן הבן, והאחין מן 21
האב זה עם זה, ובניהן זה עם זה, ואין צריך לומר 22
הדודים⁷ עם בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם 23
או מדרך האישות⁸ - בלן פסולין מדבריהם⁹. 24

(2) מתורה שבעל-פה, שקיבלו ממשנה, כמבואר לקמן בהל' ממרים פ"א, ה"ב. (3) על-פי עדות בנים. (4) שאם ללמד שלא יומתו בנים בעוון אבות, הרי כבר נאמר (שם) "איש בחטאו יומתו", אלא לא יומתו בנים בעדות אבות וכו' (סנהדרין כז, ב). (5) כמבואר שם, הואיל ונאמר: "אבות על בנים", ולא נאמר: על בן - מכאן שאפילו הבנים עצמם פסולים זה לזה, כלומר: בני האבות, שהם בני אחי האב, והם שני בשני (ראה לקמן ה"ג), פסולים להעיד זה לזה, וכן לא יעידו שניהם לאחרים, כמבואר שם כח, א. וראה לקמן הט"ו, שפסול הקרובים אינו אלא גזירת הכתוב, לא מפני שהם אוהבים זה את זה, ועיין בבאורנו שם. (6) כדברי רבי עקיבא במשנה שם "וכל הראוי ליורשו", ומפרש רש"י: שהם קרובי האב, אבל קרובי האם אינם ראויים ליורשו, כמו ששנינו (בבא-בבא קמא קח, א): "ואחי האם מנחילים ולא נוחלים", וראה בפירוש המשנה לרבינו בסנהדרין שם. (7) בכת"י תימן: הדוד. (8) שבאו לו ע"י נישואין, כגון אחות אשתו או בתה. (9) ואע"פ שאמרו בסנהדרין כח, א "אמר קרא, 'אבות' 'אבות' שתי פעמים, אם אינו ענין לקרובי האב, תנהו ענין לקרובי האם" - סובר רבינו שאין זו אלא אסמכתא בלבד, וכמו שאמרו (קידושין כד, ב) "נראים דברי רבי עקיבא (=שהעבד צריך גט שחרור) בשאר איברים, הואיל...ומדרש חכמים הוא", ואע"פ שדרשום בכלל ופרט וכלל, אין להם תוקף אלא כמדרש חכמים בלבד (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יב). וה"קריית ספר" מסביר, שכונת הגמרא לרבות קרובי האם, שתחילת קריבתם מוצאה מצד האב, כגון בני ראובן לבני דינה, שהם קרובים להם מצד דינה אמם, אבל תחילת קריבתם היא מצד יעקב אבי ראובן ודינה, ואלה פסולים הוא מן התורה, אבל קרובי האם שאין קריבתם אלא מצד האם בלבד, כגון שני אחים מאם ולא מן האב, שאין תחילת קריבתם אלא מצד האם, אין פסולם אלא מדברי חכמים בלבד, ובהם עוסק רבינו לומר שאינם אלא מדבריהם.

- ב. הגרים אינן בדין הקרובים. אָפְלוּ שְׁנֵי אָחִים 25
תאומים¹⁰ שְׁנֵתָגִירוּ - מְעִידִין זֶה לָזֶה. שֶׁהָגַר שְׁנֵתָגִיר 26
- פְּקָטָן שְׁנוֹלָד הוּא חֲשׂוֹב¹¹. 27

ויבדק", כלומר, יבדקו אחריו אם אינו נושא ונותן עוד. (50) "אלא חזרת ממון", כלשון הגמרא שם. ומפרש רש"י: "לא חזרת דברים" - לומר: לא נוסף עוד, אלא חזרה הניכרת, שיפזרו פירות שביעית שבגנותיהם לעניים". (51) בגמרא שם: אומר: אני פלוני וכו', ורבינו מציין: כותב, ליתר קיום, שישמור לעשות מה שקיבל על עצמו (סמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק עט).

- ט. מאימתי חזרת המועל בשבועה⁵²? מְשִׁיבֹא 1
לְבֵית דִּין שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, וְיֹאמֶר לָהֶם: חֲשׂוֹד 2
אֲנִי⁵³. או יתחייב שבועה בבית דין שְׁאִין מְפִירִין 3
אוֹתוֹ בְּמִמּוֹן חֲשׂוֹב⁵⁴, ויִשְׁלֹם וְלֹא יִרְצֶה לְהִשְׁבֹּעַ⁵⁵. 4
וְכֵן טַפַּח⁵⁶ שֶׁהָיָה בּוֹדֵק⁵⁷ לְעַצְמוֹ וּמוֹכֵר, וְיִצְאָת 5
טְרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ⁵⁸, שֶׁהָיָה הוּא בְּכָלֵל אוֹכְלֵי טְרֵפָה⁵⁹ 6
שֶׁהָיָה פְסוּלִין לְעֵדוּת - הָרִי זֶה פְסוּל לְעֵדוּת, עַד 7
שִׁירָאָה מִמַּעֲשָׂיו שֶׁנֶּחֱם עַל רָעָתוֹ. וְיִלְבֹּשׁ שְׁחָרִים⁶⁰, 8
וְיִכְסֶּה שְׁחָרִים, וְיִלְלֵךְ לְמָקוֹם שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, 9
וְיִחְזִיר אַבְדָּה בְּמִמּוֹן חֲשׂוֹב⁶¹. או יִצְיֵא טְרֵפָה 10
מִתַּחַת יָדוֹ בְּדִבְרֵי חֲשׂוֹב⁶². 11

(52) החשוד להשבע לשקר, ראה לעיל ה"א. (53) ואיני כשר להשבע, אבל בעירו אין זו חזרה, שהרי ממילא לא ישיבעוהו, כי מכירים אותו שהוא חשוד (סמ"ע לחו"מ שם ס"ק פ). (54) בסכום גדול. (55) כל זה בירושלמי שבועות פ"ז ה"ד, וראה ב"מראה הפנים" שם. (56) שוחט. (57) בודק סכינו, ואת סירכות הריאה בבהמות שלו. (58) נמצא שהכשיל את הציבור באכילת טריפה. (59) מכיון שהוא מאכיל טריפה, חזקה שהוא עצמו אוכל טריפה, וממילא פסול הוא לעדות, שעבר על לאו שיש בו מלקות (כסף-משנה). (60) שלבשת שחורים מכניעה את היצר הרע שבאדם, השווה קידושין מ, א דברי רש"י שם: "ילבש שחורים" - שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירחיב לבבו בכך, וכן ב'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (61) כיון שמחזיר אבידה בדבר חשוב, ודאי חזר בו מחמת ממון (סנהדרין כה, א וברש"י). אבל בעירו אין זו ראייה, כי שמא בהערכה עשה כן (גמרא שם). (62) ששחט בהמה משלו ויצאה טריפה, לא אכלה אלא מכרה לגויים, והפסיד ממון הרבה (סנהדרין שם). וכגירסת הרי"ף שם שגורס: "ילבש שחורים ויתכסה שחורים... יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו". ובנוסף התלמוד שלפנינו, לא נזכר שילבש שחורים וכו'. וכתב ה'מקו' יוסף: יצאה טריפה מתחת ידו - שחטה לעצמו ולא למכרה לאחרים, שהרי העבירו אותו בעירו מלהיות טבח לאחרים, ולשם כך הלך למקום שאין מכירים, לשוב בתשובה, ואיך ימכור לאחרים ויעבור על גזירת הדיינים.

- י. וְכֵן עַד זֹמָמִים⁶³ שֶׁהָלַךְ לְמָקוֹם שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, 12
וְנָתַנוּ לוֹ מִמּוֹן חֲשׂוֹב לְהַעֲדֵי בְשִׁקָּר, וְלֹא רָצָה - הָרִי 13
זֶה עֹשֶׂה תְשׁוּבָה, וְחֲזַר לְכִשְׁרוֹתוֹ⁶⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא 14
בְּזֶה. 15

(63) שהעיד שקר ונודע בעדים שהעיד שקר, כלשון רבינו

לעניין כיבוד אב, אין חיוב על הנין לכבד את אבי אביו, וכל שמצינו בהלכה (שו"ע סי' ר"מ סכ"ד) הוא שחייב לכבד אבי אביו,

ומקורו הוא ברש"י על הפסוק "ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (ויגש מו, א.) "חייב אדם בכבוד אביו יותר מאבי אביו כו" (והיינו שיש גם חיוב על אבי אביו, אלא שהוא פחות), ולכן - עם בן בן בנו כשר.

והגם שלא מצינו ראייה לכיבוד אב ואם יותר משלושה דורות, יש רמז לכך ממאמר חז"ל (בבא בתרא צא, ב.) על הפסוק "וישם כסא לאם המלך", האמור בשלמה ומדבר ברות, ומ"מ אין זה אלא רמז בעלמא. ולעניין הלכה, בכיבוד אב ואם הוא עד אבי אביו, ובעדות עד בן בנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ' עמוד 644)

20) שזה ראשון בשני. 21) רי"ף שם, דיבור-המתחיל: קסבר מר בר רב אשי. 22) משנה שם ובגמרא.

16 ו. כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵתָּהּ פָּסוּל לָהּ²³, כִּף אֶתָּה פָּסוּל לְבַעֲלָהּ; שֶׁהַבַּעַל פֹּאשְׁתּוֹ. וְכָל בַּעַל שֶׁאֵתָּהּ פָּסוּל לֹא²⁴, כִּף אֶתָּה פָּסוּל לְאִשְׁתּוֹ; שֶׁהָאִשָּׁה כֹּבְעָלָהּ²⁵.

23) כגון אחותך או אחות אביך. 24) כגון אחי אביך. 25) שם כח, ב "מנין שהאשה כבעלה, דכתיב (ויקרא יח, יד), ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא, והלא אשת דודו היא, מכלל דאשה כבעלה". וראה לקמן הי"ג.

19 ז. כָּל שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהֵן זֹו עִם זֹו שְׁנֵי בְּשָׁנֵי²⁶ - 20 בַּעֲלֵיהֶן מְעִידִין זֶה לָזֶה²⁷. אָכֵל אִם הָיוּ רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן, כִּגוֹן שֶׁלָּקַח זֶה אִשָּׁה וְזֶה בִּתְּהָא²⁸ - 21 אֵין מְעִידִין זֶה לָזֶה²⁹.

26) כגון בנות שתי אחיות. 27) שאין אומרים שתי פעמים "בעל כאשתו" אלא בקריבה קרובה, אבל בקריבה רחוקה כ"שני בשני", אין אומרים בה בעל כאשתו, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין כח, ב (רדב"ז). וכן לא מצינו בכל הסוגיא שם בעל כאשתו אלא "ראשון בשני", כגון בעל חורגתו (=בת אשתו) ואשת חורגו, אבל לא מצינו בעל כאשתו ב"שני בשני" ומבואר שם עמ' א, שכל מה שלא נשנה לפסול, הרי הוא כשר ממילא, כלשון הגמרא שם: "שני בראשון - תנן, שלישי בראשון - לא תנן" (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יד). 28) והן ראשון בראשון, כמבואר לעיל ה"ה. 29) כמבואר בירושלמי שם פ"ג ה"ו, שאסור לו להעיד לבעל חורגתו.

23 ח. וְכֵן בַּעֲלֵי אֲחִיּוֹת - פָּסוּלִין זֶה לָזֶה, וְהָרִי הֵן 24 רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן³⁰.

10) אע"פ ש"טיפה אחת היתה ונחלקה לשתיים", ובודאי מאב אחד הם (יבמות צא, א.). 11) והרי הם זרים זה לזה, ואין לגזור שמא יבואו להתיר עדות אחים ישראל, כי עדות לבית-דין מסורה, ובית-דין יודע, שגרים אין להם דין אחוה (שם כב, א.), והשווה הל' איסורי ביאה פי"ד, הי"א-יב. ואם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה, כגון שנתגיירה אמם בהיותה מעוברת, פסולים הם להעיד זה לזה, שהרי חייבים הם כרת משום אשת אח, כמבואר בהל' איסורי ביאה שם הי"ד, הרי שמן התורה הם אחים גמורים, ואין יעידו זה לזה (ש"ך לחו"מ סי' לג ס"ק ז).

1 ג. הָאֲחִים זֶה עִם זֶה, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאָב¹² - 2 הָרִי הֵן רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. וּבְנֵיהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁנֵי בְּשָׁנֵי. וּבְנֵי בְנֵיהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁלִישִׁי בְּשָׁלִישִׁי¹³.

12) סנהדרין כח, ב "תנא, אחיו מן האב. וקתני - אחיו מן האם". 13) שם עמ' א.

4 ד. וְלַעֲוָלָם שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן¹⁴ - פְּשָׁר¹⁵, וְאֵין צָרִיף 5 לֹאמַר שְׁלִישִׁי בְּשָׁנֵי¹⁶. אָכֵל שְׁנֵי בְּשָׁנֵי¹⁷, וְאֵין צָרִיף 6 לֹאמַר שְׁנֵי בְּרֵאשׁוֹן¹⁸ - שְׁנֵיהֶם פָּסוּלִים¹⁹.

14) כגון בן ימואל בנו של שמעון, לראובן אחי שמעון אבי אביו. 15) בבא-בתרא קכח, א וכדעת רבא. ולדעת רבינו-תם בסנהדרין כח, א שלישי בראשון פסול, כדעת רב שם, וכן משמע בירושלמי שם פ"ג ה"ו, ששאלו: "משה, מהו שיהא מותר באשת פינחס" (=בן אלעזר בנו של אהרן אחיו), ומתוך שלא שאלו אלא לאשת פינחס, משמע שלפינחס עצמו פסול הוא - הרי שראשון בשלישי פסול, ורבינו מכריע כסוגיית הבבלי בבא-בתרא נגד הירושלמי (רדב"ז). 16) כגון בן חנוך בנו של ראובן, לימואל בן שמעון אחי ראובן, שאפילו רב הפוסל שלישי בראשון - מכשיר שלישי בשני, כמבואר בסנהדרין שם. 17) שני בני אחים זה לזה. 18) ימואל בן שמעון לראובן אחי אביו. 19) משנה שם כז, ב. שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים" - שני אבות בעדות בניהם, ועל-כרחן בשני אחים ובניהם - הכתוב מדבר, שבאב ובנו לא היה הכתוב קוראם: "אבות", שהרי אב אחד הוא לבניו, ובודאי הכוונה לשני אחים שהם שני אבות לבניהם, שלא יעידו הם לבני אחיהם, ולא בני אחיהם להם, ולא בני האחים זה לזה - מכאן לראשון בשני, ושני בשני, שפסולים להעיד (רש"י שם).

7 ה. הָאָב עִם בְּנוֹ - בְּרֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן הוּא. לְפִיכָף: 8 הָאָב עִם בְּן בְּנוֹ - פָּסוּל²⁰; וְעִם בְּן בְּנוֹ, שֶׁהוּא 9 רִבְעִי מִמֶּנּוּ - פְּשָׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן²¹. 10 וְכֵן הִדְרָף בְּנִקְבוֹת. פִּיעֵד? שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת אוֹ אֶח 11 וְאִחֹתוֹ, בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאֵם - הָרִי הֵם רֵאשׁוֹן 12 בְּרֵאשׁוֹן. בְּנֵיהֶם, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִיבוֹת - שְׁנֵי בְּשָׁנֵי. 13 בְּנֵי בְנֵיהֶם אוֹ בְּנוֹת בְּנוֹתֵיהֶן - שְׁלִישִׁי בְּשָׁלִישִׁי. 14 כְּדִרְף שֶׁאֵתָּה מוֹנֶה בְּזָכָרִים רֵאשׁוֹן שְׁנֵי וְשְׁלִישִׁי, כִּף 15 אֶתָּה מוֹנֶה בְּנְקִיבוֹת²².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקראת ראשון בשני, כמבואר לעיל ה"ה? - הבעל נחשב לגבי בן בנה ראשון בשלישי, שהוא ואשתו ראשון בראשון ואינם גוף אחד, והשני לאשתו הוא שלישי לו (סמ"ע לחו"מ סי' לג ס"ק טו). (46) שכן שנינו שם: וחמיו. (47) שאפילו לאחי חמותו אסור להעיד, כמבואר שם כח, א - לחמותו לא כל-שכן. (48) אע"פ שאינו חמיו, שהבעל כאשתו. (49) שהאשה כבעלה, ואע"פ שאינה חמותו. אבל לאבי אביה או אבי אמה כשר להעיד, שאינו אלא שלישי בראשון, ואע"פ שהיא אסורה להם - היא נחשבת "שני בראשון" והוא אינו כגופה, וכמבואר לעיל אות מד (סמ"ע שם ס"ק טז), וכן דעת הגר"א בביאורו שם.

יד. אִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה הָאִישׁוֹת⁵⁰
- הֲרִי הִיא כְּנִשְׁוָא⁵¹ לְעִנְיָן עֲדוּת. [בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים?] בְּאֲרוּסָתוֹ עֲצָמָה, שְׁאִינוּ מְעִיד לָהּ; אֲכָל
אִם הָעֵיד לְקִרְוֵי אֲרוּסָתוֹ, כְּגוֹן בְּעַל אַחֻתָּהּ אוּ בְּנָה
וּבִתָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין פּוֹסְלִין אוֹתָהּ⁵² עַד
שִׁישְׁאָנָה⁵³.

(50) שעדיין לא נכנסה לחופה. (51) סנהדרין כח, ב שהרי נתקברה דעתו אליה. (52) העדות. ובדפוס ויניציאה שי"א, וכן בכת"י תימן: אותו. (53) שעדיין לא נתקברה דעתו כלפי קרוביה. וכוונת רבינו לומר, ודאי לכתחילה אסור לו להעיד גם לקרוביה, אבל אם העיד אין פוסלים עדותו (הרי"ף בתשובותיו, וכן דעת גאון, הובאו בהגהות מרדכי לסנהדרין שם, וכן ב"העיסור" אות ק קבלת עדות). וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לג סעיף ט: דוקא ארוסה, אבל שידוכין אינם פוסלים, אולם אם מעיד לזכותה בממונות, אפשר שהוא נוגע בדבר ופסול.

טו. זֶה שֶׁפָּסְלָה תוֹרָה עֲדוּת הַקְּרוֹבִים - לֹא מִפְּנֵי
שֶׁהָן בְּחֻזְקַת אוֹהֲבִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁהֲרִי אֵינוּ מְעִיד לּוֹ
לֹא לְטוֹבָתוֹ וְלֹא לְרַעְיוֹתוֹ⁵⁴, אֲלֵא גִזְרַת הַפְּתוּב הוּא⁵⁵.
לְפִיכָּךְ, הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא - כְּשֶׁר לְעֲדוּת, אָף עַל פִּי
שֶׁהוּא פְּסוּל לְדַנְנוֹת⁵⁶; שְׁלֹא גִזְרַת תוֹרָה אֲלֵא עַל
הַקְּרוֹבִים⁵⁷.

(54) כדברי הכתוב: לא יומתו אבות על בנים וגו', והרי זו חובה לאב. (55) בבא-בבבא קנט, א שאפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ועל-כרחך שאינו חשוד לשקר, אלא "גזירת מלך היא". ובספר המצוות לרבינו ל"ת רפז, כתוב: "והוא-הדין לדיני ממונות (=פסולים הקרובים להעיד), אלא שנזכר בדיני נפשות דרך הפלגה, שלא נאמר: כיון שיש כאן איבוד נפש, אין הקרוב חשוד על כך ונעשה ע"פ דבריו... לפיכך הביא למשל את הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר... אפילו עדות האב על הבן, ואפילו היא לחייבו מיתה, לא נקבל - וזוהי גזירת הכתוב שאין לה טעם כלל". (56) ראה הל' סנהדרין פכ"ג ה"ו, ובביאורנו שם. (57) וב"ספר החינוך" מצוה תקצו, משתדל להטעים גזירה זו: "כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה, ישיבתם וקיימתם יחד אי-אפשר להם להנצל, שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותם זה על זה, אולי כבעסם תמיד אלו עם אלו, תעלה חמתם לפי שעה, ויבואו לפני

(30) וזהו "גיסו" ששנינו במשנה שם כז, ב, ומפרש רש"י: בעל אחות אשתו.

ט. וְכֵן לֹא יַעֲיֵד לְבֵן אַחֻת אִשְׁתּוֹ³¹, וְלֹא לְבַעַל בַּת
אֻחֻת אִשְׁתּוֹ³². אֲכָל מְעִיד הוּא לְבֵן בְּעַל אַחֻת
אִשְׁתּוֹ שִׁישׁ לּוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת³³.

(31) שהרי זה ראשון בשני. (32) שהוא לו ראשון בשני, שהבעל כאשתו. (33) ירושלמי שם "גיסו" - יש מי ששונה: יש לו בנים וחתנים (=שהם קרובים, ואסורים להעיד), ויש מי ששונה: אין לו בנים וחתנים; מי שאומר יש לו - ממנה (=מאחות אשתו); מי שאומר אין לו - ממקום אחר, כלומר שיש לו מאשה אחרת, וכן פוסק הרי"ף בסנהדרין שם.

י. כָּל אִישׁ שֶׁאֵין אִתּוֹ מְעִיד לּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעַל
קְרוֹבָתוֹ³⁴ - הֲרִי אִתּוֹ מְעִיד לְשֹׂאֵר קְרוֹבָיו, כְּגוֹן
בְּנוֹ³⁵ וְאָחִיו. וְכֵן כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין אִתּוֹ מְעִיד לָהּ מִפְּנֵי
שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ קְרוֹבָה³⁶ - הֲרִי אִתּוֹ מְעִיד לְשֹׂאֵר
קְרוֹבֶיהָ³⁷.

(34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת. (36) כגון אשת אחיך. (37) שאינם מאחיך. הואיל ואין להם שום קריבה עמך, וזה נלמד מדין "אחי האח" הנזכר בסמוך הי"ב (כסף-משנה).

יא. אָבִי פְּלֵה וְאָבִי חֶתֶן³⁸ - מְעִידִים זֶה לְזֶה³⁹.

(38) אפילו לאחר נישואי הזוג הצעיר, והם נקראים כיום: מחותנים. (39) סנהדרין כח, ב. ואין אומרים מחמת שנתקרב בנו של ראובן לשמעון (=שנעשה חתנו) יפסל ראובן לשמעון, כי אינם קרובים זה לזה אלא "כי אכלא לדנא", כמגופה (=מכסה) שאינה דומה לחבית.

יב. אָחִי הָאֵחַ מִן הָאֵם⁴⁰ - מְעִידִין זֶה לְזֶה, שֶׁהֲרִי
אֵין בִּינֵיהֶן קְרִיבָה כָּלִל. מִיַּעַד? רַחֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְיוֹסֵף
וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ רְאוּבֵן, וְהִיא לְיוֹסֵף בִּן מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת
וְהוּא מִנְּשָׁה⁴¹, וּמֵת יוֹסֵף, וְנִשְׁאָת לְשִׁמְעוֹן וְיִלְדָה
מִמֶּנּוּ יְהוּדָה - הֲרִי מִנְּשָׁה וְיְהוּדָה מְעִידִין זֶה לְזֶה⁴².

(40) שיש לאחיו מאמו אח מצד האב. (41) נמצאים מנשה וראובן, אחים מן האב. (42) שאין ביניהם שום קריבה, אלא שראובן אחי יהודה מאמו - הוא אחי מנשה מצד אביו, וזהו שאמרו שם: "רב חסדא, הכשיר באחי האח". ומכאן למד רבינו דינו הנזכר לעיל ה"י, וכמבואר לעיל אות לו.

יג. הָאִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ - רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. לְפִיכָּךְ אֵינוּ
מְעִיד לֹא לְבִנָּהּ⁴³ וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ בְּנָה⁴⁴, וְלֹא לְבִתָּהּ וְלֹא
לְבַעַל בְּתָהּ⁴⁵, וְלֹא לְאִבֶּיהָ⁴⁶ וְלֹא לְאִמָּהּ⁴⁷, וְלֹא לְבַעַל
אִמָּהּ⁴⁸ וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ אִבִּיהָ⁴⁹.

(43) שהרי זה ראשון בשני. (44) שאשה כבעלה. (45) שבעל כאשתו, אבל לבן בנה כשר, שהרי זה ראשון בשלישי, וכן שנינו (שם כז, ב) "וחורגו לבדו" - ולא בנו וחתנו, ואע"פ שאשתו פסולה להעיד בבן-בנה, שהיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16) בכתב יד תימן כאן התחלת ההלכה. 17) שהרי תחילתו בפסלות. וכן שנינו (כתובות כח, א) "אבל אין אדם (קטן שנתגדל) נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה".

- 17 ג. וַיֵּשׁ דְּבָרִים¹⁸ שְׁסוּמְכִין בְּהֵן עַל עֲדוֹת שְׁמַעִיד
- 18 בְּשֶׁהוּא גְדוֹל, הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים שֶׁל דְּבָרִיהֶם. וְאֵלּוּ
- 19 הֵן הַדְּבָרִים שְׁאֵדָם נֶאֱמָן לְהַעֲדִי בְּגִדְלוֹ עַל מָה
- 20 שְׂרָאָה בְּקֻטְנוֹ: נֶאֱמָן אָדָם לֹמֵר: זֶה כְּתֹב יָדוֹ שֶׁל
- 21 אֲבִי¹⁹, אוֹ שֶׁל רַבִּי, אוֹ שֶׁל אָחִי; מִפְּנֵי שְׁקִיּוֹם
- 22 שְׁטוּת מִדְּבָרִיהֶם²⁰. זְכוּר אָנִי בְּפִלּוּנִית שְׁנִשְׁאָתָה,
- 23 וְנִשְׁשָׂה לָהּ מִנְהַג הַתּוֹלוֹת²¹; הוֹאִיל וְרַב נָשִׁים
- 24 בְּתוֹלוֹת נִשְׁאֹת²², וְכִתְּבָה מִדְּבָרִיהֶם²³. שְׁהִמְקוֹם הָיָה
- 25 בֵּית הַפֶּסֶח²⁴; מִפְּנֵי שֶׁטְמָאָתוֹ מִדְּבָרִיהֶם²⁵. וְעַד כָּאן
- 26 הֵיינוּ בָּאֵין בְּשִׁבְתָּה²⁶; שְׁצִמְצוּם הַתְּחוּם עַד אֲלֻפִּים
- 27 אֲמָה בְּלִבְד מִדְּבָרִיהֶם²⁷. שְׁהִיָּה אִישׁ פְּלוּנִי יוֹצֵא
- 28 מִבֵּית הַסֶּפֶר²⁸ לְטַבֵּל²⁹ וְלֶאֱכֹל בְּתוֹרְמָתוֹ לְעֶרְב³⁰; וְשְׁהִיָּה חוֹלֵק עֲמָנוּ תְּרוּמָה³¹; וְשְׁהִיָּינוּ מוֹלִיכִים חֵלָה
- 29 וּמִתְּנוּת³² לְפִלּוּנִי בְּהֵן עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ³³; וְאָמַר לִי
- 30 אָבָא: מִשְׁפָּחָה זֹה בְּשֶׁרָה, מִשְׁפָּחָה זֹה פְּסוּלָה³⁴; וְאֶכְלֵנוּ בְּקֻצָּצָה שֶׁל פְּלוּנִי, שְׁהֶאֱכִילוּנִי³⁵ אָחִי כְּדֵי
- 31 לְהוֹדִיעַ שְׁאֲחִיהֶם פְּלוּנִי נִשָּׂא אִשָּׁה שְׁאִינָה הוֹנֶגֶת
- 32 לִי³⁶. שְׁכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - לְהַחֲזִיק זֶה הַכֹּהֵן לֶאֱכֹל
- 33 בְּתוֹרְמָה שֶׁל דְּבָרִיהֶם³⁷ אוֹ לְדַחֲוָתוֹ מִמֶּנָּה³⁸.

18) בכתב יד תימן משפט זה מחובר להלכה הקודמת וההלכה הבאה מתחילה ב"ואלו הם הדברים" וכו'. 19) החתום על השטר כעד. 20) שמן התורה עדים החתומים על השטר - הרי הם כמו שנחקרה עדותם בבית דין, וחכמים הצריכו עדים לקיים השטר, והם הכשירו בו עדות גדול שראה בקטנותו (כתובות שם וברש"י), והשווה לעיל פרק ז, הלכה ב, ושם מוסיף רבינו: "והוא שיצטרף עימו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול" והוא על פי התלמוד בכתובות שם. 21) כגון, מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע... שאין עושים כך אלא לבתולה" (הלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה), וכתובת בתולה - מאתיים זוז, בניגוד לבעולה שכתובתה מאה. 22) ואין זה אלא גילוי הדבר בלבד, "שאין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא הדין לאור בלא גמגום" (כתובות שם וברש"י). 23) חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, כמבואר שם י, א ולפיכך האמינו בה עדות הגדול, שראה בימי קטנותו. 24) החורש את הקבר הרי זה עושה "בית הפרס" מאה אמה, שכך שיערו חכמים, שהמחרישה מוליכה את עצמות המת עד מאה אמה סביב, ולפיכך כהנים אסור להם ללכת שם מפני הטומאה, ואם היינו מוחזקים בבקעה גדולה שנחרש בה קבר והבקעה כולה בספק טומאה, נאמן זה לומר "המקום הזה" בית הפרס הוא וכל מה שהוא חוץ ממנו טהור (כתובות כח, א ובר"ן), וראה שם עמוד ב בתוספות דיבור המתחיל ושהמקום הזה. בית הפרס - מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ויש מפרשים פרס - לשון שבירה, שעצמות של מת נפרסו (=נשברו) שם (רע"ב) לאהלות פרק י"ז, משנה א) וראה הלכות טומאת מת פרק

הדין ויחייבו את ראשם למלך, וכשוך החימה, כמעט שיחנוק עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים".

יום שלישי כ' תמוז ה'תשע"ט

פרק ארבעה עשר

1) דין קרוב ונתרחק - לענין עדות. עדות שתחילתה בפסלות וסופה בכשרות. הדברים שאדם נאמן להעיד עליהם בגדלו, על מה שראה בקטנו. שני מקבלי מתנה רשומים בשטר אחד, ועדים קרובים לאחד מהם, מה דינו של השטר.

- 1 א. כָּל מִי שְׁאִין אֶתָּה מַעֲדִיד לּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֶּעַל
- 2 קְרֻבָתְךָ², אִם מֵתָה אִשְׁתּוֹ, אָף עַל פִּי שְׁהִנִּיחָה לּוֹ
- 3 בָּנִים - הֲרִי זֶה נִתְרַחַק וְכִשְׁרִי³.

2) ובעל כאשתו, כמבואר לעיל פרק י"ג, הלכה ו. 3) להעיד על עדות שיראה לאחר שנתרחק (משנה בסנהדרין כז, ב וכדעת החכמים). וכן אם נתגרשה אשתו, הרי זה נתרחק (ש"ך לחושן משפט לג סעיף קטן ח ומקורו בפירוש המשנה לרבינו שם).

- 4 ב. מִי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ לְחַבְרוֹ עֲדוֹת עַד שֶׁלֹּא נִשְׁשָׂה
- 5 חֲתָנוֹ, וְנִשְׁשָׂה חֲתָנוֹ; אוֹ שְׂעִידֵה הַעֲדוֹת וְהוּא פֶּקֶח⁴,
- 6 וְאַחֵר כֶּף נִתְחַרֵּשׁ⁵; פְּתוּחַ⁶ וְנִסְתָּמָא⁷, אָף עַל פִּי
- 7 שְׂכִיבֹל לְכַנֵּן מִדַּת הַקֶּרֶקַע שֶׁהוּא מַעֲדִיד בָּהּ⁸ וּמִסִּים
- 8 מִצְרִיָּה⁹; שְׁפוּי¹⁰ וְנִשְׁתַּטָּה¹¹ - הֲרִי זֶה פְּסוּל¹². אֲכָל
- 9 אִם הָיָה יוֹדֵעַ לּוֹ עֲדוֹת עַד שֶׁלֹּא נִשְׁשָׂה חֲתָנוֹ, וְנִשְׁשָׂה
- 10 חֲתָנוֹ, וּמֵתָה בָּתּוֹ; פֶּקֶחַ וְנִתְחַרֵּשׁ, וְחִזּוֹר וְנִתְפַּקֵּחַ;
- 11 שְׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה, וְחִזּוֹר וְנִשְׁתַּטָּה; פְּתוּחַ וְנִסְתָּמָא, וְחִזּוֹר
- 12 וְנִתְפַּתַּח - כִּשְׁרִי. זֶה הַקָּלָל: כָּל שֶׁתַּחֲלִיתוֹ¹³ וְסוּפוֹ¹⁴
- 13 בְּכִשְׁרוֹת, אָף עַל פִּי שְׁנִפְסַל בִּינְתוּם - כִּשְׁרִי; תַּחֲלִיתוֹ
- 14 בְּפִסְלוֹת, אָף עַל פִּי שְׁסוּפוֹ בְּכִשְׁרוֹת - פְּסוּל¹⁵.
- 15 לְפִיכָף¹⁶, מִי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בְּעֲדוֹת וְהוּא קָטָן, וְכֹא
- 16 וְהַעֲדִיד בָּהּ בְּשֶׁהוּא גְדוֹל - אִינָהּ כְּלוּם¹⁷.

4) שאזניו פקוחות לשמוע. 5) נאטמו אזניו ואינו שומע, וראה לעיל פרק ט, הלכה י"א: "ויהיה ראוי לשמוע הדיינים, והאזנים שמאיימים עליו". 6) שענינו פתוחות ורואות, ונוסח התלמוד (בבא בתרא קכח, א): פיתח. 7) נסתם מאור עיניו ואינו רואה, וכבר נתבאר לעיל פרק ט, הלכה י"ב שהסומא פסול להעיד, שנאמר: "והוא עד או ראה". 8) לטובת בעליה, עד היכן הוא שלהם, ומתכוון להוציאה מידי משיגי גבולם (רשב"ם לבבא בתרא שם). 9) מסמך גבולותיה, שיש לו סימנים בשאר השדות הסמוכות לארבע רוחותיה. 10) חכם, מיושב בדעתו. 11) יצא מדעתו, והשוטה פסול לעדות, כמבואר לעיל פרק ט, הלכה ט. 12) שהרי בשעת הגדת העדות פסול הוא (בבא בתרא שם). 13) שעת ראיית העדות. 14) שעת הגדת העדות. 15) שם, שנאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד או ראה" - משעת ראיית המעשה יהיה ראוי לעדות זו (רשב"ם שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) אפילו היה בדעתו להתגייר, אינו נאמן על מה שראה בגייתו, כי אז לא דקדק כל הצורך (כתובות כח, ב).
 40) מי שהיה יודע לחברו בעדות עד שלא נעשה גזל, ונעשה גזל - הוא אינו מעיד על פתב ידו⁴⁰;
 41) הרי זה שטר פשוט⁴¹ - וכן אם נעשה חתנו⁴³ - הוא אינו מעיד על פתב ידו⁴⁴, אבל אחרים מעידים. אף על פי שלא החזק בבית דין אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה פשוט. שאינו דומה הפסול בעברה⁴⁵ לפסול בקריבה, שפסול בעברה חשוד לזנות⁴⁶.

40) שבשטר, לקיים חתימתו, כי יש לחוש שהוא זייף וכתב השטר היום, וחתם בו, והקדים לכתוב בו תאריך שלפני פסולו. 41) שבית הדין עצמו ראה שטר זה חתום בכתב ידו קודם שנפסל. 42) בבא בתרא קנט, א וכפירוש התוספות שם. 43) לאחר שחתם לחותנו בשטרו. 44) שהקרוב פסול להעיד. 45) כגון, גזלן וכיוצא בו. 46) ויש לחוש שהוא כתבו וחתם בו היום בשקר, למרות שתאריך השטר הוא לפני זמן פיסולו, אבל "פסול בקריבה" אינו אלא משום "גזירת הכתוב", ולא משום שהוא חשוד לזייף, שהרי אפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ובוודאי שהוא נאמן, אלא "גזירת מלך" היא, ולפיכך אחרים מעידים לו, שאין לחשוד בו, שמשנעשה חתנו, זייף וכתב (בבא בתרא שם וברשב"ם). והשווה לעיל פרק י"ג, הלכה ט"ו.

ו. שטר שיש בו שני עדים פלכד⁴⁷, ושניהם קרובים זה לזה⁴⁸ או אחד משניהם פסול בעברה, אף על פי שמסר לו⁴⁹ השטר בפני עדים פשרים⁵⁰ - הרי הוא פחוס, מפני שהוא מזיף מתוכו⁵¹.

47) כי אילו חתמו בו הרבה עדים, הרי הוא כשר, אפילו שניים מהם קרובים זה לזה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ו. 48) והרי הם פסולים להעיד לאחרים, כדברי הירושלמי (סנהדרין פרק ג, הלכה ט) "מניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה? הגע עצמך, שאם הוזה אחד מהם, כלום נהרג עד שיוזהם חבירו (=שהרי אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם), אם אתה אומר כן, לא היה נהרג על פיו?" נמצאה עדות הקרוב, גרמה לו להיחרג, שאילו לא היה מעיד עימו, לא היה נהרג, שהרי אינו נעשה זומם עד שיוזמו שניהם. וכעין זה בבבלי סנהדרין כח, א. 49) המוכר ללוקח או הלווה למלווה. 50) וכלל הוא: שטר שלא חתמו בו עדים כלל, אלא שנתנו בפני עדים, כשר, שאין העדים חותמים על השטר אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה, ושוב אין לו עדות, לפיכך נהגו לחתום, שאם ימותו יראו חתימתם לאחרים ויכירוהו (גיטין ג, ב וברש"י) והשווה הלכות גירושין פרק א, הלכה ט"ו. 51) שחתמו בו עדים פסולים, ובגיטין י, ב מפרש רש"י: יש בו עדים פסולים, פסול מדרבנן, שמא יבוא (=הבעל) למוסרו (=את הגט לאשה) בפניהם ויסמוך עליהם, והשווה הלכות גירושין שם הלכה י"ז.

י, הלכה א. 25) כדברי רבינו בהלכות טומאת מת פרק ט, הלכה י"ב: "דבר ידוע שכל אלו הטומאות... שהן משום ספק, הרי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת וודאית". 26) שכאן הוא התחום לעירנו. 27) כדברי רבינו בהלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א "מדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה... שאלפיים אמה הוא מגרש העיר" אבל יש תחום "מורחב" שאסור לצאת ממנו והלאה מן התורה, ככתוב (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" ותחום זה הוא "חוץ לשנים עשר מיל (=אלפיים אמה הם מיל) כנגד מחנה ישראל", כלשון רבינו שם. 28) כשלמדנו שם בהיותנו ילדים. 29) מטומאתו, כגון מגע שרץ מת וכדומה. 30) ככתוב (ויקרא כב, ז) "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים". 31) בגורן, כשבעל השדה מחלק תרומה לכהנים, ואין חוששים שמא עבד כהן היה, ש"אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עימו" (כתובות כ, ב). 32) כגון, תרומה או הזרוע והלחיים והקיבה שהן מתנות לכהנים, ככתוב בדברים יח, ג. 33) שעל ידו היה אביו שולח המתנות, אבל על ידי אחר לא, שמא לא דקדק כל כך (שם ובר"ן). 34) מדובר במשפחה כהנים, שיצא עליה חשש פסול כהונה ואותה משפחה נחלקת לכמה בתי אבות ומעיד זה להכשיר בית אב אחד, לומר אותו חשש על בית אב פלוני הוא, ולא על בית אב זה, וסומכים על דבריו להכשיר אותו בית אב לאכילת תרומה מדבריהם, אבל אם לא יצא שום חשש על המשפחה אין הקטן נאמן לפסול משפחה אפילו לתרומה מדבריהם, ואפילו אביו לא היה נאמן על כך, שכלל הוא: אין ערעור פחות משניים (ר"ן שם). 35) ובכתב יד תימן: שהאכילוננו. 36) כמו ששינוי בברייתא שם: "כיצד קצצה? אחד מן האחים שנשא אשה שאינה הוגנת לו, באים בני המשפחה ומביאים חבית מלאה פירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים: אחינו בית ישראל שימעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם דוגמא (=זיכרון) לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו" וזוהי קצצה, שנקצץ פלוני ממשפחתו ומייחסו בית־אבותיו. והשווה ירושלמי קידושין פרק א, הלכה ה "התינוקות מלקטים ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו - ובשעה שהוא מגרשה היו עושים כן ואומרים: חזר פלוני למשפחתו". 37) כגון, תרומת חוץ לארץ, או תרומת פירות, מחוץ לדגן תירוש ויצהר (כתובות כח, ב וברש"י). 38) לא על פי עדותו של זה יופסל כהן כשר לאכול בתרומה, אלא שהיה פסול מכבר מחמת איזה חשש פסול כהונה, ואם לא נקבל עדות הקטן להכשירו נמצא הכהן דחוי כמקודם (ר"ן שם בהבנת דברי רבינו). ואף על פי שבגמרא שם עמוד א הדגישו: "והוא שיש גדול עימו" - סובר רבינו שאין זה מוסב אלא על קיום שטרות בלבד, אבל כל שאר הדברים נאמן עליהם אפילו הוא לבדו (מגיד משנה להלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה).

ד. פל אלו שמעיד בהן הגדול במה שידע פשהיה קטן, אם היה עובד פוככים או עבד פשראה דברים אלו, והעיד אחר שנתגיר ונשתחרר - אינו נאמן³⁹.

1 ז. הפותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת⁵²,
2 והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן
3 השני - הרי השטר פסול, מפני שהוא עדות אחת⁵³.
4 אבל אם כתב בשטר אחד: שנתתי לראובן חצר
5 פלונית, ושנתתי לשמעון שדה פלונית⁵⁴, ונמצאו
6 העדים קרובים לזה ורחוקים מזה - זה שהם
7 רחוקים ממנו מתנתו קיימת; שאילו שתי עדיות⁵⁵,
8 אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה דומה?
9 לאומר: היו עלי עדים שנתתי לראובן כך וכך,
10 ושנתתי⁵⁶ לשמעון כך וכך, ושליתי מלוי כך וכך;
11 שאף על פי שכתב בשטר אחד⁵⁷, והמקנה איש אחד
12 - הרי אלו שלש עדיות שאינן תלויות זו בזו⁵⁸.

(2) וחשוד הוא לשקר (בבא-בבא מג, א ובסמ"ע לחו"מ סי'
לז ס"ק א). וב"קריית ספר" מנמק: שאדם קרוב אצל עצמו,
כמבואר לעיל פי"ב ה"ב, ולפי"ז אינו נפסל מחמת חשד,
אלא משום קריבה, שהביא גזירת הכתוב, כמבואר לעיל
פי"ג הט"ו. (3) המשותף לכולם, לומר שאינו שלהם.
(4) מגרש ציבורי רחב ידים, מלשון הכתוב (דברים יג, יז)
"ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה", וכן שנינו (ביכורים
פ"ג, מ"ב) "ולנים ברחובה של עיר". (5) לטובת בני עירו,
שהרי כולם שותפים בדבר, והם נוגעים בעדותם.
(6) שיכתוב: דין ודברים אין לי על מרחץ זה, ונותן את חלקו
לשאר אנשי העיר, ומעתה אין לו כל הנאה עצמית מעדותו.
(7) בקבלת קנין סודר ממנו, ואז סילוקו מועיל.

19 ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן, הואיל
20 ולשמיעה הוא עשוי⁵⁹ שאי אפשר לאדם לסלק עצמו
21 ממנו⁶⁰ - אין דנין בדיני אותה העיר⁶¹, ואין מביאין
22 ראיה מאנשי אותה העיר⁶². וכן כל פיוצא בזה.

(8) בבא-בבא שם. ואע"פ שלא נתפרש שם "סילוק"
מועיל אלא לגבי דיינים בלבד, סובר רבינו שהוא-הדין לגבי
עדות (רד"ז). והגם שנתבאר לעיל (פי"ד, ה"ב) שכל עדות
שתחילתה (=שעת ראייתה) בפסלות, אע"פ שסופה
(=הגדתה) בכשרות - פסולה? בכל זאת כשרה עדותם של
ה"מסתלקים", למרות שפסולים היו מתחילה, כיון שאין
פסולם תלוי בגוף - כשאר פסולי עדות, אלא מצד ממון,
שהם נוגעים בדבר לטובתם, וכיון שנסתלקו - נסתלקו
(תוספות' שם ד"ה וליסלקו). ולדעת ה'תוספות' בנדה נ, א
ד"ה ורבי מאיר, אין המסתלק כשר אלא לדון, אבל לא
להעיד, שהרי תחילתו בפסול. ודעת השו"ע חו"מ סי' לו
סעיף יח כדעת רבינו. (9) לשמוע מה שקוראים בו בימי
הקריאה. (10) שהרי נהנה בו ויוצא בשמיעתו. (11) את
הגנב הטוען: לקחתיו בדמים, או שום טענה אחרת.

23 ג. האומר: תנו מנה לעניי עירי - אין דנין בדיני
24 אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר.
25 במה דברים אמורים? כשהיו העניים סמוכים
26 עליהם⁶³, ופוסקין עליהן צדקה⁶⁴. אפילו אמרו שנים
27 מאנשי אותה העיר: אנו נתן דבר הקצוב עלינו⁶⁵
28 ונעיד - אין שומעין להם; שהנאה הוא להם
29 שיתעשרו עניים אלו⁶⁶, הואיל והן סמוכין על בני
30 העיר⁶⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(12) המעידים שראוהו גונב, או מעידים שזה ספר של עירם,
שכולם שותפים בו ונוגעים בעדותם (בבא-בבא שם).
ובחו"מ סימן ז סעיף יב מכשיר להעיד, אם יש להם ספר
תורה אחר, ואז אפילו הדיינים עצמם מותר להם לקרוא
באותו הספר, שאין זו הנאה להם, הואיל ואם רצו קוראים
הם מספר אחר, הנמצא באותו בית כנסת (סמ"ע שם ס"ק
כח). (13) על אנשי העיר. (14) נמצאו נוגעים בעדותם,
שהרי אם ינתן המנה לעניים, לא יצטרכו הדיינים והעדים

(52) בשטר אחד, ולא פירש לכל אחד את חלקו בפני עצמו.
(53) ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ירושלמי מכות
פרק א, הלכה ז וכן בגיטין פרק א, הלכה א וכתבי יוחנן
שם). שהואיל וכתב: כל נכסי נתונים לפלוני ולפלוני, הרי
זה כמעשה אחד בשני גופים, ואין אומרים בזה: "חולקים
דיבורו" להכשיר עדות הרחוק, שהכל עדות אחת היא (כסף
משנה). (54) הרי אלו שני מעשים נפרדים לשני גופים.
(55) והרי הם כשתי כיתי עדים נפרדות, המעידות לשני
גופים, שאפילו בטלה כת אחת, הכת השנייה קיימת.
(56) בכתב יד תימן: ושמכרתי לשמעון וכו'. (57) שהם
כתובים בשטר אחד, ולשון השולחן ערוך חושן משפט נא,
סעיף ו: "אף על פי שהם בשטר אחד". (58) וכן אמרו
(בבא בתרא קכט, א) ש"בשתי שדות ושני בני אדם"
חולקים דיבורו, ואין מקצת דיבורו תלוי בחבירו. והשווה
הלכות עבדים פרק ז, הלכה ב: "עבד שהביא גט (=שחרור)
וכתוב בו: עצמן ונכסי קנוים לך, עצמו קנה והרי הוא בן
חורין אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו
כשאר השטרות... שחולקים הדיבור ואומרים, עצמו קנה,
מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו ואין צריך לקיימו,
אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראייה ברורה,
לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר". והטעם, שאלו הדברים
הם כשני מעשים נפרדים, שחרור העבד לחוד, ונתינת
הנכסים לחוד, ואינם תלויים זה בזה, ולפיכך יוצדק לומר
בהם "חולקים הדיבור", ואף על פי שהעבד גוף אחד, נידון
כשני גופים, הואיל וכשישתחרר הרי הוא בן חורין, פנים
חדשות באו לכאן, והרי זה כאומר: הריני משחרר פלוני
עבדי, והריני נותן נכסי מתנה לאיש פלוני (כסף משנה).

פרק חמשה עשר

(1) דין הנוגע בעדותו, ובני עיר הפסולים כולם לעדות.
עדותם של הארים והשוכר נגד המערער. עדותו של הערב
נגד המערער על נכסי הלווה.

13 א. כל עדות שתבוא הנאה לאדם ממנה - אינו
14 מעיד בה; שזה הוא כמעיד על עצמו⁶⁸. לפיכך, בני
15 העיר שפא מערער לערער עליהם במרחץ⁶⁹ או
16 ברחוב של עיר⁷⁰ - אין אחד מבעלי העיר מעיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא-בבא מו, ב וברשב"ם). (31) את השדה, וכל הפירות שלו, אלא שמשלם דמי שכירות השדה לבעליה. (32) דמי השכירות, שעדיין לא שילם. (33) שם כט, א. ואע"פ שיכול השוכר לחזור ולהוציא השכירות מידי המשכיר - לא נוח לו לאדם לעמוד בדין ולהתדיין (רמב"ן שם), והשווה דברי ה'תוספות' שם מז, א ד"ה קבלן. ובשו"ע חו"מ סי' לו, סעיף יב, פסק: "אם לקח המשכיר דמי השכירות והחזירם לשוכר, כדי שיתנם למי שיזכה בדין - הרי זה (=השוכר) מעיד לו".

ו. שָׁמְעוֹן שָׁלוּה, וְהָיָה רְאוּבֵן עָרֵב³⁴, וְכָא יְהוּדָה¹⁶ לְעָרְעֵר עַל שָׁמְעוֹן הַלֹּהֶ וְהוֹצִיא קֶרֶק מִתַּחַת יָדוֹ¹⁷, אִם יֵשׁ לְשָׁמְעוֹן שָׂדֶה אַחֶרֶת כְּנָגֵד הַחוּב³⁶ - הָרִי¹⁸ רְאוּבֵן הָעָרֵב יֵשׁ לָהּ³⁷ לְהַעֲדֵל עַל אוֹתָהּ קֶרֶק שֶׁהִיא¹⁹ שֶׁל שָׁמְעוֹן. שָׁאִין לוֹ הִנָּאָה בָּזָה; שָׁאִם לְקַחָהּ יְהוּדָה²⁰ - הָרִי שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁפְרָע מִמָּנָה בַּעַל חוּבֹו³⁸. וְכֵן²¹ לֹקֵחַ רֹאשׁוֹן מַעֲדֵל לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי שְׁלֶקֶח אַחֲרָיו שָׂדֶה²² הַשָּׂדֶה שְׁלוֹ³⁹. וְהוּא שֵׁשׁ לְמוֹכֵר שָׂדֶה בֶּן חוֹרִין⁴⁰ כְּנָגֵד דְּמֵי שָׂדֶה שֶׁל לֹקֵחַ רֹאשׁוֹן. שָׁאִין לְלוֹקֵחַ²⁴ רֹאשׁוֹן הִנָּאָה בַּעֲמִידָתָהּ זֶה הַשָּׂדֶה בֵּיד לֹקֵחַ שְׁנֵי²⁵; שְׁאִפְלוּ נִטְרָף - לֹקֵחַ הָרֹאשׁוֹן⁴¹ עַל הַמוֹכֵר הוּא²⁶ חוֹרֵן⁴², וְהָרִי יֵשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁיגְבָה מִמָּנָה⁴³.²⁷

(34) אחראי למלוה לפרוע לו חובו, אם לא יהיה ללווה מה לשלם. (35) באיזו טענה שהיא. (36) שהיא שוה סכום החוב. (37) מותר לו. (38) אבל אם אין ללווה שדה אחרת, יש הנאה לערב להעמידה ביד הלווה, כדי שיפרע ממנה בעל חובו, ואינו מעיד (בבא-בבא, שם). והוא-הדין במלוה שיכול להעיד ללווה אם יש לו שדה אחרת כנגד החוב, כמבואר שם. (39) כגון לוי ויהודה שקנו שתי שדות מראובן זה אחר זה, הראשון - בניסן, והשני - באייר, ובא אחד לערער על שדהו של יהודה, לומר שהיא גזולה בידו, וכיוצא בזה, מותר לו ללוי הלוקח הראשון להעיד לטובת יהודה להעמיד בידו שדהו. (40) בחו"מ סי' לו סעיף יד, הנוסח: בת חורין. שדה שלא נמכרה ולא נשתעבדה לאיזה בעל-חוב מוקדם. (41) כגון שבא בעל-חובו של ראובן המוכר, אצל יהודה הלוקח האחרון, ולא מצא אצלו לגבות כלום, מפני שזכה בה המערער, והלך ללוי לטרוף ממנו שדהו בחובו. (42) שמכרה לו באחריות. (43) ולפיכך אינו נוגע בעדותו לטובת יהודה, אבל אם אין למוכר שדה אחרת, יש הנאה ללוקח הראשון להעמיד ללוקח השני את שדהו, כדי שאם יבוא בעל-חובו של ראובן לטרוף שדהו, ידחנו אצל הלוקח השני, ע"פ הדין: אין בעל-חוב גובה אלא מן הלוקח האחרון, כמבואר בהל' מלוה פ"ט ה"ה, "שהרי הלוקח הקודם אומר לטרוף: הנחתי לך מקום לגבות ממנו", ולפיכך לא יעיד לו, שהרי נוגע הוא בעדותו (בבא-בבא, שם).

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) דברים שונים הגורמים לצד הנאה בעדות, ועל הדין

לתת להם משלהם. (15) לתת בכל שנה ושנה. (16) ולא יצטרכו לתת להם עוד בשנים הבאות.

ד. קֶרֶק שְׁבִין¹⁷ שְׁנֵי שְׁתַּפִּין שָׂפָא מְעָרְעֵר לְהוֹצִיאָהּ¹ מִתַּחַת יָד הַשְּׁתַּף¹⁸ - אֵינוֹ מַעֲדֵל לְשִׁתְּפוֹ עָלֶיהָ¹⁹; אֲלָא אִם סִלֵּק עֲצָמוֹ מִמָּנָה²⁰, וְקָנִי מִיָּדוֹ שְׁתַּנָּה² לְשִׁתְּףָהּ, וְשָׂאִם²¹ כָּא בַּעַל חוּב שְׁלוֹ²² וְטִרְפָּהּ מִיָּד הַשְּׁתַּף²³ - מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמִיָּה²⁴, וְאַחֶר כֶּף מַעֲדֵל לוֹ³ עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה²⁵.⁶

(17) בבא-בבא, שם. וכתב הרדב"ז: עניינם שאינם סמוכים על בני העיר, כגון בירושלים, כיום, שאין הם מתפרנסים אלא ממה ששולחים להם קהילות חוץ לארץ, נראה שה"סילוק" יועיל לדון ולהעיד. (18) בחו"מ סימן לו סעיף א, הנוסח: של שני שותפים. (19) לומר, שזה שמכרה להם גזולה ממנו. (20) לפסול עדי המערער, ואפילו על חלקו של השותף לא יעיד, שכל זמן שלא חלקו ביניהם, אם יטול המערער כלום מן השדה, יפסידו שניהם ונמצא זה מעיד לעצמו (בבא-בבא, מג, א וברשב"ם). (21) שכתב לו: דין ודברים אין לי על שדה זו, שהכל שלך. (22) כלומר, גם יקבל על עצמו תנאי זה. (23) המלוה, שלווה ממנו קודם שהקנה לשותפו את חלקו. (24) יקחנה מידו, שהרי חצייה משועבדת לבעל חוב, ודינו לטרוף כנגד חובו מידי השותף הקונה. (25) שעכשיו אינו נוגע בדבר, שאם ירצה להעמידה אצל השותף מפני בעל חובו, שלא יהיה "לווה רשע ולא ישלם" (ראה לקמן פט"ז, ה"ג), הרי ממילא ישאר "לווה רשע" כלפי השותף שקיבל עליו לשלם דמיה (בבא-בבא, שם). ומדובר, שלא קיבל עליו שום אחריות אחרת, שאם יבוא איזה מערער ויטעון גזולה היתה בידו, אין נותן זה אחראי לו, שאם לא כן, הרי נותן זה נוגע בעדותו לטובת השותף, שלא יצטרך לפצותו כשיקחה ממנו (שם).

ה. הַעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה²⁶: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּרוֹת - אֵין⁷ הָאָרִיס²⁷ מַעֲדֵל לוֹ עָלֶיהָ, שֶׁהָרִי רוֹצֶה הָאָרִיס⁸ לְהַעֲמִידָהּ בֵּיד בַּעֲלֶיהָ, בְּדִי שִׁיטֵּל חֲלָקוֹ בַּפְּרוֹת²⁸; וְאִם אֵין בָּהּ פְּרוֹת²⁹ - מַעֲדִיד³⁰. אֲכָל הַשּׁוֹכְרִי³¹, אִם לְקַח הַשְּׁכִירֹת³² בֵּידוֹ וְאָמַר: כָּל מִי שֶׁתִּתְּקִים שָׂדֶה⁹ זֶה בֵּידוֹ יֵטֵל - הָרִי זֶה מַעֲדִיד; וְאִם כֶּבֶר נִתַּן הַשְּׁכִירֹת¹⁰ לְבַעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוֹ מַעֲדִיד. בֵּינָן שָׂאִם תִּצָּא הַשָּׂדֶה¹¹ לְמַעֲרָעֵר - חֵיב לָתֵן לוֹ שֹׁכֵר כָּל הַשָּׁנִים שִׁישֵׁב בָּהּ,¹² אֵינוֹ מַעֲדִיד³³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.¹⁵

(26) אבל אם אין המערער טוען אלא על חלק השותף בלבד, שמכרה לו השותף, יכול זה להעיד לו בלא שום תנאי, שאז אינו נוגע בעדותו (חו"מ סי' לו סעיף א). (27) שטוען למחזיק: גזלתה ממני. (28) היורד לעבד שדה חברו על-מנת שיתן לו בשכרו חלק מסויים בפירות, כפי מנהג המדינה. (29) שאם יזכה המערער, יטול השדה עם פירותיה כדין כל גזול. (30) וגם לא טרח בה בשנה זו להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד - אם השדה תעבור לידי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעידי. וכל זה בטלית, אבל אם גזל שדה ומכרה, אין לומר בה: "יאוש ושינוי רשות - קנה הלוקח" - שקרקע אינה נגזלת, ותמיד היא ברשות בעליה החוקיים, ולפיכך מצפה שמעון הנגזל להוציאה מיד ראובן הגזלן, או מיד בניו אם מת, והרי הוא נוגע בעדותו, וזהו שסתם רבינו לעיל סוף ה"א "מכר... השדה הגזולה... אין שמעון מעיד" כי תמיד צפויה לו הנאה, שלא תעמוד ברשות יהודה המערער (בבא-בתרא מד, א וברשב"ם). (16) שמת ראובן הגזלן והניחה לבניו. (17) שאינה של יהודה המערער. (18) כי "רשות יורש אינה כרשות לוקח", ואינה נקראת שינוי רשות, ולא קנו הטלית ביאוש בלבד, ולפיכך נוגע בעדותו הוא, שמתכוון להחזיר לו טליתו מידי היורשים (שם).

ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות¹⁹,
ובא יהודה לערער על שמעון²⁰ ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה²¹. אף על פי שאין עליה אחריות - הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון, כדי שיבוא בעל חוב של ראובן²² ויטרפנה בחובו, ולא יהיה ליה רשע ולא ישלם²³.

(19) שהתנה בפירוש שאינו אחראי לקונה, אם יטרפו את השדה ממנו מחמת איזו טענה שהיא. אבל אם כתב לו שטר מכירה סתמי ולא הזכיר בו אחריות, הרי זה כאילו כתובה בו "קבלת אחריות", שאחריות שלא נזכרה אינה אלא "טעות הסופר", כמבואר בהל' מכירה פ"ט, ה"ד. (20) לומר שהיא שלו. (21) לפסול עידי יהודה, או עידי שטרו. (22) שהלוא לראובן טרם שמכר שדהו לשמעון, והשדה נשתעבדה לו. (23) פסוק הוא בתהלים לו, כא. שאם תעבור לידי יהודה, ישאר חייב לבעל-חובו ויקרא "רשע", אבל מה שהפסיד את הלוקח לא איכפת לו, כי יאמר לו: מתחילה מכרתי לך בפירוש, שלא באחריות, וסברת וקבלת (בבא-בתרא מה, א). וכל זה כשאין לו שדה אחרת, אבל אם יש למוכר שדה אחרת כנגד חובו, אין בעל החוב טורף מהלוקח, אלא גובה חובו מהשדה בת-חורין של המוכר, ואין למוכר שום רווח בהעמדת השדה ביד הלוקח, ומעיד לו (שם).

ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער ולהוציא מיד שמעון²⁴ - ראובן מעיד לו עליה²⁵ שהיא של שמעון; שאפילו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של ראובן טורף מן המטלטלין²⁶, ואפילו היו אפותיקי²⁷. במה דברים אמורים? בשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הם של ראובן המוכר בנדאי, והוא יודע שבאמת הן שלו; אבל אם לא הודה שמעון - אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון - יחזר שמעון ויתבע דמים, ויאמר לו: מכרת לי דבר שאינו שלך²⁸, שהרי באו עדים ואמרו שהן של יהודה²⁹. במה דברים אמורים שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה ויעמיד המטלטלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, שהם יודעים שראובן זה לא היתה

להתבונן בהם. פיסולים הפוסלים בעדות, פוסלים גם בדיינים. הכשרים להעיד ופסולים לדון.

א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, ובא יהודה לערער על ראובן ואמר: שדה זו או טלית זו שלי היא - אין שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו השדה של יהודה ולא זו הטלית של יהודה⁴; שהרי שמעון רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו ביד ראובן, שהוא גזלה ממנו⁵, כדי שיחזירו לו⁶ מיד הגזלן; שהרי אפשר שתהיה הראיה של שמעון, שמוציא פה מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא פה מיד יהודה⁷. וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה או הורישו ללוי, ובא יהודה לערער על לוי⁸ - אין שמעון מעיד שאינה של יהודה; שמא נחת רוח יש לו להוציאה מיד לוי⁹.

(2) טען כנגדו. (3) הנגזל. (4) כגון שידוע שום עדות לפסול עדותו של יהודה המערער. (5) בכת"י תימן: שהוא טוען שהוא גזלם ממנו. (6) בית-הדין. (7) ולפיכך נוח לשמעון להעמידה ביד ראובן, ואח"כ יוציאה ממנו בעדים, שגזלה ממנו. ובש"ע חו"מ סי' לו סעיף יז, הנוסח: "מפני שאפשר שנוח לו להוציאה מיד ראובן, יותר מלהוציאה מיד יהודה". ומתוך שהוא נוגע בעדותו - אינו מעיד, כמבואר לעיל פט"ו, ה"א. (8) שהוא בנו, או קרובו אחר הראוי ליורשו. (9) כלומר, נוח לו להוציאה מלוי, יותר מלהוציאה מידי יהודה, וכנ"ל (בבא-בתרא מג, ב. ומד, א). וכעין זה שנינו במשנה (כתובות קט, א): "השני נוח לי, והראשון קשה הימנו = שהוא אדם אדם, ולא אוכל לדון עמו.

ב. מכר¹⁰ הטלית הגזולה ללוי, ובא יהודה לערער¹¹, אם מת ראובן - שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה; שהרי אין טלית זו חוזרת לשמעון לעולם, שפכר קנאה הלוקח ביאוש¹² ושנוי רשות¹³, וכבר מת ראובן הגזלן ואין לו ממי יטל דמיה¹⁴. אבל אם עדין ראובן קיים - אין שמעון מעיד אף על הטלית; שהנאה היא לו שלא תעמד ביד יהודה, כדי שיבוא ראיה שראובן גזלה וישלם דמיה¹⁵. וכן אם היתה הטלית ביד יורשי ראובן¹⁶ - אין שמעון מעיד עליה¹⁷, מפני שסופה שאם תעמד ביד היורש לחזר לו¹⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(10) ראובן הגזלן. (11) לומר שהיא שלו. (12) שהנגזל נתייאש ממנה בעודה בבית ראובן הגזלן. (13) שאחרי היאוש עברה הטלית מרשות הגזלן לרשות הקונה, והלכה היא: יאוש ושינוי רשות קונה, כמבואר בהל' גזילה פ"ה ה"ז, והל' גניבה פ"ה, ה"ג. (14) שאפילו הניח לבניו מטלטלין, אינם חייבים לשלם לנגזל, שדמי הגזילה חוב הם על הגזלן, ואין המטלטלין משתעבדים לבעל-חוב, אבל אם הניח קרקעות - חייבים היורשים לשלם, כמבואר בהל' גזילה שם ה"ה. (15) נמצא שהוא נוגע בעדותו ואינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרוג ע"פ דיינים. מה עדים אין קרובים זה לזה, אף דיינים אין קרובים זה לזה, וכן משמעות המשנה בנדה מט, ב "כל הכשר לדון, כשר להעיד" - הרי שאי אפשר להיות פסול לעדות וכשר לדיינות.

ה. וּלְפִיכָף³⁷ אֵין סוֹמְכִין בְּסִנְהֶדְרִין שְׁנַיִם הַקְּרֹובִים¹⁶ זֶה לָזֶה³⁸, בֵּין בְּסִנְהֶדְרִי קִטְנָה³⁹ בֵּין בְּסִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה⁴⁰. אֲבָל אֵלּוּ שְׂמוֹסִיפִין עַד שְׂכֵעָה לְעֵבֶר¹⁸ הַשָּׁנָה⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁴², יֵרָאֶה לִי, שָׁאם הִיָּה⁴³ בְּהֵן קְרֹובִים - אֵין בְּכָף²⁰ כָּלוּם⁴⁴.²¹

(37) הואיל וכל מה שפוסל בעדים פוסל בדיינים. (38) שהם פסולים לעדות, כמבואר לעיל פי"ד ה"ו, ובביאורנו שם. (39) שהיא בית דין של עשרים ושלשה חכמים. (40) שהיא בית דין הגדול שבמקדש, המונה שבעים ואחד חכמים (לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג). והוא-הדין לכל בית דין של שלשה הדין דיני ממונות בלבד, אין יושבים בו דיינים הקרובים זה לזה (כסף-משנה). (41) להוסיף לה חודש שלשה עשר. (42) פ"ד, ה"ט. והשווה הל' סנהדרין פ"ה, ה"ז. (43) בנוסח ה'לחם-משנה: היו. (44) כיון שאין מוסיפים אותם אלא לשם סמל בלבד, כמו שאמרו (סנהדרין י, ב) "כנגד ברכת כהנים", שבפסוק ראשון יש בו שלש תיבות; ובשני - חמש; ובשלישי - שבע, אף כאן מתחילים בשלשה, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה, אין לפסול בו אלא את השלושה הראשונים, שהם בית דין בכל מקום, וגם כאן אם גמרו בשלשה - מעוברת, - הרי שהם העיקר. ולדעת הלחם-משנה, כל השלשה שעושים מעשה על פיהם צריכים להיות כשרים, ואפילו אלו הנוספים על שלושת הראשונים, כל שהם מצטרפים לעבר את השנה, וגומרים ע"פ שלשתם לעבר את השנה, צריכים להיות רחוקים זה מזה, ושאר הנוספים לא איכפת לנו בהם.

ו. כָּל הַכָּשֶׁר לְדוֹן - כָּשֶׁר לְהַעֲדִי⁴⁵. וְיֵשׁ כָּשֶׁר לְהַעֲדִי, וְאֵינוֹ כָּשֶׁר לְדוֹן. הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא⁴⁶, וְהַגֵּר⁴⁷ וְהַמְשַׁחֲרֵר⁴⁸, וְכֵן הַזֶּקֶן⁴⁹ וְהַסֵּרִיס, וְהַמְּזוֹר, וְסוֹמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו - כָּשֶׁרִין לְהַעֲדִי, וְאֵינֶן כָּשֶׁרִים לְדוֹן²² דִּינֵי נַפְשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁵⁰.²⁶

(45) נדה מט, ב. (46) שכשרים להעיד, כמבואר לעיל פי"ג ה"ו, ופסולים לדון, שהאוהב אינו יכול לראות חובה לנידון, והשונא אינו מסוגל להפוך בזכותו (סנהדרין כט, א. וכתובות קה, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ג, ה"ו. (47) שפסול לדון עד שתהא אמו מישראל, ראה שם פ"ב ה"ט, ופי"א ה"א. (48) עבד כנעני שנשתחרר מעבדותו, ודינו כגר שכשר לעדות, כמבואר בבבא-קמא פח, א. אבל העבד שלא נשתחרר - פסול לעדות, כמבואר לעיל פ"ט, ה"ד. (49) עד כאן מנה רבינו אלה הפסולים לדון אפילו דיני ממונות, מכאן ואילך הוא מונה אלה הפסולים לדון דיני נפשות בלבד, ואילו לדיני ממונות כשרים הם לדון. (50) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ג: "לא זקן מופלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהם אכזריות", שהזקן שכח כבר צער

לו קרקע מעולם; אֲבָל אִם לֹא בָּאוּ עֲדִים לְכָף - אֵף¹ עַל הַפֶּה וְהַטְּלִית אֵינוֹ מַעֲדִי. וְלִמָּה אֵינוֹ מַעֲדִי² עֲלֵיהֶן? שְׂמָא הֵקֵנָה אוֹתָם לְבַעַל חוּבוֹ אֲגַב קְרָקַע, וְכַמֵּב דְּאַקְנִי³⁰, וְהֵקֵנָה לוֹ מִטְּלָטְלִין אֲגַב קְרָקַע³¹, שְׁנִמְצָא בְּעַל חוּבוֹ טוֹרֵף אֵף הַפֶּה וְהַטְּלִית; לְפִיכָף⁵ לֹא יַעֲדִי עֲלֵיהֶן, שְׁהָרִי רוּצָה לְהַעֲמִידֵן בִּיד שְׂמַעוֹן, כְּדִי שְׁיִבּוֹא בְּעַל חוּבוֹ וְיִטְרַפֵּם³². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּדָכְרִים אֵלּוּ. וּדְכָרִים אֵלּוּ אֵינֶן תְּלוּיִין אֲלָא בְּדַעַת הַדִּין וְעֵצֶם בִּינָתוֹ, שְׁיִבִּין עֲקָר הַמְשַׁפְּטִים³³, וְיַדַּע דְּכָר הַגּוֹרֵם לְדָכָר אַחֵר, וְיַעֲמִיק לְרִאוּת. אִם יִמְצָא¹⁰ שִׁישׁ לָזֶה הָעֵד צַד הֵנָּה בְּעֵדוּת זוֹ, אֲפִלּוּ בְּדִרְךָ רְחוּקָה וְנִפְלְאָה³⁴ - הָרִי זֶה לֹא יַעֲדִי בָּהּ³⁵. וְכִדְרָךְ¹² שְׁלֹא יַעֲדִי בְּדָכָר זֶה, שְׂמָא נוֹגַעַ בְּעֵדוּתוֹ הוּא, כֵּף¹³ לֹא יְדוֹן בְּאוֹתוֹ דְּכָר. וְכֵן שְׂאָר מִינֵי פְּסוּלִין: כְּשֵׁם שְׂפּוֹטְלִין בְּעֵדִים, כֵּף פּוֹטְלִין בְּדִינִים³⁶.¹⁵

(24) בטענה שקנאה מגזלן. (25) לפסול עידי יהודה. (26) שכלל הוא: אין בעל-חוב טורף מן המטלטלין, שאין להם קול ולא נזהרו הלקוחות. שאם לא כן, אין לך אדם לוקח עוד מטלטלין מחבירו, שמא יטרפם בעל החוב ממנו (שם מד, ב וברשב"ם). (27) שייחדם לבעל-חוב לגבות חובו מהם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני. אפותיקי - "אפה תהא קא" (=על זה תעמוד), כלומר: לא יהיה לך פרעון אלא מזה. ומכיון שאין שום הנאה לראובן מעדותו, מותר לו להעיד (שם). ומדובר שמכר לו שלא באחריות, שאם מכרה סתם, הרי ראובן נוגע בעדותו, שלא יחזור שמעון עליו לתבוע ממנו דמי טליתו, וכן ב'טור' חו"מ סימן לו, וכן נראה מלשון הגמרא שם: "להכי זביני לך שלא באחריות". (28) שהיתה גזולה בידך מידי יהודה. (29) ואע"פ שגם במקרה זה אין המוכר חייב לו כלום, שהרי התנה עמו שלא תהיה עליו אחריות, וכדברי רבינו בהל' מכירה פי"ט, ה"ח: "שכל תנאי שבממון - קיים" - נוגע בעדותו הוא, שלא נוח לו לראובן המוכר לעמוד בפני דין ודיינים, ותהיה לשמעון תרעומת עליו, שמכר לו דבר שאינו שלו (ב"ח לחו"מ שם). (30) שאקנה. (31) שכתב לו: כל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין, הרי הם משועבדים לך להפרע מהם, ואז בעל-חוב טורף אף מן המטלטלין שקנה הלווה לאחר שלוח, שכל תנאי שבממון - קיים (מלשון רבינו הל' מלוה פי"ח, ה"ב). ובשו"ע חו"מ סי' לו סעיף טז, מעיר: "ובזמן הזה אפילו שעבד לו מטלטלין אגב קרקע, אינו טורף ממטלטלין שמכר" משום תקנת השוק, שאם לא כן, אין לך אדם קונה חפץ מחבירו, כמבואר שם סימן ס סעיף א. (32) ולא יהיה "לוה רשע ולא ישלם", כמבואר לעיל ה"ג (בבא-בתרא שם). (33) יסודם ובסיסם. (34) יוצאת מגדר הרגיל, ע"פ לשון הכתוב (דברים ל, יא) "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא". (35) וכל זה כשמעיד לזכותו, אבל לחובתו מעיד, שהודאת בעל-דין דומה כמאה עדים (כסף-משנה בשם הראב"ד). (36) ירושלמי סנהדרין פ"ג, ה"ט: "ומנין שלא יהו הדיינים קרובים זה לזה? אמרה תורה: הרוג ע"פ עדים,

מְכַנְיִסִּין אֶת הָעֵד הַשְּׁנִי וּבֹדְקִין אוֹתוֹ פָּה. וְנִמְצָאוּ
דְּבָרֵיהֶן מְכֻנָּנִין - נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר, וְגוֹמְרִין
הַדִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומודיעין אותם כח עדות השקר ובושת המעיד בה בעולם
הזה ולעולם הבא".

ולכאורה, אזהרה זו לא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות
שעונשן ארבע מיתות בית־דין, וצריך להבין מהי החומרה
הגדולה כ"כ בעדות שקר. והביאור הוא: כל תוכנו של
יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על־ידי הנהגתו הטובה
והישרה, הוא מעיד על ה"טוב" וה"יושר" של הקב"ה
כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג,
י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל
עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר
בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש, כמו
אדם שמביישים אותו - שאינו ניזק בדבר ממשי אלא
שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

(ענ"פ לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

7) הואיל וצריכים לראות הדבר בעיניהם, ואפילו העידו
להם אנשים נאמנים ביותר, אסור להם להעיד. (8) מטילים
אימה. (9) שלא יעידו שקר, כשם שמאיימים על עידי
נפשות (סנהדרין כט, א) וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק
י"ב, הלכה ג. (10) הנמצאים באותה שעה בבית דין.
(11) חומר העוון ועונשו, שרעב וחרב באים לעולם על עדות
שקר, ככתוב (משלי כה, יד) "נשיאים ורוח וגשם אין, איש
מתהלל במתת שקר", וכן שם (יח) "מפיץ וחרב וחץ שנון,
איש עונה ברעהו עד שקר". (12) שלא רק בעולם הבא
הוא יישאר בזוי, אלא גם בעולם הזה הוא בזוי על שוכריו,
ככתוב (מלכים־א, כא, י) "והושיבו שניים אנשים בני בליעל
נגדו ויעדוהו לאמר ברכת אלהים ומלך" - הרי שאיזבל
עצמה שוכרתם, קוראתם: בני בליעל (שם). (13) גדול
שבדיינים. ובכתב יד תימן: ואומרים. (14) הלווה.
(15) שאדם עשוי לומר פלוני נושה בי, כדי שלא יחזיקוהו
עשיר, וכן אם אמר: "איש פלוני" אפילו הוא איש חשוב,
אין זה אלא עד מפי עד (סנהדרין שם, ובדף לו, ב).
(16) לתובע. (17) נתכוון שנהיה לו עדים בדבר (שם כט, א
וברש"י).

ג. הַמְטָמִין עֲדִים לַחֲבֵרוֹ, וְהוֹדָה לוֹ בִּינוּ לְבִין
עֲצָמוֹ¹⁸, וְהָעֲדִים רֹאִין וְשׁוֹמְעִין שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ:
וְדָאֵי יֵשׁ לָךְ אֶצְלִי פָּה וְכָה, אֲכַל מַתְּרִיא אֲנִי שְׁמָא
תְּכַפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר - הֲרִי זֶה אֵינָה עֲדוּת, עַד שְׂיֻדָּה
בְּפָנֶי עֲדִים¹⁹.

(18) שלא ראה את העדים המוחבאים. (19) שיראה אותם
(שם). והשווה הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ז: "שמא
תכפניו בדין למחר, ואין לי מה אתן לך, ולמחר תבעו בדין
באלו העדים, בין שטען ואמר משטה הייתי בו, בין שאמר:
לא היו דברים מעולם, הרי זה נשבע היסט (=כדין כופר

גידול בניו, וכן סרים (סנהדרין לו, ב וברש"י). ושם פי"א
הי"א, כותב רבינו: "וכן הממזר והסומא באחת מעיניו, כשר
לדון דיני ממונות. אבל דיני נפשות אין דנים אותם, אלא
כהנים לויים וישראלים המשיאים לכהונה, ולא יהיה אחד
מהם סומא" וכו'. והטעם, מבואר בסנהדרין לו, ב "כשם
שבית־דין מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום" (=פגם
משפחה). וביבמות קא, א פסלו סומא לדון בסנהדרין,
שנאמר (שיר ד, ז) "כולך יפה רעיתי, ומום אין בך", והשווה
הלי' סנהדרין פ"ב, ה"ט.

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁכֶכָה עֶשְׂרִי

(1) האיסור להעיד מפי אחרים בלא ראייה עצמית. האיום על
עדים בענייני ממון. האיסור לאדם שאינו עד, לעמוד עם
עד, כדי להראות ששניים הם, ולהפחיד את הלווה שיוורה
מעצמו. דין עד אחד הכובש עדותו ואינו מעיד.

א. מִי שֶׁהֵעִיד לוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים וְגִדּוּלִים בְּחֻמָּה
וּבִירָאָה, שֶׁהֵם אוֹמְרִים² שְׂרָאוּ פְלוֹנִי שְׁעֶבֶר עֲבָרָה
פְּלוֹנִית אוֹ שְׁלוֹה מְפֻלּוֹנִי³, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאִמִּין
הַדָּבָר בְּלִבּוֹ בְּאֵלוֹ רָאָהוּ⁴ - לֹא יַעֲד, עַד שִׂירָאָה
הַדָּבָר בְּעֵינָיו, אוֹ יוֹדָה לוֹ הַלֹּה מִפְּנֵי וְיֹאמֵר לוֹ:
הֲיֵה עָלַי עַד שְׁפֻלּוֹנִי הַלֹּה לִי מְנָה. שְׁנֹאמֵר: וְהוּא
עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע; וְאֵין לָךְ עֲדוּת שְׁמַתְקִימָת
בְּרֹאֵיָה אוֹ בִּידִיעָה אֲלֵא עֲדוּת מְמוּן⁵. וְכָל הַמְּעִיד
מִפִּי אַחֲרִים - הֲרִי זֶה עַד שְׁקָר, וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶,
שְׁנֹאמֵר: לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שְׁקָר.

(2) בכתב יד תימן הנוסח: שהם ראו. ותיבת: אומרים, איננה.
(3) ומבקשים ממנו להעיד על כך. (4) ראה בסמוך הלכה ה
מעין זה. (5) שבועות לג, ב: "ראיה בלא ידיעה כיצד?
מנה מנתי לך בפני פלוני ופלוני (=אבל לא הודעתים, אם
הם מתנה, או הלוואה, או פירעון), יבואו פלוני ופלוני
ויעידו, זו היא ראייה בלא ידיעה (=שאם הנתבע דרש
מהתובע שיביא עדים כאלו ויעידו, אזי יפרע לו, הרי אלו
מעידים, והלה משלם); ידיעה בלא ראייה כיצד? מנה
הודית לי בפני פלוני ופלוני, יבוא פלוני ופלוני ויעידו זו
היא ידיעה בלא ראייה", אבל בעדות נפשות אין העדות
מתקיימת אלא על פי ראייה וידיעה כאחת. שאם הודה לו
החייב שהורג, והעד לא ראה את המעשה, אסור לו להעיד.
(6) שם לא, א.

ב. לְפִיכָף⁷ מֵאִמִּין⁸ אָף עַל עֲדֵי הַמְּמוּן⁹. וְכִיצַד
מֵאִמִּין עֲלֵיהֶן? [מֵאִמִּין עֲלֵיהֶם] בְּפָנֶי הַכֹּהֵן¹⁰,
וּמִדִּיעִין אוֹתָן פֶּתַע עֲדוּת שְׁקָר¹¹, וּבִשְׁתַּת הַמְּעִיד בְּהַ
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא¹². וְאַחֵר פָּה מוֹצִיאִין אֶת
כָּל הָאָדָם לַחוּץ, וּמְשִׁירִין אֶת הַגִּדּוֹל שְׁבַעֲדִים,
וְאוֹמְרִים¹³ לוֹ: אָמֵר הֵיאָף אֶתָּה יוֹדַע שֶׁהָ חֵיב לָזֶה.
אִם אָמֵר: שֶׁהוּא¹⁴ אָמֵר לִי חֵיב אֲנִי לוֹ, אוֹ אִישׁ
פְּלוֹנִי אָמֵר לִי שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - לֹא אָמֵר פְּלוֹם¹⁵, עַד
שְׂיֹאמֵר: בְּפָנֶינִי הוֹדָה לוֹ¹⁶ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ¹⁷. וְהִיוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכל) ונפטר, שאין כאן עדות, עד שיאמר הלווה "אתם עדי" וכו'.
 19 אָדָם³², וְחֵיב בְּדִינִי שְׁמִים³³. וְכֵן עַד אֶחָד שְׁכַבְשָׁ³⁴
 20 עֲדוּתוֹ וְלֹא הָעִיד - פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחֵיב בְּדִינִי
 21 שְׁמִים³⁵.

(31) להוציא כסף מראובן לשמעון חבירו. (32) אין בית הדין יכול לחייבו שלם מה שהפסיד את ראובן, שאין זה אלא גורם לנזקין ופטור (בבא קמא נו, א). (33) כדי לצאת ידי שמים עליו שלם מעצמו, מה שהפסיד את חבירו (שם). אבל אם שכר עידי שקר לעצמו, והוציא ממון שלא כדין, חייב בדיני אדם להחזיר אותו ממון שגול, כמבואר שם ובחושן משפט לב, סעיף ב. (34) עצר והעלים, ככתוב (מיכה ז, יט) "יכבוש עוונותינו" וכן שנינו בסנהדרין פט, א "הכובש את נבואתו". (35) שאילו היה מעיד היה מחייב את הנתבע שבועה, ושמא היה נמנע מלהישבע שקר, והיה משלם, נמצא שגרם לו הפסד ממון (בבא קמא שם וברש"י). ואין צורך לומר, בשני עדים שכבשו עדותם ולא העידו, שחייבים בידי שמים, ככתוב: "אם לא יגיד ונשא עונו" וכמבואר בגמרא שם, והשווה לעיל פרק א הלכה א. ואפילו לא נשבעו שאינם יודעים לו עדות, וכבשו עדותם בלא השבעת התובע, חטאם גדול ועוונם יישאו, כמבואר בתוספות שם דיבור המתחיל פשיטא.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) דיני עד זומם; ומה בין הכחשה להזמה. עדים שהוכחו ולבסוף הוזמו. התראה והכרזה בעדים זוממים. דין חיוב תשלומי זוממים על פי הודאת עצמם.

22 א. מִי שֶׁהָעִיד בְּשֶׁקֶר, וְנִזְדַּע בְּעֵדִים שֶׁהָעִיד בְּשֶׁקֶר
 23 - זָהוּ שֶׁנִּקְרָא עַד זֹמָם², וּמִצֻּת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת לוֹ
 24 כְּמָה שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת בְּעֲדוּתוֹ לְחִבְרוֹ³. אִם בְּעֵבֶרָה
 25 שְׁחִיבִין עָלֶיהָ סִקְלָהּ הָעִידוֹ וְהוֹזְמוֹ⁴ - נִסְקָלִין כָּלָּן;
 26 וְאִם בְּשֶׁרָפָה - נִשְׂרָפִין⁵; וְכֵן שְׁאֵר הַמִּיתוֹת. וְאִם
 27 הָעִידוֹ בְּמַלְקוֹת⁶ - לֹאֲקָה כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁאֵר מִחֵיבֵי
 28 מַלְקוֹת⁷. וְאוֹמְדִין כַּחֲסִי⁸ וּמַלְקִין אוֹתוֹ. וְאִם הָעִידוֹ
 29 לְחִיבּוֹ מִמּוֹן - מְשַׁלְשִׁין⁹ הַמִּמּוֹן בִּיגִינָהּ לְפִי מִנְיֵן
 30 הָעֵדִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִתֵּן חֶלֶק הַמִּגְזֵעַ לֹא¹⁰. וְאִין
 31 לֹאֲקִין בְּמִקּוֹם תְּשַׁלּוּמִין¹¹.

(2) חושב מחשבות רשע, שהרי הוכח שיקרו ע"י העדים המזימים אותו, והכתוב אומר (תהלים קמ, ט) "אל תתן ה' מאווי רשע, זממו אל תפק". (3) ככתוב (דברים יט, יט) "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". (4) נמצאו שקרנים. (5) ראה לקמן פ"ב, ה"י. (6) על עבירה שחייבים עליה מלקות, כגון שהעידו עליו שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז. (7) כנ"ל באות ב. וראה לקמן פרק כ הלכה ט. (8) כמה מכות הוא יכול לקבל, כדין כל הלוקים שאין מלקים אותם אלא כפי כח בריאותם, וכלשון רבינו לעיל הלכות סנהדרין פ"ז, הלכה א: "אבל פוחתים לחלש, שאם יכה לחלש מכה רבה, בוודאי הוא מת". ואפילו העידו על אדם בריא שיכול לקבל מכות הרבה, אינם לוקים אלא כפי כוחם, שיכולים לומר לו: אילו היית חלש כמונו, גם אתה לא היית לוקה יותר מזה, וכן מוכח ממכות

1 ד. אֶחָד הַמּוֹדֶה בְּפָנֵי עֵדִים וְאָמַר דֶּרֶךְ הוֹדָאָה²⁰:
 2 זֶה²¹ יֵשׁ לוֹ אֶצְלִי כֶּן וְכָן, אוֹ שְׁאָמַר: אֲתֵם עֲדִי, אוֹ
 3 שְׁאָמַר: הִיוּ עָלַי עֵדִים²², בֵּין שְׁאָמַר הַלֵּוֹה, בֵּין
 4 שְׁאָמַר הַמַּלְוֶה²³ וְשִׁתַּק הַלֵּוֹה דֶּרֶךְ מֵאֲמִין לְדַבְּרֵיו²⁴
 5 - הָרִי אֵלָיו עֵדִים²⁵. וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר אִם קָנוּ מִקְדָּו²⁶,
 6 אוֹ שְׁאָמַר לָהֶם: כְּתוּבוֹ עָלַי שְׁטֵר לִזֶּה אֶצְלִי כֶּן
 7 וְכָן. וְכָל פִּיּוּצָא בְּדַבְּרִים אֵלָיו - הָרִי הֵם הוֹדָאָה
 8 וּמַעֲדִין עַל פִּיו²⁷.

(20) כגון שאמר בפניהם: אני מודה לפניכם וכו'. (21) התובע הזה העומד בפנינו. (22) שאני חייב לו כך וכך. וכל זה הוציא רבינו מדברי התלמוד בסנהדרין שם בקשר למה ששנינו במשנה שם "עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו" - מסייע לו לרב יהודה, האומר: "צריך שיאמר אתם עדי", הרי שהשווה התלמוד דין "הודה לו" לאמירתו: "אתם עדי", שבכל אלה המקרים אינו יכול לטעון עוד: משטה הייתי בו, או; שלא להשביע (להיראות שבע ועשיר) את עצמי נתכוונתי (ש"ך לחושן משפט פא סעיף קטן לד), והשווה הלכות טוען ונטען פרק ז, הלכה א"ב. (23) היו עלי עדים שהלווה הודה לתביעתו ואמר לי הן. (24) פרט אם שתק דרך שחוק והיתול, שאינו אלא משטה בו. (25) סנהדרין כט, ב מאמרו של רבינא שם. (26) קיבלו קניין סודר מידי הלווה שהוא מודה לתביעת המלווה, שכלל הוא: הודה בפני שניים וקנו מידו, כותבים לו שטר הודאה, אף על פי שלא אמר; כיתבו, שסתם קניין לכתובה עומד (שם וברש"י). (27) לעשותו מלווה על פה, אבל אסור להם לכתוב עליו מלווה בשטר, כל עוד לא קנו מידו, ואפילו אמר להם; כיתבו עלי שטר, צריכים הם להימלך בו אחר שחתמו בשטר, אם מסכים הוא לעשותו "מלווה בשטר", ורק אז מוסרים השטר לידי המלווה, כמבואר בהלכות מלווה ולווה פרק י"א, הלכה א.

9 ה. תִּלְמִיד שְׁאָמַר לוֹ רְבוֹ: יוֹדַע אֲתָה, שְׂאָם נוֹתְנִין
 10 לִי כָּל מִמּוֹן הָעוֹלָם - אֵינִי מְשַׁקֵּר. מִנָּה יֵשׁ לִי אֶצְלִי
 11 פְּלוֹנִי, וְיֵשׁ לִי עָלָיו עַד אֶחָד, לֹא וְהַצְטָרַף עִמּוֹ. אִם
 12 נִצְטָרַף - הָרִי זֶה עַד שְׁקָר²⁸.

(28) שבועות לא, א ועליו אמרה תורה: "לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר לעיל הלכה א.

13 ו. אָמַר לוֹ: בּוֹא וְעִמְדָה עִם הָעֵד וְלֹא תַּעֲדִי, כְּדִי
 14 שִׁירָאָה הַלֵּוֹה וְיִפְחַד, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שְׂאֲתֵם שְׁנֵי
 15 עֵדִים וְיִוְדָה מֵעַצְמוֹ - הָרִי זֶה אֶסוּר לַעֲמֹד וּלְהִירָאוֹת
 16 שֶׁהוּא עַד, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מַעֲדִיד²⁹. וְעַל זֶה וּכְפִּיּוּצָא
 17 בּוֹ נֶאֱמַר: מִדְּבַר שְׁקָר תִּרְחָק³⁰.

(29) ואינו עובר משום: לא תענה ברעך וגו'. (30) שבועות שם, שמא על ידי פחד זה ישתווה עימו הנתבע, שלא כדין, שלא היה חייב לו (סמ"ע לחושן משפט כח, סעיף קטן יד).

18 ז. הַשּׁוֹכֵר עֲדֵי שְׁקָר לְהָעִיד לְחִבְרוֹ³¹ - פְּטוּר מִדִּינֵי

25 שְׁהִזְמוּם לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל עֲצֻמָּה שֶׁל עֲדוֹת כָּלֵל אִם
26 אָמַת הָיָה אוֹ שֶׁקָּרָא²⁰.

(12) בכת"י תימן: אין כאן עדות ואין עונשין וכו'.
(13) יתברר. (14) את העדים הקודמים. (15) בכת"י תימן:
לוה מזה ביום פלוני. (16) שהרי הכחישו את גוף העדות.
(17) משנה במכות ה, א. ובתוספתא שם פ"א מ"א.
(18) ולא יכולתם לראות את הנעשה באותו היום בירושלים.
(19) כשהוזמו בעדות ממון. (20) אלא על העדים עצמם,
ובמכות שם דרשו: "לענות בו סרה (דברים יט, טז) - עד
שתסרה (=תוסר) גופה של עדות", שהוסרו העדים.
ובירושלמי שם פ"א, ה"ז דרשו: לענות בו סרה - בו, לא
בעדותו". כלומר, שהמזימים אינם משגיחים על העדות,
אלא על העדים עצמם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

27 ג. וְזוֹ שֶׁהֶאֱמִינָה תוֹרָה עֲדוֹת הָאֲחֵרוֹנִים עַל הָעֲדִים
28 הָרִאשׁוֹנִים - גִּזְרַת הַכְּתוּב הוּא²¹. אֲפִלּוּ הָיוּ הָעֲדִים
29 הָרִאשׁוֹנִים מֵאֲהָרָא²², וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהִזְמוּם וְאָמְרוּ לָהֶם:
30 אָנוּ מְעִידִים, שְׁאֵתָם הַמָּאָה כָּלֵכֶם עֲמָנוּ הָיִיתֶם בְּיוֹם
31 פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי אֵלּוּ נַעֲנִשִּׁין עַל פִּיהֶם.
32 שֶׁהִשְׁנִים בְּמָאָה, וּמֵאֲהָרָא כְּשֵׁנִים²³. וְכֵן בִּשְׁתֵּי כְּתֵי
33 עֲדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה - אֵין הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב,
34 אֲלָא דוֹחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן²⁴.

(21) כי מה ראית לסמוך על האחרונים ולפסול את
הראשונים, והלא שנים מול שנים הם !? (בבא-קמא עב,
ב. וסנהדרין כז, א.) וכתב ה'חנינוך' מצוה תקא: "אכן הגיד
לי אחד מן החכמים קצת טענה (=טעם) בדבר, כי התורה
תאמין עדים, ואין ספק שאילו יעידו שני עדים כשרים על
שלשה אנשים... שהרגו את הנפש שנאמנים השנים... מפני
שאלו הם עדים, והאחרים בעלי דבר. ובעדים זוממים כמו
כן, אחר שהאחרונים מעידים על העדים עצמם לומר: עמנו
הייתם... חזרו הראשונים - בעלי דבר, והאחרונים - עדים".
ומעין זה ברמב"ן לתורה, דברים יט, יח. (22) ואפילו היו
חמשים כת, ובאו שנים אחר שנים, כמבואר לקמן פ"כ,
ה"ה. (23) משנה במכות ה, ב: "ומניין אפילו מאה?
תלמוד-לומר עדים" שלשון: על-פי שנים עדים - משמעה
שאינן עדיפות למאה על שנים. (24) אפילו אם כת אחת
היא של מאה, אינם אלא כשנים של הכת השניה, וכן אמרו
(בבא-קמא עד, ב): שנים נגד שנים הם, מה ראית לסמוך
על אלה, סמוך על אלה? ולפיכך שתיהן נדחות, שבהכחשה
אין 'גזירת הכתוב' להאמין האחת על פני השניה (רש"י
שם). ובתוספתא יבמות פ"ד, מ"ב שנינו: "שנים אומרים
מת (=בעלה של אשה עגונה), ומאה אומרים לא מת - הרי
מאה כשני עדים", ואם ניסת לאחד מעדיה, ואומרת: ברי
לי שבעלי מת - לא תצא.

35 ד. עֲדִים זֹמְמִין אֵינָן צְרִיכִין הַתְּרָאָה²⁵. וְעֲדִים
36 שֶׁהִכְחִשׁוּ וּלְבַסּוֹף הוּזְמוּ²⁶ - הָרִי אֵלּוּ נִהְרִגִין אוֹ
37 לֹקִין אוֹ מְשֻׁלְּמִין; מִפְּנֵי שֶׁהִכְחִשׁוּ תַּחֲלַת הַזְּמוּהָ
38 הִיא, אֲלָא שְׁעֲדִין לֹא נִגְמָרָה²⁷.

(25) שאפילו לא התרו בהם קודם לעדותם, נענשים, שהרי

ב, ב "ולימרו ליה אי אנת הוה לך, מי הוה מיוזבנת" (קריט
מלך). (9) מחלקים. (10) שאם היו שלשה והוזמו, כל
אחד מהם משלם שליש הממון שרצה להפסידו, והרי קיבל
הנידון מה שרצו להפסידו בין כולם. אבל אין משלשים
במלקות אלא כל אחד לוקה שלשים ותשע מכות, ש"ממון
מצטרף, מלקות אינה מצטרפת" (מכות ה, א), כלומר:
במלקות אין אתה יכול לקיים "כאשר זמם" אם לא ילקו כל
אחד מלקות שלימה, שהרי זממו להלקות את הנידון מלקות
שלימה, לא כן בממון שהוא מקבל מהם, הרי הוא מקבל
כל מה שרצו להוציא ממנו (תוספות יו"ט שם). ובשם רבינו
חיים הלוי סולובייצ'יג מבריסק אומרים, שאינו דומה כאב
המכה הי"ג, לעוצמת הכאב של המכה הי"ד, שכל מה
שאתה מוסיף לו מכות, כאבו מתרבה והולך, מאחר שהוא
כאוב ונסבל מהמכות הקודמות, ולפיכך אם תחלק המכות
בין העדים כולם, וכל אחד מהם ילקה רק חלק ממספר
המכות, הרי לא ירגיש את הכאב של המכות האחרונות,
שהנידון היה מרגיש, נמצא שלא קיימת בהם את הדין של
"כאשר זמם". (11) שאם נתחייבו לשלם ממון, אין
אומרים שילקו גם משום: "לא תענה ברעך עד שקר",
שכלל הוא: "כל המשלם אינו לוקה" (מכות ד, א).
ובכתובות לב, ב אמרו: "בפירוש ריבתה תורה עדים זוממים
לתשלומין (=שלא נאמר: ילקו ולא ישלמו)... שנאמר: ולא
תחוס עינך... יד ביד - דבר הניתן מיד ליד, וזהו ממון".
והשווה הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב: "וכל לאו שניתן
לתשלומין... אין לוקין עליו".

1 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֲדִים שֶׁהִזְמוּ; אֲבָל שְׁתֵּי
2 כְּתוֹת הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה וְאֵין¹² פָּאן עֲדוֹת - אֵין
3 עוֹנִשִּׁין אֶת אַחַת מֵהֶן, לְפִי שְׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מִי הִיא
4 הַכֶּת הַשִּׁקְרָנִית. וּמָה בֵּין הַכְּחָשָׁה לַהֲזָמָה? הַהֲכַחְשָׁה
5 - בְּעֲדוֹת עֲצֻמָּה. זֹאת אוֹמֶרֶת: הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה, וְזֹאת
6 אוֹמֶרֶת: לֹא הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה, אוֹ יְכוֹא מִכָּלֵל דְּבָרֵיהֶן¹³
7 שֶׁלֹּא הִיָּה. וְהַהֲזָמָה - בְּעֲדִים עֲצֻמָּה, וְאֵלּוּ הָעֲדִים
8 שֶׁהִזְמוּם¹⁴ אֵינָן יוֹדְעִים אִם נִהְיָה הַדָּבָר אוֹ לֹא הִיָּה.
9 יִצְדָּד? עֲדִים שֶׁבָּאוּ וְאָמְרוּ: רָאִינוּ זֶה שֶׁהָרַג אֶת
10 הַנֶּפֶשׁ, אוֹ הִלּוּהָ¹⁵ מִנָּה לְפִלּוֹנִי, בְּיוֹם פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם
11 פְּלוֹנִי; וְאַחֵר שֶׁהִעִידוֹ וְנִבְּדָקוּ בְּאוֹ שְׁנַיִם אֲחֵרִים
12 וְאָמְרוּ: בְּיוֹם זֶה וּבְמָקוֹם זֶה הָיִינוּ עִמָּכֶם וְעַם אֵלּוּ
13 כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלִם, לֹא זֶה הָרַג אֶת
14 זֶה וְלֹא זֶה הִלּוּהָ אֶת זֶה - הָרִי זֶה הַכְּחָשָׁה¹⁶. וְכֵן
15 אִם אָמְרוּ לָהֶם: הֵיאָךְ אַתֶּם מְעִידִים כֵּךְ? וְזֶה הַהוֹרָג
16 אוֹ הַנִּהְרָג אוֹ הַלּוֹה אוֹ הַמְּלֹה הִיָּה עִמָּנוּ בְּיוֹם זֶה
17 בְּמִדְּיָנָה אַחֲרָת! - הָרִי זֶה עֲדוֹת מְכַחֲשָׁת; שְׁזֶה כְּמִי
18 שֶׁאָמַר: לֹא הָרַג זֶה אֶת זֶה, וְלֹא זֶה הִלּוּהָ אֶת זֶה,
19 שֶׁהָרִי עִמָּנוּ הָיוּ וְלֹא נִהְיָה דָּבָר זֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
20 בְּדְּבָרִים אֵלּוּ¹⁷. אֲבָל אִם אָמְרוּ לָהֶם: אָנוּ אֵין אָנוּ
21 יוֹדְעִים אִם זֶה הָרַג זֶה בְּיוֹם זֶה בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ
22 שְׁאֵתָם אוֹמְרִין אוֹ לֹא הָרְגוּ, וְאָנוּ מְעִידִים שְׁאֵתָם
23 עִמָּכֶם הָיִיתֶם עִמָּנוּ בְּיוֹם זֶה בְּבִבְלָא¹⁸ - הָרִי אֵלּוּ
24 זֹמְמִים, וְנִהְרִגִין אוֹ מְשֻׁלְּמִין¹⁹. הוֹאִיל וְהָעֲדִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממרא, ומשם למד רבינו לעדים זוממים, והשווה הל' ממרים פ"ג ה"ח, ופ"ז הי"ג.

- ח. חייב העדים זוממים⁴¹ לשלם במקום שחיבין לשלם - קנס הוא⁴², ולפיכך אין משלמין על פי עצמן⁴³. כיצד? הרי שהעידו, ונחקרה עדותן בבית דין, ואחר כך אמרו שניהם: עדות שקר העדנו, ואין לזה אצל זה כלום; או שאמרו⁴⁴: העדנו על זה בכך וכך והזמנו⁴⁵ - אין משלמין על פיהן⁴⁶. אבל אם אמרו: העדנו על זה, והזמנו בבית דינו של פלוני, ונתחבנו לתן לו כך וכך - הרי אלו משלמין; שזו הודאה במקומו שנגמר דינו לתנו⁴⁷. ואם אמר האחד כך - משלם חלקו⁴⁸.

(41) בכת"י תימן: הזוממין. (42) שכבר נתבאר לעיל ה"ג ש"גזירת הכתוב היא". תדע, שהרי לא עשו מעשה ומשלמים, "שהרי ממון ביד בעלים (=שלא שילם, אלא נגמר דינו לשלם) ומשלמים" (מכות ב, ב). (43) שכל המודה בקנס פטור, שנאמר (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון אלהים - ולא מרשיע את עצמו", שאפילו באו עדים אח"כ לחייבו - אין הוא משלם את הכפל (בבא-קמא סד, ב). (44) בדפוסים קדומים: שאמרו. (45) ועדיין לא חוייבו לשלם, שלא הספיק הנידון להעמידנו בדין על הזמתנו. (46) מכות ג, א. (47) אחרי שהנידון העמידם לדין, ומאותה שעה ואילך הרי זה חייב ממון, כשאר כל חיובי בית-דין, שאין זה מרשיע את עצמו, אלא כבר הרשיעוהו אלהים (שם וברש"י). והשווה הל' טוען ונטען פ"א, הי"ז. (48) אע"פ שאינו נאמן לחייב את חבריו - חייב על הודאת עצמו (מכות ג, א).

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) העידו על מעשה שאירע במזרח העיר, והוזמו שבמערב העיר היו באותה שעה. הזמה המכוונת רק לתאריך, והודאה בגוף המעשה - שמה הזמה. עדים שבשטר כיצד נעשים זוממים.

- א. שנים שהעידו ואמרו: במזרח הבירה² הרג זה²⁶ את הנפש בשעה פלונית, וכאו שנים ואמרו להן: במערב הבירה הזאת הייתם עמנו בעת הזאת: אם יכול העומד במערב לראות מה שבמזרח - אינן זוממין; ואם אינו יכול לראות - הרי אלו זוממין. ואין אומרים: שמא מאור עיניהם של ראשונים רב, וראוין מרחוק יתר מכל אדם³. וכן אם העידו שנים ואמרו: בבקר הרג זה את הנפש בירושלים, וכאו שנים ואמרו להן: ביום זה בערב הייתם עמנו בלד: אם יכול אדם להלך אפלו על הסוס מירושלים ללד מבקר עד ערב - אינן זוממין; ואם לאו - הרי אלו זוממין. ואין אומרים: שמא פר קל⁴ ביותר נזדמן להן וקפלו⁵ את הדרך. אלא בדרך המצוי הידוע לכל משערין לעולם⁶, ומזמין אותן.

(2) טרקלין גדול (רש"י מכות ה, א). ובבבא-בבארא ו, א

הם רצו להרוג בלא התראה (=שהרי הנידון לא הרג, ולא הותרה ההתראה שהעידו עליה) והם יצטרכו התראה? והלא התורה אמרה: ועשיתם לו כאשר זמם! (כתובות לג, א) וראה לקמן פ"כ, ה"ד. (26) כגון שנים אמרו: הרג, ושנים אמרו: לא הרג, ואח"כ באה כת שלישית ואמרה: איך אתם מעידים שהרג, והלא עמנו הייתם באותו יום. (27) ואין אומרים: כבר בטלה העדות משעת ההכחשה ואין ההזמה חלה עליה עוד, אלא משעת ההכחשה החלה ההזמה (בבא-קמא עג, ב).

- ה. אין מזמין את העדים אלא בפניהם²⁸, ומכחישין את העדים שלא בפניהם. ועדים שהוזמו שלא בפניהם²⁹ - הרי הכחשו³⁰. לפיכך, אם מתו העדים שהוזמו קדם שזממו אותם בפניהם³¹ - אין כאן עדות, שהרי הכחישו זה את זה³².

(28) שהרי הם באים לחייבם עונש נפש או ממון, והתורה אמרה: "והועד בבעליו" - יבוא בעל השור ויעמוד על שורו, שאין גומרים את דינו שלא בפניו (כתובות כ, א וברש"י), והשווה לעיל פ"ג, הי"א. (29) שאפילו היו לפנינו ומכחישים אותם, הרי זו הכחשה. עכשיו שאינם וייתכן כי אילו היו לפנינו היו מודים למכחישים - לא כל-שכן שזוהי הכחשה (כתובות שם). (30) ובטלה עדותם. (31) ולא הספיקו לחייבם עונש. (32) שם. ואין אומרים הואיל והכחשה תחילת הזמה היא, וכיון שאין כאן הזמה, שהרי מתו המזימים, גם הכחשה אין כאן ועדותם קיימת, אלא הכחשה גמורה היא ועדותם בטלה (רדב"ז).

- ו. עדי נפשות שהכחשו³³ ולא הוזמו, אפלו בא הנהרג ברגליו³⁴ - אינם לוקין³⁵; מפני שהוא לאו שנמתן לאזהרת מיתת בית דין³⁶, ואין לוקין עליו³⁷. אבל בית דין מכין אותן מפת מרדות כפי מה שיראה³⁸.

(33) ששנים אמרו: פלוני הרג את הנפש, ושנים אמרו: לא הרג. (34) והוא חי לפנינו, והרי נתברר ששנים הראשונים שקרנים גמורים הם. (35) משום: "לא תענה ברעך עד שקר". (36) שלא בא לחייב מלקות, אלא להזהיר על מיתת בית-דין אם יזומו, שכלל הוא: אין עונשים אלא-אם-כן מזהירים. (37) בבא-קמא עד, ב. שמיתת בית-דין היא עונשו של לאו זה, והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב. (38) שאלו ראויים למכה רבה, שהרי העידו עדות נפשות ונמצאת שקר (רדב"ז). וכבר נתבאר לעיל הל' סנהדרין פט"ז ה"ג, מכת מרדות מהי.

- ז. עדים זוממים צריכין הכרזה³⁹. והיאך היא ההכרזה של להן? פותבין ושולחין בכל עיר ועיר: פלוני ופלוני העידו בכך וכך, והוזמו, והרגגום, או לקו בפניהם, או ענשנו אותן כך וכך דיגריין. שנאמר: והנשארים ישמעו ויראו⁴⁰.

(39) לאחר שנענשו בבית-דין. (40) סנהדרין פט, א "וכותבים ושולחים שלוחין בכל המקומות" וכו' לענין זקן

עדיין לא נגמר דינו, ושמא היה הנידון מקדים ומודה והיה נפטר, כדין מודה בקנס ואח"כ באו עדים, נמצא שהפסידוהו לשלם (מכות שם). ודוקא בתשלומי קנס, אבל בעדות "חייב ממון" פטורים, שהרי לא היו מפסידיים אותו כלום, אחר שהוא מחוייב ועומד (רש"י שם), שאפילו לא באו עדים, יודע הנידון בעצמו שהוא חייב, ומוטל עליו לשלם אפילו כשלא חייבוהו בית-דין (רבי עקיבא איגר, שם).

- ג. אין עדי השטר נעשין זוממין¹⁶ עד שיאמרו בבית
- דין: שטר זה בזמנו כתבנוהו¹⁷ ולא אחרנוהו. אבל
- אם לא אמרו כן, אף על פי שזמנו של שטר באחד
- בניסן בירושלים, ובאו עדים והעידו שעדי השטר
- היו עמהם בכבל ביום זה¹⁸ - השטר כשר והעדים
- כשרים; שאפשר שכתבנוהו¹⁹ ואחרוהו, וכשהיו
- בירושלים באחד באדר כתבו שטר זה שם, ואחרו
- זמנו²⁰ וכתבו זמנו בניסן²¹. אמרו: בזמנו כתבנוהו,
- והזמנו²²: אם יש שם עדים שיודעים היום
- שחתמו²³ על השטר, או עדים שראו זה השטר
- וחתימת ידם בו ביום פלוני²⁴, כיון שהזמנו - הרי
- נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר;
- שהעדים החתומים על השטר - הרי הן כמי
- שנחקקה עדותן בבית דין בעת החתימה²⁵. אבל אם
- אין עדים שראו עדותן²⁶ ולא ראו השטר מקדם -
- אין נפסלין אלא מעת שהעידו בבית דין שזה כתב
- ידן²⁷ ואמרו: בזמנו כתבנוהו; שאפשר²⁸ שביום זה
- שהעידו בבית דין, בו ביום חתמו על השטר שיש
- לו פמה שנים²⁹, והם שקרו ואמרו: בזמנו כתבנו³⁰.

(16) על חתימתם בשטר. (17) באותו הזמן הרשום בו, בו ביום חתמנו עליו. (18) ואי-אפשר היה להם לראות בבבל מה שנעשה בירושלים, נמצאו איפוא זוממים. (19) בירושלים, בראותם את מעשה העדות. (20) רשמו בו תאריך מאוחר. (21) סנהדרין לב, א "חיישינן שמא איחרוהו וכתבנוהו". ושטר מאוחר כשר, שהרי מחל המלוה על שעבודו ולא יטרוף מן הלקוחות אלא מהתאריך המאוחר ואילך, והרי זו מעלה לגבי הלקוחות, כמבואר שם. ובבבא-בבא-קטא, א אמרו: "שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי, שטר מאוחר הוא וכשר", שהדבר ידוע הוא, שאין כותבים בשבת ולפיכך אחרוהו, כדברי רבינו בהל' מלוה פכ"ג, ה"ד. (22) והדבר ידוע, שעד זומם נפסל למפרע מעת שהעיד בבית-דין, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ד. ומעתה, מה דינם של כל העדויות, שהעידו מאותו זמן הכתוב בשטר ואילך? (23) ובכת"י תימן: שחתמו בו על השטר. (24) באיזה יום שהוא, ואפילו אינו הזמן הכתוב בשטר. (25) נמצא, כשם שיש דין הזמה לעדות שבעל-פה, כך חלה הזמה על חתימת העדים בשטר (רי"ף לבבא-קטא עב, ב). (26) חתימתם, בשעה שחתמו. (27) לאשר חתימתם. (28) בכת"י תימן: שאפשר. (29) שכתוב בו זמן מלפני כמה שנים. (30) ולפיכך אי-אפשר לפסול מספק את כל השטרות שנחתמו ע"י אלה העדים מזמן הכתוב בשטר שהזום, עד יום העדות בבית-דין, כי אין

אמרו: המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה וכו', ומפרש רש"י: בית ארוך מאד וחלוק מתוכו להרבה חדרים. והשווה הל' שכירות פ"ה, ה"א. (3) מכות ה, א. (4) גמל קל רגלים במרוצתו, כלשון הכתוב (ישעיה טז, א) "שלחו כר... מסלע מדברה אל הר בת ציון". (5) כרכו וגללו. ובחולין צא, ב אמרו: "מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ-ישראל והניחה תחת יעקב אבינו". (6) מכות ה, א. וב'תוספות' יבמות קטז, א ד"ה הכא, כתבו שאם העדים טענו בעצמם: כר קל נזדמן לנו, אין מזימים אותם (הגהות רבי עקיבא איגר).

- ב. שנים שאמרו: באחד בשבת הרג זה את הנפש
- במקום פלוני, ובאו שנים ואמרו: ביום זה עמנו
- הייתם במקום אחר רחוק, אבל ביום שלאחר יום
- זה הרגו בודאי; אפילו העידו האחרונים שקדם פמה
- ימים הרגו⁷ - הרי זה ההורג עם עדי הראשונים
- נהרגין, שהרי הוזמו⁸. שבעת שהעידו שהרג עדין
- לא נגמר דינו להרג⁹. אבל באו שני עדים בשלישי
- בשבת ואמרו: באחד בשבת נגמר דינו של פלוני
- להריגה, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו
- הייתם במקום פלוני הרחוק, אלא מערב שבת או
- בשני בשבת נגמר דינו - אין עדים אלו שהזמנו
- נהרגין, שהרי מקל מקום בעת שהעידו עליו כבר
- נגמר דינו להריגה¹⁰. וכן לענין תשלומי קנס¹¹.
- כיצד? באו שנים בשלישי בשבת ואמרו: באחד
- בשבת גנב וטבח¹² ונגמר דינו, ובאו שנים ואמרו:
- באחד בשבת עמנו הייתם במקום רחוק, אבל בערב
- שבת נגמר דינו; אפילו אמרו: באחד בשבת גנב
- וטבח ומכר¹³, ובשני בשבת נגמר דינו¹⁴ - אין עדים
- אלו שהזמנו משלמין, שהרי מקל מקום בעת
- שהעידו עליו חייב היה לשלם¹⁵. וכן כל פיוצא פזה.

(7) שהקדימו חובתו יותר מהראשונים. (8) הנידון נהרג ע"פ עדות האחרונים, והראשונים נהרגים, שהרי זוממים הם. (9) ולא היה עדיין בר חיוב מיתה, ומה גם שעדי נפשות צריכים דרישה וחקירה, ושמא לא היו מכוונים עדותם, והיו בית-דין פוטרים אותו לגמרי, נמצא שרצו לחייב מיתה את מי שאינו ראוי למות (מכות ה, א וב'תוספות' שם). (10) נמצא שהעידו באדם שנחתייב למות, והרי הוא כאדם שמת כבר (שם). והשווה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ב: "אבל אחר שבא והכה וקלל, אחר שנגמר דינו, אע"פ שעשה תשובה, הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה". (11) שהמודה בו פטור, דינו כדיני נפשות לחלק בו בין עדות גוף המעשה, לעדות גמר הדין. (12) שורו של חבירו, והריהו חייב בתשלומי חמשה, ככתוב בשמות כא, לו. (13) או מכר. (14) ובכתב-יד תימן: אפילו אמרו בשני בשבת גנב וטבח ונגמר דינו. (15) שכבר נגמר דינו. אבל אם לא העידו על גמר דינו, אלא על גוף המעשה, שאמרו הראשונים: באחד בשבת גנב וטבח, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת גנב וטבח, הרי הראשונים משלמים, שבשעה שהעידו בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה ואמרה (שם) "נפש בנפש" ולא נפש תחת נפש, כי הכתוב מדבר כשעדיין לא נהרג, ולא יצדק לומר בו: תחת נפש, שמשמעה תחת הנפש שנהרגה (מלבי"ם שם). (10) שאם נהרג הנידון אין העדים נהרגים. (11) שקיבל משה מסיני. שמצד הדין, הרי יש לומר, שגילה הכתוב שחייב אפילו על הזימום בלבד, אבל משום זה לא נפטרנו כשכבר נעשה מעשה על פי עדותו (מלבי"ם שם). ורבי עובדיה מברטנורה בפירושו לתורה מסביר את הדבר, שאם תאמר: הרגו - נהרגים, אין לומר סוף, שקרובי הנהרג יביאו עדים להזים את העדים, וקרובי הנהרגים יביאו להזים את המזימים, וכן עד סוף העולם. ועוד, כדי שלא להוציא לעז על הדיינים, לומר עליהם, שלא דנו דין אמת לאמתו. (12) כי רק בעונש מיתה יש מקום לומר, אילו לא היה חייב הנידון מיתה, לא היה מניח הקב"ה (= שהוא ניצב בעדת א'ל) להסכים שתאבד נפש מישאל, כי המשפט לאלוקים הוא, ובוודאי מת בעונו, ולפיכך אין לעדים משפט מוות, אבל בעונש מלקות אין מקום לומר כן (כסף משנה, וראה ברמב"ן לתורה, שם פסוק יט). (13) שאין לומר במדבר: "לא כאשר עשה" - שמדובר בנתיב בחירה, ותמיד אנו קוראים בו "כאשר זמם", וגם כי במדבר אנו עונשים ומחייבים אותם מדין קל וחומר, ורק על עונש הגוף נאמר הכלל: "אין עונשים מן הדין" (תוספות בבבא קמא ד, ב דיבור המתחיל ועדים זוממים). וראה בתוספות יום טוב לבבא בתרא פרק ג, משנה ד. (14) וזכה הנידון בדמי הקנס, כאשר זכה הנגנב בתשלומי כפל (רדב"ז).

- ג. היו העדים שלשה, אפלו מאה, אם העידו בבית דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חברו בתוך כדי דבור¹⁵, והזימו מקצתן - אין נענשין עד שיוזמו כלן¹⁶. אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מדי דבור, שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרבו¹⁷ - הרי נחלקה העדות; והשנים שהזימו - נענשין¹⁸, והשנים האחרים, שהיה בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק - אין נענשין¹⁹. ואף על פי שבטלה העדות כללה²⁰; מפני שהן פת אחת²¹, הואיל ונפסלה מקצתה - נפסלה כללה²².

(15) סיומו של חבירו. (16) מכיוון שהם עדות אחת אינם נהרגים עד שיוזמו כולם (מכות ה, ב), שהכתוב אומר: "והנה עד שקר העד" הרי הם כאחד (רש"י). (17) האומר: שלום עליך רבי, ראה הלכות שבועות פרק ב, הלכה י"ז. (18) אף על פי שהאחרונים לא הזימו, הרי הן כשתי כיתי עדים נפרדות. (19) לכאורה, למה ייענשו, והלא לא הזימו? אלא מפני שהופיעו בבית הדין כאחד הייתי אומר, שראויים הם לעונש על ששתו ידם עם רשע, והכתוב אומר (דברי הימים ב, כ, לו) "בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך" - משמיענו רבינו שאינם נענשים, הואיל ולא ידעו, שהראשונים רשעים (רדב"ז). ולדעת ה"לחם משנה" לא ייענשו האחרונים אפילו אם יזימו, כיוון שבאו להעיד אחר כדי דיבור הראשונים, שכבר נתחייב מיתה על ידם, נמצא שלא העידו אלא על אדם הרג. (20) שאין הנידון נהרג על פי עדות האחרונים. (21) שהופיעו בבת אחת לפני בית

עדים זוממים נפסלים למפרע על-פי עצמם (הכל ברי"ף שם). וב'נמוקי יוסף' שם מסביר: למה זה דומה? למעיד ואומר: לפני שלש שנים לוח פלוני מפלוני מנה, והיום, וכי תעלה על דעתך שיפסל שלש שנים למפרע, אינו נפסל אלא משעת עדותו, והוא-הדין בהזמה על עדות שבשטר. וראה בר"ן לכתובות סוף פ"ב.

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשע"ט

פרק עשרים

(1) שאין העדים זוממים נענשים עד שיהיו כשרים לעדות ויוזמו שניהם. ההבדל בהזמה בין עדות נפשות, לעדות בעונש מכות או ממון. הזמה בעדות על איש טריפה, או שהעדים עצמם היו טריפה. דין הזמה בעדות שאין בה לא חיוב עונש גופני ולא חיוב ממוני. עונש הזמה בעדות על בת כהן שזינתה.

- א. אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין עד שיהיו שניהם ראויין לעדות², ויזמו³ שניהם אחר שנגמר הדין⁴. אבל אם היום אחד מהן בלבד⁵, או שהזימו שניהם קדם גמר דין, או אחר גמר דין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול⁶ - אין נענשין, אף על פי שהזימו ונפסלו לכל עדות שבתורה⁷.

(2) שאם אחד מהם נמצא פסול להעיד, הרי עדותם בטילה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ג, וממילא אינם נענשים (כסף משנה). וב'קריית ספר' מנמק: שהרי על פי עד אחד לא היה הנידון מתחייב, וממילא אין אתה קורא בו; כאשר זמם. (3) בדפוס וינציאה ש"א: ויזמו. (4) שנאמר (דברים כ, כא) "ולא תחוס עינך נפש בנפש" - אינם נהרגים עד שייגמר הדין (מכות ה, ב). כי אחר שנגמר דינו - דינו כמת, וכאילו כבר לקחו את נפשו. (5) שם, ומפרש רש"י: שנאמר (שם, יח) "ודרשו השופטים והנה עד שקר העד" - ואמר מר: כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שניים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד, מכאן, שאינם נהרגים עד שיוזמו שניהם. וראה לקמן הלכה ג. (6) ואז בטלה עדותם ממילא, ושוב אינם נהרגים. (7) כדין עד זומם, המבואר לעיל פרק י, הלכה ד, שאפילו היום בעדות ממון בלבד, וישראל, הרי זה פסול לכל עדות.

- ב. נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הזימו - אינן נהרגין מן הדין⁸. שנאמר: באשר זמם לעשות - ועדין לא עשה⁹. ודבר זה¹⁰ מפי הקבלה¹¹. אבל אם לקה זה שהעידו עליו - לוקין¹². וכן אם יצא המדון מיד זה ליד זה בעדותן - חוזר לבטליו¹³, ומשלמין¹⁴.

(8) מדין קל וחומר, לומר, אם כשלא נהרג - נהרגים, כשנהרג - לא כל שכן, שאין עונשים מן הדין (=דין קל וחומר). (9) מכות שם: "כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים" - כלומר, שאם אנו מדגישים: כאשר זמם, ולא כאשר עשה - הרי בהכרח לומר, שאחיו קיים, אם כבר נהרג הרי זה "כאשר עשה" ("תורה תמימה" לתורה שם) והשווה רש"י בחולין יא, ב דיבור המתחיל אין נהרגין. והוה שהדגישה

31) כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ג "שהשניים כמאה ומאה כשניים". 32) בכתב יד תימן: והזימו. 33) ובכתב יד תימן: אפילו הם מאה כולם נהרגין. 34) ואין אומרים "איסטטית" היא זו, כת של עדות סרה וסוטה היא, שנטלו עצה ביניהם, להזים את כל הבא להעיד עליו (מכות ה, א וברש"י).

ו. פת שהעידה על ראובן שהרג את שמעון בירושלים, ובאה פת שניה והזמה את הכת ראשונה - יהרגו העדים הזוממין, וינצל ראובן³⁵. באה פת שלישית והזמה את הכת השנייה³⁶ - תהרג הכת השנייה וראובן³⁷, ותנצל הכת ראשונה. באה פת רביעית והזמה את הכת שלישית - תהרג הכת השלישית והראשונה³⁸, וינצל ראובן³⁹ והכת השנייה. וכן אפילו הן מאה פת, זו מזמה את זו - פת נכנסת⁴⁰ וכת יוצאת⁴¹.

35) הנידון. 36) טרם שנהרגה הכת הראשונה, כי אם נהרגה אין השנייה נהרגת, כמבואר לעיל הלכה ב. 37) הנידון, שהרי נתברר שהכת הראשונה כשרה היא. 38) שנתברר שהכת השנייה כשרה היא, והרי היא הזימה את הראשונה. 39) שאם הכת הראשונה זוממת, הרי ראובן הנידון צדיק ונקי. 40) להעיד. 41) נפסלת מלהעיד ונענשת. כי אם שניים יכולים להזים חמישים כיתות נפרדות, כמבואר בהלכה הקודמת, כל שכן, ששניים מזימים שניים, וכל שניים האחרים מזימים את השניים הקודמים (כסף משנה). ובאמת דברי רבינו מפורשים בתוספתא מכות פרק א, משנה ו "הנידון חייב, כת הראשונה פטורה... כת אחת נכנסת וכת אחת יוצאה" וכן ב"חסדי דוד" שם.

ז. עדים שהעידו על איש טרפה⁴² שהרג, והזימו - אין נהרגין; שאפילו הרגוהו בידיהן - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה⁴³. וכן העדים שהיו טרפה, והעידו בדבר שחיבין⁴⁴ עליו מיתת בית דין, והזימו - אין נהרגין; שאם יזימו זוממיהן⁴⁵ - אין זוממיהן⁴⁶ נהרגין, שלא הזימו אלא טרפה⁴⁷.

42) שחלה מחלה, שהרופאים אומרים, שאין לה רפואה ובה ימות, ראה הלכות רוצח פרק ב, הלכה ח. 43) וההורג את הטריפה פטור מדיני אדם, שהרי הוא כאדם מת (סנהדרין עח, א). 44) העובר עליו. 45) מזימיהם. 46) אלו המזימים שזממו להרוג את העדים שהם טריפה. 47) וההורג את הטריפה פטור, נמצאת עדות זו, עדות שאי אתה יכול להזימה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה - אינה עדות (שם). והשווה הלכות רוצח פרק ב, הלכה ט. ועדיין קשה, איך דן בית הדין מתחילה על פי עדי טריפה אלו, להמית את הנידון על פיהם. הלא עדים אלה אין אתה יכול להזימם, שהרי אין מזימיהם נהרגין, וממילא אין זו עדות! וייתכן, שבשעת עדותם, לא הכיר בהם בית הדין שהם טריפה (כסף משנה).

ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע⁴⁸ שאין

הדין. 22) מכות ו, א. והטעם, שלענין הזמה הם נחשבים כשתי עדויות נפרדות, ולענין ביטול עדותם הם נחשבים כאחת, פירשו התוספות שם דיבור המתחיל אמר רבא, שבהזמה הכול תלוי בהגדת העדות, ועדותם מתחילה משעת העדת בבית דין, וכיוון שלא העידו כאחד, הם נחשבים כשתי עדויות נפרדות, אבל לענין: נמצא אחד מהם פסול, שעדותם מתחלת משעת ראיתם העדות, וראיתם הייתה בבת אחת, ומכיוון שבעת שראו היה אחד מהם פסול, מה לי אם העידו תוך כדי דיבור או לא.

ד. העיד האחד ונהקרה עדותו, ואמר השני²³: אף אני פמוהו, או שאמר: הן פיוצא בזה, והוזימו שניהן - הרי שניהן נהרגין או לוקין או משלמין. שפל עד שאמר אחר עדות חברו²⁴ - הרי זה כמי שנהקך והעיד כמו שהעיד חברו²⁵. ואין לעדים זוממין שגגה²⁶, לפי שאין בה²⁷ מעשה. לפיכך²⁸ אין צריכים התראה²⁹, כמו שבארנו³⁰.

23) תוך כדי דיבור. 24) בדפוס רומי ווינציאה, תיבה זו איננה. 25) סנהדרין ס, א. והשווה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ח "והעד השני אומר: אף אני כמותו שמעתי". 26) שאפילו היו שוגגים חייבים ונענשים. 27) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: שאין בהם. והכתוב אומר (במדבר טו, כט) "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" - דבר שיש בו מעשה - יש בו שגגה, דבר שאין בו מעשה - אין בו שגגה (רדב"ז), והשווה שבת קנג, ב "עד דעביד מעשה בגופו". ובתוספתא כריתות פרק א, משנה א שנינו: "ועדים זוממים אף על פי שיש בהן מיתת בית דין אין בהם קרבן, שאין בהן מעשה". ובתורת כהנים ויקרא ד, ב "מה אני מרבה את המקלל אביו ואמו... ועדים זוממין? (=לענין הבאת קרבן בשגגה) תלמוד לומר: ועשה, יצאו אלו שאין בהם מעשה. 28) הואיל והם נענשים כשהם שוגגים. 29) שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמה שוגג היה, כלשון רבינו לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ב, הלכה ב. ובכתובות לג, א נימקו: איך אפשר להצריך התראה בעדים זוממין, והלא הם רצו להרוג את הנידון בלא התראה (=שכל עדותם לא הייתה ולא נבראה, ולא התרו בו ההתראה שהם מעידים עליה), והתורה אמרה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", כשם שרצו להרוג את הנידון בלא התראה, כך ייענשו הם אף בלא התראה. 30) פרק י"ח, הלכה ד.

ה. בשם שהשנים מזמין את המאה אם העידו המאה בבת אחת³¹, כך הן מזמין אותן אפילו היו חמשים פת ובאו שנים אחר שנים. ביצד? פת שהעידה על ראובן שהרג את שמעון בירושלים, ובאו שני עדים והזימוה³², ובאת פת שניה והעידה אותה עדות עצמה, שראובן הרג שמעון בירושלים, ועמדו אותן השנים והזימוה גם זו הכת השנייה, וכן השלישית, וכן הרביעית, אפילו מאה - פלן הן נהרגין³³ על פי אלו השנים³⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להולמה, כי אם יזכו את החייב בעדותם איזו הזמה תקיים בהם, ואמנם בגמרא (מכות ב, ב) לא נזכר אלא: "עדים שהרשיעו את הצדיק". ועל כורחך אי אפשר לפרשה אלא בזוממי זוממין, המרשיעים את הכת הראשונה (=הצדקת) ומזכים את הרשע (=הנידון), נמצאו: מרשיעים את הצדיק, ומצדיקים את הרשע (הגהות עמק המלך). (61) מעיקרו, הוא הנידון. (62) הם העדים שזממו להרשיע. (63) אלא לחייבו גלות, וכל אלה המנויים בהלכה הקודמת. ועל זה מתכוון הכתוב (דברים כה, א"ב) "והצדיק את הצדיק והרשיע את הרשע והיה אם בן הכות הרשע" ברשע שהוא עד זומם, הכתוב מדבר (מכות שם). ואזהרתו, מ"לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר שם ד, ב. (64) שחייב על זה מלקות מן התורה, ראה לעיל פרק י, הלכה ג. (65) כלומר, אין צורך בזה לשום "רמזים" ואסמכתות, שזהו פשוטו של מקרא, שאם זמם אדם לחייב מלקות לחבירו, הרי דינו ללקות.

- י. שנים שהעידו על ראובן שנאף עם פת כהן, ונגמר דין ראובן לחנק ודין הנואפת לשרפה⁶⁶, ואחר כך נמצאו זוממין - הרי אלו נחנקין ולא נשרפין. ודבר זה מפי הקבלה⁶⁷.

(66) כמבואר בהלכות איסורי ביאה פרק ג, הלכה ג. ובסנהדרין צ, א אמרו: "היא מחללת באש תשרף" - היא בשריפה ואין בועלה בשריפה, אלא כשאר כל בועל אשת איש. (67) סנהדרין שם, שנאמר: "כאשר זמם לעשות לאחיו - לאחיו ולא לאחותו" ומפרש רש"י כל מקום שבעדותם מחייבים איש ואשה, ודינם חלוק, לו הוקשו. ואפילו לא היה הבעל נידון על פי עדותם, כגון שהיה קטן בן תשע שנים (=שביאנו ביאה ואינו נהרג), או שלא הכירו העדים את הבעל, בכל זאת נידונים העדים בחנק ולא בשריפה, כי כן דרשו (סנהדרין נא, א) היא - ולא זוממיה, היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה (תוספות למכות ב, א דיבור המתחיל זוממי בת כהן).

פרק אחד ועשרים

(1) הזמה בעדות על גירושי אשה ולא נפרעה כתובתה. הזמה בעדות על אדון שהפיל שן עבדו וסימא את עינו. עדי קניוי וסתירה שהוזמו. הזמה בעדות טביחה או מכירת שור גנוב. שלוש כתי עדים באכילת שדה שלוש שנים והוזמו. עדות זוממים בסורר ומורה, עדות גניבת איש ומכירתו ופרטיה. הזמה בעדות הוצאת שם רע, המחייבת מיתה ותשלומי ממון כאחד.

- א. עדים שהעידו שפלוני גרש אשתו²³ ולא נתן לה כתובה, והוזמו²⁴; והלוא בין היום בין למחר, אם גרש, סופו לתן כתובה²⁵ - אומדין פמה רוצה אדם לתן בכתבתה של זו²⁶, שתמכר אותה בטובת הנאה²⁷, ומשלמין דמי טובת הנאה זו²⁸. ומשערין באשה ובכתבתה. שאם האשה היתה חולה או זקנה, או שהיה שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הכתובה פשתמכר פמו דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה²⁹, אם יש³⁰ ביניהן קטטה; ושו³¹ קרובה מן

- בו לא מלקות ולא מיתה ולא חיוב ממון, ואחר כך הוזמו - הרי אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא לחיבו ממון. כיצד? העידו על כהן שהוא חלל, כגון שהעידו: בפנינו נתגרשה אמו⁴⁹ או נחלצה⁵⁰ במקום פלוני ביום פלוני, והוזמו - הרי הן לוקין⁵¹. וכן אם העידו על אדם שהרג בשגגה⁵², והוזמו - לוקין, ואין גולין⁵³. העידו על שורו של זה שהרג הנפש⁵⁴, והוזמו - הרי הן לוקין, ואין משלמין את הפפר⁵⁵. העידו עליו שנמכר בעבד עברי⁵⁶, והוזמו - לוקין⁵⁷. וארבעה דברים אלו מפי הקבלה⁵⁸.

(48) אשמה. (49) קודם שנתעברה מאביו, והרי בן זה, חלל ופסול לכהונה, ככתוב (ויקרא כא, טו) "ולא יחלל זרעו בעמיו". (50) חלצה נעלו של יבמה, וחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים (יבמות כד, א). נמצא בן זה, חלל מדברי חכמים (ר"ן למכות ב, א). (51) גמרא שם, שאי אפשר לומר אם הוזמו והם כהנים ייעשו חללים, לקיים בהם: "כאשר זמם" - שהרי הכתוב אומר: ועשיתם לו - לו ולא לזרעו, ואם תעשהו חלל, פסלת את זרעו לעולם, ואם נפסול רק אותו ולא את זרעו, שוב לא קיימת בו "כאשר זמם", שהרי הוא זמם לפסול את הנידון ואת זרעו (גמרא שם). (52) וחייב גלות. (53) שאין לומר בהם יגלו תחתיו, שנאמר ברוצח (דברים יט, ה) "הוא ינוס אל אחת הערים" - הוא ולא זוממיו. (54) וחייב לשלם כופר נפשו, ככתוב (שמות כא, ל) "אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו". (55) שהכופר אינו חיוב ממוני כשאר תשלומי נזקים, אלא כפרה הוא על הבעלים ששורם הרג אדם, ואלה הזוממים אינם "בני כפרה", שהרי לא הרג שורם שום אדם (שם עמוד ב וברש"י) והשווה הלכות נזקי ממון פרק י, הלכה ד"ה. (56) שגנב מחבירו, ואין לו מה לשלם ונגמר דינו להימכר, ככתוב (שם כב, ב) "אם אין לו ונמכר בגניבתו". ולדעת "צמוקי מהרא"י" יש לנסח כאן: שיימכר, במקום: שנמכר. כלומר, נגמר דינו להימכר, שאם כבר נמכר, אין זו אלא עדות ממון, שמחייבים אותו לעבוד את רבו, כשאר חיובי ממון, שמשלמים הזוממים ואינם לוקים. (57) אבל אינם נמכרים כאשר זממו, שנאמר: "בגניבתו" - בגניבתו ולא בזממו (מכות שם). (58) כך נתקבל למשה מסיני, שילקו, ולא לקיים בהם כאשר זממו ממש. שכל הדרשות שהבאנו לעיל מפסוקים שונים, הואיל ולא נלמדו ממדרש י"ג מידות, על כורחך לא נתפרשו אלא על פי הקבלה (כסף משנה).

- ט. כך קבלו חכמים: ששנים שהרשיעו את הצדיק⁵⁹ והצדיקו את הרשע בעדותן⁶⁰, ובאו עדים אחרים והזמום, והצדיקו את הצדיק⁶¹ והרשיעו את הרשע - הרי עדים הראשונים⁶² לוקים, אף על פי שלא הרשיעו הצדיק להלקותו⁶³. אבל אם העידו עליו שאכל בשר בחלב⁶⁴ או שלבש שעטנז - הרי אלו לוקין משום שנאמר: ועשיתם לו כאשר זמם⁶⁵.

(59) שהעלילו על מי שהוא נקי מפשע. (60) לשון זו קשה

שנת השמיטה לא תגיע, ואין צורך בתירוצים דחוקים (כסף-משה).

- ג. העידו על שורו של זה שננח¹⁷, ונמצאו זוממין¹²
 - משלמין חצי נזק¹⁸, ואם אין השור¹⁹ שוה חצי
 נזק - משלמין דמי השור בלבד; שאין משלם חצי
 נזק אלא מגופו²⁰. לפיכך, אם העידו עליו שאכל
 פרות או שבר פלים בדרך הלוחו - משלמין נזק
 שלם²¹. וכן כל פיוצא בזה.

(17) את שור רעהו. (18) שעל נזקי נגיחה אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק, הואיל ואין דרכו של שור ליגח, ראה הל' נזקי ממון פ"א ה"ב, ובבבא-קמא כד, ב אמרו: "לחיובי גברא פלגא נזקא אתינן". (19) המזיק. (20) של השור המזיק, ככתוב (שמות כא, לה) "ומכרו את השור החי וחצו את כספו", ואם אין השור שוה אלא דינר אחד, והשור המת היה שוה מאה דינרים, אומר לו: הרי השור שהזיק לפניך, קחהו ולך, ראה שם ה"ג. (21) מן היפה שבנכסיהם. שעל נזקי "שן ורגל" חייבים לשלם נזק שלם, שהבהמה רגילה לעשותם תמיד כמנהג ברייתה, ונקראת "מועדת" (הל' נזקי ממון פ"א, ה"ד), וכלל הוא: "כל מועד, משלם נזק שלם מן היפה שבנכסים, וכל תם (=כגון שור שננח, שאין דרכו לעשות כן תמיד), משלם חצי נזק מגופו" (שם, ה"ז).

- ד. העידו על פלוני שהפיל שן עבדו²² ואחר כך
 סמא את עינו²³, והוזמו - משלמין לאדון דמי העבד
 ודמי עינו²⁴. העידו שסמא את עינו ואחר כך הפיל
 את שנו²⁵, והוזמו²⁶, ונמצא הדבר הפך, שהאדון
 הפיל את שנו ואחר כך סמא את עינו²⁷ - משלמין
 דמי עין לעבד²⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(22) הכנעני, ועליו להוציא לחרות, ככתוב (שם שם, כז) "לחפשי ישלחנו תחת שנו". (23) ועליו לשלם לעבד דמי עינו, שמשעה שהפיל את שנו נעשה בן-חרורין, והרי הוא ככל בן-חרורין שחייבים לשלם לו דמי איבריו. (24) שרצו להפסידו את העבד ולחייבו דמי עינו (בבא-קמא עג, ב): "דמי כוליה עבד לרב בעי לשלומי". והראב"ד שואל: והלא הוא (רבינו) כתב בהל' חובל פ"ד ה"א, שהמפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו, יוצא בשנו ואינו נותן לו דמי עינו (הואיל ועדיין לא נתן לו גט שחרור, ספק הוא אם חייב לשלם לו), ואם תפס (=העבד מידי רבו) אין מוציאים מידו, אם כן, למה ישלמו העדים לאדון דמי עין העבד, שהוא בעצמו לא היה משלם לו, נמצא שלא הפסידוהו בעדותם. ואפשר, שלא נתכוון רבינו לומר, אלא אם תפס האדון מהעדים דמי עין עבדו, אין מוציאים מידו, כשם שאם תפס העבד מהאדון (ע"פ העדים לא היו מוציאים מידו, כך מקיימים בהם כאשר זממו לעשות (לחם-משה). ובהגהות "עמק המלך" מתרץ, שהעדים העידו שהפיל את שינו וכתב לו שטר שחרור, ואח"כ סימא את עינו, שלדבריהם חייב הוא לשלם לעבד דמי עינו, הואיל וכבר כתב לו שטר שחרור, ולפיכך ישלמו הכל. (25) נמצא שחייב לו דמי שנו. (26) בכת"י תימן, תיבות אלו אינן, אלא: והוזמו ונמצא

- 1 הגרושין ורחוקה מן המיתה¹¹. וכן אין טובת הנאה
 2 של כתבה המרבה לפי טובת הנאה של כתבה
 3 המועטת; שאם היתה כתבה אלה וזו - הרי היא
 4 נמכרת בטובת הנאה במאה¹², ואם היתה מאה -
 5 אינה נמכרת בעשרה אלא בפחות¹³. דברים אלו כפי
 6 מה שישערו הדינים.

(2) בפניהם, ביום פלוני. (3) וגם הבעל אומר לא גירשתי, ואיני חייב לה כתובה. (4) נמצא שלא הפסידוהו כלום, ואין נחייבם לשלם לו כל הכתובה שרצו להפסידו. (5) של אשה זו. (6) בהנאה מועטת, שאם תתאלמן או תתגרש - יטלנה הלוקח, ואם תמות - יירשנה בעלה, ולא יצטרך לשלם כלום, נמצא הלוקח מפסיד המעות שנתן, ולפיכך אינו משלם לאשה סכום רב, שהרי מספן את מעותיו. (7) לבעל. לדעת ה"משנה למלך" יש כאן חסרון לשון בדברי רבינו. וצריך להיות: ומשלמין את העודף על דמי טובת הנאה זו. שהרי, לא זכות האשה באו להפסידו, ולמה ישלמו לבעל את דמי זכותה. אלא הכוונה, שכל העודף על "טובת הנאתה" ישלמו לבעל, שכל זה רצו להפסידו, אבל סכום דמי "טובת הנאה" לא הפסידוהו, שהרי גם עכשיו כשהוזמו, אם תרצה למכרה לבעל, יתן לה ברצון טובת הנאתה, שאם ימות או יגרשנה לא תטול כלום מכתובתה (ראה רש"י למכות ג, א ד"ה כיצד שמיך), נמצא שאם כתובתה מאה זו, וטובת הנאתה שוה שלשים, ואלה זממו לחייבו מאה, מנכים להם השלושים, שהיא שוה גם עכשיו, ומשלמים לו שבעים זו, שכן רצו להפסידו. וראוי להעיר שבכת"י תימן, הנוסח: ומשלמין את דמי טובת הנאה זו. וזה בהתאם לפירוש הנ"ל. (8) צעירה. (9) בכת"י תימן: או יש. (10) בעלת הקטטה. (11) שבעלה לא יסכים לסבול ממנה, ובוודאי יגרשנה ויצטרך לתת לה כתובתה. שהרי צעירה היא ובריא, ואין לחוש שתמות ובעלה יירשנה. (12) שכדאי לו ללוקח לסכן ממונו, כדי לזכות בסכום גדול. (13) שאינו להוט לסכן עשרה זווים, כדי לזכות בסכום שאינו גדול ואינו קוסם ללבו (מכות ג, א "באשה ובכתובתה", וכפירוש הר"יף שם).

- 7 ב. העידו על זה שחייב לפלוני אלה וזו על מנת לתן
 8 מכאן¹⁴ ועד שלשים יום, והלה אומר: עד חמש
 9 שנים אחר השלשים יום, ונמצאו זוממין - אומדין
 10 כמה רוצה אדם לתן¹⁵ ויהיו פידו אלה וזו חמש
 11 שנים, ומשלמין בן ללה¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(14) מעכשיו. (15) לאיזה מתווך, שישגי עבורו מלוה ארוך, ואין זו ריבית, כי לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ז. (16) מכות ג, א. ושם הנוסח: "הוא אומר מכאן ועד עשר שנים", ורבינו תיקן: "עד חמש שנים", כדי שלא לעורר את קושיית הגמרא שם, והלא שנת השמיטה משמטת את המלוה, והיה הלווה נפטר מלשלם, נמצא שהעדים הפסידוהו לשלם את החוב, וישלמו הכל? ואע"פ שתירצו שם תירוצים שונים, שהמשנה עוסקת ב"מלוה" שאין השביעית משמטתו - לא רצה רבינו להאריך בזה, ותיקן: "עד חמש שנים", באופן,

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 וְאַחֲרָיוֹנִים מְשַׁלְמִין שְׁנִים וּשְׁלֹשָׁה³⁹. הוּזְמוּ
12 הָאֲחֲרוֹנִים בְּלֶבֶד - הָרִי הַגָּב מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל⁴⁰,
13 וְהָעִידִים הָאֲחֲרוֹנִים מְשַׁלְמִין לַגָּב תְּשֻׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה
14 וְחֲמִשָּׁה⁴¹. נִמְצָא אֶחָד מִן הָאֲחֲרוֹנִים זֶמֶם - בְּטִלָּה
15 עֲדוּת שְׁנִיָּה⁴². נִמְצָא אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים זֶמֶם -
16 בְּטִלָּה כָּל הָעֲדוּת⁴³; שְׂאֵם אֵין גְּנֵבָה - אֵין הַטְּבִיחָה
17 אוֹ הַמְּכִירָה מִחִיבָתוֹ לְשַׁלֵּם כְּלוּם⁴⁴.

37) וחייב לשלם חמשה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת
השה, ככתוב בתורה (שמות כא, לז). (38) בבא-קמא עב,
ב. ואע"פ שכשהוזמו על הגניבה, בטלה ממילא עדות
הטביחה, שאם אין גניבה אין הטביחה מחייבתו כלום -
סובר רבינו הכחשה תחילת הזמה היא (ראה לעיל פי"ח
ה"ד), וכשהוזמו אח"כ על הטביחה נעשו זוממים (לחם-
משנה, ובתוספות רבי עקיבא איגר למשנה שם).
(39) שלשה - תחת השור; ושנים - תחת השה (בבא-קמא
שם). (40) ע"פ עידי הגניבה. (41) שישלימו עד ארבעה
וחמשה, ולמעשה לא ישלמו אלא שנים ושלשה, כאמור
בדין הקודם. וראוי להעיר, שלשון המשנה בבבא-קמא שם:
"והם משלמים תשלומי שלשה". (42) שעדות שנמצא בה
פסול להעיד, בטלה כל העדות, כמבואר לעיל פ"ה ה"ג,
נמצא הגנב משלם כפל ע"פ העדים הראשונים, והאחרונים
פטורים, שאין עדים משלמים ממון עד שיוזמו כולם,
כמבואר לקמן פ"כ ה"א. (43) והוא פטור והם פטורים.
הוא פטור מכפל, שהרי בטלה עדות ראשונה. והם פטורים,
שהרי אינם נענשים עד שיוזמו כולם, אבל אם הוזמו שנים
הראשונים היו משלמים כפל. ובנוגע לתשלומי שנים
ושלשה ג"כ פטור הנידון כמבואר בסמוך. (44) שמא
הבעלים מכרוהו לו, נמצא שטבח או מכר שלו (משנה
בבא-קמא שם, וכפירוש רבי עקיבא איגר, שם).

18 ז. שְׁנִים שֶׁהָעִידוּ שְׂאֵכֵל שָׂדֶה זוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵,
19 וְנִמְצָאוּ זֶמֶם⁴⁶ - מְשַׁלְמִין לְבַעַל הַשָּׂדֶה⁴⁷ דָּמִי
20 הַשָּׂדֶה⁴⁸. הָעִידוּ שְׁנִים שְׂאֵכֵלָה שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה, וּשְׁנִים
21 שְׂאֵכֵלָה שָׁנָה שְׁנִיָּה, וּשְׁנִים שְׂאֵכֵלָה שָׁנָה שְׁלִישִׁית,
22 וְהוּזְמוּ בְּלֶן - מְשַׁלְשִׁין⁴⁹ בִּינְיָהן. שְׂאֵף עַל פִּי שְׁעֵדוֹת
23 הַחֲזָקָה שְׁלֹשׁ עֲדוּת הֵן⁵⁰ - הָרִי הֵן פְּעֻדוֹת אַחַת
24 לַהֲזָמָה⁵¹. לְפִיכָף, שְׁלֹשָׁה אֲחִים, וְאֶחָד מִצָּטָרֵף עִם
25 כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁵², וְהָעִידוּ בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה⁵³ - הָרִי אֵלּוּ
26 שְׁלֹשׁ עֲדוּת, וְתִתְקַצְּמוּ בֵּהֶן הַחֲזָקָה⁵⁴, וְהֵן פְּעֻדוֹת
27 אַחַת לַהֲזָמָה; שְׂאֵם הוּזְמוּ בְּלֶן - הָרִי שְׁלֹשָׁה הָאֲחִין
28 מְשַׁלְמִין חֲצִי דָמֵי הַשָּׂדֶה, וְזֶה שְׁנִצָּטָרֵף עִם כָּל אֶחָד
29 מֵהֶן מְשַׁלֵּם חֲצִי דָמִיהָ⁵⁵.

(45) ואכילת שלש שנים רצופות הרי היא חזקה, וזכה בה
המחזיק, כמבואר בה"ל טוען ונטען פי"א, ה"ב. (46) שבאו
שנים ואמרו להם: איך ראיתם חזקה זו, והלא באותו זמן,
עמנו הייתם. (47) המערער על המחזיק. (48) שרצו
להפסידו, והקרקע עצמה יטול מהמחזיק (בבא-בתרא נו, א).
(49) מחלקים ביניהם, שכל כת תשלם שליש הממון שרצו
לחייב את המערער, וראה לעיל פי"ח, ה"א. ואין הראשונים

הדבר וכו'. והכסף-משנה סובר שזהו הנוסח המדויק.
(27) וחייב לשלם לו דמי עינו שהם מרובים מדמי שינו.
(28) אחרי שינכו להם דמי שינו, שרצו לזכותו (בבא קמא
עב, ב). וצריך לומר, שהעדים המזימים אמרו, שעוד ביום
שלפני-כן הועמד האדון לדין ונתחייב לשחררו ולשלם לו
דמי עינו, כי אם איחרו המזימים את יום המעשה אחרי
תאריך עדות הזוממים, נמצא שבאותו יום שהעידו עליו,
עדיין לא אירע המעשה, ורצו להפסיד את האדון דמי כל
העבד, א"כ עליהם לשלם לאדון דמי העבד כולו, שעדיין
לא היה האדון בר חיוב כלל, כמבואר שם עד, א, וכנראה
שרבינו סמך בכל זה על מה שכתב לעיל פי"ט ה"ב, ששם
כלל את כל הפרטים האלו (לחם-משנה).

1 ה. עֲדֵי קִנְיִן²⁹ וְסִתְרָה³⁰ שֶׁהוּזְמוּ - לֹקִין³¹. בָּא עֵד
2 אֶחָד וְהָעִיד שֶׁנִּתְּנָה אַחֵר קִנְיִן וְסִתְרָה³², [וְנִמְצָא
3 אוֹתוֹ הָעֵד זֶמֶם - מְשַׁלֵּם כְּתֻבָּתָהּ³³. הָיוּ שְׁנִים, וְהֵן
4 עֲדֵי הַקִּנְיִן וְהַסִּתְרָה וְהַטְּמָאָה]³⁴, וְנִמְצָאוּ זֶמֶם³⁵ -
5 מְשַׁלְמִין כְּנֶגֶד הַכְּתֻבָּה, וְאֵין לֹקִין³⁵. וְלָמָּה לֹא
6 יִהְיֶה³⁶, וְהָרִי הָעִידוּ בְּטְמָאָה? לְפִי שְׁלֹא הִתְרוּ בָּהּ³⁶.

(29) שהתרה הבעל באשתו שלא תיסתר עם פלוני.
(30) שמעידים עליה שנסתרה עם פלוני אחרי שקינא לה
בעלה עליו, והרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי
המרים, ראה ה"ל סוטה פ"א, ה"ב. (31) שעברו על "לא
תענה ברעך עד שקר", וכמבואר לעיל פ"כ, ה"ט. ואע"פ
שאם לא תשתה מי המרים תפסיד כתובתה, נמצאו עדים
אלו הפסידוה ממון, בכל זאת אינם משלמים ממון, ש"לא
מכוחם היא מפסדת כתובתה" אלא מסירובה לשתות, והם
לא באו אלא להשקותה (ירושלמי סוטה פ"א ה"א, וב"קרבן
העדה" שם). (32) והרי נאסרה על בעלה, ואינה שותה,
ויצאת בלא כתובה, כמבואר בה"ל סוטה פ"א, ה"ד.
(33) אבל אינו לוקה, שכל המשלם אינו לוקה, כמבואר לעיל
פי"ח, ה"א. ונראה מדברי רבינו, שאפילו עד אחד והזום,
כל שחייב הנידון לשלם, הרי זה משלם כאשר זמם. וכן
נראה מדברי ה'תוספות' בבא-מציצה ד, א ד"ה עד אחד.
וראה ב"קצות החושן" ח"מ סימן לח ס"ק ה, שנסתפק בזה.
(34) שמעידים גם על הסתירה וגם על הטומאה, שראוה
נבעלת בפניהם, ובוודאי להפסידה כתובתה נתכוונו, כי אם
לא נתכוונו אלא לאוסרה על בעלה, לא היה להם להעיד
על הטומאה, שהרי בסתירה בלבד נאסרה לבעלה אם לא
תשתה ('מרכבת המשנה'), והשווה ה"ל שבועות פ"י, ה"ז.
(35) כאמור לעיל אות יב. (36) ואין אדם נהרג בלא
התראה, כמבואר בה"ל סנהדרין פי"ב, ה"א-ב, נמצא שלא
נתכוונו להרגה. ומשמיענו רבינו שאע"פ שיש כאן צד חיוב
מיתה, אילו התרו בה, בכל זאת כשלא התרו בה משלמים
ממון, שהרי לא נתחייבו "בדין גדול מזה" (רדב"ז), וראה
לשון רבינו לעיל ה"ל סנהדרין פט"ז, ה"ה.

7 ו. שְׁנִים שֶׁהָעִידוּ עַל זֶה שְׁגָב וְטָבַח אוֹ מָכַר³⁷,
8 וְהוּזְמוּ - מְשַׁלְמִין אֶת הַכֶּלֶל³⁸. הָעִידוּ שְׁנִים שְׁגָב,
9 וְהָעִידוּ שְׁנִים אֲחֵרִים שֶׁטָבַח אוֹ מָכַר, וְהוּזְמוּ אֵלּוּ
10 וְאֵלּוּ - הָרִי הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְמִין תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל,

יכולים לטעון: אנו לא באנו אלא לחייב את המחזיק, שישלם את הפירות שאכל במשך שנה אחת - כיון שהמחזיק הביאם לבית-דין, ודאי לטובתו באו להחזיקו בקרקע, ולא לחייבו פירות שאכל (בבא-בבא שם, וב'תוספות' ד"ה משלשים ביניהם). וראה בבאורנו לעיל פ"ג ה"ה, אות לט. (50) שכל כת מעידה על שנה נפרדת, ועל מה שמעידה זו - אין זו מעידה. (51) לשלש ביניהן, וכן אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו כל הכתות. (52) איש זר. (53) בדפוס ויניציאה שי"א: והעידו בכל שנה ושנה. כלומר, על כל שנה היה אח אחד מעיד, ואיש אחר הצטרף עם כולם להעיד על כל שלש השנים. (54) ואין זו עדות קרובים, שעל שנה שהעיד אח זה, לא העיד האח השני. וראה לעיל פ"ד ה"ז, ובבאורנו אות מו. (55) וכן שאין כת אחת מהן נעשית זוממת עד שיוזמו כולן. שכולן נתכוונו להחזיק את המחזיק בקרקעו, ואין עדותן מועילה זו בלא זו, ולפיכך הרי הן כעדות אחת להזמה (בבא-בבא שם נר, ב).

ח. שלש פתי עדים שנתקנים בעדותן ששור זה מועד⁵⁶, ונמצאת פת ראשונה ושניה זוממין⁵⁷ - פלן פטורין⁵⁸. נמצאו שלשתן זוממין - פלן חבין לשלם הנוק⁵⁹; שאף על פי שהוא תם, משלם חצי נזק⁶⁰. במה דברים אמורים?⁶¹ פשהו פלן רומזין זה את זה⁶², או שבאו רצופין⁶³, או שהיו מפירין בעל השור ולא הכירו השור⁶⁴; אבל אם אין שם אחת מאלו - הרי פת ראשונה ושניה פטורין⁶⁵; שהרי הן אמרין: לא באנו אלא לחייבו חצי נזק, ולא ידענו שתבוא פת אחרת ויעשה מועד⁶⁶.

(56) רגיל לנגח, ומעתה אם יגח, ישלם בעליו נזק שלם, בניגוד ל"תם" שאינו משלם בשלש נגיחות הראשונות אלא חצי נזק. ולשון המשנה (בבא-קמא כג, ב): "מועד - כל שהעידו בו שלשה ימים", כלשון הכתוב (שמות כא, כט) "ואם שור נגח הוא מתמול שלשום, והועד בבעליו ולא ישמרנו". (57) נמצא שור זה עדיין תם הוא. (58) מתשלומי חצי נזק של צד העדאה, שכולם סייעו בו, ואין העדים משלמים ממון עד שיוזמו כולם. אבל חייבים לשלם לנידון חצי נזק או דמי השור בלבד, כמבואר לעיל ה"ג. (59) בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י תימן: לשלם חצי נזק. והכוונה, לחצי נזק של צד העדאה, שכולם גרמו לו לשלם מעתה נזק שלם. ואע"פ שעל נגיחה שלישית אין המועד משלם אלא חצי נזק - כיון שבאו להעידו וממילא יתחייב לשלם נזק שלם על הנגיחה הרביעית, אומדים כמה נפחת שור זה מדמיו וישלמו ('תוספות' בבא-קמא כד, א. ד"ה ולא ישמרנו). (60) יוצא, שבחצי נזק הראשון, אין הכיתות הראשונות מצטרפות, שהרי אפילו לא העידו כלום, היתה הכת השלישית חייבת לשלם את צד ה"תמות" שהוא חצי נזק, ולא הועילו הכתות הראשונות אלא להצטרף עם השלישית לחייבו נזק שלם, ובזה נעשו לעדות אחת (כסף-משנה). (61) שנעשו עדות אחת לשלם חצי נזק של צד העדאה. (62) להעיד, וידעו אלו באלו, ונתכוונו לייעדו. (63) כולם כאחד, ובוודאי לייעדו באו.

(64) ובוודאי לא נתכוונו לחייבו חצי נזק, שהרי שור תם אינו משלם אלא "מגופו", ומכיון שאין יודעים איזה שור הוא, אי-אפשר לחייב את בעליו, ועל-כרחך לא נתכוונו אלא לייעדו, לומר: יש לבעלים שור אחד נגחן בעדרו, ועליו לשמור היטב את כל בקרו, שאם מי מהם יגח - יתחייב לשלם נזק שלם. (65) מלהשתתף בדמי חצי נזק של צד העדאה. (66) ואין להם כל קשר עם הכת השלישית (בבא-קמא כד, ב). אבל בהלכה הקודמת ב"עדות חזקה" אפילו לא נתקיימו בהם כל התנאים האלו, הרי הם כעדות אחת, כיון שהמחזיק הביאם להעיד בבית-דין, ודאי לטובתו באו להחזיקו בקרקע, ולא לחייבו לשלם הפירות שאכל, ובוודאי ידעו הכתות זו מזו ('תוספות' בבא-בבא נר, ב ד"ה משלשין, וכן בהגהות מיימוניות).

ט. וכן שנים שהעידו בנזק סוחר ומוצה⁶⁷ עדות הראשונה⁶⁸, וכאו שנים אחריהם והעידו עליו עדות האחרונה⁶⁹ שפה ירג, והוזמו שתיהן - פת הראשונה לוקה ואינה נהרגת⁷⁰, מפני שכולים לומר: להלקותו פאנו⁷¹; אבל פת האחרונה נהרגת, שעל פיהן בלבד הוא נהרג⁷². היתה הפת האחרונה ארבעה, שנים אמרים: בפנינו גנב, ושנים אמרים: בפנינו אכל, והוזמו - פלן נהרגין⁷³. העידו שנים שזה גנב נפש מישראל ומכרו, והוזמו - הרי אלו נחנקין⁷⁴. העידו שנים שגנבו, והעידו שנים אחרים שמכרו, בין שהוזמו עדי גנבה בין שהוזמו עדי מכירה - פל פת מהן שהוזמה נהרגת; שהגנבה היא תחלת חיובו של זה למיתה⁷⁵. העידו שנים שמכרו לזה הישראלי⁷⁶, והוזמו, ולא היו שם עדים שגנבו - הרי אלו פטורין; שאפילו לא הוזמו לא היה זה נהרג, מפני שכול לומר: עבדי מכרתי. פאו עדי גנבה אחר שהוזמו עדי מכירה, אפילו ראינו אותן רומזין זה את זה⁷⁷ - אין נהרגין⁷⁸.

(67) שגנב משל אביו, וקנה בשר ויין במה שגנב, ואכלם ברעבתנות, כמבואר לקמן הל' ממרים פ"ז, ה"ב. (68) שאינו חייב עליה אלא מלקות בלבד (שם ה"ז). (69) שגנב שנית ואכל כנ"ל. (70) אע"פ שגרמה בעדותה שיהרג בעדות השניה, כי אילו לא העידה לא היו גומרים את דינו להריגה בעדות השניה. (71) ולא נתכוונו להרגו. (72) שהרי ידעה שכבר לקה בפעם הראשונה, ועל-כרחך לא באה אלא להרגו, והרי זו עדות שלימה בפני עצמה. (73) שכל כת משתיהן צריכה לחברתה, שאין נהרג על הגניבה לבדה, או על האכילה לבדה, נמצאו שתיהן נתכוונו בעדותן להרגו, ואע"פ שכל כת מהן מעידה רק על "חצי דבר" - מצטרפות לחייבו (סנהדרין פו, ב), וראה לעיל פ"ד ה"ז, ובבאורנו שם. (74) ככתוב (דברים כד, ז) "ומת הגנב ההוא", וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק (שם פד, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פט"ו, ה"א. (75) כי אין עונש מלקות על לאו זה, הואיל וניתן לאזהרת מיתת בית-דין, ועל-כרחך לא באו אלא להרגו, ואע"פ שהן צריכות לעדות השניה, מצטרפות הן לחייבו מיתה, כדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאביה. אבל כשהעידו על נשואה, הרי כסף כתובתה לעצמה, ומכיון שנהרגים בשבילה, אין משלמים לה ממון (שם וברש"י). ומדובר כשכתב לה כתובה מן האירוסין, כי סתם ארוסה אין לה כתובה בכלל, כמבואר בהל' אישות פ"י, ה"א (רדב"ז). וראוי להעיר, שבדפוסים ראשונים, הנוסח: ומשלמין הקנס לנטען. ופירושו לבועל הנטען על הנערה, אבל אפשר ליישובו גם על אביה, שטוענים עליו שבתו זנתה (כסף-משנה). (86) ולא פירשו שור של מי. (87) דמי השור, שהרי אינו יודע של מי השור. (88) שחייבים נפשות לרובע. (89) שרצו לחייבו סקילה, ככתוב (ויקרא כ, טו) "ואת הבחמה תהרגו". (90) סנהדרין י, א. וראה לעיל פ"ב ה"ב, בענין פלוני רבע את שורי.

פרק שנים ועשרים

(1) דין שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבאו להעיד בעדות אחרת. שטרות החתומים על ידי עדים מוכחשים - מה דינם לענין פירעון. חיוב שבועת "מודה במקצת" לכופר בממון שעדים מעידים על מקצתו. המביא כמה כתי עדים על טענה אחת והוזמו, ולבסוף הביא עדים על אותה טענה ולא הוזמו - מה דין עדות האחרונים.

- א. שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבאו עד אחד מפת זו ועד אחד מפת זו והעידו בעדות אחרת - אין כאן עדות; שהרי בודאי אחד מהן שקר, ואין יודע מי הוא משניהן. באה פת זו בפני עצמה והעידה עדות, ובאה פת זו והעידה עדות אחרת בפני עצמה - מקבלין כל אחד מהן בפני עצמה.

(2) בעדות עצמה, זו אומרת פלוני הלוה מנה לפלוני, וזו מכחישה ואומרת לא הלוה, כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב. (3) ובכת"י תימן: שקרן. (4) נמצא שאין כאן עדות של שנים כשרים, שאחד מהם פסול להעיד (רי"ף לשבועות פ"י, וכן ברש"י שם מז, ב). ואע"פ שעד אחד כשר מחייב את הנתבע להשבע שבועה דאורייתא - כאן יפטר הנתבע משבועה זו, כיון שהעדים הופיעו כאחד, הרי זה כ"נמצא אחד מהם קרוב או פסול" שבטלה כל העדות (ראה לעיל פ"ה ה"ג), אלא שבכל זאת צריך הנתבע להשבע שבועת "היסת", שאינה אלא מדבריהם, כאילו תבעו בעל-פה ללא כל עדים (ב"ח לחו"מ סי' לא, וכן בסמ"ע שם ס"ק ב). (5) הואיל ואין אנו יודעים איזו מהן פסולה, אין לנו לפסול לא את זו ולא את זו, ומעמידים את כל אחת מהן בחזקת כשרות (שבועות מז, ב. וכרב הונא).

- ב. ראובן שהוציא על שמעון שני שטרות, אחד במנה ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר זה פת אחת מאותן השתים שהכחישו זו את זו, ועדי השטר השני הפת השניה - הרי שמעון משלם מנה, שיד בעל השטר על התחתונה, וישבע על השאר. יראה לי, ששבועה זו שישבע על השאר - בנקיטת חפץ, כדין מודה במקצת; שהרי עליו שני עדים כשרים מעידים במקצת הממון

החכמים האומרים "יקום דבר - ואפילו חצי דבר" (שם סו, ב). (76) שמכר את ישראל הזה, וזה מוסב על הנמכר ולא על הלוקח, כי לא איכפת לנו למי מכרו, אם לישראל או לגוי (כסף-משנה). (77) שרמזו עידי המכירה לעידי הגניבה שיבואו להעיד אחריהם. ורש"י מפרש: אחר שהעידו עידי מכירה באו עידי גניבה ונגמר הדין על-פי שניהם. וכנראה, שבאו קודם שהוזמו הראשונים. (78) שיכולים הראשונים לומר: כשהעדנו לא ידענו שיבואו עידי גניבה אחרינו, ורמיתם אינה כלום (גמרא שם). ואע"פ שלעיל ה"ח נפסק שרמיתם זה לזה מועילה? - כבר תירצו ה'תוספות' שם ד"ה קמשמע לן, שיש לחלק בין דיני ממונות לדיני נפשות, שבאלו האחרונים אין הרמיה קובעת.

- י. מוציא שם רע על אשתו שהביא עדים שהזנתה כשהיא ארוסה⁷⁹, והביא אביה עדים והזמין - הרי עדי הבעל נהרגין⁸⁰. חזר הבעל והביא עדים והזמין עדי האב - הרי עדי האב נהרגין, ומשלמין ממון⁸¹ לבעל. נהרגין - מפני שעדי הבעל נגמר דינם להריגה בעדותן, ומשלמין קנס - מפני שנגמר דין הבעל לשלם קנס בעדותן, ונמצאו חייבין נפשות לזה וממון לזה⁸². וכן שנים שהעידו על זה שבא על נערה המאורסה⁸³, והוזמו - נהרגין ואין משלמין⁸⁴; בא על בתו של פלוני, והוזמו - נהרגין, ומשלמין הקנס לאביה⁸⁵. פלוני רבע השור⁸⁶, והוזמו - נסקלין ואין משלמין⁸⁷; שורו של פלוני - נסקלין⁸⁸, ומשלמין דמי השור⁸⁹ לבעל השור⁹⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(79) ודינה להיהרג. (80) אבל אין משלמין לה טובת הנאת כתובתה, שרצו להפסידה - הואיל ובשבילה הם נהרגים, אין משלמין לה ממון, שכל המתחייב בנפשו, פטור מן התשלומין (שם ט, ב וברש"י). (81) מאה כסף, ככתוב (דברים כב, יט) "ידעשו אותו מאה כסף". (82) נפשות - לעדים; וממון - לבעל (שם). והעיר הרב"ז, שלכאורה היו העדים חייבים מיתה, ממון ומלקות, שהרי הבעל לוקה בעדותם, ככתוב (שם, יח) "ויסרו אותו" (ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ה"ד, לאו קלג), אלא כיון שהם נהרגים - בשתי מיתות לא ממייתם אותם. ואע"פ שבהל' חובל פ"ח ה"ב, פסק רבינו: "רודף שרף אחר חבירו להרגו... ושבר את הכלים, בין של הנרדף, בין של כל אדם, פטור מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו" וכו' - הרי שאפילו חייב מיתה לנרדף, וממון לכל אדם פטור מלשלם? - כאן בהזמה הם חייבים, שצריך לקיים בהם "כאשר זמם" כלפי כל אחד בפני עצמו ('תוספות' בבבא-קמא כב, ד"ה קטל תוריה). (83) ודינו להסקל. (84) טובת הנאת כתובתה שהפסידה, לפי שלא הזכירו את שמה, ואת מי הפסידו! (סנהדרין י, א וברש"י). (85) כסף טובת הנאת כתובתה, שמשלמים אותו בתורת קנס, שייך לאביה, שכל שבח נעורים לאביה, והרי הם חייבים נפשות - לה, וממון -

1 שְׁפָּר כָּלּוּ, וְלֹא תִּהְיֶה הוֹדָאָת פִּיּוֹ¹² גְּדוּלָּה
2 מִהֶעֱדָאָת עֲדִים¹³, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁴.

(6) מאה זו. (7) כיון שכת אחת מהן פסולה, ואין אנו יודעים איזו היא, לפיכך לא יגבה ממנו אלא דמי השטר הקטן, ואת הגדול יפסיד, שאין להוציא ממון מספק, אבל את הסכום שבשטר הקטן גובה, שיש בכלל מאתיים מנה (שם, ובר"ף). ומוציאים שטר של מאתיים מידו וקורעים אותו. ואם הוציא שטר אחד בלבד גובה אותו, ואם אח"כ הוציא השטר השני גובה אותו גם-כן (ח"מ סי' לא, סעיף ב). וכתב הגר"א שם ס"ק ו, אפילו הוציאו לפני אותו בית-דין, גובה אותו, ואין מבטלין את הפסקי-דין הראשון, כמבואר ביבמות לו, ב "קם דינא", וראה לקמן ה"ד. (8) נשבע הלווה על הסכום שבשטר הגדול, ונפטר (רי"ף שם). (9) שאוחז ספר-תורה בזרועו ועומד ונשבע בשם או בכינוי, ראה ה'ל' שבועות פ"א, ה"ח. (10) בניגוד לשבועת "היסת" שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ואינה ב"נקיטת חפץ". כמבואר שם ה"ז, והי"ג. (11) עדי השטר, שעל-כל-פנים כת אחת מהם כשרה. (12) כשהוא בעצמו מודה במקצת, והודאתו מחייבתו שבועה על השאר. (13) עדי השטר המחייבים אותו לשלם מקצת מהתביעה. (14) ה'ל' טוען ונטען פ"ד, ה"י, שהתובע את חבירו מנה, והלה כופר בכל, ועדים מעידים עליו שיש לו אצלו חמשים, ישלם החמשים וישבע על השאר, שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. ואע"פ שהמודה בשטר, אין זה מודה במקצת, שהשטר - לא תועיל בו כפירתו, ואפילו כפר בו היה חייב לשלם, שהרי כל נכסיו משועבדים בו, כדברי רבינו שם ה"ד? אין זה אלא כשתובעו בשטר ידוע ומסוים, ואומר לו: חמשים זוז שבשטר "זה" אני תובעך, וחמשים בלא שטר, אבל כאן אינו תובעו ע"פ שטר ידוע, שהרי אינו ידוע לנו ולו, איזה שטר משניהם הוא הכשר, ואינו מייחד לו מה תובע הוא בשטר, ומה בלא שטר, שטר כזה אינו משעבד נכסיו, ונשבעים עליו (כסף-משנה). וכתב הרדב"ז: אפילו יורה הלווה באחד השטרות, אין המלוה יכול לטרוף את חובו מיד לקוחות הלווה, כיון שעדיי הם ספק פסולים, אין הודאתו מחייבת את הלקוחות, והרי זו כמלוה על-פה, שאין המלוה גובה מן הלקוחות.

3 ג. הוֹצִיא רְאוּבֵן שָׁטֵר עַל לֵוִי¹⁵, וְעָדִיו כָּתוּבָה אַחַת
4 מִשְׁתִּיחָה, וְהוֹצִיא שְׁמַעוֹן שָׁטֵר עַל לֵוִי, וְעָדִיו
5 הִפֵּת הַשְּׁנִיחָה, וְלֵוִי כּוֹפֵר בְּשִׁנְיָהּ - הָרִי רְאוּבֵן נִשְׁבַּע
6 וְנוֹטֵל, וְשְׁמַעוֹן נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל; שְׁבוּדָאֵי אַחַד מֵהֶן יֵשׁ
7 לוֹ אֲצִלּוֹ¹⁶. וְשִׁבּוּעָה זוֹ בְּתִקְנַת חֲכָמִים¹⁷, בְּדִין חֲנוּנִי
8 עַל פְּנִקְסוֹ¹⁸.

(15) שהלווהו. (16) אלא שאין אנו יודעים מי הוא השקרן, ולפיכך אין אנו יכולים להפסיד את אחד מהם, ועל-כרחו של הלווה ה"עני" בית-הדין נזקק להם להגבותם (שבועות מז, ב וברש"י). (17) כדי להפסיד (=להרגיע) דעתו של הלווה, שלא יטלו ממנו אלא ע"י השבועה, ושלא ע"י פחד מעונש השבועה יפרוש מלוה אחד מתביעתו וישחרר את הלווה משטרו. (18) על מה שכתוב בפנקסו, שהוא רושם

בו את כל מה שהוא מוכר בהקפה, עד שיתקבץ סכום גדול ופורעים לו. ואם אמר בעל הבית לחנוני: "תן לפועלים סלע... ואני אתן לך, והרי החנוני אומר: נתתי, והפועל אומר לא לקחתי, הרי הפועל נשבע ונוטל מבעל הבית, וכן החנוני נשבע ונוטל מבעל הבית מה שטען, שנתן... והפועל נשבע במעמד החנוני, וכן החנוני במעמד הפועל, כדי שיפלומו זה מזה", כלשון רבינו בה'ל' מלוה ולוה פט"ז, ה"ה. ושבועה זו היא בנקיטת חפץ, כמבואר שם (שבועות שם).

9 ד. הוֹצִיא רְאוּבֵן שָׁטֵר עַל שְׁמַעוֹן, וְעָדִיו כָּתוּבָה אַחַת
10 מֵהֶן, וְהוֹצִיא שָׁטֵר שְׁנֵי עַל לֵוִי, וְעָדִיו הִפֵּת הַשְּׁנִיחָה,
11 וְכָל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֵר בּוֹ - הַמוֹצִיא מִתְּכַרְבּוֹ עָלָיו
12 הָרְאִיָּה. הוֹאִיל וְאִין רְאוּבֵן יָכוֹל לִקְנִים אַחַד מִשְׁנֵי
13 שְׁטָרוֹת¹⁹ - הָרִי כָּל שָׁטֵר מֵהֶן כְּתוּב²⁰, וְשְׁנֵי
14 הַנִּשְׁטָנִין נִשְׁבָּעִין הַסֵּת²¹ וְנִפְטָרִין. בְּמָה דְּבָרִים
15 אֲמוּרִים? כְּשֶׁבִּאֵר שְׁתֵּי הַכְּתוּבֹת לְהַעֲדִי כְּאַחַת²²; אֲבָל
16 כָּל הַמוֹצִיא שָׁטֵר שְׁנֵי בּוֹ עֲדוֹת כָּתוּבָה אַחַת מִשְׁתִּיחָה
17 - הָרִי זֶה גּוֹבֶה בּוֹ; וְאִם הוֹצִיא אַחֵר כֶּף, בֵּין הוּא
18 בֵּין אַחֵר, שָׁטֵר שְׁנֵי בּוֹ עֲדוֹת הִפֵּת הַשְּׁנִיחָה - הָרִי
19 זֶה גּוֹבֶה בּוֹ, בֵּין מְלוֹה הָרִאשׁוֹן²³ בֵּין מְאַחֵר²⁴; וְ
20 שְׁהָרִי כָּל כָּתוּבָה מִשְׁתִּיחָה בְּאֵה בְּפָנָי עֲצֻמָּה וְהַעֲדָה²⁵.

(19) שאחד משניהם בוודאי פסול הוא, ואין אנו יודעים איזה הוא. (20) וכל אחד מהלווים מדחהו אצל הלווה השני, לומר שטרך עלי פסול הוא, ושטרך הכשר הוא על הלווה השני (שם) בעיא שלא נפשטה, וכל ספק ממון - נהנה הנתבע ומפסיד התובע, וכן ברי"ף שם. (21) שהיא מתקנת חכמים, לכל מי ש"כופר בכל" על תביעת חבירו, כמבואר בה'ל' טוען ונטען פ"א, ה"ג. (22) והרי בוודאי אחד מהם פסול. (23) בכת"י תימן: בין מן הלווה. (24) מלווה שני. ולדעת הרדב"ז, הכוונה ללוקח שקנה נכסים מהלווה, הרי המלוה טורף ממנו את חובו כדין מלוה בשטר, שטורף מנכסים משועבדים. (25) וכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל אחת מהן בחזקת כשרות היא ומקבלים עדותה (ע"פ הרי"ף שם).

21 ה. מִי שֶׁהִבִּיא עֲדִים וְנִחְקְרָה עֲדוּתָן וְהוֹדָמוּ, וְחִזְרוּ
22 וְהִבִּיא עֲדִים אַחֲרֵים בְּאוֹתָהּ הַטַּעֲנָה עֲצֻמָּה וְהוֹדָמוּ,
23 אֲפִלּוּ מֵאֵה כָּתוּבָה הִבִּיא עֲדִים אַחֲרֵים בְּאוֹתָהּ
24 הַטַּעֲנָה עֲצֻמָּה, וְנִמְצְאָת עֲדוֹת אֵלּוּ הָאֲחֵרוֹנִים מְכֻוֹנָת
25 - דָּנִין עַל פִּיהֶן. שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲזֹק זֶה שְׁטַעֲנָן
26 טַעֲנָה זוֹ לְהִבִּיא עֲדִים שְׁקָרִים - הָרִי לֹא הִחֲזִקוּ אֵלּוּ
27 הָעֲדִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהֶן מְשֻׁקְרִין²⁶. אֲבָל שָׁטֵר שְׁקָרָא
28 עָלָיו עֲרֵר²⁷, וְהוּא שְׁכִיבָא שְׁנִים וְיֵאמְרוּ: מִמֶּנּוּ
29 שָׁאֵל לִזְנוּף לוֹ שָׁטֵר זֶה²⁸, אֵף עַל פִּי שְׁנִתְקַנְסֵם הַשָּׁטֵר
30 מִחוֹתְמֵי²⁹ - אִין גּוֹבִין בּוֹ לְעוֹלָם³⁰. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאִם
31 בָּאוּ עָדֵי הַשָּׁטֵר וְהַעֲדִיו הֵן בְּעֶצְמָן עַל כְּתוּבָה יָדָן³¹ -
32 גּוֹבִין בּוֹ.

(26) לשמוע לו, שתחזיק אותם כשקרנים (מכות ה, ב) "אם היא (=התובעת) הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו?"! (27) שהלווה הוציא עליו קול שהוא פסול. (28) לחתום

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולהזהיר את העם" (הל' מלכים ספ"ט). אצל בני נח תפקיד השופטים והדיינים הוא לדאוג לקיומם של מצוות בני נח בשלימותן, ולהודיע את הדין המתאים למקרה שהובא לפנייהם.

אבל דייני ישראל הם לכל לראש "עיקר תורה שבעל-פה", להם נמסרה התורה שבכתב כדי שילמדוה, יפרשוה, ויחדשו בה, ועל כל דבריהם ישנו ציווי "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

ובנוסף לזה הם גם "עמוד ההוראה" וצריכים לברר את ההלכה שבתורה למעשה - הוראה לפועל.

"ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל" שתפקידם גם לדאוג לכך שחוקי התורה יגיעו לכל העם.

(על"פ ל'קור"ש חלק כ"ט עמוד 97 והערה 24)

~ נקודות משיחות קודש ~

"על-פי התורה אשר יורוך - זו מצות-עשה".

"והן הגזירות והתקנות והמנהגות - כל אחד ואחד מאלו שלושה דברים, מצות-עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחת מהן עובר בלא-תעשה".

וידועה השגת הראב"ד (ספר המצוות, שורש ראשון) שלפי זה אין כל הבדל בין איסורי תורה ובין דרבנן, כי על כל האיסורים דרבנן ישנו ציווי התורה "לא תסור".

והביאור בזה: ההבדל שבין איסורי תורה לדרבנן הוא שכשהתורה אסרה דבר כלשהו, הרי האיסור הוא על ה"חפצא" של הדבר, היינו על עצם מציאותו - כמו דם, שרצים או חלב שה"חפצא" שלהם הוא איסור. אבל הגזירות והתקנות של חכמים אינם על ה"חפצא" של הדבר, כי-אם על ה"גברא" בלבד, כי אין כח לחכמים לאסור את ה"חפצא" של הדבר.

ונמצא, שבאיסורים דאורייתא יש לכל איסור גדר פרטי משלו, כאיסור דם, איסור חלב וכו', אבל באיסורים דרבנן שווים כולם בגדרם ובתכנם - לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך.

ונפק"מ להלכה: אם עבר על שלושה איסורים, האם נהיה מוחזק לעבור על דברים אסורים.

אם עבר על איסורי דאורייתא שלוש פעמים, הרי לא נעשה מוחזק כי לא עשה את אותו האיסור ג' פעמים. אבל אם עבר על איסורים דרבנן נעשה מוחזק - שמכיון שתכנם זהה, הרי שגם אם עבר על שלושה איסורים שונים נעשה מוחזק.

(על"פ יין מלכות ספר שופטים סימן כ)

(2) היושב בלשכת הגזית שבמקדש, ראה לעיל הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג ולקמן הלכה ד. (3) שהיא הפירוש למצוות התורה שבכתב, כלשון רבינו בהקדמתו: "כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני, בפירושן ניתנו..."

עליו בשקר. (29) שזיהו את חתימות העדים מתוך חתימותיהם על שטרות אחרים כשרים, ראה לעיל פ"ו, ה"ב: "הדרך החמישי, שיהיה כתב-ידם יוצא משטרות אחרים" וכו'. (30) שיש לחוש, שהוא עצמו למד לכוון כתב הדומה לחתימותיהם, ומוזייף הוא (כתובות לו, ב וברש"י). (31) והם זוכרים את ההלוואה, ואע"פ שאינם זוכרים אם חתמו עליו, הואיל והם מכירים כתב ידם, רגלים לדבר, שהשטר כשר (כסף-משנה). והש"ך בחו"מ ס"ו לא ס"ק ד, מסביר, כל שהעדים עצמם מכירים חתימת ידם, אין לחוש שמא טועים הם ומוזייף הוא, וכל זה כשזוכרים ההלוואה, שאם לא כן אין עדותם מועילה בכלל, כמבואר בדברי רבינו לעיל פ"ח, ה"א: "שאין אדם מעיד על כתב-ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה, וכתב-ידו הוא כדי להזכיר הדבר". וראה חו"מ ס"ו סג, סעיף א. ובביאור הגר"א ס"ק ה.

בְּרִיךְ הַמֶּלֶךְ הַמְּאֵן דְּסִייעָן

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשע"ט

הלכות ממרים

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן תִּשְׁעַ מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ
2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לַעֲשׂוֹת עַל
3 פִּי הַתּוֹרָה שְׁאֵמְרוּ לָנוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. (ב) שְׁלֹא
4 לְסוֹר מִדְּבָרֵיהֶם. (ג) שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה, לֹא
5 בְּמִצְוֹת שֶׁבְּכָתֵב וְלֹא בְּפִירוּשָׁן שֶׁלְּמִדְּנוּ מִפִּי
6 הַשְּׁמוּעָה. (ד) שְׁלֹא לְגַרֵעַ מִן הַפֶּל. (ה) שְׁלֹא לְקַלֵּל
7 אָב וְאִם. (ו) שְׁלֹא לְהַפְתֵּם. (ז) לְכַבְּדֵם. (ח) לְיָרֵאֵם.
8 ט) שְׁלֹא יִהְיֶה הַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה עַל קוֹל אָבִיו
9 וְאִמּוֹ.

10 וּבִאֵוָר מִצְוֹת אֵלֹו בְּפָרְקִים אֵלֹו:

פָּרֶק רִאשׁוֹן

11 (1) מתבאר בו, שבית דין הגדול שבירושלים הוא עיקר תורה שבעל-פה. ההבדל המשמעותי בין דברי קבלה לדברי סופרים. שני בתי דין שנחלקו ואינן יודע להיכן הדין נוטה - בשל תורה, הלך אחר המחמיר; בשל סופרים, הלך אחר המקיל.

12 א. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם² הֵם עֶקֶר תּוֹרָה
13 שֶׁבָּעַל פֶּה³, וְהֵם עֲמוּדֵי הַהוֹרָאָה⁴, וּמִמֶּה חָק
14 וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל⁵, וְעַלִּיָּהֶן הַבְּטִיחָה תּוֹרָה⁶.
15 שְׁנֵאמַר: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֶךְ - זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷.
16 וְכָל הַמֵּאֲמִין בְּמִשְׁה רַבָּנוּ וּבְתוֹרָתוֹ - חַיֵּב לְסַמֵּךְ
17 מַעֲשֵׂה הַדָּת עַלִּיָּהֶן⁸ וְלִשְׁעָן עַלִּיָּהֶן⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל-פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל".

הבדל מהותי יש בין תפקידם של דייני ישראל ובין בית-הדין שעליו נצטוו בני נח "לדון בשש מצוות אלו

המת בבגדי פשתן לבד, שהוא לתיקון העולם. ש"בראשונה הייתה הוצאת המת קשה לקרוביו (=בכתריכין טובים) יותר ממיתתו, עד שהיו קרוביו מניחים אותו ובורחים, עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן, ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן" (מועד קטן כז, ב והלכות אבל פרק ד, הלכה א). (21) של "לא תסור מן הדבר" וגר, וכן אמרו (ברכות יט, ב) "כל מילי דרבנן אסמכניהו על לאו דלא תסור". (22) סנהדרין פז, א "למשפט - זה הדין" ומפרש רש"י: אם נחלק בדבר הלמד בדין גזירה שווה. (23) וכן אומר הכתוב (דברים לב, ז) "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך". והרמב"ם בהשגותיו לספר המצוות שורש ראשון אות ד שואל: אם כדברי רבינו, שכל מי שאינו עושה כהוראת בית דין הגדול עובר ב"לא תעשה", ואפילו כשהוא עובר על גזירת חכמים או תקנותיהם עובר בלא תעשה, היה לנו להחמיר בכל דברי סופרים כדברי תורה, שהרי הכול מן התורה הוא, ולמה אמרו: "בשל סופרים הלך אחרי המקיל" (ראה להלן הלכה ה), ובהרבה מקומות מצינו, שהקילו בדברי סופרים יותר מבדברי תורה, ראה שבת לד, א "ספיקא דרבנן להקל", ושם קכת, ב אמרו: "ביטול כלי מהכינו - דרבנן, צער בעלי חיים דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן"! וב"קריית ספר" למב"ט מתרץ, שהחכמים התנו מתחילה, שהעובר על גזירתם לא יהא עונשו חמור כשל תורה, וגם מחלו בתחילה, שכל ספק דבריהם יידון להקל, אולם כל זה כשעובר על דבריהם להנאתו ולצורכו, אבל החולק על דבריהם ואומר שאינם אמת, הרי זה ממרה על עיקר הוראתם, וביחס אליו לא מחלו חכמים על כבודם, ועליו נאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", ואם עמד בסירובו - הרי זה "זקן ממרא", אפילו, כשעבר רק על גזירתם, כמבואר לקמן פרק ד, הלכה א "כגון שהתיר החמץ ביום י"ד בניסן בשעה שישית" ולזה נתכוון רבינו באמרו כאן: "והעובר על כל אחת מהן עובר בלא תעשה". וראה ב"לחם משנה" ששיבח את ההסבר הזה והסכים לו.

ג. דברי קבלה²⁴ - אין בהן מחלוקת לעולם²⁵. וכל דבר שתמצא בו מחלוקת - פידע שאינו קבלה ממשה רבנו. ודברים שלמדין מן הדין²⁶, אם הספימו עליהן בית דין הגדול פלן - הרי הספימו; ואם נחלקו בהן - הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחר הרבים. וכן הגזרות והתקנות והמנהגות, אם ראו מקצתן שראוי לגזר גזרה או לתקן תקנה או שניחוחו העם המנהג הזה²⁷, וראו מקצתן שאין ראוי לגזר גזרה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה²⁸ - נושאין ונותנין אלו פנגד אלו, והולכין אחר רבן, ומוציאין הדבר אחר הרבים²⁹.

(24) שקיבלו מפי משה מסיני. (25) "שהרי מאז ועד עתה לא מצאנו מחלוקת... בין החכמים, שיאמר אחד: המוציא עין חברו - יציאו את עינו... ויאמר השני: אינו אלא כופר בלבד שחייב לתת. ולא מצאנו גם כן מחלוקת במה שאמר הכתוב 'פרי עץ הדר' עד שיאמר אחד, שהוא: אתרוג; ויאמר אחר, שהוא: חבושים או רימונים... שכולם פירושים מקובלים מפי משה" (לשון רבינו בהקדמתו למשנה).

והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פירושה". (4) מורים איך לפרש את הכתוב, ומה יש להוציא ממנו. (5) משנה בסנהדרין פז, ב "שממנו יוצאה תורה לכל ישראל". (6) התורה סמכה עליהם, בפירוש מצוותיה, שרק הם יפרשוה כמשפט. (7) ספרי, שם. (8) בכתב יד תימן: אליהן. (9) על פירושם. כי רוח ה' תנהלם לכוון ההלכה, ולא יטעו (מלבי"ם לתורה שם).

ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל¹¹. ואין לזקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין¹²; שכל חכם שמורה¹³ על דבריהם - מיתתו בחנק, שנאמר: והאיש אשר יעשה כדון וגומר. אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה¹⁴, והם תורה שבעל פה¹⁵; ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן¹⁶, ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא; ואחד דברים שעשאו סג¹⁷ לתורה, ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזרות והתקנות¹⁸ והמנהגות¹⁹ - כל אחד ואחד מאלו השלושה דברים מצות עשה לשמע להן, והעובר על כל אחד מהן - עובר בלא תעשה²¹. הרי הוא אומר: על פי התורה אשר יורוף - אלו התקנות והגזרות והמנהגות, שיוורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם; ועל המשפט אשר יאמרו - אלו דברים שלמדו אותן מן הדין²² באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן; מכל הדבר אשר יגידו לך - זו הקבלה שקבלו איש מפי איש²³.

(10) בכתוב: מן הדבר. (11) ספרי שם. וכן אמרו שם: "ימין ושמאל - אפילו נראים בעיניך על שמאל שהוא ימין, ועל ימין שהוא שמאל - שמע להם". (12) וכלל הוא: אין לוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאווין, אלא להזהירו על עונש מוות, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ח, הלכה ב (מכות יג, ב). (13) שממרה, ובדפוס ויניציאה ש"א: שמורד. (14) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (15) שלימדה הקדוש-ברוך-הוא למשה בסיני, ומשה רבינו לא כתבה, אלא לימדה לזקנים וליהושע - בעל פה כדברי רבינו בהקדמתו. (16) הן שלוש עשרה מידות המנויות ב"בריייתא דרבי ישמעאל" המובאת בראש "תורת כהנים". ובסנהדרין פז, א אמרו: "צא ולמה משלוש עשרה מידות, שהתורה נדרשת בהן". (17) גדר. (18) כגון, איסור אכילת בשר עוף בחלב, ראה לקמן פרק ב, הלכה ט. (19) כגון, עירובין ונטילת ידים, ששלמה ובית דינו תיקנו, כמבואר בעירובין כא, ב ובהלכות עירובין פרק א, הלכה ב, וראה הלכות שאר אבות הטומאות פרק ח, הלכה ח. (20) שהחזיקו בהם רבים לחיזוק הדת, או לתיקון העולם, כגון, שלא לעשות מלאכה בערב פסח עד חצות (פסחים ג, א) או חיבוט ערבה בהושענא רבה (סוכה מד, א), או קריאת הלל בראשי חודשים (תענית כח, ב) וכן המנהג של הוצאת

21 וְאֶחָד מִטַּמָּא, אֶחָד אוֹסֵר וְאֶחָד מְתִיר, אִם אֵינָּה
22 יוֹדֵעַ לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה: בְּשֵׁל תוֹרָה - הֵלֶךְ אַחֵר
23 הַמַּחְמִיר, בְּשֵׁל סוֹפְרִים - הֵלֶךְ אַחֵר הַמַּקְלֵל.³⁸

36) משבטל בית דין הגדול. 37) טרם שבית הדין הגדול סיכם חוות דעתו בנידון, ובינתיים צריכים השואלים לעשות מעשה. ובכתב יד תימן הנוסח: או עד שלא הגיע הדבר להן. כלומר, שהשאלה לא הגיעה עדיין לדיון לפני הסנהדרין. 38) עבודה זרה ז, א וכדברי רבי יהושע בן קרח. והרשב"א בתשובותיו סימן רנ"ג כותב: "אם נודע האחד, גדול בחכמה ובמניין (ראה לקמן פרק ב, הלכה ב) ויצא שמו כן, הולכים אחריו... היו שניהם שווים ולא נודע מי גדול משניהם, בשל תורה הלך אחר המחמיר" וכו', וייתכן, שגם רבינו סובר כן (לחם משנה).

פרק שני

1) שאין בית דין יכול לבטל גזירה או תקנת בית דין קודמו, עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמניין. המקרים בהם יכול בית דין לבטל דברי בית דין קודמו למרות שהוא קטן ממנו. שצריך להתיישב היטב כשגוזרים גזירה, אם רוב הציבור יוכל לעמוד בה. הגדרת אזהרת התורה: לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו.

24 א. בית דין גדול שִׁדְּרָשׁוּ בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת² כְּפִי מָה
25 שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁהֵדִין כָּךְ, וְדָנוּ דִּין, וְעָמַד
26 אַחֲרֵיהֶם בֵּית דִּין אַחֵר³, וְנֶרְאָה לוֹ טַעַם אַחֵר לְסַתֵּר
27 אוֹתוֹ - הָרִי זֶה סוֹתֵר, וְדָן כְּפִי מָה שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵינָיו.
28 שֶׁנֶּאֱמַר: אֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּימֵינוּ הֵהֵם - אֵינָּה
29 חֲבִיב לְלֶכֶת אֶלָּא אַחֵר בֵּית דִּין שֶׁבְּדוֹרָךְ⁴.

2) שהתורה נדרשת בהן, ראה לעיל פ"א ה"ב, ובביאורנו. 3) ואפילו אינו גדול מבית-הדין הקודם לא בחכמה ולא במניין, ראה להלן ה"ב. 4) ראש השנה כה, ב: "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא, אין לך לילך אלא אצל שופט שבימך", וכן אמרו שם: "ירובעל בדורו כמשה בדורו... יפתח בדורו כשמואל בדורו". וכן אתה מוצא שתנאים אחרונים חולקים על תנאים ראשונים, ואמוראים אחרונים על אמוראים קודמיהם. ובסוטה כז, ב אמר רבן יוחנן בן זכאי: "עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי, שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא", אלא מדין קל-יחומר בלבד, כמבואר שם כט, א (אור שמח). ואע"פ שאנו מוצאים בתלמוד שמקשים ממשנת התנאים על דברי האמוראים, כאילו אין רשות לאמוראים לחלוק עליהם? - אפשר לומר, שמיום חתימת המשנה קיבלו עליהם, שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים. וכן עשו בחתימת התלמוד, שמיום שנחתם, לא ניתנה רשות לשום אדם לחלוק עליו (כסף-משנה). והשווה דברי רבינו בהקדמתו: "וכן אם לימד אחד מהגאונים שדרך המשפט כך הוא, ונתבאר לבית-דין אחר שעמד אחריו, שאין זה דרך המשפט הכתוב בתלמוד - אין שומעים לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו... אבל כל הדברים שבתלמוד הבבלי - חייבים כל ישראל ללכת בהם".

26) מ"גזירה שווה" או מדין "קל וחומר" שהתורה נדרשת בהם. 27) להשאיר להם לנהוג כמנהגם. 28) אלא לבטלו. 29) כמו שאמרו (שבת יג, ב) "נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל, ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום", ובמועד קטן ג, ב אמרו: רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלו", למרות, שכבר נהגו בהם שנים רבות.

1 ד. כְּשֶׁהָיָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל קָיָם, לֹא הָיְתָה מַחְלָקַת
2 בֵּישְׁרָאֵל. אֶלָּא כָּל דִּין שֶׁנוֹלַד בּוֹ סִפֵּק לְאַחַד
3 מִישְׁרָאֵל - שׂוֹאֵל לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ. אִם יָדָעוּ -
4 אָמְרוּ לוֹ; אִם לֹא - הָרִי הַשׂוֹאֵל עִם אוֹתוֹ בֵּית דִּין
5 אוֹ עִם שְׁלוּחָיו עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם³⁰ וְשׂוֹאֲלִין לְבֵית דִּין
6 שֶׁבְּהַר הַבַּיִת³¹. אִם יָדָעוּ - אָמְרוּ לוֹ; אִם לֹא - הִפֵּל
7 בְּאֵין לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הָעִזְרָה³². אִם יָדָעוּ - אָמְרוּ
8 לָהֶן; וְאִם לֹא - הִפֵּל בְּאֵין לְשִׁפְתַּת הַגְּזִית³³ לְבֵית
9 דִּין הַגָּדוֹל וְשׂוֹאֲלִין. אִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁנוֹלַד בּוֹ הַסִּפֵּק
10 לְכָל יוֹדֵעַ אֶעֱלֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, בֵּין מִפִּי הַקֶּבֱלָה בֵּין
11 מִפִּי הַמִּדָּה שֶׁדָּנוּ בָּהּ - אוֹמְרִים מָדִ; אִם לֹא הָיָה
12 הַדָּבָר בְּרוּר אֶעֱלֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל - דָּנִין בּוֹ בְּשַׁעֲתָךְ³⁴,
13 וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר עַד שִׁסְפִּימוּ כֶּלֶן, אוֹ יַעֲמִדוּ
14 לְמַנִּין וְיִלְכּוּ אַחֵר הָרֹב, וְיֹאמְרוּ לְכָל הַשׂוֹאֲלִים: כָּךְ
15 הִלְכָה, וְהוֹלְכִין לָהֶן. מִשְׁבָּטֵל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל רִבְתָּה
16 מַחְלָקַת בֵּישְׁרָאֵל, זֶה מִטַּמָּא וְנוֹתֵן טַעַם לְדַבְּרֵיו, וְזֶה
17 מְטַהֵר וְנוֹתֵן טַעַם לְדַבְּרֵיו; זֶה אוֹסֵר, וְזֶה מְתִיר³⁵.

30) תוספתא סנהדרין פרק ז, משנה א: "הוא והמופלא שבהן באין לבית דין שבהר הבית", וראה סנהדרין פח, ב "ואם לאו, באין לזה שסמוך לעירו... ואם לאו, באין לזה שעל פתח הר הבית", משמע שהלכו קודם לבית דין שסמוך לעירו, ואחרי כן לזה שעל הר הבית, וכנראה שבנוסח התלמוד שלפני רבינו לא הייתה גירסה זו (כסף משנה). 31) והוא בשער המזרחי, שלפנים מן החיל, לפני עזרת נשים (רש"י בסנהדרין פו, ב). 32) כשעברו עזרת נשים, ובאים לפתח עזרת ישראל (שם). 33) שהיא בנוייה בתוך העזרה, חצייה בקודש וחצייה בחול, "ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבין" (הלכות בית הבחירה פרק ה, הלכה י"ז).

34) באותה שעה. 35) בסנהדרין פח, ב אמרו: "משרבו תלמידי שמאי והלל, שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית תורה כשתי תורות" ורבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, מסביר: "כל שני אנשים בהיותם שווים בשכל ובעיון... לא תיפול ביניהם מחלוקת בסברתם בשום פנים... מפני שדעות שניהם היו קרובות זו לזו... אבל כאשר רפתה שקידת התלמידים... ונחלשה סברתם כנגד סברת הלל ושמאי רבותיהם - נפלה מחלוקת ביניהם בעיון... שסברת כל אחד ואחד מהם הייתה לפי שכלו, ולפי מה שיש בידו מן העיקרים".

18 ה. שְׁנֵי חֻקִּים אוֹ שְׁנֵי בְּתֵי דִינִין שֶׁנֶּחֱלָקוּ שְׁלֹא
19 בִּזְמַן הַסִּנְהֶדְרִין³⁶, אוֹ עַד שֶׁלֹּא הָיָה הַדָּבָר בְּרוּר
20 לָהֶן³⁷, בֵּין בִּזְמַן אֶחָד בֵּין בִּזְמַן אַחֵר זֶה, אֶחָד מְטַהֵר

סייג לתורה (כסף-משנה). ואם לא פשט איסורם בכל ישראל, יתבאר דינם לקמן ה"ז.

ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו¹⁶ לפי שעה¹⁷, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים; שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה, שאפלו דברי תורה יש לכל בית דין לעקרו¹⁸ הוראת שעה¹⁹.

פיצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה - מכין ועונשין²⁰ שלא פדין²¹; אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כפ הוא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבר על מצות לא תעשה, כדי להחזיר רבים לדת²² או להציל רבים מישראל מלהפשל בדברים אחרים - עושין לפי מה שצריכה השעה. כשם שהרופא חותך יד או רגלו של זה²³, כדי שיתחיה פלו; כן בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבר על קצת מצות לפי שעה, כדי שיתקיימו [פלו]²⁴. כדרך שאמרו חכמים הראשונים²⁵: חלל עליו²⁶ שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". צריך להבין מה ההבדל בין הלימוד "חלל עליו שבת אחת כו'" ובין הלימוד שלמסקנת הגמרא (יומא פה.) אין עליו פירכא - "וחי בהם, ולא שימות בהם". ועוד, מדוע הוצרכה הגמרא ללמוד שוב שפיקוח נפש דוחה שבת מ"וחי בהם, ולא שימות בהם", הרי מפסוק זה עצמו ישנו כבר לימוד קודם (בגמרא, יומא שם) שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, והלא שבת היא בכלל כל המצוות שנדחות מפני פיקוח נפש.

גם ברמב"ם מצינו שהביא לימוד זה פעמיים, בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"א) ובהלכות שבת (פ"ב ה"ד), אלא שבלימוד על שבת שינה מלשון הגמרא, ובמקום "...אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם" כתב בהלכות שבת "אשר יעשה אותם וחי בהם, ולא שימות בהם".

והביאור הוא, לשיטת הרמב"ם דחיית פיקוח נפש את כל התורה כולה, שונה בגדרה מדחיית פיקוח נפש את השבת. בכל המצוות חיובי התורה קיימים ועומדים אלא שבמקום פיקוח נפש הם נדחים, אבל שבת אינה רק דחוייה מפני פיקוח נפש אלא שאין כל חיוב על שמירתה, ובמקום פיקוח נפש לא ציוותה התורה על השבת כלל.

עניין זה מדויק ברמב"ם הלכות שבת, ששינה מלשון הלימוד בש"ס (ומהלימוד שלו עצמו בהלכות יסודי התורה המדבר בדחיית כל התורה כולה), כי שם, קודם מביאה הגמרא את הפסוק "...וחי בהם" ואח"כ את הלימוד "וחי

ב. בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג, ופשט⁵ הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים, ולעקר אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג - אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה⁶ ובמנין⁷. היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את דבריו⁸. אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו - אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם⁹. והיאך יהיו גדולים מהם במנין, הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא¹⁰? זה מנין חכמי הדור, שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול¹¹ ולא חלקו בו.

(5) נפוץ ונתקבל. (6) שראש הישיבה של בית-דין האחרון, יהיה מופלג בחכמה יותר מראש הישיבה הקודם (עדיית פ"א, מ"ה, וכפירוש רבינו שם). (7) שיהיה מנין התלמידים של בית-דין האחרון מרובה ממנין התלמידים של בית-דין הקודם, וכדברי רבינו בסמוך. והראב"ד בפירושו למשנה שם, אומר: במנין - במנין שנים, שיהיה ראש בית-דין האחרון זקן מהראשון. (8) שם. (9) ביצה ה, ב. שהרי התורה אמרה (שמות יט, טו) "היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה", וממילא אני יודע, שלאחר שלשה ימים, כשקיבלו כבר את התורה הותרו בנשותיהם, ובכל זאת הוצרך הקב"ה להתיר להם בפירוש, ולומר: "לך אמור להם, שובו לכם לאהליכם" (דברים ה, כז), מכאן, שכל דבר הנאסר במנין "צריך מנין אחר להתירו", ואפילו בטל הטעם שבגללו נאסר מקודם. וסובר רבינו, שהכוונה למנין אחר גדול מהקודם (כסף-משנה). (10) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג. (11) שכבר ביאר רבינו בהקדמתו, שכל ראשי הישיבות היו עמם "בכל דור ודור אלפים ורבבות ששמעו מהם", וכן הוא מדיגש שם: "ואותם חכמים שהתקינו... או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא - הם כל חכמי ישראל או רובם".

ג. במה דברים אמורים¹²? בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סג לתורה, אלא כשאר¹³ דיגי תורה; אבל דברים שראו בית דין לגזר ולאסרן לעשות סג¹⁴, אם פשט אסורן בכל [ישראל] - אין בית דין גדול אחר יכול לעקרו ולהתירו, אפלו היה גדול מן הראשונים¹⁵.

(12) שבית-דין גדול מחבירו יכול לבטל גזירת בית-דין קודמו. (13) בדפוס וינציאה שי"א: בשאר. (14) גדר למשמרת, כגון איסור אכילת בשר עוף בחלב, שנגזר משום שלא יבוא לאכול אכילת בשר בהמה בחלב, כמבואר להלן ה"ט. (15) שהרי אמרו (ע"ז לו, א) "בפל, יכול לבטל בית-דין דברי ב"ד חבירו, חוץ משמונה-עשר דבר (שמונה-עשרה גזירות, שגזרו בית שמאי, והן נמיות בשבת יג, ב - יז, ב), שאפילו יבוא אליהו ובית-דינו אין שומעים לו", וסובר רבינו: חוץ משמונה-עשר דבר וכיוצא בהם, שנעשו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם" (לשון רבינו שם, ה"ג).

- ה. **בית דין שִׁנְרָאָה לִהְיוֹת לְגִזְרֵי גְזֵרָה** ²⁸ או **לְתִקְוָן** ¹
תִּקְנָה ²⁹ או **לְהַנְהִיג מִנְהַג** - **צָרִיקִין לְהַתְיַשֵּׁב בְּדִבְרֵי** ²
וְלִידַע תְּחִלָּה אִם רַב הַצָּבוֹר יְכוּלִין לַעֲמֹד בִּפְנֵי אוֹ ³
אִם אֵין יְכוּלִין לַעֲמֹד. וְלַעֲוֹלָם אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל ⁴
הַצָּבוֹר, אֲלָא אִם פֶּן רַב הַצָּבוֹר יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּהּ ³⁰.

(28) שיש בה משום סייג לתורה, כמו שאמרו (יבמות כא, א) "ושמרתם את משמרת" - עשו משמרת למשמרת, והחכמים קוראים לה: "גזירה" (מלשון רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, ד"ה "והחלק הרביעי"). (29) בדברים הנוהגים בין בני אדם שאין בהם תוספת במצוה ולא גרעון, או בדברים שהם תועלת לבני אדם בדברי תורה, וקראו אותם: "תקנות ומנהגות", מהן - בענין איסור והיתר; ומהן - בענין הממונות (לשון רבינו שם ד"ה "והחלק החמישי"). (30) ע"ז לו, א. שנאמר (מלאכי ג, ט) "במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו" - עד שהגוי כולו יוכל לעמוד בה, ובהוריות ג, ב אמרו בקשר לזה: רובו ככולו. ורש"י בע"ז שם מפרש: במארה אתם נארים - אתם מקבלים עליכם גזירה בארור ובקללה... ואח"כ אתם גוזלים אותי, שאתם נהנים מן הארורים.

- ו. **הָרִי שֶׁגִּזְרוּ בֵּית דִּין גְּזֵרָה, וְדָמוּ שָׂרֵב הִקְהֵל** ⁶
יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּהּ, וְאַחֲרֵי שֶׁגִּזְרוּהָ פִּקְקוּיָא ³¹ **הָעֵם בָּהּ** ⁷
וְלֹא פִּשְׁטָה בְּרַב הִקְהֵל - הָרִי זֶה בְּטִלָּה ³², **וְאֵין־** ⁸
רְשָׁאִין לִכְפֹּר אֶת הָעֵם לְלֶכֶת בָּהּ. ⁹

(31) זלזול, כמו: "שפפק בטהרת ידי" (עדויות פ"ה, מ"ו), ומפרש הרע"ב (וכן רש"י בברכות יט, א): שזלזל. (32) ירושלמי ע"ז פ"ב, ה"ח: "מקובל אני מרבי אלעזר ברבי צדוק, שכל גזירה שבית-דין גוזרים, ואין רוב ציבור מקבלים עליהם - אינה גזירה", ואינה צריכה שום בית-דין לבטלה (לחם-משנה).

- ז. **גִּזְרוּ וְדָמוּ שֶׁפִּשְׁטָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְעָמַד הַדָּבָר בֵּין** ¹⁰
שְׁנַיִם רִבּוֹת, וְלֹאֲחֵר זָמַן מְרַבֵּה עָמַד בֵּית דִּין אַחֵר ¹¹
וּבְדֶק בְּכָל יִשְׂרָאֵל וְרָאָה שָׂאִין אוֹתָהּ הַגְּזֵרָה פּוֹשְׁטָה ¹²
בְּכָל יִשְׂרָאֵל - יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְבָטֵל, וְאַפְלוּ הָיָה פְּחוֹת ¹³
מִבֵּית דִּין הָרִאשׁוֹן בְּחֻקָּהּ וּבִמְנִינָא ³³.

(33) שהרי רבי יהודה נשיאה (=נכדו של רבי) התיר שמן של גויים, למרות שגזרו עליו תלמידי שמאי והלל, שהיו גדולים ממנו, אלא מפני שבדק עליו, ומצא שלא פשט איסורו ברוב ישראל, נמנה עליו עם בית-דינו והתירוהו (ע"ז שם). נמצאת למד, שיש שלשה חילוקים בדבר, א) בית-דין שדרש באחת מן המדות ודן דין, ועמד בית-דין אחר ומצא טעם לסתרו - הרי זה סותר, ואפילו הוא פחות מבית-דין הראשון (לעיל ה"א), ב) אם גזר בית-דין או תיקן או הנהיג ופשט הדבר בכל ישראל, אין בית-דין אחר יכול לבטלו אלא-אם-כן היה גדול ממנו בחכמה ובמנין (לעיל ה"ב). ג) גזר בית-דין כדי לעשות סייג לתורה, ופשטה גזירתו בכל

בהם ולא שימות בהם", כיון שזהו הלימוד המיוחד על כך שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות, אבל לענין שבת לא כתב זאת הרמב"ם בלשון של לימוד אלא כהמשך ופירוש של הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם" כי אין הפשט שהשבת דחווה מפני פיקוח נפש אלא שמלכתחילה אין כל חיוב שבת במקום פיקוח נפש.

בסיבת ההבדל בדין פיקוח נפש בשבת ובכל המצוות, יש לומר - שהשבת היא אות בין הקב"ה ובין ישראל, וכפירש"י "אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה", ומכיון שה"אות הגדולה" שבין הקב"ה וישראל היא תוכנה של השביתה בשבת, אין היא מתקיימת כלל במקום פיקוח נפש של איש מישראל. זהו ההבדל בין הלימוד "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" ובין הלימוד "וחי בהם", כי ב"חלל עליו כו" מודגש שאמנם עכשיו יש כאן חילול שבת, והשבת היא דחווה אצל פיקוח נפש כמו כל המצוות, אבל בלימוד מ"וחי בהם" משמע שאין כאן כל חילול שבת כי זו לא נצטווה כלל במקום פיקוח נפש.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 138)

(16) שנאסרו משום סייג לתורה. (17) לציין, שזה רק לפי שעה ובאופן זמני. (18) בכת"י תימן: לעקן. (19) לא שיקבע הדבר הוראה לדורות. ומשמיענו רבינו, שאין אומרים בזה: "חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה". ראה כתובות פג, ב (כסף-משנה). (20) מכים - מלקות; ועונשים - עונש מיתה. (21) שלא מן התורה, כלשון רבינו לעיל ה' סנהדרין פכ"ד, ה"ד: "מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת אילן (=מקום גלוי), ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים (=שהיו מצוות בזויות בעיניהם) והביאוהו לבית-דין וסקלוהו", והכל משום סייג לתורה, כמבואר בסנהדרין מו, א. וראה רש"י בגיטין ס, א על הפסוק (תהלים קיט, קכו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שמפרש: "אם באה עת לעשות תקנה לשם שמים - הפרו דברי תורה לשעה הצריכה". (22) כגון להקריב קרבן בחוץ, שיש בו איסור 'עשה', שנאמר (דברים יב, יד) "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" - זו מצות-עשה להקריב בבית הבחירה בלבד, וגם איסור לא-תעשה שנאמר (שם, יג) "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", ו"השמר" - אינו אלא לא-תעשה (ראה ה' מעשה הקרבנות פ"ח ה"ב), ואליהו הנביא הקריב עולה בהר הכרמל, כדי להכחיש את נביאי הבעל, ובוה החזיר את ישראל למוטב והשיבם מעבודה-זרה (יבמות ז, ב. וסנהדרין ז, א) והשווה ה' יסודי התורה פ"ט, ה"ג. (23) שלקתה ידו בהרעתל דם. (24) כאילו כל המצוות הן גוף אחד, ומבטלים מקצתן לקיים את השאר (רדב"ז). (25) יומא פה, ב. (26) על החולה, לעשות לו כל צרכיו בשבת, שדחווה היא שבת אצל סכנת נפשות (הל' שבת פ"ב, ה"א). (27) "שאין משפטי

אלא רק את הפסוק מפרשת ראה, וצריך להבין טעם הדבר.

ובביאור ההבדל שביניהם, יש לומר: על איסור "בל תוסיף" שבפרשת ואתחנן, מפרש רש"י "כגון חמש פרשיות בתפילין... וחמש גדילים בציצית". ואילו על הפסוק בפרשת ראה, מפרש: "כגון חמש טוטפות בתפילין וארבע ברכות בברכת כהנים". כי חמש פרשיות בתפילין וחמש גדילים בציצית הם הוספה על המצוה עצמה, היינו על תרי"ג מצוות, שהרי רק ארבע פרשיות בתורה מדברים במצות תפילין, וכל המוסיף יוסיף פרשיה שאינה ממין המצוה - תפילין. וכן הוא בחמש גדילים בציצית, שהרי התורה ציוותה על ארבע ציציות לארבע כנפות הבגד, ולכן גדיל חמישי אינו ממין המצוה כלל.

אבל בפרשת ראה, חידשה התורה דין נוסף, שגם הוספה באותה מצוה גופא - אסורה, ולכן הביא רש"י הדוגמאות של חמש טוטפות וארבע ברכות בברכת כהנים, כי הטוטפות הם עניין לעצמן ולשם זיכרון (שהרי במדבר לא נאמרו עדיין פרשיות שמע והיה אם שמוע, ומכל-מקום הניחו התפילין עם שתי פרשיות בלבד, ושתי טוטפות ריקות - כי כאמור הן עניין לעצמן).

(עלפי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 138 הערה 8, ולקו"ש חלק ט' לפרשת ואתחנן)

(35) רשאי. (36) כמבואר לעיל פ"א ה"ג, ובפרק זה ה"ג. (37) כאמור לעיל ה"ד. (38) אפילו לפי שעה, בצורה האמורה להלן. (39) מדברי תורה. (40) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י תימן: תיבה זו איננה. (41) כלומר, אסור להוסיף ולומר שזה אסור מן התורה, אלא צריך לציין, שהוספה זו היא מדבריהם ואינה אלא גזירה משום סייג לתורה; וכן אסור להתיר דבר מן התורה ולבטלו לעולם, שהרי זה גורע ממצוות התורה, אלא מבטלו לפי שעה, כדי להחזיר רבים לדת, כפי שהשעה צריכה, ומדגיש בביטולו שזו הוראת שעה בלבד. (42) אפילו דברים שנאמרו למשה מסיני בעל-פה, אסור להוסיף עליהם ולגרוע מהם. והשווה דברי רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, ד"ה החלק הראשון: "ואין הפרש בין שיוסיף ויגרע על הפסוק, ובין שיוסיף ויגרע על הפירוש המקובל", וכן בפירושו לפרק "חלק" (הפרק העשירי בסנהדרין) בהקדמתו שם ב"יסוד התשיעי": "ועליה אין להוסיף, וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל-פה". והראב"ד חולק, ולדעתו אין איסור "בל תוסיף" אלא במצוות-עשה, כגון לולב ותפילין וציצית, בין לשעה בין לדורות, בין שקבע שהוא מן התורה, בין שלא קבע. וב"ספרי" פ' ראה, אות פב שנינו: "לא תוסף עליו - מנין שאין מוסיפים לא על הלולב (=יותר מארבעה מינים), ולא על הציצית (=יותר מארבעה חוטים), תלמוד-לומר לא תוסף עליו. ומנין שאין פוחתים מהם, תלמוד-לומר ולא תגרע ממנו". (43) חולין קטו, ב. (44) שם קיג, א: שנאמר "בחלב אמור" - יצא עוף שאין לו חלב אם, וכדעת רבי יוסי הגלילי שם. (45) מתורה שבעל-פה.

ישראל, אין שום בית-דין שבעולם יכול לעקרה ולהתירה (לעיל ה"ג), ואם נודע שלא פשטה הגזירה בכל ישראל, אפילו בית-דין שאינו גדול כראשון - יכול לבטלה (רדב"ז לעיל ה"ג).

ח. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִתִּיר שְׁנֵי דְּבָרִים - אֵל יִמְהַר לְהִתִּיר דְּבַר שְׁלִישִׁי.³⁴

(34) שהרי רבי יהודה נשיאה לא רצה להתיר פת של גויים, מפני שכבר התיר שני דברים, ולא רצה שיקראו לבית-דינו: "בית-דין המתיר" (ע"ז לז, א), וכן בירושלמי שם פ"ב, ה"ח: "כל בית-דין דשרו (=שמתירים) שלשה דברים, נקרא: בי דינא שריא", וראה עדויות פ"ח, מ"ד: "וקרו ליה אסי שריא".

ט. הוֹאִיל וַיֵּשׁ³⁵ לְבֵית דִּין לְגָזֹר וּלְאַסֹּר דְּבַר הַמִּתֵּר וַיַּעֲמֵד אֶסְרוֹ לְדוֹרוֹת³⁶, וְכֵן יֵשׁ לָהֶן לְהִתִּיר אֶסְרוֹ תוֹרָה³⁷ לְפִי שְׁעָה, מֵהוּ זֶה שֶׁהִזְהִירָה הַתּוֹרָה: לֹא תִסֶּף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ? שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי תוֹרָה³⁸ וְלֹא לְגָרַע מִהֶן³⁹ וּלְקַבֵּעַ הַדְּבָר לְעוֹלָם בְּדְבָר⁴⁰ שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה⁴¹, בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה⁴². כִּי־צָר? הֲרִי כְּתוּב בַּתּוֹרָה: לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּ⁴³, שְׁעָה הַכְּתוּב אֶסֶר לְבִשָּׁל וּלְאַכֹּל בֶּשָׂר בַּחֲלָב, בֵּין בֶּשָׂר בְּהֵמָה בֵּין בֶּשָׂר חֵיה; אֲבָל בֶּשָׂר הָעוֹף - מִתֵּר בַּחֲלָב מִן הַתּוֹרָה⁴⁴. אִם יָבוֹא בֵּית דִּין וַיִּתֵּיר בֶּשָׂר חֵיה בַּחֲלָב - הֲרִי זֶה גּוֹרֵעַ⁴⁵; וְאִם יֹאסֵר בֶּשָׂר הָעוֹף וַיֹּאמֶר שֶׁהוּא בְּכָלֵל הַגְּדִי וְהוּא אֶסְרוֹ מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי זֶה מוֹסִיף⁴⁶. אֲבָל אִם אָמַר: בֶּשָׂר הָעוֹף מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה, וְאִנּוּ נֹאסֵר אוֹתוֹ, וְנוֹדִיעַ לָעַם שֶׁהוּא גְּזוּרָה, שְׁלֹא יָבוֹא מִן הַדְּבָר חֻבָּה וַיֹּאמְרוּ: הָעוֹף מִתֵּר מִפְּנֵי שְׁלֹא נִתְפָּרַשׁ, כִּף הַחֵיה מִתֵּר מִתֵּר שֶׁהִי לֹא נִתְפָּרְשָׁה; וַיָּבוֹא אַחֵר לֹמַר: אֵף בֶּשָׂר בְּהֵמָה מִתֵּר, חוּץ מִן הָעוֹף⁴⁷; וַיָּבוֹא אַחֵר לֹמַר: אֵף בֶּשָׂר הָעוֹף מִתֵּר בַּחֲלָב פָּרָה אוֹ הַכֶּבֶשֶׂה, שְׁלֹא נֹאמַר אֵלָּא 'אִמּוֹ', שֶׁהִיא מִינּוּ; וַיָּבוֹא אַחֵר לֹמַר: אֵף בַּחֲלָב הָעוֹף שֶׁאִינָהּ אִמּוֹ מִתֵּר, שְׁלֹא נֹאמַר אֵלָּא 'אִמּוֹ'; לְפִיכָף נֹאסֵר כָּל בֶּשָׂר בַּחֲלָב, אֲפִלּוּ בֶּשָׂר עוֹף - אֵין זֶה מוֹסִיף, אֵלָּא עוֹשֶׂה סֵיג לַתּוֹרָה⁴⁸. וְכֵן כָּל כִּי־צָא בִּפְהֵי⁴⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו.. כו".

האיסור שלא להוסיף על מצוות התורה מוזכר פעמיים, האחד בפסוק הנ"ל בפרשת ראה (יג, א), והשני קודם לכן בפרשת ואתחנן (ד, ב) "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו כו".

הרמב"ם מזכיר איסור "בל תוסיף" שלוש פעמים: כאן, בהל' יסודי התורה רפ"ט, ובספר המצוות (ל"ת ש"ג ושי"ד), ובשלושת המקומות לא ציטט את הפסוק מפרשת ואתחנן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא זקן ממרא, ודאי זה יהרג, משום שיצא מן הכלל, כלומר מכלל ישראל... שאין זקן ממרא ההורס לחומת התורה... אלא אדם שהוא רואה דבריו יותר מדברי בית-דין הגדול, ולכן חייבתו תורה מיתה, לכבוד בית-דין ומעלתו, כמו שחייב המקלל אביו ואמו מיתה לכבוד אביו ואמו" וכו'.

- ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה 4
- [מורידין אותו] ולא מצליח. והרי הוא פשעא פל 5
האפיקורסין והאומרים אין תורה מן השמים 6
והמוסרין והמומרים. שפל אלו אינם בכלל 7
ישראל, ואין צריך לא עדים ולא התראה ולא 8
דננים, אלא כל ההורג אחד מהן - עשה מצוה 9
גדולה והסיר המכשול¹¹. 10

(6) לבור. (7) שאם היה בבור סולם, מסלקו ואינו מניחו לעלות בו (ע"ז כו, ב), והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"י. (8) אלא משה רבינו מפי עצמו אמרה. (9) שמסור ממון ישראל ליד גוי אנס, ראה הל' חובל ומזיק פ"ח ה"ט, והל' תשובה פ"ג ה"ב. (10) בדפוסים קדומים, וכן בכת"יד תימן: והמושומדים. והם שהחזיקו עצמם לעבור עבירה בזדון ולהכעיס, ונמצא כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלם, וכן החוזרים לדתי עובדי-כוכבים בשעה שגוזרים גזירה וידיק בהם (הל' תשובה פ"ג, ה"ט). (11) ע"ז שם. ובסנהדרין צט, א שנינו: "ואפילו אמר: כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה (=חסרות ויתרות), מקל-וחומר זה, מגזירה-שוה זו, זה הוא: כי דבר ה' בזה", והשווה שם למי שאומר: אין תורה מן השמים. ובהל' ע"ז פ"י ה"א, כתוב רבינו: "מצוה לאברם ביד, ולהורידם לבאר שחת מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה', כצדוק וביתוס ותלמידיהם, שם רשעים ירקב". וראה פירוש המשנה לרבינו חולין פ"א, מ"ב.

- ג. במה דברים אמורים? באיש שפטר בתורה שבעל 11
פה במחשבתו¹² ובדברים שנראו לו, והלך אחר 12
דעתו הקלה ואחר שרירות לבו¹³, וכופר בתורה 13
שבעל פה תחלה, כצדוק וביתוס¹⁴ וכן כל התועים 14
אחריו. אבל פני התועים האלה וכני בניהם, 15
שהדיחו אותם אבותם, ונולדו בין הקראים וגדלו 16
אותם על דעתם¹⁵ - הרי הוא פתינוק שנשבה ביניהם 17
וגדלוהו¹⁶, ואינו זריו לאחוז בדרכי המצות, שהרי 18
הוא פאנוס¹⁷. ואף על פי ששמע אחר קף [שהוא 19
יהודי, וראה היהודים ודתם - הרי הוא פאנוס, 20
שהרי גדלוהו על טעותם]. קף אלו שאמרנו, 21
האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו¹⁸. לפיכך 22
ראוי להחזירן בתשובה, ולמשכם בדברי שלום, עד 23
שיחזרו לאיתן התורה¹⁹. 24

(12) בהכרתו. (13) מלשון הכתוב דברים כט, יח. (14) שכפרו בתורה שבעל-פה, והם תלמידי אנטיגנוס איש סוכו, כמפורש באבות דרבי נתן פ"ה מ"ב, ראה הל' תשובה

(46) על תורה שבכתב. (47) שלא נאמרה בהמה אלא "גדי" בלבד. (48) וראוי להעיר, שבהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ד, כתוב רבינו: "וכן בשר חיה ועוף, בין בחלב חיה בין בחלב בהמה, אינו אסור באכילה מן התורה... ואסור באכילה מדברי סופרים" וכו'. הרי שהשווה דין חיה לדין עוף בחלב, ששניהם מותרים מן התורה, וכבר נאמרו בזה הרבה תירוצים (ראה רדב"ז וכסף-משנה). אולם המחזור שבהם, הוא דעת הרב מאיר אנשיכון, הובא ב"מרכבת המשנה", שתיבות: "וכן בשר חיה" אין שייכות להתחלת הלכה ד, אלא חוזרות אל סוף הלכה ג, וכוונת רבינו לומר: וכן בשר חיה, היא בכלל איסור אכילת בהמה בחלב, וה'סדר' טעה בקביעת הנקודה, וסימנה שלא במקומה. והלכה ד' צריכה להתחיל במלים: ועוף וכו'. דוגמה לזה, דברי רבינו בהל' אבות הטומאות פ"ב, ה"ז: "אחר שנגמר הכלי, מצרף מה שבתוכו" וכו' ושתי המלים הראשונות אין להן כל קשר עם המשפט הבא. אולם בכת"י נמצאות מלים אלה בסוף ההלכה הקודמת... "ועדיין הוא לח אחר שנגמר". ואח"כ מתחילה הלכה ז "הכלי מצרף" וכו'. ראה מבוא לצילום משנה-תורה דפוס רומי ר"מ - להרב י. ל. מימון עמ' 12. (49) כגון, אם יאמר אדם: אין איסור דם מן התורה אלא דם בהמה ועוף, ככתוב (ויקרא ז, כו) "וכל דם לא תאכלו... לעוף ולבהמה" ודם חיה מותר מן התורה - הרי זה גורע, כי חיה בכלל בהמה היא (הל' מאכלות אסורות פ"ו, ה"א), ואם יאמר: דם אדם אסור מן התורה, הרי זה מוסיף, שאין דם אדם אסור אלא מדברי סופרים, כמבואר שם ה"ב (רדב"ז). והשווה הקדמת פירוש המשנה לרבינו, בד"ה והמתנבא בשם... "החלק הראשון", שרבינו מדגים שם: "כגון שיאמר: הקב"ה אמר אלי כי הערלה היא שתי שנים, ואחר שתי שנים מותר לאכול הפירות הנטועים, או שיאמר: הקב"ה אמר אלי, שהערלה אסור לאכול אותה ארבע שנים, חלף מה שאמר הקב"ה: שלש שנים יהיה לכם ערלים (ויקרא יט, כג) וכדומה לו".

פרק שלישי

(1) איזה זקן ממרא וכיצד דנים אותו. מה בין אפיקורוס לזקן ממרא. ארבעה הרוגי בית דין שצריכים הכרזה.

- א. מי שאינו מודה בתורה שבעל פה² - אינו זקן 1
ממרא האומר בתורה³; אלא הרי זה בכלל 2
האפיקורסין⁴, [ומיתתו בכל אדם]⁵. 3

(2) פירוש המצוות, שלימדו הקב"ה למשה מסיני, והוא הנקרא: "מפי השמועה", כדברי רבינו לעיל פ"א, ה"ב. ובהקדמתו לספר זה, אומר רבינו: "ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה (שמות כד, יב), תורה - זו תורה שבכתב; והמצוה - זו פירושה... ומצוה זו - היא הנקראת תורה שבעל-פה". (3) דברים יז, יב. (4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: המינים. (5) בדפוס הנ"ל: ביד כל אדם. כלומר, אין צורך שבית-דין ידונו, אלא כל אחד מצווה להרגו, כמבואר להלן ה"ב. ורבינו בפירושו למשנה סנהדרין פ"א מ"ג, אומר: "האתה סובר, שיאמר אדם שדעתו ואמונתו, השניות, או דבר אחר... מכחיש למה שכתוב בתורה: ה' אלהינו ה' אחד, שנאמר אדם כזה אינו נהרג, או

13 שְׁהִיגֵעַ לְהוֹרָאָה סְמוּךְ בְּסִנְהֶדְרִין²⁹, וַיַּחֲלֵק עַל בֵּית
14 דִּין בְּדִבְרֵי שְׁזִדּוֹנוֹ כֶּרֶת וַשִּׁגְגָתוֹ חֲטָאת³⁰, או
15 בַּתְּפִלִּין³¹, וַיּוֹרֶה לַעֲשׂוֹת כְּהוֹרָאָתוֹ³² או יַעֲשֶׂה הוּא
16 עַל פִּי הוֹרָאָתוֹ³³, וַיַּחֲלֵק עֲלֵיהֶן וְהֵן יוֹשְׁבֵינִי בְּלִשְׁתִּי
17 הַגִּזִּית³⁴. אָבָל אִם הָיָה תִּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה³⁵
18 וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת - פְּטוּר³⁶. שְׁנֵאֲמַר: כִּי יִפְלֹא מִמֶּנּוּ
19 דָּבָר לְמַשְׁפָּט - מִי שֶׁלֹּא יִפְלֹא מִמֶּנּוּ³⁷ אֲלֹא דָבָר
20 מְפֹלֵא³⁸.

(28) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן, כתוב בכל מקום: ממרה
בה"א. ע"פ משקל הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר
ימרה את פיו". (29) שהוסמך ע"י הסנהדרין, כמבואר
לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ה, ש"התקינו שלא יהא אדם
נסמך אלא ברשות הנשיא". (30) או בדבר הגורם לידי
דבר, שחייבים על זדונו כרת וכו', כמבואר לקמן פ"ד ה"ב.
(31) שהורה להוסיף טוטפת חמישית בתפילין, ואע"פ שאין
בהן גורם לדבר שזדונו כרת וכו' - הרי זו "הלכה מפי
הקבלה", כלשון רבינו לקמן פ"ד ה"ג (סנהדרין פז, א. ופח,
ב). (32) שנאמר: "והאיש אשר יעשה בזדון" וגו' - אינו
חייב עד שיורה (שם פו, ב). (33) שם פח, ב. (34) שאם
מצאם חוץ למקומם והמרה עליהם - פטור, כמבואר להלן
ה"ז. (35) בדיעותיו בתורה, ולדעת רש"י שם פו, ב -
שעדיין לא מלאו לו ארבעים שנה. (36) שאין הוראתו
הוראה (שם וברש"י). (37) שלא נעלם. (38) קשה ועמוק,
אבל תלמיד שלא הגיע להוראה - הכל אצלו פלא (שם פז,
א), "כי יפלא - במופלא (= מומחה) שבבית-דין הכתוב
מדבר".

21 ו. הִיָּה חֶכֶם מְפֹלֵא שֶׁל בֵּית דִּין, וַיַּחֲלֵק, וַשִּׁנֵּה³⁹
22 וְלַמִּד לְאַחֲרֵים בְּדִבְרָיו, אָבָל לֹא הוֹרָה לַעֲשׂוֹת -
23 פְּטוּר. שְׁנֵאֲמַר: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן. לֹא
24 שְׁיֵאֲמַר בְּזִדּוֹן, אֲלֹא יוֹרֶה לַעֲשׂוֹת או יַעֲשֶׂה הוּא
25 בְּעֶצְמוֹ⁴⁰.

(39) וחזר, אחרי ששב מבית-דין הגדול לעירו. (40) שם פו,
ב. ופח, ב.

26 ז. מְצִאֵן⁴¹ חוץ לְמִקְוֵי⁴² וְהִמְרָה עֲלֵיהֶן - פְּטוּר⁴³.
27 שְׁנֵאֲמַר: וְקִמַּתְּ וְעִלִּיתָ אֶל הַמָּקוֹם - מְלַמֵּד, שֶׁהַמָּקוֹם
28 גוֹרֵם לוֹ מִיתָה. וְכָל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן שֶׁהֵן פְּטוּרִין
29 מִן הַמִּיתָה, יֵשׁ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל לְנִדּוֹתָם⁴⁴ וְלִהְפָּרִישָׁן
30 וְלִהְפֹּתָן⁴⁵ וְלִמְנָעַן מִלְּלַמֵּד⁴⁶, כִּפִּי מֶה שִׁירָא לָהֶן
31 שֶׁהַדָּבָר צָרִיךְ לָקֶךְ⁴⁷.

(41) את הסנהדרין, חברי בית-הדין הגדול. (42) מחוץ
ללשכת הגזית, שהיא מקום ישיבתם. (43) שם יד, ב
"מצאם אבית פגיו" וכו', והוא לפנים מחומת ירושלים.
ופירשו ה'תוספות' שם, שכל מקום שהוא מחוץ ללשכת
הגזית - נחשב: חוץ למקומם. (44) מרחיקים אותם מן
הקהל, ואין יושבים בארבע אמותיהם, כמבואר בהל' תלמוד
תורה פ"ז ה"ד. שהרי עקביא בן מהללאל חלק על
הסנהדרין, ומפני שלא הורה הלכה למעשה, לא הרגוהו,

פ"ג, ה"ח. ובפירוש המשנה אבות פ"א, מ"ג: אומר רבינו:
שכל אחד מהם אמר לסייעתו, שהוא מאמין בתורה וחולק
על הקבלה, ומאו יצאו הכתות הרעות, הנקראות במצרים:
"קראים", ואצל החכמים - צדוקים ובייתוסים, והם מפרשים
הפסוקים, כפי מה שיראה להם, ואינם שומעים לחכמים
כלל. (15) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: ונולדו במינות,
וגידלו אותם עליו. (16) שם: הרי הם כתינוק שנשבה לבין
הגויים, וגידלוהו הגויים על דתם שהוא אנוס. (17) ואינו
חייב אלא להביא חטאת אחת על כל עבירה ועבירה שעשה
(שבת סח, ב. והל' שגגות פ"ב, ה"ו). (18) דינם כאנוסים.
(19) לחזוק התורה ולתקפה. ובדפוסים קדומים, וכן בכת"י
תימן, נוסף כאן: ולא ימהר אדם להרגן. וכתב הרדב"ז:
נתכוון רבינו ללמד זכות על הקראים, אבל הנמצאים
בזמננו, אם אפשר בדינו להורידם, היה מצוה להורידם,
שהרי בכל יום אנו מחזירים אותם למוטב... והם מחרפים
ומגדפים את בעל הקבלה, ואין לדונם כאנוסים, אלא
ככופרים בתורה שבעל-פה. וראה בתשובותיו ח"ב סימן
תשצו. ובמוספנו "תשובות הרמב"ם" הבאנו תשובת רבינו
בענין זה.

1 ד. אָבָל זָקֵן מְמַרָּה הָאֲמֹר בְּתוֹרָה הוּא חֶכֶם אֶחָד
2 מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ קִבְּלָה²⁰ וְדִין וּמוֹרָה בְּדִבְרֵי
3 תוֹרָה כְּמוֹ שֶׁזִּדּוֹנוֹ וְיוֹרוֹ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל²¹, שְׁבָאֵת
4 לוֹ מִחֲלֻקַּת בְּדִין מִן הַדִּינִים עִם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְלֹא
5 חֲזַר לְדִבְרֵיהֶם, אֲלֹא חֲלַק עֲלֵיהֶם וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת
6 שֶׁלֹּא כְּהוֹרָאָתוֹ - גִּזְרָה עָלָיו תוֹרָה מִיָּתָה²². וּמִתּוֹדָה,
7 וַיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק לַעֲוֹלָם הַבָּא²³. אָף עַל פִּי שֶׁהוּא דִּין²⁴
8 וְהֵן דִּינִים, הוּא קִבְּלָה²⁵ וְהֵם קִבְּלוּ - הֲרִי תוֹרָה חֲלָקָה
9 לָהֶם כְּבוֹד²⁶. וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין לְמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹן
10 וְלִהְיֹתוֹ - אֵינֶן יְכוּלִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְבוּ מִחֲלּוֹקוֹת
11 בִּישְׂרָאֵל²⁷.

(20) שהוא מודה בתורה שבעל-פה ובקבלת החכמים איש
מפי איש עד למשה מסיני. (21) על-פי השמועה, ועל-פי
המדות שהתורה נדרשת בהן. (22) דברים יז, יב "ומת
האיש ההוא". (23) משנה בסנהדרין מג, ב: "שכן דרך כל
המומתין מתוודין, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא",
וראה לעיל הל' סנהדרין פ"ג, ה"א ובביאורנו שם. ולא
נתכוון רבינו אלא לומר, זקן ממרא יש לו חלק לעוה"ב,
אבל הכופר בתורה שבעל-פה אין לו חלק לעוה"ב (כסף-
משנה). וראה הל' תשובה פ"ג, ה"ו-ח. (24) בסברתו, לפי
אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן. (25) מרביותו מפי
השמועה. ואפילו הוא אומר מפי השמועה, והם אומרים כך
נראה בעינינו שהדין נותן - הרי זה חייב, כדברי רבינו לקמן
פ"ד ה"א, ע"פ סנהדרין פח, א וכרבי אלעזר. (26) ככתוב
(דברים יז, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
ושמאל". וכדברי רבינו בפירוש המשנה, הובאו לעיל
בביאורנו אות ד: "ולכן חייבתו תורה מיתה לכבוד בית-דין
ומעלתו" וכו'. (27) סנהדרין פח, ב. ובדפוס רומי, וכן
בכת"י תימן: מחלוקת בישראל.

12 ה. אֵין זָקֵן מְמַרָּא²⁸ חֵיב מִיתָה עַד שֶׁיֵּהָא חֶכֶם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא נידוהו בלבד, כדברי המשנה בעדיות פ"ה, מ"ו (סנהדרין פח, א). (45) ירושלמי יבמות פ"ב ה"ו, הלכו את יעקב איש כפר נבוריה, על שרצה להתיר למול בשבת בן אשה נכרית. (46) כדן המותרם "שאנינו שונה לאחרים" (הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ה). (47) ואם רצו למחול להם - הרשות בידם, שהרי רבי יהודה אמר: "חסד-ושלום שעקביא נתנדה" (עדיות פ"ה מ"ו), ולכאורה תמוה: וכי משוא פנים יש בדבר? אלא ודאי הדבר תלוי לפי ראות עיני בית-דין, שידע בעקביא שהוא צדיק גדול ולא ירבה מחלוקת, כמו שבאמת צויה לבנו לפני מותו: "בני, חזור בך בארבעה דברים שהייתי אומר" (שם, מ"ז) ולפיכך לא העמידו דבריהם על הדין (ר"צ חיות במאמרו "משפט ההוראה").

ח. וְכִיצַד דִּנְיָן זָקֵן מִמָּרָא? בַּעַת שְׁיִפְלֵא דְבָרָא וְיִזְרָה בּוֹ חֲכָם הַמַּגִּיעַ לְהוֹרָאָה, בֵּין בְּדָבָר שְׁרָאָה בְּעֵינֵינוּ⁴⁹ בֵּין בְּדָבָר שְׁקָבֵל מִרְבוּתָיו - הָרִי הוּא וְהַחֹלְקִין עִמּוֹ עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם, וּבָאִין לְבֵית דִּין שְׁעַל פֶּתַח הַר הַבֵּית⁵⁰. אוֹמְרִים לָהֶן בֵּית דִּין: כָּךְ הוּא הָדִין. אִם שָׁמַע וְקָבֵל⁵¹ - מוֹטָב; וְאִם לֹא - בָּאִין כָּלָן לְבֵית דִּין שְׁעַל פֶּתַח הָעֶזְרָה, וְאוֹמְרִים לָהֶם גַּם הֵם: כָּךְ הוּא הָדִין. אִם קָבֵל⁵² - יֵלְכוּ לָהֶן; וְאִם לֹא - כָּלָן בָּאִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל לְשִׁפְתַּת הַגְּזִית⁵³, שְׁמִשָּׁם תּוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵאמַר: מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ, וּבֵית דִּין אוֹמֵר לָהֶם: כָּךְ הוּא הָדִין, וְיוֹצֵאִין כָּלָן⁵⁴. חֲזַר זֶה הַחֲכָם לַעֲרִי וְשָׁנָה⁵⁵ וְלָמַד⁵⁶ כְּדָרְךָ שֶׁהוּא לְמוֹד - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵⁷. הוֹרָה לַעֲשׂוֹת אוֹ שְׁעָשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ - חֵיב מִיתָה, וְאִינוּ צְרִיךְ הַתְּרָאָה⁵⁸. אֶפְלוּ נָתַן טַעַם לְדַבְּרוֹ⁵⁹ - אֵין שׁוֹמְעִין⁶⁰. אֲלֵא בֵּינוּ שָׁבָאוּ עֲדִים שְׁעָשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ אוֹ שֶׁהוֹרָה לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת - גּוֹמְרִין דִּינוֹ לְמִיתָה בְּבֵית דִּין שְׁבַעֲרִי⁶¹, וְתוֹפְסִין אוֹתוֹ וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם לִירוּשָׁלַיִם. וְאֵין מְמַתִּין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שְׁבַעֲרִי, וְלֹא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׁעָא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁶², אֲלֵא מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם. וְעַד הָרָגֵל מְשַׁמְרִין אוֹתוֹ, וְחוֹנְקִין אוֹתוֹ בְּרָגֵל⁶³. שְׁנֵאמַר: וְכָל יִשְׂרָאֵל⁶⁴ יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ; מִכָּל שְׁצָרִיף הַכְּרִזָּה⁶⁵. וְאַרְבָּעָה צְרִיכִין הַכְּרִזָּה: זָקֵן מִמָּרָא, וְעֲדִים זֹמְמִין, וְהַמְּסִית⁶⁶, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵד⁶⁷; שְׁהָרִי כָּלָן נֶאֱמַר: יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ.

(48) ייעלם ויסתפק. (49) על-פי הסברה והיקשי ההגיוני. (50) מפורש לעיל פ"א, אות ל. (51) בכת"י תימן: וקיבל מהן. (52) בכת"י: קיבל. (53) שהיתה בנויה מאבנים מפוסלות מרובעות, לכבודם של הסנהדרין (מדות פ"ה, מ"ד. ובתויו"ט ובתפא"י שם). (54) משנה בסנהדרין פו, ב. (55) למד שנית. (56) בכת"י תימן: ולימד. וראה לעיל ה"ו: "ולמד לאחרים". (57) שהרי לא הורה לעשות, וכאמור לעיל ה"ו. (58) סנהדרין פח, ב. (59) לזכות עצמו ולהצלתו. (60) שם. (61) ככל המומתים, שגומרים

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) שאינו נעשה זקן ממרא עד שחלוק על חבריו בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שיגגתו חטאת. דברים המביאים לידי דבר שחייבים עליהם כרת, אפילו בדרך רחוקה, ואפילו אחר מאה דברים - חייב הזקן במחלוקתו בהם. שחייב הזקן החולק על מצוות תפילין, אפילו כשאינה מביאה לידי עונש כרת.

א. זֶה שְׁחָלַק עַל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּדָבָר שְׁחִיבִין עַל זִדּוֹנוֹ כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת², בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן אוֹסְרִים וְהוּא מְתִיר בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן מְתִירִין וְהוּא אוֹסֵר - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה³. אֶפְלוּ הוּא הָיָה אוֹמֵר מִפִּי הַקֶּבֶלָה, וְאָמַר: כָּךְ קָבֵלְתִּי מִרְבוּתִי, וְהֵן אוֹמְרִים: כָּךְ נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ שֶׁהָיָה נֹתֵן⁴, הוֹאִיל וְנִשְׂאָ וְנָתַן⁵ עֲלֵיהֶן בְּדָבָר, וְעָשָׂה אוֹ שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת - הָרִי זֶה חֵיב. וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם הֵם מוֹרִים מִפִּי הַקֶּבֶלָה⁶. וְכֵן אִם חָלַק עֲלֵיהֶם בְּגִזְרָה מִן הַגְּזֵרוֹת שְׁגָזְרוּ בְּדָבָר שִׁישׁ בְּשִׁגְגָתוֹ חֲטָאֵת וְזִדּוֹנוֹ כֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁהִתִּיר הַחֲמִצָּה⁷ בַּיּוֹם אֲרָבָעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בְּשָׁעָה שְׁשִׁית⁸, אוֹ אֶסְרוֹ בְּהִנָּאָה בְּשָׁעָה חֲמִישִׁית⁹ - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה¹⁰. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּזֶה.

(2) סנהדרין פו, א, כדברי רבי מאיר הלומד "גזירה שווה" דבר - דבר. נאמר כאן: "כי יפלא ממך דבר למשפט", ונאמר שם (ויקרא ד, יג) "ונעלם דבר מעיני הקהל" - מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שיגגתו חטאת אף

24 חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר אֵינִי לֹקֶה²⁵ - חוֹבְלִין הֵם
25 בּוֹ, וְחֵיבִין לְשִׁלְמִם²⁶, וְכָל שְׂטִיטל מִהֵן - פְּדִין נוֹטֵל;
26 וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר בֶּן מַלְקוֹת הוּא²⁷, כָּל שְׂטִיטל מִהֵן -
27 גִּזְל הוּא פְּדִיו, וְאֵם קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת²⁸.
28 וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעֶרְכֵּין²⁹ אוֹ בְּתַרְמִין³⁰, אִם זֶה חֵיב
29 לְתֵן אוֹ אֵינִי - הָרִי זֶה³¹ חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר
30 אֵינִי חֵיב לְתֵן, אִם לָקַחוּ מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה גִּזְל,
31 וְהַמְקַדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת³². וְכֵן אִם חָלַק
32 עָלֶיהֶן בְּפִדְיוֹן קָדָשִׁים, אִם נָפְדוּ אוֹ לֹא נָפְדוּ³³ - הָרִי
33 זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר אֵין זֶה פְּדִיוֹן, אִם
34 קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת³⁴. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ
35 בְּעֶרִיפַת הַעֲגֻלָּה³⁵, אִם אֶלּוּ חֵיבִין לְהֵבִיא אוֹ לֹא³⁶ -
36 הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר חֵיבִים לְהֵבִיא -
37 הָרִי הִיא אֶסְוִיָּה בְּהִנָּאָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בּוֹ³⁷ אִשָּׁה - אֵינָהּ
38 מְקַדְּשֶׁת³⁸. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעֶרְלָה³⁹. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ
39 בְּלֶקֶט שְׂכָחָהּ וּפָאָה, אִם זֶה לַעֲנִיִּים אוֹ לְבַעַל הַבֵּית⁴⁰
40 - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר לְבַעַל הַבֵּית -
41 הָרִי זֶה גִּזְל פִּיד הַעֲנִי, וְאִם קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ
42 מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן אִם חָלַק עָלֶיהֶן בְּאֵב מַאֲבוֹת הַטְּמֵאָה,
43 כְּגוֹן נִגְעֵי בְּשׂוֹר⁴¹ אוֹ נִגְעֵי בְּתִים⁴² אוֹ נִגְעֵי בְּגָדִים⁴³
44 - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר טְהוֹר - מִתֵּר
45 לְהַפְּסֵם בְּמִקְדָּשׁ וְלֹאֲכָל⁴⁴ קָדָשִׁים; וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר
46 טְמֵא, אִם נִכְנָס⁴⁵ אוֹ אֲכָל בְּמִזִּיד - עֲנוּשׁ פֶּרֶת,
47 וּבְשׂוֹגֵג - חֵיב חֲטָאָה. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּטִהַר מִצְרַע,
48 אִם יֵשׁ לָזֶה⁴⁶ טְהִירָה אוֹ אֵין לוֹ. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ
49 בְּהִשָּׁקָאָה סוּטָה, אִם זֶה צְרִיכָה לְשִׁתּוֹת אוֹ אֵינָהּ
50 צְרִיכָה⁴⁷ - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר
51 צְרִיכָה, אִם מֵת הַבַּעַל קָדָם שִׁתְשָׁתָה - הָרִי זֶה אֶסְוִיָּה
52 לִיבְמָה⁴⁸; וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר אֵינָהּ צְרִיכָה - מִתְּנִיבָמֶת.
53 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה - צְרִיכִין לְבַדֵּק וְלַחְקֹר אִם הִיָּתָה
54 מִחֻלָּקֶת זֶה מִבִּיָּאָה לִידֵי דָבָר זֶה, וְדָבָר זֶה מִבִּיָּא לִידֵי
55 דָּבָר שֵׁנִי, אִפְּלוּ אַחֵר מֵאָה דְּבָרִים, אִם יָבוֹא בְּסוּף
56 לְדָבָר שְׂדוּדוֹ פֶּרֶת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה, בֵּין שֶׁהִיָּה הַזָּקֵן
57 מְקַל וְהֵן מִתְּמִירִין בֵּין שֶׁהִיָּה הוּא מִתְּמִיר וְהֵן מְקַלִּין
58 - חֵיב⁴⁹.

(11) אסורה איסור ערווה, שהיא בכרת. (12) כגון, בתו מאנוסתו (=שכא על אשה דרך זנות, והוליד ממנה בת), שאין אסורה מפורש בתורה, אלא נלמדת בקל וחומר מבת בתו (סנהדרין עו, א). ואם חלק הזקן ואמר שאינה ערוה - הרי זה חייב (שם פז, ב), וראה הלכות איסורי ביאה פרק ב, הלכה ו). (13) כגון, שראתה דם ירוק, שהחכמים מטהרים (ראה הלכות איסורי ביאה פרק ה, הלכה ו), ועקביא בן מהללאל מטמא (שם פז, ב). (14) כגון, ששפעה דם מתוך שבועיים (לליתתה, שילדה נקבה) - לאחר שבועיים, שלא פסק מעיינה בתוך שבועיים - שהם ימי טומאת לידה לנקיבה, ונחלקו החכמים אם דם זה טהור, כשאר ימי טהור של יולדת נקבה, שהם שישים ושישה יום (ראה ויקרא יב,

כאן" וכו'. וראה להלן הלכה ג שגם על מצוות תפילין הוא נידון כזקן ממרא. (3) כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. (4) מצד הסברא והעיון העצמי. (5) דן והתווכח עימם. ובכתב יד תימן הנוסח: "הואיל וחלק עליהן". (6) שקבלתם עדיפה יותר (שם פח, א), והשווה לעיל פרק ג, הלכה ד. (7) אכילת חמץ. (8) וחכמים גזרו על החמץ שייאסר באכילה ובהנאה בשעה זו, כמבואר בהלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ט. (9) ולדעת חכמים אינו אסור אלא באכילה בלבד, כמבואר שם. (10) כיוון שעיקר איסור חמץ יש בו כרת (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה, גם גזירה זו מביאה לידי איסור כרת, שהרי אם יקדש אשה בחמץ בשעה שישית, לדברי חכמים אינה מקודשת כלל, ואם יבוא אחר ויקדשנה אחרי כן הרי זו מקודשת לשני, ולדברי הזקן החולק מקודשת היא לראשון, ואין קידושי השני תופסים בה כלל, נמצא שנחלקו באיסור ערווה, שהיא איסור כרת. וראה ברמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש ראשון, שחולק על רבינו בזה, ולדעתו אינו נעשה זקן ממרא, כשחולק על גזירה מדבריהם, אפילו אם היא מביאה לידי איסור עונש כרת. וכן אמרו (שבת מ, א) "האי מאן דעבר אדרבנן, שרי למקרייה עבריינא" (=מי שעבר על איסור דרבנן מותר לקרותו עברייני) - הרי שלא הזכירו אלא את זה, ולא אמרו שהוא נידון כזקן ממרא. אולם דברי רבינו מקורם בסנהדרין פז, א שאמרו שם: אם חלק עליהם בעיבור שנה, אם מעברים עד פורים או כל אדר, הרי זה חייב (ראה להלן הלכה ב), הרי שאפילו חלק עליהם בגזירה מן הגזירות - חייב (קריית מלך).

1 ב. אַחַד שֶׁנִּחְלְקוּ בְּדָבָר שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל
2 שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה, אוֹ שֶׁנִּחְלְקוּ בְּדָבָר הַמְּבִיא לִידֵי דָבָר
3 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. פִּיּוּצָא?
4 נִחְלְקוּ בְּאִשָּׁה זֶה אִם הִיא עֶרְוָה¹¹ אִם לֹא¹², אִם
5 מִרְאָה דָם זֶה מִטְמֵא בְּאִשָּׁה אוֹ לֹא¹³, אִם זֶה טְמֵאָה
6 לְדָה אוֹ לֹא¹⁴, אִם זֶה זָכָה אוֹ לֹא¹⁵, אִם חָלַב זֶה
7 אֶסְוִיר¹⁶ אוֹ מִתֵּר, וְכָל פִּיּוּצָא בָּאֵלוּ - הָרִי חוֹלֵק בְּדָבָר
8 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. וּבִצְד
9 דָּבָר הַמְּבִיא לִידֵי דָבָר שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל
10 שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה? כְּגוֹן שֶׁנִּחְלְקוּ בְּעֶבּוֹר שְׁנָה, אִם
11 מְעַבְרִים עַד הַפּוּרִים אוֹ בְּכָל אֶדָר - הָרִי זֶה חֵיב;
12 שֶׁזֶה מִבִּיָּא לִידֵי חֲמֵץ בְּפֶסַח¹⁷. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּדִין
13 מִדִּינֵי מְמוֹנוֹת אוֹ בְּמִנְיֵן הַדִּינִין¹⁸ שֶׁדִּינֵי דִינֵי מְמוֹנוֹת
14 - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי שֶׁל זֶה שְׂאוֹמֵר שְׁזָה
15 חֵיב לָזֶה, כָּל שְׂטִיטל מִמֶּנּוּ - פְּדִין נוֹטֵל, וְעַל פִּי בֵית
16 דִּין נוֹטֵל; וְלְדַבְּרֵי שֶׁל זֶה שְׂאוֹמֵר פְּטוּר, אוֹ שְׂאֹמֵר
17 שְׂאִין אֶלּוּ רְאוּיִין לְדוּן¹⁹, כָּל שְׂטִיטל²⁰ - גִּזְל הוּא
18 פְּדִיו, וְאִם קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת²¹; וְלְדַבְּרֵי
19 הָאוֹמֵר שְׁלוֹ נוֹטֵל²², הֵבֵא עָלֶיהָ בְּמִזִּיד - עֲנוּשׁ פֶּרֶת,
20 בְּשׂוֹגֵג - חֵיב חֲטָאָה²³; וְנִמְצָא הַדָּבָר מִבִּיָּא לִידֵי דָבָר
21 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. וְכֵן אִם
22 נִחְלְקוּ בְּדִינֵי מְכוּנוֹת, אִם זֶה חֵיב מַלְקוֹת אוֹ אֵינִי, אוֹ
23 שֶׁחָלַק בְּמִנְיֵן הַדִּינִים שְׁלוּקִין בְּפִגְיָהֶם²⁴ - הָרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

או הקרובה לו מחוטמו מביאה. (37) בכתב יד תימן: בה. (38) כמבואר בקידושין נו, ב (סנהדרין שם). (39) כגון, הנוטע עץ מאכל לצורך רבים, שלדעת החכמים חייב עץ זה בערלה, ופירותיו אסורים בהנאה כל שלוש השנים הראשונות לנטיעתו, ולדעת רבי יהודה עץ זה פטור מערלה (ערלה פרק א, משנה ב), נמצא המקדש בפירות ערלה של עץ זה, לדעת החכמים אינה מקודשת, ולרבי יהודה מקודשת. (40) כמו ששינו (פאה פרק ו, משנה ה) "שני עומרים - שכחה, ושלושה אינם שכחה (=ושייכים לבעל הבית); שני שיבולים לקט (=ושייך לעניים), ושלושה אינם לקט... ועל כולם בית שמאי אומרים שלושה - לעניים וארבעה - לבעל הבית; ופאה - נחלקו בה רבי ישמעאל וחכמים, אם לא הניח פאה בסוף שדהו לקצור, וטחן את התבואה ולשה, ולדעת רבי ישמעאל מפריש פאה מן העיסה ונותנה לעני, ולחכמים פטור מן הפאה, שכבר קנה העיסה בשינוי מעשה (סנהדרין פח, א). (41) נגעי אדם, שהם בעור בשרו, כגון שיש ספק אם בהרת קדמה לשיער לבן והוא טמא, או שקדם השיער לבן לבהרת וטהור - החכמים מטמאים, ורבי יהושע מטהר (שם פז, ב). (42) כגון, שנראו כשני גריסים בשני קירות הבית, שלחכמים - הבית טמא, ולרבי אלעזר ברבי שמעון, אין הבית טמא עד שייראה כשני גריסים על שתי אבנים, בשני כתלים בקרן זווית (שם). (43) כגון, שפרחה הצרעת בכל הבגד, שלדברי רבי נתן, הבגד טהור, ולחכמים בגד זה טמא (שם פח, א). (44) שהרי שני דברים נפרדים הם. (45) זה שיש בו הנגע, או שנכנס לבית המנוגע, או שנגע בבגד המנוגע. (46) שאין לו בוהן יד ובוהן רגל ואוזן ימנית, שלדעת החכמים אין לו טהרה עולמית, שאין על מה לתת את דם האשם והשמן (ראה ויקרא יד, יד"ז), ולדעת רבי אליעזר נותן לו על מקומו ויוצא (שם). ואם אין לו טהרה אסור לו להיכנס למקדש או לאכול מן הקדשים, שהרי טמא הוא. (47) כגון, שקינא לה בפני שני עדים; אל תסתרי עם פלוני, ובא עד אחד והעיד שהיא נסתרה עם אותו פלוני, לרבי אליעזר צריכה לשתות מי המרים, ואם לא שתתה, נאסרה על בעלה. ולרבי יהושע אינו משקה עד שיהיה גם שני עדים על הסתירה (שם פח, א). (48) כמבואר בסוטה ב, א. והכסף משנה מקשה, שבכל זאת אין סוטה זו אסורה על היבם באיסור כרת, אלא איסור לאו בלבד, וכנראה מדברי רבינו הלכות ייבום פרק ו, הלכה י"ט, שהיא "חולצת ואינה מתייבמת", ואילו היה דינה כדין ערוה ממש, הייתה פטורה גם מן החליצה, כמבואר שם בראש ההלכה. וב"מרכבת המשנה" מתרץ שבכל זאת יש כאן דבר המביא לידי חיוב כרת. שאם צריכה להתייבם, הרי היא ככל יבמה, שאין קידושי היבם גומרים בה, ואינה נעשית בהם אשת איש גמורה, עד שיבוא עליה, כמבואר בהלכות ייבום פרק ה, הלכה ב, ולפיכך אם בינתיים יקדשנה אחר מן השוק קידושי תופסים בה, ואם יבוא עליה אדם אחר, יתחייב כרת כבא על אשת איש, אבל לדברי האומר: אסורה להתייבם, אם יקדשנה היבם הרי זו מקודשת קידושין גמורים, שהרי אינה חסירה ייבום. ואף על פי שאסורה היא על היבם, בכל זאת קידושי תופסים בה, שאינה אסורה עליו אלא איסור לאו, כמבואר ביבמות יא, ב וב"מגיד

ה), או מכיוון שלא נסתם המעיין, בתוך השבועיים, הרי זה דם טמא, של מעיין "ימי לידה" (שם פז, ב וראה הלכות איסורי ביאה פרק ו, הלכה א ופרק ז, הלכה ז). (15) כגון "קשתה שלושה ימים (=שראתה דם שלושה ימים רצופים מחמת קישוי לידה) בתוך אחד עשר יום (=ימי זיבה), ושפתה מעת לעת (=נחה מעת לעת מחבלי לידה), וילדה, הרי זו יולדת בזוב (שהוברר הדבר, שאותו דם שראתה לא היה מקושי הלידה, אלא דם זיבה), רבי יהושע אומר: לילה ויום כלילי שבת ויומו" שאפילו שפתה מעת לעת טהורה היא, עד שתשפות לילה שלם ואחרי כן יום שלם כשבת (גדה פרק ד, משנה ד). ואם נחלקו החכמים והזקן בזה, אם היא טמאה זבה או לא, הרי זה חייב (סנהדרין פז, ב). (16) כגון, חלב שעל הקיבה, עקום כמו קשת, שלרבי ישמעאל חייבים עליו כרת, ולרבי עקיבא אינו אלא אסור, אבל אין ענושים עליו כרת (חולין מט, ב והלכות מאכלות אסורות פרק ז, הלכה ו), ואם נחלקו בו החכמים והזקן הרי הוא חייב, שהרי איסור חלב יש בו כרת. ואפילו הזקן יחמיר הרי הוא חייב, כמבואר בדברי רבינו סוף הלכה זו. (17) שאם בית הדין מורה לעבר כל אדר, נמצא שצריך לעבר שנה זו, להוסיף בה אדר שני, וחודש ניסן יחול באיחור של שלושים יום, ואז יתקיים חג הפסח. ולדברי הזקן לא יעברו השנה, כיוון שלא עיברה עד פורים, נמצא יעשו הפסח בחודש הבא, ובחודש שלאחריו כבר יהיה אייר, ויאכלו בו חמץ, בעוד שלדעת בית הדין חל אז הפסח (סנהדרין פז, א). (18) כמה צריך להיות ההרכב של בית הדין, שני דיינים או שלושה. (19) הואיל ואינם אלא שניים, ואין בית דין פחות משלושה. (20) התובע. (21) שהמקדש בגזל אינה מקודשת (קידושין נב, א). (22) בדפוס וילנא; שלא נטל, והיא טעות גלויה. (23) שמקודשת היא, והרי היא אשת איש (סנהדרין פז, ב). (24) אם שלושה הם, או עשרים ושלושה, ככל דיני נפשות (ראה סנהדרין י, א). (25) שאינו חייב מלקות. (26) כשאר חובל בחבירו שחייב לשלם לו חמישה דברים (בבא קמא פג, ב). (27) שבית דין של שלושה דין דיני מכות. (28) סנהדרין פז, ב. (29) כגון, שהעריך תינוק שהוא פחות מבן חודש, שאין לו עדיין ערך, ואינו נותן כלום, אולם רבי מאיר אומר: נותן דמיו, כמו שהוא נמכר בשוק, שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, והוא יודע שאין ערך לפחות מבן חודש, וגמר והחליט לשם דמים (שם פח, א). (30) שאמר נכסי אלה הם חרם, וסתם דבריו, ולא פירש אם לבדק הבית או לכהנים. שאם זה שייך לכהן הרי הוא ממונו, ויכול לקדש בו אשה, ואם זה לבדק הבית אין הכהן יכול לקדש בו אשה, שאין זה ממונו. (31) זקן ממרא זה. (32) סנהדרין שם. (33) שלדעת רבי אליעזר בן יעקב אין דברי הקדש נפדים בפחות מעשרה שמאים השמים את ערך החפץ הנפדה, ולדעת החכמים מספיקים שלושה שמאים, ראה שם יד, ב. (34) שהמקדש בהקדש במזיד אינה מקודשת, כמבואר בהלכות אישות פרק ה, הלכה ג (סנהדרין שם). (35) שמביאים על מציאת חלל, ולא נודע מי היכהו (ראה דברים כא, א-ג). (36) שנחלקו מאיזה מקום בגוף מודדים אל העיר הקרובה אל החלל (=ההורג), אם מטבורו, או מחוטמו, אם העיר הקרובה אל החלל מטבורו מביאה עגלה,

בברייתא שם האומר: "אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת" וכו', אלא שהוא מוסיף עליו גם "מצוות תפילין", למרות שאין בה כרת, ואינה אלא מצוות עשה בלבד (כסף משנה ורדב"ז). (58) שאמר להוסיף מין חמישי על ארבעה מינים שבלולב. (59) להוסיף חוט תשיעי על שמונת החוטים שבציצית. (60) וכבר נתבאר בהלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ו, ששני לטומאה שנכנס למקדש, אינו חייב כרת, נמצא שאין בדבר זה חיוב כרת. (61) אבל מכים ועונשים אותו כפי ראות עיני בית דין הגדול, כמבואר לעיל פרק ג, הלכה ז.

פרק חמישי

(1) דיני המקלל אביו ואמו והמכה אותם. רופא מנתח מהו שיטפל בניתוח הוריו. ההבדל בין גר לעבד ביחס לכיבוד הוריו. היו הוריו רשעים ונגמר דינם להריגה, אם מותר לבן להרגם או לקללם. אב שנתחייב שבועה לבנו, המותר לבן להשביעו בשבועת האלה. דין גאולת דם האח מהאב הרוצח.

- 14 א. המקלל אביו ואמו - נסקל; שנאמר: אביו ואמו
- 15 קלל, דמיו בו². ואחד המקלל בתיבתו או לאחר
- 16 מיתתו - הרי זה נסקל³. וצריך עדים⁴ והתראה,
- 17 פשאר כל מחייב מיתות בית דין⁵. ואחד האיש
- 18 ואחד האשה⁶, וכן הטמטום והאנדרוגינוס⁷. והוא
- 19 שיהיה גדולים⁸ שהגיעו לכלל הענישין.

(2) ונאמר להלן (שם, כז) "באבן ירגמו אותם, דמיהם בם" - מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה (סנהדרין סו, א). וכתב הרדב"ז: החמיר הכתוב במקלל יותר מן המכה, שאינו אלא בחנק (ראה להלן ה"ה), משום שיש בו שתיים רעות: קלון אביו ואמו, וגם הוצאת שם שמים לבטלה (שאין המקלל חייב עד שיקלל בשם משמות ה', להלן ה"ב), והדבר ידוע שהסקילה חמורה מהחנק. (3) שנאמר: אביו ואמו קלל, שהוא מיותר, שהרי כבר כתוב בראש הפסוק: "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" וגו' - לרבות לאחר מיתה (שם פה, ב). אבל המכה אביו ואמו לאחר מיתתם - פטור, כמבואר להלן ה"ה. וב"ספר חסידים" אות תקעו, מנמק: כי הקללה מועילה, שיש היזק לאב לנשמתו, מה שאין כן בהכאה. כי ההכאה אינה אלא מכה גופנית, ולאחר המוות אין הגוף מרגיש בזה, אבל הקללה היא צער רוחני, והרוח קיימת גם לאחר המיתה (מהר"ל). (4) שלא תאמר: הקללה מצויה לרוב בבית ההורים, ואין שם עדים כשרים להעיד בו, ואם כן יתחייב גם בלא עדים, וכן הוצרך רבינו להשמיענו דין זה גם במכה אביו ואמו (להלן ה"א), הכל מאותו הטעם (כסף-משנה). (5) בניגוד לזקן ממרא, השנוי לעיל פ"ג ה"ח, ש"אינו צריך התראה". (6) שלא תאמר: "איש" כתוב בפרשה, להוציא את האשה, תלמוד לומר: "איש איש" - לרבות האשה, שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (סנהדרין סו, ט וב'תוספות' שם ד"ה לרבות). (7) שהם ספק זכר ספק נקבה, ואע"פ שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא - בכל זאת חייב (שם). (8) בני שלש-עשרה שנה שהביאו שתי שערות.

משנה" הלכות ייבום פרק ו, הלכה י"ט, ומעתה אם יקדשנה שני אינה מקודשת לו, שהרי אשת-איש גמורה היא, ואין קידושין תופסים באשת-איש ואם יבוא עליה אחר: בחיי היבם - ענוש כרת, לאחר מותו - פטור מכלום, שיש לה דין פנוייה, הואיל וקידושי השני מן השוק לא תפסו בה כלל. (49) כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ותיעשה תורה כשתי תורות (רדב"ז). והשווה לעיל פרק ג, הלכה ד "הרי התורה חלקה להם כבוד".

- 1 ג. ואם לא תביא המחלקת לידי כף⁵⁰ - הרי זה
- 2 פטור. חוץ ממצות תפילין בלבד⁵¹. פיצד? הורה
- 3 להוסיף טוטפת חמישית⁵² בתפילין ויעשה⁵³ חמש
- 4 טוטפות - הרי זה חיב. והוא שיעשה בתחלה
- 5 ארבעה בתים להלכתו זה⁵⁴, ויביא חמישית וידבק
- 6 בחיצון; שהבית החיצון שאינו רואה את האויר⁵⁵ -
- 7 תמיד⁵⁶ פסול. וחייב זקן ממרא על דבר זה - הלכה
- 8 מפי הקבלה⁵⁷. אבל אם נחלקו בשיאר מצות, כגון
- 9 שחלק בדבר מדברי לולב⁵⁸ או ציצית⁵⁹ או שופר,
- 10 זה אומר פסול, וזה אומר פשר, זה אומר יצא ירי
- 11 חובתו, וזה אומר לא יצא, זה אומר טהור, וזה
- 12 אומר שני לטמאה⁶⁰ - הרי זה פטור מן המיתה⁶¹.
- 13 וכן כל פיוצא בזה.

(50) לידי דבר שחייבים על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת. (51) למרות שהיא מצוות עשה בלבד, ואין בה דבר הגורם לידי כרת וכו'. (52) בית חמישי בתפילה של ראש, שדינה רק ארבעה בתים, ובהם ארבע פרשיות של תפילין, פרשה אחת בכל בית. טוטפת - לשון דיבור מגזרת: "והטף אל דרום" (יחזקאל כא, ב), שהרואה אותן קשורות בין העיניים יזכור הנס וידבר בו (רש"י לשמות יג, טז). והרמב"ן שם מפרש, שרבותינו קוראים לדבר המונח בראש: טוטפת, והם היו בעלי הלשון שמדברים בו ומהם ראוי לקבלו. וראה בתוספות למנחות לד, ב דיבור המתחיל לטטפת. (53) או שהוא בעצמו עשה, ראה לעיל פרק ג, הלכה ו. (54) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן תיבה זו איננה. (55) כגון, זה שהוסיף בצידו דבר אחר, המסתירו מפני האויר שבחוץ. (56) בכתב יד תימן תיבה זו איננה. (57) שכל עניין ראיית הבית את האויר החיצון, אינו מפורש בתורה, ואינו אלא מפי הקבלה (סנהדרין פט, א). ושם פה, ב אמר: "אינו חייב אלא על דבר, שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף (=על מה שפירשו חכמים) ואם הוסיף גורע (פסל את הראשון בתוספתו), ואין לנו אלא תפילין" וכו', כלומר מצוות תפילין עיקרה כתוב בתורה, אבל לא נתפרשה לנו אלא על ידי הסופרים, שהכוונה לארבעה בתים ובהם ארבע פרשיות, ואם יוסיף עליהם בית חמישי אחרי שנעשו כבר בהכשר - פסול. אבל אם עשה מתחילה תפילה של ראש בת חמישה בתים אין זה "מוסיף וגורע" אלא גרועה ועומדת היא מתחילתה שלא נעשית בהכשר. וכל השיטה הזאת היא כרבי יהודה האומר שם פז, א: "על דבר שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים" וסובר רבינו שהוא מודה לדברי רבי מאיר קודמו

- 17) שלא הרגם נפש אלא עשה בהם חבורה בלבד.
18) וכל מיתה האמורה בתורה סתם - אינה אלא חנק (סנהדרין פד, ב). ואם הרגו נפש, חייב מיתת סייף, שהיא חמורה מחנק, שאין זה גרוע משאר הורג את חבריו שחייב סייף (מכות ח, ב). וראה סנהדרין שם. 19) ראה לעיל בביאורנו אות ג. 20) הכל כדיני המקלל, המבוארים לעיל הלכה א. וסובר רבינו: "מקשינן (=משווים ומדמים) הכאה למקלל (שם פה, ב). 21) שאינו אלא באיסור לאו, כמבואר בהלכות חובל פרק ה, הלכה א. וראה לעיל הל' סנהדרין פ"ט ה"ד, אות קלא. 22) שאין חבורה במכה לאחר מיתה (שם פה, ב).
- 19 **ו. מי שהכה את אביו על אָזְנוֹ וְחִרְשׁוֹ - חֵיִבּ**
20 **וְנִהְרָג. שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיַעֲשֶׂה חֵרֶשׁ בְּלֹא חֲבוּרָה, אֵלָּא**
21 **יֵצֵאת טַפַּת דָּם בְּפָנָיו**²⁴ **בְּאֵזֶן וְנִתְחַרֵּשׁ.**
- 23) מיתת חנק. 24) בבא"קמא פו, א. ובכת"י תימן, וכן בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: אפילו טיפת דם יצאת בפנים וכו'.
- 22 **ז. הַמְקִיז דָּם לְאָבִיו**²⁵, **אוֹ שֶׁהִיָּה רֹפֵא וְחִתָּף לוֹ**
23 **בְּשׂוֹר אוֹ אָבֵר - פְּטוּר**²⁶. **אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר,**
24 **לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה. אוֹ לְהוֹצִיא סִלּוֹן**²⁷ **מִבְּשָׂר אָבִיו**
25 **אוֹ אָמוֹ - לֹא יוֹצִיא, שְׂמָא יַעֲשֶׂה חֲבוּרָה**²⁸. **בְּמָה**
26 **דְּבָרִים אֲמֻרִים? כְּשִׁשׁ שָׁם אַחֵר לַעֲשׂוֹת; אֲבָל אִם**
27 **אֵין שָׁם מִי שְׂיַעֲשֶׂה אֵלָּא הוּא, וְהָרִי הֵן מַצְטַעְרִין -**
28 **הָרִי זֶה מְקִיז וְחִתָּף כְּפִי מִה שְׂיַרְשֶׁהוּ**²⁹ **לַעֲשׂוֹת.**
- 25) לרפואה. 26) סנהדרין פד, ב. שנאמר (ויקרא כד, כא): "ומכה בהמה ישלמנה, ומכה אדם יומת" - מה מכה בהמה לרפואה - פטור (=מן התשלומין, שהרי לא הויקה), אף מכה אדם לרפואה - פטור. 27) קוץ. 28) והרי זה שוגג באיסור חנק (שם). 29) האב, ובדפוסים קדומים: מה שירשוהו. והכוונה, לרשות ההורים.
- 29 **ח. אֲזַהְרָה שֶׁל מִפֶּה אָבִיו מִנִּין? עֲנֹשׁ שְׂמַעְנִי,**
30 **אֲזַהְרָה לֹא שְׂמַעְנִי. הוֹאִיל וְהוּא מְזַהֵר שְׂלֹא לְהַפּוֹת**
31 **אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל**³⁰ **- הָרִי אָבִיו וְאָמוֹ בְּכָלֵל**³¹.
- 30) שנאמר (דברים כה, ג) "ארבעים יכנו לא יוסיף, פן יוסיף" וגו', ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציוה הכתוב שלא להכותו על רשעו, קל-וחומר לשאר כל האדם, כלשון רבינו בהל' סנהדרין פט"ז, ה"ב. 31) מכילתא לשמות כא, טו. ונזכרה בסנהדרין פה, א וכפירוש רש"י שם. וכתב ה"חנין" מצוה סט: "מה שאמרו רבותינו: עונש שמענו, אזהרה מנין? הענין הוא, שאם לא תבוא לנו בדבר מניעת האל, אלא העושה דבר פלוני יענש בכך, היה משמע שיש רשות ביד כל הרוצה לקבל העונש... לעבור על המצוה... ויחזור דבר המצוה כגון מקח וממכר, כלומר: הרוצה לעשות דבר פלוני, יתן כך וכך ויעשהו... ואין הכוונה על המצוה בכך, אלא האל לטובתנו מנענו בדברים, והודיענו בקצתם העונש המגיע לנו, מלבד העברת רצונו, שהיא קשה מן הכל" וכו'.
- 32 **ט. שְׂתוּקִי**³² **- חֵיִבּ עַל אָמוֹ, וְאֵינוֹ חֵיִבּ עַל אָבִיו**³³.
- ב. אֵינוֹ חֵיִבּ סְקִילָה עַד שְׂיִקְלָלֵם בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמֹת
הַמִּיִּחְדִּין⁹; אֲבָל אִם קָלָלֵם בְּכַנּוּי¹⁰ - פְּטוּר מִן
הַסְקִילָה¹¹, וְלוֹקָה בְּדֶרֶךְ שְׁלוֹקָה עַל קָלָלַת כָּל אָדָם
כְּשֶׁר מִיִּשְׂרָאֵל¹².
- 9) המיוחדים בזה, שאסור למחקם. ושבעה שמות הם: "השם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואל-, אלוה, ואלהים, ואהיה, ושדי וצבאות", כדברי רבינו בהל' סודי התורה פ"ו, ה"ב. 10) תארי כבוד שמכנים בהם את ה', כגון: חנון ורחום, ארך אפים, וכדומה. השווה הל' שבועות פ"ב, ה"ב. 11) משנה בסנהדרין סו, א. וכדעת החכמים, שנאמר (ויקרא כד, טז) "ונקוב שם ה'... בנקבו שם יומת", "מה תלמוד- לומר "שם"? (היה לו לכתוב: בנקבו יומת), לימד על מקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקלל בשם". 12) כמבואר לעיל הל' סנהדרין פכ"ו, ה"ג. ומקורו בשבועות לה, א "המקלל עצמו וחבירו, בכלן עובר בלא-תעשה", וכן בירושלמי שם פ"ד, ה"י.
- 5 **ג. וְכֵן הַמְקַלֵּל אָבִי אָבִיו וְאָבִי אָמוֹ - הָרִי זֶה בְּמַקְלָל**
6 **אֶחָד מִשְׂאֵר הַקֵּהֶל**¹³.
- 13) שאינו נסקל אלא לוקה בלבד. ומקורו ב"תורת כהנים" פרשת קדושים פ"ט "כי יקלל את אביו - ולא את אבי אביו; ואת אמו - ולא את אבי אמו".
- 7 **ד. אֲזַהְרָה שֶׁל מְקַלֵּל אָבִיו וְאָמוֹ מִנִּין? עֲנֹשׁ**
8 **שְׂמַעְנִי בְּפִרוּשׁ, אֲבָל הָאֲזַהְרָה הָרִי הִיא בְּכָלֵל לֹא**
9 **תְּקַלֵּל חֵרֶשׁ**¹⁵. **הוֹאִיל וְהוּא מְזַהֵר שְׂלֹא לְקַלֵּל אָדָם**
10 **מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי אָבִיו בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל**¹⁶.
- 14) והלא אין עונשים אלא-אם-כן מזהירין, כמבואר בסנהדרין נו, ב. 15) ואין לדחות, ששונה חרש שחרשותו ושפלותו גרמו לו, שלא לקללו ולצערו יותר מדאי, שהרי בשבועות לו, א למדו אזהרה למקלל את חבריו שהוא לוקה מ"לא תקלל חרש" - הרי שכוונת הכתוב לומר, שאפילו חרש זה "שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו", כלשון רבינו לעיל הל' סנהדרין פכ"ו, ה"א, וכביאורנו שם. 16) וכן שנינו ב"תורת כהנים" לפרשת קדושים פ"ג "לא תקלל חרש, אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם? תלמוד-לומר: ונשיא בעמך לא תאור, א"כ למה נאמר חרש, מה חרש מיוחד שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים", וראה במכילתא לשמות פכ"ב, כז: "שאר כל אדם מנין? תלמוד-לומר: בעמך לא תאור", והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ו, ה"ב.
- 11 **ה. הַמִּפְּהָ אָבִיו וְאָמוֹ**¹⁷ **- מִיתָתוֹ בְּחֻנָּק; שְׂנֵאֲמַר:**
12 **מִפֶּה אָבִיו וְאָמוֹ מוֹת יוֹמֶת**¹⁸. **וְצָרִיךְ עֲדִים**¹⁹
13 **וְהַתְּרָאָה, כְּשֶׁאֵר כָּל מַחֲיִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין**²⁰. **וְאֶחָד**
14 **הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, וְכֵן הַשְּׂמֹטִים וְאֲנָדְרוֹגִינֹס.**
15 **וְהוּא שְׂנִיגֵיעוֹ לְכָלֵל עֲנֻשִׁין. אֵינוֹ חֵיִבּ חֻנָּק עַד**
16 **שְׂיַעֲשֶׂה בִּהֵן חֲבוּרָה; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה בִּהֵן חֲבוּרָה**
17 **- הָרִי זֶה בְּמִפֶּה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל**²¹. **וְהַמִּפְּהָ אוֹתָן**
18 **לְאַחֵר מִיתָה - פְּטוּר**²².

בגרים. (45) כבימי גיותו, שעליו לנהוג בכבודו, כמו שאמרו ב'מדרש רבה' (לך-לך פל"ט): "אמר לו הקב"ה (=לאברהם), לך אני פוטרך מכיבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם". (46) עבד כנעני. (47) אינו מתייחס אחר אביו. (48) כמו שאמרו (יבמות סב, א) "הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחוס), דכתיב: שבו לכם פה עם החמור - עם הדומה לחמור". והשווה הל' אישות פט"ו, ה"ו: "שהעבד אין לו יחוס". (49) האב והבן ונתגייירו, הרי הם כ"קטן שנולד", שאין כל יחס קרבה ביניהם. וב"אור שמח" הביא ראיה לזה, ממה שאמרו (יבמות זט, א) "יש מוכר את אביו להגבות אמו כתובתה, כיצד? ישראל לקח עבד ושפחה מן השוק ולהם בן, ושחרר את השפחה ונשאה, ועמד וכתב כל נכסיו לבנה - נמצא זה (=הבן) מוכר את אביו להגבות לאמו כתובתה" - הרי שמותר לו לבזותו.

יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים ועובדי עברות, אפילו נגמר דינן להריגה והם יוצאים להרג - אסור להכותן ולקללם⁵⁰. ואם קלל או חבל בהן - פטור⁵¹. ואם עשו תשובה - הרי זה חיב, ונהרג עליהן, אף על פי שהרי הן יוצאות למיתה⁵². במה דברים אמורים? בבנו; אבל אחר שפא והכהו וקללו אחר שנגמר דינו, אף על פי שעשה תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה⁵³. ואם בישו - חיב בקנס המביש⁵⁴.

(50) כמו שאמרו (סנהדרין פה, ב): "אין הבן נעשה שליח (שמש בית-דין) לאביו להכותו ולקללו", וכמבואר בסמוך ה"ג. ובזוהר פרשת ויצא קסד, ב מצינו, שרחל אמנו נענשה על שציערה את לבן אביה בלקחה ממנו את התרפים, למרות שנתכוונה להפרישו מעבודת אלילים, ולכן מתה ולא זכתה לגדל את בנימין בנה (שירי ברכה ליו"ד סי' רמא סעיף ד). (51) סנהדרין שם עמ' א, שנאמר (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" - בעושה מעשה עמך, וזה שעובר עבירה - אינו עושה מעשה עמך, ומדמים הכאתו לקללתו. כשם שבקללתו - פטור, כך בהכאתו. (52) אין זה גרוע ממקלל אביו לאחר מותו שהוא חיב. ואע"פ שהמכה אביו לאחר מיתתו פטור - אין זה אלא משום שאינו חיב עד שיעשה בו חבורה, ולאחר מיתה אין חבורה, אבל זה חי הוא אלא שסופו למות (רש"י שם עמ' ב). (53) והתורה אמרה: "ונשיא בעמך" - במקויים שבעמך, שראוי להתקיים, ולא זה שנגמר דינו (שם וברש"י). והשווה לקמן פ"ו, ה"ט: "שכל מי שנגמר דינו, הרי הוא כהרוג ואין לו דם". (54) בקנס שחייב כל מבייש לפי גודל הבושה. וכוונת רבינו שהמבייש חיב לתת הקנס לבנים היורשים, שהרי גרם להם בושה בביישו את אביהם, וכמו שאמרו (סנהדרין פה, א) "ביישו ישן ומת (=תוך שנתו) חיב", שהרי נתביישו בניו, והוא-הדין כאן. אלא שבהל' חובל ומזיק פ"ג ה"ג, כותב רבינו: "ואם מת בתוך שנתו ולא הקיץ ולא הרגיש בזה שביישו, אין גובים בושת זו מן המבייש, ואם תפסו היורשים אין מוציאים מידם", משום שזאת היא בעיא שלא נפשטה בבבא-קמא פו, ב. ומספק אין גובים בושת זו, וזהו שהרגיש רבינו כאן: חיב בקנס

1 אף על פי שנבדקה³⁴ אמו ואמרה: בן פלוני הוא³⁵
2 - אינו נסקל או נחנק על פיה³⁶. אבל בנו מן
3 השפחה ומן העובדת פוכבים - אינו חיב לא על
4 אביו ולא על אמו³⁷. וכן גר שהורת³⁸ שלא
5 בקדשה³⁹, אף על פי שלדתו בקדשה⁴⁰ - אינו חיב
6 על מפת אביו וקללתו⁴¹.

(32) שנולד לאמו הפנויה, שנתעברה בזנות, ואינו ידוע מיהו אביו, כלשון רבינו בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"ב: "שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו", ובוודאי שמשתיקים אותו מנכסי אביו, שאינו יורשו, שהרי הבנים מרחים אותו, לומר שאינו אחיהם, ראה כתובות יג, ב. (33) על הכאתו או על קללתו. (34) נשאלה ונחקרה. (35) של איש כשר, שאינו שתוקי. (36) אינה נאמנת לחייבו (ירושלמי יבמות פרק יא הלכה ב) "מורה רבי עקיבא בשתוקי שהוא חייב על אמו, אף-על-פי שאינו חיב על אביו". (37) שאינו בנו לשום דבר, ככתוב (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", אין הם מתייחסים אחריו (יבמות כב, ב), וכדברי רבינו בהלכות יבום פרק א, הלכה ד: שזרע הבא מן השפחה - עבדים, והבא מן הגויה - גוי, וכאלו אינם". וגם על אמו אינו חיב, שאם נשתחררה ונתגיירה הרי היא כ"קטן שנולד", ואין כל קרבה ביניהם, ואם לא נשתחררה והוא נשתחרר, הרי אמו גויה, והוא כ"קטן שנולד" שאין לו כל יחוס עמה (כסף-משנה). (38) הרינונו. (39) שהולידו אביו כשהיה גוי. (40) שנתגיירה אמו בהיותה מעוברת, נמצא הבן גר מלידתו. (41) אפילו אם יתגיייר אביו אח"כ, שכל "גר שנתגיייר, כקטן שנולד דומה" ואין שום קרבה ביניהם.

7 י. פשם שאינו חיב על אביו, כך אינו חיב על אמו.
8 שגאמר: ומקלל אביו ואמו. את שהוא חיב על אביו
9 - חיב על אמו, וזה שאינו חיב על אביו⁴² - אינו
10 חיב על אמו⁴³.

(42) שאין זה בנו, כאמור לעיל. והשווה הל' עדות פ"ג ה"ב, והל' איסורי ביאה פ"ד, ה"א. (43) ירושלמי יבמות פ"א ה"ב, וב"תורת כהנים" ויקרא כ, א וכרבי עקיבא שם. ובכל זאת חיב השתוקי על אמו, אע"פ שאינו חיב על אביו (ראה לעיל ה"ט)? כי שם הפטור הוא מצד שאינו ידוע מיהו אביו, ואילו היו באים עדים ומעידים שזה אביו היה חיב עליו, אבל גר אע"פ שזה אביו, אינו חיב עליו, ולפיכך פטור גם על אמו (כסף-משנה ורדב"ז).

11 יא. הגר אסור לקלל אביו העובד פוכבים ולהפותו.
12 ולא יבזהו. פדי שלא יאמרו: פאו מקדשה חמורה
13 לקדשה קלה⁴⁴, שהרי זה מבזה אביו. אלא נזהג בו
14 מקצת כבוד⁴⁵. אבל העבד⁴⁶ - אין לו יחוס⁴⁷, אלא
15 הרי אביו פמי שאינו אביו לכל דבר⁴⁸, אף על פי
16 שגשתחררו⁴⁹.

(44) שבהיותו גוי, אסור היה בהכאתו ובקללתו - אלא שאינו הוזהר עליו בעונש, כמבואר בנזיר סא, א. ועכשו שנתגיייר, הותר לו! וכעין זה ביבמות כב, א לענין איסור עריות

שאינן על בני נח חיוב כיבוד אב ואם, הרי שיש עליהם חיוב שלא לבזותם, ואת זה משמיע הרמב"ם בפסוק הנ"ל. כי הנה נאמר "אלמלא לא ניתנה תורה כו"ו" היה צריך ללמוד כמה וכמה הנהגות מבעלי חיים, והפסוק שמביא הרמב"ם מדבר בהנהגת העורב ללעוג לאביו ולאמו, כי אמנם לבני נאמר הציווי "ארור מקלה אביו ואמו" ועל בני נח אין חיוב לכבד אב ואם, אבל יש חיוב שלא לבזותם - ואותו ילמדו מהעורב.

(עלפי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 155 הערה 43)

60) שבועה שיש עמה קללה, שאומר: "הרי הוא ארור לה", או ארור למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי כלום" (הל' שבועות פ"א, ה"ט). 61) הריני נשבע בה'... שאיני חייב לזה כלום (שם). וכל זה מתשובת הגאונים סימן רצט. וראה בט"ז ליו"ד סי' רמא ס"ק ב, שמביא בשם, שהמנהג לומר לבן התובע, הקנה תביעתך לאיש אחר, שלא תבוא לידי קללת אביך. 62) בהל' רוצח פ"א, ה"ג. 63) להמית את אביו, ומקורו במכות יב, א. 64) הקב"ה, שכל הגבורה שלו (סנהדרין צח, ב). 65) ומפרש רש"י שם: מקלה - מזלזל, לשון ונקלה אחיך. 66) אפילו ברמיזה בעין. 67) לקבץ הקמטים שבפניה, מלשון: "ולו יקחת עמים" (בראשית מט, י. וברש"י שם), וסוף הכתוב במשלי שם: "יקרה עורבי נחל". 68) כמו שמצינו בחולין קי, ב שכתו על העמוד להלקות, את מי שלא הוקיר כבוד אביו ואמו, ואע"פ שהעירו שם שעל 'עשה' שמתן שכרה בצדה (=למען יאריכון ימך) אין בית-דין שלמטה מזהיר עליה, זה רק בנוגע להעדר הוקרה וכיבוד. אבל בבזיון ממש, ודאי שמכים אותו מכת מרדות ("לב אריה" לחולין שם).

פרק ששי

1) דיני כיבוד אב ואם ומוראם. כיבוד האב לאחר מותו. החיוב על האב שלא להכביד עולו על בניו, ולדקדק שלא יביאם לידי מכשול. איך להתנהג בהורים שנטרפה דעתם. חיוב הממזר בכבוד אביו. כיבוד אב ואם מי מהם עדיף. כיבוד אשת אביו או בעל אמו.

- א. כבוד אב ואם - מצות עשה גדולה. וכן מורא אב ואם. שקל' אותן הפתוב בכבודו ובמוראו.²¹
- פתוב: כבד את אביך ואת אמך, וכתוב: כבד את יי מהו'ך. ובאביו ואמו פתוב: איש אמו ואביו תיראו, וכתוב: את יי אלהיך תירא. כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כך צוה על כבודם ומוראם.²²

2) השוה. 3) ובכת"י תימן: ככבודו וכמוראו. 4) קידושין לב, ב. 5) ובירושלמי פאה פ"א ה"א, אמר רבי שמעון בר יוחאי: "גדול כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו, נאמר: כבד את אביך ואת אמך. ונאמר (משלי ג, ט): כבד את ה' מהונך, ממה אתה מכבדו ממה שחנך, מפריש לקט שכחה ופאה... ועושה סוכה ולולב... ומאכיל את העניים ואת הרעבים... אם יש לך, אתה חייב בכולם. ואם אין לך, אין אתה חייב באחת מהן. אבל...כיבוד אם

המבייש, כדן "בייש ישן ומת" שאין גובים, ואם תפסו היורשים - אין מוציאים מידם.

- יג. עבר אביו ואמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא חזן⁵⁵ לפני הדינים - לא יפה אותם. וכן אם נתחבבו נדוים⁵⁶ - לא יהיה שליח לנדויתם. ולא ידחף אותם ולא יבזה אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראויין לכך ולא עשו תשובה.⁵⁷

55) שמש, המכה על-פי הדיינים. ראה לעיל הל' סנהדרין פט"ז, ה"א. 56) על שלא ציית לפסק-דין בית-הדין, או שבזה החכם וכדומה, ראה הל' תלמוד תורה פ"י ה"ב, והי"ד, שאומרים עליו: "פלוגי יהיה בשמאת" (שם פ"ז, ה"ב). 57) ולדעת ה'תוספות' ביבמות כב, ב ד"ה כשעשה, אין איסור לקללם אלא כשעשו תשובה.

- יד. לכל אין הבן נעשה שליח להפלותו ולקללו, חוץ ממסית ומדיח⁵⁸. שהרי אמרה תורה: לא תחמל ולא תקסה עליו.⁵⁹

58) אם היה אביו מסית את חבריו לעבודה-זרה או שהדיח רוב אנשי העיר לעבדה, ראה דברים יג, יד. 59) סנהדרין פה, ב. ושם לא הוזכר מדיח, אולם ברי"ף ליבמות פ"ב (השייך לסוגיא של דף כב, ב) מביא: חוץ ממסית ומדיח, וכן בשאלתות פרשת בלק, סוף סימן קלד.

- טו. מי שנתחבב שבועה לבנו - כך ראינו בו תמיד, שאינו משפיעו בשבועת האלה⁶⁰, שהרי זה בא לקללת אביו, אלא משפיעו שבועה שאין בה אלה⁶¹. וכבר בארנו⁶², שהאב שהרג את בנו - אין אחד מאחיו של נהרג נעשה גואל הדם⁶³. ולא על הפאה ולא על הקללה בלבד הקפידה תורה, אלא אף על הבזיון. שכל המבזה אביו או אמו, אפלו בדרבים ואפלו ברמיזה - הרי זה ארור מפי הגבורה⁶⁴. שנאמר: ארור מקלה אביו ואמו⁶⁵. והרי הוא אומר: עין תלעג לאב⁶⁶ ותבז ליקחת אם⁶⁷ וגומר. ויש לבית דין להפלות על זה מפת מרדות ולענש כפי מה שיראו⁶⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארור מקלה אביו ואמו, והרי הוא אומר עין תלעג לאב ותבז ליקחת אם וגו'".

והקשה הרדב"ז, לשם מה הביא הרמב"ם את הפסוק מהכתובים "עין תלעג לאב כו"ו ולא הסתפק בפסוק מהתורה "ארור מקלה אביו ואמו כו"ו".

ויש לומר, שחיוב כיבוד אב ואם לא נאמר בבני נח, שהרי הגמרא אומרת (סנהדרין נו, ב) "שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם", היינו שבני נח לא נצטוו על כיבוד אב ואם.

וא"כ קשה מדוע נענש חם על שלא נהג כבוד בנח אביו, וכן לבן נענש על ש"קפץ להשיב לפני אביו", אלא שהגם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ד תמוז – ספר שופטים – הלכות ממרים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואם, בין שיש לך הון, בין שאין לך הון - כבד את אביך ואת אמך, ואפילו אתה מסבב על הפתחים".

- ב. המקלל אֶבְיֹו אוֹ אִמּוֹ - בַּסִּקִּילָה, וְהַמְגִדֶּה⁶ -
בַּסִּקִּילָה. הִנֵּה הַשְּׁוֹה אוֹתָן בַּעֲנֻשׁ⁷. הַקָּדִים אֵב לֹאם
לְכַבֹּד⁸, וְהַקָּדִים אִם לֹאב לְמוֹרָא⁹. לְלַמֵּד שְׁשֻׁנֵּיהֶם
שׁוּיִם, בֵּין לְמוֹרָא בֵּין לְכַבֹּד¹⁰.

(6) מברך את ה', ראה ויקרא כד, טו-ז. (7) קידושין ל, ב. וישם סיימו: "וכן בדין, ששלשתם שותפים בו... בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליכם, כאלו דרתי ביניהם וכבדוני". (8) ככתוב: כבד את אביך ואת אמך. (9) ככתוב: איש אמו ואביו תיראו. (10) אלא מתוך שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים, לפיכך הקדים הכתוב אב לאם - לכיבוד; ומתוך שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה - הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב (שם לא, א).

- 5 ג. אִי זֶהוּ מוֹדָא, וְאִי זֶהוּ כְּבוֹד? מוֹדָא - לֹא עוֹמֵד
6 בְּמִקְוָמוֹ¹¹, וְלֹא יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ¹², וְלֹא סוֹתֵר אֶת
7 דְּבָרָיו, וְלֹא מְכַרֵּעַ אֶת דְּבָרָיו¹³. וְלֹא יִקְרָא לוֹ בְּשֵׁמוֹ,
8 לֹא בְּחֵייו וְלֹא בְּמוֹתוֹ, אֲלֵא אוֹמֵר: אָבָא מְרִי¹⁴. הֵיחָ
9 שֵׁם אָבִיו אוֹ שֵׁם רַבּוֹ בְּשֵׁם אַחֲרִים - מְשֻׁנָּה אֶת
10 שְׁמֵם¹⁵. יִרְאֶה לִי, שְׂאִין נִזְהָר בְּכָף אֲלֵא בְּשֵׁם שֶׁהוּא
11 פְּלֵא¹⁶, שְׂאִין הַכֹּל דָּשִׁין בּוֹ¹⁷; אֲבָל הַשְּׂמוֹת שְׁקוּרָאִין
12 בִּהְיוֹן אֶת הָעָם, כְּגוֹן אֲבֵרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מִשֶּׁה
13 וְכִיּוֹצֵא בִּהְיוֹן, בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל זְמַן - קוֹרֵא בִּהְיוֹן
14 לְאַחֲרִים¹⁸ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְאִין בְּכָף כְּלוּם¹⁹. אִי זֶהוּ
15 כְּבוֹד? מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה, מִלְּבִישׁ וּמִמְכָּסָה - מִשָּׁל
16 הָאֱבֹד²⁰. וְאִם אֵין מְמוֹן לְאָב, וְיֵישׁ מְמוֹן לְבֶן - כּוֹפִין
17 אוֹתוֹ וְזֵן אָבִיו וְאִמּוֹ כְּפִי מַה שֶׁהוּא יִכּוֹל²¹. וּמוֹצִיא
18 וּמְכַנִּים וּמְשַׁמְשׁוּ בְּשָׂרָא הַדְּבָרִים שֶׁהַשְּׂמִשִּׁים
19 מְשַׁמְשִׁים בִּהְיוֹן אֶת הָרֵב²². וְעוֹמֵד מִפְּנֵי כְּדוּרָה שֶׁהוּא
20 עוֹמֵד מִפְּנֵי רֵב²³.

11) במקום המיוחד לו, לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו בעצה (רש"י לקידושין לא, ב) או במקום המיוחד לו להתפלל (יו"ד סי' רמ סעיף ב). 12) במקום המיוחד לו להסב בביתו (יו"ד שם). 13) אם היה אביו וחכם אחר חלוקים בדבר הלכה, לא יאמר: נראים לי דברי אבא, שנראה כמכריע את דבריו, אלא אם יש לו להשיב על החולק - משיב (קידושין לא, ב וכפירוש הרמ"ה הובא בכסף-משנה). 14) שם. "חכם - משנה שם אביו", ומפרש רש"י: אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו... אומר: כך אמר אבא מורי, וראה לקמן ה"ה. 15) של אחרים, שהשומע יחשוב שקורא את אביו או רבו, ויש כאן זלזול (רדב"ז). ומקור דברי רבינו ב"תשובות הגאונים" הובאו דבריהם ב"הערוך" ערך אביו, וכן בתוספות הרא"ש להוריות יד, א, שרבה קרא לתלמידו בן אחיו: "אביו", אע"פ ששמו האמיתי היא: נחמני - מפני שגם שמו של אבי רבה היה: נחמני, ולא רצה לקראו בשמו מפני כבוד אביו, וקרא אותו: אביו בלשון ארמית, כאדם שקורא: אביו, ויצא

מזה: אביי ורבא שהיה חבריו של אביי, קרא לו בשמו נחמני, ראה שבת לג, א (ביאור הגר"א ליו"ד סי' רמ, ס"ק ז), וראה גיטין לד, ב ברש"י ד"ה והלכתא כנחמני. (16) מופלא ומובדל משאר שמות האנשים, כלשון הכתוב (שופטים יג, יח), "והוא פלאי". (17) רגילים. (18) שכן אנו מוצאים (כתובות קג, ב) שרבי אמר לפני מותו: "שמעון בני - חכם", למרות שזה היה שם אביו ורבו. והשווה ה' תלמוד תורה פ"ה, ה"ה. (19) משמע מזה, שבפניו אפילו בשמות אלה אסור לקרוא לאחרים, ולא ראינו את העם נזהר בזה? והרדב"ז ממליץ, שכל האיסור אינו אלא שקורא להם בשמם בלא תואר כבוד, אבל אם קורא אותם דרך כבוד, כגון ר' אברהם, או "מיד" אברהם - בערבית, אין בזה שום לזול לאביו ורבו. (20) קידושין לב, א. וכפסק הרי"ף שם ואע"פ ששינינו שם: "כבד את אביך... בחסרון כיס?" - הכוונה לביטול הבן ממלאכתו כדי לשמשו, כמבואר בגמרא שם. (21) בתורת צדקה, שכופים על הצדקה, כמבואר בכתובות מט, ב. ובהל' מתנות עניים פ"ז, ה"ה. ובירושלמי פאה פ"א ה"א, אמר רבי יוסי ב"ר בון: "הלואי ויהיו כל השמועות ברורות לי כזו, שכופין על הבן לזון את האב". (22) נדרים לח, ב: "מותר למלאות לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר" וכו' (הגר"א ליו"ד סי' רמ ס"ק ט). (23) שחיב לעמוד מפניו, שיראנו מרחוק מלוא עיניו, עד שיתכסה ממנו, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ה, ה"א. ובקידושין לא, ב אמרו: רב יוסף כשהיה שומע קול צעדי אמו. אמר: אקום מפני השכינה שבאה.

- 21 ד. וְהָאֵב שְׁהִיָּה תְלִמִּיד בְּנוֹ - אֵין הָאֵב עֹמֵד מִפְּנֵי
22 הַבֶּן²⁴, אָכֵל הַבֶּן עֹמֵד מִפְּנֵי אָבִיו, אַף עַל פִּי שְׁהוּא
23 תְּלִמִּידוֹ²⁵. וְחִיבָּדוֹ²⁶ לְכַבְּדוֹ בְּשָׂאָר דְּרָכָיו בְּשִׁעֲתַת עֲשִׂית
24 מִשְׁאֹו וּמִתְנֹו וְעֲשִׂית חֲפְצָיו. בִּיצֵד? הִנְשָׁמַע בְּדַבָּר
25 אָבִיו לְמָקוֹם²⁷ - לֹא יֹאמַר: מִהֲרוֹנִי²⁸ בְּשִׁבִּיל
26 עֲצָמִי²⁹! פְּטָרוֹנִי³⁰ בְּשִׁבִּיל עֲצָמִי³¹! אֱלֹא: מִהֲרוֹנִי
27 בְּשִׁבִּיל אָבֹא³²! פְּטָרוֹנִי בְּשִׁבִּיל אָבֹא! וְכֵן כֹּל בִּיּוֹצֵא
28 בְּזֶה, לְעוֹלָם יִכְלָל בְּכָלֵל דְּבָרָיו שְׁהוּא חוֹשֵׁשׁ בְּכָבוֹד
29 אֲבִיו³³ וְשִׁמְתִּירָא מִמֶּנּוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והאב שהיה תלמיד בנו... הבן עומד מפני אביו".

בגמרא "בנו והוא רבו, מהו לעמוד מפני אביו" היא איבעיא שלא נפשטה. הרמב"ם פסק ש"אין האב עומד מפני הבן, אבל הבן עומד בפני אביו", אבל הרא"ש כתב "ויעמדו זה מפני זה", ומביא שם: "אמרו עליו על המהר"ם מרטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבוא אליו".

והרמב"ם אזיל לשיטתו, שבן חייב בכבוד אביו אפילו הוא רשע (פ"ו הי"א), ועאכו"כ אם הוא (רק) תלמידו.

(על־פי לקו"ש ח"ה עמוד 310 הערה 65)

24) למרות שהבן הוא רבו. 25) קידושין לג, ב. וכדעת רבינו חננאל, הובאה בר"ן שם. ולדעת הרא"ש שם, הואיל ושתי שאלות אלו הן בעיות שנשאלו בתלמוד ולא נפשטו,

42) שם לב, א. ואע"פ שרבינו פסק לעיל ה"ג שכיבוד אב אינו אלא משל האב - בכל זאת אסור לבן לצערו ולהכלימו אפילו כשהכיס הוא שלו. כי הבדל יש בין כיבוד לצער, שאפילו הוא מאבד לו את כל ממנו אסור לבן לצערו (כסף-משנה ורדב"ז). וגירסת רבינו בגמרא שם... "ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו? מכלימו שאני (=שונה), וכי הא דרבה" וכו' (ביאור הגר"א ליו"ד סי' רמ ס"ק יח). ולדעת הלחם-משנה, כוונת רבינו, אחרי שהשליך האב את הארנק אסור לבן לצערו, כי "מה שהיה היה", אבל ודאי טרם שהספיק להשליך את הכיס, מותר לבן להכלימו ולמנעו מלהפסיד את ממנו, כי אינו מצווה על כיבוד שיש בו חסרון כיס, וכן דעת הרמ"ה בטור יו"ד סי' רמ. 43) ובכת"י תימן: יצעוק. 44) שאמר: כבד את אביך ואת אמך וגו'. 45) בדפוס רומי ר"מ, וכן בויניציאה שי"א, חסרה כל הפיסקה, ולפיכך הקפתיה בסוגריים. 46) מלשון הכתוב בבראשית כז, טו. 47) בכת"י תימן: או אמו. 48) קידושין לא, א. וכתב הש"ך ביו"ד שם ס"ק א: אבל מותר (לבן) לתבעו בדין. 49) להתלבט ולהתחבט. ובחולין פ"ב, מ"ו: "עד שתפרסם ביד וברגל" - שתענוע באבריה.

ח. אף על פי שפירשנו נצטונו, אסור לאדם להכביד עלו על פניו⁵⁰ ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול⁵¹, אלא ימחל ויתעלם⁵²; שהאב שמחל על כבודו - כבודו מחול⁵³.

50) לדרוש מהם יותר מדאי. 51) שיסרבו לשמוע לו ויבעטו בו. 52) אם פגע בכבודו. 53) קידושין לב, א. ונפטר הבן מענוש, אם לא כיבדו (רדב"ז ח"א תקנד).

ט. והמכה בנו גדול - מנדין אותו⁵⁴, שהרי הוא עובר על ולפני עור לא תתן מכשול⁵⁵.

54) אומרים לו: "פלוגי זה בשמתא", והוא מרוחק מהציבור, ואין יושבים עמו בארבע אמות, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ז ה"ב, וה"ד. 55) שגורם שיבעט בו, וב'נמוקי יוסף' למועד קטן יז, א מפרש: "שלא לא יוכל לעמוד בפני יצר הרע, ויגביה ידו על אביו ויתחייב מיתה". וכן עשתה שפחתו של רבי, כשראתה אדם מכה את בנו הגדול, אמרה: יהא אדם זה כשמתא (מועד קטן שם). ואינו נקרא גדול לענין זה, רק אחר כך או כד שנה (רש"י לקידושין ל, א ד"ה משיתסר, וביו"ד סי' רמ סעיף כ). וכשהוא נשוי, אפילו פחות מגיל זה נקרא גדול (רש"י לקידושין שם, סימן סח).

י. מי שנטרפה⁵⁶ דעתו של אביו או של אמו - משתדל לנהג עמהם כפי דעתם עד שירחם עליהן. ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשטתו ביתר - יניחם וילך⁵⁷, ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם⁵⁸.

56) נתבלבלה. 57) קידושין לא, ב: רב אסי היתה לו אם זקנה, אמרה לו: אני רוצה תכשיטין, עשה לה. אמרה לו: אני רוצה להנשא לגבר, שיהיה יפה כמוך, עזבה והלך לארץ ישראל. 58) מצד המוסר וההגינות. והראב"ד קובל: אין

הרי זה ספק תורה ולהחמיר, ויעמדו זה מפני זה, ולכן ממשיך הרא"ש: "אמרו על רבינו מאיר מרוטנבורג, שמיום שעלה לגדולה, לא הקביל פני אביו, ולא רצה שאביו יבוא אליו". וכן ביו"ד סי' רמ סעיף ז, שיש לחוש לבזיון התורה אם יתבזה הבן בפני האב, ויש להם להתרחק זה מזה. 26) בדפוסים קדומים, וכן בכת"י תימן: כאן התחלת הלכה. 27) אם מכיר באנשי המקום שמכבדים את אביו, וימלאו את רצונו בדברים שיאמר בשמו. 28) סדרו לי מהר את עניני. 29) שאני צריך ללכת. 30) שלחוני. 31) אע"פ שיודע שיכבדוהו כאביו. 32) שהוא צריך לי, יתלה הכבוד באביו (קידושין לא, ב וברש"י). 33) ולפיכך אם הוא יודע שאינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו, אל יתלה באביו, שאינו לו אלא גנאי (רש"י שם).

ה. ותיב לכבודו אפילו לאחר מותו. פיצד? ה"ה 1
אומר דבר שמועה³⁴ מפיו - לא יאמר: כך אמר 2
אבא; אלא אומר: כך אמר אבא מרי, אני פפרת 3
משפכתי³⁵. במה דברים אמורים? בתוך שנים עשר 4
חדש שלאחר מיתתו; אבל לאחר שנים עשר חדש³⁶ 5
- אומר: זכרונו לחיי העולם הבא³⁷. 6

34) דבר הלכה. 35) עלי יבוא כל רע הראוי לבוא על נפשו. וכעין זה בנגעים פ"ב, מ"א: "רבי ישמעאל אומר: בני ישראל, אני כפרתם". 36) שכבר קיבל מה שקיבל, שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חודש. 37) שם וברש"י. וביו"ד סי' רמ סעיף ט, מוסיף שיש להחמיר אפילו בכתיבה להזכיר כנ"ל. וכתב הט"ז שם (ס"ק יג) שנוסח הגמרא הוא: זכרונו לברכה לחיי העולם הבא, ולפיכך אלה החותמים: זל"ה מחסרים הלמ"ד, וצריך לחתום: זללה"ה.

ו. אחד האיש ואחד האשה תיבין במורא וכבוד³⁸; 7
אלא שהאיש יש בידו לעשות, והאשה אין בידה 8
לעשות, שהרי רשות אחרים עליה³⁹. לפיכך, אם 9
נתגרשה או נתאלמנה - הרי שניהם⁴⁰ שוים⁴¹. 10

38) שהרי נאמר: "איש אמו ואביו תיראו" - הרי כאן שנים. 39) בעלה, שמשועבדת לו. ואם אין בעלה מקפיד, חייבת בכל דבר האפשרי כמו האיש (ש"ך ליו"ד סי' רמ ס"ק יט). 40) האיש והאשה. 41) קידושין ל, ב. ובנוגע לנתאלמנה - מקורו בירושלמי פאה פ"א, ה"א.

ז. עד היכן הוא כבוד אב ואם? אפילו נטלו פיס של 11
זהובים שלו והשליכו בפניו לים - לא יכלימם⁴², 12
ולא יצערו⁴³ בפניהם, ולא יקעס פגגדם; אלא יקבל 13
גורת הפתוב⁴⁴ וישתק. ועד היכן מוראן? אפילו היה 14
לובש⁴⁵ בגדים חמודות⁴⁶ ויושב בראש בפני הקהל, 15
ובא אביו ואמו⁴⁷ וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו 16
בפניו - לא יכלימם, אלא ישתק⁴⁸ ויירא ויפחד 17
ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך. שאלו מלך בשר 18
ודם גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה - לא היה 19
זכול לפרסם⁴⁹ בדבר; קל וחומר למי שאמר והיה 20
העולם כרצונו. 21

א אמרו: שאם אמו אינה ראויה לאביו, כגון שהיא אסורה עליו בעונש כרת או מיתת בית-דין (שהבן הנולד מהם הוא ממזר), נידון הבן כסורר ומורה, אם חטא ולא שמע לקולם, ככתוב: בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו וגו', והרי שם לא עשה אביו תשובה, שהרי אמו נמצאת אצל אביו, ובכל זאת נתחייב אם לא שמע לקולם, והרי כל ענשו מתחייב מצד כיבוד הורים, שהרי אם רצו אביו ואמו למחול, מוחלים לו, ראה לקמן פ"ה ה"ח, ומכאן שגם ממזר מצווה על כיבוד אב ואם. (64) שהרי מצערו בכך, וגם פוגע בכבודו. (65) קידושין לב, א. והוא יבין מעצמו ולא יתבייש (יו"ד סי' רמ סעיף יא).

- יב. מי שְׁאָמַר לוֹ אָבִיו לְעֵבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, בֵּין שְׁאָמַר לוֹ לְעֵבֵר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אוֹ לְכַשֵּׁל מִצְוֹת עֲשֶׂה, אֶפְלוּ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁶⁶ - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁמַע לוֹ. שְׁנָאֵמַר: אִישׁ אָמַר וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שְׁבִתֹתֵי תִשְׁמְרוּ - פְּלִלְכֶם חֲזָבִין בְּכַבּוּדִי⁶⁷.

(66) של החכמים, כגון הדלקת נר חנוכה או נר של שבת, ראה הל' שבת פ"ה, ה"א. (67) יבמות ו, א. ובבבא מציעא לב, א הדגישו: "אני ה' אלהיכם - כולכם חייבים בכבודי". וראה רש"י ליבמות ה, ב ד"ה כולכם. ואפילו מצוות של "דבריהם" - הואיל והתורה צויתה (דברים יז, יב): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", הרי הם כדברי תורה (כסף-משנה), וכלשון רבינו פ"א, ה"ב: "ואחד הדברים שעשאוּם סייג לתורה... מצות-עשה לשמוע להם, והעובר על כל אחד מהם, עובר בלא-תעשה".

- יג. אָמַר לוֹ אָבִיו: הִשְׁקֵנִי מַיִם! וַיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְעֲשׂוֹת מִצְוָה⁶⁸: אִם אֶפְשָׁר לְמַצְוָה שְׁתַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֲחֵרִים - תַּעֲשֶׂה, וְיִתְעַסֵּק בְּכַבּוּד אָבִיו; שְׁאִין מְבַטְלִין מִצְוָה מִפְּנֵי מִצְוָה. וְאִם אִין שָׁם אֲחֵרִים לְעֲשׂוֹתָהּ - יִתְעַסֵּק בְּמִצְוָה וַיִּנָּיֵחַ כְּבוֹד אָבִיו; שְׁהוּא וְאָבִיו חֲזָבִים בְּדָבָר מִצְוָה⁶⁹. וְתִלְמוּד תוֹרָה גְּדוֹל מְכַבֵּד אָב וְאִם⁷⁰.

(68) כגון לקבור את המת או ללוותו. (69) קידושין לב, א. וכל זה במצוה שזמנה עובר, שאילו אין זמנה עובר, אפילו אם אין אחרים לעשותה עוסק תחילה בכבוד אביו, ואח"כ הוא מתפנה לעשיית המצוה (כסף-משנה בשם הרא"ש). (70) כמו ששנינו (פאה פ"א, מ"א): "ותלמוד תורה כנגד כולם". ובמגילה טז, ב אמרו: "גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר (י"ד שנים למד תורה בבית עבר), לא נענש" על ביטול כיבוד אביו, כשפירש מאביו, ועל שאר כל השנים שנשתתה בבית לבן נענש (רש"י שם).

- יד. אָמַר לוֹ אָבִיו: הִשְׁקֵנִי מַיִם! וְאָמְרָה לוֹ אָמוּ: הִשְׁקֵנִי מַיִם! - מַנִּיחַ כְּבוֹד אָמוּ וְעוֹסֵק בְּכַבּוּד אָבִיו תַּחֲלָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא וְאָמוּ חֲזָבִין בְּכַבּוּד אָבִיו⁷¹.

(71) קידושין לא, א. וכן במשנה כריתות כח, א. וראה הל' אישות פט"ו, ה"כ: "וכן ציוו על האשה, שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה עליה מורא ממנו... ויהיה בעיניה כמו שר או מלך". ומובן, שאם נתגרשה מאביו,

זו הוראה נכונה, אם הוא ילך ויניחם, למי יצוה לשמרם, והרדב"ז ממליץ על רבינו, שדווקא ביחס לבנה, אינה מתביישת ממנו, וגם אינו יכול לגעור בה, אבל אחרים גוערים בה, ואפשר ע"י הכאה תחזור משטותה, ומעשים בכל יום כיוצא בזה, אבל הבן אי-אפשר לו לעשות פעולות אלו, נמצאו דברי רבינו נכונים וצודקים.

- יא. הַמְּמַזְרֵר⁵⁹ חֵיב בְּכַבּוּד אָבִיו וּמוֹרָאוֹ, אָף עַל פִּי שְׁהוּא פְטוּר⁶⁰ עַל מַכְתּוֹ וְקַלְלָתוֹ עַד שְׁיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה⁶¹. אֶפְלוּ⁶² הִיָּה אָבִיו רָשָׁע וּבִעַל עֲבֵרוֹת - מְכַבְּדוֹ וּמְתַיָּרָא מִמֶּנּוּ⁶³. רָאֵהוּ עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה - לֹא יֹאמַר לוֹ: אָבָא, עֲבַרְתָּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה⁶⁴! אֵלָּא יֹאמַר לוֹ: אָבָא, כְּתוּב בַּתּוֹרָה כֶּן וְכֶן? כָּאֵלוּ הוּא שׂוֹאֵל מִמֶּנּוּ, וְלֹא מִמֶּהִירוֹ⁶⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו".

אבל ה'טור' כתב ש"אביו רשע, כל זמן שלא עשה תשובה אינו חייב בכבודו".

ויש לומר שמחלוקתם תלויה לכאורה בשני הפירושים ברש"י על הפסוק "וימת תרח בחרן". א. "ולמה הקדים מיתתו של תרח ליציאתו של אברם, שלא יהיה הדבר מפורסם לכל, ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו כו". ב. "ועוד, שהרשעים בחייהם קרויים מתים.

התירוצו ש"שלא יהיה הדבר מפורסם", מתאים לדעת הרמב"ם כי זה שהיה רשע אינו סיבה שלא לכבדו, אבל התירוצו ש"הרשעים בחייהם קרויים מתים" מתאים לדעת ה'טור' שאין חייב בכבוד אביו רשע.

(על"פ לקו"ש ח"ה עמוד 309)

(59) שנולד מאיסור ערוה, כגון שבא אביו על אחותו והוליד את זה. (60) ממיתה. (61) שנאמר: "ונשיא בעמך לא תאור" - בעושה מעשה עמך. וזה שבא על ערוה, אינו עושה מעשה עמך - כל עוד שלא עשה תשובה (יבמות כב, ב). (62) בכת"י תימן: שאפילו. (63) וכן פסק הרי"ף ליבמות שם, אע"פ שהבן פטור על הכאתו וקללתו, כשלא עשה אביו תשובה - אבל איסור יש בהכאתו, אפילו כשלא חזר בתשובה, כמו ששנינו (סנהדרין פה, ב): "לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו חוץ ממסית". וראה לעיל פ"ה הי"ב, ובביאורנו שם אות מט. ואע"פ שבהל' מלוה פ"ד ה"ד, פסק רבינו: "הניח להם אביהם פרה וטלית של ריבית וכל דבר המסוים, חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם, במה דברים אמורים כשעשה תשובה... אבל אם לא עשה תשובה, אין חוששים לכבודו, ואפילו דבר המסוים אין מחזירים". ומקורו בבבא מציעא סב, א - הרי שאינם חייבים בכבודו? שם מדובר כשמת בלא תשובה, שאינו יכול עוד לתקן את אשר עויות, וכאן מדובר כשאביו חי, ויש תקוה שיחזור בתשובה, ונמצא הבן עבר למפרע, והדבר ברור, שהחי מצטער (רדב"ז). וב"אור שמח" הביא ראה לדעת רבינו שממזר חייב בכבוד אביו, שכן בסנהדרין עא,

קכח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' י"ח תמוז – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אמן. (74) וביו"ד סי' רמ סעיף כא, מסיים: "ומכל-מקום דבר הגון לכבדם אף לאחר מיתה". שהרי רבינו הקדוש ציוה לכבדה אף לאחר מותו, וכנ"ל אות סט (באר הגולה, שם). (75) כתובות שם "ואת אמן" - וא"ו יתירה, לרבות את אחיך הגדול. וביו"ד שם סעיף כב, מציין: "בין שהוא אחיו מאביו בין שהוא אחיו מאמו". וראה ב"מגילת אסתר" ל"ספר המצוות" לרבינו שרש שני, שדעת רבינו, שהקטן חייב לכבד את אחיו הגדול, אפילו לאחר מיתת ההורים. תדע, שהרי לא התנה רבינו בחיוב כבוד אחיו הגדול שהוא רק בחיי ההורים, כדרך שהתנה באשת אביו. וראוי להעיר שביו"ד שם סעיף כד, אמרו: "חייב אדם לכבד חמיו". ומקורו במדרש 'שוחר טוב' תהלים ז, שכן דוד אמר לשאול חותנו (שמואל-א, כד, יב): "ואבי ראה גם ראה - מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו כאביו".

כבוד שניהם שוה, ולאיוה מהם שירצה יקדים, כמבואר בקידושין שם, וכן נפסק להלכה ביו"ד סי' רמ, סעיף יד.

- 1 טו. חַיִּב אָדָם לְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו, אָף עַל פִּי
- 2 שְׂאִינָהּ אָמוֹ, כֹּל זְמַן שְׂאָבִיו קָיָם; שְׂוָה בְּכָלֵל כְּבוֹד
- 3 אָבִיו⁷². וְכֵן מְכַבֵּד בְּעַל אָמוֹ, כֹּל זְמַן שְׂאָמוֹ קָיָמָה⁷³;
- 4 אָבֵל לְאַחֵר מִיִּתְתָּהּ - אֵינּוּ חַיִּב⁷⁴. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים,
- 5 שִׁיחֶיהָ אָדָם חַיִּב כְּכּוֹד אָחִיו הַגָּדוֹל כְּכּוֹד אָבִיו⁷⁵.

(72) כתובות קג, א, שנאמר: "כבד את אביך" - "את" לרבות אשת אביך. ושם מסופר, שרבינו הקדוש ציוה לבניו לפני מותו: "הזהרו בכבוד אמכם", והתכוון לאם חורגתם, שלאחר מותו אינם מצווים על כיבודה מצד הדין, אלא משום צוואתו. (73) שם, שנאמר "את אמן" - לרבות בעל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ח תמוז תשע"ט

נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתו). (4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

- 20 ג. סָפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם פִּיצֵד? שָׁרִץ⁵
- 21 שֶׁהִיא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שֶׁהָיוּ הַמַּיִם בְּכָלִים⁶ או
- 22 בְּקַרְקָעוֹת, וְיָרֵד לַמַּיִם⁷, אֶפְלוּ אֵין שָׁם אֱלָא מְלֵא
- 23 אָדָם וְטֻמְאָה⁸ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁹, עַד שֶׁיָּדַע וְדָאִי
- 24 שְׁנָגַע. וְלֹא אָמְרוּ סָפֵק טֻמְאָה צָפָה טְהוֹר אֱלָא לְשָׁרִץ
- 25 בְּלִבָּד¹⁰. וְכָל הַנִּתְלִים¹¹ וְהַנִּגְרָרִין¹² - הָרִי הֵן
- 26 כְּמַנְחִין¹³.

(5) במשנתנו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. (6) כתנא-קמא במשנתנו. (7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. (8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. (9) כרבי יוסי, שם. (10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. (11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. (12) אם מישהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. (13) נזיר, שם. ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אווז בשרץ אין דינו כצף.

- 27 ד. שָׁרִץ¹⁴ שֶׁהִיא מִנְּחָ בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם,
- 28 או שֶׁהִיא מִנְּחָ עַל הַמַּת¹⁵ או עַל הַנִּבְלָה, וְאֶפְלוּ
- 29 נִמּוּחַ הַנִּבְלָה¹⁶ או בֶּשֶׂר מֵת שֶׁתַּחְתּוּי, או שֶׁהִיא מִנְּחָ
- 30 עַל שְׂכֶבֶת זֶרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמַנְחָ
- 31 עַל הָאָרֶץ, שֶׁסָּפְקוּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טֻמְאָה, כְּמוֹ
- 32 שִׁיתְבָּאָר. הִיא שָׁרִץ עַל גִּבִּי שָׁרִץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם

יום א' י"ח תמוז ה'תשע"ט

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק ארבעה עשר

(1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהור חכמים ומה דינם לכל דבר.

- 6 א. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי סָפְקוֹת² טְהוֹרוֹ חֲכָמִים, וְאֵלוֹ הֵן: סָפֵק
- 7 מַיִם שְׂאוֹבִים לְמַקְנָה. סָפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי
- 8 הַמַּיִם. סָפֵק מִשְׁקִין לְטֻמְאָה אַחֲרִים. אָבֵל לְטֻמְאָה
- 9 עֶצְמָן - טֻמְאִים מִסָּפֵק. סָפֵק הִידִים, בֵּין לְטֻמְאָה
- 10 עֶצְמָן בֵּין לְטֻמְאָה אַחֲרִים בֵּין לְטֹהַר יָדַיִם מִטֻמְאָתָן.
- 11 סָפֵק דְּבָרֵי סוּפְרִים. סָפֵק הַחֲלִין. סָפֵק קַרְבָּנוֹת. סָפֵק
- 12 נִגְעִים. סָפֵק עוֹבֵר וְעוֹמֵד. סָפֵק שְׂרָצִים. סָפֵק רִשּׁוֹת
- 13 הָרִבִּים. סָפֵק שְׁתֵּי רִשּׁוֹת.

(2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו בהלכות הבאות.

- 14 ב. סָפֵק מַיִם שְׂאוֹבִין לְמַקְנָה פִּיצֵד? שֶׁלֶשָׁה לְגִין מַיִם
- 15 שְׂאוֹבִין שְׁנָפְלוּ לְמַקְנָה - פְּסֻלָּהוּ. סָפֵק נָפְלוּ סָפֵק לֹא
- 16 נָפְלוּ; וְאֶפְלוּ נָפְלוּ³, סָפֵק יֵשׁ בִּהֵן שְׁעוֹר אוֹ אֵין בִּהֵן
- 17 - סָפֵק טְהוֹר, וְהָרִי הַמַּקְנָה בְּכִשְׁרוֹתוֹ. וְאֵין מוֹרִין לוֹ⁴
- 18 לְטָבֵל בְּמַקְנָה זֶה וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת לְכַתְּחִלָּה; וְאִם
- 19 טָבֵל וְעָשָׂה - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

(3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' י"ח תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - הרי זה פטמא עבה שצפה על פני המים, וספקו
- 2 טהור. היה מנח על גבי מי חטאת¹⁷ ומי חטאת צפין
- 3 על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח או אינו
- 4 כמנח. לפיכך יראה לי, שספקו טהור.
- 14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנזיר שם. וכל בעיא אחוזה בוז שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר".
- 15) על קזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה).
- 17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.
- 5 ה. בדרך שטהור¹⁸ ספק טמא צפה על פני המים
- 6 בין בכלים בין בקרקעות, כך טהור ספק טהרה
- 7 הצפה על פני המים¹⁹ בין בכלים בין בקרקעות.
- 8 כיצד? ערבה שהיא טמא מת וכפר תרומה כרוך
- 9 בסיב²⁰ או בנזר ונתון בתוכה, וירדו לתוכה מי
- 10 גשמים ונתמלאת, ונפשט הנזר והרי הפקר צף על
- 11 פני המים²¹ והנזר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע
- 12 צדו²² בערבה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרה²³,
- 13 מפני שהוא צף.
- 18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה.
- 20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.
- 14 ו. שרץ²⁴ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת²⁵ :
- 15 לתרומה - ספקו טמא²⁶, ולפועלין²⁷ - ספקו טהור²⁸,
- 16 מפני שהיא טמא צפה.
- 24) שם פי"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).
- 17 ז. ספק משקין²⁹ לטמא אחרים - טהור³⁰, לטמא
- 18 עצמן - טמא, כיצד? היה מקל בידו ובראשו
- 19 משקין טמאים וזרקן לתוך פירות טהורות, ספק
- 20 נגעו המשקין בפירות ספק לא נגעו - טהורות. וכן
- 21 אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או
- 22 לא נגעו - הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם
- 23 נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא
- 24 נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא
- 25 שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק
- 26 כפר טמא³¹ לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין
- 27 ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא
- 28 בזה.
- 29) שם פ"ה ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.
- 42 י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הפית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה:
- 43 נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק
- 44 המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שייגבו
- 45 המים שעליה - הרי זו טמא בספק; שספק טמא
- 46 ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין

יום ב' י"ט תמוז ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין
טמאין ושתה משקין טמאין? ספק שלא אכל ושתה
שתה, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו
עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה
נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או
שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו
עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות
אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן
האוכל ספק אכלין טמאים והשתה משקין שהן
טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה
תלויה³ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מילדי טמאות⁴
שהן מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אבל אם
[הטמאה] שהיא מדברי סופרים - ספקן טמא; אבל
אם בן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס
וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מגען, כמו
שבארנו.

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י') שחכמים גזרו עליו
שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן
אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף
תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך
נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות
מראשון ולמטה נקראים "יולד הטומאה". (5) כגון גויים,
עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. ספק חליין היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה,
והן הנקראים פרושים. ביצד? אוכלי חליהן בטהרה
שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו
טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא
טמאה ודאית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר פפורים שיש עליו
ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק
חמש זיבות או ספק חמש לדות - מביאה קרבן
אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו
חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי פפיה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת
וזבה מחויבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה
לאכול קודש.

ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ -
ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות
נגעים⁹.

1 באן משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק
טהורה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד
המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51)
לקמן פט"ז וי"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים,
שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות
היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה
שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן
שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין,
והרי קבלה בדינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור,
אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין,
ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"ן].

3 יא. ספק⁵³ ידים⁵⁴, בין להתטמא בין לטמא אחרים
4 בין לטהרתן⁵⁵ - טהור, ביצד? היו ידיו טהורות
5 ולפניו שני פפרים טמאין⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע;
6 או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני פפרים טהורים,
7 ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה
8 ואחת טמאה ולפניו שני פפרים טהורים ונגע באחד
9 מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו
10 ידיו טהורות ולפניו שני פפרים, אחד טהור ואחד
11 טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק
12 בטהור נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת
13 טמאה ולפניו פפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן,
14 ספק טמאה בטמא והטהורה בטהור או טמאה
15 בטהור והטהורה בטמא - הידים פמות שהיו,
16 והפפרים פמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידיו טמאות
17 והטבילין⁵⁸ או נטלן⁵⁹, ספק שהמים שטהרו בהן
18 נשרים לידים ספק שהן פסולין⁶⁰, ספק יש בהן
19 פשעור⁶¹ ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ על
20 ידו ספק שלא היה - הרי ידיו טהורות.

(53) ידים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידים, נתבאר למעלה
בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם
טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר
למעלה (פ"ח ה"א), שיריים אינם מתטמאים אלא מראשון
לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות
לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרתן". (58) לקודש
(ראה למעלה פ"ב הי"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים
שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה
ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה -
רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

21 יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא -
22 אומרין לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שיטל שתי
23 ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל ידיו
24 - טהרותיו טהורות.

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא
מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' י"ט תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים פיצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. (25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשיות פיצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע, או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט, אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאהיל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל אומריין לו: אם טבלת, אין בך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי זה טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיטט כמשא. (29) ולפיכך טבול.

י. שרץ שנמצא שרוה³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן טלית שנמצאת בלוייה³¹ ומחט שנמצאת שבורה או חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומריין: שמא אחר שנגע באכלין נשרף ואחר שנשטמאו הפלים במגע הטלית והמחט נשברה או החלידה ובלתה הטלית עד שטהרה³³, שכל הטמאות כשעת מציאתן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומריין לו נטמא, והוא אומר טהור אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין אומריין לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא, ושנים אומרים לא נטמא, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים נטמא, ועד אחד אומר לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. ספק עומד ועובר פיצד? מצרע שיושב תחת האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצורע עובר תחתיו, ספק עומד המצורע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו טהור.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזרקין. פיצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר לבין הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומריין שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן כשעת מציאתן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלידה ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנשטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוהו חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלידה והנבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן כמנחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזרקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזרקים". (22) אף על פי שבשעת הנקיור השרץ

23 טהורין. וכן כל שאין בו דעת להשאל, אף על פי
24 שנולד לו הספק ברשות היחיד - ספקו טהור.

(8) נזיר נז, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"ו. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

25 ג. הסומא¹² והיטשן והמהלך בליילה - ספקן ברשות
26 היחיד טמא, מפני שיש בו דעת להשאל¹³. במה
27 דברים אמורים שכל שאין בו דעת להשאל ספקו
28 טהור? בשהיה הדבר שקול¹⁴ ואין שם חזקה; אבל
29 אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא¹⁵ - הרי זה
30 טמא. פיצד? תינוק¹⁶ טמא¹⁷ שנמצא בצד העסה
31 והבצק פדו - הרי העסה טמאה¹⁸, שדרך התינוק
32 לטפח¹⁹ ובכך היא חזקתו. ואין שורפין²⁰ על חזקה
33 זז.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

34 ד. היו משקין²² טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה
35 או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן -
36 חזקה²³ ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו²⁴.
37 היתה שם פרה, ובין המשקין והבצק פדי שחלתה
38 את לשונה - הרי הבצק טהור²⁵. ובשאר כל הבהמה
39 - פדי שתנגב את פיה²⁶. פחות מזה - הבצק טמא.
40 ואם היה קלב, אפלו היו משקין בצד הבצק - הרי
41 זה טהור; שאין דרכו של קלב להניח המזון ולילך
42 לו אל המים²⁷. נמצא בבצק נקירת התרנגולין²⁸: אם
43 יש בין המשקין והבצק פדי שינגבו את פיהן
44 בארץ²⁹ - הבצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן
45 ששתו ונקרו בבצק במשקין שבפיהם. במה דברים

1 ה'רבים - הרי זה נטמא. עד אומר נטמא, ועד אומר
2 לא נטמא; אשה אומרת נטמא, ואשה אומרת לא
3 נטמא: ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים -
4 טהור³⁶.

(34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

יום ג' כ' תמוז ה'תשע"ט

פרק ששה עשר

(1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

5 א. מפני מה² טהרו חכמים ספק טמא ברשות
6 הרבים? שהרי הצבור עושין פסח בטמא בזמן
7 שהטמאים מרביין³. אם טמא ודאית נדחית
8 מפניהן, קל וחומר לספק טמא; שאסור כל
9 הספקות מדבריהן, כמו שבארנו בהלכות ביאות
10 אסורות⁴. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד?
11 שהרי סוטה שנסתרה⁵, אף על פי שהדבר ספק -
12 הרי היא טמא לבעלה⁶ עד שתשתה⁷.

(2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. (4) פ"ח ה"ז. (5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים המאררים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

13 ב. וכשם שהסוטה ובוועלה שנים⁸, כך ספק טמא
14 בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי
15 ספק טמאתם שם טהור ברשות הרבים. במה דברים
16 אמורים? בשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת
17 להשאל ולדרש ממנו מה ארע לו, כסוטה⁹; אבל
18 אם היה חרש או שוטה או קטן שאינו יודע להשיב
19 על הענין כששואלין אותו - הרי ספקו טהור.
20 פיצד¹⁰? חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת
21 להשאל שנמצאו בחצר או במבוי¹¹ שיש שם
22 טמא, וספק נגעו וספק לא נגעו - הרי אלו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ג' כ' תמוז – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. (42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליה שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

ז. פֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה⁴³ שֶׁנֶּתַן עַל גִּבִּי הַדָּף וּמִדָּרְס⁴⁴ נֶתַן תַּחֲתָיו, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשִׁפְלָה שְׁלֹא יִגַּע בְּמִדְרָס, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם מְדֻרָּן⁴⁵, וּבֵא וּמָצָא הַפֶּכֶר בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁶ - הֲרִי הוּא בְּטִהְרָתוֹ⁴⁷; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: אָדָם בָּא וְנָטְלוֹ וְנִתְּנוּ בְּמָקוֹם זֶה⁴⁸. וְאִם אָמַר: פְּרִי לִי שְׁלֹא בָּא אָדָם לְכָאן - טָמֵא; שְׂוֵדָאֵי נָפַל וְנִגַּע בְּמִדְרָס כְּשֶׁנָּפַל.

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. תִּינוּק⁴⁹ שֶׁנִּמְצָא בְּצֶד בֵּית הַקְּבֻרֹת וְהַשּׁוֹשְׁנִים בִּידוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם שׁוֹשְׁנִים אֲלֹא בְּמָקוֹם הַטְּמָאָה - סָפְקוֹ טָהוֹר⁵⁰, שְׁמָא אַחֵר לִקְטָן וְנִתְּנָם לוֹ⁵¹. וְכֵן חֲמוֹר הַעֹזֵם בְּבֵית הַקְּבֻרֹת - פְּלִינ⁵² טְהוֹרִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמָא נִתְּמַעַף בְּהֵן⁵³ וְנִגְעוּ בְּקֶבֶר, מִפְּנֵי שְׁאֵין בּוֹ דַּעַת לְשָׂאֵל, וְכִשְׁנִמְצָאוּ לֹא נִמְצָאוּ נוֹגְעִין⁵⁴, וְכָל הַטְּמָאוֹת כְּשֶׁעַת מְצִיאתָן.

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום טומאה.

ט. תִּינוּק⁵⁵ שֶׁהָיָה תּוֹפֵשׁ בִּידוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שֶׁהָיָה רֹכֵב עַל גִּבִּי כְּתוּפוֹ שֶׁל אָבִיו - סָפְקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד טָמֵא⁵⁶, מִפְּנֵי שְׁאֵבִיו נִשְׂאָל עָלָיו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. וְאַרְבָּעָה סִפְקוֹת⁵⁸ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתִינוּק: תִּינוּק שְׁאֵינִי זָכוֹל לְהֵלֵךְ שֶׁהִנֵּחְתּוּ אֹמֹו וּבָאָה וּמָצְאָתוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמָקוֹמוֹ - טָהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמָא טְמָאָה⁵⁹ בָּאָה וְנִשְׁקָתוּ וּגְפַפְתּוּ⁶⁰. הַתַּחֲלִיל הַתִּינוּק לְצֵאת וּלְהִכָּנס⁶¹ - בְּגִדָיו טְהוֹרִין, וְאִין מִדָּרְס כְּשֶׁאֵר בְּגִדֵּי עַם הָאָרֶץ⁶². וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין - אִין עוֹשִׂין עַל גִּבִּיהֶן טְהוֹרֹת⁶³. הַגְּדִיל עַד שֶׁהָיָה בּוֹ דַּעַת לְשָׂאֵל - סָפְקוֹ טָמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד. הַגְּדִיל עַד שֶׁהָיָה בּוֹ דַּעַת לְשָׁמֵר אֶת גּוּפוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גִּבּ גּוּפוֹ טְהוֹרֹת⁶⁵; יוֹדֵעַ

1 אֲמֹרִים? ³⁰ בְּשֶׁהָיָה הַמִּשְׁקִין צָלוּלִין, שְׁכַּבּוּאָה שֶׁל
2 תִּינוּק נִפְרַת בָּהֶן; אֲכָל עֲכוּרִים³¹ - הַבָּצֵק טָהוֹר,
3 שְׂאֵלוֹ נִקְרוּ בַּמִּשְׁקִין - הִיָּה מָקוֹם הַמִּשְׁקִין נִקְרָא
4 בְּבָצֵק. אִם הָיוּ צָלוּלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבָּצֵק בְּחֻזָּקָה
5 טְמָאָה - אִין שׂוֹרְפִין עַל חֻזָּקָה זוֹ, אֲלֹא תוֹלִין³².

(22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי שיתגנב", פירוש שיתגנב מאליה, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לגנב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב שם. (28) שם. (29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הבדל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כר' יוחנן שם, שברייתא מסייעת לו.

ה. אִיזוֹ הִיא³³ חֻזָּקָה שְׂשׂוֹרְפִין עָלֶיהָ בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד? עֶסֶה בְּבֵית וְשָׂרְצִים וְצִפְרָדְעִים³⁴ מְטַפְּלִין שָׁם, וְנִמְצָאוּ חֲתִיכוֹת מִבְּשָׂרָן בְּעֶסֶה: אִם רַב הַמְטַפְּלִים שָׂרְצִים³⁵ - הָעֶסֶה טְמָאָה וְתִשְׂרַף, וְאִם הָרַב צִפְרָדְעִים - טְהוֹרָה.

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. הִיוּ³⁶ טְמָאוֹת וּטְהוֹרֹת³⁷ בְּצִדוֹ³⁸ אוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וְנִתְּמַעַף בְּטָלִיתוֹ וְסָפְקוֹ נִגְעוּ³⁹ סָפְקוֹ לֹא נִגְעוּ בְּעַת שֶׁנִּתְּמַעַף: אִם הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד - סָפְקוֹ טָמֵא⁴⁰; שֶׁסָּפְקוֹ טְמָאָה הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם - נִשְׂאָלִין עָלֶיהָ⁴¹. אֲפִלּוּ בְּכָלִי הַמִּנְחָה עַל גִּבִּי קֶרֶקַע - הֲרִי הוּא פָּמִי שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְשָׂאֵל. וְאִם הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים - סָפְקוֹ טָהוֹר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִגַּע⁴² - סָפְקוֹ טָמֵא.

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. (37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים

עם כל הפלים טמאין²⁰. המערה מפלי לכלי²¹
ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים
מהעליון נפל, אלא שפא בתחתון היה. מפני שהן
פלים ואין להן דעת לשאל. וכן כל פיוצא בזה.

(2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים - נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזקת שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותיירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזקת]. (5) שם. (6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמתהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתנו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. (13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. (16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושלא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים - טהור, לא החמירו חכמים כלי-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין

1 לשמור את ידיו⁶⁶ - אוכלין על גפן⁶⁷ טהרות. פיצד
2 בודקין אותו?⁶⁸ מטבילין אותו ונותנין לו חלין לשם
3 תרומה⁶⁹. אם יודע⁷⁰ לשמור את גופו - אוכלין אגב
4 גופו טהרות; ואם יודע לשמור את ידיו - אוכלים אגב
5 ידיו טהרות.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה". (60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?]. (61) בדפוס רומא: ולהכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). (67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שאלא לא ישמור אותם כראוי ויטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

יום ד' כ"א תמוז ה'תשע"ט

פרק שבעה עשר

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

6 א. כזית² מן המת בפי העורב, ספק האהיל³ על
7 האדם ועל הפלים ברשות היחיד ספק שלא האהיל
8 - הרי האדם טמא מספק, והוא שיהיה בו דעת
9 לשאל⁴, והפלים טהורים, מפני שאין להן דעת
10 לשאל. וכן הממלא⁵ בכלי ונתן בעשרה פלים⁶
11 ונמצא השרץ באחד מהן⁷ - הוא טמא⁸ והפלים⁹
12 טהורים, אף על פי שכלן ספק שפא השרץ בכלי
13 שפמלא בו היה תחלה¹⁰, מפני שהן פלים ואין בהן
14 דעת לשאל. ואם היה לכלי שפמלא בו אזנים¹¹,
15 הואיל ואפשר שפאצאו המים ויתאחר בו השרץ¹² -
16 כלן טמאים¹³. וכן הממלא בעשרה דליים¹⁴ זה אחר
17 זה ונתן בעשרה פלים, מדלי אחד¹⁵ לכלי אחר, ואין
18 ידוע הראשון מן האחרון¹⁶, ונמצא השרץ בכלי
19 אחד מהן - הרי התשעה פלים עם עשרת הדליים
20 טהורים¹⁷; שאני אומר: שפא בכלי זה¹⁸ היה השרץ
21 מתחתלו. ואם יש לדליים אזנים¹⁹ - הרי כל הדליים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"א תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מוכן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן - בשני כלים - ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ד. היה³⁹ קוצה⁴⁰ זיתים מן המעטן⁴¹ ומעלה אותן לגג⁴², ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא בין כתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ בתוף גוש של זיתים⁴⁷ והגוש בגג: אם בתוף שלשלת ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שפא בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוף השלשה ימים⁵⁰.

ב. קפה²² שנשתמש בה בטהרות ונמצא בה שרץ²³, אם יש לה שולים, או אֲזִנִים²⁴ אף על פי שאין לה שולים²⁵ - הרי כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות²⁶. אפילו היתה בדוקה²⁷ ומכסה, שפא עם הגבהת ידו מן הבדיקה נפל השרץ²⁸. ואפילו נשתמש בה בטהרות בזוית זו וטלטלה לזוית אחרת ונמצא בה השרץ - פלן טמאות²⁹; לפי שמחזיקין טמאה במקום למקום³⁰ לתלות, אכל לא לשרף.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם וזה הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט "כין" אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדידנו (יבמות מב, ב) שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (אינני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שפא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

ג. הזולף³¹ את הבור³² וממלא ממנו חביות: אם היה משקיץ כל חבית וחבית בבור וממלא אותן, ונמצא השרץ בראשונה³³ - פלן טמאות³⁴. נמצא בְּאַחֲרוֹנָה - היא טמאה וכלן טהורות; שאני אומר: אחר שפלא את הראשונות נפל שרץ לבורה³⁵. היה זולף בכלי ונותן לתוף החביות עד שפלאן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא בלבד טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: פזו בלבד נפל השרץ³⁶ או היה בה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך, אם היה בודק כל חבית מהן ואחר כך נותן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - פלן טמאות³⁷. וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הפל טמא³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה - נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ - תולים שלא בדק יפה,

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העפסה ונמצא שרץ במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא בעפסה - העפסה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוף המקרצת - אף העפסה טמאה⁵⁶.

קלו' שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ב תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 סֶפֶק שֶׁרֵץ סֶפֶק צִפְרָדֶּע - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב שֵׁישׁ
20 בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן. זֶה הַכֶּלֶל: בְּנִמְצָא⁷⁰ הַלֵּךְ
21 אַחֵר הָרֵב.

(67 שם. (68 מושלך בחצר. (69 בין לקולא ובין לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות - טמא, מפני שנבילות מושלכות שכיחות יותר משחוטות מושלכות. (70 להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"א).

22 ט. הָאִשָּׁה⁷¹ שֶׁמִּגְבַּת גִּבָּתָהּ⁷² בְּחֶצֶר, וְנִמְצָא שֶׁרֵץ
23 בְּתוֹךְ גִּבָּתָהּ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין הַשֶּׁרֶץ מִטְמֵא
24 בְּמִשְׁאָה⁷³. נִמְצָא עַל גְּבִי גִבָּתָהּ - הָרִי זֶה טְמֵאָה, שֶׁמֵּא
25 נִגְעָה בּוֹ. הֵיתָה כּוֹבֶדָתָהּ⁷⁴ בְּכִבְרָה וְנִמְצָא שֶׁרֵץ בְּתוֹךְ
26 הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִבְרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁵. נִמְצָא עַל גְּבִי
27 הַכִּבְרָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה, שֶׁמֵּא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל
28 סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְמֵא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷⁶.

(71 שם פ"ג ה"ג. (72 בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא - זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. (73 אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. (74 מנקה גרעינים. (75 אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. (76 למעלה פט"ז.

יום ה' כ"ב תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1 יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכיבוד.

29 א. כֹּל שֶׁאֵתָהּ יָכוֹל לְרַבּוֹת סִפְקוֹת וְסִפְקֵי סִפְקוֹת,
30 בְּרִשּׁוֹת הָרֵבִים - טְהוֹר, בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְמֵא. כִּיצַד?
31 נִכְנָס לְמִבּוֹיֹת וְהִטְמִיךָ בְּחֶצֶר, סֶפֶק נִכְנָס לְחֶצֶר סֶפֶק
32 לֹא נִכְנָס; טְמֵאָה בְּבִית, סֶפֶק נִכְנָס לְבֵית סֶפֶק לֹא
33 נִכְנָס; וְאִפְלוּ נִכְנָס, סֶפֶק שֶׁלֹּא הֵיְתָה שֶׁם סֶפֶק הֵיְתָה
34 שֶׁם; וְאִם תֹּאמַר הֵיְתָה שֶׁם בְּעֵת שֶׁנִּכְנָס, סֶפֶק יֵשׁ בָּהּ
35 בְּשַׁעוֹר סֶפֶק אֵין בָּהּ; וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ בָּהּ, סֶפֶק שֶׁהִיא
36 טְמֵאָה סֶפֶק אֵינָה טְמֵאָה; וְאִפְלוּ הִיא טְמֵאָה, סֶפֶק
37 נִגְעָה סֶפֶק לֹא נִגְעָה - סֶפֶקוֹ טְמֵא³, שֶׁהִמְכּוֹר רִשּׁוֹת
38 הַיָּחִיד.

(2 שחצרות הבתים פתוחות לתוכן. (3 התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקן: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

(51 חותך או תולש. תוספתא, שם. (52 חתיכת עיסה. (53 על גבה, במקום הנראה לעין. (54 שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55 והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56 מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

1 ו. אֶכֶל טְמֵא⁵⁷ שֶׁנִּמְצָא גִרְעִינָה שְׁלוֹ⁵⁸ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר או
2 עַל גְּבִי תְּבִשִׁיל רוֹתַח, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ מִשְׁקָה
3 טוֹפָח⁵⁹ - הָרִי הֵן⁶⁰ טְמֵאִים⁶¹; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: הָאֶכֶל
4 כָּלוּ נָפֶל שֶׁם וְנִמּוֹחַ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר או מִחֻמַּת הִרְתִּיחָה
5 וְנִשְׁאַרָה גִרְעִינָתוֹ. נִמְצָאת הַגִּרְעִינָה עַל גְּבִי הַכֶּפֶר או
6 בְּתוֹךְ תְּבִשִׁיל צוֹנֵן - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי
7 שֵׁישׁ עָלֶיהָ מִשְׁקָה⁶²; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: גִּרְעִינָה זֹאת לְבִדָּה
8 נִפְלָה אַחֵר שֶׁאֶבֶד הָאֶכֶל מֵעָלֶיהָ, שֶׁהָרִי אֵינָה
9 מִטְמֵאָה.

(57 תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58 גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [נמצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא - כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב - גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן - גרעינה של גפת]. (59 משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60 הכיכר והתבשיל. (61 אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62 אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח - טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח - טהורה". ופירושה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

10 ז. הֵי⁶³ בְּבֵית אֶכְלִין טְמֵאִין וְאֶכְלִין טְהוֹרִים
11 וְנִמְצָאת גִרְעִינָה בְּבֵיתָהּ⁶⁴ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב⁶⁵. וְכֵן
12 אִם הֵי⁶⁶ דָּמִים טְהוֹרִים וְדָמִים טְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית
13 וְנִמְצָא דָם עַל הָאֶכֶל - הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב. מִעֲשֶׂה
14 הֵיָה בְּכֶפֶר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְצָא עָלָיו דָּם, וְכֹא מִעֲשֶׂה
15 לְפָנֵי חֲכָמִים וְטְהוֹרָהוּ. שֶׁאִפְלוּ נֹאמַר: דָּם שֶׁרֵץ
16 הוּא, הָרִינִי אוֹמֵר: דָּם שֶׁרֵץ חֵי הוּא, שֶׁהוּא טְהוֹר.

(63 תוספתא, שם. (64 בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65 אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים - הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר זהב' (שם). (66 תוספתא, שם פ"ו ה"א.

17 ח. עִיר⁶⁷ שֵׁישׁ בָּהּ נִבְלוֹת וְשַׁחוּטוֹת - בְּשֶׁר הַנִּמְצָא
18 בָּהּ⁶⁸ הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב⁶⁹. וְכֵן אִם הֵיָה הַנִּמְצָא בָּהּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ב תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו שרץ¹⁷. אפלו כפדו¹⁸ ולא בדרקו - הרי זה מטמא
למפרע מקדם הכבוד. במה דברים אמורים?
שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא
למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה ויהיה
עתה לח בעת שנמצא¹⁹.

ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה
הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד
היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון
שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי
שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם
עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן
הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו,
ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו -
תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹:
ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא,
ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין
ברשות הרבים: אם היו גבוהין ומנחין שם ונגע
באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין
עליו, שהרי משנשא אינו מנח ברשות הרבים; וכן
אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין
עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה
ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
שאם נגע ברק הנמצא או נשא או הסיטו בכל
מקום²² - שורפין עליו את התרומה, פבית הפרס
וכיצא בה ששורפין על ודאי מגען²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם
באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא
שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן,
כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין
ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו
חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדרשים שנמנו שם.

ו. מי שישב ברשות הרבים ובא אחד²⁴ ודרס על
בגדיו או שרקק ונגע²⁵ הרק - על רקו שורפין
את התרומה²⁶, ועל בגדיו הולכין אחר הרב: אם רב
העיר טמאין²⁷ - בגדיו מדרס, ואם רב העיר טהורין
- הרי הוא טהור.

(24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב.
(26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן
הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר
לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה
שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה
יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם
כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה.
וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו פלי ומצאו ברשות היחיד - הרי זה

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות
היחיד, ונגע באחד מהן ואינו ידוע אי זהו - ספקו
טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים
ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק
ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר נטמאתי בודאי;
וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר ודאי
שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶
ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית
הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או
הסיטו⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט;
פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאחיל על אחד
מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האחיל; שני שבילין,
אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע
באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרף, ואין ידוע
אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד
טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי
זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמטמאים במגע
ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה
ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר
וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ,
שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיזו. דין
הסיט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם
בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון
שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. המוצא מת משפכ¹³ לרחבו של דרך אם היה
שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא
לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או
שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו
ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב
הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין
זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

(13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת
שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי
נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון
שנטה לצדי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת,
ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור.
וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים
בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק
ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם
חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע
לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה].
(15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה.
(16) ואפילו הוא ידוע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין
שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במקווי - מטמא למפרע עד העת
שיאמר: בדרקתי את המקווי הזה ביום פלוני ולא היה

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' כ"ג תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור
של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור
של זין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור
קולטת.

יום ו' כ"ג תמוז ה'תשע"ט

פרק תשעה עשר

1 יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד
מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד
טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו
הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע
כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות
מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו
בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך
באחד מהן ואין יודע באי זה מהן הלך⁵, ועשה
טהרות ונאכלו⁶, והיה שלישי ושביעי וטבל וטהר⁸,
והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם
קיימות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי
שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בינתיים¹³
- הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן
טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני
השבילין. וכן השרץ¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷
ואין צורתן נפרת ואין יודע אי זהו השרץ, ונגע
באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני
ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קיימות
הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתיים¹⁸
- הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

2 טהרות פ"ה מ"ג. 3 טומאת מת. 4 ושניהם ברשות
הרבים. 5 פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או
הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש
הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב
לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך
בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. 6 כדן, שספק
טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. 7 אע"פ שמן הדין
הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה
פט"ו ה"ט). 8 ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום
שמתמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). 9 מפני
שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. 10 ואחת
מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. 11 אף-
על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם
שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן.
12 ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. 13 והראשונות קיימות.
14 גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו
בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו
במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן
קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות

1 טמא מדרס וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים
ומצאו ברשות הרבים: אם אבדו ביום ומצאו לבו
ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, בלילה
ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום של אחריו
- הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו
הלילה או מקצתו - טמא.

7 ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים, אף על פי
8 שעבר עליו הלילה - טהור. הניחו או שכחו ברשות
9 היחיד - הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת.
10 ומפני מה לא התמירו בשוכח ומניח פמאבד? מפני
11 שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו עליו.
12 ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני
13 שהוא בחזקת שמו. 14

14 י. השוטח פלים ברשות הרבים - הרי אלו טהורין;
15 וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהן טמאים.
16 ואם היה משמרן - טהורים. נפלו והלך להביאם -
17 טמאים, מפני שנעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו כליו
18 ברשות היחיד ומצאן אפלו בו ביום - הרי הן מדרס
19 וטמא מת, כמו שבארנו.

20 יא. שוטה אחת בעיר או נכרית - כל הרקין שבעיר
21 בחזקת טמאה לעולם בכל מקום.

22 יב. מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו
23 בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - כליו
24 טהורין, ואם לאו - ישאלנה.

25 יג. מי שישן ברשות הרבים ועמד - כליו טהורים.

26 יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין יודע אם
27 חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא,
28 שכל הטמאות כשעת מציאתן. ואם ראוהו חי
29 בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות
30 הרבים וטהור.

31 טו. המסכן ברשות היחיד ונתעלה, ואין יודע אם
32 מת או עדין הוא חי, והוציא והוה לרשות הרבים
33 והזרו והכניסוהו לרשות היחיד: כשהוא ברשות
34 היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים -
35 ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מסכן והולכיהו
36 מעיר לעיר במטה, והיו כתות מתחלפות תחתיו,
37 ובאחרונה נמצא מת, ולא טמאו חכמים אלא פת
38 אחרונה בלבד.

39 טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ד תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלמעהל בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

- ד. שְׁנֵי שְׂבִילִין³¹, אֶחָד טָמָא וְאֶחָד טָהוֹר, וְהִלְכּוּ בָהֶן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טָהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טָמָא, אֶפְלוּ הֵיחָא אֶחָד תְּלוֹי - הָרִי זֶה הַטָּהוֹר תּוֹלָה בְּתֵלוֹי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטָּהוֹר הִלָּךְ בְּשִׁבִיל הַטָּהוֹר וְהָרִי הוּא בְּטִהְרָתוֹ, וְזֶה הַתְּלוֹי הִלָּךְ בְּשִׁבִיל הַטָּמָא. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַלּוּ שְׁנֵיהֶן כֶּאֱחָד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

- א. כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּת הָרַבִּים לְעֵנֶן שִׁבְתָּ², כָּן הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים לְעֵנֶן טָמְאָה³.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

- ב. אֶרְבַּע אַמּוֹת⁴ הַסְּמוּכוֹת לְרְשׁוּת הָרַבִּים - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְטָמְאָה⁵. וְכֵן הַפְּרָמְלִית⁶, כְּגוֹן הֵיטָם וְהָאֲצִטּוֹנִית⁷ - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְטָמְאָה⁸.

(4) בבא-בתרא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה. (8) מפני שאי-אפשר להיטתר בה.

- ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיְּחִיד לְשִׁבְתָּ - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְעֵנֶן טָמְאָה¹¹. וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפִלְשִׁין לְשִׁיחִין וְלִבְרוֹת וְלִגְתוֹת¹²; וְהַפְּקָעָה¹³ הַמְּקַפֶּת גְּדֵר בִּימּוֹת הַחֲמָה¹⁴; וְכִסְלִיקִין¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּנֵן רֶחֶב הָרֶבֶה לְעַמֹּד בּוֹ אֲנָשִׁי הַמְּרַבֵּה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הָרֶבֶה פְּתוּחִים לְרְשׁוּת הָרַבִּים; וְהַפּוֹרֵן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחֹצֵר, שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אֲחֵר. וְכֵן מְבֹאֵר¹⁷

טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחון להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

- ב. שְׁנֵי שְׂבִילִין¹⁸, אֶחָד טָמָא וְאֶחָד טָהוֹר, הִלָּךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וְכֹא חִבְרוּ וְהִלָּךְ בְּשְׁנֵי וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם בָּאוּ וְנִשְׁאַלּוּ זֶה אֶחָד זֶה - מוֹרִין לְכָל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר; בָּאוּ שְׁנֵיהֶן כֶּאֱחָד, או שְׂבָא אֶחָד וְשָׂאֵל עָלָיו וְעַל חִבְרוֹ¹⁹ וְאָמַר: שְׁנַיִם הֵינּוּ וּבְשְׁנֵי הַשְּׂבִילִים הִלְכְנוּ וְשִׁבְתִּי טְהוֹרוֹת עֲשִׂינוּ - הָרִי שְׁנֵיהֶם טָמֵאִין, וְטְהוֹרוֹת שַׁעֲשׂוּ נִשְׂרָפוֹת²⁰. וְכֵן²¹ אִם נִטְמְאוּ בְּטָמְאָה קְלָה. כִּיצַד? שְׁנֵי כְּפָרִים²², אֶחָד טָמָא וְאֶחָד טָהוֹר, אָכַל אֶת אֶחָד מֵהֶם²³ וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וְכֹא חִבְרוּ וְאָכַל אֶת הַשְּׁנֵי וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם נִשְׁאַלּוּ זֶה אֶחָד זֶה - שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק דְּבָרֵי סוּפְרִים²⁴, שֶׁהוּא מְפַלֵּל הַסְּפִיקוֹת שֶׁטְהָרוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵; נִשְׁאַלּוּ שְׁנֵיהֶן כֶּאֱחָד או שֶׁנִּשְׁאַל עָלָיו וְעַל חִבְרוֹ - שְׁנֵיהֶן טָמֵאִין מִסֶּפֶק, וְטְהוֹרוֹתָם נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהָרִי וְדֹא אֶחָד מֵהֶן טָמְאָה. וְאֶפְלוּ כְּכָר אֶחָד²⁶ טָמָא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּטָמְאָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין - כָּלֵן טָמֵאִין²⁷ וְנִשְׂרָפוּ.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י, א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמורנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [בתוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות".] (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פ"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמוז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

- ג. כְּכָר טָמָא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּטָהוֹרוֹת כְּפָרוֹת טְהוֹרִין, וְכֹא חִמְשָׁה בְּנֵי אָדָם²⁸ וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה כְּפָרוֹת מֵהֶן, וְכֹא חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה הַנִּשְׁאַרִים - הָרָאשׁוֹנִים טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אֲחֵרִים שִׁיתָלוּ בָהֶן²⁹; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרוֹנִים טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרָאשׁוֹנִים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה,

קמ' שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ד תמוז – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטייל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. (30) רבא בבבא-בתרא קנג, ב. (31) בבבא-בתרא שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. (35) הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלושה במרחשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו ה"א). (36) משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. (37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). (38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

21 ז. כָּרַם³⁹ שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים⁴⁰ - רְשׁוֹת הַיְחִיד⁴¹, וּלְאַחַר
22 הַבּוֹצְרִים⁴² - רְשׁוֹת הָרַבִּים לְטַמְאָה. אֵימָתִי?⁴³ בְּזִמָּן
23 שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שְׁכֻנְגָדָה⁴⁴.
24 שָׂאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאלוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ דִּינָם - כָּשֵׁם
25 שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשִׁבְתָּה, כִּךָּ הֵם רְשׁוֹת הַיְחִיד
26 לְטַמְאָה.

(39) שם. (40) המקומות שלא נבצרו עדיין. (41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהגפנים חוצצים. (42) השטח שנבצר. (43) לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? (44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים (תפארת ישראל). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

27 ח. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׂאִינָן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְשִׁבְתָּ, וְאָף
28 עַל פִּי כֵן הֵן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְטַמְּאָה, מִפְּנֵי שְׂאִין הָעַם
29 מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן.⁴⁵ וְאֵלּוּ הֵן: הָאֵילָנוֹת, וְחוּרֵי רְשׁוֹת
30 הָרִבִּים אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.⁴⁶
31 בִּיַּצֵּד? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְטַמְּאָה
32 בְּתוֹכוֹ?⁴⁷ עֲלָה לִרְאֹשׁוֹ, סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע -
33 סָפֵקוּ טַמְּאָה.⁴⁸ הַכִּנִּים יִדְּרוּ⁴⁹ לְחוּרֵי⁵⁰ שֵׁשׁ בּוֹ טַמְּאָה,
34 סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע - סָפֵקוּ טַמְּאָה.⁵¹

(45) לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. (46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. (47) בתוך הענפים. (48) אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. (49) האדם העומד ברשות הרבים. (50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. (51) שאין רבים מצויים שם.

ט. חֲנוּת⁵² שָׁהָיָה טְמֵאָה⁵³ וּפְתוּחָהּ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
סֶפֶק נִכְנָס סֶפֶק לֹא נִכְנָס - סִפְקוֹ טְהוֹר⁵⁴; שָׁפֵל
הַחֲנוּת כְּמוֹ שֶׁרָץ הַמָּנָח בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שֶׁסֶפֶק מִגְעוֹ
טְהוֹר. הֵיוּ שְׁנֵי חֲנִיּוֹת, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה,

1 הַיּוֹרְדִים לֵאמֹר אוֹ לָנֶהָר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין 18
2 מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן, וְרַבִּים¹⁹ מִטְּפָסִין וְעוֹלִין בָּהֶן,
3 וְהַיְמִימוֹסוֹת²⁰ וְהַמְרָחֳצוֹת²¹ - הֲרֵי הֵן כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים
4 לְטִמְאָה. וְכֵן כָּל הָעוֹרָה²² - כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְטִמְאָה.

9 יש במציאות (סיגנון ערבי). 10 שם מ"ד-ט. 11 לא
בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא
כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות
היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין
טומאה. 12 שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני
צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל
עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות
(רבינו בפירושו למשנה). 13 שטח גדול במישור שיש בו
הרבה שדות. 14 ובאים לשם פועלים לקצור את
התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד
לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים.
15 מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס".
16 הממונים על מרכבות המלך. 17 תוספתא פ"ז ה"ד.
18 גדירות משני צדיהם המכבדות את הכניסה.
19 פירוש, אם רבים. 20 צ"ל: והדימוסות. פירוש,
מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה.
21 תוספתא, שם פ"ז ה"ה. 22 שבבית המקדש (פסחים
יח, ב).

5 ד. גִּנּוֹת הָעִיר²³ שֶׁהָרָךְ הָעִיר עוֹבְרָת עָלֶיהֶן - רְשׁוֹת
6 הָרָבִים לְטִמְאָה.

23) תוספתא, שם.

7	ה. הגנה ²⁴ , בזמן שהיא משתמרת ²⁵ - רשות היחיד,
8	ובזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן
9	בסילקי גדולה ²⁶ , בזמן שפותחין אותה - רשות
10	הרבים לטמאה, ובזמן שנוצלין אותה - רשות
11	היחיד לכל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. (26) שננעלת בלילה ונפתחת ביום.

12 ו. הַבִּקְעָה²⁷ הַמִּקְפֶּת גָּדַר בִּימֹת הַגְּשָׁמִים - רְשֻׁתֵּי
13 הַיְּחִיד לְשִׁבְתָּ וּלְטִמְאָה²⁸; וְאִם לֹא הָיְתָה מִקְפֶּת -
14 הָרִי הִיא רְשֻׁתֵּי הַיְּחִיד לְטִמְאָה בְּלִבָּד²⁹. וּבִקְעָה
15 שְׁעִבְרָיו³⁰ עָלֶיהָ בִּימֹת³¹ הַגְּשָׁמִים³² - הָרִי הִיא רְשֻׁתֵּי
16 הַיְּחִיד לְטִמְאָה אֲפִלּוּ בִּימֹת הַחֲמָה³³. וְאִלּוּ הֵן³⁴
17 יְמֹת הַחֲמָה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאִלּוּ הֵן
18 יְמֹת הַגְּשָׁמִים? מִשְׁתַּרְדֵּר רְבִיעָה שְׁנִיָּה³⁵. בֵּין
19 הָעֲגוּלִים³⁶ שֶׁל עֲנָבִים לְזִיגִין³⁷ - רְשֻׁתֵּי הָרִבִּים
20 לְטִמְאָה³⁸.

27) משנה טהרות פ"ד, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). 28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. 29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה

63) פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. (64) ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. (65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

- יב. חמור⁷⁰ ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע⁷¹ ספק לא נגע - ספקו טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁷². וכן סלע המונח ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

(70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

- יג. היתה⁷⁴ זב רוכב על חמורו וזה⁷⁵ רוכב על חמורו ומהלכין בדרך, ספק נגע בזה ספק לא נגע; תינוק טמא מרקב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרקב על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק לא נגע; חבילה על כתפו והרק מרקב בכתל⁷⁶, ספק נגע ספק לא נגע; בלים שטוחין ברשות הרבים למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא הסיט⁷⁸ - הפל טהור⁷⁹.

(74) שם ה"ג. (75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזוי. (79) ואפילו אם הוא זב שטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

בריה רחמנא דסייען

- 1 ונכנס לאחת מהן, ספק לטמא נכנס ספק לטהור - ספקו טמא; שזה ספק רשות היחיד⁵⁵, שהחנות רשות היחיד. וכן בקעה⁵⁶ בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה ואחת טהורה, ואמר: נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה או לא נכנסתי - ספקו טמא; שספק טמאה ברשות היחיד, אפלו ספק ביאה - טמא⁵⁷.

(52) שם פ"ו מ"ג. (53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. (54) פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירושו). (55) מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) שם מ"ה. (57) נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

- 8 י. מקום⁵⁸ שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים⁵⁹ וחזר ונעשה רשות היחיד⁶⁰ - בשהוא רשות היחיד ספקו טמא, ובשהוא רשות הרבים ספקו טהור.

(58) שם מ"א. (59) כגון שמכרו לרבים. (60) חזר וקנאו מהרבים (תפארת ישראל). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

- 12 יא. דברים⁶¹ שהן ברשות הרבים - הרי הן ברשות הרבים. כיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים⁶² והטמאה בתוכה, ספק נגע⁶³ ספק לא נגע - ספקו טהור⁶⁴. הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁶⁵. היתה פנישה⁶⁶ נתונה על כתפו, וקפר תרומה פרוף בסיב⁶⁷ או בגר ונתון לתוכה, ספק נגע בה אחר⁶⁸ ספק לא נגע - ספקו טמא⁶⁹.

(61) תוספתא, שם פ"ו ה"ב. (62) שיעור רשות היחיד.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח-כ"ד תמוז תשע"ט

- 36 להוציא ממון בעדות עד אחד, אפלו היתה בתכלית הפשרות, והוא אמרו תעלה: "לא-קום עד אחד באיש לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט, טו) אמרו (ספרי שם):

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רפח.

35 המצוה הרפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלענוש או

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשע"ט**מצות עשה קפ.**

המצוה המְשְׁלִימָה מֵאָה וּשְׁמֹנִים — הַצּוּי 36
שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לַעֲנוֹשׂ אֶת־הַעֲדִים שֶׁהַעֲדוֹ שָׁקֵר כְּמוֹ שֶׁנֶּצְמָמוּ 37
לַעֲשׂוֹת בַּעֲדוֹתָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְעִשִּׂיתָם לוֹ כְּאֲשֶׁר 38
זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" (דברים יט, יט) וְזֶהוּ דִּין עֲדִים 39
זוֹמָמִין: אִם הַעֲדוֹ לְהוֹצִיא מִמּוֹן — נוֹצִיא מֵהֶם כְּמוֹהוּ; 40
וְאִם הַעֲדוֹ עַל מֵה שֶׁמַּחֲבִיב מִיתָה — נִמִּיתָם בְּאוֹתָהּ 41
הַמִּיתָה; וְאִם הַעֲדוֹ עַל מֵה־שֶׁמַּחֲבִיב מְלָקוֹת — נִלְקָה 42
אוֹתָם. וְכֵךְ נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְהִשְׁאֵלוּת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ 43
בָּהּ וְכִיצַד יִתְקַנְּסוּ שֶׁהַעֲדִים יִהְיוּ זוֹמָמִין וְיִדְּנוּ אוֹתָם בְּדִין 44
זֶה, בְּמִסְכַּת מִכּוֹת. 45

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשע"ט**מצות עשה קעד.****מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.**

הַמִּצְוָה הַקַּע"ד — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְשַׁמֵּעַ לְבֵית דִּין 36
הַגָּדוֹל וְלִנְהַג עַל פִּיהֶם כָּל אֲשֶׁר יֵצִיאוּ בְּעִנְיָנוּ אֲסוּר 37
וּמִתֵּר. וְאֵין חֲלוּק בֵּינָה בֵּין דָּבָר שֶׁקִּבְּלוּהוּ בְּקִבְּלָהּ (אִישׁ 38
מִפִּי אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבִּינוּ), וּבֵין דָּבָר שֶׁלְּמִדּוּהוּ בְּאַחַת 39
הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, אוֹ דָּבָר שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו 40
כְּדִי לְגַדֹּר פְּרָצָה (גִּזְרוֹת חֲכָמֵינוּ שֶׁהֵם סִיג לְתוֹרָה), אוֹ 41
בְּהִתְאָם לְאִיזָה מִצַּב שֶׁהוּא (לְפִי צִרְכּוֹ הַרוּחָנִים שֶׁל הַדּוֹר), 42
מִמֶּה שֶׁנֶּחְרָאָה לָהֶם כְּכֹחַ וְשִׁישׁ בּוֹ חֲזוּק לְתוֹרָה — כָּל־זֶה 43
חֲכָמִים אָנוּ לְקִימּוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ וְלִנְהַג עַל פִּי דְבָרֵיהֶם, בַּל 44
נַעֲבֹר עֲלֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר 45
יֵרֹדֶף וְגו'." (דברים יז, יא). וְלִשּׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת שׁוּפֹטִים): 46
"וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה — זֶה מִצְוַת 47
עֲשֵׂה". וְכֵךְ נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף סִנְהֶדְרִין (פז).

הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ב — הַצּוּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַנְּנוּ מִלְּחֲלוּק עַל 36
בְּעַלֵּי הַקִּבְּלָהּ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם (חֲכָמִים שֶׁמֵּהֶם אָנוּ מִקְבָּלִים 37
תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה) וּמִלְּסוּר מִכָּל־מֵה־שִׁיּוּצוֹ בְּמַעֲשֵׂי הַתּוֹרָה 38
וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִסּוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ" (שם) 39
וְלִשּׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת שׁוּפֹטִים שם): "לֹא תִסּוּר וְגו' — זֶה 40
מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה". וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה — וְהוּא זִקֵּן 41
(חֲכָם) מִמֶּרָא (פִּי הַסִּנְהֶדְרִין וּמִדֵּינָה כְּדַעְתּוֹ) — חֲכָם חָנֵּק, 42
בְּתַנָּאִים הַמִּקְבָּלִים הַמְּבַאֲרִים בְּסוֹף סִנְהֶדְרִין (פז), וְשֵׁם 43
נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ג — הַצּוּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַנְּנוּ מִלְּהוֹסִיף 36
בְּתוֹרָה לֹא שֶׁבִּכְתָּב וְלֹא שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: 37
"לֹא־תִסֵּף עָלָיו" (שם יג, א). וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּכִמְהָ 38
מִקּוּמוֹת (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כח; וְעוֹד): "עוֹבֵר עַל בְּלִת־הוֹסִיף", 39
"עוֹבֵר עַל בְּלִת־הוֹסִיף". 40

1 "לְכָל־עוֹן אֵינוֹ קָם, אָבָל קָם הוּא לְשִׁבּוּעָה" (שֹׁאם יֵשׁ עַד
2 אֶחָד נֶגֶד כְּפִירַת הַנִּתְבַּע בְּחֹב הַתּוֹבָע — חַיִּיב שְׁבֻעָה). וְכֵךְ
3 נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִקּוּמוֹת מְפֻזָּרִים בִּיבְמוֹת וּבְתַבּוֹת
4 וְסוֹטָה וְגִטִּין וְקִדּוּשִׁין וּמִקּוּמוֹת שׁוֹנִים בְּסֵדֶר נְזִיזִין.

יום שני י"ט תמוז ה'תשע"ט**מצות לא תעשה רפז.**

5 הַמִּצְוָה הַרפ"ו — הַצּוּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַנְּנוּ מִלְּקַבֵּל 36
6 עֲדוֹת בַּעַל עֲבָרָה וְלַעֲשׂוֹת עַל פִּי עֲדוֹתָהּ וְהוּא אָמְרוּ
7 יִתְעַלֶּה: "אֶל־תִּשֶׁת יָדְךָ עִם־רֹשֶׁע לְהִיּוֹת עִד־חָמָס" (שְׁמוֹת
8 כג, א) בָּא הַפְּרוּשׁ (מִכִּילָת פֶּרֶשׁת שׁוּפֹטִים): "אֶל־תִּשֶׁת
9 רֹשֶׁע עִד, אֶל־תִּשֶׁת חוֹמָם עִד" — לְהוֹצִיא אֶת־הַחֲמִסָּנִים
10 (הַמוֹצִיא חֶפֶץ בְּכַח וּמִשְׁלֵם לוֹ תַּמּוּרָתוֹ) וְאֶת־הַגִּזְלָנִים שֶׁהֵן
11 פְּסוּלִין לְעִדוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יָקוּם עִד־חָמָס בְּאִישׁ" (וְיַעֲרַת
12 הָרַע מִקִּרְבֶּךָ" — דְּבָרִים יט, טז), וְכֵךְ נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
13 בְּפֶרֶק ג' מִסִּנְהֶדְרִין (כז).

יום שלישי כ' תמוז ה'תשע"ט**מצות לא תעשה רפז.**

14 הַמִּצְוָה הַרפ"ז — הַצּוּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַנְּנוּ מִלְּקַבֵּל עֲדוֹת 36
15 הַקְּרוֹבִים, זֶה לִנְהַג אוֹ זֶה נֶגֶד זֶה (לְטוֹבַת קְרוֹבִים אוֹ לְרַעְתּוֹ),
16 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־יִמְתּוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא
17 יִמְתּוּ עַל־אָבוֹת" (דְּבָרִים כד, טז). בָּא הַפְּרוּשׁ הַמִּקְבָּל בְּסִפְרֵי
18 (פֶּרֶשׁת כִּי תִצָּא שֶׁם): "שֶׁלֹּא יִמְתּוּ אָבוֹת עַל עֲדוֹת בָּנִים וְלֹא
19 בָּנִים עַל עֲדוֹת אָבוֹת". וְהוּא הִדִּין לְדִינֵי מִמּוֹנּוֹת, אֲלֵא
20 שֶׁנֶּחְרָא בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת דְּרָף הַפְּלָגָה. שֶׁלֹּא נִאֲמַר: בֵּינֵן שִׁישׁ
21 כָּאֵן אֲבוֹד נִפְשׁ אֵין הַקְּרוֹב חֲשׂוֹד עַל כֶּף וְנִנְעֶשֶׂה עַל פִּי
22 דְּכָרִיו, בֵּינֵן שֶׁעֲדוּתוֹ הִיא לְאֲבוֹד נִפְשׁ קְרוֹבוֹ וְאֵין כָּאֵן מִקּוֹם
23 לְחֲשׂוֹד. לְפִיכָף הִבִּיא לְמִשְׁלֵם אֶת־הַקְּרוֹבִים שֶׁאֲהַבְתָּם חֲזָקָה
24 וְגִדּוּלָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא אֲהַבַת הָאֵב לְבֶן וְהֶבֶן לְאָב, וְאָמְרוּ:
25 אֲפִלּוּ עֲדוֹת הָאֵב עַל הֶבֶן וְאֲפִלּוּ הִיא לְחִיבּוֹ מִיתָה לֹא נִקְבַּל
26 — וְזֶה הִיא גְּזֵרַת הַכְּתוּב שֶׁאֵין לָהּ טַעַם כָּלֵל. וְדַע זֹאת.
27 וְכֵךְ נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' מִסִּנְהֶדְרִין (כז).

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשע"ט**מצות לא תעשה רפה.**

28 הַמִּצְוָה הַרפ"ח — הַצּוּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַנְּנוּ מִלְּהַעֲדִי עֲדוֹת 36
29 שָׁקֵר, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־תַעֲנֶה בְּרָעַף עִד שָׁקֵר" (שְׁמוֹת כ,
30 טז). וְכֵךְ כָּפַל לֹא זֶה בְּלִשּׁוֹן אַחֵר וְאָמְרוּ: "עִד שְׁוֹא" 37
31 (דְּבָרִים ה, יג) וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה הָרִי גִזֹּר עָלָיו הַכְּתוּב:
32 "וְעִשִּׂיתָם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" (שם יט, יט). וְלִשּׁוֹן
33 הַמִּקְבָּלָתָא (פֶּרֶשׁת יתרו): "וְלֹא תַעֲנֶה בְּרָעַף וְגו' — אֲזַהֲרָה
34 לְעִדִּים זוֹמָמִין". וְיֵשׁ בָּלֹא זֶה מְלָקוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּסוֹף
35 (וְבַתְּחִילָת') מִכּוֹת. וְשֵׁם נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

27 ואם. וגם כן לא נתבארה בכתוב אזהרה מיוחדת למעשה
28 זה; אבל הזכיר את הענש ואמר: "ומכה אביו ואמו מות
29 יומת" (שמות כא, טז), ולמדנו האזהרה למכה אביו על
30 הדרך שלמדנו למקלל אביו, והוא שפבר בארנו במצוה
31 המשלימה שלש מאות שאנו מזהרים: על כל-אדם
32 מישראל שלא להכותו, ואביו בכלל. ולשון המקלל
33 (פרשת משפטים שם): "מכה אביו ואמו" וגו' ענש שמענו,
34 אזהרה לא שמענו! תלמוד לומר: אך בעים יפנו לא יסיף"
35 (דברים כה, ג). והרי דברים קל וחמר: אם מי שמצוה
36 להכותו הרי הוא מזהר שלא להכותו, מי שמצוה שלא
37 להכותו — דין הוא שיהא מזהר שלא להכותו". והעובר
38 על לאו זה, כלומר: המכה אביו ואמו במזיד ויוצא מהם
39 דם — חייב חנק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף
40 סנהדרין (פה).

41 המצוה המשלימה מאתים ועשר — הצווי
42 שנגצטינו לכבד אב ואם והוא אמרו יתעלה: "כבד
43 את-אביך ואת-אמך" (שמות כ, יב; דברים ד, טז) וכבר
44 נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בתלמוד, רבם
45 בקדושין (לא). ולשון ספרא (ריש פרשת קדושים): "איהו
46 כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא".
47 המצוה הרי"א — הצווי שנגצטינו לירא מאב ואם.
48 ושינחשם כמעלת מי שיראים ממנו שיעניש, כמו המלך,
49 ונתנהג עמהם כמו שנתנהג עם מי שיראים ממנו,
50 וחוששים פן יעשה להם דבר בלתי רצוי, והוא אמרו
51 יתעלה: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג) ולשון
52 ספרא (פרשת קדושים שם): "איהו מורא? לא יושב
53 במקומו (המיוחד לו) ולא מידבר במקומו ולא יסתור
54 את-דבריו". וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בקדושין
55 (לה).

1 המצוה השי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגרוע
2 מן-התורה, לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו:
3 "ולא תגרע ממנו" (שם). ובכמה מקומות אומרים:
4 "נמצא עובר על בל-תגרע", "והרי עברת על בל-תגרע".

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שיח. שיט.

מצות עשה רי. ריא.

5 המצוה השי"ח — האזהרה שהזהרנו כל-אדם ממנו
6 מקלל אב ואם, והנה הענש מפרש בתורה, והוא אמרו:
7 "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, יז) והוא מקלל
8 הנסקלין ואפלו קלל אחד מהם בשם לאחר מותו במזיד
9 — נסקל. אבל האזהרה לא נתבארה בכתוב בפרוש, שלא
10 אמר: לא תקלל אביו; אלא כבר קדם שבא האזהרה
11 מקלל כל-אדם מישראל — וזה כולל את-האב וזולתו.
12 ובמקלל (פרשת משפטים שמות כא, יז) אמרו: "מקלל
13 אביו ואמו מות יומת", ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד
14 לומר "אלהים לא תקלל", אם דין הוא אביו — הרי הוא
15 בכלל אלהים; ואם נשיא הוא — הרי הוא בכלל נשיא;
16 ואם בור (אדם פשוט) הוא (הרי הוא בכלל). "לא תקלל
17 חרש". הרי אתה דן בגין אב (אחת מהמדות שהתורה
18 נדרשת בהן — שפרט המובא בפסוק מסויים הוא כ"אב ויסוד
19 להעתיקו למקומות נוספים שבאותו ענין) משלשתן וגו' עד
20 הצד השונה שבהם שהם 'בעמך' ואתה מזהר על קללתם,
21 אף אביו שבעמך אתה מזהר על קללתו". ובספרא (פרשת
22 קדושים): "כי-איש איש אשר יקלל את-אביו ואת-אמו"
23 וגו' (ויקרא כ, ט) ענש שמענו, אזהרה לא שמענו! תלמוד
24 לומר: "אלהים לא תקלל", שזה ללשון המקלל. וכבר
25 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (נג).
26 המצוה השי"ט — האזהרה שהזהרנו מלהפוך אב

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע שלומד אומנות השו"ב, הנה נכון הדבר והשי"ת יצליחו.

ובודאי ידוע לו מהכתוב בשו"ע רבנו הזקן ריש הלכות שחיטה ובשו"ת הצ"צ הפס"ד דשו"ב
צ"ל ירא שמים ביותר, ובודאי ביחד עם הנ"ל יוסיף אומץ בלימוד תורת החסידות והדרכותי
והנהגותי, וידוע פסק רז"ל דיגעת ומצאת שתהי' יראת ה' היא אוצרו ויסתדר בקרוב כטוב לפניו
בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

ירמיה פרק יז טז-כז

טז ואני לא אצתי | מרעה אחריך ויום אנוש לא התאויתי אתה ידעת מוצא שפתי נכח פניך היה:
 יז אלתהיה לי למחתה מחסיאתה ביום רעה: יה יבשו רדפי ואלאכשה אני יחתו המה ואלאחתה
 אני הביא עליהם יום רעה ומשנה שברון שברם: יט כה אמר יהוה אלי הלך ועמדת בשער בני (עם)
 העם אשר יבאו בו מלכי יהודה ואשר יצאו בו ובכל שערי ירושלם: כ ואמרת אליהם שמעו דברי יהוה
 מלכי יהודה וכל יהודה וכל יושבי ירושלם הבאים בשערים האלה: כא כה אמר יהוה השמרו
 בנפשותיכם ואלתשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלם: כב ולאתוציאו משא מבתים
 ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת כאשר צויתי את אבותיכם: כג ולא שמעו
 ולא הפיו את אזנם ויקשו את ערפם לבלתי (שומע) שמע ולבלתי קחת מוסר: כד והיה אם שמע
 תשמעון אלי נאם יהוה לבלתי | הביא משא בשערי העיר הזאת ביום השבת ולקדש את יום השבת
 לבלתי עשות (כה) בו כל מלאכה: כה ובאו בשערי העיר הזאת מלכים | ושרים ישיבים על כפא דוד
 רכבים | ברכב ובסוסים המה ושריהם איש יהודה וישיבי ירושלם וישבה העיר הזאת לעולם: כו ובאו
 מערי יהודה ומסביבות ירושלם ומארץ בנימן ומן השפלה ומן ההר ומן הגלבוע מביאים עולה וזבח ומנחה
 ולבונה ומבאי תודה בית יהוה: כז ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי | שאת משא
 ובא בשערי ירושלם ביום השבת והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלם ולא תכבה:

רש"י

להם שליחותיך ולהשיבם אליך אם היו שומעים אלי:
 מוצא שפתי נוכח פניך היה. להשיב את חמתך מהם:
 (יז) אל תהיה לי למחתה. אל יהי שליחותיך למחתה:
 (יח) יבושו רודפי. אנשי ענתות לבדם: (כג) ולא שמעו.
 אבותיכם למה שצויתם: (כו) ובאו. כמו ולבא:

(טז) ואני לא אצתי. לא מהרתי לזרוח להביאם מהיות
 רועה טוב מחזר אחריך לבקש עליהם רחמים: ויום אנוש.
 חולי של פורענות לא התאויתי וי"ת ואנא לא ענבית על
 מימרך מלהתנבא עליהן לאתבותהון לדחלתך ולפי
 התרגום יהיה אצתי לי עיכוב, כלומר לא עיכבתי מלומר

מצודת ציון

(טז) אצתי. ענין מהירות כמו ולא אץ לבא (יהושע י): אנוש.
 ענין מכאוב רב: התאויתי. מל' תאוה: נכח. נגד: (יז) למחתה.
 ענין שבר וכן וצדקתי לא תחת (ישעיה נא): (יח) ומשנה. ענין
 כפל: (כג) ויקשו. מלשון קשה: ערפם. הוא אחורי הפנים:
 (כו) השפלה. העמק: (כז) והצתי. ענין הבערה: ואכלה.
 ותשרוף וכן כמאכלת אש (שם ט): ארמנות. היכלות ופלטרין:
 תכבה. מלשון כיבוי:

מצודת דוד

(טז) ואני. אבל אני לא מהרתי מהיות רועה אחריך לרעות
 צאן עמך ולנבאות להם וכמ"ש בתחלת נבואתו שאמר הנה לא
 ידעתי דבר כי נער אנכי (לעיל א): ויום אנוש לא התאויתי. ואף
 אחר שהלכתי לנבאות שלא ברצוני לא הייתי מתאוה לנבאות
 עליהם שיבוא יום אנוש: אתה ידעת. כי כן הוא: מוצא שפתי.
 מה שהתפללתי עליהם הלא היה מול פניך, וכאומר הלא לא
 רציתי לנבאות להם ובבוא אלי נבואת פורעניות התפללתי
 עליהם והמה חושבים שמלבי אני בודאם משנאתי בם:

(יז) אל תהיה. לכן שאלתי אל תהיה לי הנבואה למכשול ולמחתה הלא מעולם אתה מחסי בעת רעה לזה הושיעני גם עתה:
 (יח) יבושו רודפי. בעת ילכו גולה: יחתו. הם ישברו ביד האויב: ומשנה שברון. שבר כפול ר"ל שבר על שבר שברם:
 (יט) בשער בני העם. בשער שמצויים שם בני העם והוא השער אשר מלכי יהודה באים ויוצאים בו: ובכל. וכן תלך ותעמוד
 בכל שערי ירושלים: (כא) השמרו בנפשותיכם. ר"ל היו נשמרים בדבר שיש בו שמירת נפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת
 להביא אותה בשערי ירושלים מן החוץ: (כב) ולא תוציאו וכו'. אל החוץ: וכל מלאכה. ושום מלאכה: וקדשתם. מבלי לחללו
 בדבר הנאסר בשבת: (כג) ולא שמעו. אבל הם האבות לא שמעו למצותי: ויקשו את ערפם. הוא ענין מליצה כאילו נתקשה
 ערפם עד שלא יוכלו לחזור פניהם ולשמעו: ולבלתי קחת מוסר. לא החזירו פניהם למען לא יקבלו מוסר ותוכחה מן הנביאים:
 (כד) אם שמעו. אם אתם תשמעון אלי לבלי הביא וכו' ולקדש השבת לבלי עשות בו שום מלאכה: (כה) ובאו. אז יבואו
 בשערי וכו': על כסא דוד. ר"ל על כסא המלוכה ומוסב על מלכים: ברכב. במרכבה העשוי לרכוב בה: ובסוסים. המושכים
 המרכבה: המה. המלכים: איש יהודה. אנשי יהודה מיתר העם: וישבה. תהיה מיושבת באנשים: (כו) ובאו. יבואו אנשים מערי
 יהודה וכו': ומן השפלה. מן הערים היושבים בעמק: ומן הגלבוע. היושבים בפאת הדרום: מביאים. והמה יהיו מביאים עולה
 וזבח וכו' והמה יהיו מביאי קרבן תודה אל בית ה': (כז) ואם לא תשמעו אלי. מה שצויתי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת
 משא ולבוא עמה בשערי ירושלים: והצתי. אז אבער אש בשעריה ותשרוף הארמנות ולא תכבה עד תשרוף הכל:

קהלת פרקו גי

ג. אם יוליד איש מאה ושנים רבות יחיה ורב. שיהיו ימי שניו ונפשו לא תשבע מן הטובה וגם קבורה לא היתה לו אמרתי טוב ממנו הנפל: ד. פריבבל פא ובחשך ילך ובחשך שמו יכסה: ה. גם שמש לא יראה ולא ידע נחת לזה מזה: ו. ואלו חיה אלף שנים פעמים וטובה לא ראה הלא אלמקום אחד הפל הולך: ז. כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא: ח. כי מה יותר לחכם מן הכסיל מה לעני יודע להלך נגד החיים: ט. טוב מראה עינים מה לדנפש גסיה הכל ורעות רוח: י. מה שהיה כבר נקרא שמו ונודע אשר הוא אדם ולא יוכל לדין עם (שהתקף) שתקף ממנו:

רש"י

לשון השגת תאוה, ואחרי שכן הוא: (ח) מה יותר לו. בחכמתו משאם היה כסיל: ומה לעני. חסרון מן העשיר שאין לו קורת רוח גם הוא יודע להלך בארץ אצל החיים, ד"א וגם הנפש לא תמלא לעולם הבא שהרי לא עשה מעשים טובים בחייו: (ט) טוב מראה עינים מהלך נפש. טוב היה והוכשר לזה לראות עושרו למראה עיניו ממאכל ומשתה ההולך בנפש, דבר אחר טוב מראה עינים מהלך נפש טוב היה לזה והוכשר ללכת אחר עיניו לגזול ולעשוק מהילוך נפשו שלא נתן לב היכן נפשו תלך כשימות: גם זה הכל. הוא הניתן לרשעים: (י) מה שהיה כבר נקרא שמו. חשיבות וגדולה שהיתה לו בחייו, כבר נקרא שמו. כלומר, כבר היה ועבר כבר יצא לו שם בשורה ועתה חלף ונודע שהוא אדם ולא אל וסופו שמת ולא יוכל לדין עם מלאך המות שהוא תקף ממנו:

(ג) אם יוליד איש מאה. בנים: ורב שיהיו ימי שניו. (ורב הן וכל טוב ימי שניו) שלו, ורב לשון די, די לכל טובה: ונפשו לא תשבע. מאותה הטובה שאינו שמח בחלקו להתקרב רוחו במה שבידו: וגם קבורה לא היתה לו. פעמים שנהרג וכלבים אוכלים אותו וכל הדברים האלו נמצאו באחאב שהוליד בנים הרבה וממונו הרבה והיה חומד של אחרים ולא מצא קורת רוח בממונו וכלבים אכלוהו: טוב ממנו הנפל. של אשה כי הנפל בהבל בא והלך ולא ראה טובה ולא נתאוה לה ואין לו להצטער: (ו) ואילו חיה. ואם חיה אלפים שנה מה יתרון לו הואיל וטובה לא ראה הלא סופו לשוב אל העפר כשאר העניים: (ז) כל עמל האדם. בשביל פיהו הוא שיהנה ויאכל בעולם הזה והבא וזה לא נהנה בחייו: וגם הנפש לא תמלא. בתמיה, כלומר וזה אפי' תאותו לא מלאה בהנאה מועטת כמו (שמות טו) תמלאמו נפשי

מצודת ציון

מצודת דוד

(ג) רוב. גדול, רוצה לומר מכובד: הנפל. כן יקרא הנולד מת: (ד) נחת. רוצה לומר נחת רוח: (ז) תמלא. ענינו כריתה וחייתך. כמו התמלא בשכות עורו (איוב מ לא): (ח) נגד. ענינו השואה ודמיון. וכן ואלכה לנגדך (בראשית לג יב): (י) שתקף. ענין חוזק ואלמות. כמו אם יתקפו האחד (לעיל ד יב):

(ג) מאה. רוצה לומר, מאה בנים המשמח לב מולידים: ורב וגו'. בגדול ובכבוד אשר יהיו ימי שניו: ונפשו. אבל נפשו לא שבעה מן הטובה, כי לא מילא תאותה בשום דבר: לא היתה לו. כי חית השדה אכלוהו: טוב ממנו. מי שאירע לו כאלה, נפל האשה טוב ממנו: (ד) כי בהבל בא. הנפל הזה כשבא לעולם מתחלה בא מבלי השיג תועלת, וכשהלך אל הקבר הלך בחושך, רוצה לומר לא ראוהו מי ולא ידע ממנו

אחר זה לא יזכר שמו, כאילו השם נתכסה בחושך ואין מי רואהו להזכירו. והוא ענין מליצה, כי באמת לא נקרא לו שם: (ד) לא ראה. הנפל הזה: ולא ידע. מעולם לא ידע נחת הרוח שיש מדבר אחד יותר ממה שיש מדבר אחר, והואיל וכן אין לו להצטער מה שהיה חסר מן הטובה, כי מעולם לא ראה טובה ולא נתאוה לה, אבל האיש שילד מאה וגו' יודע הוא מהו טובה ועל שנעדרה ממנו צער מרובה: (ו) ואלו חיה. ואם חיה: פעמים. שני פעמים אלף שהם שני אלפים: לא ראה. רוצה לומר לא התענג בטובה: הלא אל מקום אחד. רוצה לומר מהו הנאה שמצא באריכות ימיו, הלא במותו ישוב אל העפר כשאר העם, כי הכל הולך אל מקום אחד הוא הקבר וכמוהם כמזהו: (ז) כל עמל. מה שהאדם עמל לקבץ הון, הוא למען יהיה לו מה לתת אל פיהו לאכול ולשתות: וגם הנפש. ישמור שלא תכרת, רוצה לומר שיתן מהונו צדקה לזכות את הנפש: (ח) כי מה יותר. מהו היתרון שיש לחכם יותר מן הכסיל, כ"אם מה שנותן לב לעני לדעת את מחסורו ולהחיותו ברעב, למען יוכל גם הוא ללכת נגד החיים ודומה להם: (ט) טוב מראה עינים. טוב היה אם היה אדם רואה בעיניו מהלך הנפש לאחר המיתה, לאיזה מקום הולך נפש הצדיק ולאיזה מקום הולך נפש הרשע, והיה אם כן יודע ההפרש, ועל ידי זה היה מיישר דרכו: גם זה הכל. אבל באמת שגם זה הכל מבלי תועלת, כי אז היה עובד את המקום על מנת לקבל פרס ולהנצל מן העונש, ויותר טוב לעבדו שלא על מנת לקבל פרס: ורעות רוח. בדבר הזה היה לו רעות רוח, כי אז היה עובד את המקום שלא ברצון כ"אם מאהבת השכר ויראת העונש, מה שאין כן כשעובד מאהבת המקום כי אז יעבוד מרצונו: (י) מה שהיה. הגדולה שהיה לאדם כבר נקרא שמו בשם גדול עזר חזק, וכאומר מה שעבר אין: ונודע. אבל במותו נודע לכל שהיה רק בן אדם, ולא היה בידו לרדת לדין עם מי שהוא תקף ממנו הוא מלאך המות החזק ממנו, ולא יוכל למנוע את הנפש בדין:

ג העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתיא על אלמנת עסה – שהיא פשרה לכהונה; שהעסה פשרה לטמא ולטהר, לרחק ולקרב. אמר רבן שמעון בן גמליאל: קבלנו עדותכם, אבל מה נעשה? שגור רבן יוחנן בן זבאי שלא להושיב בתי דיניו על פך; הפהנים שומעים לכם לרחק, אבל לא לקרב.

ד העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרדה על איל קמצא – דבי; ועל משקה בית מטבחיא – דאגון דכין; ודיקרב במיתא – מסתאב. וקרו לה: יוסי שריא.

ה העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשויאים את האשה על פי עד אחד. העיד רבי יהושע

פירוש ברטנורא

ג אלמנת עיסה. משפחה אחת שנתערב בה ספק חלל, כל אחד מבני המשפחה ספק אם הוא אותו ספק שנתערב בהן אם לאו. ואשה שנישאת לאחר מבני אותה משפחה ומת בעלה, היא קרויה אלמנת עיסה, שכמו שהעיסה בלושה ועמורבת, כך זאת האשה מעורבת ממספיקות. ספק אם בעלה הוא אותו ספק חלל, ואפילו אם הוא אותו ספק חלל שזמא אינו חלל לפי האמת. ור' יהושע מכשיר אותה לכהונה, שיש כאן ספק ספיקא ולקולא. ורבן גמליאל סבר אע"ג דבעלמא ספק ספיקא לקולא, הכא שאני, דמעלה עשו ביוחסין: שהעיסה כשרה לטמא ולטהר. כלומר שהמשפחה שנתערב בה ספק חלל הרי היא בחוקת כשרות כשאר המשפחות המיוחסות, וכמו ששאר המשפחות אומרות זו טמאה ומתרחקים ממנה וזו טהורה ומקריבים אותה, כך משפחה זו שנטמעה בה ספק חלל, אין יכולים לומר הואיל ונטמעה בה ספק אין צריכים יותר לבדוק כשנושאים נשים איזו נטמאה ואיזו טהורה, כדי לרחק הטמאה ולקרב הטהורה: קבלנו עדותכם. נאמנים אתם בעינינו ונאמנים אנו שכן שמענו: שלא להושיב ב"ד על פך. להחיר אלמנת עיסה לכתחלה: הכהנים שומעים לכם לרחק, אם תאמרו אסורה: אבל לא לקרב. אם תאמרו מותרת. ופסק הלכה, שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהונה לכתחלה, ואם נישאת לא תצא: ד איל קמצא. מין חגב הוא. תרנום כחנבים, כקמנין: דבן. טהור ומותר באכילה: ועל משקה בית מטבחיא. הדר והמים שהם בבית המטבחים שבעזרה: דאיגון דכין. איכא מאן דאמר דכין טהורים לגמרי. דטומאת משקין לאו דאורייתא אלא רבנן הוא דגזרו בהו טומאה, ובהני לא גזרו. ואיכא למ"ד דכין טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן, דיש למשקין טומאה מן התורה להטמא ולא מצו רבנן לטהר מה שטמאה התורה: ועל דיקרב למיתא מפסא. הכי קאמר, וכל דיקרב ודאי למיתא, מסאב. אבל ספק, אפילו טומאת מת חמורה, טהור. וכל שכן טומאת שרץ קלה. וספק טומאה ברה"ר בא להחיר. ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור דאורייתא הוא, דכל איסור ספק טומאה מסוטא וליפני, דאיכא לה קרא בלשון טומאה, ונסתרה ודאי נטמאה, מניד לך הכתוב שעל הספק אסורה, ומה סוטא רשות היחיד, שהרי אין סתירה ברה"ר, אף טומאת ספק אינה אלא ברה"ר, מכל מקום קודם שבא יוסי בן יעזר היו אומרים הלכה ואין מורין כן, ובא הוא והעיד שטורין בן לכתחלה לטהר כל ספק טומאה ברה"ר: וקרי ליה יוסי שריא. לפי שהתיר שלשה דברים שהיו נוהגין בהן איסור. שכל ב"ד שמתיר שלשה דברים שאין ההיתר שלהן פשוט, קרו ליה בי דינא שריא:

ה שמשויאין האשה על פי עד אחד. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת, משויאים את אשתו על פיו: בדיר העצים. לשכה ששם

משניות מבוארות – קהתי

שומעים לכם. וההלכה היא. שאלמנת עיסה אסורה להינשא לכהן לכתחילה: אבל אם נישאה, לא תצא.

יוס ראשון

באור משנה ג

כהן שנשא אשה האסורה לכהונה, כגון גרושה, הכן שנוול לו ממנה נקרא "חלל", ואשה שנישאה לכהן חלל, אף היא נעשית "חללה", ופסולה היא לכהונה, כלומר שאם נתאלמנה, אסורה היא להינשא לכהן. ספק גרושה, כגון שבעלה זרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה (ענין חושנה גיטין ח. ב), ואחר כך מת, ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן, הרי הוא "ספק חלל". משפחה שנתערב בה ספק חלל, ואין מכירים אותו, נקראת בלשון חכמים "עיסה", שמשמעה: תערובת של מינים שונים. אשה כשרה שנישאה לאחר מבני אותה המשפחה, ומת בעלה, נקראת "אלמנת עיסה". – חושנתו דנה באלמנת עיסה, אם כשרה היא לכהונה.

העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתיא על אלמנת עסה – אלמנתו של אחד מבני המשפחה, שנתערב בה ספק חלל, כמו שבארנו לעיל, שהיא פשרה לכהונה – לפי שיש כאן "ספק ספיקא", כלומר ספק של ספק: ספק אם בעלה של האלמנה היה אותו "ספק חלל", ואפילו היה זה בעלה, אפשר שלא היה חלל כלל, שהרי אינו אלא ספק חלל. וכן העידו. שהעסה – המשפחה שנתערב בה ספק חלל, פשרה לטמא ולטהר – כלומר שבני המשפחה הזאת כשרים ונאמנים, כשאר המשפחות המיוחסות, להעיד על הנשים שביניהם, שזו נבעלה לגוי וטמאה היא, וזו לא נטמאה וטהורה היא, כדי לרחק הטמאה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת בתינוקת שהורחנה באשקלון שריחקה בני משפחתה, ולקרב – הטהורה. אמר רבן שמעון בן גמליאל – ויש גורסים: אמר רבן גמליאל: קבלנו עדותכם – שאלמנת עיסה כשרה לכהונה, אבל מה נעשה? שגור רבן יוחנן בן זבאי שלא להושיב בתי דיניו על פך – להחיר אלמנת עיסה לכהונה לכתחילה: ואף על פי שיש כאן ספק ספיקא, כמבואר לעיל, ובכל מקום שיש ספק ספיקא חכמים מקילים, מכל מקום מעלה עשו חכמים ביוחסין, להחמיר ולא להקל; ולפיכך הפהנים שומעים לכם לרחק – את הנשים שהן ספק פסולות לכהונה, אבל לא לקרב – שאם באים אתם להקל ולהתיר להם ספק פסולות, אין

באור משנה ד

משנה זו מביאה שלושה דברים שהעיד עליהם יוסי בן יעזר איש צרדה, וכתובה היא אומית כלשון שהוא העיד.

העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרדה – מעיר צרדה, על איל קמצא – מין חגב הקרא "איל קמצא" (חגב בארמית קמצא). וכבר בארנו בענין החגבים (ענין הקדמה לבאור משנה ב בפוסק), שיש הרבה מינים של חגבים, מהם טמאים ומהם טהורים, והעיד רבי יוסי בן יעזר על אותו מין הנקרא "איל קמצא", דבי – שהוא טהור, ומותר באכילה. ועל משקה בית מטבחיא – משקה בית המטבחים שבעזרה, והוא הדרם היוצא משחיטת הקדשים; וכן המים שמשתמשים בהם בעזרה, דאגון דכין – שהם טהורים לגמרי, ואינם מקבלים טומאה, לפי שטומאת משקים אינה מן התורה, אלא חכמים גזרו בהם טומאה, ובמשקים שבעזרה לא גזרו. ויש מוסיפים, שאף אינם מכשירים לקבל טומאה (דמבט). ברם, יש סוברים, שטומאת משקים מן התורה היא, ומפרשים הם עדותו של רבי יוסי בן יעזר, שהדרם והמים בבית המטבחים שבעזרה טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן (גמרא עבודה זרה ד. ב). ודיקרב במיתא – והנוגע במת, מסתאב – נטמא, ומבואר בגמרא (שם), שרבי יוסי בן יעזר בא להעיד, שאין אדם נטמא ברשות הרבים אלא אם כן נגע ודאי במת, אבל ספק נגע בו, הרי הוא טהור, שספק טומאה ברשות הרבים טהור; שכן קודם עדותו היו אומרים: הלכה היא ואין מורין כן (ברביט). כדי שלא יבואו לזלול בענין הטומאה, והעיד רבי יוסי בן יעזר, שטורין בן לכתחילה לטהר כל ספק טומאה ברשות הרבים. וקרו לה – וקראוהו החכמים בני דורו, יוסי שריא – יוסי המתיר, לפי שהקל והתיר בשלושה דברים אלה.

על עצמות שנמצאו בדיר העצים – אמרו חכמים: מלקט עצם עצם, והכל מהור.

ו אמר רבי אליעזר: שמעתי פשהו בונים בהיכל, עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ, ובעזרה בונים מבפנים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה; שקדשה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

ז אמר רבי יהושע: מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבן, ורבן מרבן, הלכה למשה מסיני, שאין

פירוש ברטנורא

היו אוצרים כל עצי המערכת. והיא היתה במקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים. ומצאו שם עצמות של מתים. ואמרו חכמים, מלקט עצם עצם והכל מהור, ולא חיישין שמא נמצאו בהם אדם וכלים, משום דעזרת נשים דין רה"ר יש לה והיו ספק טומאה ברה"ר דספקו מהור. ובמסכת זבחים פרק בתרא (דף ק"ג) מיייתי גמרא שרצו לגזור טומאה על כל ירושלים בשביל אותן עצמות שנמצאו בדיר העצים, אלא שאמר להם רבי יהושע לא בושא וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו:

ו שמעתי שמקריבים אף על פי שאין בית. לפי שקדושה שקדש שלמה את הבית, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. וכן קדושת ירושלים קדשה לעולם. אבל קדושת שאר ארץ ישראל לא קדשה בכיבוש ראשון אלא לשעתה, עד שחזרו עולי בבל וקידשוה קדושה שניה, ואותה קדושה קדשה לעתיד לבא:

ז הלכה למשה מסיני. שהראה לו הקב"ה למשה בסני דור דור ודורשיו, והראהו שאין אלוהו בא לבטא ולמחר לרחק ולקרב לברר ספק משפחות המטומעות

משניות מבוארות – קהתי

(מסכ"ס) סביב מקום ההיכל, וקלעים לעזרות – וכן היו תולים קלעים סביב מקום העזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ – מחוץ לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מבפנים למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבחוץ, כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל (רש"י שבועות טז, א), ובעזרה בונים מבפנים – לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מחוץ למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבפנים לקלעים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין – קרבנות במקום המקדש, אף על פי שאין בית – בית המקדש, ואוכלים – הכהנים – קדשי קדשים – במקום העזרה, אף על פי שאין קלעים – שאין חומה לעזרה, שכן קדשי קדשים נאכלים לפניו מן הקלעים, דהיינו בחצר המשכן שהיה מוקף קלעים (שמות כז, ט); וכן במקדש בתוך העזרה, שאף חומות העזרה נקראו "קלעים". ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני – בירושלים, אף על פי שאין חומה – לירושלים, שקדשה ראשונה – שקידש המלך שלמה את המקדש ואת ירושלים, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא – לעולם, ואפילו לאחר שחבר הבית ונפרצו חומות ירושלים, לא נפקעו המקומות הללו מקדושתם, ולפיכך מקריבים במקום המקדש, אף על פי שאין בית המקדש בנוי; ואוכלים קדשי קדשים בכל העזרה, אף על פי שהיא חרבה ואינה מוקפת מחיצה; ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין שם חומות. ברום, קדושת ארץ ישראל כולה, לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא נתקדשה בכיבוש ראשון אלא לשעתה, עד שעלה עזרא וקידשה קדושה שנייה, וקדושה זו קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא (ענין רמב"ם הל' בית הבחירה ו, טז).

בגמרא (גמלי' י, א) פירשו תחילה משנתנו, שנחלקו בה רבי אליעזר ורבי יהושע, ורבי אליעזר סובר, שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. הלכך כשהיו בונים בהיכל, בבית השני, הואיל והקריבו קרבנות קודם שנגמר הבנין, עשו קלעים במקום כתלים וקידשו את ההיכל והעזרות. אבל לדעת רבי יהושע הסובר, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, לא הוצרכו לקלעים (וכן מפרש המאירי).

ברום, דוחים שם פירוש זה, ומפרשים, שאף רבי אליעזר סובר כרבי יהושע, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ולא בא כל אחד מהם אלא לומר מה שהוא שמע. ולמה, אם כן, היו עושים קלעים, לפי שמועת רבי אליעזר? לשם צניעות בלבד.

יוסף שלישי

באור משנה ז

אמר רבי יהושע: מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע

יום שני

באור משנה ה

העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשאיים את האשה על פי עד אחד – האשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת בעלה, מתירים לה להינשא על פיו. – הלכה זו, כבר העיד עליה רבי יהודה בן בבא (לעיל ו, א), ולמה חזר עליה רבי עקיבא? דבר זה מפורש במשנה האחרונה של מסכת יבמות: "אמר רבי עקיבא: כשירדתי לעבר השנה בנהרדעא, מצאתי נחמיה איש בית דלי, אמר לי: שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד. אלא רבי יהודה בן בבא (שלדעת רבי יהודה בן בבא בלבד משיאים את האשה על פי עד אחד). ונומיתי (ואמרתי) לו: כן הדברים (נכונים) הדברים שאמרת, שאמנם כל החכמים חולקים על רבי יהודה בן בבא). אמר לי (נחמיה): אמור להם (לחכמים שבארץ ישראל) משמי: אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות (בחיילות האויב, ואיני יכול לילך אצלכם לארץ ישראל ולהעיד מה ששמעתי), מקובלני מרבן גמליאל הזקן, שמושיאין את האשה על פי עד אחד. וכשבאתי (המשך דברי רבי עקיבא) והוצאתי הדברים לפני רבן גמליאל (נכדו של רבן גמליאל הזקן), שמח לדברי ואמר: מצאנו חבר לדבי יהודה בן בבא (המעיד כשמועתו). מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל, שנהרגו הרוגים בתל ארזא. והשיא רבן גמליאל הזקן נשותיהם על פי עד אחד". העיד רבי יהושע על עצמות – של מה, שנמצאו בדיר העצים – בלשכת עצי המערכה שהיתה בעזרת נשים שבמקדש, ועל זה אמרו חכמים: מלקט עצם עצם – מלקטים העצמות הללו שנמצאו ומציאים אותם מן העזרה, והכל מהור – כל מה שבעזרה שטור, ואין חוששים שמא נטמאו בהם אדם וכלים, לפי שעזרת נשים דינה כרשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים טהור הוא. וכן אין חוששים שמא יש שם קברות, שכל ארץ ישראל בחזקת טהרה (גמרא זבחים ק"ג, א; רמב"ם). בתוספתא מובא: "מעשה שנמצאו עצמות בירושלים בדיר העצים, ובקשו חכמים לטמא את ירושלים כולה. אמר להם רבי יהושע: בושא וכלימה היא לנו שנטמא את בתינו... (ובברייתא בגמרא מובא: לא בושא וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו! – מנחות ק"ג, א); אלא אמרו: ודאי – טמא, ספק – טהור" (תוספתא עדויות ג, א).

באור משנה ו

אמר רבי אליעזר: שמעתי – מרבותי, פשהו בונים בהיכל – בימי עזרא, עושים קלעים להיכל – כלומר היו תולים קלעים

אֵלֵיהּ בָּא לְטָמֵא וּלְטָהַר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב, אֶלָּא לְרַחֵק הַמִּקְרָבִין בּוֹרוֹעַ וּלְקָרֵב הַמֵּרְחָקִין בּוֹרוֹעַ. מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְרַחֲקָה בֵּן צִיּוֹן בּוֹרוֹעַ; וְעוֹד אַחֲרַת הָיְתָה שָׁם, וְקָרְבָה בֵּן צִיּוֹן בּוֹרוֹעַ; בְּגוֹן אֵלּוּ, אֵלֵיהּ בָּא לְטָמֵא וּלְטָהַר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְקָרֵב אֲכָל לֹא לְרַחֵק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְהִשּׁוּת הַמַּחֲלָקֶת. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג, כג-כד): "הִנְנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֵיהֶם הַנְּבִיאִים" וְגוֹמֵר, "וְהָשִׁיב לִב־אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם".

ס ליק מסכת עדויות

מסכת עבודה זרה

פרק ראשון

א לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גּוֹיִם שְׁלִשָּׁה יָמִים, אֲסוּר לִשְׂאֵת וּלְתֵת עִמָּהּ, לְהִשְׁאִילָן וּלְשֹׂאֵל מֶהָ, לְהַלְלוֹתָּ וּלְלוֹת מֶהָ, לִפְרָעָן וּלְפָרַע מֶהָ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְרָעִין מֶהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצָּר לוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שְׁמִצָּר הוּא עֲכָשִׁיו,

פירוש ברטנורא

מי נטמע ומי לא נטמע, אלא יניחם וחס כשרים לעתיד לבא, דהלכה היא משפחה שנטמעה נטמעה: אלא לרחק המקורבים בורוע. שהכל מחזיקים אותם בפסולים, אלא שנתקרב בורוע, אבל משפחה שנטמעה מחמת שלא נורע פסולה, יניחה בכשרותה: בית צריפה. כך שם המשפחה: וריחקה. הכריז עליהן שהן פסולין: בן ציון. איש אלמא הוה ובעל זרע: ועוד משפחה אחרת היתה שם. שהיתה פסולה: וקירבה בן ציון בורוע. והכריז עליהן שהן כשרים להתחתן בהם. וחס התנא על כבוד הבריות ולא הוכיח שם המשפחה הפסולה שקירבה בן ציון בורוע כמו שהוכיח שם המשפחה הכשרה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו, ולהיות כוסה קלון. אם כך בפסולים, כל שכן בכשרים: בגון אלו. שכשרותן ופסולתן ידועה, אלא שנתרחקו בורוע ונתקרב בורוע: לקרב אבל לא לרחק. המשפחה הכשרה שנתרחקה בורוע, הוא מקרב. אבל אינו מרחק אותה שנתקרבה בורוע: שנאמר והשיב לב אבות על בנים. שעתיד לומר ברוח הקודש זה מבני בניו של זה. ולדברי ר' שמעון, אבות אלו החכמים, ובנים אלו התלמידים, שיהיה לב בולן שוה ולא יפול ביניהן מחלוקת:

א א לפני אידיהן של גוים. שם כינוי לגנאי לחניהם ולמועדיהם: לשאת ולתת. למכור ולקנות. משום דאולי ומורו לע"ז ביום אידם: להשאיילן. בחמה

משניות מבוארות – קהתי

כנו, לפסול את הטמא ולרחקו, ולהכשיר את הטהור ולקרבו. רבי יהודה אומר: לקרב אכל לא לרחק – אליהו הנביא יבוא לקרב את אלו שנתרחקו בורוע, אבל לא לרחק את אלו שנתקרב בורוע, שהיאל ונתקרב לא ירחק אותם. רבי שמעון אומר: להשוות המחלקת – אין אליהו הנביא בא אלא להשוות המחלקות בין החכמים. וחכמים אומרים: לא לרחק ולא לקרב – יבוא אליהו הנביא, אלא לעשות שלום בעולם – כל השתדלותו לא יהיה אלא בהשלמתם (של בני אדם) לתורה ולתעודה, ולדעת האמתיות, ולמידות המעולות ולהשגת תכלית השלמות... ועל זה אמרו: לעשות שלום בעולם. שהאבה וקירוב הלבבות הם סיבת האמת בכל דבר, והיא בנין אב לכולם (הנאצי). ויש מפרשים: לעשות שלום לישראל מן האומות, ולבשר אותם על ביאת הגואל... (הראב"ז), שנאמר: "הנני – יש גורסים כנוסח הכתוב: הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא – לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", שלדעת רבי יהושע ורבי יהודה בא הכתוב לומר, שעתיד אליהו להודיע ברוח הקודש, של מי הבנים: ולדעת רבי שמעון, "אבות", אלו החכמים, ו"בנים" אלו התלמידים, שיחא לב כולם שווה ולא תפול ביניהן מחלוקת, ולדעת חכמים הפסוק כפשוטו הוא, שיעשה שלום בעולם, ולא תהא שנאה בין הבריות, ויתאחדו הלבבות של בנים ואבות לשוב אל ה' ולקיים תורתו.

מסכת עבודה זרה

באור משנה א

משנתנו עוסקת באיסור משא ומתן עם הגויים עובדי עבודה זרה לפני חגיהם. המשנה מכנה את חגיהם של הגויים "אידיהם", על שם הכתוב (דברים לב, לה): "כי קרוב יום אידם". ויש גורסים: "עידיהם" (בע"ז) על שם הכתוב (ישעיהו מד, ט): "יוצרי פסל כלם תוהו וחמדיהם כל יועילו, ועדויהם המה" (גמרא).

לפני אידיהן של גוים – לפני חגיהם של גוים עובדי עבודה זרה, שלששה ימים, אסור לשאת ולתת עמהן – במקח וממכר,

מרב, ורב, מרב, הלכה למשה מסיני – שהראה לו הקב"ה למשה בסיני דור דור ודורשיו (ברטנורא), והראהו, שאין אליהו בן צריפה לטמא ולטהר, לרחק ולקרב – אליהו הנביא העומד להתגלות לפני ביאת המשיח ולברר ספקות, אינו בא לברר בענייני יחסן של משפחות, שנטמעה בהן ספקי פסולים, כדי לפסול ולרחק משפחות או להכשיר ולקרב אותן, שכן כל משפחה תישאר בחזקת כשרותה, אלא – בא הוא, לרחק המקרבים בורוע – המוחזקים פסולים וראויים להיות רחוקים, אבל נתקרב בכוח הזרוע, ולקרב המקרבים בורוע – לקרב משפחות כשרות שרוחקו בכוח הזרוע. והרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "לא נשמע ממש רבנו עליו השלום זה הלשון, אבל שמע ממנו זה הענין, לפי שמשם סיפר בביאת המשיח. ולשון התורה: "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך"..." (דברים יז, ז): "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך"..." (שם שם, ג): "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך"..." (שם שם, ו), והגיד להם גם כן מפי הגבורה בהקדמותיו וסיבותיו, ושיקדים אותו האיש ליישר לו הארץ, והוא אליהו, והודיע להם שהאיש ההוא לא יוסיף ולא יגרע בתורה, אבל יסלק ויטיר החמטים בלבד. ואין בזה מחלוקת... אבל נפלה המחלוקת ברעות שיסיר, מה הם. ואמר רבן יוחנן בן זכאי שהרעות שיסיר הן, להרחיק אדם פסול בחיטוי, ששב כשר בורוע (שחזר להיות כשר בכוז הזרוע, באלמות), ולקרב האדם הכשר שהורחק מקהל חכמה או מקהל ישראל בורוע. והמשיל (התנא) בשתי משפחות: משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן, ורחקה בן ציון בורוע – שהיה בן ציון אדם תקיף ואלם, וריחק בכוח הזרוע את משפחת בית צריפה, שהיתה משפחה כשרה והכריז עליה שהיא פסולה. ועוד אחרת – משפחה אחרת, היתה שם – שהיתה פסולה, ולא רצה התנא להזכיר את שמה, שחש על כבודה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו ולהיות כוסה קלון (ברטנורא), וקירבה בן ציון בורוע – שהעמידה בחזקת משפחה כשרה, בגון אלו – שכשרותן ופסולתן ידועה, אלא שנתרחקו בורוע ונתקרב בורוע, אליהו בן צריפה לטמא ולטהר, לרחק ולקרב – להסיר החמטים ולהעמיד האמת על

שִׁמְחָה הוּא לְאַחֵר זָמַן.

ב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֶיהֶם וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְאַחֲרֵיהֶם אִסּוּר. וְחֻכְמָם אוֹמְרִים: לְפָנֵי אִידִיהֶן אִסּוּר, לְאַחֵר אִידִיהֶן מֵתָר.

ג וְאֵלּוּ אִידִיהֶן שֶׁל גּוֹיִם: קָלָנְדָא, וּסְטֶרְנֹנְרָא, וְקֶרְטָסִים, וְיוֹם גְּנוּסְיָא שֶׁל מַלְכִּים, וְיוֹם הַלֶּחֶד, וְיוֹם הַמִּיתָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמָם אוֹמְרִים: כָּל מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרָפָה – יֵשׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה; וְשֹׁאֵין בָּהּ שְׂרָפָה – אֵין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה. יוֹם תְּגַלְחַת זָקֵן וּבִלּוּרִיתוֹ, יוֹם שֶׁעֵלָה בּוֹ מִן הַיָּם, וְיוֹם שֶׁיֵּצֵא בּוֹ מִבֵּית הָאִסּוּרִים, וְגוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנּוֹ – אֵינוֹ אִסּוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּלִבֵּד.

ד עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – חוּצָה לָהּ מֵתָר. הִנֵּה חוּצָה לָהּ עֲבוּדָה זָרָה – תּוֹכָה מֵתָר. מִהוּ לִילֵף לְשֵׁם? בְּזָמַן

פירוש ברטנורא

ובכלים, מדי דהררר בעינא: לחלוותם. מעות. דלא חררי בעין, דמלוה להוצאה נתנה: לפורען. כשהן נפרעין אולו ומורו לע"ז ביום אידם: מפני שהוא מיצר. על מעותיו שאינם חוררים לו, ולא אויל ומודה: שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו, ואויל ומודה. ואין הלכה כר' יהודה. ודוקא במלוה בשטר אסור להפרע מהם, אבל במלוה על פה שרי, מפני שהוא כמציל מידם:

ב לאחר אידיתו מותר. וכן הלכה. ובגולה שאין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמהם, שעיקר פרנסתנו מהם, ועוד משום יראה, אינו אסור אלא יום אידם בלבד. והאידאנה נהוג עלמא היתר אפילו בכל יום אידם, משום דקים להו לרבנן בנוייהו דלא אולו ומורו. [דכל הגי דאתסרי בוו המסכתא מיירי בעובדי אלילים וע"ז ממש]:

ג קלנדיא. שמונה ימים אחר תקופת מבת: סטרנורא. שמונה ימים קודם התקופה. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך, אמר, או לי שמא בשביל שסרחתי חוזר העולם לתוהו ובוהו, עמד וישב שמונה ימים בתענית [ובתפלה], כיון שנפלה התקופה וראה יום שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא, עמד ועשה שמונה ימים טובים. לשנה אחרת, עשאו לאלו ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים, והם קבעו לע"ז: קרטסים. יום תפיסת בו מלכות, וקבעו יום איד: גינוסאי. יום שמעמידו בו מלך: יום הלידה. יום שנוגד בו המלך: שריפה. ששרפו עליו כלי תשמישו כדרך ששורפין על המלכים: יש בה ע"ז. כלומר אותו היום יש להם איד לע"ז, וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבנין עד השתא, חשיבי להו ואסורים שלשה ימים לפנייהם: אבל יום תגלחת זקנו, שאינו זמן הקבוע לרבים אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד: ובילוריתו. שמינה בלורית מאחריו כל השנה כולה ואינו מגלח אלא משנה לשנה, ויום שמגלח עושה יום איד: ויום שעלה מן הים. ומקריב זבחים לע"ז על שנוצל. בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו, דלא חשיבי כולי האי:

ד עיר שיש בה ע"ז. שיום איד [יש] לבני העיר היום לע"ז שבעיר: חוצה לה. ואפילו סמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר, שאין

משניות מבאורות – קהתי

לכתחילה, אבל בדיעבד מותר; וחכמים אומרים: "אסור" אפילו בדיעבד. והלכה כמשנה הקודמת. **לְאַחֵר אִידִיהֶן מֵתָר** – לשאת ולתת עם הגויים.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות שאסור משא ומתן עם הגויים לפני חגיגה, באה משנתנו לפרט את ימי החגים של הורמיים, ששלטו בתקופת המשנה בארץ ישראל. **וְאֵלּוּ אִידִיהֶן שֶׁל גּוֹיִם** – כמבואר לעיל: **קָלָנְדָא** – ראש החודש שלהם, ובייחוד ראש שנתם, **וּסְטֶרְנֹנְרָא** – חג שהיו חוגגים אותו בסוף השנה, והתחילו ביום שבעה עשר בדצמבר. **וְקֶרְטָסִים** – יום נצחון לרומיים, שבו כבשו את אלכסנדריה של מצרים. בגמרא מבואר: יום שתפסה בו רומי מלכות, **וְיוֹם גְּנוּסְיָא שֶׁל מַלְכִּים** – יום שמעמידים בו מלך, והוא יום חג לכל ימי חייו, **וְיוֹם הַלֶּחֶד** – של המלך, **וְיוֹם הַמִּיתָה** – של מלך, שעושים חג כל ימי חייו בנו, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – הסובר שיום המיתה נחשב כיום איד, אף על פי שלא שרפו עליו את בגדיו וכלי תשמישו. **וְחֻכְמָם אוֹמְרִים: כָּל מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרָפָה** – ששורפים על המת את כלי תשמישו, **יֵשׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה** – כלומר אותו היום הוא יום איד לעבודה זרה, **וְשֹׁאֵין בָּהּ שְׂרָפָה** – אבל מיתה שאין שורפים בה על המת כלי תשמישו, **אֵין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה** – אין עושים יום איד לעבודה זרה ביום המיתה; אלו הם ימי החג, שאסור במשא ומתן עם הגויים שלושה ימים לפנייהם. אבל **יוֹם תְּגַלְחַת זָקֵן** – של כל גוי, שאינו יום הקבוע לרבים, אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד, **וּבִלּוּרִיתוֹ** – הן השערות שהיה משייר בקדקדו ואינו מגלחן אלא משנה לשנה, ויום שמגלח את הבלורית עושה יום איד, **יוֹם שֶׁעֵלָה בּוֹ מִן הַיָּם** – שמקריב זבחים לעבודה זרה על שנוצל, וקובע לו יום איד, **וְיוֹם שֶׁיֵּצֵא בּוֹ מִבֵּית הָאִסּוּרִים** – שעושה אותו יום איד, **וְגוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנּוֹ** – ביום חתונתו, ככל אלו **אֵינוֹ אִסּוּר** – במשא ומתן עם הגוי, **אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם** – ולא שלושה ימים לפניו, **וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּלִבֵּד** – ורק עם אותו הגוי החוגג את יום אידו.

שמא ילכו בחגם ויודו לאלילים על רווחיהם, ויעבור ישראל משום "ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פין" (שמות כג, יג), ודרשו: אל תגורם שם האליל יהא ישמע על ידי אחרים. וכן אסור **לְהִשְׁאִילָן וּלְשֹׂאֵל מִקֵּץ** – בהמה או כלים, לפי שהגוי שמח כשישראל שואל ממנו ודוקק לטובתו, **לְהַלְלוֹתָ וּלְלוֹתָ מִקֵּץ** – מעות, **לְפָרֵצַן** – לשלם להם חוב, **וּלְפָרֵעַ מִקֵּץ** – ולגבות מהם חובם, שבכל הדברים הללו הגוי שמח, ומודה לאליל על כך. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְרָעִין מִקֵּץ** – מותר לגבות חוב מגוי, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצָּר לוֹ** – שפרעון החוב גורם לו צער, ואינו מודה לאלילו על כך. **אֲמָרוּ לוֹ – חכמים: אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּר הוּא עֲכָשִׁי, שִׁמְחָה הוּא לְאַחֵר זָמַן** – ביום חגו, שסילק חובו, והוא מודה אז לאלילו. והלכה כחכמים. בגמרא מבואר (עבודה זרה ו, ב): שדווקא מילווה בשטר אסור להיפרע מהם, אבל מילווה על פה מותר להיפרע, מפני שהוא כמציל מידם, ובכגון זה אין חוששים להודאתו, כשאין שם מכשול בגוף עבודה זרה.

יום רביעי

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ונחלקו בה תנאים אם גם לאחר חגיגה אסור לשאת ולתת עם הגויים.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֶיהֶם וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְאַחֲרֵיהֶם אִסּוּר – כשם שאסור משא ומתן עם הגויים לפני חגיגה, כך אסור גם לאחר חגיגה, שמודים הם לאליל על כל דבר טוב שיוזמן להם לאחר יום חגם. **וְחֻכְמָם אוֹמְרִים: לְפָנֵי אִידִיהֶן אִסּוּר** – בגמרא מבואר שיש הבדל בין חכמים לתנא של המשנה הקודמת, שלדעת התנא במשנה הקודמת אסור משא ומתן שלושה ימים לפני חגם (מלבד יום החג). ולדעת חכמים כוללים שלשת הימים גם את יום החג. הברל אחר: אם נשא ונתן בדיעבד, לדעת התנא במשנה הקודמת מותר בהנאה, שהרי הוא אומר: אסור לשאת ולתת עמהן, דהיינו

שֶׁהִדְרָךְ מִיְהִדָּת לְאוֹתוֹ מְקוֹם – אֲסוּר; וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהִלָּךְ בָּהּ לְמָקוֹם אֲחֵר – מִתֵּר. עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה, וְהָיָה בָּהּ חֲנוּיּוֹת מְעֻשָּׂרוֹת וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת – זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה בְּבֵית שָׁאן, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְעֻשָּׂרוֹת אֲסוּרוֹת, וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת מִתְּרוֹת.

ה אֵלּוּ דְּבָרִים אֲסוּרִים לְמִכּוֹר לְגוֹיִם: אֲצִטְרוּבְלִין, וּבְנֹת שׁוֹחַ וּפְטוּטְרוּתִיהֶן, וּלְבוֹנָה, וְתִרְנַגּוּל לֶבֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִתֵּר לְמִכּוֹר לוֹ לֶבֶן בֵּין הַתִּרְנַגּוּלִין. וּבִזְמַן שֶׁהָיָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ קוֹמֵעַ אֶת אֲצִבְעוֹ וּמוֹכְרוֹ לוֹ, לְפִי שִׁאִין מְקַרִּיבִין חֹסֶר לְעֲבוּדָה זָרָה. וְשֶׁאֵר כָּל הַדְּבָרִים: סֶתְמָן – מִתֵּר, וּפְרוּשָׁן – אֲסוּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵף דָּקָל טָב

פירוש ברטנורא

נמשכים אחר אותה ע"י. שכן מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו: מהו לילך שם. באותה העיר ביום ע"י שלהם: בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכבושה מכאן לאותה העיר, מיוחדת לאותה העיר לבדה. אסור לילך שם, מפני שנראה כמחלף שם לעבוד ע"י. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת, מותר, שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך: היו בה חנויות מעושרות. וסימן הוא להם שאותם חנויות של ע"י, ליטול מהם מכס: ושאינן מעושרות מותרות. דבאותם שאינם מעושרות לא שקלי מינה מכס לע"י ולא מבי לע"י הנאה מיניה. ולמזכר מנייהו דבר המתקיים שרי ביום אידם, שסתמו המוכר עצב ולא אויל ומודה:

ה אֲצִטְרוּבְלִין. פירא דאראו: כנות שוח. מין ממוני התאנים הגדולים הלכנים. אסור לישראל למכור אלו לנכרים: ופטוטרותיהם. בפטוטרותיהם קאמר, כלומר בעוקצין שלהם שהם נתלין בו. דמסתמא הנכרי רוצה להקריבן תקרובת לע"י: תרנגול לבן בין תרנגולין. לקח הנכרי מישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור ביניהם תרנגול לבן. דכיון דשקיל אחריני לאו לע"י בעי להו: ופירושן אסור. אם פירש דלע"י בעי להו, אסור. ואצטרף למתני, דסלקא דעתך אמינא האי גברא לאו לע"י בעי להו, והאי דקאמר הכי, סבר כי היכי דהווא גברא אביק בה כולי עלמא נמי אביק, ואימא הכי כי היכי דליחבו לי, קמשמע לן: דקל טב. פירות דקל משובח שפירותיו גרילין להקריב מהן לע"י: והצב. קניי שעושין מהן הצוקר"א: ונקליבם. מין עשב משובח מאד. והלכה כר' מאיר:

משניות מבוארות – קהתי

משא ומתן אסור עם הגויים ביום אידם, ומפרשים שמדובר כאן בימי השוק הנמשכים לאחר יום האיד (הר"ן). ויש מפרשים שמדובר בחנויות שהן חוץ לעיר שחוגגים בה יום האיד לעבודה זרה, כפי הרישא של משנתנו (המאירי; "תפארת ישראל").

יוֹם חַמִּישִׁי

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בענין משא ומתן עם הגויים ביום חגם.

עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – המיוחדת לאותה העיר, ובני העיר חוגגים יום איד לכבודה, אסור לשאת ולתת, כמו ששינוי במשנה א, עם יושבי אותה העיר בלבד, אבל חוצצה לה – לשאת ולתת עם הגויים היושבים חוץ לעיר, ואפילו סמוך מאד לעיר, מִתֵּר – שאין נמשכים אחר אותה עבודה זרה, שיום אידם של עיר זו אינו יום איד לבני מקומות אחרים. וכן אם היתה חוצצה לה עֲבוּדָה זָרָה – שחגגו יום איד לעבודה זרה מחוץ לאותה העיר, אף על פי שבני אותה העיר מתבטלים לכבודה (המאירי). תּוֹכָה מִתֵּר – מותר לשאת ולתת עם הגויים שבתוך העיר, מהטעם שבארנו לעיל. מִהוּ לִילָךְ לָשֶׁם – המותר לישראל להיכנס לאותה העיר ביום שחוגגים לעבודה זרה שלהם? בְּזִמְנָן שֶׁהִדְרָךְ מִיְהִדָּת לְאוֹתוֹ מְקוֹם – שמוכילה לאותה העיר בלבד ואינה נמשכת הלאה לעיר אחרת, אֲסוּר – לישראל לילך שם ביום אידם, שנראה כמהלך לחוג עמהם. וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהִלָּךְ בָּהּ לְמָקוֹם אֲחֵר – שהדרך נכנסת אמנם לעיר הזאת, אבל היא נמשכת מאותה העיר לעיר אחרת, מִתֵּר – לילך לשם, שהרואה אומר: למקום אחר הוא הולך (רש"י). עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – יום איד לעבודה זרה, ונוהגים היו לסדר ביום אידם יום שוק, וְהָיָה בָּהּ חֲנוּיּוֹת מְעֻשָּׂרוֹת – מקושטות, והיה זה סימן, שאותן החנויות משלמות מכס מרווחיהן לעבודה זרה, וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת – וחנויות שאינן מקושטות, שאינן משלמות מכס לעבודה זרה, זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה בְּבֵית שָׁאן – שרוב יושביה היו אז גויים, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְעֻשָּׂרוֹת אֲסוּרוֹת – אסור לישראל לקנות מהן סחורה, שהרי חלק מכספו שמשלם בעד הסחורה הוא מכס לעבודה זרה, והנהגה משל עבודה זרה אסור, שכתוב (דברים יג, יח): "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", כל שכן המהנה, שאסור (גמרא). וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת מִתְּרוֹת – אבל בחנויות שאינן מקושטות מותר לקנות, שאין כל הנאה לעבודה זרה מהן. ואף ששינוי במשנה א שאסור כל משא ומתן עם הגויים ביום אידם, ואפילו שלושה ימים לפני יום אידם, מפרש רש"י, שהמדובר בקונה דבר המתקיים, שהואיל והמוכר דבר המתקיים אינו שמת, מותר לקנותו מן הגוי אפילו ביום אידו. ויש חולקים על רש"י וסוברים, שאין הבדל בין דבר המתקיים ובין דבר שאינו מתקיים, וכל

באור משנה ה

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שאסור לישראל לגרום לגוי שיעבוד עבודה זרה, ומכאן שאסור לו למכור לגוי דברים שיש חשש עליהם שישתמש בהם לעבודה זרה. ויש מבארים הטעם, שהואיל וכן נח מזהר על עבודה זרה, שהרי אסור עבודה זרה הוא אחת משבע מצוות בני נח, לפיכך ישראל המוכר לגוי דברים לצורך עבודה זרה, עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול (עין) "תוספות יום טוב". משנתנו מונה דברים שאסור בכלל למכרם לגויים עובדי עבודה זרה. אֵלּוּ דְּבָרִים – המפורטים להלן, אֲסוּרִים לְמִכּוֹר לְגוֹיִם – בכל ימות השנה, לפי שהם משתמשים בהם לעבודה זרה. אֲצִטְרוּבְלִין – פרי עץ ארז, וּבְנֹת שׁוֹחַ – תאנים לבנות, וּפְטוּטְרוּתִיהֶן – בגמרא מבואר: בפטוטרותיהן. כלומר שאסור למכור איצטרובלים ובנות שוח בעוקציהן, לפי שהיה דרכם לחלות את הפירות הללו בעוקציהם לפני האיל. וּלְבוֹנָה – זכה, שהיו מקטירים אותה לעבודה זרה, וְתִרְנַגּוּל לֶבֶן – שדרכם היה לחזור על תרנגול לבן להביאו קרבן לעבודה זרה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִתֵּר לְמִכּוֹר לוֹ – לגוי – תרנגול לֶבֶן בֵּין הַתִּרְנַגּוּלִין – שאם מכר לו ישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור לו ביניהם תרנגול לבן, ואין חוששים שמא הוא לוקח אותו לשם עבודה זרה. בגמרא מבואר, שאם בא הגוי לקנות תרנגול סתם, לדברי הכל מותר למכור לו תרנגול לבן; ואם בא לקנות תרנגול לבן, לדברי הכל אסור למכור לו לבן אפילו בין התרנגולים; אלא שאם הוא אומר שרוצה לקנות תרנגול סתם וגם תרנגול לבן, בזה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה, שתנא קמא סובר, הואיל ופירש גם תרנגול לבן אסור למכור לו תרנגול לבן אפילו בין התרנגולים; ורבי יהודה סובר, הואיל ואמר זה וזה, מותר למכור לו לבן בין התרנגולים. וּבִזְמַן שֶׁהָיָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ – שמוכר לו תרנגול לבן בלבד, קוֹטֵעַ אֶת אֲצִבְעוֹ – של התרנגול – וּמוֹכְרוֹ לוֹ – לגוי, לְפִי שִׁאִין מְקַרִּיבִין חֹסֶר – בעל מום – לְעֲבוּדָה זָרָה – ברם, המוכר לבן בין שאר התרנגולים לא יקטע אצבעו, כדי לצאת מן הספק, שהואיל ויש סברא להחזיר, אסור לקטוע משום צער בעלי חיים ("תפארת ישראל"). וְשֶׁאֵר כָּל הַדְּבָרִים – שקונה גוי מישראל, סֶתְמָן מִתֵּר – אם קנה סתם, ולא אמר שלוקחם לשם עבודה זרה, מותר לישראל למכורם לו.

וְחִצְבֵּי וְנִקְלִיבִים אֲסוּר לְמַכּוֹר לְגוּיִם.

וּמְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְמַכּוֹר בְּהֵמָה דָּקָה לְגוּיִם – מוֹכְרִין; מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שְׁלֹא לְמַכּוֹר – אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מְקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גִּסָּה, עֲגָלִים וְסִיחִים, שְׁלָמִים וְשִׁבּוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה; וְכֵן בְּתִירָה מְתִיר בְּסוֹס. ז' אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבִין וְאַרְיֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֹזֶק לְרִבִּים. אֵין בּוֹנִין עֲמֻהָם בְּסִילָקָה, גִּרְדוֹם, וְאַיִצְטִידָא, וְכִימָה; אָבֵל בּוֹנִים עֲמֻהָם בִּימוּסִיאוֹת וּבֵית מֶרְחָצָאוֹת. הִגְיעוּ לְכַפָּה שֶׁמַּעֲמִידִין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – אֲסוּר לְבָנוֹת.

פירוש ברטנורא

ו' אֵין מוֹכְרִין בְּהֵמָה גִּסָּה. דְּגוּרִין מְכִירָה אֲמֹר שְׂכִירוֹת וְהַשְׂאֵלָה, שְׁהֵיא בְּהִמְתּוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲשֶׂה בָּהּ הַנְּכִירִי מְלָאכָה בְּשִׁבְתּוֹ. וְע"י סְרִסוֹר דְּלִיכָא לְאַחֲלוּפִי בְּשְׂכִירוֹת, שְׁאֵין הַסְרִסוֹר מְשִׁכִּיר. שְׂרִי לְמַכְרָה: שְׁלִימִים וְשִׁבּוּרִים. שְׁאֵף הַשְׂבּוּרִים חוּוּ לְמַלְאכָה, שְׁמוֹתֵיהֶם בָּהֶם: רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה. וְאֵין הַלֵּכָה כִּר' יְהוּדָה: כֵּן בְּתִירָא מְתִיר בְּסוֹס. וְאִפְּלוּ הַסּוֹס שֶׁהַצִּידִים מְבִיאִים עֲלֵיו הַעוֹפוֹת שֶׁצִּדִּין בָּהֶם. קִסְבֵּר הָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ. וּרְבִנֵּן סָבְרִי, דּוּקָא אֲדָם נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ, הַלֵּכֵךְ אִם לֹא הָיָה מִיּוֹחַד אֲלֵא לְרֹכֵב עָלָיו מוֹתֵר, אֲבָל לְהִבָּא בְּעַל חֵי אַחֵר חוּץ מֵאֲדָם, אֲסוּר. וְאֵין הַלֵּכָה כֵּכָן בְּתִירָא: ז' כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֹזֶק לְרִבִּים. כִּגוֹן כְּלִי מִלְחָמָה חֲרֻבּוֹת וְרִמְחִים: בְּסִילָקָה. טִירָה גְבוּהָה. וְשֶׁם יוֹשְׁבִים לְדוֹן בְּנֵי אֲדָם וּמִפְּלִין אוֹתָם מִשֶּׁם וּמְתִים: גִּרְדוֹם. בֵּינָן אַחֵר, הוּא עָשׂוּי לְדוֹן דִּינֵי נַפְשוֹת: אִיצְטִידָא. מְקוֹם שֶׁחֹק שֶׁמְבִיאִים שָׁם שׁוֹר נֹזֶק וְהוֹרֵג אֶת הָאֲדָם: כִּימָה. כְּעֵין מְגִלָּה קֶצֶר וְגִבוּהָ. עָשׂוּי כְּדִי לְדַחֵף הָאֲדָם מִשָּׁם וְהוּא מֵת: בִּימוּסִיאוֹת. בְּנוֹיִם שְׂאִינִם לֹא לְצוּרֵךְ ע"ז וְלֹא לְהִמִּית בְּנֵי אֲדָם: כִּימָה. אֲרַקְאוּלְטוֹ בְּלַע"ז. דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה לְהַעֲמִיד ע"ז בְּבֵית מֶרְחָצָאוֹתֵיהֶם:

משניות מבוארות – קהתי

יִרְאָה אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר אֲצֵל הַגּוֹי וַיְבּוֹא לְמַכּוֹר לוֹ שְׁלָמָה (וּש"י). וְאֵין הַלֵּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְכֵן בְּתִירָה מְתִיר בְּסוֹס – שְׁלֹא הִיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּסוֹס לְעֲבוּדָה אֲלֵא לְרִכִּיבָה, וְאֵין בּוֹה עֲבִירָה מִשּׁוֹם שְׁבִיתָה בְּהִמְתּוֹ, שֶׁכֵּן כָּלֵל הוּא, שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ; וְאִסוּר רִכִּיבָה בְּשִׁבְתּוֹ אֵינוֹ אֲלֵא גִזְרָה מְדֻרְבֵּנָה. בְּרַם, תֵּנָא קָמָא אוֹסֵר גַּם בְּסוֹס; יֵשׁ מְפָרְשִׁים, שְׁאֵף תֵּנָא קָמָא אֵינוֹ אוֹסֵר בְּסוֹס הַעוֹמֵד לְרִכִּיבָה בְּלִבְדּוֹ, וְלֹא נִחְלָקוּ אֲלֵא בְּסוֹס הַמִּיּוֹחַד לְעוֹפוֹת, הֵינָנו סוֹס שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ הַצִּידִים וּמְבִיאִים עֲלָיו אֶת הַעוֹפוֹת שֶׁצִּדִּים בּוֹ; שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי יְהוּדָה: הָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ, וְאִפְּלוּ בְּהֵמָה וְעוֹף, וּלְפִיכֵךְ מוֹתֵר לְמַכּוֹר לְגוֹי; וְתֵנָא קָמָא סוֹבֵר, שְׁלֹא אִמְרוּ "הָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ" אֲלֵא בְּאֲדָם, אֲבָל בְּכַלֵּי חַיִּים אֵין כָּלֵל זֶה נִוְהָג, וְיֵשׁ בּוֹה אִסוּר מִשּׁוֹם שְׁבִיתָה בְּהִמְתּוֹ, וּלְפִיכֵךְ דִּינוֹ כְּדִין כָּל בְּהֵמָה גִּסָּה, שְׁאִסוּר לְמַכּוֹר לְגוֹי; וְאֵין הַלֵּכָה כֵּכָן בְּתִירָה (וּרְמב"ם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁתֵּנָא קָמָא אוֹסֵר בְּכָל הַסּוֹסִים, וְאִפְּלוּ בְּסוֹס הַעוֹמֵד לְרִכִּיבָה בְּלִבְדּוֹ, גִּזְרָה מִשּׁוֹם סוֹס הַמִּיּוֹחַד לְעוֹפוֹת (עֵינִי "תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב").

באור משנה ז

משנה זו באה ללמד, שכשם שאין מוכרים לגויים דברים שמשתמשים בהם לעבודה זרה, כך אין מוכרים להם דברים שיש בהם נזק לרבים, כפי שיבואר. **אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבִין וְאַרְיֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֹזֶק לְרִבִּים** – כִּגוֹן כְּלִי מִלְחָמָה, חֲרֻבּוֹת וְרִמְחִים, שֶׁחֲשׂוּדִים הֵם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל אֶלּוֹ לְרַעַת הַחַיִּיּוֹת. **אֵין בּוֹנִין עֲמֻהָם – עִם הַגּוֹיִים, בְּסִילָקָה** – הִיכָל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ לָהֶם בֵּית מִשְׁפָּט, **גִּרְדוֹם** – מְקוֹם שֶׁמְצִיאִים בּוֹ לְהוֹרֵג אֶת הַנִּידוּנִים לְמוֹת, וְאַיִצְטִידָא – זִירָה לְמִשְׁחָקִי הַתְּגוּשׁוֹת, וְהִיוּ מְבִיאִים שָׁם שְׂבוּיִים וְעַבְדִּים שִׁיתְּגוּשׁוּ עִם חַיִּית טוֹרְפוֹת, וְכִימָה – מְגִלָּה גְבוּהָ, לְדַחֵף מִמֶּנּוּ אֶת הַנִּידוּן לְמוֹת (וּש"י); כָּל הַבְּנִינִים הַלָּלוּ אֵין בּוֹנִים עֲמֻהָם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם נֹזֶק לְרִבִּים, וְאֵף בְּתִי הַמִּשְׁפָּט שֶׁלָּהֶם חֲשׂוּדִים לְדוֹן אֲדָם שְׁלֹא כְּדִין. **אָבֵל בּוֹנִים עֲמֻהָם** – מוֹתֵר לְבָנוֹת עִם הַגּוֹיִים, **בִּימוּסִיאוֹת** – יֵשׁ גּוֹרִסִים: דִּימוּסִיאוֹת, וְהֵן בְּתִי מֶרְחָץ שֶׁל צִיבּוֹר; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: בִּימוּסִיאוֹת – בְּתִי שֶׁשְׂעוּעִים (תַּפְּאוֹת יִשְׂרָאֵל), וּבֵית מֶרְחָצָאוֹת – בְּתִי מֶרְחָץ שֶׁל יְחִידִים. הִגְיעוּ לְכַפָּה שֶׁמַּעֲמִידִין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – הַרומִאִים הַקְּדֻמּוֹנִים הִיוּ קוֹרְאִים אֶת בְּתִי הַמֶּרְחָץ עַל שְׁמוֹת אֲלִילֵיהֶם הַשּׁוֹנִים, וְהִיוּ עוֹשִׂים כִּימָה (תַּקְרָה מְקוּמְרָה, או כְּעֵין תֵּא מִיּוֹחַד) בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּמַעֲמִידִים בָּהּ אֶת הָאֲלִיל, שְׁבִית הַמֶּרְחָץ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ; וְלִכֵּן יִשְׂרָאֵל שִׁבְנָה בֵּית מֶרְחָץ עִם גּוֹיִים, כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְכִימָה, **אֲסוּר לְבָנוֹת** – שְׁאִסוּר לְעוֹזֵר לְגוֹיִים בְּדַבָּר שֶׁהוּא בְּשִׁבּוּרָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְנוּ כָּבֵד בְּמִשְׁנֵי הַקְּדוּמֹת.

וּפְרִוּשָׁן – שְׁאִמְר בְּפִירוּשׁ שְׁלֹקְחָם לְעֲבוּדָה זָרָה, **אֲסוּר** – לְמוֹכְרִים לוֹ. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שְׁאִלֵּי יַעֲלֶה עַל הָעֵצָה לְמוֹר: גּוֹי זֶה אֵינוֹ בֹּא לְקִנּוֹת לְשֶׁם עֲבוּדָה זָרָה, אֲלֵא אֲדוּקָה הוּא עֲבוּדָה זָרָה וְסוֹבֵר שְׁאֵף אַחֲרִים אֲדוּקִים כְּמוֹהוּ, וּלְפִיכֵךְ הוּא אוֹמֵר שְׁלֹקְחָ לְשֶׁם עֲבוּדָה זָרָה, כְּדִי שִׁיּוּרִידוֹ לוֹ מִהַמְּחִיר וְיִתֵּן לוֹ אֶת הַדֵּבֶר בּוֹזֵל; לְפִיכֵךְ בֹּאָה מִשְׁתַּנּוּ לְהַשְׁמִיעַ, שְׁפִירוּשָׁן אֲסוּר. **רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר: אֵף דְּקָל טָב** – פִּירוֹת שֶׁל דָּקֵל מְשׁוּבָּח, וְחִצְבֵּי – יֵשׁ מְפָרְשִׁים: קִנָּה סוֹכֵר; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: בְּצֵל בֵּר גְּדוֹל, וְנִקְלִיבִים – מִיָּן עֵשֶׂב מְשׁוּבָּח מְאֹד; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, שֶׁכָּל שְׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים מִיְּנֵי תְּמָרִים מוֹכְחִים הֵם; אֵף כָּל אֵלֶּה **אֲסוּר לְמַכּוֹר לְגוּיִם** – שֶׁיֵּשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁלֹקְחִים אוֹתָם לְעֲבוּדָה זָרָה.

י ו ט ש ו

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדברים שאסור למכור לגויים; ושנויה היא כולה גם במסכת פסחים (ד, ג).

מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְמַכּוֹר בְּהֵמָה דָּקָה – עִזִּים וְכִבְשִׁים – לְגוּיִם – עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, **מוֹכְרִין** – מוֹתֵר לְמַכּוֹר לָהֶם; **מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שְׁלֹא לְמַכּוֹר** – בְּהֵמָה דָּקָה לְגוֹיִים, שֶׁמַּחֲמִירִים הֵם מִשּׁוֹם אִסוּר בְּהֵמָה גִּסָּה, כְּפִי שֶׁנִּלְמַד לַהֲלָךְ, **אֵין מוֹכְרִין** – אִסוּר לְמַכּוֹר לָהֶם. **וּבְכָל מְקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גִּסָּה** – כִּגוֹן פְּרִים וּפְרוֹת, שְׁגוֹר חֲכָמִים, שְׁמָא גַם יִשְׂאֵל אוֹ יִשְׁכִּיר בְּהִמְתּוֹ לְגוֹי, וְהָגוֹי יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשִׁבְתּוֹ, וְהָיָה מְצוּוֹה יִשְׂרָאֵל עַל שְׁבִיתָה בְּהִמְתּוֹ; או מִשּׁוֹם שֶׁפְּעָמִים מוֹכְרָה לוֹ עֵרֶב שִׁבְתּוֹ, סוֹמֵךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, וְהָגוֹי מִבְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ לְנִסְתוּתָה כִּיכֵד הִיא הוֹלֶכֶת כְּשֶׁהִיא טְעוּנָה, וְיִשְׂרָאֵל גּוֹעֵר בְּבִהֵמָה וְהִיא הוֹלֶכֶת מִחֲמַת קוֹלָה הַמוֹכֵר לָהּ, וְנִמְצָא מַחֲמָה אַחֵר בְּהִמְתּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ (גְּמָרָא); וְכֵן אֵין מוֹכְרִין לָהֶם **עֲגָלִים וְסִיחִים** – שְׁאֵף עַל פִּי שְׂאִינִם רִאשִׁיִּים עֲכָשׂוּ לְמַלְאכָה, יְהִיו רִאשִׁיִּים לְאַחֵר זָמָן, כְּשִׁיגְדְּלוּ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, גִּזְרָה שְׁמָא יִרְאוּ אַחֲרִים וְלֹא יִבְחִינוּ בֵּין גְּדוּלִּים לְקִטְנִים, וַיְבּוֹאוּ לְמַכּוֹר לָהֶם גְּדוּלִּים. טִיחִיִּים הֵינָנו בְּנֵי חֲמוּרִים (עֵיירִים). בְּגִמְרָא אִמְרוּ (בְּבֹא בְּתוֹא עוֹ, ב): "לְמָה קוֹרְאִים לוֹ סִיחִי? שֶׁמִּהֲלָךְ אַחֵר שִׁיחָה (סִיחָה) נָאָה (בְּקִירָא) בְּנַחַת וּבְרִמְיָה הוֹלֵךְ לְמְקוֹם שֶׁהָאֲדָם חָפֵץ – וְשִׁבְטִים); **שְׁלָמִים וְשִׁבּוּרִין** – בֵּין עֲגָלִים וְסִיחִים שְׁלָמִים וּבֵין שְׂבוּרִים אִסוּר לְמַכּוֹר לְגוֹיִים, שְׁאֵף הַשְׂבּוּרִים רִאשִׁיִּים לְמַלְאכָה, כִּגוֹן לְעֲבוּדַת הַחַיִּיּוֹת בְּיִחְיִים. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, שְׁגוֹר עַל הַשְׂבּוּרִים, שְׁמָא יִרְאוּ אַחֲרִים, וְלֹא יַדְעוּ שֶׁשְׂבּוּרִים הֵם, וַיְבּוֹאוּ לְמַכּוֹר לָהֶם שְׁלָמִים. **רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה** – שְׁאֵין שְׂבוּרָה רִאוּיָה לְמַלְאכָה כָּלֵל, וּמִן הַסָּתֵם קוֹנָה אוֹתָהּ הַגּוֹי לְשִׁחִטָּה וְאֵינוֹ מִשְׁהָה אוֹתָהּ חִיָּה; וּמִכָּאֵן אֵין גַּם חֲשֵׁשׁ שְׁמָא

ח ואין עושים תכשיטין לעבודה זרה: קטלאות, ונזמים, ונזמיות; רבי אליעזר אומר: בשכר מתר. אין מוכרין להם במחבר לקרקע, אבל מוכר הוא משקצין; רבי יהודה אומר: מוכר הוא לו על מנת לקוץ. אין משפירין להם בתים בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות; ובסוריא משפירין להם בתים, אבל לא שדות; ובחוצץ לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משפירין להם בתים, אבל לא שדות; ובסוריא מוכרין בתים ומשפירין שדות; ובחוצץ לארץ מוכרין אלו ואלו.

ט אף במקום שאמרו להשפיר, לא לבית דירה אמרו, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודה זרה, שנאמר (דברים ז, כו): "לא־תביא תועבה אֶל־בֵּיתְךָ". ובכל מקום לא ישפיר לו את המרחץ, מפני שהיא נקראת על שמו.

פירוש ברטנורא

ח אבל מוכר הוא משקצין. שלא יהא מוכר לו המחבר אלא לאחר שקצץ. אבל כל זמן שהוא במחבר, לא, שנמצא נותן לו חנייה בקרקע, והתורה אמרה (דברים ו) לא תחנם, לא תתן לו חנייה בקרקע: אין משכירין להם בתים. גזירה משום מכירה דאיסורא דאורייתא הוא: ואין צריך לומר שדות. דאיכא תרתי דאיסורא, חנייה בקרקע ומפקיען מן המעשרות: ובסוריא. ארס צובה, שכבש דוד ואניה קדושה בקדושת הארץ: משכירין להם בתים. ולא גזרין אטו מכירה. דאי נמי אתי לדי מכירה לא עבר דאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חנייה, בארץ ישראל כתיב. ומיהו מכירה לכתחלה לא, משום מכירה דא"י: אבל לא שדות. דאיכא תרתי לאיסורא: ובחוצץ לארץ. דמרחק, ולכא למגור מכירה דהתם אטו מכירה דארץ ישראל: מוכרין בתים ומשכירין שדות. אבל מכירה דשדות לא, כיון דאיכא תרתי: רבי יוסי אומר כו'. והלכה כרבי יוסי. וכלבד שלא ישכיר בארץ ישראל לשלשה נכרים ביחד, שלא יעשה שכונה של נכרים:

ט אף במקום שאמרו להשכיר, לר' מאיר בסוריא דוקא ולא בארץ ישראל, ולרבי יוסי אפילו בארץ ישראל: לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם תבן ועצים וכיוצא בזה: מפני שהיא נקראת על שמו. והנכרי מחממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בה בשבת. ולא דמי לשדה של ישראל שארים נכרי עושה בה מלאכה בשבת, דשדה לאריסות עבדא, והנכרי אריסותא דנפשיה קא עבד, אבל מרחץ לאו לאריסותא קא עבדא ואין הכל יודעים שהישראל השכירה לנכר, ולכן אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד ארים למרחץ לשנה, למחצה לשליש ולרביע בדרך שמורדין לשדות, שרי להשכיר מרחץ לנכר, ואע"פ שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת מידע ידעי שהעכו"ם ארים בה ואריסותא דנפשיה קא עבד:

משניות מבוארות – קהתי

מוכרין אלו ואלו – בין בתים בין שדות, שהואיל ורוחקה היא מארץ ישראל אין גזורים בה משום ארץ ישראל. והלכה כרבי יוסי. וכלבד שלא יעשה שכונה, כלומר שלא ישכיר בארץ ישראל לשלושה גוים ביחד, לפי שעל ידי כך יעשה שכונה של גוים (גמרא).

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה להשיענו, שלדברי הכל אסור להשכיר בית לגוי בארץ ישראל או בסוריא בשביל בית דירה.

אף במקום שאמרו – שמונים, שמונים, שמונים – בית לגוי; לדעת רבי מאיר בסוריא דווקא ולא בארץ ישראל, ולדעת רבי יוסי אפילו בארץ ישראל; לא לבית דירה אמרו – אלא לאוצר או למחסן, להכניס בו תבן או עצים וכיוצא בזה, אבל לבית דירה אסור להשכיר לגוי, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודה זרה – שהגוי מכניס לתוך הדירה עבודה זרה, ויש בזה עבירה, שנאמר: "לא־תביא תועבה אֶל־בֵּיתְךָ" – בירושלמי אמרו: אבל במקום שנהגו למכור (דהיינו בחוץ לארץ) מוכר הוא לו (לגוי). ואפילו לבית דירה, ומשכיר הוא לו, ואפילו לבית דירה; הטעם הוא, לפי שהכתוב "לא־תביא תועבה אל ביתך" אינו כאן אלא אסמכתא בלבד, שכן בעיקרו מדבר כתוב זה בישראל המכניס עבודה זרה לביתו; הלכך בארץ ישראל שאנו מצווים לשרש אחר עבודה זרה, אסור חכמים להשכיר לבית דירה; וכן גם בסוריא מפני סמיכותה לארץ־ישראל. אבל בחוץ לארץ שאין אנו מצווים לשרש אחריה, משכירים אפילו לבית דירה (הרי"ן). ובכל מקום – בין בארץ בין בחוץ לארץ, לא ישפיר לו את המרחץ – אסור לישראל להשכיר לגוי את בית מרחצו, מפני שהיא נקראת על שמו – של ישראל בעל המרחץ, והגוי ששכרו מחמם אותו בשבת, ויאמרו שבמרחץ של ישראל פלוני מחללים את השבת. ברם, במכירה מותר, שלאחר שמכרו, שוב אין המרחץ נקרא על שמו. בגמרא מבואר שלגבי שדה אין חוששים שהגוי השוכר אותה עושה בה מלאכה בשבת, שהואיל ודרך בעלי שדות למסור שדותיהם באריסות, הריאה יאמר, שהגוי ארים הוא ואריסותו הוא עושה. מה שאין כן במרחץ שלא היו נוהגים למסור באריסות. ואמנם בזמננו, שמושלים גם מרחץ באריסות, דין מרחץ כדן שדה, ומותר להשכיר לגוי, אף על פי שעושה בו מלאכה בשבת, שהכל יודעים שהגוי הוא ארים, ואריסותו הוא עושה.

שבת קודש

באור משנה ח

ואין עושים תכשיטין לעבודה זרה – כגון: קטלאות – שרשרות לצואר, ונזמים – לאף, ונזמיות – על האצבעות. רבי אליעזר אומר: בשכר מתר – אם ישראל מקבל שכר בעד עבודתו זו, מותר לו לעשות תכשיטין לעבודה זרה. בנוסח אחר אין גורסים כל הפיסקה הזאת, שלא מסתבר הדבר שיתיר איזה תנא שהוא לעשות לכתחילה תכשיטין עבודה זרה ("תוספות יום טוב"). אין מוכרין להם – לגוים בארץ ישראל, במחבר לקרקע – כגון אילנות, או תבואה שלא נקצרה עדיין, שכל המחבר לקרקע הרי הוא בקרקע, והתורה אמרה (דברים ז, ב): "ולא תחנם" – לא תתן להם חנייה בקרקע (גמרא). אבל מוכר הוא – ישראל לגוי, משקצין – לאחר שקצץ המחבר, כגון אילנות לאחר שקצצם, או תבואה לאחר שקצרה, שאין במכירת התלוש סיבה לחניית קרקע (המאירי). רבי יהודה אומר: מוכר הוא לו – במחבר, על מנת לקוץ – בתנאי שקצצנו הגוי הלוקח. יש מפרשים, שרבי יהודה אינו חולק על תנא קמא, אלא בא לפרש דבריו (הרא"ש). אין משפירין להם בתים בארץ ישראל – גזירה שמה גם ימכרו להם ויעברו על הלאו "לא תחנם", כמו שבארנו לעיל, ואין צריך לומר – שאסור להשכיר להם שדות – גזירה משום מכירתם, שבמכירת שדות, מלבד האיסור של "לא תחנם", הרי הוא מפקיע ממעשרות: ובסוריא – שכבש המלך דוד, ואין קדושתה כקדושת ארץ ישראל, משפירין להם בתים – ואין גזורים שם משום מכירה, שאף אם ימכרו להם, אינם עוברים על איסור "לא תחנם", אבל לא שדות – לפי שיש במכירתם גם הפקעה ממעשרות: ובחוצץ לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות – ומכל מקום אף בחוץ לארץ אין מוכרים להם שדות, גזירה משום שבארץ ישראל, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משפירין להם בתים – ואין גזורים משום מכירה, אבל לא שדות – שיש בהם גם הפקעה ממעשרות: ובסוריא מוכרין בתים – שלדעת רבי יוסי כיבוש יחיד אינו כיבוש, ואין בה קדושת ארץ ישראל, ומשפירין שדות – אבל לא מוכרים, שהואיל וקרובה היא לארץ ישראל, גזרו בה משום מכירת שדות בארץ ישראל; ובחוצץ לארץ

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

עבר מת לאחר ירידתו של יעקב לארם נהרים — ובא לבית לבן, ועמד שם שתי שנים. צא וחשוב שנותיו של עבר, ונמצא שמת כשהיה יעקב בן שבעים ותשע שנה, והיינו שתי שנים משבא לבית לבן, כשתחשוב ארבע עשרה שנה ששימש בבית עבר. **יצא** — יעקב מבית עבר שתי שנים לפני מיתתו של עבר. **נמצא כשעמד בו'** — הכי גרסינו: מנלן דלא איענש עליהו — דתניא: נמצא יוסף כשפירש מאביו שלא ראהו עשרים ושנים שנה, כדרך שפירש יעקב מבית אביו שלא כיבדו, נתאבל על יוסף עשרים ושתים שנה. כיצד? יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו. וכשמלך על מצרים היה בן שלשים שנה, שנאמר "ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה" הרי שלש עשרה, ושבעה דשבעא, ותרין דכפנא — הרי עשרים ושתים שנה שנתכסה יוסף מאביו. ויעקב עמד עשרים שנה בבית לבן, וארבע עשרה שנה בבית עבר. **אלא שמע מינה** — ארבע עשרה דבית עבר לא חשיב להו, דלא איענש עליהו. **אי הכי נצורא להו** — ואין כאן אלא עשרים דבית לבן. **אישתהי שתי שנים באורחא** — דבשובו מארם נהרים לבא ליצחק אביו ויבן לו בית לימות החורף, עשה סוכות שתי פעמים לשני ימות הקיץ — הרי שמונה עשרה, ובבית אל עשה ששה חדשים כשיצא משכם, שנאמר "קום עלה בית אל" וגו' (בראשית לה).

דף יז ע"א: **ובתיב** (שם מז ח"ט) **ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך, ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מנוחי שלימים ומאת שנה**. ויש להבין, כיצד אמר יעקב לפרעה שהוא בן מאה ושלישים כשירד למצרים, הרי לפי החשבון יצא ששנות חיי יעקב באותה העת **מאת ושיתסר חנוין**. **אלא שמע מינה, שארבע עשרה שנים** מציאתו מבית אביו עד שבא ללבן, (ד) **הנה** בזמן ההוא **בבית עבר** ועסק בתורה (**לא חשיב להו**). **דכך תניא** בברייתא, **היה יעקב בבית עבר מוממן ארבע עשרה שנה**. ומוסיפה הברייתא: **עבר** עוד חי אחר שעזב יעקב את בית מדרשו, **ומת רק לאחר שיורד יעקב אבינו לארם נהרים** ובא לבית לבן **שתי שנים**. ממשיכה הברייתא: אחר הארבע עשרה שנים **יצא יעקב משם** - מבית מדרשו של עבר, **ובא לו לארם נהרים**. **נמצא כשעמד על הבאר בארם נהרים** ופגש את רחל, **היה בן שבעים ושבע שנה**, ואם כן אחר ארבע עשרה שנים בלידת יוסף היה בן תשעים ואחד, ואחר שלשים ותשע שנים כשהגיע יעקב לפרעה היה בן מאה ושלישים.

מבארת הגמרא: **ומנלן דלא מיענש** - מניין שיעקב לא נענש על שלא כיבד את הוריו כשהיה בבית עבר, שהוכיחו מכך שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. **דתניא, נמצא יוסף כשפירש מאביו** ולא ראהו **עשרים ושנים שנה**, מיום שנמכר ועד שירד אליו למצרים, **כשם שפירש יעקב אבינו מאביו** עשרים ושתים שנה. ויש לשאול, וכי הזמן **דיעקב** פירש מאביו היה רק עשרים ושתים שנים, הרי **תלתין ושיתא חנוין** - שלשים ושש שנים פירש ממנו, ארבע עשרה שנים בבית עבר, ועוד עשרים ושתים שנים עד שחזר לבית אביו. **אלא** מוכח שעל **ארבסר השנים דהנה בבית עבר, לא חשיב להו** - לא החשיבו לו להיענש עליהם.

שואלת הגמרא: **סוף סוף** השנים דהשתהה יעקב בבית לבן **עשרין שני חנוין** - היו רק עשרים שנה, ומדוע נענש שיוסף פרש ממנו עשרים ושתים שנים. עונה הגמרא: **אלא משום דאשתהי באורחא תרתין שני** - מפני שהתעכב שנתיים בדרך, כשחזר מארם נהרים לבוא אל אביו. **דתניא, יצא יעקב מארם נהרים** לשוב לבית אביו, **ובא לו לסבות, ועשה שם** [-התעכב שם] **שמונה עשר חודש, שנאמר** (שם לג יז) **וייעקב נסע סבותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סבת'**, כלומר, בית נבנה לחורף שהוא ששה חדשים, וסוכה נבנית לקיץ שהוא ששה חדשים נוספים, ונאמר 'בית' בלשון יחיד ו'סוכות' בלשון רבים, ללמד ששה שם פעם אחת בחורף, ושתי פעמים בקיץ, הרי שמונה עשר חודשים, **ובבית אל עשה** [-התעכב] עוד **ששה חדשים** נוספים, ובנה מזבח **והקריב** עליו **זבחים**. הרי לנו עשרים וארבעה חדשים שהתעכב בדרך, שהם שנתיים.

הדרן עלך מגילה נקראת

עשרה, ובבית אל עשה ששה חדשים כשיצא משכם, שנאמר "קום עלה בית אל" וגו' (בראשית לה).

הדרן עלך מגילה נקראת

פרק ראשון – הכל ממירין

נאמר בבהמה של קדשי מזבח (ויקרא כו א), 'לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב, ואם הקדש ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'. וכן נאמר (שם כו ב) במעשר בהמה, 'ולא ימירנו, ואם הקדש ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'. וכיצד הוא מעשה התמורה, מי שיש לו שתי בהמות, אחת קדושה למזבח ואחת חולין, ואמר על בהמת החולין 'תהיה זו תמורתה של בהמת קרבן זו' ותתקדש במקומה, הרי הוא עובר על הלאו האמור ולוקה עליו. ומועיל דיבורו להתפס קדושה בבהמת החולין, אבל אינו מועיל להפקיע את קדושת בהמת הקרבן, אלא שתיהן קדושות וקריבות למזבח.

משנה

הכל ממירין בהמת חולין בבהמת קדשים, אחד אנשים ואחד נשים – בין אנשים ובין נשים. ואפילו שכל פרשת תמורה נאמרה בלשון זכר, גם נשים נתרבו לדין תמורה מיתור הכתוב, כמבואר להלן (ע"פ). ולא שאדם רשאי – שמותר לו להמיר, שהרי התמורה אסורה בלאו של 'לא ימירנו', אלא שבדיעבד אם המיר מוקר, ונתפסת קדושת מזבח בבהמת החולין, והממיר סופג – לוקה) את הארבעים מלקות משום שעבר על הלאו האמור.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה בלשון משנתנו: הא גופא קשיא – הלא עצם דברי המשנה קשים וסותרים את עצמם, אמרת – הרי שנינו ברישא 'הכל ממירין' שמשמעו שאלו לכתחילה מותר להמיר, והדר תני – ואחר כך שונה המשנה בסיפא 'לא שאדם רשאי להמיר (אלא שאם המיר מוקר)', אלא אסור להמיר לכתחילה, ורק בדיעבד חלה תמורתו.

תמורה הגמרא על קושיא זו: ותיסקרא – וכי סבור אתה שיש לפרש את מה ששנינו ברישא 'הכל ממירין' שמותר לכתחילה להמיר. הלא אם כן אדקשיא לך מפתניתין – עד שאתה מקשה על כך מהסיפא, תיקשי לך קרא – יש לך להקשות על כך ממקרא מפורש, דהרי בתיב 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו'.

הגמרא מתרצה שלשון המשנה 'הכל ממירין' מתפרשת במשמעות אחרת: אלא אמר רב יהודה, לשון 'הכל ממירין' אין פירושו שמותר להמיר לכתחילה, אלא הכי קתני – כך יש לפרשו, הכל מתפסין בתמורה – כל אדם שהמיר חלה קדושת תמורה על פיו, אחד אנשים ואחד נשים – בין אם הממירים הם אנשים ובין אם הם נשים. ולא שאדם רשאי להמיר – אך אין הכוונה לכך שמותר להמיר, [אלא] שאם המיר מוקר, וסופג את הארבעים.

הגמרא מדייקת דיוק נוסף בלשון משנתנו 'הכל ממירין', ושואלת: 'הכל' לאיתנוי מאי – מה בא לרבות, הלא כבר שנתה המשנה 'אחד אנשים ואחד נשים ממירין', ולמה הוסיפה תיבת 'הכל'. משיבה הגמרא: 'הכל' בא לאיתנוי – לרבותו יורש, שאף הוא ממיר בקרבן שנפל לו בירושה. ובאה המשנה להכריע דלא כשיטת רבי יהודה בדין זה, אלא כשיטת רבי מאיר. (רתנן) [דתניא] – שכן שנינו בברייתא, אדם שהפריש קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת,

היורש מביא קרבן זה וסופק עליו כדין בעלים. כמו כן היורש ממיר בקרבן זה שירש מאביו. דבר רבי מאיר. אבל רבי יהודה אומר, יורש אינו סופק על קרבן אביו, יורש אינו ממיר בקרבן אביו. הגמרא מפרשת את מחלוקת התנאים האמורה: מאי טעמא – מהו טעמון דרבי יהודה הסובר שירש אינו ממיר, משום דילף – ושהוא לומד] תמורה שנעשית בתחילת הקדש הקרבן קודם הקרבתו, מסמיכה שנעשית בסוף הקדש בשעת הקרבתו למזבח סמוך לשחיטתו. מה בסוף הקדש יורש אינו סופק, אף בתחילת הקדש יורש אינו ממיר. שואלת הגמרא: וסמיכה גופה – וצמחה מנלן – מנין לו לרבי יהודה שאינה נוהגת ביורש. משיבה הגמרא: תלתא – שלשן פעמים 'קרבנו' בתיב – ונכתבו בשלמים. ואם זבוח שלמים קרבנו' (ויקרא ג א), 'ואם מן הצאן קרבנו' (שם ג ו), 'ואם עז קרבנו' (שם ג יב), ובשלתן נאמר 'סמך את ידו'. חד – אחד מהם בא למעט, שסומכים רק על 'קרבנו' של ישראל ולא על קרבן עובד פוכבים. וחד – ו'קרבנו' אחד בא למעט, שאדם סומך רק על 'קרבנו' שלו ולא על קרבן חבירו. וחד – ו'קרבנו' אחד בא למעט, שסומך רק על 'קרבנו', ולא סומך היורש על קרבן אביו. שואלת הגמרא: ולרבי מאיר דאמר 'יורש סופק' על קרבן אביו, והקתני – והרי נכתבו שלש פעמים 'קרבנו', ומאחד מהם יש ללמוד שדווקא על קרבנו הוא סומך ולא על קרבן אביו, ומדוע אם כן סובר רבי מאיר שירש סומך. משיבה הגמרא: ההוא 'קרבנו' שמינו ממעט רבי יהודה יורש, לשיטת רבי מאיר מיבעי ליה – וצריך אותו לרבות כל פגלי חוברין לסמיכה, שאם הביאו כמה בני אדם קרבן אחד בשותפות כולם סומכים עליו, שכן נחשב הקרבן לקרבנו של כל אחד ואחד מהם. ומעתה שוב אין מיותר שום 'קרבנו' למעט ממנו יורש מסמיכה. הגמרא מביאה שתי דרכים בשיטת רבי יהודה שדורש מ'קרבנו' למעט יורש מסמיכה ולא לרבות בעלי חוברין: ורבי יהודה, פגלי חוברין לסמיכה לית ליה – לדעתו אין קרבן השותפים טעון סמיכה כלל, ועל כן 'קרבנו' מיותר למעט יורש מסמיכה. שואלת הגמרא: מאי טעמא – מהו הטעם שהוא דורש מ'קרבנו' למעט יורש, ואינו דורשו לרבות בעלי חוברין. משיבה הגמרא: דהא לא מיתור קרבן ידדו – שהרי לא מיתור קרבן זה לאף אחד מהשותפים בפני עצמו, אלא הוא של כולם יחד, ועל כן אין לרבותו לסמיכה. לפיכך מיותר 'קרבנו' למעט ממנו יורש. ואיבעית אימא – ואם תרצה תפרש את שיטת רבי יהודה בדרך אחרת, שלעולם אית ליה – יש לו לרבי יהודה דרשה זו, וגם הוא מודה שמ'קרבנו' אחד יש לרבות בעלי חוברין לסמיכה, ומכל מקום עדיין 'קרבנו' אחד מיותר למעט יורש כשיטתו, והוא משום שקרבן עובד פוכבים וקרבן חבירו, מחד קרא נפקא – מ'קרבנו' אחד הם מתמעטים מסמיכה, ואין צריך מיעוט נפרד לכל אחד מהם, משום שמ'קרבנו' משמע שאי אפשר לסמוך על ידי שליח, בין בקרבן ישראל ובין בקרבן עובד פוכבים. נמצא דאיתר ליה – שמיותר לו חד – 'קרבנו' אחד לרבות פגלי חוברין לסמיכה. הגמרא חוזרת לפרש את שיטת רבי מאיר בתמורת יורש, ושואלת: ורבי מאיר דאמר יורש ממיר, מאי טעמא – מהו טעמו, ומנין לו דין זה. משיבה הגמרא: אמר לך רבי מאיר, מקור הדין שירש ממיר הוא ממה שנאמר 'אם המיר בהמה בבהמה', והרי די לכתוב 'ואם ימיר', אלא בא כפל לשון זה לרבות את היורש לתמורה.

צריך להיות קיבוץ נדחי ישראל, כפשוטו, עלידי העבודה הרוחנית, שנדחי ישראל מתחילים להתקבץ לדרך התורה והמצווה, ללימוד התורה וקיום המצוות.

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ז

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנה רש"י תוספות

משנה הכל ממירין – בהמת חולין זו תחת זו של הקדש. לא שאדם רשאי להמיר – דהא כתיב "לא ימיר". מומר – דמתפס עלה קדושה, ושתיהן קדושות. וסופג את הארבעים – משום לאו דלא ימיר. **גמרא** לא שאדם רשאי דיעבד – בתמיה, דלכתחלה אינו רשאי להמיר, אבל דיעבד שפיר דמי. ולא ימיר – ומתניתין קתני דהכל

הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים – ב"הכל שחטין" לא תני "אחד אנשים ואחד נשים". ובגמרא מפרש: משום דכל הפרשה כולה בלשון זכר נאמרה, איצטריך קרא לרבווי נשים. וסופג את הארבעים – ואם תאמר: אמאי לא תני "שמונים"? דהא כתיב (ויקרא כז): "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו" ויש לומר: דלא נחת למנן מלקות, אלא כלומר דלקי עליה. ועוד יש לומר: דלעולם לא לקי אלא ארבעים. ותרי לאוי צריכי, חד – בקרבן שלו וחד – בשל חבירו, ובגון דאמר: "כל חרצה לחמיה, יבא וימיר".

הא גופא קשיא אמרת הכל ממירין לכתחלה לא שאדם רשאי להמיר דיעבד – ואם תאמר: מנא ליה למקשה ד"הכל ממירין"

לכתחלה הוא? דלמא דיעבד הוא. דכי האי גוונא פריך בריש חולין (ב.א.) וצריך לומר: דעל כרחך "הכל ממירין" – לכתחלה. דאי דיעבד – תרתי דיעבד למא לזי? וכן (פירש רש"י) ויתאן התם, דרצה לומר ד"הכל שחטין" – לכתחלה, דאי דיעבד – תרתי דיעבד למא לזי. ופירש רבינו שלמה זכרון בברכה התם: דלכך לא קשה הכא תרתי דיעבד למא לזי, משום דאשמועינן בסיפא שסופג ארבעים. דסלקא דעתך אמינא: לאו שאין בו מעשה הוא, ואין לזקוק עליו. ולפירושו קשה: מאי פריך הכא? ואין לומר: דהיינו האי דקמשני, דאין הלשון משמע כן. ועוד: מאי קמשני ממה שהקשה? ופירש רבינו תם: דתנן "הכל ממירין" דלישנא אלימא, לאשמועינן דאפילו במזיד התמורה נתפסת. וסלקא דעתך אמינא: ארבעים בכתפיה וכשר, דהיינו הא דקא משני. ואם תאמר: ויחייב מצו למימר דתנא לישנא אלימא משום חידוש דמזיד, הא אמר לקמן "יהיה" – לרבות שוגג במזיד. אלמא משמע דמזיד פשיטא טפי משוגג ותיצח רבינו ברוך: דהא דאמר "יהיה" לרבות שוגג במזיד – לענין מלקות קאמר. ורבינו שמשון משנן חלק עליו: דהא אמרינן אין מלקות בשוגג. ויש ספרים חלוקין בדבר לקמן (ח.א.), דקאמר: גבי תמורה – לקי, גבי קדשים – לא לקי. ואית דגרסי: גבי תמורה – קדוש, גבי קדשים – לא קדוש. ויש אומרים: דהא דאמר "יהיה" לרבות שוגג במזיד – היינו לענין מתפס קדושה, דאמר בעלמא: הקדש בטעות לא חייב קדוש, ומשום הכי פשיט טפי במזיד מבשוגג. והא דאמר הכא, דתנא "הכל ממירין" משום רבותא דמזיד – היינו לענין הקרבה, דאמר לקמן: התמורה נמי קריבה. ואשמועינן הכא: דאף במזיד קריבה. דסלקא דעתך: ארבעים בכתפיה וכשר. וזה לוא נהירא לרבינו יצחק, מוקמשני רב יהודה: ואח

קתני: הכל מתפסין בתמורה, אחד אנשים ואחד נשים, ומה לו להוכיח "אחד אנשים ואחד נשים"? לכן פירש רבינו יצחק: דתנא ב"הכל ממירין" לישנא אלימא משום נשים, דאמר

לקמן, דכל הענין מדבר בלשון זכר, ובתיב "המיר ימיר" לרבווי נשים. דסלקא דעתך: אהני מיעטא ואהני ריבוא, אהני ריבוא – לאשמועינן דתמורת נשים קדש, ואהני מיעטא – דלא מקרבן. לכך תנא "הכל ממירין" לישנא אלימא, דקריבה כמו תמורת אנשים.

תחילת הקדש – כמו תמורה, מסוף הקדש – דהיינו סמיכה, דהוא סמוך לשחיטה. ולחכי קרי לתמורה "סוף הקדש", (כמו) במסכת נזיר (לא.א.) – משום דלא אמרינן והתם בסמיכה כלל, והוה ליה תמורה סוף הקדש לגבי קרבן שהמירו בו, דאותו קרבן היו ראשון וחילופיו שני. אבל האי דקמשנעין בסמיכה – הוה ליה תמורה תחילת הקדש, לגבי סמיכה שהיא לבסוף תיכף לשחיטה. לשון רש"י.

קרבנו ולא קרבן גוי – ואם תאמר: למאי איצטריך "קרבנו" להכי? הא נפקא שפיר מבני ישראל סומכין ואין הגויס סומכין! ויש לומר: דאיצטריך. דמזו דתימא: אין הגוי עצמו סומך על קרבנו, ומזו הכהנים סומכין עליו. ומשום הכי איצטריך "קרבנו" לומר: שאין בקרבן גוי סמיכה כלל. **ורבי** מאיר דאמר יורש מימר מאי טעמא – ואם תאמר: אמאי איצטריך טעמא לרבי מאיר, כיון דלית ליה "קרבנו" ולא קרבן אביו – אלמא אית ליה יורש סומך, ואם כן אית ליה למימר דהא ילפין זה מזה: ויש לומר: דאי לאו קרא "המיר ימיר" דמריבה יורש, הוה ליה לאוקומה "קרבנו" טפי למעוטי יורש מלרבות כל בעלי חוברין. אבל השתא דכתיב "ואם המיר ימיר" – לרבות יורש דסומך, ומוקי "קרבנו" – לרבות כל בעלי חוברין. ואם תאמר: מאי שנא דשאר "קרבנו" למעוטי, והאי לרבווי? ויש לומר: דלמעוטי לא מצית אמרת, דאם כן לישתוק קרא מנינא, וממילא אמר דאין השותפין סומכין, כדאמר לקמן (ג.א.) דאין השותפין ממירין, ואין

הכי חביו – מחד קרא נפקא, דאייתר ליה חד לבעלי חוברין לסמיכה. ורבי יהודה – בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, מאי טעמא – דהא לא מיוחד קרבן ידיהו. ואיבעית אימא: לעולם אית ליה, וקרבן גוי וקרבן חביו – מחד קרא נפקא, דאייתר ליה חד לבעלי חוברין לסמיכה. ורבי מאיר דאמר יורש מימר, מאי טעמא? – אומר לך: "אם המיר ימיר" – לרבות היורש, ויליף

קתני: הכל מתפסין בתמורה, אחד אנשים ואחד נשים, ומה לו להוכיח "אחד אנשים ואחד נשים"? לכן פירש רבינו יצחק: דתנא ב"הכל ממירין" לישנא אלימא משום נשים, דאמר לקמן, דכל הענין מדבר בלשון זכר, ובתיב "המיר ימיר" לרבווי נשים. דסלקא דעתך: אהני מיעטא ואהני ריבוא, אהני ריבוא – לאשמועינן דתמורת נשים קדש, ואהני מיעטא – דלא מקרבן. לכך תנא "הכל ממירין" לישנא אלימא, דקריבה כמו תמורת אנשים.

תחילת הקדש – כמו תמורה, מסוף הקדש – דהיינו סמיכה, דהוא סמוך לשחיטה. ולחכי קרי לתמורה "סוף הקדש", (כמו) במסכת נזיר (לא.א.) – משום דלא אמרינן והתם בסמיכה כלל, והוה ליה תמורה סוף הקדש לגבי קרבן שהמירו בו, דאותו קרבן היו ראשון וחילופיו שני. אבל האי דקמשנעין בסמיכה – הוה ליה תמורה תחילת הקדש, לגבי סמיכה שהיא לבסוף תיכף לשחיטה. לשון רש"י.

קרבנו ולא קרבן גוי – ואם תאמר: למאי איצטריך "קרבנו" להכי? הא נפקא שפיר מבני ישראל סומכין ואין הגויס סומכין! ויש לומר: דאיצטריך. דמזו דתימא: אין הגוי עצמו סומך על קרבנו, ומזו הכהנים סומכין עליו. ומשום הכי איצטריך "קרבנו" לומר: שאין בקרבן גוי סמיכה כלל. **ורבי** מאיר דאמר יורש מימר מאי טעמא – ואם תאמר: אמאי איצטריך טעמא לרבי מאיר, כיון דלית ליה "קרבנו" ולא קרבן אביו – אלמא אית ליה יורש סומך, ואם כן אית ליה למימר דהא ילפין זה מזה: ויש לומר: דאי לאו קרא "המיר ימיר" דמריבה יורש, הוה ליה לאוקומה "קרבנו" טפי למעוטי יורש מלרבות כל בעלי חוברין. אבל השתא דכתיב "ואם המיר ימיר" – לרבות יורש דסומך, ומוקי "קרבנו" – לרבות כל בעלי חוברין. ואם תאמר: מאי שנא דשאר "קרבנו" למעוטי, והאי לרבווי? ויש לומר: דלמעוטי לא מצית אמרת, דאם כן לישתוק קרא מנינא, וממילא אמר דאין השותפין סומכין, כדאמר לקמן (ג.א.) דאין השותפין ממירין, ואין

ואין מביאין נסכים – פירש רש"י: ואין מביאין של גוי בפני עצמן, כישראל שמתנדבין נסכים בפני עצמן. אבל בהדי קרבנו מביאין, כדאמר במסכת שקלים (יא,ד) דזה אחת מן התקנות שהתקינו בית דין, דגוי שמשלח עלתו ודמי נסכו ממדינת הים, שמקבלין ממנו. אבל דאי קרבנו טעון נסכים, דבהדי קרבנו טעון נסכים (ו) מביאין נסכים משל צבור. **במה**

דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק

הבית מועלין – פירש רש"י: דאתאן לרבי שמעון.

ורבינו יצחק פירש: דמסקנא דמילתא דרבי יוסי.

והכי קאמר: רבי יוסי אומר, בכולן אני רואה

לחמיר. והא דקאמר רבי שמעון: אין מועלין בהן

– במה דברים אמורים בקדשי מזבח כו'.

ובתוספתא משמע כפירוש רש"י, דאיתא בהדיא:

אבל בקדשי בדק הבית מודה רבי שמעון.

קתני מידת אין עושין תמורה, ואם תאמר:

ודילמא לרבי יוסי קבעי, דאמר בבבלי

לחמיר? ויש לומר: דניחא ליה לאוקומי הבעיא

אף לרבי שמעון. עוד יש לומר: דעל כרחך דלרבי

יוסי לא אפשר לאוקומי הבעיא, דכיון דאית ליה

דעושין תמורה, דאפילו אם תמצא לומר דהיינו

על ידי ישראל, ומבעיא ליה לרמי בר חמא אם

הגוי עצמו אפשר לעשרתה – הא לא מצית

אמרת, דעל כרחך אם ישראל מתפיסה, צריך

שיאמר הגוי "כל הוצרתי להמיר יבא ומיר", ואם

הגוי עצמו אין עושה תמורה – היאך אפשר

לעשות עולה?

לא

לא לקאי, קא משמע לן. בעי רמי בר חמא: קטן מהו שמייר? היכי דמי? אילימא בקטן שלא הגיע

לעונת נדרים – לא תיבעי לך, דכיון אקדושי לא אקדושי, אמורי ממורי? אלא פי קמבעיא ליה, בקטן

שהגיע לעונת נדרים. מי אמרינן כיון דאמר מר: "איש", מה תלמוד לומר "כי יפליא נדר" – לרבות

מופלא המפדוי לאיש, דקדשו קדושי. מדאקדושי מקדושי – אמורי נמי ממורי. או דלמא, כיון דלא

בר עונשין הוא – בתמורה לא מיתפיס? אם תימצי לומר: קטן עבדי תמורה – דהא אתי לכלל

עונשין, גוי מהו שמייר? מי אמרת, מדאקדושי מקדושי, דתניא: "איש איש", מה תלמוד לומר "איש

איש" – לרבות את הגוים, שגודרים נדרים ונדרות בישראל, אמורי נמי ממורי. או דלמא, כיון דלא

אתי לכלל עונשין, פי עבדי תמורה – לא קדשה? אמר רבא: תא שמע, דתניא, קדשי גוים – לא

נהנין ולא מועלין, ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא, אין עושין תמורה, ואין מביאין

עליהם נסכים, אבל קרבנו טעון נסכים. דברי רבי שמעון. אמר רבי יוסי: כבולן אני רואה להתחמיר,

במה דברים אמורים – בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית – מועלין בהן. קתני מיהא "אין עושין

תמורה"! ורמי בר חמא, בהקדושי גוי להתפטר גוי – לא קמבעיא לי, פי קמבעיא לי – בהקדושי

גוי ומתפטר בישראל. בתר מקדושי אולין, או בתר מתפטר אולין? תיפשוט ליה מדרבי אבהו,

דאמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: המקדושי מוסיף חומש, ומתפטר – עושה תמורה, והתורה משלו

על

(עגב), "איש איש מבני ישראל אשר קריב קרבנו, ואמרין: מה תלמוד לומר "איש איש" – לרבות גוים, שנודרין נדרים ונדרות בישראל. דלא אתי לכלל עונשין – דגוי לא תעלה.

אבל קטן אתי לכלל עונשין, כשדא בן שלש עשרה שנה ויום אחד. לא נהנין ולא מועלין – שאם נהנה מהן, לא מייחי קרבן מעילה. דלא דינינן ליה כשאר קדשים שנתנה מהן מעל,

משום דלא אסור בהנאה אלא מדרבנן. כדלקמן. ואין חייבין עליהן כו' – כדמסקי לקמן. ואין מביאין כו' – הכי גרסינן: ולא גרסינן: עליהן. והכי פירושא: דאין

מביאין נסכים של גוים בפני עצמן, כישראל שמתנדב נסכין בפני עצמן. אבל בהדי קרבנו – מביאין, כדאמרין במסכת שקלים (יא,ד) שזו אחת מן התקנות שהתקנו בית דין, דגוי ששילח

עלתו ודמי נסכיו ממדינת הים – מקבלין דימנו. אבל קרבנו, ודאי טעון נסכים. דבהדי קרבנו מביא נסכים. כבולן רואה אני להתחמיר – דלא נהנין ומועלין, ודחיבין עליהן משום פגול

נותר וטמא כשאר קדשים, וזרזן הם הנסכים ודאי אין מביאין. במה דברים אמורים – לעיל מקהור, ואמילתיה דהנא קמא. והכי קאמר: במה דברים אמורים דקאמר הנא קמא אינו

מועלין – בקדשי מזבח של גוי. אבל בקדשי בדק הבית – שהקדשו גוי – מועלין. ובמסכת וזבחים מפרש טעמא בפרק "בית שמואל" (מזא), ואית דגרסי לה נמי לקמן הכא בתמורה.

קתני מיהא – קדושי גוים אינן עושין תמורה, ותיפשוט מהא. אמר לו בהקדשי גוים – כלומר, א לא משום הא לא אריא, ומתבאר ליכא למיפשט כלל. דהיכא דהקדושי גוי להתפטר גוי,

שהפרישו לצורך נפרת עצמו. לא קמבעיא לי – דאין הקדשו עושה תמורה, והואיל ולא אתי לכלל עונשין. ומתפטר ישראל – שהפרישו גוי לצורך ישראל, שישלח רבי ישראל. בתר

מקדשי אולין – והמקדושי גוי, דלא אתי לכלל עונשין, ואינו עושה תמורה. או בתר מתפטר – שהוא ישראל ואיתיה בכלל מלקות. הכי גרסינן: תיפשוט ליה מהא דאמר רבי אבהו

לקמן. המקדשי מוסיף חומש – שאם רוצה לפדות הקדשו, כגון שנפל בו מום – יכול לפדותו, ומוסיף חומש. אבל מימר – אינו מוסיף חומש, דכתיב "אם המקדשי" וגו' (ויקרא כו) –

על הקדש ראשון אתה מוסיף חומש, ולא על הקדש שני כגון תמורה. ענין אחר: שאם הקדוש בית או שדה, ואתו בעלים לפדותו – לא פרקי בלא חומש, דכתיב (שם) "ואם המקדש

יגאל ויסף חמישיתו", אבל אם גאלו אחר – לא חייביה רחמנא ליתן חומש. ומתפטר עושה תמורה – שאם הפריש ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל, ואמר המתכפר "זו תחת

זו" – תמורתו תמורה, ולוקח. דכיון שהופרש לצורכו קרינא ביה "קרבנו", דבתר המתכפר אולין, ותיפשוט מהא. והתורה – מתבאר שזו על טעלין של חבירו לפטורו מן המעשרות.

שובת הנאה שלו – של תורם, שיכול להתנו לכל כגון שירצה. (אי נמי) ואם אמר לו ישראל: "חילק סלע זה, ונתנו לכן בתי בהן" – הוי אותו סלע של תורם, ולא של תורם בשבילו. ולא

מצי טעין הלה: כיון שנתרמה על טבל שלו, נמצא דנותן סלע על של עצמו. הך מילתא דרבי אבהו תלת מילי ניהו. חתם הוא דקאתי מבח ישראל – שהדי הפרישו ישראל, ואהכי

אולין בתר מתכפר, דהוה ליה תחלתו וסופו ביד ישראל, דאיתיה בכלל עונשין. הכי גרסינן: אבל הכא הכי קמבעיא ליה, מי בעינן מתחילת הקדש ועד סופו שתעמוד ברשות האדם הראוי לעשות תמורה כגון ישראל, ודך בהמה כיון דתחילת קדושתה היא

מבח גוי, אף על גב דהוי המתכפר ישראל – אינו עושה תמורה. או דילמא, כיון דלבסוף אתיא ביד מתכפר, וחזי למיעבד תמורה – תפסה בה קדושת תמורה? תיקו.

וילף

הכי גרסינן: וילף סוף הקדש מתחלת הקדש כו'. את האשה – שתמורתה תמורה, ולקאי משום לאו ד"לא ממיר. אלא בשלשן זכר – דכתיב "לא יחליפנו" – דהיינו לשון זכר, ולא כתיב "לא תחליפנו" – דהוי לשון נקבה. מה סופנו לרבות כו' – כלומר, מהיכן נלמוד שסופנו לרבות את האשה. תלמוד לומר ואם המיר ימיר – מדכתיב קרא תרי זמני. ולרבי

מאיר – דאיצטריך ליה "ואם המיר ימיר" לרבות

יורש, אשה מנא ליה? נפקא ליה מווי"ו –

מדמצי למכתב "אם המיר ימיר", ובכתיב "ואם."

לא לקאי – דאם המירה – תמורתה אינה

תמורה. ומשני, הכי גרסינן: הני מילי לאו שיש

בו מעשה, בהני עונשין שזין זה לזה, דכתיב

"אשר יעשו" דמשמע עונשין שיש בהן מעשה,

כגון חילול שבת ושאר איסורים שיש בהן

מעשה. אבל לאו שיש בו מעשה, כגון הקדש

דבדירא להיא מילתא – אמאי לא תליק, קמא

משמע לן. לישנא אחרינא כתוב בספרים: הני

מילי עונש דשוה בין ביחוד בין בצבור, בהאי

עונש הוא דהשוו זה לזה. אבל הכא בתמורה

אין צבור עושין תמורה, כדאמרין באידך פירקין

(ג,א), וקא מפיק ליה ממעשר. שאל תניע לעונת

נדרים – כגון דאין פחות משתיים עשרה שנה.

דהכי אמרינן במסכת נזיר (סב,א): "איש כי

יפליא" מה תלמוד לומר? דהכי מצי למכתב

"איש כי ידור נדר", אלא לרבות מופלא הסמוך

לאיש, כגון בן שתיים עשרה שנה. דכיון שיועד

להפלות לשם מי נדר, ולשם מי הקדש – נדרו

נדר וקדושו הקדש. פחות מכן, אפילו ידע מעל

נדר ולמיר הקדש – אין בדבריו כלום. ויותר על

כן, כגון בן שלש עשרה שנה, אף על פי שאינו

יודע לשם מי הפליא – הווי מעשיו מעשה.

אקדושי לא מקדשי – כדפרישית לעיל, דאין

דבדריו כלום. אמורי מימר – בתמיה, כי היכי

דלילק. שהניע לעונת נדרים – דהוי בן שתיים

עשרה שנה. דאמרין תחת נדריו בדבוקן, וזמנא

יודע לשם מי הפליא – הווי מעשיו מעשה, ואי

לא – לא. דלאו בר עונשין הוא – עד שלש

עשרה שנה. לא מיתפיס – בה תמורה, דכתיב

"לא יחליפנו ולא ימיר אותו... וזהו הוא

ותמורתו. כלומר, מאן דאיתיה בכלל לא

יחליפנו ולא ימיר" כגון בר עונשין – איתיה נמי

בכלל "וזהו הוא ותמורתו יחיד קדש", ומתפיס

בתמורה. לאפוקי קטן, דלאו בר עונשין הוא.

ואפילו אם תמצא לומר קטן עבדי תמורה כו' –

רבותא אתא לאשמעינן, ולא משום דאיתיה

הכי. מדאקדושי מקדשי – דהא מריבין במנחות

לעולם. דגוי לא תעלה עונשין – דהוי לא תעלה עונשין.

דלא דינינן ליה כשאר קדשים שנתנה מהן מעל,

משום דלא אסור בהנאה אלא מדרבנן. כדלקמן. ואין מביאין כו' – הכי גרסינן: ולא גרסינן: עליהן. והכי פירושא: דאין

מביאין נסכים של גוים בפני עצמן, כישראל שמתנדב נסכין בפני עצמן. אבל בהדי קרבנו – מביאין, כדאמרין במסכת שקלים (יא,ד) שזו אחת מן התקנות שהתקנו בית דין, דגוי ששילח

עלתו ודמי נסכיו ממדינת הים – מקבלין דימנו. אבל קרבנו, ודאי טעון נסכים. דבהדי קרבנו מביא נסכים. כבולן רואה אני להתחמיר – דלא נהנין ומועלין, ודחיבין עליהן משום פגול

נותר וטמא כשאר קדשים, וזרזן הם הנסכים ודאי אין מביאין. במה דברים אמורים – לעיל מקהור, ואמילתיה דהנא קמא. והכי קאמר: במה דברים אמורים דקאמר הנא קמא אינו

מועלין – בקדשי מזבח של גוי. אבל בקדשי בדק הבית – שהקדשו גוי – מועלין. ובמסכת וזבחים מפרש טעמא בפרק "בית שמואל" (מזא), ואית דגרסי לה נמי לקמן הכא בתמורה.

קתני מיהא – קדושי גוים אינן עושין תמורה, ותיפשוט מהא. אמר לו בהקדשי גוים – כלומר, א לא משום הא לא אריא, ומתבאר ליכא למיפשט כלל. דהיכא דהקדושי גוי להתפטר גוי,

שהפרישו לצורך נפרת עצמו. לא קמבעיא לי – דאין הקדשו עושה תמורה, והואיל ולא אתי לכלל עונשין. ומתפטר ישראל – שהפרישו גוי לצורך ישראל, שישלח רבי ישראל. בתר

מקדשי אולין – והמקדושי גוי, דלא אתי לכלל עונשין, ואינו עושה תמורה. או בתר מתכפר – שהוא ישראל ואיתיה בכלל מלקות. הכי גרסינן: תיפשוט ליה מהא דאמר רבי אבהו

לקמן. המקדשי מוסיף חומש – שאם רוצה לפדות הקדשו, כגון שנפל בו מום – יכול לפדותו, ומוסיף חומש. אבל מימר – אינו מוסיף חומש, דכתיב "אם המקדשי" וגו' (ויקרא כו) –

על הקדש ראשון אתה מוסיף חומש, ולא על הקדש שני כגון תמורה. ענין אחר: שאם הקדוש בית או שדה, ואתו בעלים לפדותו – לא פרקי בלא חומש, דכתיב (שם) "ואם המקדש

יגאל ויסף חמישיתו", אבל אם גאלו אחר – לא חייביה רחמנא ליתן חומש. ומתפטר עושה תמורה – שאם הפריש ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל, ואמר המתכפר "זו תחת

זו" – תמורתו תמורה, ולוקח. דכיון שהופרש לצורכו קרינא ביה "קרבנו", דבתר המתכפר אולין, ותיפשוט מהא. והתורה – מתבאר שזו על טעלין של חבירו לפטורו מן המעשרות.

שובת הנאה שלו – של תורם, שיכול להתנו לכל כגון שירצה. (אי נמי) ואם אמר לו ישראל: "חילק סלע זה, ונתנו לכן בתי בהן" – הוי אותו סלע של תורם, ולא של תורם בשבילו. ולא

מצי טעין הלה: כיון שנתרמה על טבל שלו, נמצא דנותן סלע על של עצמו. הך מילתא דרבי אבהו תלת מילי ניהו. חתם הוא דקאתי מבח ישראל – שהדי הפרישו ישראל, ואהכי

אולין בתר מתכפר, דהוה ליה תחלתו וסופו ביד ישראל, דאיתיה בכלל עונשין. הכי גרסינן: אבל הכא הכי קמבעיא ליה, מי בעינן מתחילת הקדש ועד סופו שתעמוד ברשות האדם הראוי לעשות תמורה כגון ישראל, ודך בהמה כיון דתחילת קדושתה היא

מבח גוי, אף על גב דהוי המתכפר ישראל – אינו עושה תמורה. או דילמא, כיון דלבסוף אתיא ביד מתכפר, וחזי למיעבד תמורה – תפסה בה קדושת תמורה? תיקו.

תמורה דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנז

ומאחר שיוורש ממיר, וְלִי רבי מאיר סמיכה שנעשית בסוף הַקֶּדֶשׁ
הקרבת בשעת הקרבתו מתמורה שנעשית בתחילת הַקֶּדֶשׁ הקרבן.
מה בתחילת הַקֶּדֶשׁ הקרבן הַיִּירֶשׁ מִמֶּר, אַף בסוף הַקֶּדֶשׁ הַיִּירֶשׁ
סומך.
שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה שאינו מרבה יורש לתמורה, הֲאִי –
יתור זה, שֶׁל 'וְאִם הָמָר יָמִיר' מֵאִי עֶבֶד לִיה – מה הוא דורש ממנו.
משיבה הגמרא: רבי יהודה דורש מיתור זה לרבות אֶת הָאִשָּׁה
לתמורה. וְכִדְתֵּנָּה בברייתא, לִפִּי שֶׁכֵּל הֶעֱנִין שֶׁל תמורה כּוֹלֵל אִינוּ
מְדַבֵּר אֵלָּא לְשׁוֹן זָכָר, שְׁהָרִי נֶאֱמָר בָּהּ 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ',
אִשָּׁה מֵנִין שֶׁאִם הַמִּירָה חלה תמורתה והיא לוקה. תִּלְמוּד לִזְמֶר
'וְאִם הָמָר יָמִיר', שֶׁבֹא כָּפֶל הַלְשׁוֹן לְרִבּוּת אֶת הָאִשָּׁה לתמורה.
שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי מֵאִיר הַדּוֹרֵשׁ מִזֶּמֶר הָמָר יָמִיר, שִׁיּוֹרֶשׁ
סומך, אִשָּׁה מֵנָּה לִיה שֶׁאִשָּׁה מְמִירָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: נִפְקָא לִיה
מִיּוֹי יִתִּירָה שֶׁל 'וְאִם הָמָר יָמִיר' לרבות את האשה. מוסיפה
הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה וְי״ו יִתִּירָה שֶׁל 'וְאִם' לֹא דְרִישׁ, וְלִשְׁתֵּנו שֶׁזֶּמֶר
הָמָר יָמִיר' בֹּא לרבות אשה לתמורה, שׁוּב אֵין מְקוֹר לרבות יורש
לתמורה.
הגמרא מפרשת מדוע צריך לרבות אשה לתמורה. מקשה הגמרא:
וְכֵן לִרְבִּי מֵאִיר הַמְרַבֵּה אִשָּׁה מִזֶּמֶר, וְכֵן לִרְבִּי יְהוּדָה הַמְרַבֵּה
אוֹתָהּ מִזֶּמֶר יָמִיר, וְכִי מִצְטָא שֶׁאִשָּׁה מְמִירָה הוּא מִשּׁוּם דְּרַבִּי
[– שריבה] קָרָא לָאִשָּׁה, הֵא לֹא רַבִּינָּה קָרָא הוּא מֵינָּה כִּי עֶבֶד
תְּמוּרָה לֹא לִקְרָא, וְאִם לֹא הִיא מְרַבֵּה אוֹתָהּ הַכְּתוּב הֵינּוּ אוֹמְרִים
שֶׁאִם עֲשֵׂתָה תְּמוּרָה אִינָה לוקה ואֵין תְּמוּרָתָה תְּמוּרָה. וְהָאֵמָר רַב
יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תֵּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, נֹאמַר בְּעוֹנֶשׁוֹ שֶׁל גִּזְלָן
שֶׁנִּשְׁבַּע לִשְׁקֹר (במדבר דו), 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם
לְמַעַל מַעַל בָּהּ' וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הָהִיא, וְזֶה הוּא בְּנִין אֶב לְשֹׁאֵר
הַעֲבִירוֹת, שֶׁהִשָּׁה הַכְּתוּב אִשָּׁה לֹאִישׁ לְכָל עוֹנֵשִׁין שֶׁתְּמוּרָה, אִם כֵּן
אֵף בְּתְּמוּרָה יֵשׁ לְהַשׁוּת אִשָּׁה לֹאִישׁ, וּמִדּוּעַ צָרִיךְ הַכְּתוּב
לרבותה.
מתרצת הגמרא: אִיצְטְרִיךְ הַכְּתוּב לרבות אשה לתמורה, שֶׁכֵּן מְהוּ
דְּתִימָא, הֵנִי מִילִי – כֵּלל זֶה שֶׁל תֵּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל נֹאמַר רַק
בְּעוֹנֵשׁ דְּשׁוֹה בִּין בִּיחִיד בִּין בְּצִבּוֹר. אֲבָל הָכָא בְּתְּמוּרָה, בִּינָן דְּעוֹנֵשׁ
שְׁאִינוּ שׁוֹה בְּכָל הוּא, דְּהָרִי תֵּנָּה בְּמִשְׁנָה לַהֲלֹן (א) 'אֵין תְּצִבּוֹר
וְהַשְׁוֵתִּין עוֹשִׁין תְּמוּרָה' וְאִם הַמִּיר אֵין חלה תְּמוּרָתָם וְאִינֵם לוקִים
עֲלֶיהָ, יֵשׁ מְקוֹם לִזְמֹר שֶׁאִשָּׁה נִמִּי כִּי עֶבֶד תְּמוּרָה לֹא לִקְרָא. קָא
מִשְׁמַע לָן הַכְּתוּב שֶׁאֵף אִשָּׁה שֶׁהַמִּירָה לוקה.
הגמרא מביאה ספק בדִּין תְּמוּרָת קֶטֶן: בְּעִי' – וְהַסְתַּפֵּק רַבִּי בְּרַחֲמֵי, וְהוּא
קָטָן מִזֶּמֶר יָמִיר בְּרַבְּנָה עַל בְּהֵמָה אַחֲרָה, הֵאֵם חלה תְּמוּרָתוֹ או
מִפְּרִשְׁתָּה הַגְּמָרָה: הִכִּי דְמִי – בִּאיזָה אֹפֶן הַסְתַּפֵּק, אִילִּימָא
בְּקָטָן שְׁלֹא הִנֵּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים – שַׁעֲדִין לֹא חֲלִים נְדָרִי, לֹא תִּבְעִי
לָךְ – אֵין לָךְ לְהַסְתַּפֵּק בּוֹ הֵאֵם תְּמוּרָתוֹ תְּמוּרָה, דְּכִינָן אִתְּקִדִּישׁ לֹא
אִתְּקִדִּישׁ אֲמוּרֵי מִמֶּר – שֶׁכֵּן מֵאֲחֵר שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְהַקְדִּישׁ, וְכִי יִתְּכֵן
שִׁיּוּכֵל לְהַמִּיר, וְהָרִי אֵין בִּידוֹ כּוֹחַ לְהַתְּפִיס קְדוּשָׁה. אֵלָּא כִּי מִבְּעִינָא
לִיה לְרַמִּי בְּרַחֲמֵי, בְּקָטָן שֶׁהִנֵּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים, שֶׁכֵּבֶר מֵלֹא לֹא יִיב
שְׁנִים יוֹם אַחַד וְיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְהִבִּין שַׁדֵּר לֵה' מִי אֲמַרְיָנָה, בִּינָן
דְּאֵמָר מֶר, נֹאמַר בְּפִרְשֵׁת עֲרִבִין (ויקרא כו א) 'אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר
בְּעַרְפָּךְ נִפְשֵׁת לֵה', וְאִישׁ' מִשְׁמַעוֹ גְּדוּל, וְזֶה תִּלְמוּד לִזְמֶר 'כִּי
יִפְלֹא נָדָר', הֵלֵא הִיא צָרִיךְ לְכַתּוּב 'אִישׁ כִּי יִדּוֹר נָדָר', אֵלֵא בֹא 'כִּי
יִפְלֹא' לְרִבּוּת מוֹפְלָא הִסְמָךְ לֹאִישׁ – כֵּן יִיב שְׁנִים יוֹם אַחַד שֶׁהוּא
סוֹמֵךְ לִשְׁנֵי גְדֻלָּתוֹ וְיודַע לְהַפְלֹת [– לְהַבְחִין] לִשְׁם מִי הַקְדִּישׁ,
דְּקִדְּשׁוּ [– שְׁמָה שֶׁהַקְדִּישׁ] קְדוּשָׁה, מִדְּאִתְּקִדִּישׁ מִקְדִּישׁ אֲמוּרֵי נִמִּי מִמֶּר
וְהֵאֵם כֶּשֶׁם שִׁיּוּכֵל לְהַקְדִּישׁ כֵּן יִכּוֹל לְהַמִּיר. אוֹ דְּלִמָּא, מִכִּין
דְּעִדִּין לְאֹר שֶׁר עוֹנֵשִׁין הוּא בְּתְּמוּרָה, לֹא מִתְּפִיס [– תּוֹפְסֵת]
תְּמוּרָתוֹ. שֶׁכֵּן נֹאמַר (שם כו ב) 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ וְגו' וְהָיָה הוּא וְתְּמוּרָתוֹ
יִהְיֶה קֶדֶשׁ, מִי שִׁישְׁנו בְּכֵלל אֲזַחֲרָת עוֹנֵשׁ 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ' יִשְׁנו גַּם
בְּכֵלל 'הוּא וְתְּמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִי שְׁאִינוּ בְּכֵלל 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ'

אֵף אִינוּ בְּכֵלל עֲצֵם מַעֲשֵׂה הַתְּמוּרָה.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה סֵפֶק בְּתְּמוּרָת עוֹבֵד כּוֹכְבִּים: עוֹד הַסְתַּפֵּק רַמִּי בְּר
חֲמָא, אִפִּילוֹ אִם תִּיַּפְצִי לִזְמֶר שֶׁקָּטָן שֶׁהוּא מוֹפְלָא הַסְמֹךְ לֹאִישׁ
עֶבֶד תְּמוּרָה אֵף עַל גַּב שְׁאִינוּ לוקה עֲלֶיהָ, יִתְּכֵן שֶׁאֵין זֶה אֵלֵאל
מִשּׁוּם דְּהָא אֵתִי [– שֶׁהוּא עֲתִיד לְבֹא] לְכָלל עוֹנֵשִׁין לְכַשִּׁיגְדִּיל. אֵךְ
עִדִּין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, מְהוּ שְׁמִיר. מִי אֲמַרְיָנָה [– הֵאֵם
נֹאמַר] מִדְּאִתְּקִדִּישׁ מִקְדִּישׁ, דְּהָרִי תֵּנָּה בְּרִייתָא, נֹאמַר בְּפִרְשֵׁת
קִרְבָּנוֹת (ויקרא כב יח) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל', מִה תִּלְמוּד לִזְמֶר 'אִישׁ
אִישׁ' – לְמַד נִכְתָּב 'אִישׁ' עַמְמִים, לְרִבּוּת אֶת הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים שְׁאֵף
הֵם נִדְרִים נְדָרִים וְנִדְבּוֹת לְמוֹבַח בִּישְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אֲמוּרֵי [– לְהַמִּיר]
נִמִּי מִמֶּר הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים. אוֹ דְּלִמָּא, בִּינָן דְּלֹא אֵתִי לְעוֹלָם לְכָלל
עוֹנֵשִׁין עַל עֲבִירָה זֶה שֶׁל 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ', שְׁהָרִי אֵין הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
מוֹזֵהֵר עֲלֶיהָ, לְפִיכָךְ כִּי עֶבֶד תְּמוּרָה לֹא קִדְּשָׁה בְּהֵמָה הַחוּלִין
שֶׁהַמִּיר עֲלֶיהָ, שֶׁכֵּן כֵּל שְׁאִינוּ בִּילָא יִחְלִיפֶנּוּ' אִינוּ בְּכֵלל 'הוּא
וְתְּמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ'.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה רֵאִיָּה מְדַבְּרִי בְּרִייתָא לְפִשּׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק הָאֵמֹר:
אָמַר רַבָּא, תֵּא שְׁמַע, דְּתֵנָּה בְּרִייתָא, קִדְּשִׁי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לֹא נִהְיִין
– אֲסוּר לִיהֲנוֹת מִהֵם מְדַרְבְּנָן, וְאוֹלָם אִם נִהְנוּ מִהֵם לֹא מוֹעִילִין
בָּהֶם, אֵין זֶה מַעֲלִיָּה גְּמִירָה מִן הַתּוֹרָה לְהַתְּחִיב עֲלֶיהָ. וְכֵן אֵין
תִּיַּבִּין עֲלֵיהֶם כְּשֶׁנִּתְּפִלּוּ אוֹ נִיתּוֹתוֹ אוֹ נִטְמָאוּ מִשּׁוּם אֲכִילַת פִּיגוּל
נּוֹתֵר וְטָמֵא. וְכֵן אֵין הֵם עוֹשִׁין תְּמוּרָה עַל בְּהֵמָה אַחֲרָת שֶׁל חוּלִין.
וְכֵן אֵין עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מְבִיאִין [עֲלֵיהֶם] נְסָכִים בְּפִנֵּי מִשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל,
אֲבָל אִם הִיא הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים קָרְבַּן בְּהֵמָה, קִרְבָּנָה שְׁמִין נְסָכִים,
כְּדִין זִבְחִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁבָאִים יַחַד עִם מִנְחַת נִסְכִּים. דְּבִרִּי רַבִּי
שְׁמַעוֹן, אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, בְּכּוֹלָן – בְּכָל דֵּינִים אֵלּוֹ שֶׁהִקִּיל בָּהֶם רַבִּי
שְׁמַעוֹן אֵין רוֹאֶה לְהַתְּמִיר, וְחִיּוּבִים גַּם עַל קִדְּשִׁי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
מִשּׁוּם מַעֲלִיָּה, וּמִשּׁוּם פִּיגוּל נּוֹתֵר וְטָמֵא.
חֲזוּרָת הַבְּרִייתָא לְפִרְשׁ אֶת דְּבִרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים
שְׁאֵין מוֹעִלִים בָּהֶם, בְּקִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ, אֲבָל בְּקִדְּשֵׁי בֶּדֶק חֲבִית
שֶׁהַקְדִּישׁוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, מוֹדֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁמוֹעִלִין בְּהֵן.
מְסִיִּים רַבָּא אֶת רֵאִיָּתוֹ מְדַבְּרִי הַבְּרִייתָא: קָתָנִי מִיָּהָ שְׁאֵין עוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים עוֹשִׁין תְּמוּרָה בְּקִרְבָּנוֹתֵיהֶם, וּנְפִשְׁת סְפִיקוֹ שֶׁל רַמִּי בְּרַחֲמֵי
בְּדִין זֶה.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה דְּחִיָּה לְרֵאִיָּה זֶה: וְרַבִּי בְּרַחֲמֵי הַמְּסַתַּפֵּק בְּדִין זֶה
יֵשִׁיב עַל רֵאִיָּת רַבָּא, שְׁאֵכֵן בְּאֹפֶן שֶׁהַקְדִּישׁ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים קָרְבַּן
כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר [– שִׁיתְּכַפֵּר בּוֹ] עוֹבֵד כּוֹכְבִּים לֹא מְבִיָּעֵא לִי [– אִינוּ
מְסַתַּפֵּק כֵּלל], שֶׁכֵּן מֵאֲחֵר שֶׁלְעוֹלָם אִינוּ בֹא לִידֵי עוֹנֵשׁ מַלְקוֹת שֶׁל
תְּמוּרָה בּוֹדָאִי אִינוּ מְמִיר. כִּי מְבִיָּעֵא לִי, בְּאֹפֶן שֶׁהַקְדִּישׁ עוֹבֵד
כּוֹכְבִּים קָרְבַּן וּמִתְּכַפֵּר בִּישְׂרָאֵל – עַל מִנְתַּ שִׁיתְּכַפֵּר בּוֹ יִשְׂרָאֵל. בְּתֵר
מִקְדִּישׁ אֲזִילִין הֵאֵם הוֹלְכִים אַחֵר הַמְּקִדִּישׁ וְהוּא הַמְּמִיר, אוֹ בְּתֵר
מִתְּכַפֵּר אֲזִילִין וְהוּא הַמְּמִיר בּוֹ, וּמֵאֲחֵר שֶׁהַמְּכַפֵּר הוּא יִשְׂרָאֵל
יִכּוֹל יִשְׂרָאֵל לְהַמִּיר בּוֹ.
הַגְּמָרָה מְבַקֶּשֶׁת לְפִשּׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק הָאֵמֹר מְמִירָת רַבִּי יוֹחָנָן:
תִּיַּפְשׁוּ לִיה לְסַפֵּק זֶה מְדַרְבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
שְׁלֹשָׁה דֵּינִים:
א. הַמְּקִדִּישׁ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ. קָרְבַּן שֶׁנִּפֵּל בּוֹ מוֹם מִתְּחַלֵּל עַל מַעוֹת,
וְנִתְּפַסֵּת קְדוּשַׁת הַקָּרְבַּן עַל מַעוֹת אֵלּוֹ, וְקוֹנִים בָּהֶם קָרְבַּן אַחֵר.
וְכִשְׁמַחֲלָל אוֹתוֹ הַבְּעִלִּים עֲלֵיו לְהוֹסִיף עַל מַעוֹת הַפִּדְיוֹן חוֹמֶשׁ
מִשְׁוִיו. אֲבָל כְּשֶׁמוּדָה אֶת תְּמוּרָתוֹ אִינוּ מוֹסִיף עֲלֶיהָ חוֹמֶשׁ,
שֶׁנֹּאמַר (ויקרא כו טו) 'וְאִם הַמְּקִדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ וְזָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף
עָרְפָּךְ עָלָיו, וְדִרְשׁוּ, שְׁדוּקָא עַל הַהִקְדֵּשׁ הָרֵאשׁוֹן מוֹסִיפִים חוֹמֶשׁ,
וְלֹא עַל תְּמוּרָתוֹ.
ב. וּמִתְּכַפֵּר עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. אִם הַקְדִּישׁ אֵדָם קָרְבַּן עַל מִנְתַּ שִׁיתְּכַפֵּר
בּוֹ חֲבִירוֹ, הַמְּכַפֵּר מְמִיר בּוֹ וְלֹא הַמְּקִדִּישׁ, שֶׁכֵּן מֵאֲחֵר שֶׁהוֹפֵרֶשׁ
הַקָּרְבַּן לְצוֹרֵךְ הַמְּכַפֵּר הָרִי הוּא נִחְשָׁב לְבַעַל הַקָּרְבַּן.
ג. וְהַתְּרִם תְּרוּמָה מִפִּירוֹת שְׁלֹי

בקדשי בני ישראל נוהג דין תמורה ולא בקדשי עובדי כוכבים.
 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין האמור: לישנא אחרינא – לשון
 אחר, מה ששנינו בקדשי עובדי כוכבים 'ואין עושין תמורה, מאי
 מעשא – מהו הטעם של דין זה, משום דאי תקשא – (שהוקשה)
 תמורת בהמה למעשה בהמה, שכן נאמר (שם כז-ל) 'וכל מעשר
 בקר וצאן וגו' ולא ימירנו, ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו
 יהיה קדש לא יגאל, ומעשה תעשר את כל תבואת ורעך, ושנינו בבבורות (גז)
 (דברים יד כב) 'עשר תעשר את כל תבואת ורעך, ושנינו בבבורות (גז)
 שבשני מעשרות הכתוב מדבר, במעשר דגן ובמעשר בהמה. ונבי
 מעשר דגן כתיב (במדבר יח כד) (כל) 'כי את מעשר בני ישראל אשר
 ירימו לה' תרומה נתתי ללויים לנהלה, ומכאן שדווקא בני ישראל
 מפרשים מעשר ולא עובדי כוכבים. לפיכך אף מעשר בהמה
 שהוקש למעשר דגן אינו נוהג בעובדי כוכבים, ואם כן אף תמורה
 שהוקשה למעשר בהמה אינה נוהגת בהם.
 הגמרא מביאה מקור למה ששנינו בברייתא: ואין עובד כוכבים
 מביא (עליהו) נסכים, אבל קרבנו מעון נסכים, דברי רבי שמעון.
 שואלת הגמרא: מאי הני מילי – מניין לנו דינים אלו. ומשיבה: מקור
 דין זה הוא ממה דתנו רבנן, נאמר בפרשת נסכים (שם טו ג) 'כל
 האורח יעשה ככה את אלה להקריב אשר ירח יחל לה', ומכאן
 שדווקא אורח מישראל מביא נסכים בפני עצמם, ואולם אין
 העובד כוכבים מביא נסכים בפני עצמם. וכל לא תהא עולתו
 מעונה נסכים האף יחד עם הזבח, תלמוד לומר 'ככה', שהיא
 לשון עיבוד, שאף עובד כוכבים מביא נסכים עם עולתו.
 הגמרא מפרשת את המשך דברי הברייתא: אמר רבי יוסי רואה אני
 בבבלי להחמיר. שואלת הגמרא: מאי מעשא – מהו טעמו של רבי
 יוסי החולק על רבי שמעון, וסובר שחייב פיגול נותר וטמא
 ומעילה נוהג גם בקדשי עובדי כוכבים, ואינו ממעטס ממה
 שנאמר בטומאה ובתרומה 'קדשי בני ישראל'. משיבה הגמרא:
 מקור מה שעובדי כוכבים מביאים קרבנות נדר ונדבה הוא ממה
 שנאמר (ויקרא כד יח) 'איש איש מבית ישראל וכן הגר בישראל אשר
 יקריב קרבנו לכל נדריהם וכלל נדבותם אשר יקריבו לה' לעלה.
 וכיון ש'לה' כתיב (ביה) [בהו] – נכתב בקדשי עובדי כוכבים
 שהתרבו בכתוב זה, מכאן שדין קרבנותיהם הוא כדין כל קדשי ה',
 וחייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא ומשום מעילה.
 הגמרא מפרשת את המשך דברי הברייתא: כמה דברים אמורים
 בקדשי מוזה אבל בקדשי כדק תפית מועלין בהן. שואלת הגמרא:
 מאי מעשא – מהו הטעם? לחלק בין קדשי מוזה של עובדי כוכבים
 לבין קדשי בדיק הדין שלהם. משיבה הגמרא: רק קדשי מוזה של
 עובדי כוכבים התמעטו ממעילה, משום דכי גמרינן – (שכשחנו
 למדים) מעילה בגזירה שוה 'חטא' 'חטא' מתרומה שאינה נוהגת
 בקדשי עובדי כוכבים, למדנו דווקא על קדשי מוזה שהם דומים
 לתרומה – (דומים לתרומה) דקדשי בקדושת הנוף. אבל בקדושת
 כדק תפית דיש בה רק קדושת דמים, לא נאמרה הגזירה שוה
 האמורה, ואף בקדשי עובד כוכבים יש חיוב מעילה.
 הגמרא מביאה נידון בחיוב מלקות על לא שאין בו מעשה: אמר
 רב יהודה אמר רב, כל לא תעשה פתורה, לא העובר על עבירה זו
 עשה בה מעשה חייב מלקות, ואם לא עשה בה מעשה פטור
 ממלקות.
 מקשה הגמרא: וכי כלל לא – כלל הוא דכל העובר על לא שאין
 בו מעשה פטור ממלקות, והרי מימר בהמת חולין בבמהת קרבן
 דלאו שאין בו מעשה הוא, שהרי אינו נעשה אלא בדיבור בלבד,
 ומכל מקום לקי – (הוא לוקה), דהרי תנן במשנתנו לא שהיה ראוי
 להמיר, אלא שאם המיר מוקר, וסופו לא תהא קדושת מלקות.
 מתרצה הגמרא: אמר לך רב, אכן אין לוקים על לאו של תמורה,
 ומשנתנו המחייבת מלקות על לאו זה היא מני – בשיטת מי היא
 שנויה, בשיטת רבי יהודה היא שנויה, דאמר אף לאו שאין בו
 מעשה לוקין עליה, כמובא בברייתא לחלק (ד).
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: ומי מצית מוקמת למתניתין – וכי
 אפשר להעמיד את משנתנו כרבי יהודה, והא אוקימתא לרשא –

על פירות טבל של חבירי, מוכת הנאה שיש לישראל בתרומה שלו.
 שכן אף שתרומה היא ממון של שבת הכהונה, נתנה התורה לבעל
 הפירות את הזכות לתת אותה לאיזה כהן שירצה, וזכות זו מסורה
 לבעל הפירות שנתרמו, ולא לבעל הטבל שעליו נתרמה התרומה.
 ומדברי רבי יוחנן שאמר שהמתכפר עושה תמורה יש לפשוט את
 ספיקו של רמי בר חמא, שאם הקדש עובד כוכבים קרבן על מנת
 שיתכפר בו ישראל יכול הישראל המתכפר להמיר בו.
 משיבה הגמרא: (אמר ליה) אין לפשוט משם את ספיקו של רמי
 בר חמא, שכן התיב – (שם) בישראל שהקדש קרבן על מנת
 שיתכפר בו ישראל אחר, הוא דקאמי – שבא המתכפר ככה
 הישראל המקדש, ומשום הכי אולינן בתיבת מתכפר – ומשום כן
 הולכים אחרי הישראל המתכפר, והנה ליה – (והיה הקרבן)
 תחילתו וסופו – גם הקדשתו וגם כפרתו ביד ישראל שהוא בר
 עונשין ושייך בתמורה, ועל כן יכול המתכפר להמירו. אבל הך
 – (כאן) בעובד כוכבים שהקדש על מנת שיתכפר בו ישראל, הכי
 קא מיבעיא ליה – כך הסתפק רמי בר חמא, מי בעינן מתחילה ועד
 סוף דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה – האם בכדי שיוכלו להמיר
 צריך הקרבן לעמוד מתחילתו ועד סופו ברשות אדם שיכול
 לעשות תמורה, וגם המקדש וגם המתכפר צריכים להיות שייכים
 בתמורה, ועל כן אם המקדש הוא עובד כוכבים שאינו שייך
 בתמורה, אף המתכפר שהוא ישראל אינו יכול להמיר אותו. או
 שמה די בכך שהמתכפר הוא שייך בתמורה.
 מסיקת הגמרא: תיקו – יעמוד ספק זה במקומה בלי הכרעה.
 הגמרא חוזרת לדברי הברייתא שהובאו לעיל (ע"ה) ומפרשת
 אותם: אמר רב – שנינו בברייתא, (מוקדשי) [קדשי] עובדי כוכבים
 לא נהנין מהם ולא מועלין בהם. מפרשת הגמרא: לא נהנין – אסור
 ליהנות מהם מדרבנן, ולא מועלין בהם מדאורייתא, שכן התורה
 אין בהם דין מעילה ומותר ליהנות מהם. מאי מעשא – (מהו הטעם)
 לכך שאין בהם מעילה מן התורה, משום דכתיב בפרשת מעילה
 (ויקרא ה טו) 'נפש ה תעל מעל וחסאם בשגגה, וילפינן – (ואנו
 31 [ומה] מעילה בגזירה שוה 'חטא' 'חטא' מתרומה שגם בה נאמר
 לשון 'חטא', ככתוב (שם כב ט) 'ושמרו את משמרתי ולא ישאו עלי
 32 חטא'. והרי בתרומה כתיב (שם פסוק טו) 'לא יחללו את קדשי בני
 33 ישראל', שדווקא דגן ישראל חייב בתרומה ולא דגן עובדי כוכבים,
 34 וממנה אנו למדים אף למעילה שאינה נוהגת בקדשי עובדי
 35 כוכבים.
 הגמרא מביאה מקור למה ששנינו בברייתא שאין חייבים כרת על
 אכילת פיגול נותר וטמא בקדשי עובדי כוכבים: ואין תיבינן עליהם
 משום פיגול נותר וטמא, משום דכתיב בה בחיוב כרת של אכילת
 קדשים בטומאה (שם כב ג) 'דבר אל אחיה ואל בניו ויגורו מקדשי בני
 40 ישראל, ולא יחללו את שם קדשי' [וגו'], ומכאן שדווקא בקדשי
 41 ישראל נוהג חיוב זה, ולא בקדשי עובדי כוכבים. ומה שאין נוהג
 42 בהם חיוב כרת של אכילת נותר הוא משום דליף – (שלמדים)
 43 חיוב נותר בגזירה שוה 'חילול' 'חילול' מחיוב טומאה, שכן בשניהם
 44 נאמר לשון חילול, דכתיב גבי טומאה 'ויגורו מקדשי בני ישראל
 45 ולא יחללו וגו', וכמו כן כתיב גבי נותר 'ואוכליו עונו ישא
 46 כי את קדש ה' חלל', וכשם שחיוב טומאה אינו נוהג בקדשי עובדי
 47 כוכבים, כמו כן אין נוהג בהם חיוב נותר. ומה שאין נוהג בהם חיוב
 48 כרת של פיגול הוא משום דליף – (שלמדים) חיוב פיגול בגזירה
 49 שוה 'עון' 'עון' מחיוב נותר, שכן בשניהם נאמר לשון 'עון', דכתיב
 50 גבי פיגול (שם יח) 'הנפש האוכלת ממנו עונה תשא, וכמו כן כתיב
 51 גבי נותר 'ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל', ועל כן בזה
 52 – כל חיובים אלו נוהגים דווקא בקדשי בני ישראל ולא בקדשי
 53 עובדי כוכבים.
 הגמרא מביאה מקור למה ששנינו בברייתא שאין עושים תמורה
 בקדשי עובדי כוכבים: ומה שאין עושין בהם תמורה, הוא משום
 56 דכתיב בתמורה (שם כז ה) 'לא יחליפנו ולא ימיר אתו, וכתיב ברש
 57 עינו – ונאמר בתחילת פרשה זו (שם פסוק ג) 'דבר אל בני ישראל
 58 (לאמר) ואמרת אליהם איש כי יפליא נדר בערבך, ומכאן שדווקא

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנט

לא נהנין מדרבנן — חקשה דרב רבינו יעקב: למה לנו לומר דרבנן היא? דלמא מדאורייתא היא, כיון דמרבין מלאיש איש שונדרין הגוים כישראל! ודכאי גוונא אמר (מעילה ו,ב) בשלמי ישראל דלא נהנין דאורייתא, דאף על גב דאין בהן מעילה וצריך לומר: כיון דאין בהן קדושה לענין פיגול נותר וטמא — אין בו קדושה נמי לענין הנאה דאורייתא.

ויליף נותר חילול חילול בטומאה — ובתב בהי בטומאה "בני ישראל" — ולא גוים. חקשה דרב רבינו משה: ויליף נותר "חילול" "חילול" מטמא ששימש בטומאה, דאמר בפרק שני דובחים (טו,ב) דקדשי גוים לא קרבי בטומאה, דאמר דתם: אלא למעטני גוים — השתא צ"ץ לא מרצה, דאמר מר: בגוים בין בשוגג בין במזיד לא הורצה, בטומאה קרבי: יש לומר: דיש לנו למילף טפי מטומאה (דרכיב) בחד קרא, כדאימא בובחם פרק "בית שמוא" (מה"ב) דהני לוי: מנץ שאף בפסול זמן הכתוב מדבר — תלמוד לומר: "ולא יחללו את קדש בני ישראל" — בשני חילולין הכתוב מדבר, אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה, **ומעשר** דגן — כתיב "בני ישראל" — ולא גוים, והיינו רבי שמעון דאית ליה דך דרשה, אבל רבנן פליגי עליה, ולישנא קמא עריך לרבנן, **מאי** תרומה קדושת הגוף — ואם תאמר: והא אמר הויד במעילה באזהרה, דילפינן "חטא" "חטא" מתרומה, והוה לן למימר כי הכא: מה תרומה קדושת הגוף, ולא היא אזהרה דמעילה אלא בקדשי מובח, וקיימא לן דאפילו בקדשי בוד הבית שייך בהן אזהרה דמעילה, כדכונן (בכריתות י"ג,ב): יש אובל אכילה אחת וחזיב עליה ארבע חטאות ואשם אחד, וקחשיב מוקדשים דשור וחמור, וכן כמה דרשות דרשין בפרק בתרא דמעילה (יח,ב) פגם ונזפה, ושליח שעשה שליחותו, דגמרינן מתרומה. והיה לנו לומר דלא נהני בקדשי בוד הבית: יש לומר: הא דמעטין הכא קדשי בוד הבית — היינו משום דכתיב הכא "לח", ו**הרי** מימר לאו שאין בו מעשה ולקי — ואם תאמר: אמאי לא פריך הכי נמי ממוציא שם רע ועדים וזמנין דלאו שאין בו מעשה, ולקוי יש לומר: דלא בעי למיפך מהני דכתיב בוד מלקות בתורה, ואם תאמר: במסכת מכות (ד,ב) דאמר עולא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, דילקי ממוציא שם רע, ופרקי: רע המוציא שם רע — שכן קנס, ולימא או נשבע או מימר, או חד מתוך דשמעתין ויבחינו! יש לומר: דאין הכי נמי, אלא תריץ שפיר, או שמא לא דמי בני הדבא להני דהתם, ואם תאמר: כי פריך הכא "זהיר מימר דלאו שאין בו מעשה" — לימא: "בדבריה איתעביד מעשה", כדאמר לקמן! ויש לומר: דאין הכי נמי הוה מצי לתרוצי, אלא דשפיר שני.

אף המקדים תרומה לבכורים — לקמן מפרש טעמא, דאמר קרא: "מלאתך דמעך לא תאחר", "מלאתך" — זו בכורים, "דמעך" — זו תרומה, ואמר דחמנא: "לא תאחר", ובספרי מפרש טעמא אחרניא: יקדמו בכורים שיש להן ארבעה שעות, ורש"י מייית ליה לקמן (ריבור דמתחיל "מפני").

שבועה
יְהוָה! — האי תנא סבר לה בנותיה בחדא — דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ופליגי עליה בחדא — דאילו רבי יהודה סבר: יורש אינו סומך, יורש אינו ממיר, ויורש סומך, יורש ממיר. אמר רב אבי, אמר רב עמרם, אמר רבי יצחק, אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי הגלילי: כל לא תעשה שבתורה, עשה בו מעשה — לוקה, לא עשה בו מעשה — פטור. וימיר וימקלל חבירו בשם, אף על פי שלא עשה מעשה — חייב. משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו: אף המקדים תרומה לפיבורים, נשבע מנול? אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אמר קרא "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא", בית דין של מעלה אין

ויליף נותר חילול חילול בטומאה — בדקדשי גוים אין בהן משום נותר, ובתב גבי נותר (ויקרא יט) ואובליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל — מה חילול האמור גבי טומאה — ישראל ולא גוים, אף חילול האמור כאן — ישראל ולא גוים. השתא קא מפרשין לכולה ברייתא, וקתני: ואין עושין תרומה, ומאי טעמא אין עושין תמורה, הכי גרסינן: דאיתקש

תמורת בהמה למעשר בהמה — כדאמרין לקמן בשילחי פירקין (ג,א), והלא מעשר בכלל שאר הקדשים וכו', למה יאצ — להקיש אליו, ולומר לך: דמה מעשר קרבן יחיד ועושה תמורה — אף כל קרבן יחיד ועושה תמורה, לאפוקי קרבנות צבור. מעשר בהמה איתקש למעשר דגן — כדאמרין בבכורות (ג,ג), "עשר תעשר" — בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, וגבי מעשר דגן כתיב (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל — דמשמע: בני ישראל ולא גוים. הכי נמי גבי מעשר בהמה — ישראל ולא גוים. וכי היכי דאמרין גבי מעשר בהמה ישראל ולא גוים — הכי נמי נימא גבי תמורת בהמה, שדרי חוקש בוד לן לזה, ומכאן נפקא דקדשי גוים אין עושין תמורה, אזהרה — והוה ישראל, ולא הגוי מביא נסכים כלל, יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים — אפילו משל צבור. תלמוד לומר ככה — ד"ככה" עיכובא הוא, דודאי טעונן נסכים ומשל צבור, וללישנא אחרניא דכתיב בספרים ולא גרסינן "עליהן" משמע הכי: "אורח" — כגון ישראל נביא נסכים אפילו בפני עצמן, ואין הגוי מביא נסכים בפני עצמן, יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים — תלמוד לומר: "ככה", והוה עיכובא, דודאי קרבנו טעון נסכים אפילו משל, דמקבלים מניה דמי נסכים. הכי גרסינן: **מאי** טעמא? "לח" כתיב בהו — ולא גרסינן: קדש לח", והכי מצאתי בובחים בפרק "בית שמוא" (מה"א), מאי טעמא? — "לח" כתיב בהו בקדשי גוים, דכתיב: "איש איש (מבני) ישראל אשר יקריב קרבנו" וגו', והאי קרא מוקמינן בגוים שונדריים נדרים ותרומות כישראל, ובתב בספיה דקרא "לח", שנאמר: "אשר יקריב לח" — לומר לך דיינין להו בתורת שאר קדשים, דמועילין בהן, וחיבינן עליהן משום פגול כו', והרי מימר ולמא שאין בו מעשה הוא — דביבורא תליא מילתא, רבי יהודה היא — דקא משתעי לקמן בהא מילתא, לא עשה מעשה פטור הוין משבע כו' — דאף על גב דלא עביד מעשה — לוקה, כדמפרש להו לקמן, בשם — בשמו של הקדוש ברוך הוא, נשבע מנול — דלוקה.

מְעִילָה "חטא" "חטא" מתרומה — דומיא דתרומה דקדוש קדושת הגוף, אבל בקדושת בוד הבית, דקדושת דמים — לא. אמר רב יהודה, אמר רב: כל לא תעשה בתורה, עשה פה מעשה — חייב, לא עשה פה מעשה — פטור. וכלל הוא דלאו שאין בו מעשה פטור? והרי מימר דלאו שאין בו מעשה הוא, ולקי. דתנן: לא שהוא רשאי להמיר, אלא שאם המיר — מומר, וסופג את הארבעים! אמר רב: הא מני? — רבי יהודה היא, דאמר: לאו שאין בו מעשה — לוקין עליו. ומי מצית מוקמת למתניתין כרבי יהודה? והא אוקימתא לרשאי דלא כרבי יהודה, דקתני: "הכל ממירין", "הכל" לאיתויי מאי? — לאיתויי יורש, ודלא כרבי יהודה! — האי תנא סבר לה בנותיה בחדא — דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ופליגי עליה בחדא — דאילו רבי יהודה סבר: יורש אינו סומך, יורש אינו ממיר, ויורש סומך, יורש ממיר. אמר רב אבי, אמר רב עמרם, אמר רבי יצחק, אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי הגלילי: כל לא תעשה שבתורה, עשה בו מעשה — לוקה, לא עשה בו מעשה — פטור. וימיר וימקלל חבירו בשם, אף על פי שלא עשה מעשה — חייב. משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו: אף המקדים תרומה לפיבורים, נשבע מנול? אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אמר קרא "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא", בית דין של מעלה אין

שבועה שלא אוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת – ודוקא נקט "שבועה שלא אוכל" תחילה. דאי אמר "שבועה שלא אוכלנה" "שבועה שלא אוכל" – חייב שתיים. ד"שלא אוכלנה" משמע כולה, וכי הדר אמר "שבועה שלא אוכל" – משמע כלל. ובשבעות (כו"ב) מפרש אמאי תנא "שלא אוכלנה" שני פעמים.

ומאי שזא – פירש רש"י: מאי שזא דממעט

1 "אוכל ולא אוכל" מקרבן, מקרבן "אבלתי"

2 ולא אבלתי" מסיפא דחייב בקרבן. ולא נהירא.

3 דאי אמר: למעוטי "אוכל" ולא אבל – לא קשיא

4 מיד. אבל אי אמר איפכא – או תיקשה לך.

5 ורבינו יצחק פירש: ומאי שזא דמפרש לה כרבי

6 עקיבא? דלוקמא כרבי ישמעאל, ורישא – למעוטי

7 "אבלתי" ו"לא אבלתי" מקרבן, וסיפא – למעוטי

8 "אוכל" ולא אבל ממלקותו ומשנה: "קאי בלהבא"

9 כו.

ומקלל חבירו בשם מנלן – אם לא תשמור

10 לעשות והפלא, ואזהרה: מהבא –

11 "לא תקלל חרש". אי נמי: מהאי קרא גופיה.

דא

אין מנעין אותו, אבל בית דין של מטה – מלעין אותו, ומנעין אותו. אמר ליה רב פפא לאביי: ואימא, לא תיהיו ליה נקיות כלל! אמר ליה: אם כן, לכתוב קרא "לא ינקח", ולישתוק, ה"ל מטה לוי – בית דין של מעלה הוא דאין מנעין אותו, אבל בית דין של מטה – מלעין ומנעין אותו. אשפחן שבועת שזא, שבועת שקר מנלן? רבי יוחנן דיריה אמר: "לשזא" "לשזא" – ה"ם פגמים, אם אינו ענין לשבועת שזא – תגידו ענין לשבועת שקר, דלוקה. מתקין לה רבי אבהו: שבועת שקר היכי דמי? אי ניקא דאמר "שלא אוכל", ואכל – ה"ם הוא מעשה עבד! ואלא דאמר "שאוכל", ולא

אכל – ההוא מי לקי? והאימור, "שבועה שאוכל כבר זה היום", ועבר היום ולא אוכל – רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמרי: אינו לוקה. רבי יוחנן אומר: אינו לוקה – דלאו שאין בו מעשה הוא, וכל לאו שאין בו מעשה – אין לוקין עליו. וריש לקיש אמר: אינו לוקה – משום דהיה ליה התראת ספק וכל התראת ספק – אין לוקין עליו! אלא אמר רבי אבהו: תהא ב"אבלתי" ו"לא אבלתי". ומאי שזא דקא מרבה "אבלתי" ו"לא אבלתי", מ"אוכל" ו"לא אוכל" אמר רבא: בפירוש ריבתה תורה "שקר" דמזה "שזא", מה "שזא" – לשעבר, אף "שקר" – לשעבר. איתיביה רבי רמיא לרבי אבהו: "שבועה שלא אוכל כבר זו", "שבועה שלא אוכלנה", "שבועה שלא אוכלנה", ואכלה – אינו חייב אלא אחת. וזהו שבועת ביטוי שחייבין על דוניה מכות ועל שנגתה קרבן עולה ויורד. "זוהי" למעוטי מאי? לאו למעוטי "אבלתי" ו"לא אבלתי" – דלא לקי? – לא, זו היא דעל שנגתה מיתת קרבן, אבל "אבלתי" ו"לא אבלתי" – לא מיתת קרבן. ומני – רבי ישמעאל היא, דאמר: אינו חייב אלא על העתיד לבא, אבל מילקא לקי. – אימא סיפא: זוהי שבועת שזא, שחייבין על דוניה מכות ועל שנגתה פטור. "זוהי" למעוטי מאי? לאו למעוטי "אבלתי" ו"לא אבלתי", דלא לקי? – לא, "זוהי" – דעל שנגתה פטור מקרבן, אבל "אבלתי" ו"לא אבלתי" – מיתת קרבן. ומני – רבי עקיבא היא, דאמר: מביאין קרבן לשעבר. – והא אמרת רישא – רבי ישמעאל? אלא, מדסיפא רבי עקיבא – רישא נמי רבי עקיבא. ורישא לאו למעוטי "אבלתי" ו"לא אבלתי", אלא למעוטי "אוכל" ולא אוכל. ומאי שזא? משום דקא בלהבא – ממעט להבא. קאי בלהבא – ממעט לשעבר? "וימיר". אמר ליה רבי יוחנן לתנא: לא תתני "וימיר", משום דבדיבורו עשה מעשה. "המקלל את חבירו בשם". מנלן? אמר רבי אלעזר, אמר רבי אושעיא, אמר קרא: "אם לא תשמור", ובתיב: "והפלא ה' את מכותי". הפלאה זו אינו יודע מהו, כשהוא אומר "והפילו השפט והפדו לפניו" – הו' אומר: הפלאה זו מלקות. – אימר: אפילו שבועת אמת! – בהדיא כתיב: "שבעת ה' תהיה בין שניהם". – אימר: הני מילי – לפנים את חבירו, אבל מילקא – לילקא! – לא מצית אמרת, דהכתיב "ובשמו תשבע". – ההוא מיבעי ליה לכדרב, דאמר רב גידל, אמר רב: מנין שנשבעין לקיים את המצות – שנאמר: "ושבעתי ואנימיה לשכור משפטי צדקך" – הכתיב קרא אחריתא "ובו תדבק ובשמו תשבע". אלא למאי אתא – למקלל את חבירו בשם. – ואימא: למוציא שם שמים לבטלה? – מי גרע מקלל את חבירו בשם, ממוציא שם שמים לבטלה? – אנו הכי קא קשיא לן: אימא, מוציא שם שמים לבטלה – תיסיג ליה במלקות, אבל מקלל חבירו בשם, פין דקעביד תרת, דקא מפיק שם שמים לבטלה, וקמצער ליה לחבריה – לא תיסיג ליה במלקות!

להבא, כגון "אוכל" ולא אוכל. אבל קאי בלהבא וממעט לשעבר – בתמיה, כגון "אבלתי" ו"לא אבלתי". לא יתני מימר – בכלל שאר לאוין שאין בהן מעשה. דבדיבורו עושה מעשה – שעושה מחולין קדשים. אם לא תשמור לעשות וגו' – עד "לירא את השם" – שיתירא שלא להוציא את השם לבטלה. וכן מקלל את חבירו בשם מוציא לבטלה, ובתיב: "והפלא ה' את מכותי". שיתול מכות, והיינו מלקות. אפילו שבועת אמת – דאמר מורד קרא, דאפילו שבועת אמת לא יעביד בשם שמים, ואי עביד – "והפלא ה' את מכותי", שיתול מלקות. בתריא כתיב – דשרי למיעבד. לפנים חבירו – שלא ידא תובע ממון, אבל מילקא – לילקא, דהואל ומביא עצמו ליד שבועה. ובשמו תשבע – לשבועת אמת שריא למעבד. לקיים המצוה – כדי שלא יוכל לחזור בו, שנאמר: "נשבעתי ואנימיה וגו'". ואחאי איצטרך האי קרא "ובשמו תשבע", לאשמועין דנשבע לקיים את המצוה – מותר. הכתיב קרא אחריתא ובשמו תשבע – דתרי קראי כתיב "ובשמו תשבע": חד ב"זאתה", וחד ב"זהה עקיב". חד – מיבעי ליה דנשבע לקיים את המצוה, ואידך – לשבועת אמת. אלא למאי אתא – האי "אם לא תשמור" וגו'. למקלל את חבירו בשם – דהאי לק, אף על גב דלא עביד מעשה. שם שמים לבטלה – אבל מקלל את חבירו בשם – לא לקי. ומהדר ליה – לאו כל דכן הוא. דהיבא דקא עביד תרי איסורי – לא תיסיג ליה במלקות, ואף על גב דלקה – אפילו הכי לא נתכפר עדיין במלקות לחודיה.

תמורה דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסא

1 אין מִנְקֵין אוֹתוֹ ומִכְפִּירִים לוֹ בַּתְּשׁוּבָה בְּלִבָּד, אֲכָל בֵּית דִּין שָׁל מִטָּה
2 מִלְקֵין אוֹתוֹ וּמִנְקֵין אוֹתוֹ עַל יְדֵי הַמִּלְקוֹת.
3 אֲמַר לִיה רַב פֶּסָא לֹאֲבִי, וְאִמָּא לֹא תִיְהִי לִיה נְקִיּוֹת בָּלָל, ואֵף לֹא
4 יִנְקֶה עַל יְדֵי בֵית דִּין שֶׁל מֵטָה. אֲמַר לִיה אֲבִי, אִם כֵּן לִכְתּוּב קָרָא
5 'לֹא יִנְקֶה' בְּלִבָּד וְלִישׁוֹנוֹ מְתִיבַת 'ה', 'ה' לִמָּה לִי. אֲלֵא מִכָּאן
6 שְׂבִית דִּין שָׁל מַעְלָה הוּא דְאֵין מִנְקֵין אוֹתוֹ, אֲכָל בֵּית דִּין שָׁל מִטָּה
7 מִלְקֵין וּמִנְקֵין אוֹתוֹ.
8 שׂוֹאלַת הַגְמָרָא: אֲפֻשְׁקֵין וּ–מִצְאֲנֵן מִקּוֹר לְמִלְקוֹת בְּשִׁבְעַת שָׁנָא
9 שְׁבָה מְדַבֵּר הַכְּתוּב הָאֲמֹר, וְכִגּוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע עַל עֲמוּד שֶׁל אֲבָן שֶׁהוּא
10 שֶׁל זֶה־בְּשִׁבְעַת שָׁנָא, לִפִּי שֶׁנִּשְׁבַּע לִשְׁנוֹת דְּבַר הַיְדוּעַ לְכָל,
11 אֶךְ בְּשִׁבְעַת שָׁנָא מְנַל – מִנֵּין לֵנוּ שְׁלֻקִים עֲלֶיהָ אִפִּילוּ שְׁאִין בַּה
12 מַעֲשֶׂה. וּבִסְמוּךְ יְבוֹאֵר מַה־שְׁבִּיעַת שָׁנָא. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: רַבִּי יוֹהָנָן
13 דִּידֵיהּ וּ–עֲצֻמוֹן הוֹסִיף וְאָמַר עַל דְּרִשָּׁה זוֹ שֶׁהֵבִיא לַעֲלִיל בִּשְׁם רַבִּי
14 מֵאִיר, נִאֲמַר בְּכַתּוּב זֶה 'לְשׁוֹן' וְלְשׁוֹן שְׁנֵי פְעֻמִּים, שֶׁנִּכְתַּב שֵׁם
15 (שְׁמַת ב ד) 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁוָא, כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת
16 אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשָׁוָא'. וּמִכִּין שֶׁה' לְשׁוֹא' הַשְׁנֵי מִיּוֹת, אִם
17 אֵינִי עֲנִין לְשִׁבְעַת שָׁנָא, שֶׁהִרִי כִבֵּר נִאֲמַר 'לְשׁוֹא' פֶּעַם אַחַת, תִּגְיָהוּ
18 עֲנִין לְשִׁבְעַת שָׁנָא, לְלַמְּדֵנוּ דְּלֹקָה אֵף עֲלֶיהָ.
19 הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּין זֶה מִמִּימַת רַבִּי יוֹהָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ: מִתְּקִיף
20 לָהּ רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁבִיעַת שָׁנָא זוֹ שְׂרִיבָה הַכְּתוּב שְׁלֻקִים עֲלֶיהָ אִפִּילוּ
21 שְׁאִין בַּה מַעֲשֶׂה, חִיבִי דְמֵי, אֵי יִנְיָא וּ–אִם נִאֲמַר שְׁמִדּוּבָר בִּאּוּפֵן
22 דְאָמַר 'שְׁבִיעַת שָׁנָא אֲכָל' וּלְבִסּוּף אֲכָל, הֲלֹא הֵתֵם הוּא מַעְשָׂה עֲבֵר
23 בִּאֲכִילָתָהּ, וְהִרִי הוּא כָּל־לֹא שִׁישׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה שְׁלֻקִים עָלָיו. וְאִלָּא
24 מִזֶּה תֵּאֵמַר, שְׁמִדּוּבָר בִּאּוּפֵן דְאָמַר 'שְׁבִיעַת שָׁנָא אֲכָל' וּלְבִסּוּף לֹא
25 אֲכָל, שֶׁעֲבַר עַל שְׁבִיעַתוֹ מִבְּלִי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה, הֲהוּא מִי לָקִי – וְכִי
26 בִּאּוּפֵן זֶה לֹקָה, וְהֵאִתְּמַר, הִנִּשְׁבַּע 'שְׁבִיעַת שָׁנָא אֲכָל' בְּכָר לְחֵם זֶה
27 הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא אֲכָלָה לְכַבֵּר, רַבִּי יוֹהָנָן וְרַבִּי שְׁמַעֲיֵין כֵּן לְקִישׁ
28 אֲמַר, שְׁאֵינִי לֹקָה, וְכֹל אֶחָד מֵהֶם אִמַּר כֵּן מִטַּעַם אַחֵר. רַבִּי יוֹהָנָן
29 אֲמַר, אֵינִי לֹקָה מִשּׁוּם דְלָאוּ אֲכָלָה בּוֹ מַעְשָׂה הוּא, שֶׁהִרִי עוֹבֵר עַל
30 שְׁבִיעַתוֹ בְּמַה שְׁאֵינִי אוֹכֵל, וְכֹל לֹא שְׁאֵין בּוֹ מַעְשָׂה אֵין לִזְקִין עָלָיו.
31 וְרִישׁ לְקִישׁ אֲמַר, אֵינִי לֹקָה מִשּׁוּם דְּהוּא לִיה תְּהִרְיָא כֶּסֶף, שֶׁהִרִי
32 בִּשְׁעָה שֶׁהִתְרוּ בּוֹ שֵׁם לֹא יֵאָכֵל כִּכֵּר זוֹ יִלְקֶה, עֲדִין לֹא הִיָּה
33 הַדְּבַר בְּרוּר שִׁילְקָה אִם לֹא יֵאָכֵלָה בִּאֲוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁכֵּן בִּידוֹ
34 לֵאזְכֹּלָה עַד סוֹף הַיּוֹם וְלִקְיָם אֶת שְׁבִיעַתוֹ, וְכֹל תְּהִרְיָא כֶּסֶף אֵין
35 לִזְקִין עָלָיו. שֶׁכֵּן אֵין אִדָּם מִתְחַיֵּב בְּעוֹשֶׂה מִלְקוֹת אֲלֵא אִם כֵּן הִתְרוּ
36 בּוֹ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה שֵׁם יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ יַעֲבֹר בּוֹדָאֵי עַל אִסּוּר. אֲבָל
37 אִם בִּשְׁעַת הַתְּהִרְיָא עֲדִין לֹא הִתְהַרְבֵּשׁ אֵם יַעֲבֹר עֲלֶיהָ יִלְקֶה, אֵף
38 שֶׁלֹּאֵר מִכֵּן הַתְּהַרְבֵּשׁ שֶׁהִיָּה בְּמַעֲשֶׂה זֶה כִּדִּי לְחִיבֵי מִלְקוֹת, אֵין זוֹ
39 נִחְשָׁבַת לְהִתְהַרְיָא. הִרִי לֵנוּ שֶׁלְּדַבְּרִי הַכֹּל אֵין לֻקִּים עַל שְׁבִיעַת
40 שָׁנָא זוֹ מִשּׁוּם שְׁאִין בַּה מַעֲשֶׂה, וְאֵינִה כְּשִׁבְעַת שׁוֹא שֶׁהִתְהַרְבַּתָּה
41 לְמִלְקוֹת מִהֲדַרְשָׁה הָאֲמֹרָה, וְאֵין אִמַּר רַבִּי יוֹהָנָן שֶׁמִּמָּה שֶׁנִּאֲמַר
42 פְּעֻמִּים 'לְשׁוֹא' לֻקִּים אֵף עַל שְׁבִיעַת שָׁנָא.
43 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֲלֵא אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, תִּהְיֵא שְׁבִיעַת שָׁנָא זוֹ
44 שֶׁהִתְרַבַּתָּה לְמִלְקוֹת, בְּאֻפֵּן שֶׁנִּשְׁבַּע 'אֲכָלָתִי' וּבִאֲמַת לֹא אֲכָל,
45 וּבִאּוּפֵן שֶׁנִּשְׁבַּע 'לֹא אֲכָלָתִי' וּבִאֲמַת אֲכָל. וְזוֹ הִיא שְׁבִיעַת הַשֶּׁקֶר
46 שְׁלֻקִים עֲלֶיהָ אִפִּילוּ שְׁאִין בַּה מַעֲשֶׂה, שֶׁכֵּן עֲבַר עֲלֶיהָ בְּדִיבּוּר
47 בְּלִבָּד.
48 שׂוֹאלַת הַגְמָרָא: וְכֵאֵי שְׁנָא וּ–מִזֶּה רֵאִית לֹמוֹר דְּקָא מְרַבָּה הַכְּתוּב
49 שְׁבִיעַת שָׁנָא שֶׁל 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי לְמִלְקוֹת אִפִּילוּ שְׁאִין בַּה
50 מַעֲשֶׂה, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר שְׁבִיעַת 'אוֹכֵל' וּלְבִסּוּף לֹא אֲכָל שֶׁהִתְמַעֲטָה
51 מִמִּלְקוֹת מִשּׁוּם שְׁאִין בַּה מַעֲשֶׂה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר רַבָּא, הֲלֹא
52 מִקּוֹר מִלְקוֹת בְּשִׁבְעַת שָׁנָא הוּא מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר פְּעֻמִּים 'לְשׁוֹא',
53 וְאֶחָד מֵהֶם נִדְרַשׁ בֵּיאָם אֵינִי עֲנִין לְרַבּוֹת שְׁבִיעַת שָׁנָא, וּבִכֵּן
54 שֶׁהוֹצִיאָה הַתּוֹרָה שְׁבִיעַת שָׁנָא בְּלִשׁוֹן 'שׁוֹא' בְּפִירִישׁ רִיבְתָּה תּוֹרָה
55 דּוּוּקָא שְׁקֵר שֶׁהוּא דּוּמָה לְשׁוֹא. מִזֶּה שְׁבִיעַת שָׁנָא שֶׁמִּשְׁנָה
56 בְּשִׁבְעִיתוֹ מְדַבֵּר הַיְדוּעַ לְכָל הִיא שְׁבִיעַת לְשַׁעֲבֵר, אֵף שְׁבִיעַת שְׁקֵר
57 שְׁלֻקִים עֲלֶיהָ הִיא רַק בְּשִׁבְעָה לְשַׁעֲבֵר כִּגּוֹן 'אֲכָלָתִי' וְלֹא
58 אֲכָלָתִי, וְלֹא עַל שְׁבִיעַת 'אוֹכֵל' וְלֹא אֲכָל שֶׁהִיא לְהַבָּא.
59 הַגְמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא עַל דִּין זֶה מִהַמְּשִׁנָּה בְּשִׁבְעִיתוֹ: אִתִּיבִינָהּ רַבִּי

1 וְרַבִּי אֲבָהוּ, הֲלֹא שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה בְּשִׁבְעִיתוֹ (כז), הָאֲמֹר
2 'שְׁבִיעַת שָׁנָא אֲכָל' בְּכָר זוֹ' וְשׁוּב נִשְׁבַּע עַל אוֹתָהּ כִּכֵּר 'שְׁבִיעַת שָׁנָא
3 אֲכָלָתִי' וְשׁוּב נִשְׁבַּע עֲלֶיהָ 'שְׁבִיעַת שָׁנָא אֲכָלָתִי', וּלְבִסּוּף אֲכָלָהּ,
4 אֵינִי חִיבֵי אֲלֵא פֶּעַם אַחַת עַל הַשְׁבִּיעַת הָרֵאשׁוֹנָה בְּלִבָּד. וּמִסִּימַת
5 הַמִּשְׁנָה: וְזוֹהִי שְׁבִיעַת כִּיפּוּי שֶׁנִּאֲמַר בַּה (ויקרא ד) 'לְבִטָּא בְּשִׁפְתֵיךָ
6 שְׁחִיבִין עַל יְדוּנָה מְבוֹת, וְעַל שְׁנִגְתָּה קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיִזְרֹד, וְלִשְׁוֹן
7 הַמִּשְׁנָה 'זוֹהִי' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָ דּוּוּקָא שְׁבִיעַת זוֹ וְלֹא אַחֲרָת, לְמַעֲשֵׂי
8 מֵאִי הִיא בִּאֵה. וְכִי לֹא־בִּאֵה לְמַעֲשֵׂי שְׁבִיעַת 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי'
9 דְלֹא לָקִי עֲלֶיהָ, וְאֵינִה כְּשִׁבְעִית 'לֹא אֲכָלָתִי' וְאֲכָל שְׁחִיבִים עַל
10 יְדוּנָה מִלְקוֹת, וְלֹא כְּדַבְּרִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי שְׁלֻקִים אֵף עַל שְׁבִיעַת
11 זוֹ.
12 תִּירֵץ לוֹ רַבִּי אֲבָהוּ: לֹא בִּאֵה הַמִּשְׁנָה לְמַעַט שְׁבִיעַת זוֹ מִמִּלְקוֹת,
13 אֲלֵא בִּאֵה לְמַעַט, שְׁדוּקָא שְׁבִיעַת לְהַבָּא זוֹ הִיא הַשְׁבִּיעַת דְּעַל
14 שְׁנִגְתָּה מִיִּיתִי וּ–מִבִּיא דְקֶרְבֵּן, אֲכָל עַל שְׁבִיעַת שָׁנָא שְׁחִיבִין עַל
15 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי, לֹא מִיִּיתִי קֶרְבֵּן עַל שְׁנִגְתָּה. וּמִנִּי – וּבִשְׂבִית
16 מִי הִיא שְׁנִיָּה, רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל הִיא, דְאָמַר אֵינִי חִיבֵי בְּשׁוּגָא קֶרְבֵּן
17 עוֹלָה וְיִזְרֹד אֲלֵא בְּשִׁבְעִית שָׁנָא עַל הַתְּהִירָתִי לְבָא וְלֹא עַל לְשַׁעֲבֵר,
18 אֲכָל מִלְקָא לָקִי – לְלִקּוֹת בְּמִזִּיד לֻקִּים גַּם עַל שְׁבִיעַת שָׁנָא
19 לְשַׁעֲבֵר.
20 שׁוּב הִקְשָׁה לוֹ רַבִּי יְרֵמִיָּה: אִמָּא סִיפָא – אֲמֹר וּבִאֵר אֶת הַמִּשְׁנָה
21 שֶׁלֹּאֲחֲרֶיהָ (שם כט), הִנִּשְׁבַּע לִשְׁנוֹת אֶת הַיְדוּעַ לֵאדָּם, כִּגּוֹן שֶׁאִמַּר
22 עַל הָעֲמוּד שֶׁל אֲבָן שֶׁהוּא שֶׁל זֶה־בְּשִׁבְעַת שָׁנָא שְׁחִיבִין עַל
23 יְדוּנָה מְבוֹת, וְעַל שְׁנִגְתָּה פְּטוּר מִקֶּרְבֵּן. וְלִשְׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'זוֹהִי שְׁבִיעַת
24 שׁוֹא שְׁחִיבִים עַל יְדוּנָה מִלְקוֹת' לְמַעֲשֵׂי מֵאִי הִיא בִּאֵה, וְכִי לֹא־
25 לְמַעֲשֵׂי שְׁלֻקִים דּוּוּקָא עַל שְׁבִיעַת שׁוֹא, וְלַמַּעַט שְׁבִיעַת שָׁנָא שֶׁל
26 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי, דְלֹא לָקִי עֲלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁאִין בַּה מַעֲשֶׂה, וְרַק
27 שְׁבִיעַת שׁוֹא רִיבְתָּה הַתּוֹרָה לְמִלְקוֹת, וְלֹא כְּדַבְּרִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי
28 הַמְּחַיֵּיב בְּשִׁתִּיחָן מִלְקוֹת.
29 תִּירֵץ לוֹ רַבִּי אֲבָהוּ: לֹא בִּאֵה הַמִּשְׁנָה לְמַעַט שְׁבִיעַת זוֹ מִמִּלְקוֹת,
30 אֲלֵא לְמַעַטֵּה מִהֲדִין הַנִּכְתָּב לְעִנֵּין קֶרְבֵּן, וְכִי הוּא פִּירוּשׁ דְּבִרְיָה,
31 שְׁבִיעַת שׁוֹא הָאֲמֹרָה, וְזוֹהִי דְעַל שְׁנִגְתָּה פְּטוּר מִקֶּרְבֵּן, אֲכָל שְׁבִיעַת
32 שָׁנָא שֶׁל 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי מִיִּיתִי וּ–מִבִּיא דְקֶרְבֵּן עַל שְׁנִגְתָּה.
33 וּמִנִּי – וּבִשְׂבִית מִי הִיא שְׁנִיָּה, רַבִּי עֲקִיבָאֵל הִיא, דְאָמַר מִבִּיאֵין קֶרְבֵּן
34 גַּם עַל שְׁבִיעַת שָׁנָא לְשַׁעֲבֵר.
35 שׁוּב הִקְשָׁה לוֹ רַבִּי יְרֵמִיָּה לְרַבִּי אֲבָהוּ: אֵיךְ יִתְכֵּן לְהַעֲמִיד אֶת
36 הַסִּיפָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְהָאֵא מְרַבָּה שֶׁהִרְיָא שְׁנִיָּה בְּשִׂיטָת רַבִּי
37 יִשְׁמַעְיָאֵל וּמִמַּעֲסַת שְׁבִיעַת שָׁנָא לְשַׁעֲבֵר מִקֶּרְבֵּן, וְאֵין תֵּאֵמַר
38 שֶׁהִסִּיפָא מְרַבָּה אוֹתָהּ לְקֶרְבֵּן כְּרַבִּי עֲקִיבָא.
39 רַבִּי אֲבָהוּ חֹזֵר בּוֹ מִתִּירוּצוֹ הַקּוֹדֵם, וּמַפְרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה
40 בִּאּוּפֵן אַחֵר: אֲלֵא מְרַבָּפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה בְּשִׁבְעִית שְׁנִיָּה בְּשִׂיטָת
41 רַבִּי עֲקִיבָא וּמְרַבָּה אֵף שְׁבִיעַת שָׁנָא לְשַׁעֲבֵר לְקֶרְבֵּן, הִרְיָאֵא נִמִּי
42 שְׁנִיָּה בְּשִׂיטָת רַבִּי עֲקִיבָא, וְמִזֶּה שְׁנִינוּ בְּרִישָׁא עַל שְׁבִיעַת שָׁנָא
43 אוֹכֵל וְאֲכָל 'זוֹ הִיא שְׁבִיעַת בִּיטּוֹי שְׁחִיבִים עַל יְדוּנָה מִלְקוֹת' לֹא־
44 לְמַעֲשֵׂי' וְלֹא בִּאֵה לְמַעַט שְׁבִיעַת שָׁנָא שֶׁל 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי
45 מִמִּלְקוֹת, אֲלֵא לְמַעֲשֵׂי' וְלֹא־לְמַעַט אֶת הִנִּשְׁבַּע 'אוֹכֵל' וּלְבִסּוּף לֹא
46 אֲכָל מִמִּלְקוֹת, שֶׁאֵף לְשִׂיטָת רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי אֵינִי לֻקָּה עֲלֶיהָ
47 כְּמִבּוּאֵר לַעֲלִיל.
48 שׂוֹאלַת הַגְמָרָא: וְכֵאֵי שְׁנָא – בְּמַה שׁוֹנָה הִרְיָא מִהַסִּיפָא, וְמִזֶּה
49 רֵאִית לְפִרְשׁ שׁוֹזְדִּי שְׁנִינוּ בְּרִישָׁא בִּאֵה לְמַעַט שְׁבִיעַת 'אוֹכֵל' וְלֹא
50 אֲכָל מִחִיּוֹב מִלְקוֹת, וְזוֹהִי שְׁנִינוּ בְּסִיפָא בִּאֵה לְמַעַט שְׁבִיעַת
51 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי מִפְּטוּר קֶרְבֵּן, שְׁמָא בִּאֵה הִרְיָא לְמַעַט גַּם
52 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי מִחִיּוֹב מִלְקוֹת. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מִסְּתַבֵּר
53 שְׁכּוֹנַת הִרְיָא לְמַעַט שְׁבִיעַת 'אוֹכֵל' וְלֹא אֲכָל מִמִּלְקוֹת, מִשּׁוּם
54 דְּהִתְנָא קָאֵי וּ–עוֹסֵק בְּשִׁבְעִית שָׁנָא שֶׁל 'לֹא אוֹכֵל' וְאֲכָל שֶׁהִיא עַל
55 לְהִבָּא, וְעַל כֵּן מִסְּתַבֵּר שֶׁמִּנְקֵט שְׁבִיעַת שָׁנָא אַחֲרָת שֶׁהִיא עַל
56 לְהִבָּא, שֶׁהִרִי הָאֵם מִסְּתַבֵּר לֹמוֹר דְקָאֵי הִתְנָא בְּשִׁבְעִית לְהִבָּא
57 וּמִנְקֵט שְׁבִיעַת שָׁנָא שֶׁל 'אֲכָלָתִי' וְלֹא אֲכָלָתִי שֶׁהִיא לְשַׁעֲבֵר.
58 אֲבָל הַסִּיפָא עוֹסֵקֵת בְּשִׁבְעִית שׁוֹא שֶׁהִיא לְשַׁעֲבֵר וּפּוֹטְרָתָהּ
59 מִשְׁבִּיעַת, וְעַל כֵּן מִסְּתַבֵּר שֶׁגַּם הַמֶּשֶׁךְ דְּבִרְיָה 'זוֹהִי שְׁבִיעַת שׁוֹא

מעשה פטור חוץ מנשבע ומימר ומקלל, והוסיף ש'אף המקדים
 תרומה לביכורים' (לוקה), מוכח מדבריו שגם דין מקדים תרומה
 לביכורים הוא כדון שלשת אלו שלוקים אפילו שאין בהם מעשה.
 מוכיחה הגמרא להיפך: אדרבה, תפתיים ו-יש להוכיחן דרבי
 אלעזר הוא דאמר שהעובר על לאו זה לוקה. דהרי תנן במסכת
 דמאי (פ"ז מ"ו), חיו לפניו שתי פלגלות ו-סלים של פירות מבל, ו
 ואמר מעשר ראשון ומעשר שני של כל פלגלה זו יחול
 בפירות של כלכלה זו, הראשונה מעשרת וכל פירותיה מתוקנים,
 שכן הפריש עליהם מפירות הכלכלה השניה. ואם אמר מעשר של
 כלכלה זו הראשונה יחול בכלכלה זו השניה, ושל זו השניה יחול
 בזו הראשונה, הכלכלה הראשונה מעשרת בפירות השניה, ואולם
 הכלכלה השניה אינה מעשרת, שכן מיד כשעשר את הכלכלה
 הראשונה כבר נתקנה ונפטרה מן המעשר, והלכה בידינו שאין
 מעשרים מהפטור על החיוב. אבל אם אמר על שתיהן בבת אחת,
 שיחולו מעשרותיהם על ידי שיהיה המעשר של כל פלגלה בפירות
 הביתית, קרא את השם לשתיהן, וחלים מעשרות שתי הכלכלות
 בבת אחת. משום שבשעה שעשרן עדיין היו שתיהן מחויבות
 במעשר. ואמר – ושנינו על דברי המשנה, רבי אלעזר אומר, אף
 שחלים מעשרותיו כשמעשר מכלכלה אחת על הביתית, מכל
 מקום הוא לוקה על כך, מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר
 ראשון שבביתית. שהרי קרא שם מעשר שני של הכלכלה
 הראשונה על פירות הכלכלה השניה, לפני שהפריש את מעשרות
 הכלכלה השניה עצמה. ואף הקדמת מעשר שני לראשון בכלל
 איסור 'מלאתך ודמעך לא תאחר'.
 מסיקה הגמרא: תפתיים – אכן יש להוכיח מדברי רבי אלעזר אלו,
 שהוא זה שסובר שלוקים על הלאו של 'מלאתך ודמעך לא
 תאחר'.
 מקשה הגמרא: אלא מעתה, מאחר שרבי אלעזר סובר שהמקדים
 תרומה לביכורים לוקה, בהכרח שרבי יוסי חנינא החולק עליו
 הוא זה דאמר 'אינו לוקה'. ואם כן לימא קשיא – יש להקשות
 מדבריו דרבי יוסי דרבי חנינא אלו אדרבי יוסי דרבי חנינא – על
 מה שהוסיף לעיל על דברי רבי יוסי הגלילי ושמחייב מלקות
 בנשבע ומימר ומקלל אף שאין בהם מעשה! אף המקדים תרומה
 לביכורים, שמבואר בדבריו שגם המקדים תרומה לביכורים
 לוקה.
 מתרצת הגמרא: לא כן הוא פירוש דבריו לעיל, אלא רבי יוסי
 דרבי חנינא

מתרצת הגמרא: לא קציצת אמת ש'הפלא ה' את מכותך' בא
 לחייב מלקות את המוציא שם שמים לבטלה מבלי לקלל, משום
 דקתיב במקלל (ויקרא יט יד) 'לא תקלל חרש', שמשמע בין קללה
 סתם ובין קללה בשם, ועל המקלל בשם נאמר 'הפלא ה' את
 מכותך'.
 עוד מתרצת הגמרא: ואי (אמרת) [בעית אימא], אין להעמיד את
 המלקות במוציא שם שמים לבטלה, שכן בשלמא מקלל לוקה
 משום שהאיסור לקלל את חבריו אזהרתה מהבא, ממנה דקתיב 'לא
 תקלל חרש'. אלא אי אמת שהמלקות נאמרו במוציא שם שמים
 לבטלה הלא יקשה, אזהרתה מהבא – היכן נאמרה אזהרתו.
 ומאחר שלא הוזכר בלאו אין לו ללקות, שהרי קבלה בידינו שלא
 ענש הכתוב אלא אם כן הוזכר.
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: אלמא ו-מדוע נאמר שלא נאמרה
 בו אזהרה, והקתיב (דברים יא) 'את ה' אלהיך תירא ואותו תעבד',
 ובמצוה זו של יראת ה' נכלל גם איסור הרצאת שמו לבטלה.
 מתרצת הגמרא: ההוא מצוה של יראת ה' אזהרת עשה הוא, שכן
 ציוה עליה הכתוב בלשון עשה ולא בלשון לא תעשה, ועונש
 מלקות ניתן רק במקום אזהרת לאו ולא על אזהרת עשה. על כן
 בהכרח שהמלקות האמורים ב'הפלא ה' את מכותך' נאמרו
 במקלל את חבריו בשם שיש בו לא תעשה של 'לא תקלל חרש',
 ולא על מוציא שם שמים לבטלה שאין בו אלא איסור עשה.
 הגמרא חוזרת לדון במה שהובא לעיל (ג): משום רבי יוסי דרבי
 חנינא אומר, אף המקדים הפרשת תרומה להפרשת ביכורים.
 מפרשת הגמרא: מאי מעמא דרבי יוסי דרבי חנינא הסובר
 שהמקדים תרומה לביכורים עובר בלא תעשה, משום דאמר קרא
 (שמות כב כח) 'מלאתך ודמעך לא תאחר'. 'מלאה' אלו ביכורים,
 ו'דמעך' (אלו) [זו] תרומה, ואמרה התורה 'לא תאחר' את הפרשת
 הביכורים עד לאחר הפרשת התרומה.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בעונש הלאו האמור: איתמר,
 הקדים הפרשת תרומה להפרשת ביכורים, נחלקו רבי אלעזר ורבי
 יוסי דרבי חנינא בעונשו. חד מהם אומר, לוקה משום 'מלאתך
 ודמעך לא תאחר', וחד מהם אומר, אינו לוקה משום לאו זה. ולהלן
 (ע"פ) יבואר טעמו.
 הגמרא מבררת מה היא שיטתו של כל אחד מאמוראים אלו:
 מוכיחה הגמרא: תפתיים ו-יש להוכיחן דרבי יוסי דרבי חנינא הוא
 זה דאמר שהעובר על לאו זה לוקה, מדאמר רבי יוסי דרבי חנינא
 על דברי רבי יוסי הגלילי 'כל לא תעשה שבתורה שלא עשה בה

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ

מוה"ר מנחם זאב שי' הלוי

שלום וברכה!

... מ"ש שיש סברא אצלו שיחזרו בע"פ איזה מהמכתבים. הנה אין לעשות כזה, כי אצל
 התלמידים ואפי' אצל אנ"ש צריכה להיות הבדלה שחוזרים בע"פ תניא ומאמרי דא"ח ואין לגרוע
 ביחסם לזה ע"י שימצאו להם לחזור גם מכתבים בע"פ.

בברכה לבשר טוב בכל הני"ל ובהקדם.

נ.ב. מוסג"פ המשך רשימת המאסר שהו"ל לימי חג הגאולה הבע"ל, ובה גם הצעתי אודות
 לימוד מאמרי דא"ח בימים הני"ל, ומטובו לפרסם ככל האפשר.

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסג
רש"י

לא תקלל חרש – דמשמע: בין קללה סתם בין קללה שבשם, דקאי לאו עלה. וקאמא קרא "ליראה את השם" לאשמועין דלוקה, שנאמר: "והפלא ה' את מכותך". ענין אחר: לא מצית אמרת דלא יתכפר במלקות גרידתא, דודאי מתכפר במלקות לחודיה, דהא כתיב: "לא תקלל חרש" וילפין בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (סו,א) גזירה שוה מהאי לאו דכתיב גבי אומללן, כגון "לא תקלל חרש"

שהוא גרוע שבכולן, וכתיב גבי נשיא: "ונשיא בעמך לא תאור". וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא – הכי נמי באומללן סגי ליה במלקות גרידתא. ומוקמי ליה התם במקל בשם, דקא גמר ממקל אביו, דכתיב ביה "בנקבו שם". הלכך לא מצית אמרת דלא תסיג ליה במלקות. ולא מפי מורי, אלא מפי רבי יצחק רבי מנחם ז"ל, ואי בעית איפא – כלומר, דמהאי קרא "ליראה את השם" – למקלל חבירו בשם הוא דאמא, שהרי לא מצינו שענש אלא אם כן הודיר. ובשלמא אי אמרת דההוא קרא למקלל חבירו בשם הוא דאמי – ואזהרתיה מדכתיב "לא תקלל חרש" מיתוקמא במקלל את חבירו בשם, כדפרישית לעיל. הלכך כתיב הכא "אם לא תשמור לעשות" וגו', כלומר, שתקלל את חבירך בשם, שהזכרת עליו "והפלא ה'" וגו', דחייב מלקות. ואזהרתיה מהיכא – כלומר, אשכחן עונש "והפלא ה'" וגו', אזהרה מנין, שהזכיר הכתוב שלא להוציא שם שמים לבטלה אלמא לא – בתמיה. (הריא, ודאבא הודיר, והתם עמו לבטלה (שליא), ודאבא הודיר, והתם עמו "והפלא ה'" וגו', ואזכרה כתיב "אם לא תשמור לעשות" וגו', ואכתי מיתוקם במוציא שם שמים לבטלה. הריא אזהרת עשה היא – ולא שמה אזהרה, והלכך מיתוקם "ליראה את השם הנכבד" במקלל את חבירו בשם, שמצינו לו אזהרת לאו "לא תקלל חרש". ולא מיתוקמא במוציא שם שמים לבטלה, שלא מצינו לו אזהרת לאו. לעיל – קא מוהדר, דקאמר רבי יוסי "אף המקדים תרומה לביכורים לוקה". אלו

ביכורים – ולחבי קרי לביכורים "מלאה", משום דלאלתר שנתמלאה התבואה ונגמרה מלאכתה הוקבעה לביכורים. זו תרומה – ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפק לה קרא בלשון "דימוע". וקאמר רחמנא "לא תאחר" מלאה לדימוע, דמעיקרא איבעי ליה לאתניינה דביכורים. וכי מלאר – לוקה. מעשר של זו בוז – שאני חייב להפריש מכלכלה זו – תהא בכלכלה זו, שנטול אני מזו לזו. או שאמר "של זו בוז, ושל זו בוז. שאפריש מכלכלה זו על אידך כלכלה, ומאיך כלכלה אפריש על כלכלה זו". ראשונה – מעשרתא, אף על גב דלא הפריש לאלתר, וכדאמרינן גבי "חבית יין שאני עתיד להפריש בו" – מיחל ושותה מיד, אף על גב דלא הפריש לאלתר מן החבית. וכל שכן הכא דימחל ואוכל מיד, והואיל ושני כלים ניהו. אבל השניה אינה מעשרתא, ואפילו כי אמר "משל זו לזו ושל זו לזו", משום דלאלתר דאמר "של זו לזו" – ראשונה תהא מעשר על השניה לאלתר, איפטרה לה שניה לגמרי, וכי אמר "של זו, של שניה תהא מעשר על הראשונה" – אין בדבריו כלום, משום דכבר איפטרה לה שניה בכלכלה ראשונה, ואין תורמין מן הפטור על החיוב.

אם אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה – כלומר, "אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו שתי הכלכלות, תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה", כלומר שתיפטור הכלכלה בכלכלה דחבירתה, דהיינו "של זו בוז ושל זו בוז". קרא את השם – שמחיל, ואוכל מיד משתיקן, אף על גב דאכתי לא הפריש כלל. ודאבא ליכא למימר מן הפטור על החיוב – משום דתרייתו מיתקני בבת אחת ובחורא דיברא, והיו מן החיוב על החיוב. מפני שהקדים מעשר שני שבת למעשר ראשון – דמעיקרא, קאמר דאמר "של זו בוז" – קימנא להפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני, וזוהא כי חזר ומפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה – נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפריש מאידך כלכלה קודם לכן. וכן נמי כי אמר "של זו בוז ושל זו בוז" – שמקדים מעשר שני שבה למעשר שני שבחבירתה, כי האי גונא נמי. ואחיי לוקה, משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפריש כסדר הזה, דכתיב: "מלאך ודמנך לא תאחר", דכי היכי דמוהדר שלא לעכב מלאה לדימוע – הכי נמי מוהדר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני, דכתיב: "ודמנך לא תאחר" – דכל שישנו בכלל דימוע הרי הוא ביב"ל תאחרי. כלומר, שישנו עליו תורת תרומה הוי ביב"ל תאחר", שמפריש מעשר ראשון וחדר מעשר שני, ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון – עובר ביב"ל תאחר". לישנא אחרין. דרשינן במכילתא דיוקדמו ביכורים לתרומה, משום דביכורים חמירי דאית להו ארבעה שמות: "ראשית", "מלאה", "תרומה", ו"ביכורים". תרומה אין לה אלא שלשה שמות: "ראשית", "תרומה", ו"תרומה". ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא שני שמות, כגון מעשר ותרומת מעשר. ויוקדם נמי מעשר ראשון דאית ליה שני שמות, למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון "מעשר שני". תלמוד לומר: "מלאך ודמנך" – דאבולוהו קא משתעי, דחמור שבוך לא יאחר, אלא מקדים החמור לקל, וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון – הכי נמי קאמר במקדים תרומה לביכורים.

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש – וכיון דאשכחן אזהרה במקל, יש לנו להעמיד האי קרא דמלקות במקל חבירו בשם טפי מלהעמיד במוציא שם שמים לבטלה, דלא אשכחנא ביה אזהרה מפורשת.

מלאךך זו ביכורים – פירש רש"י: לחבי קרי "מלאה" – משום דלאלתר שנתגדשת התבואה ונגמרה מלאכתה, הוקבע לביכורים. "ודמנך" – זו תרומה, (מה) [לפי] שהיא מדמעת ועולה, מפיק לה קרא בלשון דימוע ולשון רש"י. ולא נהירא. שהרי זה אינו אלא מדברנא דחבר רבינו משה מפונטרויא פירש: דלכך קרי לתרומה "דמע" – לפי שנוהגת בלה, וביכורים אינן אלא ביבש. שהרי אין במיאין ביכורים אלא מפרי, כדאיתא פרק "העור והרובט" (חולין קכב). פרי איתה מביא, ואי איתה מביא משקה.

היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואומר מעשר של זו בוז הראשונה מעשרת – כגון אם בכל כלכלה מאה תאנים, עשרה מן השניה יהיו מעשר ראשון על הראשונה. ואומר נמי מעשר שני – כל המאה של ראשונה הן מתוקנים. ובדמנא מייירי, מודלא קפרישית תרומה. ומסתבט דמאי (פרק ז' משנה ו') מיתניא. של זו בוז ושל זו בוז הראשונה מעשרת – דמיד שאמר "של זו בוז" היא מתוקנת ונעשה פטור, כי הדר אמר "ושל זו בוז" – נמצא מעשר מן הפטור על החיוב, ואינו כלום.

מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא השם – שחזר: "על הראשונה מעשרת" ודמנך הן יחד זה בזה. ואף על גב דקיימא לן "של זו שאני בזה אחר זה – אפילו בבת אחת אינר, הכא כיון דדעתיה לתקוני תרייתו – הוי כאומר "מעשר של ראשונה תהא בשניה, דחץ מעשרה שישאור טבל בראשונה לתקן השניה", וחל הדמנא של זו בוז ושל זו בוז. ואתמר עלה רבי אלעזר אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה – שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים, ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה. וארישא קאי, דאמר: "מעשר של זו בוז מעשרות". וגרסינן בירושלמי: "על הראשונה – בעשה, ועל השניה – בלאו". ויש לפרש: על הראשונה – אם קבע מעשרותיהן בתוכה, עובר בעשה, שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני, והרי קרא שמום בבת אחת. מידו לאו ליכא, כיון דלא הקדים שני לראשון. ועל השניה – בלאו, כשתיוקן הראשונה בתוכה, שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה. ואית דגרסי איפכא: "על הראשונה – בלאו, ועל השניה – בעשה". ודכי פירושו: על רישא של משנה, דהיינו כי אמר "מעשר של זו בוז", עובר בלאו – שהרי מקדים מעשר שני לראשון, כדפרישית. ועל השניה – פירושו: על סיפא דמתניתין, דהיינו כי אמר "מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה", ליכא לאו אלא עשה, שהרי בבת אחת הן. שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה – ואף על גב דקרא לא קמייירי אלא מביכורים ותרומה, מידו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון, מדכתיב: "ודמנך לא תאחר" – כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר. ומפרש טעמא במשניות (תרומות פרק ג' משנה ז') יוקדמו

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש". ואי אמרת בשלמא לקלל את חבירו – ואזהרתיה מהכא, דכתיב: "לא תקלל חרש". אלא אי אמרת מוציא שם שמים לבטלה, ואזהרתיה מהיכא? – אלאמה לא? והכתיב: "את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד"! – ההוא – אזהרת עשה הוא. "משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו: אף המקדים תרומה לביכורים, מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא? אמר קרא: "מלאךך ודמנך לא תאחר", "מלאה" – אלו ביכורים, "ודמנך" – אלו תרומה, ואמרה: "לא תאחר". איתמר, הקדים תרומה לביכורים. רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, חד אמר: לוקה, וחד אמר: אינו לוקה. הסתמים דרבי יוסי ברבי חנינא הוא דאמר לוקה, כדאמר רבי יוסי ברבי חנינא: אף המקדים תרומה לביכורים לוקה. – אדרבה, הסתמים דרבי אלעזר הוא דאמר לוקה, דתנן: היו לפניו שתי כלכלות של טבל, ואמר "מעשר של זו בוז" – הראשונה מעשרת. "של זו בוז, ושל זו בוז" – הראשונה מעשרת, והשניה אינה מעשרת. "מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה" – קרא את השם. ואתמר, רבי אלעזר אמר: לוקה, מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. הסתמים. אלא רבי יוסי ברבי חנינא דאמר אינו לוקה, ליכא קשיא דרבי יוסי ברבי חנינא אדרבי יוסי ברבי חנינא! – לא, רבי יוסי ברבי חנינא אפמורא

קאי, דאמר: "מעשר של זו בוז מעשרות". וגרסינן בירושלמי: "על הראשונה – בעשה, ועל השניה – בלאו". ויש לפרש: על הראשונה – אם קבע מעשרותיהן בתוכה, עובר בעשה, שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני, והרי קרא שמום בבת אחת. מידו לאו ליכא, כיון דלא הקדים שני לראשון. ועל השניה – בלאו, כשתיוקן הראשונה בתוכה, שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה. ואית דגרסי איפכא: "על הראשונה – בלאו, ועל השניה – בעשה". ודכי פירושו: על רישא של משנה, דהיינו כי אמר "מעשר של זו בוז", עובר בלאו – שהרי מקדים מעשר שני לראשון, כדפרישית. ועל השניה – פירושו: על סיפא דמתניתין, דהיינו כי אמר "מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה", ליכא לאו אלא עשה, שהרי בבת אחת הן. שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה – ואף על גב דקרא לא קמייירי אלא מביכורים ותרומה, מידו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון, מדכתיב: "ודמנך לא תאחר" – כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר. ומפרש טעמא במשניות (תרומות פרק ג' משנה ז') יוקדמו

יודקמו בכורים לתרומה – משום דאיקרו "בכורים", ותרומה למעשר ראשון – משום דאיקרו "תרומה" וראשית, ומעשר ראשון לשני – משום דאית ביה "ראשית", פירוש: דאית ביה תרומת מעשר, ובמכילתא פירש טעם אחר. ורש"י כתב, וזה לשונו: יודקמו בכורים לתרומה – משום דאית להו ארבעה שמות: "ראשית", "רמלאה", ו"תרומה", ו"בכורים", ותרומה – ליה לה אלא שלשה שמות: "ראשית",

רש"י, ו"תרומה", ויודקמו תרומה למעשר ראשון – דאם בה אלא שני שמות: כגון "מעשר" – ותרומת מעשר. ויודקמו מעשר ראשון לשני – שאין לו אלא שם אחד: "מעשר שני", תלמוד לומר: "מלאךך דומעך לא תאחר" דאבולחו קא משתעי, שחמור שבוך לא תאחר, אלא מקדים התמור לק. וכי היכי דקאמר רבי אלעזר בריה במקדים מעשר שני לראשון – הכי נמי במקדים מעשר ראשון לתרומה, ותרומה לבכורים. עד כאן לשונו. וכל לאו הניתק לעשה אין לוקן עליו והרי מימר – ואם תאמר, וכי תעלה על דעתיה דאביי לומר על לאו הניתק לעשה דלקי? והרי שילוח הקן, דמשנה שלימה היא במסכת חולין (קט"ב). דאם לקח האם על הבנים – משלח ואינו לוקה, משום דהוי לאו הניתק לעשה וכן גבי נותר נמי, אמר, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקן עליו וכן גבי אונס תנן: שאם גידש – מחזיר ואינו לוקה; ואומר רבינו יצחק: דפשיט ליה לאביי בשילוח הקן ונותר ואונס דמכיו עשה וידחה לאלו, דלא לקי. אלא שהיה תמיה אילא דמעשר לאו סמך, ומכאן מעשרותיהם תרימו? אלא דלא תאחר, ונמשך הכי פריך: "והרי מימר" כו', ואף על גב דסמך העשה אחר הלאו – מידה דמדה מילתא למילתא. דכי היכי דגבי תמורה לקי בלאו הניתק לעשה משום דאינו מקיים העשה בידים – הכי נמי היה לן למימר "מכל מעשרותיהם תרימו" אף על גב דמקיים העשה בידים, מידה כיון דלא סמך – לא היה לנו לחזוקיך ללאו הניתק לעשה. ואף על גב דיהושעב את הגולה אשר גול" (ויקרא ה) לא סמך ללאו – מכל מקום ניתק גמור הוא. דאי אפשר לעשות השבה אלא לאחר הלאו. אבל "מכל מעשרותיהם" אפשר לקיימו אפילו אם לא עבר הלאו, ומכל מקום מודה ליה למימר. והרי אונס דהו לאו וחד עשה ללאו אתי חד עשה ועקר לאו – פירוש: לדידך דאמרת "מכל מעשרותיהם תרימו" דלא איידי אלא בהקדמת תרומה למעשר, ואפילו הכי הוי ניתוק להקדמה דבכורים למעשר – אלמא אית לך דלאו שניתק למקצתו אמרינן גיטת כולו, והרי אונס דלאו דידה ניתק לגבי ישראל ולא אמרינן דניתק לגבי כהן. אלמא, דהיכא דניתק מקצתו – לא ניתק כולו. בהניס קאמרת שאני כהנים דרבי רחמנא ביהן קדושת יחירתא – פירש רש"י: ואהבי תאמור דלילק, אף על גב דהוי לאו שאינו שוה בכל. ולא נהירא. ורבינו יצחק פירש: כיון שאסור הכותב גרשה לגבייהו – אינו ניתק הלאו לעשה, דלא דמי להא דלעיל דאמר "תרימו" הוי ניתוק מהקדמה דבכורים, מנייה שמעתי שכולם לתקן אם עיתו ודקדקו תרומה לבכורים, דכך לן דאם מקדים מעשר לתרומה כאילו ודקדקו. **בתנאי** – לא קאי אהאי סוגיא דלאו הניתק לעשה, אלא אפולוגא דלאו שאין בו מעשה. ורבי יעקב האי והנותר מאי עביד ליה – ואם תאמר: האי איצטרך להורות לנו דין שריפה ויש לומר: דמן הסמיכות קפריך, למאי הלבנתא כתביה הכא סמוך ללאו: אי לאו לנתוקי אתא – ליכתביה במקום אחר

רבא אמר לא מהני מיד – קשה: אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול! ויש לומר: דבירושלמי יש קרא להבשיל. וקשה: צרם און בבור – פירוש: ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קסא! ויש לומר: דלא גרע מאילו נפל בו מום מעצמו, דשרי. ומוה ניהא למה לא נאסר צרם און מ"כ שנתעבתי לך", הרי הוא ב"כ תאכל, כמו בשר בחלב. דיש לומר: דדוקא בשר בחלב נפיק מיניה, הואיל ואפילו נפל ממילא הבשר לתוך החלב – אסור, אבל צרם און, דנמילא מותר – אינו ב"כ תאכל, אפילו נעשה בידים. צריך עיון.

אפמורא קאי, והכי קאמר: "לאו שאין בו מעשה – אין לוקן עליו. משום רבי יוסי ברבי חנינא אמר: אף המקדים תרומה לבכורים". ומאי שנא מימר דלקי – משום דבדיבורו עשה מעשה, מקדים תרומה לבכורים נמי ללקי – משום דבדיבורו עשה מעשה? אמר רבי אבין: שאני התם – דלאו שניתק לעשה הוא, דכתיב: "מכל מעשרותיהם תרימו". ויחי רב דימי וקאמר לה להא שכתבתא. אמר ליה אבין: וכל לאו שניתק לעשה לא לקי? והא מימר, דלאו שניתק לעשה הוא – ולקן. דתנן: לא שאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר – מותר, וסופג את הארבעים – הוי להו תרי לאוי וחד עשה, ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי. – והרי אונס, דחד לאו וחד עשה, ולא אתי חד עשה ועקר לאו. דתנא: אונס שגירש, אם ישראל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא – לוקה ואינו מחזיר! – כהנים קאמרת! כהנים טעמא אחרניא הוא, דרבי רחמנא קדושה יתירא. כתנאי, "לא ושאירו ממונו עד בקר" – בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקן עליו, דרבי יהודה. רבי יעקב אמר: לא מן השם הוא זה, אלא משום דהו לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה – אין לוקן עליו. מכלל דרבי יהודה סבר – לוקן עליו. ורבי יעקב, האי "והנותר ממונו עד בקר פאש תשרפו" למאי אתא? מובעי ליה לדתנן: העצמות והגידן והנותר – ושרפו בששה עשר. חל ששה עשר להיות בשבת – ושרפו בששה עשר, לפי שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב. ואמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה: מאי טעמא – אמר קרא: "והנותר ממונו עד בקר פאש תשרפו" – בא הכתוב ליתן בוקר שני לשרפתו. אמר אבין: כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד – מהני. דאי סלקא דעתך לא מהני, אמאי לקי? רבא אמר: לא מהני מידי, והאי דלקי – משום דעבר אפמורא דרחמנא הוא. מיתבי:

קיימי ב"עמוד החזור", הלכך לא לקי, דהוי לאו שניתק לעשה. ליתן עשה – והנותר ממנו" אחר לא תעשה, והוי לאו שניתק לעשה. לאו שאין בו מעשה – דכשדא מותרו לא עביד שום מעשה. ורבי יעקב – דאמר "לא מן השם הוא זה" כו', האי "והנותר ממונו" מאי עביד ליה? הואיל ולא איבעי ליה לדידיה ללאו הניתק לעשה. לבריתא – במסכת פסחים בפרק "כיצד צולין" (פג"א), "ושרפו בששה עשר, ולא בחמשה עשר, דיום טוב הוי, ואין שורפין קדשים ביום טוב. מה טעם אמר קרא והנותר ממונו וכו' בקר שני – דהיינו ששה עשר. דהכי משמע קרא "ולא תותירו ממנו עד בקר" – דהיינו עד בקר של חמשה עשר, ואי נותר ממנו עד איך בקר – "באש תשרפו", דהיינו יום ששה עשר, שהוא חולו של מועד. לא תעביד – לא תעשה. מהני – דמה שעשה עשוי, והואיל ולק. לא מהני – כדמפרש לקמן. הכי גרסינן: והאי דלקי דעבר כו'.

הא

אבל מיתבי

ומשני **אפמורא קאי** – ולא קשיא דרבי יוסי ברבי חנינא אדרבי יוסי ברבי חנינא. וקאתי רבי יוסי ברבי חנינא למימר: אף המקדים לקרות שם לתרומה קודם לבכורים הוי לא תעשה שאין בו מעשה. ואינו לוקה. **ומאי שנא מימר דלקי** – בדקאמרת לעיל: חוץ מנשבע ומימר. **אליפא משום דבדיבורו** – דקאמר "זו תחת זו" עשה מעשה, דמיעקרא חולין והשתא קדש. הכי גרסינן: מקדים תרומה לבכורים נמי בדיבורו עושה מעשה – שקרא עליה שם, ומביאה לקדושת תרומה. **לאו שניתק לעשה** – לאו, דכתיב (שמות כב): "מלאךך דומעך לא תאחר". עשה, דכתיב (במדבר יח): "מכל מעשרותיהם תרימו", ורש"י ליה בעלמא ובדך שמעתא דלקמן (ה"ב). למעשר שהקדימו בכרי, דעבר על לאו ד"לא תאחר", שהקדים מעשר לתרומה. ואף על גב דלאו שניתק לעשה, והעמידו בחזר ומפרש. ונאק על גב דלא סמך אהדרי, חשיב ליה לאו שניתק לעשה, ואהכי לא לקה. והרי מימר דהוי לאו שניתק לעשה – לאו, דכתיב (ויקרא כז): "לא תחליפנו", עשה, "ואם המיר מימר", תרי לאוי ועשה – לאו יחליפנו ולא מימר", ואהכי סופג את הארבעים. והרי אונס – נאנס נותרה, דהכי כתיב בשעניא (דברים כב): "לא יוכל לשלחה". וחד עשה – דכתיב (שם): "ולו תחיה לאשה". **אם ישראל הוא מחזיר** – משום דב"עמוד החזור" קאי, ואפשר ליה לקיימו תרווייהו עשה ולא תעשה, דאפשר בחזרה. אבל כהן, דלאו ב"עמוד החזור קאי, משום דאין נשוא גרושתו – ודאי לוקה משום "לא יוכל לשלחה כל מימר", דלא לוקה עשה ועקר לא תעשה לומר שאין לוקן, ודאי לוקן. וקשיא למאן דאמר דלאו שניתק לעשה אין לוקן. הכי גרסינן: **שאני כהנים דשעניא אחרניא** נינהו דרבי כהן קרא קדושה – דכתיב: "אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא". וכיון דממי קדושתיהו – דאמר עליהו טפי מישראל, דלילק אפילו אלאו שניתק לעשה, אף על גב דישראל לא לקי. לישנא אחרניא: משני כי פריך "והרי מימר" שאני התם דאהכי לוקה, משום דהוי מימר לאו ששוה בכל, דכולי עלמא אסירי להמיר. ופריך: והרי אונס כו', דהשתא לא הוי לאו דידהי דלא יוכל לשלחה" שוה בכל אלא בישראל. שאל ישראל גרשה וחדר, מצי לקיימו ללאו. אבל כהן שגירש – אינו מחזיר, ולא אפשר לקיימו ללאו, ואפילו הכי לקי כהן, דקתני: לוקה ואינו מחזיר. ואמאי? נימא: כיון דריע לאו דידהי דלא שוה בכל – לא לילק אף כהן, דליעקרה דך עשה דאליס כולי האי דשוה בכלו ומשני: כהנים טעמא אחרניא נינהו, ואהכי נחמיר בהן דלילק אף על גב דלא הוי לאו ששוה בכל. אבל גבי ישראל, דלאו נעשה שוה בכל, כלומר, בבולחו ישראל, דבולן קיימי ב"עמוד החזור", הלכך לא לקי, דהוי לאו שניתק לעשה. ליתן עשה – והנותר ממנו" אחר לא תעשה, והוי לאו שניתק לעשה. לאו שאין בו מעשה – דכשדא מותרו לא עביד שום מעשה. ורבי יעקב – דאמר "לא מן השם הוא זה" כו', האי "והנותר ממונו" מאי עביד ליה? הואיל ולא איבעי ליה לדידיה ללאו הניתק לעשה. לבריתא – במסכת פסחים בפרק "כיצד צולין" (פג"א), "ושרפו בששה עשר, ולא בחמשה עשר, דיום טוב הוי, ואין שורפין קדשים ביום טוב. מה טעם אמר קרא והנותר ממונו וכו' בקר שני – דהיינו ששה עשר. דהכי משמע קרא "ולא תותירו ממנו עד בקר" – דהיינו עד בקר של חמשה עשר, ואי נותר ממנו עד איך בקר – "באש תשרפו", דהיינו יום ששה עשר, שהוא חולו של מועד. לא תעביד – לא תעשה. מהני – דמה שעשה עשוי, והואיל ולק. לא מהני – כדמפרש לקמן. הכי גרסינן: והאי דלקי דעבר כו'.

תמורה דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסה

תירץ לו רב דימי וכי מבהנים קאמרת להקשות, הלא בהנים טעמא
אחרינא הוא שיש בהם, משום דרבי רחמנא קדושה ויתרא –
שריביתה להם התורה קדושה יתירה, ומשום חומרתם הם לוקים
אפילו על לא הניתק לעשה.
הגמרא חוזרת לדון בדין לאו שאין בו מעשה, ומביאה מחלוקת
תנאים בנידון זה: דין לאו שאין בו מעשה שנוי במקום אחר
במחלוקת תנאי – תנאים. שכן שנינו בבביתא, נאמר בקרבן פסח
(שמות יב ט) וְלֹא יִשְׂאִירוּ [תוֹתֵיר] מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר, וְהִנֵּה מִמֶּנּוּ עַד
בֶּקֶר [בֶּאֱשׁ תִּשְׂרֹפוּ. וְלֹמָה כֹּא תִּתְּנוּ לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחֵר לֹא תַעֲשֶׂה
וסמך אותם זה לזה, לומר לך שהוא לא הניתק לעשה ואין לוקין
עליו. ואלו הם דברי רבי יהודה, אבל רבי יעקב אומר, לא מן השם
הוא זה, כלומר, לא משום טעם זה המותיר מהפסח פטור ממלקות,
אלא בין כך אינו לוקה משום הנה לאו שאין בו מעשה, שהרי
המותיר אינו עושה שום מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין
עליו.
מוכיחה הגמרא: מכלל – מכאן מוכח דרבי יהודה המצריך את
הניתוק לעשה כדי לפטור את המותיר ממלקות, כבר שלוקין עליו
(על לאו שאין בו מעשה) כשאינו ניתק לעשה, שלא כדברי רבי
יוסי הגלילי ורבי יעקב.
שואלת הגמרא: ולשיטת רבי יעקב הסובר שבין כך אין לוקים על
לאו זה משום שאין בו מעשה, האי וְהִנֵּה מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בֶּאֱשׁ
תִּשְׂרֹפוּ לְמָאי אָתָּא – למה נאמר, הרי אין צריך לנתק לעשה כדי
לפטור ממלקות, משיבה הגמרא: מיבעי ליה לכתנן – כתוב זה
נצרך ללמדנו את הדין ששנינו במשנה בפסחים (פג), הַעֲצָמוֹת
וְהַחֲדָדִים שֶׁל הַפֶּסַח וְהַנֹּתֵר מִבְּשָׂרוֹ, יִשְׂרְפוּ בְּשֵׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן,
ואפילו שנעשה נותר בבוקר ט"ו אינו נשרף אלא בבוקר
שלמחרתו. ואם חל ששה עשר להיות בשבת, ישרפו רק בבוקר של
שבעה עשר בניסן, לפי שאין קדשים דוחין בשריפתם לא את השבת
ולא את יום טוב. ואמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה, מאי טעמא –
מניין לנו דין זה, משום דאמר קרא, וְהִנֵּה מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בֶּאֱשׁ
תִּשְׂרֹפוּ, שכן תיבות 'עד בוקר' מיותרות, שהרי כבר נאמר
בתחילת הכתוב 'לא תותירו ממנו עד בוקר', והיה די שיכתב
'והנותר ממנו באש תשרופו'. אלא שפא תתנוב ביתור זה ליתן
בוקר שני לשריפתו, וכך היא משמעות הכתוב, לא תותירו ממנו
עד בוקר ט"ו, ואם נותר ממנו עד בוקר ט"ז באש תשרופו. ועל כן
נסמך העשה של שריפה ללאו של 'לא תותירו'.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין מעשה שנעשה באיסור:
אמר אביי, כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אם עביד מהני – כל
דבר שצויתה עליו התורה שלא לעשותו, אם עשאו אדם באיסור
הועילו מעשיו, ובדיעבד הוא חל. משום דאי סלקא דעתך לא מהני
– שאם יעלה על דעתך לומר שלא הועילו מעשיו, אפאי לך –
מדוע הוא לוקה, והרי אין במעשיו כלום.
ורבא אמר, לא מהני מידי – לא הועילו מעשיו כלום, ואינם חלים.
והאי דלךין משום דעבר אמימר רחמנא הוא – ומה שלוקה הוא
משום שעבר על ציווי התורה שלא לעשות מעשה זה, ואפילו
שאינו חל כלל.

אפמורא קאי – על פטור ממלקות שהוזכר בתחילה נאמרו דבריו,
והכי קאמר – רבי יוחנן לעיל (ג), לאו שאין בו מעשה אין לוקין
עליו, ומשום רבי יוסי ברבי חנינא אמר, אף המקדים תרומה
לביכורים אינו לוקה.
מהתירץ האמור עולה, שסיבת מה שאין לוקים על לאו זה היא
משום שאין בו מעשה, ולפי זה מקשה הגמרא: ופאי שניא מימר
דלךין – שלוקה מכל לאו שאין בו מעשה, הלא הוא משום
דבדיבורו עשה מעשה ועל ידו חלה קדושה בבהמת החולין, ואם
כן מקדים תרומה לביכורים נמי ללךין – גם ילקה, משום דבדיבורו
עשה מעשה, שעל ידו חלה תרומה קודם ביכורים. מתרצת הגמרא:
אמר רבי אביי, שאני התם – שונה שם הלאו של 'מלאתך ודמעך
לא תאחר', משום דלאו שניתק לעשה הוא, שאם עבר עליו
והקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה, הרי הוא מחויב בעשה
להפריש ממנו תרומה גדולה. דהרי פתיב (במדבר יח כט) מכל
(מקדשותיכם) [מתנותיכם] תרימו את כל תרומת ה', שאף לאחר
שהפריש את מתנת המעשר עדיין עליו להפריש ממנו תרומה
גדולה. והלכה בידינו, שכל לאו שניתקו הכתוב לעשה אין לוקים
עליו.
הגמרא מקשה על תירוצו של רבי אבין מכמה לאוים שלוקים
עליהם אפילו שניתקו לעשה: תיב – וישב רב ימי וקאמר ליה להא
שמעתא של רבי אבין. אמר ליה אביי, וכי כל לאו שניתק לעשה
לא לךין – לוקים עליו, והא מימר דאף הוא לאו שניתק לעשה הוא,
שכן הלאו של 'לא תחליפנו ולא ימיר אתו', ניתק לעשה של 'והיה
הוא ותמונתו יהיה קדש' (ויקרא כו ט), ומכל מקום לךין – הוא לוקה.
דהרי תנן – שנינו במשנתנו, 'לא שאדם רשאי להמיר, אלא שאם
המיר מומר, וסופא את הארבעים'.
תירץ רב דימי לאביי: הוה תרי לאוי וחד עשה, ולא אתי חד
עשה ועקר תרי לאוי – במימר יש שני לאוים, 'לא יחליפנו' ו'לא
ימיר אותו', ואין העשה עוקר אלא חיוב מלקות של לאו אחד
בלבד, ועדיין יש לו ללקות משום הלאו השני.
האונס נערה בתולה חייב לישאנה לאשה, ואסור לו לגרשה
לעולם, שנאמר (דברים כב כט) וְלוֹ תְהִי־הָאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָשָׂה, לא
יוכל לשלחה כל ימיו. הקשה אביי לרב דימי: וְהָרִי אוֹנֵס דִּישׁ בּוֹ חַד
לאו של 'לא יוכל לשלחה' וְהָרִי עָשָׂה שֶׁל וְלוֹ תְהִי־הָאִשָּׁה, ואף
על פי כן לא אתי חד עשה ועקר את הלאו ממלקות. דתניא, אוֹנֵס
שנשא את אנוסתו ואחר כך גירש אותה, אם ישראל הוא, מְחֻיר
אותה וְאִינוּ לֹקֶה משום 'לא יוכל לשלחה', מאחר שניתק לעשה
של 'ולו תהיה לאשה'. ואולם אם כן הוא, הרי הוא לוקה על
גירושה ואינו מְחֻיר אותה, משום שכוון אסור בגרושה, ומכיון
שאין נוהג בו העשה של 'ולו תהיה לאשה' לאחר שגירשה, הרי
הוא לוקה על הלאו של 'לא יוכל לשלחה'. ומכאן מוכח שאף
שבשיראל הלאו ניתק לעשה, מכל מקום במקום שאין העשה נוהג
כגון בבחן, אינו נחשב לאו הניתק לעשה ולוקים עליו. ואם כן יש
ללקות אף על הקדמת תרומה לביכורים, ואפילו שבהקדמת
מעשר ראשון לתרומה גדולה ניתק הלאו של 'מלאתך ודמעך לא
תאחר' לעשה של 'מכל מתנותיכם תרימו', מכל מקום בהקדמת
תרומה לביכורים לא נאמר שום עשה.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש אודות כיסוי הראש בילדים, הנה בטח ראה קטע מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שבענין
התספורת, ומשמע שמזמן התספורת היינו מן שלש שנים בודאי והרבה מקדימים גם לפני זה...

הגמרא מקשה מברייתא על שיטת רבא: מיתבי, שנינו בברייתא, **אונס שגירש** את אנוסתו לאחר שנשאה לאשה, **אם ישראל הוא, מחזיר אותה ונושאה ואינו לוקה משום לא יוכל שלחה**, ואי אפרת כדברי רבא, **דבין דעבר אמיקרא דחמנא לקי אפילו שלא הועילו מעשיו, הא – ישראל שגירש נמי לילק, ואפילו שלא הועילו לו גירושיו לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה ועליו להחזירה**, ומכך ששנינו בברייתא שאינו לוקה היא תיובתא דרבא, ומוכח כדברי אביי שכל שלא הועילו מעשיו אינו לוקה עליהם.

מתרצת הגמרא: **אמר לך [רבא], שאני התם באונס**, שאינו לוקה על הגירושין משום **דאמר קרא** (דברים כב כט), **לא יוכל שלחה כל ימיו**, שכל ימיו הוא מצווה בעמוד והחזיר אף לאחר שגירשה, ולא אסרה התורה לגרש, אלא שצויתה בקום ועשה שאם גירשה לא ישאירה משולחת כל ימיו אלא עליו להחזירה, ועל כן אינו לוקה על הגירושין.

על הוקשה לגמרא: **ולאפי' הסובר שכל שלא הועילו מעשיו אינו לוקה**, לשם מה נאמר **כל ימיו**, הלא בין כך אינו לוקה משום שעליו להחזירה, ולא הועילו לו גירושיו. ותירצה: **אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו, הוה אמינא איפסא הוא דעבר ליה, אי בעי ליהדר, ואי בעי לא ליהדר** – היינו אומרים שאם גירשה עבר על איסור לא יוכל שלחה, והועילו גירושיו לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה, ואם ירצה יחזירה ואם לא ירצה לא יחזירה, ומאחר שהועילו מעשיו יש לו ללקות על לאו זה. **קא משמע לן** הכתוב שלא כן הוא, אלא חייב להחזירה.

הגמרא מביאה לשון אחרת המקשה על אביי ולא על רבא: **לישאנא אחרניא, מיתבי, אונס שגירש את אנוסתו, אם ישראל הוא, מחזיר אותה ואינו לוקה משום לא יוכל שלחה**, ואם כהן הוא שאסור לו להחזירה משום שהוא אסור בגירשה, לוקה משום הלאו האמור ואינו מחזיר. הרי קתני בברייתא, **אם ישראל הוא מחזיר**, ואין מועילים גירושיו לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה אלא עליו להחזירה. ומכאן תיובתא דאפי' הסובר אי עבד מהני, שאם כן היה להם לגירושין להועיל לפוטרו מהחייב להחזירה. מתרצת הגמרא: **שאני התם באונס, דרחמנא אמר כל ימיו**, ומכאן שכל ימיו הוא מצווה בעמוד והחזיר, ואפילו לאחר שגירשה.

והוקשה לגמרא: לרבא הסובר אי עבד לא מהני, למה הוצרך הכתוב להשמיענו שהוא מצווה להחזיר לאחר שגירשה, הלא בין כך אין לגירושין להועיל כדי לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה. ותירצה: **רבא אמר לך, אי לא כתב רחמנא כל ימיו, הוה אמינא לילק וליהדר** – שילקה וגם יתחייב להחזירה, משום דתהי ליה לאו גרידא מה דכתבי **לא יוכל לשלחה**, ואינו ניתק לעשה. שכן העשה של **לו תהיה לאשה** חל קודם הגירושין לפני שעבר על הלאו, ונמצא שהוא לאו שקדמו עשה שלוקים עליו. **אחרי כן כתב קרא כל ימיו**, כדי לחייבו בחיוב עשה לישאנה לאחר שגירשה, ולשנויה – לעשותו ללאו של **אונס ללא תעשה שניתק לעשה של כל ימיו** שחל לאחר הגירושין, וללמדנו דאין לוקין עליו.

הגמרא מקשה על שיטת רבא מדברי המשנה בתרומות: והרי התורם תרומה מן התבואה הרעה על התבואה היפה של טבל כדי לתקנה, עובר על מה דרחמנא אמר (במדבר יח כט) **מכל מתנתכם תרימו את כל תרומת ה' מכל חלבן**, וחלב הוא החלק היפה והמשובח, ומשמע חלבן אין – תתרמו, אבל מגירועין (מפירות גרועים) על היפים לא תתרמו. ואף על פי כן תנן במסכת תרומות (פ"ב מ"ו), **אין תורמין מן הרעה על היפה**, ואולם בדיעבד אם תרם תרומתו תרומה, **אלמא דבר שאסרה תורה אם עשה מחיוב – חלים מעשיו**, ואם כן תיובתא דרבא הסובר אי עבד לא מהני.

מתרצת הגמרא: **אמר לך רבא, שאני התם בתורם מן הרעה על**

היפה, שמוכח מגוף הכתוב שמועילים מעשיו, כדברי רבי אילעא, **דאמר רבי אילעא, מנין לתורם מן הרעה על היפה שבדיעבד תרומתו תרומה, שנאמר בהפרשת תרומה (שם יח לב), 'ולא תשאו עליו חטא כתרומתכם את חלבן מנינו'**, וחלבו הוא החלק היפה, ומשמעות הכתוב היא, שאם תתרמו מהרעים יהיה בכס חטא. ואם נאמר שמה שתרם אינו נעשה קדוש בקדושת תרומה ועליו לשוב ולתורם מן היפה, נשאית חטא לחם, והרי לא עשה כלום, ועליו לחזור ולתורם. אלא מוכח מיכן ו–מכאן לתורם מן הרעה על היפה, שאפילו שעבר על מצות התורה תרומתו תרומה, ומאחר שהפירות הרעים נעשים תרומה נחשב הדבר לחטא.

מפרשת הגמרא: **ולאפי' הסובר אי עבד מהני** גם בלי כתוב זה יש לה לתרומה לחול אלא דאי לאו דאמר רחמנא **ולא תשאו עליו חטא**, הוה אמינא הכי אמר רחמנא, עבד ו–עשהו מצוה מן המוכרח ותורם מן הרעה על היפה, ואולם גם אי לא עבד כן חוטא לא מיקר, ואינו אלא איסור בעלמא. קא משמע לן הכתוב, שלא זו בלבד שלא קיים מצוה מן המוכרח, אלא אף קריי חוטא.

הגמרא מקשה על שיטת אביי מדברי משנה אחרת בתרומות: והרי מצינו בתורם תרומה מנין על שאינו מנינו, כגון שהפריש יין לתרומה כדי לתקן שמן של טבל, **דאמר רחמנא (שם יח יב) 'כל חלב יצחק וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה'**, ודרשו מכאן שיש ליתן חלב (תרומה מוכחלת) לזה וחלב לזה, כל מין בפני עצמו. ותנן במסכת תרומות (פ"ב מ"ד), **אין תורמין מנין על שאינו מנינו**, ואם תרם אין תרומתו תרומה אפילו בדיעבד. **אלמא אי עבד לא מהני**, ותיובתא היא על מה דאמר אפי' אי עבד מהני.

מתרצת הגמרא: **אמר לך אפי', שאני התם במין על שאינו מנינו**, משום דאמר קרא **ראשיתם**, ללמדנו שאין התרומה חלה אלא כשתרם ראשית (ותרומה) למין זה בפני עצמו, וראשית למין זה בפני עצמו, ומאחר שכבר נכתב דין זה ביכל חלב יצהר, מה שחזר ושנה עליו הכתוב הוא כדי ללמדנו שהוא מעכב. וכן אמר רבי אילעא, שמה שנאמר **ראשיתם** ללמדנו, שהתורם ממין על שאינו מנינו אין תרומתו תרומה.

מפרשת הגמרא: **ולרבא הסובר אי עבד לא מהני** אף ללא דרשה זו אין חלה תרומת תירוש על יצהר, אלא דאי לאו דאמר רחמנא **ראשיתם**, הוה אמינא שדווקא תירוש ויצחק דכתבי כהו חלב יצחק וכל חלב תירוש, [הוא] דאין תורמין מזה על זה, שלכך נאמר 'חלב' בכל אחד מהם כדי לחלקם זה מזה. אבל תירוש ודגן, או מין אחד של דגן ומין אחר של דגן, דחד חלב' כתיב כהו (כ"י תרים מהאי אהאי לא לקי, כתב רחמנא 'ראשיתם' ליתן חלב לזה וחלב לזה. לישאנא אחרניא הא תירוש ודגן דחד חלב כתיב כהו), תרים מהאי אהאי – היינו אומרים שאפשר לתרום ממין אחד על חברו. על כן כתב רחמנא **ראשיתם**, ללמדנו שאף במינים אלו אין תורמים מאחד על חברו.

הגמרא מקשה על שיטת אביי מדברי המשנה בערכין: והרי מצינו בפרקים, דאמר רחמנא בהם (ויקרא כו כח) **אך כל חרם אשר יחרם איש לה וגו' לא ימכר ולא יגאל**, שאסור לפדות חרמי כהנים אלא יש ליתנם לכהנים. ותנן במסכת ערכין (כח), **חרמי כהנים אין (פדוין אותם) [להם פדיון]** אפילו בדיעבד, **אלא נותנין אותם עצמם לבתן**. **אלמא לא מהני** – ומכך שאין פדיונם חל בדיעבד מוכח שכל שעבר על מצות התורה לא חלו מעשיו, ותיובתא היא על מה דאמר אפי' כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עבד מהני.

מתרצת הגמרא: **אמר לך [אפי'], שאני התם בחרמים**, משום דאמר רחמנא בסופו של הכתוב **לא ימכר ולא יגאל**, קדש קדשים הוא, ומיהו משמע שהחרם כהויתו יתא – ישאר במציאותו הקודמת, ולא יחול פדיונו.

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסז
רש"י

הא נמי לילקין – כלומר, תינח לאביי דאמר דהיכא דמהני לילקין – להכי קתני הכא דאניו לוקה, דהא לא מהני מאי דעבר, שיכול להחזירה, אלא לרבא דאמר דלא מהני, והאי דלקי – משום דעבר אמימרא דרחמנא, הכא אף על גב דלא מהני – לילקין נמי משום דעבר אמימרא דרחמנא, לא יוכל לשלוח כל ימיו – דמשמע דכל ימיו לא יוכל לשלוח, דאם גירש – יחזיר, דכל ימיו ב"עמוד החזיר"

קאי. והילכך לא עבר אמימרא דרחמנא, אבל בשלמא, אף על גב דלא מהני – ודאי לוקה, משום דעבר אמימרא דרחמנא, ולאביי – דאמר דהיכא דמהני לקי, אבל אי לא מהני לא לקי – לדידיה, למאי איצטרך למכתב "כל ימיו" לאשמועינן דקאי ב"עמוד החזיר", ואהכי לא לקי משום דהוי קום עשה? אפילו לא כתיב "כל ימיו", שמענין לדידיה דלא לקי, כיון דלא מהני, דיכול להחזירה איסורא עבד לה – שגרישה, אבל מילקא לא לקי, והרשות בידה, ואי בעי – ליהדר, ואי לא בעי – לא ליהדר. קא משמע לן – "כל ימיו", ולימד לך הכותב דחובה בידו להחזירה, והשתא כל ימיו ב"עמוד החזיר" קאי, והלכך לא לקי, וטא משום דהוי קום עשה, לישנא אחרינא – תיובתא לאביי דאמר לעיל, דמהני, דהא חזינא הכא ב"לא יוכל לשלוח" דלא מהני, דיכול להחזירה, וקשיא לאביי, אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני – ודאי נחא, דהכי קתני הכא דיכול להחזירה, דלא מהני, אמר לך אביי, שאני התם דאמר קרא "כל ימיו", כלומר, בעלמא מהני, והכא באונס שגירש, להכי מחזיר – משום דכתיב "כל ימיו", דכל ימיו ב"עמוד החזיר" קאי, ורבא אמר לך – כלומר, לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני, לדידיה למאי הלכתא איצטרך למכתב "כל ימיו" לאשמועינן דקאי ב"עמוד החזיר"? פשיטא, דבכל דוכתא נמי שהוא לא תעשה לא מהני ומשני רבא: אי לא כתיב "כל ימיו" – הוה אמינא: לילקין, משום דעבר אמימרא דרחמנא, והדר ניהדר לה, שיהא מחזירה לאחר שלקה, והוה ליה אונס – כלומר, להכי תיסק אדעתין דלילקין, דהוי אונס דעובר אלאו ד"לא יוכל לשלוח", ולכא מלא לאו גרידתא, להכי כתיב, "כל ימיו" – דכל ימיו ב"עמוד החזיר" קאי, דלא הוי לא גרידתא, דהא איך ביה קום עשה ולא לקי, ולחקך לישנא הויא הכי כולה מסקנא דשמעתא, חלבו אין – שיהא תורם מן היפה על היפה, נרוע לא – מן הגרוע, כגון מן הרע על היפה – הוא דאניו תורם, והיינו מילתא דקאמר רחמנא לא לעיבד, ולא משום דהוי לאו ממש, אלא לאו הכא מכלל עשה הוא, תרומתו תרומה – אלמא דמהני, וקשיא לרבא דאמר לא מהני, ולאביי – דאמר דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני, הכא בתורם מן הרעה על היפה למאי הלכתא איצטרך למכתב "ולא תשאו עליו חטא", דמשמע דמהני? המוכרח – תורם מן היפה, חוטא לא מיקרי – דליכא אחר – איסורא בעלמא, קא משמע לן – "ולא תשאו עליו חטא", דאפילו "חוטא" מיקרי, ליתן חלב לזו וחלב לזו – דלחבי כתיב "חלב" "חלב" תרי

מיתבי: אונס שגירש, אם ישראל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואי אמרת: כיון דעבר אמימרא דרחמנא – לך, הא נמי לילקין! תיובתא דרבא! אמר לך: שאני התם, דאמר קרא "כל ימיו" – כל ימיו ב"עמוד החזיר". ולאביי – אי לאו דאמר רחמנא "כל ימיו", הוה אמינא: איסורא הוא דעבד ליה, אי בעי – ליהדר, ואי בעי – לא ליהדר, קא משמע לן, לישנא אחרינא, מיתבי: אונס שגירש, אם ישראל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא – לוקה ואינו מחזיר, קתני "אם ישראל הוא – מחזיר", תיובתא דאביי – שאני התם, דרחמנא אמר "כל ימיו" – כל ימיו ב"עמוד החזיר". ורבא אמר לך: אי לא כתיב רחמנא "כל ימיו", הוה אמינא: לילקין וליהדר, דהוה ליה לאו גרידא, דכתיב: "לא יוכל לשלוח", אהכי כתב קרא "כל ימיו" – לישנויה לאונס ללא תעשה שניתק לעשה, דאין לוקין עליו, והרי תורם מן הרעה על היפה, דרחמנא אמר "מכל חלב", חלב – אין, גירועין – לא, ותנן: אין תורמין מן הרעה על היפה, ואם תרם – תרומתו תרומה, אלמא מהני, תיובתא דרבא! אמר לך רבא: שאני התם, פרבי אילעא, דאמר רבי אילעא: מנן לתורם מן הרעה על היפה, שתורמיתו תרומה – שגאמרי: "ולא תשאו עליו חטא דהרימכם את חלב חלב", אם אינו קדוש, נשיאות חטא למה? מיכן לתורם מן הרעה על היפה – שתורמיתו תרומה, ולאביי – אי לאו דאמר רחמנא "ולא תשאו עליו חטא", הוה אמינא, הכי אמר רחמנא: עבד מצוה מן המוכרח, ואי לא עבד – "חוטא" לא מיקרי, קא משמע לן, והרי מנן על שאינו מינו, דאמר רחמנא "כל חלב יצהר" – ליתן חלב לזה וחלב לזה, ותנן: אין תורמין מנן על שאינו מינו, ואם תרם – אין תרומתו תרומה, אלמא: לא מהני, תיובתא דאביי! אמר לך אביי: שאני התם, דאמר קרא "ראשיתם" – ראשית לזה, וראשית לזה, וכן אמר רבי אילעא: "ראשית", ולרבא – אי לאו דאמר רחמנא

מיתבי: אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה – וסלקא דעתיה דהשתא, הא דאניו לוקה – לאו מטעם ניתוק הוא, אלא משום דלא מחזיר גירושין, דהא צריך להחזירה, ואי אמרת: כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי – הא נמי לילקין ותיובתא דרבא, בשלמא לאביי נחא, דמשום הכי לא לקי – דלא מהני מעשיו, ואם תאמר: כיון דלא מהני גירושין – ליחייב הכא עליה משום אשת איש אפילו קודם חוריה, וכדן נמי אמאי לוקה ואינו מחזיר? הוה על כלמנר דלא חל הגט כלל ויש לומר: דאיתקש גירושין למתה, כדאמר פרק קמא דקידושין: איתקש מיתה לגירושין, הכא נמי איתקש גירושין למיתה, מה מיתה מוציאה מרשות הבעל – אף גירושין בו, ומיהו, להכי לא מהני שאין שילוח זה לכל ימיו, שהרי הוא צריך להחזירה, ולא אסיק אדעתיה עשה ד"כל ימיו" הוי ניתוק, משום דהוי לאו שקדמו עשה, ומשום הכי פריך לרבא: כיון דלא מהני, לילקין! אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא כל ימיו כל ימיו בעמוד החזיר קאי – והוי ניתוק גמור, ואין זה לאו שקדמו עשה, דלחבי איצטרך "כל ימיו" – שאין שילוח זה כל ימיו, והכי קאמר קרא: "לא יוכל לשלוח", ואם שלחה – לא הא שילוח זה כל ימיו, שהרי הוא צריך להחזירה, ואף על גב דאפשר להעמיד כל ימיו בלא שילוח, מכל מקום כיון דלא כתיב "לו תחיה לאשה כל ימיו", וכתיב "כל ימיו" לאחר "לא יוכל לשלוח" – שמע מינה דלניתוק ללאו כתיב, דזה הכלל: דכל היכא דיש הוכחה בקרא דעשה קאי אחר חלאו – אין זה לאו שקדמו עשה, אבל מ"לו תחיה לאשה" בלא "כל ימיו" לא הוה דייק ליה בניתוק, שהרי "לו תחיה לאשה" מיייר בלא שילוח, אם אינו קדוש נשיאות חטא למה – ואם תאמר: נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימרא דרחמנא! ואומר רבינו שמשון שנגין, דהכי פירשו: אם אינו קדוש, נשיאות חטא למה כתיב? בלא הכי נמי ידענן דיש בו נשיאות חטא, מרכתיב מ"כל חלב", דמשמע: חלב – אין, גירועין – לא שאני" התם דאמר קרא דראשיתם ראשית לזה וראשית לזה – ואם תאמר: והרי ברש פרק בתרא דבבבורות (נדר), דריש אביי האי קרא למעוטי דגן ודגן, ויש לומר: דחק דרשא דהתם מ"ראשיתם" אתאי, דהא דכתיב "ראשיתם", ולרבא אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם בו – ואם תאמר: דהא בפרק בתרא דבבבורות (שם) אמר: בלא "ראשיתם" נמי, מכל שמע "דגן" אחד – לא מצית אמרתו וצריך לומר דחק סוגיא דהכא אתאי כמאן דאמר ד"ראשית" איצטרך שפיר לדגן ודגן, ולרבא

זמיני – חד בתירוש וחד ביצהר, לאשמועינן דיתן חלב לזה – שפירש בפני עצמו מן המוכרח של זה, כגון ממין על מינו, דהיינו יצהר על יצהר, וחלב לזה – מתירוש על תירוש, ולא ממין על שאינו מינו, כגון מוצרד על תירוש ומתירוש על יצהר, אין תרומתו תרומה – אלמא לא מהני, וקשיא לאביי דאמר מהני, שאני התם דאמר קרא ראשיתם – כלומר, דשנה עליו הכתוב לעכב, דלא יתורם ממין על שאינו מינו, ואהכי אם תרם – לא מהני, וכן אמר רבי אילעא – דלחבי לא מהני משום ד"ראשיתם" כתיב, דשנה עליו הכתוב לעכב, ולרבא – דאמר לא מהני, לדידיה אמאי איצטרך למכתב "ראשיתם" משום דלא מהני, אמר לך רבא – איצטרך למכתב "ראשיתם" דאי לא, הוה אמנא: "חלב" – אין תורמין מזה על זה, הכי גרסינן: אבל תירוש ודגן דהר חלב כתיב בהו – כלומר, דבין תירוש ודגן לא כתיב אלא חד "חלב", דכתיב: "וכל חלב תירוש ודגן", אימא דמצי תרם מזהי אהאי, מדגן על תירוש ומתירוש על דגן, ודגן על דגן, דכולהו מיני דגנים מזה על זה, כגון חטה על שעורה, להכי הדר כתב רחמנא "ראשיתם" בו, חרמי בהנים – חרמי ישראל הניתנים לכהנים, אלמא לא מהני – דאם פדאן – לא עשה ולא כלום, כדקתני: אין להם פדיון, בחווייתו – שאינו יוצא לחלוץ על ידי פדיון.

וּלְרֵבָא האי הוא למעוטי בכור – ואם תאמר: ולאבי דמוק "הוא" בהוייתו יתא, למעוטי בכור מנליה? ואומר הרב רבינו משה: דלפי המסקנא ניהא, דמפקין בבכור דאי עבדי לא מהני, ומעשר יליף מ"העברה" "העברה" מבכור, ואם כן ילפינן שפיר חרמים "גאולה" "גאולה" ממעשר, ולא איצטרך "הוא" דחרמים לומר בהוייתו יתא. **שאני** התם

דאמר קרא לא יחלל כר – דמשמע חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרות וכוין דאנו עושה ממזרות – תפסי בה קדושין. וצריך לומר דהיינו מיתור הלמד שניה, אבל אין לומר דבלא יתור הלמד שניה נמי דרשין הכי: חילולין הוא עושה, ואינו עושה ממזרות, ותפסי בה קדושין. דעל כרחק לאו ממזרות ותפיסת קדושין תליין זה בזה, שדרי קאמר רבי יהושע בפרק "חוללין" (גימטו מטא) דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, אבל מחייבי כריתות לא הוי ממזר, דלכּוּל עלאמ לא תפסי בהו קדושין בחייבי כריתות. אלמא לאו הא בהא תליא. אבל מתירא דלמד מפיך שפיר (דלא תפסי) בה קדושין, דאם אינו ענין לממזרות – תנהו לענין תפיסת קדושין. וכן משמע דמיתורא ודרש, "מאמר: ולאבי (אם כן) נמא קרא "לא יחל" מאי "לא יחלל". משלמין

וּלְרֵבָא, האי "הוא" – למעוטי בכור. דתניא: בכור נאמר "לא תפדה" – ונמכר הוא, במעשר נאמר "לא יאכל" – ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, ולא תם ולא פעל מום. והרי תמורה, דאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר אתו", ותנא: לא שאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר – מומר, וסופג את הארבעים. אלמא מהני, תיובתא דרבא! אמר לך: שאני התם, דאמר קרא "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". ולאבי – אי לאו דאמר רחמנא "והיה הוא ותמורתו", הוה אמינא: תצא זו ותפנס זו, קמשמע לן. והרי בכור, דאמר רחמנא "לא תפדה", ותנן: יש להן פדיון ולתמורתיהן פדיון, חוץ מן הבכור ומן הפעשה. אלמא: לא מהני, תיובתא דאביי! אמר לך: שאני התם, דאמר קרא "הם" – בתווייתן יהו. ולרבא, האי "הם" למה ליה? הן קריבין, ואין תמורתן קריבין. ולאביי האי ככרא מנא ליה? "אם שור אם שה לה' הוא" לה' קריב, ואין תמורתו קריב. ורבא – אין הכי נמי דמההוא קרא, אלא "הם" למה לי – לימד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין – שקריבין לגבי מנחה. ואביי האי סבא מנא ליה? מ"ללקח מדם הפר ומדם השעיר", והלא דם הפר מרובה משל שעיר – מיכן לעולין, שאין מבטלין זה את זה. דתניא: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" – שהיו מעורבין, דברי רבי יאשיה. ורבא: התם – מזה בפני עצמו, ומזה בפני עצמו, וסבר לה כרבי יונתן. והרי מעשר, דאמר רחמנא "לא יאכל", ותנן: יש להן פדיון ולתמורתיהן, חוץ מן הבכור ומן הפעשה. אלמא: לא מהני, תיובתא דאביי! אמר לך: שאני התם דילין עברה עברה מבכור. הרי הקדימה תרומה לפיכורם, דאמר רחמנא "מלאכתך ודמך לא תאחר", ותנן: המקדים, אף על פי שהוא בלא תעשה – מה שעשה עשוי! אמר לך רבא: שאני התם, דאמר קרא "מכל מעשרתיכם תרימו תרומה". ולאביי – מיבעיא ליה, בדאמר רב פפא לאביי: אלא מעתה אפילו הקדימו בפרי נמי ניפטר! אמר ליה: עליוך אמר קרא "מכל מעשרתיכם תרימו". מה ראית לרבות את הכרי ולהוציא את השיבולין? מרבה אני את הכרי – שישנו בכלל דיגון, ומוציא אני את השיבולין? – שאין בכלל דיגון. והרי אלמנה לכהן גדול, דרחמנא אמר: "אלמנה וגרושה... לא יקח", ותנן: כל מקום שיש קדושין ויש עבירה – הולך הולך אחר הפגום! שאני הכא, דאמר קרא "לא יחלל ורעו". ולאביי – נמא קרא "לא יחל", מאי "לא יחלל" – אחד לו ואחד לה. והרי הקדיש פעלי מומין למנחה, דרחמנא אמר "כל אשר בו מום לא תקריבו", ותנן: המקדיש פעלי מומין לגבי מנחה, אף על פי שהוא בלא תעשה – מה שעשה עשוי, תיובתא דרבא! אמר לך רבא: שאני התם, דאמר קרא "ולגדר לא ירצה", רצוי הוא – דלא מרצה, הא מיקדש – קדשי. ולאביי – אי דלא אמר רחמנא "ולגדר לא ירצה", הוה אמינא: פעורב מנחה – וכשר, קמשמע לן. והרי מקדיש תמימין לגדר הכות, דאמר רחמנא:

נרבה

בכור נאמר לא תפדה – שאין העבליים יכולין לפדות ולנהוג בו מנהג חולין, כגון גיזה ועבודה. אבל נמכר הוא – שאם נפל בו מום – יכול למוכרו לכהן בתורת בכור, דלכּוּל כתיב "לא תפדה" – לאשמועינן דבמכירה שרי. ואינו נמכר – כדאמרין בבכורות (לכא, דנאמר כאן במעשר בהמה: "לא יאכל", ונאמר להלן גבי חרמין: "לא ימכר ולא יאכל", מה להלן מכירה עמו – אף כאן מכירה עמו דאנו נמכר. וסלקא דעתין הוהא ואתקוש אחדי מעשר ובכור בלדקמן, תיסק אדעתין דבכור אינו נמכר, דומיא דמעשר בהמה. לכּוּל כתיב "הוא" דחרמין – למעוטי בכור, דיכול למוכרו. (תצא זו – דיצאה מקדושתה ונכנסת התמורה במקומה, דתרווייהו לא מקדיש קדש. קמשמע לן דתרווייהו קדיש. ולאביי – האי "ידיה קדש" לאו לאשמועינן דקדשה, דהא בעלמא נמי מהני. אלא אי לא כתיבה רחמנא, הוה אמינא: תצא ראשונה לחולין. קא משמע לן – קרא, דתרווייהו קדיש. הכי גרסין: ודרי בכור דנאמר בו "לא תפדה קודש הם" (מכאן אפיר קדש). ותנן – בפרק "אלו קדשים" (תמורה כאא), מה בין בכור ומעשר לשאר כל הקדשים? כל פסולי המוקדשין נשחטין באיטילין ובשוק, ונמכרין באיטילין, ונשקלין בליטרא לימכר בשאר חולין. ולא חיישין לביון קדשים, לפי שהנאתו להקדש, כדאמרין בבכורות בפרק "כל פסולי המוקדשין" (לאבא). דאי שרין ליה לאדם הפרה את פסולי קדשים למכר בשוק – יקצנו עליון לזקחין ויפדה ביוקר. אבל בכור ומעשר הנאתן לבעלים, הנאת בכור לכהן והנאת מעשר לבעלים, ומשום הירוחה ידיהו – לא מוזלינן בקדשים. יש להן פדיון – לשאר קדשים שנפל בהו מום ופדאם – תופסין פדיון בקדושתן, וכן יוצאין לחולין. וכן תמורתיהן שנפל בהו מום. אבל בכור בעל מום – אינו תופס פדיונו בקדושה. שאני התם דאמר קרא בכבור קדש הם בתווייתן יהא – שלא יצא מקדושתו על ידי פדיון. וממעשר לא מתרין השתא מידי, דלא אובייה אלא מבכור. ולקמן מותיב ליה ממעשר מוהדר ליה ממעשר. ככל העולין, באחד מדמי שאר הקרבתות העולין למזבח, שקריבין, ומשתריא בשר בהדיא וזריקה. דאין עליו מבטלין זה את זה, ומינה ילפינן לשאר עולין. והכי משמע: "הם" – בהוייתן יהו, אפילו נתערבו. מדם הפר ומדם השעיר – ונתן על קרנות" וגו. וסבר דמערב פר ושעיר לא עול הכיפורים ביחד שחוקק על קרנות מנחה הפנימי. דבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, ואפילו הכי מיקרי "דם השעיר", ומהניא וזריקתו. מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ורבא – מהתם לא נפקא, דלא מערב להו, אלא נתן מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו.

וסבר לה כר' (יונתן, דאמר במסכת יומא בפרק "הוציא לר' (נבא) אין מערבין דם פר ושעיר לקרנות מנחה הפנימי, אלא נתן לו בעצמו וזה בעצמו. עברה עברה – בבכור כתיב (שמות יג): "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר כתיב (ויקרא כז): "כל אשר יעבור". לרבאמר ליה רב פפא לאביי – בבוסכת ביצה (גא), דאמרין: מעשר ראשון שחקימנו לו לכהן בשבילים, קדם שהופרשה תרומה גדולה מן העמרין, ונמצא שהפסיד לוי לכהן תרי ממאה במעשר שהוא נוטל, דממעשר לא נטל כהן כלום – אפילו הכי פטור מתרומה גדולה, שנאמר "מעשר מן המעשר" אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. ואמר ליה רב פפא לאביי: אי הכי, אפילו הקדימו לו לכהן בכרי, אחר שמרחן, נמי ליפטר לוי! ואמאי נקט "בשבילים"? מכל מעשרתיכם – ללוים קאמר רחמנא (במדבר יח) "את תרומת ה'" – תרומה גדולה. כרי אידין – ואיקבע ליה לתרומה גדולה, דכתיב: "ראשית דגרך, כל מקום שיש קדושין – כל מקום שחקדושין תופסין, ויש עבירה באותן קדושין, ומפרש התם: הדיינו אלמנה לכהן גדול. אחר הפגום – דהוי חלל, אלמא מהני, מדקחני "יש קדושין", דאי לא מהני – לא תפסי קדושין. שאני התם דכתיב לא יחלל – דמשמע חללים הוא עושה ואינו עושה ממזרין, אלמא תפסי קדושין. ואביי אי להכי הוא דאמר ליפא לא יחל – דמשמע דאולד לחוריה קאי. מאי לא יחלל – שמש מינה לרשע אדרינא אתא, אחד לו – לולד, ואחד לה – שהיא עצמה מתחללת, ועושה זונה, ואסורה בתרומה דכי נשא אם בת כהן היא. ומשום ידיה איצטרך קרא, ולא שום דאמרת אי עבדי מהני. דלכּוּל מילתא אמרינן: לא עבדי מהני. לא אמרינן לקמן (והו) דהאי "לא תקריבו" – לא תקדישו הוא. מה שעשה עשוי – וקדשי לדמיהן. שאני התם – דכתיב בההוא קרא "כי לא לרצון". וכשר – אפילו להקריב, קא משמע לן.

תמורה דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קסט

והוקשה לגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שכל שעבר על מצות התורה לא
 חלים מעשיו, לשם מה נכתב 'הוא' בחרמים, הלא בין כך אין חל
 פרינו משום שאסרה התורה לפדותו. ותירצה: 'הוא' 'הוא' בא
 לְמַעוּבֵי כְבוֹד מִדִּין לֹא יִמְכֹּר, דְּתִנְיָא, כְּבִכּוּר נֶאֱמַר (במדבר יח ז) 'אך'
 בכור שור וגו' לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם, שְׂדֵי הַבְּכוֹר לַהֲקֵרֵב עַל גְּבִי
 המזבח, ואם נפל בו מום הרי הוא נאכל בלא פדיון לכהן שניתן לו
 בכור זה במתנה. אבל אי אפשר לפדותו ולנהוג בו כקדושה ולא
 כגוי ועובדה, משום שאף לאור שהומם עדיין יש בו קדושה ולא
 הותר אלא לאכילה. ולא אסרה התורה אלא לפדותו ולחלל את
 קדושתו על דמים, וְאוֹלָם נֶאֱמַר הוּא לֹא־חָרִים בְּמוֹמוֹ וְאִין אִיסור
 במכירתו. אבל בְּמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה נֶאֱמַר (ויקרא כו ג) 'לֹא יִגָּאֵל, וְעַל כֵּן
 אִינוֹ נֶאֱמַר לֹא חֵי וְלֹא שְׂחִימָה, וְלֹא תֵם וְלֹא פֶעֶל מוֹם. וְאִף שְׁנֵאוֹלָה
 ופדיון הם ענין אחד, מכל מקום מאחר שבמעשר נאמר 'לא יגאל'
 כלשון שנאמרה בחרמים, למדנו בגזירה שוה, מה אִיסור גְּאוּלָּה
 שנאמר בחרמים אף אִיסור מכירה עמו, שכן נאמר בהם (שם כו כח)
 'לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל, אִף אִיסור גְּאוּלָּה שנאמר במעשר כולל עמו
 אף אִיסור מכירה (בכורות לב). אבל בבכור נאסר רק פדיון ולא
 מכירה, ואפילו שבכור נלמד בגזירה שוה ממעשר לכמה דינים,
 לענין זה אין ללמודו ממעשר, שכן 'הוא' שנאמר בחרמים בא
 למעט בכור מאיסור מכירה.
 הגמרא מקשה על שיטת רבא מדין תמורה: וְהִי תְּמוּנָה, דְּאִמֵּר
 רְחִמָנָא (ויקרא כו י) 'לֹא תִחַלְּפוּ וְלֹא יִמְכֹּר אֹתוֹ, וְתִנְיָא בְּמִשְׁנֵינוּ, 'לֹא
 שְׂחִימָה רִשְׁיָא לְהִמְיָר, אִילָּא שְׂחִימָה מוֹמֵר, וְסוּפָּא אֵת הַאֲרָגָעִים.
 אִילָּא מִהֵנִי – וּמוֹכַח שְׁמוּעִיל מַעֲשֵׂה שְׁנַעֲשָׂה בְּאִיסוֹר, וּמוֹכָאן
 תְּיֻבְקָתָא עַל מַה דְּאִמֵּר רְבָא, כֵּל מִילְתָא דְּאִמֵּר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד,
 אִי עֲבִיד לֹא מַהֲנִי. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: אִמֵּר לֵךְ [רְבָא], שְׂאֵנִי הָתָם
 בְּתַמּוּרָה, מִשּׁוּם דְּאִמֵּר קְרָא (שם) 'וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִתְּנָה קֹדֶשׁ',
 אבל בשאר מקומות שלא גילה בהם הכתוב שחלים מעשיו, אינם
 מועילים כשנעשו באיסור.
 והוקשה לגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שבכל דבר שאמרה תורה שלא
 לעשותו חל בדיעבד, למה הוצרך הכתוב להשמיענו שהתמורה
 חלה. ותירצה: אִי לֹא דְּאִמֵּר רְחִמָנָא 'וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִתְּנָה
 קֹדֶשׁ, תְּהוּ אִמֵּינָא שְׁתוּעִיל תְּמוּרְתּוֹ לַגְּמָרִי, וְתִנְיָא בַּהֲמָה קֹדֶשִׁים זֶה
 לַחֹלֶץ וְתִנְיָא בַּהֲמָה חֹלֶץ זֶה לַהֲתַקְדֵּשׁ תַּחְתִּיהָ, שְׁהִי אִמֵּר
 שתהיה זו תמורת זו ורצה להחליף ביניהן. קְשָׁמְעָא לֵן הַכְּתוּב
 שהועילו מעשיו רק לקדש את בהמת החולין, ולא לחלל את
 בהמת הקרבן.
 הגמרא מקשה על שיטת אבבי מדברי המשנה להלן: וְהִי כְבוֹר
 דְּאִמֵּר בּוֹ רְחִמָנָא (במדבר יח ז) 'לֹא תִפְדֶּה, וְתִנְיָא לַחֹלֶץ (כא), כֵּל
 הקדשים שנפל בהם מום יֵשׁ לָהֶן פְּדִיּוֹן, וְכֵן לְתַמּוּרְתֵיהֶן שֶׁנִּפְל בָּהֶן
 מום יֵשׁ פְּדִיּוֹן, חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁאֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן, אֵלָּא
 אם נפל בהם מום הרי הם נשחטים בגבולין (מחוץ לעזרה)
 ונאכלים בלא פדיון, ואם פדו אותם אין קדושתם מתחללת על
 דמי פדיונם. אִלָּמָּה – וּמוֹכַח מִזֶּה שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁאִמְרָה תוֹרָה שֶׁלֹּא
 לפדות בכור לֹא מִהֵנִי (לֹא מוּעִיל) פְּדִיּוֹן, וּמוֹכָאן תְּיֻבְקָתָא
 – [קושיא] עַל מַה דְּאִמֵּר אֲבִי 'אִי עֲבִיד מַהֲנִי'.
 מתרצת הגמרא: אִמֵּר לֵךְ [אֲבִי], שְׂאֵנִי הָתָם – שונוה שם הדין
 בפדיון בכור, מִשּׁוּם דְּאִמֵּר בּוֹ קְרָא (שם) 'לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם, וִישׁ
 לדרוש מהם' שֶׁתְּהִיֶּינָן יְהוָה, שִׁישְׁאָרוּ בְּקֹדֶשְׁתָּם וְלֹא יִחוּל פְּדִיּוֹנָם.
 שואלת הגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שבכל מקום שעבר על ציווי
 התורה לא חלים מעשיו, 'הוא' 'הם' שנאמר בבכור לָמָּה לִיָּהּ, הִרי
 גם ללא יתור זה פשוט שאין פדיונו חל. משיבה הגמרא: ללמדנו
 שרק הן (הבכורות) עצמם קיימים, וְאִין תְּמוּרְתָּן קְרִיבִין עַל גְּבִי
 המזבח כשאר תמורות קדשים.
 שואלת הגמרא: וְלִרְבָּא הדורש מהם' שאין פדיונם חל, 'הוא' סְבָרָא
 מִנָּא לִיָּהּ – מִנֵּין לֹא דִין זה שתמורת בכור אינה קריבה למזבח.
 משיבה הגמרא: אבבי דורש דין זה ממה שנאמר בבכור (ויקרא כו כח),
 'אִם שׁוֹר אִם שֶׂה לָּהּ הוּא, (לָהּ) שְׁדוּקָא [הוא] קְרִיב, וְאוֹלָם אִין
 תְּמוּרְתּוֹ קְרִיבָה.

הגמרא חוזרת בה עתה מתירוצה הקודם שרבא דורש מהם'
 שתמורת בכור אינה קריבה: וְרָבָא אִין קְרִיבִי נְטִי – [אכן] גם הוא
 סובר דְּמִתְהוּיָא קְרָא 'אם שור אם שֶׂה לָהּ הוּא' למדנו שתמורת
 בכור אינה קריבה, וְלֹא מ'קֹדֶשׁ הֵם. אִילָּא 'הם' שנאמר בבכור לָמָּה
 לִי, לְיָמִיד עַל כְּבוֹר וּמַעֲשֵׂר שְׁנַתְעָרֵב דְּמִן קֹדֶשׁ כֵּל שֶׁאֵר הַקִּרְבֹּנוֹת
 הַעוֹלִין עַל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁקְרִיבִין דְּמִים מַעֲוָרִים אֵלּוֹ וְנוֹרִיקִים לְגַבִּי
 הַמִּזְבֵּחַ, וּמִתִּירָה זִרְיקָה זֶה אֵת אֲכִילַת בִּשְׂרֵם, שֶׁכֵּן מִיָּהִם מִשְׁמַע
 שבהיותם יהיו אפילו לאחר שהתערבו בדם אחר. ואפילו אם
 הדם האחר מרובה על דם הבכור והמעשר, אין אומרים שדמם
 בטל ברוב הדם האחר והרי הוא כמי שאינו, אלא זריקה כשירה
 היא. משום שכל העולים על המזבח אינם מבטלים זה את זה, ולא
 נאמר בהם דין ביטול ברוב.
 שואלת הגמרא: וְאֲבִי הדורש מהם' שאין פדיון לבכור, 'הוא' סְבָרָא
 שאין עולין מבטלים זה את זה מִנָּא לִיָּהּ – מִנֵּין לוֹ. משיבה הגמרא:
 אבבי דורש דין זה ממה שנאמר בסדר עבודת יום הכפורים (ויקרא
 טו יח) 'וְלִקְחָה מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר וְנָתַן עַל קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב',
 שלאחר שגמר הכהן הגדול להזות מדם הפר ומדם השעיר היה
 מערבם יחד ונותן מהדם המערב על קרנות מזבח הזהב. וְהָלֹא דָם
 הַפָּר מְרֻבָּה מִדָּם הַשְּׂעִיר, ואם כן איך קראו הכתוב 'דם'
 השעיר' לאחר שהתערב בדם הפר והתבטל ברובו. אֵלָּא מִיָּין לְכָל
 העולין על המזבח שְׂאֵין הֵם כְּמִבְטְלִין זֶה אֶת זֶה. דְּתִנְיָא, 'וְלִקְחָה מִדָּם
 הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר, שְׂהִיו דְּמִים אֵלּוֹ מְעֻרְבִין זֶה בָּזֶה שְׁשַׁעַת נִתְיַנְתָּם
 עַל קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, דְּכִרִי רַבִּי יִאֲשִׁיָּהּ. ואילו היה דין ביטול ברוב גם
 בעולים היה לו לדם השעיר להתבטל בתערובת.
 מפרשת הגמרא: וְרָבָא סובר שאין ראייה משם שעולין אינם בטלים
 זה בזה, שכן הָתָם נותן על הקרנות מִדָּם זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ, וְסָבִר לֵה קְרִיבִי יִנְתֵּן שֶׁאֵין מַעֲרִיבִים אֵת שְׁנֵי הַדְּמִים יַחַד, וְלֹא
 נאמר דין ביטול ברוב אלא בשני דברים המעורבים זה בזה.
 הגמרא מקשה על שיטת אבבי מדין פדיון מעשר המובא במשנה
 להלן: וְהִי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה דְּאִמֵּר בּוֹ רְחִמָנָא 'לֹא יִגָּאֵל, וְתִנְיָא לַחֹלֶץ
 (כא), כֵּל הַקֹּדֶשִׁים יֵשׁ לָהֶן פְּדִיּוֹן וְלְתַמּוּרְתֵיהֶן, חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן
 הַמַּעֲשֵׂר שֶׁאֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן. אִלָּמָּה – וּמוֹכַח מִזֶּה שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁאִמְרָה
 התורה לפדות מעשר לֹא מִהֵנִי פְּדִיּוֹן, וְתִיבְקָתָא הִיא עַל מַה דְּאִמֵּר
 אֲבִי 'אִי עֲבִיד מַהֲנִי'.
 מתרצת הגמרא: אִמֵּר לֵךְ אֲבִי, שְׂאֵנִי הָתָם בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר, מִשּׁוּם
 דְּלִילָּהּ מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה בְּגִזְרָתָא שׁוּה 'עֲבָדָה' מְכַבּוֹר. שֶׁכֵּן
 בשניהם נאמרה לשון 'העבדה', בַּמַּעֲשֵׂר נֶאֱמַר (ויקרא כו לב) 'כֵּל
 אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשָּׁבֶט, וּבְכוֹר נֶאֱמַר (שמות יב יב) 'וְהַעֲבַדְתָּ כֵּל
 פֶּטֶר רִחְסָם, וְכֵשֶׁם שֶׁבְכוֹר אֵין לוֹ פְּדִיּוֹן מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'הֵם'
 בהיותן יהו' כמבואר לעיל, הוא הדין למעשר.
 הגמרא מקשה על שיטת רבא מדברי המשנה בתרומות: וְהִי
 האיסור שנאמר באדם (הקרימה) [הַמְקַדְּשִׁים] הַפְּרִשָׁת הַתְּרוּמָה
 לַהֲפִרְשָׁת הַכִּיֻּרִים, דְּאִמֵּר בּוֹ רְחִמָנָא (שמות כב כח) 'מִלֶּאֱתָרָהּ מִיָּמֶדָה
 לֹא תִאֲחָר, וְתִנְיָא בְּמִסְכַּת תְּרומות (פ"ג מ"ד), הַמְקַדְּשִׁים תְּרומה
 לַכְּבוֹרִים, אִף עַל פִּי שְׂהוּיָא עוֹבֵר אִיסוֹר לֹא תַעֲשֶׂה, מִכָּל מִקּוֹם
 מַה שְׁעָשָׂה עֲשׂוֹי, וְחַלָּה תְּרומתוֹ. וּמוֹכָאן קֶשֶׁה עַל רַבָּא הַסּוֹבֵר 'כֵּל
 מִילְתָא דְּאִמֵּר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד, אִי עֲבִיד לֹא מַהֲנִי. מִתַּרְצָת
 הַגְּמָרָא: אִמֵּר לֵךְ רְבָא, שְׂאֵנִי הָתָם בְּהַקְדַּמַת תְּרומה לַכִּיֻּרִים,
 מִשּׁוּם דְּאִמֵּר קְרָא (במדבר יח כט) 'מִכָּל [מִתְּחִילָתָם] [מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶם]
 תְּרִימוּ (תְּרומה) אֵת כָּל תְּרומת ה' / וּמִכָּל בֹּא לְרִבּוֹת אִפִּילוֹ
 תְּרומה שֶׁהוּקְדַּמָּה לַכִּיֻּרִים חִלָּה בְּדִיעֵבֵד.
 מפרשת הגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שכל מעשה שנעשה באיסור חל
 בדיעבד, ואין צורך בריבוי מיוחד למעשה שקדמה לַכִּיֻּרִים,
 מִיָּפְעִיא לִיָּהּ – [נצרך] הריבוי האמור לדין אחר, דְּאִמֵּר לִיָּהּ רַב
 פְּעָא לִאֲבִי. שֶׁכֵּן אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ (ביצה יב), מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהֻקְדַּמוֹ
 בַּשְּׂבִילִים וְקוֹדֶם מִירוּחָם בְּגוֹרָן כְּשֶׁעֲדִין לֹא תִתְחַיֵּב הַתְּבוּאָה
 בְּתְרומָהּ, פְּטוֹר מִתְּרומָה גְּדוּלָּה. שֶׁכֵּן סֵדֵר הַמִּנְחוֹת הוּא, שְׁקוּדִים
 תוֹרִמִּים מִהַפִּירוֹת תְּרומָה גְּדוּלָּה וְנוֹתֵנִים אוֹתָהּ לַכֹּהֵן, וְאַחֵר כֵּךְ
 מִפְּרִישִׁים מִדָּם מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְנוֹתֵנִים אוֹתוֹ לַלֵּוִי, וְעַל הַלֵּוִי

וּשְׁוֹר וְשֶׁה שְׁוֹרָה וְקָלוֹט נִדְבָה תַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ, וּנְדָבָה זֶה קִדְשִׁי בְּדָק
הַבֵּית, וְדוֹרֶשֶׁת מִכָּאן הַבְּרִייתָא לַחֲלָן (ה) שְׁדוּקָא אוֹתוֹ אַתָּה
מִקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַבֵּית, אֲבָל שׁוֹר תַּמִּים הָרָאוּ לְמוֹזֵב אֶסוֹר
לְהַקְדִּישׁוֹ לְבֶדֶק הַבֵּית, וְתַנּוּ, הַמְּקִדִּישׁ תַּמִּימִין לְבֶדֶק הַבֵּית, אֵף עַל
פִּי שְׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה הָאֲמוֹר, מִכָּל מָקוֹם מִה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי
וְחָל הַקֹּדֶשׁ. וּמִכָּאן תִּיבְתָּא עַל מַה דְּאָמַר רַבָּא 'אִי עֵבִיד לֹא
מַהֲרִי.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ [רַבָּא], הֲרִי מַמָּה שְׁנֹאמַר בְּסוֹף הַכְּתוּב
'וְלִגְדָּר לֹא יִרְצָה' דְּרִשְׁנוּ לַעֲלִי (ה) שְׁהַמְּקִדִּישׁ בַּעַל מוֹם לְמוֹזֵב
הוֹעִילוֹ מַעֲשִׂי, וְאִם כֵּן מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְּרָבוּ פְּעָלֵי מוֹטִין שְׁהוֹקְדִישׁוֹ לְנִפְי
מִזֵּבָה שְׁחַל הַקֹּדֶשׁ, נִתְּרָבוּ גַם תַּמִּימִין שְׁהוֹקְדִישׁוֹ לְבֶדֶק הַבֵּית שְׁחַל
הַקֹּדֶשׁ. שְׁהֲרִי בְּכַתּוּב אֶחָד נִכְתָּבוּ שְׁנֵיהֶם, וְכֵשׁ שְׁהוֹשׁוּ לַעֲנִין
אִיסוֹר, כֵּן הוֹקֵשׁ זֶה לִזְה לַעֲנִין שְׁהַקֹּדֶשׁ חָל בְּדִיעֵבֵד.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא: וְהָרִי מַצִּינוּ בְּאִיסוֹר גּוֹל, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר
(וּקְרָא יט יא) 'לֹא תִגּוֹל', וְתַנּוּ בְּבָבָא קָמָא (צג), הַגּוֹל עֲצִים וְעֵשָׂאן
בָּלִים, אוּ שְׁגוֹל צִמָּר וְעֵשָׂאן בְּגָדִים, מִשְׁלֵם לְגוֹל אֶת דְּמִיהֶם כְּפִי
שׁוּיִים בְּשִׁעַת הַגּוֹלָה, וְאִינוּ מְשִׁיב אֶת הַכֹּלִים וְהַבְּגָדִים אֲלֵא קוֹנָה
אוֹתָם בְּשִׁינוֹי מַעֲשֶׂה. וְתִיבְתָּא הִיא עַל מַה דְּאָמַר רַבָּא שְׁהַעוֹבֵר
עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה אֵין מוֹעִילִים מַעֲשִׂי, שְׁהֲרִי לְרַבְרִיו לֹא הִיָּה לוֹ
לְגוֹלָן לְקִנּוֹת אֶת הַגּוֹזִילָה בְּשִׁינוֹי מִשׁוֹם שְׁעֵבֵר עַל אִיסוֹר 'לֹא
תִגּוֹל'. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ רַבָּא שְׁאֵנִי הֵתֵם בְּשִׁינוֹי, שְׁהוּא
קוֹנָה מִשׁוֹם דְּאָמַר רַבָּא (וּקְרָא כג כב) 'וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גּוֹל',
לְלַמְדֵּנוּ שְׁדוּקָא כָּל זִמָּן שְׁהוֹזִילָה הִיא כְּמָה – (כמו) שֶׁגּוֹל עָלָיו
לְהַשִּׁיבָה, אֲבָל אִם הִשְׁתַּנְתָּה וְכִבֵּר אֵינָה בַּמִּצְוָה שִׁהִיָּה בּוֹ בְּשִׁעַת
הַגּוֹזִילָה אֵינוּ מְשִׁיב אוֹתָהּ עֲצָמָה אֲלֵא אֶת דְּמִיָּה.
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: וְלֵאמֹרִי הַסּוֹבֵר 'אִי עֵבִיד מַהֲרִי וִישׁ לְשִׁינוֹי לְקִנּוֹת
מִסְבָּרָא, הֵאֵי 'אֲשֶׁר גּוֹל' מִיבְעִי לִיה – (נצרך) לְדִין אַחֵר. שְׁכֵן הַגּוֹל
אֶת חֲבִירוֹ וְכַפֵּר בְּגוֹזִילָה וְנִשְׁבַּע בְּשֶׁקֶר שְׁלֹא גוֹל, אִם לְבִסּוֹף הוֹדָה
שְׁגוֹל, עָלָיו לְשֵׁלֶם לְגוֹלָן קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ וְלִהְיָא אִשֶּׁם גּוֹזִילוֹת. וְנֹאמַר
'אֲשֶׁר גּוֹל' לְלַמְדֵּנוּ, שְׁדוּקָא עַל גּוֹלָה שְׁלֹו הוּא מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, אֲבָל
עַל גּוֹלָה שֶׁל אֲבִיו אֵינוּ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, שֶׁאִם גּוֹל הָאֵב וּמֹת, וְכַפֵּר
הַיּוֹרֵשׁ בְּגוֹל וְנִשְׁבַּע בְּשֶׁקֶר, אֵינוּ מִשְׁלֵם לְגוֹלָן חוֹמֶשׁ, אֲלֵא קֶרֶן
בְּלִבָּד.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא מִדִּין מִשְׁכּוֹן: וְהָרִי מִשְׁכּוֹן דְּרַחֲמֵנָא אָמַר בּוֹ
(דברים כד י) 'לֹא תִבָּא אֶל בֵּיתוֹ לְעִבּוֹת עֲבֹדוֹ', וְכָל הַנּוֹטֵל מִשְׁכּוֹן
מִחֲבִירוֹ בַּעַל כְּרָחוּ בַּעֲבוּר הַחֹב שְׁהוּא חַיִּיב לוֹ עוֹבֵר בְּלֹא זֶה,
וּמִכָּל מָקוֹם תֵּנֶן בְּמִשְׁנָה בְּבָבָא מִצִּיעָא (קג), 'מִחֲזִיר אֶת הַכֶּר בְּלִילָה,
וְאֶת הַמְּתָרִישָׁה בְּיוֹם, שֶׁאִם נָטַל הַבַּעַל חוֹב לְמִשְׁכּוֹן דָּבָר
שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ בְּיוֹם, הֲרִי הוּא חַיִּיב לְהַחְזִירוֹ בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם, וְכֵן אִם נָטַל
דָּבָר שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ בְּלִילָה יַחְזִירוֹ לְמִשְׁךְ הַלֵּילָה. וּמוֹכַח מִדְּבָרִי
הַמִּשְׁנָה, שֶׁאִפִּילוֹ שְׁנִטִּילַת הַמִּשְׁכּוֹן הִיָּתָה בְּאִיסוֹר, מִכָּל מָקוֹם
בְּדִיעֵבֵד לֹא אַחֵר שְׁנִטְלוֹ מוֹתֵר לוֹ לְהַחְזִיק בּוֹ בְּיוֹם אִם תִּשְׁמִישׁוֹ
בְּלִילָה, אוּ בְּלִילָה אִם תִּשְׁמִישׁוֹ בְּיוֹם. וּמִכָּאן תִּיבְתָּא עַל מַה דְּאָמַר
רַבָּא 'אִי עֵבִיד לֹא מַהֲרִי'.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ רַבָּא, שְׁאֵנִי הֵתֵם בְּמִשְׁכּוֹן, מִשׁוֹם דְּאָמַר
רַבָּא בְּכִסּוֹת לִילָה (שם כד יא) 'הָשִׁיב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבֹט כְּבֹא
הַשֶּׁמֶשׁ'. וּמִכָּךְ שְׁנֹאמַר 'הָשִׁיב תְּשִׁיב' שְׁנֵי פַעֲמִים, מִשְׁמַע שֶׁהַבַּעַל
חֹב נוֹטֵל וּמַחְזִיר אֶת הַמִּשְׁכּוֹן כְּמָה פַעֲמִים, וּמִכָּאן שְׁמוֹתָהּ לוֹ
לְהַחְזִיק בְּמִשְׁכּוֹן בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם אִפִּילוֹ שֶׁקָּנָא בְּאִיסוֹר.
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: וְלֵאמֹרִי הַסּוֹבֵר שְׁכָל מַעֲשֶׂה שְׁנַעֲשָׂה בְּאִיסוֹר חָל
בְּדִיעֵבֵד, הוֹצֵרֵךְ לְהַכְתֵּב 'הָשִׁיב תְּשִׁיב', מִשׁוֹם דָּאִי 'לֹא דְּאָמַר
רַחֲמֵנָא 'הָשִׁיב תְּשִׁיב', הֵינָּה אוֹמְרִים שְׁדוּקָא מִשְׁכּוֹן שְׁנִטֵּל בְּהִיתֵר
עַל יַד שְׁלִיחַ בֵּית דִּין צָרִיךְ לְהַחְזִירוֹ בְּלִילָה, אֲבָל אִם נָטַל בְּעַצְמוֹ,
הוּא אֲמִינָא אִיסוּרָא [עֲבֵד] עֲבֵד, אִי עֵבִי נִתְּהֵד וְאִי עֵבִי לֹא נִתְּהֵד –
שֶׁאִף שְׁעֵבֵר עַל אִיסוֹר קָנָה אֶת הַמִּשְׁכּוֹן לְגִמְרִי, וְאִם יִרְצָה יַחְזִירוֹ

וְאִם לֹא יִרְצָה לֹא יַחְזִירוֹ, וּמוֹתֵר לוֹ לְהַחְזִיקוֹ בִּין בְּיוֹם וּבִין בְּלִילָה.
קָא מִשְׁמַע לָן הַכְּתוּב, שֶׁאִף כְּשִׁנְטֵלוֹ בְּאִיסוֹר חַיִּיב לְהַחְזִירוֹ בְּלִילָה.
(חֲסֵר לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא)
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל אֲבִי מִדִּין הָאֲמוֹר בַּפֶּאָה: אַחַת מִדְּמִתּוֹת
שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה לְהַנִּיחַ לַעֲנִיִּים הִיא הַפֶּאָה, שְׁכֹאשֶׁר אָדָם קוֹצֵר
אֶת שְׂדֵהוּ אֶסוֹר לוֹ לְקַצֹּר אֶת כָּל הַתְּבוּאָה, אֲלֵא עָלָיו לְהַנִּיחַ מַעֲט
מִמֶּנָּה מִבְּלִי לְקוֹצְרָה, וְהַעֲנִיִּים בָּאִים וְנוֹטְלִים פֶּאָה זֶה. וְהָרִי פֶּאָה
דְּרַחֲמֵנָא אָמַר בַּהּ (וּקְרָא כג כב) 'לֹא תִכְלֶה פֶּאָת שְׂדֶךְ בְּקוֹצְרְךָ',
וְהַקּוֹצֵר אֶת כָּל הַשְּׂדֵה מִבְּלִי לְהַנִּיחַ פֶּאָה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה זֶה.
וְתַנּוּ, עֵיקֶר מִצְוֹת פֶּאָה הִיא לְהַפְרִישׁ אוֹתָהּ מִן הַקֶּמֶה שְׁאִינָה
קְצוּרָה. וְאוֹלָם אִם לֹא הַפְרִישׁ מִן הַקֶּמֶה אֲלֵא קֵצֵר אֶת הַשְּׂדֵה
כּוֹלָה, יִפְרִישׁ פֶּאָה מִן הַקֶּמֶה־הַקְּצוּרִים. וְאִם לֹא הַפְרִישׁ גַּם מִן
הַקֶּמֶה־הַקְּצוּרִים אֲלֵא כֵּס אֶת כּוֹלָם וְעֵשָׂה מִזֶּהם כְּרִי, יִפְרִישׁ מִן הַכְּרִי עֵד
שְׁלֹא מִיָּחִדוֹ לְכָרִי הַתַּחֲחִיב בְּמַעֲשָׂוֹת. וּבְכָל אֹפְנִים אֲלֵוּ הַפֶּאָה
פְּטוּרָה מִמַּעֲשָׂוֹת אֵף לֹא אַחֵר שֶׁתַּמְנִיחָה. אֲבָל אִם כִּבֵּר מִיָּחִדוֹ לְכָרִי
קוֹדֶם שֶׁהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ פֶּאָה, מַעֲשָׂוֹ תַחֲחִילָה וְאַחֵר כִּךְ נִזְתָּן לוֹ פֶּאָה
מִהַכְּרִי, שְׁכֵן כִּבֵּר הַתַּחֲחִיב הַכְּרִי בְּמַעֲשָׂוֹ, וְאִם יִפְרִישׁ אֶת הַפֶּאָה
קוֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה יַעֲטִרְכּוּ הָעֲנִיִּים לְהַפְרִישׁ מַעֲשֶׂר מִהַפֶּאָה לֹא אַחֵר
שׁוֹיכּוֹ בַּהּ, וְנִמְצָאוּ מַפְסִידִים. אֲבָל לֹא אַחֵר שֶׁטָּחַן אֶת הַחֲטִיִּם וְעֵשָׂאן
קִמָּח נִפְטָר מִחֻיּוֹב פֶּאָה, מִשׁוֹם שְׁהוּא קוֹנָה אוֹתָהּ בְּשִׁינוֹי מַעֲשֶׂה.
מִשׁוֹם רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא אָמַר, אֵף לֹא אַחֵר שֶׁטָּחַן אֶת הַתְּבוּאָה וְלֹשׁ אוֹתָהּ
הֲרִי הוּא מַפְרִישׁ פֶּאָה מִן הַקֶּמֶה, ואֵף שֶׁהִשְׁתַּנְתָּה הַתְּבוּאָה מִחֲטִיִּם
לְקַמָּח וְלַעֲסִידָה, אֵין מוֹעִיל לוֹ שְׁיִנוֹ זֶה לְקִנּוֹת אֶת הַפֶּאָה. וּמִכָּאן
תִּיבְתָּא עַל מַה דְּאָמַר אָמִי 'כָּל מִילְתָּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד
אִי עֵבִיד מַהֲרִי, שְׁכֵן מִדְּבָרִי הַבְּרִייתָא מוֹכַח שְׁמֹא אַחֵר שֶׁקֵּצֵר
בְּאִיסוֹר אֵין מוֹעִילָה קְצִירָה זֶה לְפִטְרוֹ מִחֻיּוֹב פֶּאָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ אָמִי, שְׁאֵנִי הֵתֵם בַּפֶּאָה, שֶׁאֵין מוֹעִילִים
מַעֲשִׂי מִשׁוֹם דְּאָמַר רַבָּא בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים (עוֹזֵב) 'תַּעֲזוּב'
שְׁתֵּי פַעֲמִים, פַּעַם אַחַת בְּפֶרֶשׁת קְדוּשִׁים (וּקְרָא יט ט) 'לֹא תִכְלֶה
פֶּאָת שְׂדֶךְ לְקֶצֶר', וְשׁוֹב נִשְׁנֵה חַיִּיב זֶה בְּפֶרֶשׁת אֲמוֹר (שם כג כב) 'לֹא
תִכְלֶה פֶּאָת שְׂדֶךְ בְּקָצְרְךָ', וְאֶחָד מִזֶּהם יִתְּרִי – מִיּוֹתֵר, לְרַבּוֹת חַיִּיב
פֶּאָה אֵף מִן הָעוֹמְרִים וּמִן הַכְּרִי.
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: וְרַבָּא הַסּוֹבֵר שְׁכָל מָקוֹם אֵין מוֹעִיל מַעֲשֶׂה
שְׁנַעֲשָׂה בְּאִיסוֹר, ואֵין צוֹרֵךְ בְּרִיבּוֹי הָאֲמוֹר. אָמַר לֵךְ, שְׁהַתְּעוּבוֹ
יִתִּירָא בֹא לְרַבּוֹת שִׁשׁ לֵךְ עֲזִיבָה אֲחֶרֶת וְ–הַפְּקֵר אַחֵר שֶׁקָּבִי
שְׁחִיבָה בַּהּ הַתּוֹרָה בַּפֶּאָה, ואִפִּילוֹ שְׁהִיא פְטוּרָה מִמַּעֲשֶׂר. וְאִינוּ
עֲזִיבָה הִיא זֶה, זֶה הַמְּפָקֵר בְּרָמּוֹ וְאַחֵר כִּךְ חוֹזֵר וְזוֹכֵה בּוֹ, שְׁהוּא חַיִּיב
בַּפֶּאָה וּבִשְׂאֵר מִתְנֹת עֲנִיִּים. דְּתַנּוּ, הַהַפְּקֵר פְּטוֹר בֵּין מִמַּעֲשֶׂר וּבֵין
מִמִּתְנֹת עֲנִיִּים, אֵךְ חֲלוּקֵי דִינֵם לַעֲנִין פְטוֹר זֶה, שְׁכֵן הַמְּפָקֵר בְּרָמּוֹ,
וְאַחֵר כִּךְ הַשְּׂפִים לְשַׁחַר וּבְצִיר, תִּיבִי בְּפֶרֶשׁת וְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁבְחָהּ
וּבְפֶאָה, וּפְטוֹר מִן הַמַּעֲשֶׂר. וּמִקּוֹר חַיִּיב זֶה בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים הוּא
מִתְּעוּבוֹ יִתִּירָא שְׁנֹאמַר בְּדֵן.
הַגִּמְרָא מְבַרֶּרֶת מַה בֵּין אֲבִי לְרַבָּא לְהַלְכָה: אָמַר לִיה רַב אָהָא בְּרִיה
דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, וְהִשְׁתָּא דְּשִׁנְיָן כָּל הֵנִי שְׁנֵינוּ – עֵתָה לֹא אַחֵר
שֶׁתִּירְצֵנוּ אֶת הַקּוֹשִׁיּוֹת עַל אֲבִי וּרְבָא, וּבִיאֲרֵנוּ שְׁגִזִּירַת הַכְּתוּב
הִיא בְּכָל מִקְוֹמוֹת אֲלֵוּ שְׁמוֹעִילִים אוּ שְׁאִינִם מוֹעִילִים, אִם כֵּן דְּאָמִי
וְרַבָּא בְּמֵאִי פְלִיגִי – בְּמָה נִחְלָקוּ לְהַלְכָה, הֲרִי בֵּין כִּךְ גִּילָה הַכְּתוּב
בְּכָל מָקוֹם הָאֵם חָלוּ מַעֲשִׂי אוּ לֹא.
הִשִּׁיבוּ רַב אֲשִׁי: בְּרִבִּית קְצוּצָה קְמִיפְלִי אֲבִי וּרְבָא, שֶׁאִם קִצְצוּ
הַמְלוּה וְהַלּוּה בִּינִיהֶם בְּשִׁעַת הַהֲלוּאָה שִׁישְׁלֵם הַלּוּה רִבִּית
בְּעִבּוּרָה, אֶסוֹרָה גְּבִיית רִבִּית זֶה מִן הַתּוֹרָה, וְאִם עֵבֵר הַמְלוּה עַל
אִיסוֹר זֶה וּגְבָה אֶת הַרְבִּית, תְּלוּי דִּינוֹ בְּמַחְלוּקַת אֲבִי וּרְבָא
שְׁבִסוּגִיתָנָה. וּבְרַבִּי אֶלְעָזָר – וְנִחְלָקוּ בְּמִימֶרֶת רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר
רַבִּי אֶלְעָזָר, רִבִּית קְצוּצָה שְׁגָבָה הַמְלוּה מִהַלּוּה יוֹצֵאָה בְּרִבִּיתָנָה,
שְׁבִית דִּין כּוֹפִים אֶת הַמְלוּה בַּעַל כְּרָחוּ לְהַחְזִירוֹהָ לָלוּה.

כֵּשׁ שֶׁאֲסוֹר לְגָרוֹם צַעֵר לִיהוּדִי, כְּמוֹכִין צָרִיךְ לְהִיזְהֵר שְׁלֹא לִיטוֹל מִמֶּנּוּ הַנָּהָה וְתַעֲנוּג, אִפִּילוֹ בְּעֵינֵין גַּשְׁמִי.

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ו עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצא רש"י תוספות

נרבה תעשה אותו – ואמרין לקמן (וב.) אלו קרשי ברכ הבית, ואיכא למשמע: אותו אתה מתפס לבדק הבית, ואי אתה מתפס תממין לבדק הבית. בלא תעשה – כדרדשין לקמן "וידבר ה' אל משה לאמר" – לא אמור. מתיבא דאיתרבו בעלי מומין למזבח – דקרשי בריעבד, איתרבו בו – דהא בההוא קרא כתיב "ולנדר לא ירצה", ואמרין לקמן (שם) אלו קרשי מזבח, וכתיב "לא ירצה",

דמשמע: רצוי – לא מרצה, דאז מוקדש – קרשי. 1
ואתקוש תממין לבדק הבית לבדקו במומין 2
למזבח, דהא מחד מוקדש נפקי לאיסורא דלא 3
מוקדש. הלכך איתקוש נמי לענין מה שעשה 4
עשוי. כשעת הגזילה – צמו ועצים בעלמא. 5
אבל הכלים והבגדים – קנה בשנינו, אלמא 6
מהני. אשר גזל בעין שטל – יחזיר. ואבי – 7
להכי לא איצטריך, דאנא ידענא דמהני, 8
להך דרשא, דהאי "אשר גזל" כתיב גבי שטולה 9
שנשבע לשקר, וכתיב (ויקרא ד) "ויסוף חומש", 10
וקא משמע לן דעל גזילה מוסיף חומש, אם 11
נשבע לשקר והודה. ואינו מוסיף חומש על גזל 12
אביו – אפילו נשבע עליו לשקר. מחזיר את 13
הבר בלילה ב' – וגבי ממשכנו בעל כרחו 14
קנינו לה בבבא מצינא בפרק "המקבל" (קא,ג). 15
אלמא אביו, וקני. למשכנו יום. דהיינו מחרשיש 16
– קני בלילה, ובסות לילה – קני מלוח ביום, 17
אלמא מהני. שאני התם דכתיב השב תשיבנו לו – 18
– מריבויא דקרא נפקא לן דמחזיר כמה פעמים. 19
ולא משכחת לה אלא אלא הכי, דמחזיר כלי יום 20
ביום ובלי לילה בלילה. ומחבא נפקא דקני. 21
ולאבי ריבויא דקרא לא משמע ליה, "והשב 22
תשיבנו" איצטריך, דאי לא כתיב ביה – הוה 23
אמינא: איבעי – ניהדר, איבעי – לא ניהדר. 24
הכי גרסינן לישנא אחרינא. אמר לך רבא שאני 25
התם – דכתיב: "עד בא השמש תשיבנו" 26
דרשין ליה ב"המקבל" הכי: כל היום עד שיבא 27
השמש – תשיבנו ללוח, ובבוא השמש – 28
תקנוו ממנו. מכאן לכסות יום שניתנה ליחבל 29
בלילה. וכתיב קרא אחרינא: "השב תשיבנו 30
בבוא השמש" – מכאן לכסות לילה שניתנה 31
ליחבל ביום. ומחבא נפקא לן דמהני. ואבי אמר 32
לך: לאו לאשמועינן דמהני, אלא חד לכסות יום 33
שיחזירנו ביום, וחד לכסות לילה שחייב 34
להחזיר בלילה. וזריכי, והאי "וצריכי" 35
איתפרש לן. ונראה לי דהכי הוא: דאי אשמעינן 36
לכסות יום, כגון מחרשה – משום דחזויה 37
הוא, אבל כסות לילה – אימא לא. ואי כתיב 38
כסות לילה – משום דמצטער, אבל כסות יום 39
– אימא לא. מירוח – דאיכא למעשר 40
ולתרומה. מעשר – תחילה, ואחר כך גזל (לה) פאה. תיובתא דאבי – דאמר מהני, 41
דאז הא לא מהני. תעוב תעוב – תרי זמני כתיב "לעני ולגר תעוב אותם", חד 42
ב"קדושים תחיו" וחד ב"אומר אל הבהנים", לאשמועינן מוקדא ד"תעוב" יתירא, דאף על 43
גב דאשתני בידו – לא קנייה. חייב בפרט ובעוללות כו' – ואף על גב דהפקר פטור 44
מכל אלו, הפקר כי האי – חייב דנפקא לן מ"תעוב" יתירא, דבכחלו כתיב "תעוב" 45
יתירא. ופסור מן המעשר – דבמעשר לא כתיב "תעוב" יתירא. ולרביי האי הפקר אתא 46
"תעוב", ולא לרביי שינוי. דהא בעלמא נמי לא מהני. והשתא דמשנינן כל הני שינויי 47
– דאיכא דמהני ואיכא דלא מהני, ובכולהו מודו, אבי ורבא במאי פליגי?

אבק

מכאן ואילך. אבל רבי ישמעאל דאמר יפריש מן העיסה – אית ליה דשינוי במקומו עומד, דאי הוה סבירא ליה בעלמא דשינוי קונה – לא היה מפרשיש מן העיסה, ואף על גב דכתיב "תעוב" יתירא, איצטריך שפיר להיכא דלא אשתני. אף על גב דבעלמא אי עביד מהני – הכא לא מהני, משום דכתיב "תעוב" יתירא. אבל רבא דאית ליה דאי עביד לא מהני – משום הכי קאמר 48
תנא קמא דצריך להפריש פאה, אף על גב דערב א"ל תכלה, ואין צריך "תעוב" יתירא לתנא קמא להכי. מיהו היכא דאשתני – פטור, דשינוי קונה. ורבי ישמעאל סבר דבעלמא שינוי 49
קונה, אבל הכא לא קנה, דכתיב "תעוב" יתירא. המפקיר כרמו והשכים לבקר ובצור חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופאה – פירש רש"י: אף על גב דהפקר פטור מכל אלו, הפקר 50
כי האי – חייב דנפקא לן מ"תעוב" יתירא. ואומר רבינו יצחק: דחזויה תלי היכא דערב בגוף השדה, אבל היכא דזכר רבא פירש – פטור מכולהו. 51
והשתא דשינוי כן הני שינויי אבי ורבא במאי פליגי – ואם תאמר: נימא דפליגי בהכי, כגון אדם שנשבע שלא לגרש את אשתו, ואחר כך ערב וגירשה. דלאבי מהני, ולרבא לא מהני 52
גירושין כיון דערבן דאמימרא דרחמנא ויש לומר: כיון שאין האיסור כמו "לא יוכל לשלחה" אלא שהוא בדה את האיסור – בכי האי גוונא לא אמר רבא דלא מהני. וקשיא לרבינו ברוך. אמאי 53
לא קאמר דפליגי בהכי, כגון אם פדה בכור או מעשר או חרמים – לא מהני לכולי עלמא, כדמפרש סוגיא דלאבי לא לקי כיון דלא מהני, דהכי אמר אבי לעיל, דהיכא דלא מהני לא לקי, 54
ולרבא לקי משום דערב דאמימרא דרחמנא? צריך עיון.

משלמין בשעת הגזילה – דשינוי קנה. אלמא מהני, ותיובתא דרבא. מחזיר את הכר 1
בלילה ואת המחרשה ביום ותיובתא דרבא – דאי לא מהני, לא היה תפסותו 2
תפיסה, והיה לו להחזירם לבעלים מכל וכל. ואם תאמר: מנלן דהא מתניין במשכנו שלא 3
ברשות איירי? דלמא במשכנו שלח בית דין קאמר, דמחזיר הכר בלילה והמחרשה ביום, 4
דלא עבר, אבל היכא דערב – אימא לך דלא 5
מהני? ויש לומר: דרך משנה מתייבא בפרק 6
"המקבל" (בבא מציעא קיג,א), גבי "משכנו שלא 7
ברשות". דתני לעיל מנייה: "המחלה חבירו – לא 8
ימשכנו אלא בבית דין, ולא יכנס לביתו לטול 9
משכנו, שנאמר: 'בחזון תעמוד'". הו' לו שני כלים 10
– נוטל אחד ונמנית אחד, מחזיר את הכר בלילה 11
ואת המחרשה ביום", אלמא, אשלא ברשות קאי. 12
שאני? התם דאמר קרא השב תשיב – ואם 13
תאמר: דהא דאמר פרק "אלו מציאות" 14
בבא מציעא לא,ב: "השב תשיב" – אין לו [ולא] 15
שמשכנו ברשות, שלא ברשות מניין? – תלמוד 16
לומר "השב תשיב", מכל מקום. משמע דאי לאו 17
"השב תשיב", הוה אמינא דמשכנו שלא ברשות 18
אינו צריך להשבה. והכא מוקדא דרבא דהוה 19
"השב תשיב" הוה אמרנא דלא מהני תפסתו, ואינו 20
צריך להחזיר מכל וכל? וצריך לפרש לרבא דהי: 21
אין לי אלא שמשכנו ברשות, דמחזיר ונטלה. 22
אבל משכנו שלא ברשות, מנין דחזרו ונטלה, 23
דמהניא תפסתו – תלמוד לומר "השב תשיב", 24
מכל מקום. ולאבי הכי פירושו: אין לי אלא 25
דצריך להחזיר כלל אלא שמשכנו ברשות, משכנו 26
שלא ברשות מנין דצריך להחזיר לו כלל, כיון 27
דעביד מהני, ולא מהדר? – תלמוד לומר "השב 28
תשיב", מכל מקום. והכי נמי קאמר הכא, דלאבי 29
אי לאו דאמר דחמנא "השב תשיב" הוה אמינא: 30
איסורא עבר, ואי בעי – מהדר, ואי בעי – לא 31
מהדר. קמשמע לן. וקשה מהדאי דסוף פרק 32
"המקבל" (בבא מציעא קטז,א), דהוואו ברא 33
דחבל סכינא דאשכבתא מתכריה, אתא לקמיה 34
דאבי. אמר ליה: ויל אהדר, משום דברים שעושין 35
בהן אוכל נפש. וכיון דאית ליה לאבי דאי עבר 36
מהני – אמאי קאמר ליה לול אהדר? ויש לומר: 37
דמירי שלא נתבוןן דהווא גברא לעבור. ומהאי 38
טעמא נמי ניטא, קושיא אחרת, דתנן פרק 39
"המקבל" (שם, קטז,א) תכל ריחיים ורוב – לוקה 40
שתיים. וקשה: כיון דאית ליה לאבי דאית ליה 41
תקנה בחורה, כדאמר גבי סכינא דאשכבתא ויל 42
אהדר, אם כן אמאי לקי? לאו הניקח לעשה הוא? 43
ולפי הא דפירשתי נחא, דהא דאמר אבי ויל 44
אהדר – מיירי בשלא נתבוןן לעבור, והא דתנן 45
דלק – במתבוןן לעבור. ויש מתרצים: דהא דאמר דלקי מיירי בשנאבד, דהא בידו לחזק 46
ולא נהירא, שהרי בפרק בתרא דמכות (טז,ב) משמע דהיכא דגברא בר תשלומין הוא, לא 47
מהני ביטול. אף מפרשי מן העיסה – ואין שינוי שם קונה. אמר אבי שאני התם דאמר 48
קרא (עוב) תעוב ורבא אמר לך כו' – ואם תאמר: הכא משמע דלאבי איצטריך "תעוב" 49
יתירא ולרבא לא איצטריך, ובריש "הגזול עצים" (בבא קמא צד,א) משמע איפכא. דאבי 50
מוכח מהך מילתא דרבי ישמעאל דשינוי במקומו עומד, ורבא דחי ליה ואמר: שאני הכא 51
דכתיב "תעוב" יתירא ויש לומר: דהכא אליבא דתנא קמא איירי. דלאבי דאמר אי עביד 52
מהני, אי לא כתיב "תעוב" יתירא לא היה צריך להפריש פאה מיד שעבר א"ל תכלה. 53
מיהו, לתנא קמא אי אשתני בידו ועשה ממנו עיסה – קנאה בשנינו ואינו צריך להפריש פאה 54

ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח – פירש רש"י ביזמא פרק "שני שעיר" (ג.ס.)
דלא גרסין "פרת חטאת", שהרי בפרק בתרא דובחים (ק.בא.) תנן: פרת חטאת
ששרפה חוץ מגיחה, ושעיר המשתלח שהקריבו בחוץ – פטור, שנאמר "ואל פתח אהל
מועד לא הביאו" – כל שאינו ראוי לפתח אהל מועד, ופריך בגמרא עלה: ושעיר המשתלח
לא ראוי לפתח אהל מועד הוא? והתניא, ומייתי

הך ברייתא דהכא, ואי גרס בה "פרת חטאת", כי
הכי דפריך משעיר המשתלח, הכי נמי הוה מצי
למפירך מפרת חטאת, ואין התירוץ שייך אפרת
חטאת, ומשום הכי פירש רש"י דלא גרסין ליה.
וקשה על הא דמשני עלה דובחים (ק.בא.) לא
קשיא, כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה. קודם
הגרלה הוה ראוי לפתח אהל מועד, ואפילו הכי
ממעט על קרא דאם הקריבו בחוץ פטור, והע
תניא בהדיא ביזמא (ג.ס.) דקודם הגרלה חייב
השוחטו בחוץ? ויש לומר: דלפי המסקנא דובחים
(שם) ניזא, דמסקי לא קשיא, כאן קודם ודוי כאן
לאחר ודוי. ולפי זה אפשר תרתיידי לאחרי הגרלה
אבל קודם הגרלה – אפשר דחייב השוחט בחוץ
כי הדיא דיומא. וקרא למח לי בגון שהומם
לאחרי הגרלה וחיללו על חבירו – והוא נמי בעל
מום. וקמשמע לן דהאי שחיללו לקי משום
דחקידשו בעל מום. ולהכי נקט "חילול", דאי לאו
דחיללו על בעל מום – ליכא מלקות ד"לא
מקדירש" על השני.

ומיד

אֶבֶק רִבִּית - אֵינָהּ יוֹצֵאָה בְּדִינָהּ. וְרִבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
אֲפִילוּ רִבִּית קְצוּצָה אֵינָהּ יוֹצֵאָה בְּדִינָהּ. אָמַר לִיה:
הֲתָם בְּסִבְרָא פְּלִיגִי? הֲתָם בְּקִרְיָא פְּלִיגִי! דְּאָמַר רַבִּי
יִצְחָק: מָאי טַעמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן - אָמַר קְרָא: "בְּנֶשֶׁךְ נִתֵּן
וְתִרְבִּית לִקְחָ וְהִי לֹא יוֹחֶה" - לְחַיִּים נִתֵּן וְלֹא לְהִישָׁבּוֹן.
רַב אֲחָא בַר אֲדָא אָמַר מִהֲבָא: "וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ... אֲנִי
ה'..." לְמוֹרָא נִתְתִּיו וְלֹא לְהִישָׁבּוֹן. רַבָּא אָמַר מִהֲבָא:
"הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵל עָשָׂה מוֹת וּמָוֶת דְּמִיו בּוֹ יוֹחֶה",
וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיז שֶׁפָּדָה דָּם" - הוֹקְשׁוּ מִלּוֹי רִבִּית
לְשׁוֹפְכֵי דָּמִים. מַה שׁוֹפְכֵי דָּמִים לֹא נִיתְּנוּ לְהִישָׁבּוֹן,
אֶף מִלּוֹי רִבִּית לֹא נִיתְּנוּ לְהִישָׁבּוֹן. וְאָמַר רַב נַחֲמָן בַּר
יִצְחָק: מָאי טַעמָא דְּרַבִּי אֲלֶעָזָר - דְּאָמַר קְרָא "וְהִי
אֲחִיד עִמָּךְ" - אֲהֲרָה לִיה כִּי הִכִּי דִּנְיָח עִמָּךְ. וְאֵלָּא
אֲחֵרִינָא: בְּהִנֵּה שְׁנֵינִי דְּשִׁנְיָנִי. בְּרִבִּית קְצוּצָה, לֹא־בִי -
לֹא מִהֲדַר רִבִּית, לְרַבָּא - מִהֲדַר רִבִּית. - וְהָא אֲפִי נָמִי

סִבְרָא מִפְּקִינֵי רִבִּית קְצוּצָה בְּדִינָהּ! דְּאָמַר אֲבִי: הָדִין דְּמִסִּיק בְּתַבְרִיהָ אָרְבַּע זָוִי בְּרִיבִיתָא,
וְיַחֲבִיהָ לִיה לְמַלְוָה בְּחֻנּוּתֶיהָ גְּלִימָא דְּשׁוּי חִמְשָׁא בְּאָרְבַּעָה, כִּי מִפְּקִינֵי מִיגִיָּה - אָרְבַּעָה מִפְּקִינֵי
מִיגִיָּה, וְהָא זָוִא - בְּמַתְנָה הוּא דִּיחַב לִיה. וְרַבָּא אָמַר: חִמְשָׁא מִפְּקִינֵי מִיגִיָּה, מָאי טַעמָא -
כּוּלָּהּ בְּתוֹרַת רִיבִיתָא קָאֵתִי לִידֵּיהּ! אֵלָּא, כִּי קָא מִיפְּלִגִּי אֲבִי וְרַבָּא - בְּשִׁנְיָנִי קוֹנָה. תֵּנוּ רַבְּנִי:
"כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ", מַה תִּלְמֹד לִימֹר? אִם בְּ"לֹא תִשְׁחַטּוּ" - הֲרִי כְּבָר אָמַר לְמַפְּהָ,
אֵלָּא מַה תִּלְמֹד לִימֹר "כֹּל תִּקְרִיבוּ" - כֹּל תִּקְדִּישׁוּ. מִכָּאן אָמַר: הַמְקִדִּישׁ בְּעָלִי מוֹמִין לְגַבִּי
מִזְבֵּחַ, עוֹבֵר מִשּׁוּם חִמְשָׁה שְׁמוֹת: מִשּׁוּם "כֹּל תִּקְרִיבוּ", מִשּׁוּם "כֹּל תִּקְדִּישׁוּ", מִשּׁוּם "כֹּל תִּשְׁחַטּוּ", וּמִשּׁוּם
"כֹּל תִּזְרְקוּ", וּמִשּׁוּם "כֹּל תִּקְטִירוּ כּוּלָּהּ", וּמִשּׁוּם "כֹּל תִּקְטִירוּ מִקְצָתוֹ". מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה אָמַר: אֶף קִבְּלַת הָדָם. אָמַר מַר: "אִם בְּ"לֹא תִשְׁחַטּוּ" - הֲרִי אָמַר לְמַפְּהָ. הִכֵּן אָמַר?
דְּתִנְיָא: "עֹרֹת אוֹ שְׂבֹר אוֹ חֲרוֹץ אוֹ יִבְלַת... לֹא תִקְרִיבוּ" מַה תִּלְמֹד לִימֹר? אִם "כֹּל תִּקְדִּישׁוּ"
הֲרִי כְּבָר אָמַר לְמַעֲלָה, אֵלָּא מַה תִּלְמֹד לִימֹר "כֹּל תִּקְרִיבוּ" - כֹּל תִּשְׁחַטּוּ. "וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ
מִתָּם" - אֵלּוּ אִשִּׁים. אֵין לִי אֵלָּא כּוּלָּהּ, מִקְצָתָן מִנֵּן - תִּלְמֹד לִימֹר: "מִתָּם". זְרִיקַת דָּמִים מִנֵּן
- תִּלְמֹד לִימֹר: "עַל הַמִּזְבֵּחַ". "לֹה" - לְרִבּוֹת שְׁעֵיר הַמִּשְׁתַּלַּח. - וְ"לֹה" לְרִבּוֹת הוּא? וְהַתְּנִיָּא:
אִי "קִרְבֵּן" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶף קִדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת שֶׁנִּקְרָא "קִרְבֵּן", כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר "וַנִּקְרַב אֶת קִרְבֵּן
ה'", תִּלְמֹד לִימֹר: "וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" וּג' - הָרָאוי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד חִיבֵין עָלָיו מִשּׁוּם
שׁוֹחֲטֵי חוּץ, שְׁאֵין רָאוי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד - אֵין חִיבֵין עָלָיו מִשּׁוּם שׁוֹחֲטֵי חוּץ. אוֹצִיָּא אֲנִי אֶת
אֵלּוּ, וְלֹא אוֹצִיָּא פֶרֶת חֲטָאֹת וְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, שֶׁהֵן רָאויִין לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד - תִּלְמֹד לִימֹר:
"לֹה" - מִי שְׁמִיּוּחֲדִין לֹה, יִצְאוּ אֵלּוּ שְׁאֵין מִיּוֹחֲדִין לֹה! אָמַר רַבָּא: הֲתָם מַעֲנִינָא דְקִרְבָּן, וְאֵל
פֶּתַח" - לְרִבּוֹת, "לֹה" - לְהוֹצִיָּא. הֲכָא דְ"אִשָּׁה" - לְהוֹצִיָּא, "לֹה" - לְרִבּוֹת. טַעמָא דְכֶתֶב
קְרָא "לֹה" - הוּא דְלֹא מִיִּיתִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, הָא לֹא רַבִּי קְרָא "לֹה" - הוּא אֲמִינָא: שְׁעִיר
הַמִּשְׁתַּלַּח בְּעַל מוֹם - שְׁפִיר דְּמִי? מִכְּדִי, אֵין הַגּוֹזֵל קְבוּעַ אֵלָּא בְּדִבְרֵי הָרָאוי! אָמַר רַב יוֹסֵף:
הָא מְנִי - הֵנָּן הַמְּצִירִי הֵיא, דְּאָמַר אֲפִילוּ דָם כְּפֹסִם - מִכִּיָּא חֲבִירוֹ וּמוֹנֵן לִיה. - נִהִי דְשִׁמְעָתָ
לִיה לְחֵן הַמְּצִיר - דְּלֹא הָיוּ דִּיחֵיו, דְּלֹא צִרִיד הַגְּרֵלָה מִי שְׁמַעָתָ לִיה? דִּילְמָא מִיִּיתִי וּמִגְּדִיל!
אֵלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: הָא מְנִי - רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיא, דְּתִנְיָא: מַת אֲחֵד מֵהֵן - מִכִּיָּא חֲבִירוֹ בְּלֹא
הַגְּרֵלָה - דְּבִרִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבָּא אָמַר: לֹא נִצְרָא - בְּגוֹן שְׁהוּמָם בּוֹ פִּיּוּם וְחִילּוֹל עַל חֲבִירוֹ,

סלקא

אֶבֶק רִבִּית - הָבָא עַל יְדֵי מִכְר, כְּגוֹן הַמּוֹכֵר שְׂדֵהוּ, וְאָמַר: "אִם מַעֲבִישׁוּ אֹתָהּ נוֹת לִי" -
הֲרִי הֵיא לֶךְ בֶּאֱלֻף זֶה, וְאִם לְגוֹרֵן - בְּשִׁנִּים עֶשֶׂר מִנֶּה. וּבְרִבִּית קְצוּצָה קִמְפִּילְגִי. אֲבִי
דְּאָמַר מִזְנֵי - כְּרִבִּי יוֹחָנָן, וְרַבָּא כְּרִבִּי אֲלֶעָזָר. דְּהָבָא לִיכָא קְרָא. לֹא הִכִּי וְלֹא הִכִּי. הֲתָם
כְּכִבְרָא פְּלִיגִי - בְּתַמְחִיָּא קָאמַר, הֲתָם בְּקִרְיָא פְּלִיגִי? כִּי לְחַיִּים נִתֵּן - כְּלֹמֶר שְׂלֹא יוֹחֶה,
וְלֹא לְהִשָׁבּוֹן. וְאֲפִילוּ לְרַבָּא מִזְנֵי, הָדָא כְּתִיב
קְרָא. בְּשִׁנְיָנִי קוֹנָה - דְּאֲבִי סִבְרָא: שִׁנְיָנִי שְׁנֵי שְׁנֵינָה
עוֹבֵר עַל דַּעַת הַמּוֹקֵם - קוֹנָה, כִּי מִהֲבָא
דְּכְתִיבִי קְרָא. וְלְרַבָּא: לֹא קֵנָה, אֲלֹא הִכָּא
דְּכְתִיבִי קְרָא. וְלֹא אִיתְפַּרשׁ לָן דִּלְהוּי מִיד
בִּינִינָה, אֲלֵא תִירְצִי דְּהֵי תִּתְּבֹאֵת, דְּמַר אִית
לִיה. דְּמִשּׁוּם דְּמִזְנֵי וְלֹא מִזְנֵי הוּא, וְמַר אִית
לִיה: מִשּׁוּם טַעמָא דְקְרָא. וְנִרָאָה בְּעִנֵּי דְמַצִּינוּ
לְמִימָר: "כְּשִׁנְיָנִי קוֹנָה" - כְּגוֹן גּוֹזֵל עֵצִים וְעֶשְׂאן
כְּלִים, צִמְרָא וְעֶשְׂאן בְּגִדִים. דְּלֹא־בִי: קוֹנָה, וְאִינוּ
מִשְׁלָם אֲלֵא עֵצִים וְצִמְרָא. וְלְרַבָּא: לֹא קֵנָה,
וּמִשְׁלָם הַבְּגִדִים וְהַכְּלִים, וְכִי פִרְכִּינֵי לְעִיל לְרַבָּא
מִתָּא דְקִנְתָּ "הַגּוֹזֵל עֵצִים וְעֶשְׂאן כְּלִים" כִּי -
לֹא תִימָא: שְׁאֵין הֲתָם דְּכְתִיב "אֲשֶׁר גּוֹל", אֲלֹא
כִּי תִימָא: אֲנִי דְאָמַרִי כְּמָאן דְּאָמַר שְׁנֵינִי לֹא
קֵנָה, דְּפִלּוּגָתָא הֵיא בְּכָבָב קָמַר בְּפִרְקָא "מְרוּבָד"
(ט.ט.) וְ"הַגּוֹזֵל קָמַר" (שם צ.ד.), דְּאִיכָא לְמָאן
דְּאָמַר שְׁנֵינִי קוֹנָה, וּמִפְּקִי טַעמָא מִ"אֲשֶׁר גּוֹל" -
כְּעִין שְׁגוּלָה. וְאִיכָא לְמָאן דְּאָמַר שְׁנֵינִי לֹא קֵנָה,
וְיִלְף מִ"וַחֲזִיבֵית אֶת הַגּוֹזֵל" - מִכָּל מָקוֹם. אִם
כִּן מַה תִּלְמֹד לִימֹר "אֲשֶׁר גּוֹל" - לִימֹר שְׁאֵינוּ
מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל גּוֹל אֲבִי. הֲכִי גִרְסִינָה: לִישָׁנָא
אֲחֵרִינָא - "בְּחִנֵּי שִׁנְיָנִי דְשִׁנְיָנִי", וְכִן הֵיא לִישָׁנָא
לְלִישָׁנָא דְשְׁמִיעִי לִי "בְּשִׁנְיָנִי קוֹנָה" לִיכָא מִיד,
אֲלֵא זֶה יִרְשְׁלֵמִי זֶה בְּבִלִי. תֵּנוּ רַבְּנֵי אִם כֹּל
תִּשְׁחַטּוּ הֲרִי כְּבָר אָמַר לְמַפְּהָ - שְׂלֹא שִׁחַטּוּ
בְּעַל מוֹם לְמוֹבֵל, וּלְקַטֵּן מִפְּרִשׁ לֹה. וְהַקְטֵרָה נָמִי,
וְזִרְקַת דְּמוֹ לְקַטֵּן מִפְּרִשׁ. אִם כִּן מַה תִּלְמֹד לִימֹר
לֹא תִקְרִיבוּ - לֹא תִקְדִּישׁוּ. חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת
לְקַטֵּן וְיִלְף לֹה. הַמְקִדִּישׁ בְּעָלִי מוֹמִין - וְהַקְטִיר
כּוּלָּהּ לְעוֹלָה. אֵלּוּ אִשִּׁים - הַקְטֵרַת אִימּוּרִין.
לְרִבּוֹת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח - שְׁחִמְקִישׁוּ בְּעַל מוֹם
לּוֹקֵחַ מִשּׁוּם "לֹא תִקְדִּישׁוּ". קִרְבֵּן - בְּשִׁחּוֹט חוּץ
כְּתִיב "וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבְיָאוּ וְג'
לְקִרְבֵּן, קִרְבֵּן קִרְבֵּן לֹה". הֲכִי גִרְסִינָה: "אִי קִרְבֵּן שׁוֹמֵעַ
אֲנִי", כִּי מוֹהֲדֵר אֲדִלְעִיל בְּתוֹרַת כְּהִנֵּים דְקִתָּן
לְעִיל: "יִכּוֹל הַשּׁוֹחֵט חוֹלִין בְּפִנִּים יִתָּא חִיב -
תִּלְמֹד לִימֹר "קִרְבֵּן", עַל הַקְרִיבֵן הוּא חִיב וְאִינוּ
חִיב עַל הַחֲלוּץ. "אִי קִרְבֵּן שׁוֹמֵעַ אֲנִי" כִּי. כְּלֹמֶר,
אִי קִרְבֵּן קָא דִרְשָׁת - שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֲפִילוּ הַשּׁוֹחֵט
בְּדֶק הַבַּיִת בְּחוּץ יִתָּא חִיב כְּרַת, שְׁהָרִי הֵם נִקְרָאוּ
קִלִּי, כְּעִנְיָן שְׁחִטָה בְּחוּץ אֶת קִרְבֵּן ה' וְג' כִּלִּי
זֶהב אֲצַעֲדָה וְצִמְדִּי, וְדִינִי לְמַלְאכַת הַמִּשְׁכָּן.
שְׁאֵינוּ רָאוי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד - כְּגוֹן קִדְשֵׁי בֶדֶק
הַבַּיִת, שְׁאֵינִם רָאויִין לְבֹא לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד,
שְׁהָרִי בְּעָלִי מוֹמִין הֵן, דְּאָמַר לְעִיל: "הַמִּתְפַּסֵּס
תִּמְיָמִין בְּבֶדֶק הַבַּיִת - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה".
אוֹצִיָּא אֶת אֵלּוּ וְלֹא אוֹצִיָּא אֶת פֶּרֶת חֲטָאֹת
פֶּרֶת אֲדוּמָה, שְׁאֵם שְׁחִטָה בְּחוּץ מִבְּחִינֵי
שְׂלֹא עַל גְּבִי מֵעֲרֻכָתָה - שִׁתְחַיִּיב כְּרַת, וְכִן
שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אִם שְׁחִטּוּ בְּחוּץ - יִתְחַיִּיב
כְּרַת, שְׁהָרִי תִמְיָמִין הֵן, דְּבִפְרָא כְּתִיב (בְּמִדְבָּר יט)
"אֲשֶׁר אִין בָּהּ מוֹם", וְשְׁעִיר מִרְבִּינֵן (לִיה) לְעִיל
שְׂלֹא יִתָּא בּוֹ מוֹם. יִצְאוּ אֵלּוּ - אֲלֵמָא, לְהוֹצִיָּא

שְׁעִיר הוּא. הֲתָם - ד"אל פתח אהל מועד" מרבה כל התמימין הקדושים להתחייב עליהן בחוץ, "לֹה" תו למח לִי? וְדִאי לְהוֹצִיָּא הוּא. אֲבָל הָבָא דְאִשָּׁה לְהוֹצִיָּא - גְּבִי בְּעַל מוֹמִין כְּתִיב
(שם כב) "וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מִתָּם" וְג', וּמִשְׁמַע: הַעוֹלָה לְאִשִּׁים - חִיב עָלָיו מִקְדִּישׁוֹ בְּעַל מוֹם מִשּׁוּם "לֹא תִקְדִּישׁוּ", אֲבָל שְׁאֵינוּ עוֹלָה לְאִשִּׁים - לֹא, וְאִימַעֲיִט לִיה שְׁעִיר, הִלְכָךְ "לֹה"
לְהוֹצִיָּא לְמַח לִי? הָא מַעֲטִיעָה מִ"וְאִשָּׁה", אֲלֵא וְדִאי לְרִבּוֹת הוּא. שְׁפִיר דְּמִי - לֹא קִדְשִׁיהּ. הָא אֵין הַגּוֹזֵל - שֶׁל שֶׁם קוֹבַע אֲלֵא בְּדִבְרֵי הָרָאוי לֶשׁ, דְּכִי מִיִּיתִי וּמִגְּדִיל אֵל יֵדַע אִהִי מִיִּנְיִיהּ
סִלְקִי גוֹרֵל שֶׁל שֶׁם, הִלְכָךְ בְּעַל כְּרִדּוֹךְ תְּרִיחִיהּ בְּעִינֵן תִּמְיָמִין, וְקָרָא לְמַח לִי. כְּגוֹן שְׁחוּמָם - לְאַחַר הַגְּרֵלָה, וְחִילּוֹ עַל חֲבִירוֹ הוּא בְּעַל מוֹם נָמִי. וְקִמְשַׁמַּע לָן דְּהָא שְׁחִילּוֹ לְקִי מִשּׁוּם
דְּהַקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם. וְלַהֲכִי נִקְט "חִילּוֹל", דִּאי לֹא דְחִילּוֹל עַל בְּעַל מוֹם - לִיכָא מִלְּקוֹת ד"לא תִקְדִּישׁוּ" עַל הַשֵּׁנִי.

סלקא

תמורה דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קעג

הרבית. דוחה הגמרא: וְהָאֵם אֵפִי נָמִי כָּבֵד דְּמִסְקִינָא ו-שמוציאים
 רבית קצוצה בְּרִינִין. דְּהֵרִי אֵמֶר אֵפִי, דְּרִין דְּמִסְקִינָא בְּחִבְרִיָּה ו-מי
 שנושה בחבירו אֲרַבְעָ (מָאָה) זִוְי בְּרִיבִיתָא, וְיִהְיֶה לִּיה לְמִלּוּה
 בְּחִיבִיתָא גְּלִימָא דְּשׁוּי חֲמִשָּׁא בְּאִרְבַּעָה – נתן הלוה בחנותו למלוה
 גלימה ששוה חמשה זוז בפירעון חוב הרבית שאינו אלא ארבעה
 זוז, כִּי מִסְקִינָא מִינֵיה ד' מִסְקִינָא מִינֵיה, וְהָאֵם וְהָאֵם בְּמִתְנָה הוּא דִּיהָב
 לִיה – כשמוציאים מיד המלוה רבית זו שנטל באיסור, מוציאים
 ממנו רק ארבעה זוז. ואף שנתן לו שוה חמשה זוז, אין מוציאים
 ממנו את הזוז החמישי, שכן זוז זה נתן לו במתנה ולא לתשלום
 הרבית, שהרי לא התחייב לו אלא ארבעה. וְרַבָּא אֵמֶר, חֲמִשָּׁא
 מִסְקִינָא מִינֵיה – את כל חמשת הזוזים מוציאים ממנו. מָאֵי מִסְקִינָא
 של רבא. משום שהגלימה בִּלְחָה בְּתוֹרַת רִיבִיתָא קָאֲתִי לִידֵיה –
 באה לידו. הרי לנו כי בין לאביי ובין לרבא הרבית יוצאת בדיינים.
 מסיקה הגמרא: אֲלָא כִּי קָא מִסְקִינָא אֵפִי וְרַבָּא, בְּשִׁנְיִי קִנְיָה נַחֲלֵקוּ,
 כמבואר לעיל.
 תַּנּוּ רַבִּנָּן, מַה שְּׁנֹאמֶר (ויקרא כב ג) כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ, מַה
 תִּלְמֹד לִזְמַר, הֲלֹא אִם בֹּא לֵאסוֹר בַּעַל מוֹם בְּלֹא תִשְׁחַטּוּ אוֹתוֹ
 לְקַרְבָּן, חֲרִי כָּבֵד אִסוּר אִסוּר זֶה לְמִטָּה בְּהַמְשָׁךְ הַפְרָשָׁה, כִּפִּי
 שִׁבּוּרָא לַחֲלֹן. אֲלָא מַה תִּלְמֹד לִזְמַר כֹּל תִּקְרִיבוּ, כֹּל תִּקְרִיבוּ,
 שֹׁאסוֹר לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם לַמִּזְבֵּחַ. מִכָּאֵן אִמְרוּ, הַמְּקַדֵּשׁ בְּעָלֵי
 מוֹמִין לִנְיָ מִיִּבְחָה וְעֵשָׂה בָהֶם אֵת כָּל עֲבוֹדוֹת הַקִּרְבָּנוֹת, עוֹבֵר מְשׁוּם
 חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת ו-לארץ. מְשׁוּם כֹּל תִּקְרִיבוּ, וּמְשׁוּם כֹּל תִּשְׁחַטּוּ,
 וּמְשׁוּם כֹּל תִּזְרְקוּ אֵת דָּמּוֹ עַל הַזֶּבֶחַ, וּמְשׁוּם כֹּל תִּקְרִיבוּ אֵת כּוֹזֵל
 עַל הַמִּזְבֵּחַ, וּמְשׁוּם כֹּל תִּקְרִיבוּ אֵת מִקְצָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ. מְשׁוּם רַבִּי
 יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה אֵמֶר, עוֹבֵר אֵף עַל קְבֵלַת הָרֶם.
 הגמרא מפרשת את כל דברי הברייתא: אֵמֶר מַר, מַה תִּלְמֹד לִזְמַר
 כֹּל תִּקְרִיבוּ אִם כּוֹנוֹת הַכְּתוּב הֵיא לִכֹּל תִּשְׁחַטּוּ בַּעַל מוֹם לֶשׁ
 קַרְבָּן, חֲרִי כָּבֵד אִסוּר אִסוּר זֶה לְמִטָּה. שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: הֵיכֵן הוּא
 אִסוּר. וּמְשִׁיבָה: בְּהַמְשָׁךְ הַפְרָשָׁה כָּבֵד נֹאמֵר אִסוּר זֶה. כְּתוּבָתָא –
 כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִי בְּבִרְיָא אַחֲרָה, נֹאמֵר בְּבַעֲלֵי מוֹם (שם כב כב), עֲנִינָה
 אוֹ שְׁבוּר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלָת אוֹ גֶּרֶב אוֹ יִבְלָת לֹא תִקְרִיבוּ אֶלָּה לַה',
 וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מִקֶּדֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַה'. מַה תִּלְמֹד לִזְמַר לֹא
 תִקְרִיבוּ, הֲרִי אִם כּוֹנוֹת הַכְּתוּב הֵיא לִכֹּל תִּקְרִיבוּ, חֲרִי כָּבֵד אִסוּר
 לְמַעְלָה כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ, וּפִירְשֵׁנוּ לַעֲלֵי שְׁכוֹנוֹת כְּתוּב
 זֶה הֵיא לֵאסוֹר אֵת הַקְּדֻשָּׁתוֹ. אֲלָא מַה תִּלְמֹד לִזְמַר כֹּל תִּקְרִיבוּ
 שְׁנֹאמֵר כֹּאן, כֹּל תִּשְׁחַטּוּ, שֹׁאסוֹר לִשְׁחוּט בַּעַל מוֹם לַמִּזְבֵּחַ. וְמַה
 שְּׁנֹאמֵר בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מִקֶּדֶם, אֲלֹ אִשִּׁים, שֹׁאסוֹר
 לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם עַל אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵין לִי אֲלָא שֹׁאסוֹר לְהַקְדִּישׁ
 אֵת בּוֹלֵן כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה שְׁכוּלָה כְּלִיל, וְאוֹלָם מִקְצָתוֹ מִזֵּין לֵנוּ
 שְׁהוּא אִסוּר בְּהַקְטָרָה, תִּלְמֹד לִזְמַר מִקֶּדֶם, שֹׁאסוֹר לְהַקְדִּישׁ אֶפִּילוּ
 אֵת מִקְצָתוֹ. וְהִרְקִיתָ דָּמִים שֶׁל בַּעַל מוֹם מִזֵּין לֵנוּ שְׁהוּא אִסוּרָה,
 תִּלְמֹד לִזְמַר עַל הַמִּזְבֵּחַ, שֹׁאסוֹר לִזְרוֹק אֵת דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְמַה
 שְּׁנֹאמֵר בְּסוֹף הַכְּתוּב לַה' בֹּא לְרִבּוֹת שְׁעֵיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, שֹׁאפִילוּ
 שֶׁלֹא יִתֵּן מִמֶּנּוּ כְּלוֹם עַל הַמִּזְבֵּחַ, מִכָּל מִקּוֹם אִם הַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם
 לֶשׁם שְׁעִיר זֶה עוֹבֵר מְשׁוּם כֹּל תִּקְדִּישׁוּ.
 הַגְּמָרָא דִּנֵּה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא הַמְרַבָּה שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מִלַּה',
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לַה' לְרִבּוֹת הוּא, וְהַתְנִינָא, מִמַּה שְּׁנֹאמֵר בְּאִסוּר
 שְׁחִיטָה קְדָשִׁים מִחוּץ לְעֹזָרָה (שם יג ד) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר גֹּרֵם וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִהְיֶיאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶן
 לַה', אִי קֶרֶן שׁוֹמֵעַ אֵינִי שֹׁאֵף בְּקִדְשֵׁי קֶדֶם תְּבִית עוֹבְרִים עַל
 אִסוּר שְׁחִיטָה חוּץ, שְׁהֵרִי גַם הֵם נִקְרְאוּ קֶרֶן, בְּעִנְיָן שְׁנֹאמֵר
 בְּשִׁלָּל מַלְחָמָה מִדִּין (במדבר לא ג) שֹׁאמְרוּ שְׁרִי הַצֵּבֶא לְמִשְׁחָה, וְנִקְרַב
 אֵת קֶרֶן ה' אִישׁ אֲשֶׁר מִצָּא כָּלִי זָבֵחַ אֶצְעָדָה וְקָמִיד. וְגו'. תִּלְמֹד
 לִזְמַר בְּאִסוּר שְׁחִיטָה חוּץ, וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' לֹא יִהְיֶיאוּ,
 דּוּקָא דְּבֵר הָרִאשִׁי לְהִבְיָאוּ לְפִתְחָא אֹהֶל מוֹעֵד וְלִהְקִרְבוּ שֶׁם תִּיְבִין
 עָלָיו מְשׁוּם שׁוֹחֲטֵי חוּץ, אֲבָל דְּבֵר שְׁאֵין רָאוּי לְפִתְחָא אֹהֶל מוֹעֵד אֵין
 תִּיְבִין עָלָיו מְשׁוּם שׁוֹחֲטֵי חוּץ, וְאֵין בְּהִמּוּת שְׁחִיטָתוֹ לְבָרֵךְ תְּבִית
 אֵין רָאוּי לְפִתְחָא אֹהֶל מוֹעֵד, שְׁהֵרִי תִּבְרָא לַעֲלֵי (ע"א) שֹׁאסוֹר

אולם אֵפֶם רְבִית שְׁהֵיא רְבִית שְׁנַעֲשֵׂתָה שְׁלֹא בְּחִלּוּאָה אֲלֹא
 בְּמִכְרִיהָ, שְׁאִיסוּרָה הוּא רַק מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, אֵינָה יוֹצֵאת בְּרִינִין
 מִיַּד הַמּוֹכֵר לֵאחֹר שְׁגִבָּתָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֵמֶר, אֶפִּילוּ רְבִית קְצוּצָה
 שְׁאִיסוּרָה מִן הַתּוֹרָה אֵינָה יוֹצֵאת בְּרִינִין, וְסָבֵר רַב אִשִּׁי, שְׁנַחֲלֵקוּ
 אִמּוּרָאִים אֲלוּ בְּמַחֲלֻקָּת אֲבִי וְרַבָּא, שְׂרָבִי אֲלַעֲזוֹר סוֹבֵר כְּדַבְרֵי
 רַבָּא, דִּכֹּל מִילְתָּא דֹאמֵר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אִי עֲבִיד לֹא מַהֲנִי,
 וְעַל כֵּן אֵין מוֹעִילָה זְכוּיָתוֹ בְּרִבִּית, וְהֵרִי הֵיא יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ בַּעַל
 כְּרָחוּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר כְּדַבְרֵי אֲבִי ד'אֵי עֲבִיד מַהֲנִי, וְעַל כֵּן אֵף
 שֹׁאמְרָה תּוֹרָה שְׁלֹא לְגִבּוּת אֵת הַרְבִּית, מִכָּל מִקּוֹם בְּדִיעֵבַד חֲלָה
 זְכוּיָתוֹ, וְאֵין מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ בַּעַל כְּרָחוּ.
 אֵמֶר לִיה רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, וְכִי תֵתֵם בְּרִבִּית בְּסִבְרָא
 פְּלִינִי רַבִּי אֲלַעֲזוֹר וְרַבִּי יוֹחָנָן, וְהֵלֵא תֵתֵם בְּסִבְרָא פְּלִינִי – בְּדִרְשׁוֹת
 הַכְּתוּבִים נַחֲלֵקוּ, דְּהֵרִי אֵמֶר רַבִּי יִצְחָק, מָאֵי מִסְקִינָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן
 הַסּוֹבֵר שְׂרִבִּית קְצוּצָה אֵינָה יוֹצֵאת בְּרִינִין, מְשׁוּם דֹאמֵר קֶרָא
 בְּמִלּוּה רְבִית (ויקרא יח יא) בְּשִׁשָּׁךְ נָתַן וְהַרְבִּית לָקַח, וְחִי לֹא יִתְּחַן,
 וְדִרְשׁ רַבִּי יוֹחָנָן מִכְּתוּב זֶה, שְׁאִיסוֹר רְבִית דּוּקָא לְחִיבִי יִתְּחַן, שֹׁאֵם
 עֲבֵר עָלָיו נַעֲשֶׂה בְּכָךְ שְׁלֹא יִידִיה, וְלֹא לְחִיבִי הִישָׁבּוֹן ו-הַשְׁבָּחָה נִיתֵן.
 אִם כֵּן אֶפִּילוּ לְשִׁיטָה רַבָּא הַסּוֹבֵר שְׁבַכָּל אִסוּרִים שְׁבִתוּרָה אִי
 עֲבִיד לֹא מַהֲנִי, מִכָּל מִקּוֹם בְּרִבִּית הוּא מוֹדָה שְׁאִינָה יוֹצֵאת מְשׁוּם
 גִּילּוּי הַכְּתוּב.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁיטוֹת נוֹסְפוֹת בְּמִקּוּרֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן: רַב אַחָא בְּרִי
 אֵמֶר, מִתְקָא ו-מִכְּתוּב זֶה דִּרְשׁ רַבִּי יוֹחָנָן שְׂרִבִּית קְצוּצָה
 אֵינָה יוֹצֵאת בְּרִינִין, שְׁנֹאמֵר בְּאִסוּר רְבִית (ויקרא כה לז-לח) 'אֵל
 תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית, וְרִאֲתָ מִלְּאֲחִידָה וְגו' אֵינִי ה' אֲלֵהִיכֶם' וְגו',
 וּמִשְׁמַע שְׂרַק לְמִנְרָא נִתְּחַן לֵאסוֹר זֶה, שִׁישׁ לוֹ לְמִלּוּה בְּרִבִּית
 לְהַתִּירָא מַה, וְלֹא לְחִיבִי הִישָׁבּוֹן.
 רַבָּא אֵמֶר, מִקּוּרֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן הוּא מִתְקָא, שְׁנֹאמֵר בְּמִלּוּה בְּרִבִּית
 (ויקרא כה) 'אֵת כֹּל הַתְּעֻבּוֹת הָאֵל עֲשֵׂה, מוֹת יוֹמָת דְּמִי בּוֹ [וְהִנֵּה]',
 וְנֹאמֵר קוֹדֵם לָכֵן (שם יח י) 'וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיץ שׁוֹפֵךְ דָּם', וְדִרְשׁ רַבִּי
 יוֹחָנָן מִמַּה שְּׁנֹאמֵר דְּמִי בּוֹ יִידִיה וְשׁוֹפֵךְ דָּם, שְׁהוֹקְשׁוּ מִלּוּי רְבִית
 לְשׁוֹפְכֵי דָּמִים, מַה שׁוֹפְכֵי דָּמִים לֹא נִיתְּנוּ לְהִישָׁבּוֹן ו-לְתַשְׁלוּמִים,
 אֵף מִלּוּי רְבִית לֹא נִיתְּנוּ לְהִישָׁבּוֹן, וְאֵין מוֹצִיאִים מִהֶם אֵת דְּמִי
 הַרְבִּית שְׁגִבּוּ בְּאִסוּר.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקּוּרֵי שִׁיטָה רַבִּי אֲלַעֲזוֹר: וְאֵמֶר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק,
 מָאֵי מִסְקִינָא דְּרַבִּי אֲלַעֲזוֹר הַסּוֹבֵר שְׂרִבִּית קְצוּצָה יוֹצֵאת בְּרִינִין,
 מְשׁוּם דֹאמֵר קֶרָא בְּאִסוּר רְבִית (ויקרא כה לח) 'וְחִי אֲחִידָה עֲקֵד', וְדִרְשׁ
 רַבִּי אֲלַעֲזוֹר מִכְּתוּב זֶה, אֲחִידָה לִיה כִּי תִיְבִי דְּנִיחָה עֲקֵד – הִשָּׁב לוֹ אֵת
 הַרְבִּית שְׁנִטְלָה מִמֶּנּוּ כְּדִי שִׁיבֹל לְחִיּוֹת עֲמָן. נִמְצָא שֹׁאפִילוּ
 לְשִׁיטָה אֲבִי הַסּוֹבֵר שְׁבַכָּל אִסוּרִים שְׁבִתוּרָה אִי עֲבִיד מַהֲנִי, מִכָּל
 מִקּוֹם גִּילָה הַכְּתוּב בְּרִבִּית קְצוּצָה שְׁהֵיא יוֹצֵאת בְּרִינִין.
 שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מֵאֲחֹר שֶׁתִּבְרָא שֶׁאֵין לִזְמַר שְׁהַנְפָּקָא מִינָה בִּין
 אֲבִי לְרַבָּא הֵיא בְּרִבִּית קְצוּצָה, וְאֲלָא בְּמָאֵי מִסְקִינָא אֵפִי וְרַבָּא,
 וְמַה הַנְפָּקָא מִינָה בִּינֵיהֶם לְהַלְכָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲבִי וְרַבָּא
 חוֹלְקִים בְּשִׁנְיֵי קִנְיָה, כְּלוּמַר הֵלֵא כֹל הַמְשָׁנָה מִרְצוֹן הַתּוֹרָה וְעוֹבֵר
 עָלָיו, הֵאֵם מִצַּד הַסְּבָרָא יֵשׁ לוֹ לְהוֹעִיל אִלּוּ לֹא. וְאֲכֵן לְמַעֲשֵׂה אֵין
 נִפְקָא מִינָה לְהַלְכָה בִּינֵיהֶם, שְׁכֵן שִׁנְיֵי גִילּוּי הַכְּתוּב בְּכָל אִסוּר
 וְאִסוּר לְכָאן אוֹ לְכָאן כְּמַבּוּרָא בְּסוֹגִייתָנוּ.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה תִּירוּץ זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֲרָה: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא, אֲבִי וְרַבָּא
 נַחֲלֵקוּ בְּהֵי שִׁנְיֵי דְּשִׁנְיֵין – בְּכָל אוֹתָם תִּירוּצִים שְׁנֹאמְרוּ
 בְּסוֹגִייתָנוּ. שְׁלִפִי אֲבִי נִצְרִיכוֹת כָּל אוֹתָן דְּרִשׁוֹת שְׁנִדְרְשׁוּ בְּכָל
 הַמְקוּמוֹת שְׁמִצְיָנוּ בָּהֶם שְׁמַעֲשֵׂה שְׁנַעֲשֵׂה בְּאִסוּר אֵינוּ מוֹעִיל, אֲבָל
 בְּכָל הַמְקוּמוֹת שְׁמִצְיָנוּ בָּהֶם שְׁהוּא מוֹעִיל, אֵין צוּרֵךְ בְּכָל אוֹתָן
 דְּרִשׁוֹת שְׁהוּבָאוּ לַעֲלִי. וְאִילוּ לְרַבָּא הוּא לְחִיבֵךְ, בְּמִקּוּמוֹת שְׁמִצְיָנוּ
 שְׁאִינוּ מוֹעִיל אֵין צָרִיךְ לְדִרְשָׁה, וְאִילוּ בְּמִקּוּמוֹת שְׁהוּא מוֹעִיל אֵין
 זֶה אֲלֹא מְשׁוּם דְּרִשָׁה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שׁוּב אֵת תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב אִשִּׁי, וְדוּחָה אוֹתוֹ מִטַּעַם
 אַחֲרִי: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא, הַנְפָּקָא מִינָה בִּין אֲבִי לְרַבָּא הֵיא בְּרִבִּית
 קְצוּצָה, שְׁלִאֲפִי לֹא מְהִירָה ו-אֵין חוֹרְתוֹ הַרְבִּית, לְרַבָּא מְהִירָה

מקבלים מהם, ושבו אין מיותר כתוב זה לאסור אף קבלת דם של בעלי מום.
הגמרא חוזרת לדון בעיקר דברי הברייתא: מִתְקַיֵּם לָהּ רִישׁ לְרִישׁ, מִנֵּין לַח לבריייתא שאסור להקדיש שום בעל מום, שָׁמָּה לֹא שָׁנִינוּ איסור זה אֶלָּא בַּמְקִדִּישׁ בעל חי שנולד תָּם שֶׁאֵחָר כִּי נַעֲשֶׂה בְּעַל מום, וְדוּקָא באופן זה הוא עוֹבֵר, משום שמתכוין באמת להקדישו לקרבן, וסובר שמשום שמתחילתו היה תמים עדיין אפשר להקדישו ולהקריבו. דָּא – אבל אלו הקדיש בעל חי שהוא בְּעַל מום מְעִיקְרָא – מתחילת לידתו לא יעבור משום 'בל תקדישו', שהרי דִּיקְלָא – כַּעֲץ דְּקַל בְּעִלְמָא הוּא, ומעולם לא נראה למזבח, ומסתבר שמעולם לא עלה בדעתו להקריבו למזבח, ולא התכוין אלא להקדישו לדמיו ולמוכרו ולהביא מהדמים קרבן אחר.
מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה רַבִּי חִיָּא בְּרִי יוֹסֵף לְרִישׁ לְקִישׁ, הלא מום של 'שְׂרִיעַ' ו'קְלוֹט' פְּתִיב בְּפִרְשָׁה בין שאר המומים שנאסרו, וְהָנִי בְּעַל מוֹמִין מְעִיקְרָא יִנְהוּ, ועם כל זה אסרה התורה להקדישם למזבח.
מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ רַבִּי חִיָּא בְּרִי יוֹסֵף, שָׁמָּה לֹא שָׁנִינוּ בכתוב שאסור להקדיש בעל מום אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁמְקִדִּישׁוֹ עַל יְדֵי תְּמוּנָה, שֶׁמִּמֵּיר בהמת קרבן על בהמת חולין בעלת מום, ודווקא באופן זה עובר משום 'בל תקדישו', משום דְּתֵּנָן במשנה להלן (טו), 'חֹמֶר בְּבִהֲמַת תְּמוּנָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בְּבִהֲמַת זָכָה עֲצָמָה, שֶׁכֵּן קִדְּשָׁה שֶׁל תְּמוּרָה חֲלָה עָלֶיהָ אֶפִּילוֹ עַל בְּעַל מוֹם קְבוֹעַ, מֵה שֶׁאֵין בַּהֲקֵדֶשׁ סוֹתָם שֶׁאֵינוֹ חָל עַל בְּעֵלְתָּ מוֹם מֵתִקְדֵּשׁ אִלָּא בְּקִדּוּשׁ דְּמִים בְּלִבָּד, ועל כן המקדישו אינו עובר משום שאין חל הקדשו כלל, ואינו אלא כמקדיש עֵץ בעלמא.
מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, וְכִי לֹא שָׁמִיעַ לָךְ הָא דְּאֲמַר רַבִּי יַנָּאי, בְּחִבְרָה נִמְנָו וְנִמְנָו, הַמְקִדִּישׁ בְּעַל מוֹם לְנָבִי מוֹבָח עוֹבֵר מִשּׁוּם חֲמִישָׁה שְׁמוֹת, וְאִי כְּדַבְרִין שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּתְּמוּנָה, נִמֵּי שָׁשָׁה תוֹנִין – הלא יתכן לעבור במעשה זה גם על ששה לאוים, דְּהָרִי אִיכָא נָמִי לֹא דְּהוֹמְרָה.
שאלו רבי שמעון בן לקיש: אֲמַר מֵאֵי תֵּאֳמַר, שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּעַל מוֹם מְעִיקְרָא, שֶׁהַמְקִדִּישׁוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם 'בל תקדישו', הלא דבר זה אינו מובן בסברא, אֲמַאי לָךְ, הלא בעל מום מתחילת ברייתו כְּדִיקְלָא – כַּעֲץ דְּקַל בְּעִלְמָא הוּא, ובודאי אין כוונתו להקריבו בעצמו אלא את דמיו, ומדוע יש איסור בדבר.
משיבה הגמרא: אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, הַמְקִדִּישׁ דִּיקְלָא לְמִזְבֵּחַ לֹא וִילָא מִילְתָּא – אין בדבר משום זלזול במזבח, שכן מִין עֲצִים הוּא, ואין זלזול בכך שֶׁמְקִדִּישׁוֹ לְדַמְיו, משום שאין במינו דבר הראוי למזבח. אבל המקדיש בְּעַל מוֹם מְעִיקְרָא שהוא ממין בהמה שמביאים ממנו למזבח, אֶפִּילוֹ אִם אֵינוֹ מְכוּיִן אִלָּא לְהַקְדִּישׁוֹ לְדַמְיו, וִילָא מִילְתָּא – זלזול במזבח הוא, מִכֵּיִן דְּשִׁבְיָן – (שמניחין את התמים הראוי למזבח, וְאֶקְדִּישׁ בְּעַל מוֹמִין, ומשום כן מִיִּתְּיָב מַלְקוֹת.
הגמרא מביאה את תשובת רבי יוחנן בלשון אחרת: לִישָׁנָא אֲחֵרִינָא, אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, אֶפִּילוֹ הָכִי שֶׁאֵינוֹ מְכוּיִן אִלָּא לְהַקְדִּישׁוֹ לְדַמְיו, מִכָּל מָקוֹם בְּזֵימָא מִילְתָּא – דבר בווי הוא להקדיש בעל מום לצורך המזבח. אלא דִּיקְלָא לִיכָא בְּמִינוֹ דְּבֵר הָרָאוי למזבח, ועל כן אין בהקדשו משום בזיון המזבח, וְלֹא לָךְ, לִישָׁנָא בְּעַל מוֹם בִּין דְּאִיכָא בְּמִינוֹ בהמה תמימה שהיא ראויה למזבח לָךְ על הקדש בעל מום שאינו ראוי למזבח.
הגמרא מביאה דין העולה מתוך דברי רבי יוחנן: אֲמַר רַבָּא, הִשְׁתָּא דְּאֲמַר – עכשיו שאמרנו דְּמִעְקָא בְּעַל מוֹם דְּלָךְ – שהטעם שְׁלוּקֵי עַל הַקֵּדֶשׁ בעל מום למזבח הוא מִשּׁוּם דְּבִזְיָא מִילְתֵּיהּ – שהוא בזיון למזבח כשלא הביאים מאותו מין בהמה תמימה הראויה להקרבה, אִם כֵּן אֶפִּילוֹ לְמַקְדִּישׁ לִיה לְדַמִּי נִסְכִּים נִמֵּי לָךְ – המקדישו רק בקדושת דמים כדי למוכרו להביא מדמיו נסכים למזבח, גַּם כֵּן לוקה משום 'בל תקדישו'. ואֶפִּילוֹ שֶׁמִּין בַּהֲמָה שֶׁל בעל מום אינו קרב לנסכים אלא למזבח, וגם לא הקדישו להקריבו בעצמו אלא רק לדמיו, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ מִשּׁוּם בִּזְיוֹן הַמִּזְבֵּחַ בְּכֵךְ שֶׁהוּא מְקִדִּישׁ דְּבֵר שֶׁאֵינוֹ רָאוי לְמִזְבֵּחַ מִמִּין הַקֵּרֶב לְמִזְבֵּחַ.
הגמרא מביאה סיוע לדברי רבא מברייתא: תֵּנִי בְּנוֹתִיה דְּרַבָּא,

דְּכִלְקָא דְּעֵתָה אֲמִינָא, שֶׁשְׁלָמָא אִם נפל המום מְעִיקְרָא קודם הַגּוֹרֵל שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַגְרִיל עָלָיו, שֶׁהִי לֹא יִדְעִין אִי הָאִי שְׁעִיר מִיִּקְבֵּץ – (קבעו) לָשֶׁם או לעזאזל, אֲבָל הָכָא כִּשְׁנַפֵּל בּוֹ מוֹם לֵאחֹר הַגּוֹרֵל, בִּין דְּכִבֵּר אִינְכֵר – (ניכר) שֶׁהִשְׁנִי הוּא לָשֶׁם אִין הַשְׁעִיר לעזאזל נִפְסַל בְּמוֹם, וְלֹא לָךְ עַל מֵה שֶׁמְחַלְלוֹ עַל בְּעַל מוֹם אַחֵר וּמְקִדִּישׁוֹ תַּחְתִּיו. קָא מְשַׁמְעֵי לָן יִיתוּר 'לֵה' שְׁבַעל מוֹם פְּסוּל גַּם לעזאזל, וְאִם חִלְלוֹ עַל בְּעַל מוֹם אַחֵר לוקה מִשּׁוּם 'בל תקדישו'.
הגמרא מבארת את מקור דברי רבי יוסי בְּרִי יְהוּדָה: אֲמַר מֵר, מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אִמְרוּ, שֶׁאֵף עַל קְבֻלַּת הָדֶם שֶׁל בעל מום עוֹבְרִים מִשּׁוּם 'בל תקריבו'. מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעִיקְרָא דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָאוֹסֵר גַּם אֶת קְבֻלַּת דְּמוֹ, מִשּׁוּם דְּאֲמַר רַבָּא (ויקרא כב כד) 'מִעֻנֶּה וְתוֹתוֹת וְנִתְּוִן וְכִרּוֹת וְגו'' לֹא תִקְרִיבוּ לָהּ, וְהַהֲקֵרְבָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בַּכְּתוּב זֶה, זֶה הִיא קְבֻלַּת הָדֶם שֶׁל בעל מום שָׁאֲמַר עָלֶיהָ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִיא אִסוּרָה.
שואלת הגמרא: וְלִתְנָא קָמָא שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר אֶת קְבֻלַּת הָדֶם, הָאִי לֹא תִקְרִיבוּ לָמָּה לִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיִּבְעֵי לִיה לְאִיסוּר וְרִיקָתָ דְּמִים שֶׁל בעל מום עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
מקשה הגמרא: וְהָאִי נִפְקָא לִיה לְאִיסוּר וְרִיקָה מֵמָה שֶׁנֶּאֱמָר (שם כב כג) 'לֹא תִתֵּנוּ מִדָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ', כִּמְבּוּאֵר בְּבִרְיָתָא לְעִיל (ה). מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אוֹרְחִיהָ דְּקִרְיָא דְּמִשְׁמַעִי הָכִי – כִּי הִיא דְּרָכּוֹ שֶׁל הַכְּתוּב לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן זֶה, וְהַכּוּוֹנָה הִיא לְאִיסוּר הַקְּטֵרֶת בְּעַל מוֹם בֹּאֵשׁ שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ, ואִין בְּכֵךְ שׁוּם יִיתוּר לִשְׁוֹן שִׁישׁ לְדִרְשׁוֹ.
מקשה הגמרא: ואִין דוֹרֵשׁ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה כִּמְכּוּב זֶה אִיסוּר וְרִיקָה, הִרִי לְשִׁיתוֹ נִמֵּי יֵשׁ לומר אוֹרְחִיהָ דְּקִרְיָא הוּא ואִין זֶה יִיתוּר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִין הָכִי נִמֵּי, גַּם הוּא אֵינוֹ דוֹרֵשׁ וְרִיקָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ אִלָּא מֵלֵא תִקְרִיבוּ, אֶלָּא קְבֻלַּת הָדֶם מֵנָּה לִיה שֶׁהִיא אִסוּרָה, נִפְקָא לִיה מֵהָא – דוֹרֵשׁ הוּא אִיסוּר זֶה מֵמָה שֶׁנֶּאֱמָר (שם כב כד) 'מִיָּד בֵּן נָכֵר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהִים מִכָּל אֵלָּה, כִּי מִשְׁקַחְתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּכֶם' (שם כב כה). וְהִרִי כְּתוּב זֶה מִיתוּר, שֶׁכֵּן כִּבֵּר נֶאֱמָר פְּסוּל מוֹם גְּמוּר בְּכָתוּב הַקּוֹדֵם, אִלָּא זֶה הִיא קְבֻלַּת הָדֶם שֶׁל בעל מום שָׁאֲמַר עָלֶיהָ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִיא אִסוּרָה.
שואלת הגמרא: וְלִתְנָא קָמָא שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר קְבֻלַּת דֶּם בְּעֵלִי מוֹמִים, הָאִי לֹא תִקְרִיבוּ שֶׁנֶּאֱמָר בֵּן נָכֵר לָמָּה לִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיִּבְעֵי לִיה לְהָאִי קְרָא לְדִין אַחֵר, דְּכִלְקָא דְּעֵתָה אֲמִינָא, הוּאִיל וְלֹא נִצְטִינוּ בִּין נָח שֶׁלֹּא לְהַקְרִיב בְּבִמּוֹת שֶׁלָּהֶם אֶלָּא עַל מְחֻסֵּר אֲבָרִים וְלֹא כִּסְרוֹ בְּעַל מוֹם, הִיָּה מָקוֹם לומר דְּלֹא שָׁנָא בְּמִזְבֵּחַ דִּידָהּ (ושלָּהֶם) בְּבִמּוֹת יָחִיד וְלֹא שָׁנָא בְּמִזְבֵּחַ דִּין – (שלָּנוּ) בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱסָר רַק בְּמִחוּסֵּר אֲבָרִי וְלֹא בְּעַל מוֹם. קָא מְשַׁמְעֵי לָן הַכְּתוּב שֶׁרַק בְּמִזְבְּחוֹת שֶׁלָּהֶם הוֹתֵר לָהֶם לְהַקְרִיב בְּעַל מוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחֻסֵּר אֲבָרִי, וְלֹא בְּמִקְדָּשׁ.
הגמרא מביאה לשון אחרת בביאור מחלוקת זו: לִישָׁנָא אֲחֵרִינָא, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אִמְרוּ, אֵף עַל קְבֻלַּת הָדֶם, מֵאִי מְעִיקְרָא, מִשּׁוּם דְּבִתְיָב 'מִעֻנֶּה וְתוֹתוֹת וְנִתְּוִן וְכִרּוֹת וְגו'' לֹא תִקְרִיבוּ, זֶה קְבֻלַּת הָדֶם. וְאִיסוּר וְרִיקָה בְּעַל מוֹם נִפְקָא לִיה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, כִּמְבּוּאֵר לְעִיל.
שואלת הגמרא: וְלָרְבִּינָן נִמֵּי תִיִּשּׁוּק לָהּ – (יש לדרוש) אִיסוּר וְרִיקָה מִן 'עַל הַמִּזְבֵּחַ', וּמִדּוּעַ אֵינֶם דוֹרְשִׁים אֵילָּא תִקְרִיבוּ שֶׁנֶּאֱמָר בְּמַעֲוֹךְ לְאִיסוּר גַּם אֶת קְבֻלַּת הָדֶם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הָכִי נִמֵּי – אִכֵּן גַּם חֲכָמִים מוֹדִים שֶׁמְקוֹר אִיסוּר וְרִיקָה הוּא מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאֶלָּא לֹא תִקְרִיבוּ דְּמִעֻנֶּה לְמֵאִי אֲתָא – מֵה בֹא לְלַמְדוֹ, מִפְּקִינָן – (לִמְדוֹ מִמֶּנּוּ) אִיסוּר הַקְּרֵבֶת בְּעַל מוֹם גַּם לְכַמֵּת יָחִיד.
מקשה הגמרא: וְלָרְבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה קִשָּׁה, הִלָּא הָאִי לֹא תִקְרִיבוּ מִיִּבְעֵי לִיה לְאִיסוּר בְּעַל מוֹם בְּכַמֵּת יָחִיד, ואִין הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ אִיסוּר קְבֻלָּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִין הָכִי נִמֵּי, גַּם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה דוֹרֵשׁ מִשּׁוּם אִיסוּר בְּעַל מוֹם בְּכַמֵּת יָחִיד, אֶלָּא אִיסוּר 'לֹא תִקְרִיבוּ' דְּקְבֻלָּה מֵנָּה לִיה, מֵמָה שֶׁנֶּאֱמָר 'מִיָּד בֵּן נָכֵר לֹא תִקְרִיבוּ' שׁוּז הִיא קְבֻלַּת הָדֶם.
מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא: וְרַבִּינָן סוֹבְרִים דְּאֶצְמִידִךְ כְּתוּב זֶה לְדִין אַחֵר. דְּכִלְקָא דְּעֵתָה אֲמִינָא, הוּאִיל וְכֵי נָח אֵינוֹ מְצוּיִן אֶלָּא עַל מְחֻסֵּר אֲבָרִי שֶׁלֹּא לְהַקְרִיבוּ לָהּ – בְּכַמֵּת דְּלָהּ – (שלָּהֶם) וְלֹא עַל בְּעַל מוֹם, דְּלָמָּא אִין נִמֵּי נִקְבְּלִי מִיָּהוּ – שֶׁמָּא גַם אֲנִי נִקְבַּל מֵהֶם בְּעֵלִי מוֹם לְהַקְרִיבֵם בְּמִקְדָּשׁ. קָא מְשַׁמְעֵי לָן 'מִכָּל אֵלָּה' דְּלֹא מְקַבְּלִין – שֶׁאִין

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה

ומיר בן נבר לא תקריבו את אלה – ואם תאמר: למה לי "איש איש" לרבות בני נשורדין נדרים ונדרות כישראל (חולין יג.) תיפוק ליה מהאי קרא. דמדקאמר "לא תקריבו את אלה" משמע: אלה אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב תמימים! אבל איפכא ליכא למיבעיא "מיד בן נבר" למה לי תיפוק ליה "מיאיש איש" – דהא איצטריך "בן נבר" להאי דרשא דהכא, לא שנא במזבח וידהו ולא שנא

במזבח דידן (לא אמרין), אלא "איש איש" למה לי? ותריך רבינו משנשן בר אבדור: דאיצטריך לך פלוגתא דרבי ורבי חנניאל ורבי עקיבא בפרק "אלו מנחות" (מנחות עג.) מה תלמוד לומר "לעולה" – פרט למנחות, רבי עקיבא אמר: **אלא** בתם ונעשה בעל מום – דאיכא למימר: הואיל מעיקרא חם הוה, סבר "אף על פי שנפל בו מום אקדישו ואקריבנו". ובין דלהקריב, מצינו ולמימר) דאסוקי אדעתיה דאקדישניו – לילקי. אבל בבעל מום מעיקר, ממעי אמו – דיקלא בעלמא הוא, ואיכא למימר דלא אסוקי אדעתיה דחוי לאקריביה. לשון רש"י. וקשה להרב רבינו מר: היכי מצינו למימר דלא אסוקי אדעתיה לאקריב? והלא הוה רבי "לא תקריב בעל מום למזבח". דהא קבל עליו התראה, ואמר "על מנת כן אני עושה", דבלאו הכי לא לקו לכן נראה להרב ר"מ לפרש: דלא קאי רבי שמעון בן לקיש א"ב' תקדישו, אלא א"ב' תקדישו. וא"ב' תוריקו". וחבי פירושו: לא שנו דעובר איב' תקדישו. וא"ב' תוריקו" – אלא כשהקדישו חם ונעשה בעל מום, דבין דחלה עליו קדושת מזבח קודם שהומם – אסוקי אדעתיה דחוי להקריב. אבל בעל מום מעיקר, קודם קדושה – דיקלא בעלמא הוא, דלא סוקי אדעתיה דחוי להקריב, ולא לקי.

אפילו אקדיש לדמי נסכים לקי – והוא הדין מקדיש לדמי עולה. והוא דאמר ר' חנניאל (יח.) המקדיש נקבה לעולה – ומכר ופילו דמיו לעולה, צריך לומר דלקי, וכן הא דתנן פרק "ביצה מערימין" (תמורה כו.) אמר על הבהמה טמאה ועל בעלת מום "חרי אלו עולה" – לא אמר כלום "חרי אלו לעולה" – ימכרו ויביא בדמיהם עולה, צריך לומר דלקי.

אבי מתקין לה ריש לקיש: שפוא לא שנינו אלא בתם ששעשה בעל מום ועובר, דאי בעל מום מעיקרא – דיקלא בעלמא הוא! אמר ליה רבי חייה בר יוסף: "שרוע וקלוט" פתיב בפרשה, והני בעלי מומין מעיקרא נינהו. אמר ליה: שפוא לא שנינו אלא בתמורה, דתנן: חומר בתמורה מבזבח – שפן קדושה חלה עליה על בעל מום קבוע! אמר ליה רבי יוחנן: לא שמיעי לך הא דאמר רבי ינאי, פחבורה נמנו ונמרו: המקדיש בעל מום לגבי מזבח – עובר משום חמשה שמוות. ואי בתמורה נמי, ששה הווין, דאיכא נמי לא דתמורה! אלא מאי – בבעל מום מעיקר, אפוא לקי? דיקלא בעלמא הוא! אמר ליה: דיקלא לאו זילא מילתא – מין עצים הוא, בעל מום מעיקרא – זילא מילתא, בין דשיבוק תמים ואקדיש בעלי מומין – מיתייב. לישנא אחרת. אמר ליה: אפילו הכי בויא מילתא, דדקל ליכא במינו – לא לקי, לאפוקי בעל מום, בין דאיכא במינו – לקי. אמר רבא: השתא דאמור טעמא דבעל מום דלקי – משום דבויא מילתיהו, אפילו למקדיש ליה לרמי נסכים – נמי לקי. תניא פוותיה דרבא: "נרבה

אקדיש, ולא לקי. שרוע = שנשחברה אחר מאבירי. קלוט = שפרסותיו קלוטות. כתובין בפרשה – ועליהו כתיב "לא תקריבו", ודרשין: לא תקדישו. שפא לא שנינו – שיהא חייב משום הקדשה אלא בתמורה, לפי שהתמורה חלה על בעל מום קבוע, וקדוש קדושה גמורה שאינה יוצאה לחולין ליגזו וליעבד אפילו על ידי פדיון, אלא הויה כשאר קדשים שקדם קדשן את מומן. ודך משנה לקמן בפרק שני (טו.) כדכתיב "טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר" וגו'. והואיל וקדושה גמורה היא – לוקה עליה אם המיר והביא בעלת מום הקדוש, ותפסה בתמורת בהמה קדושה תמימה. אבל הקדיש בעל מום מעיקרא – לא אמנא דלילקי, דדיקלא בעלמא הוא, אלא אם כן הקריבו. נפטו וגמיר – משמע שדקדק ולא נמצא יותר. ואם אינא דעל ידי תמורה משתעני. שית חוין – דהא איכא לאו ד"לא ימיר". אלא מאי – בבעל מום מעיקר, ועל ידי הקדש, אמאי לקי הא לא חשילא עליה קדושת מזבח כלל, דדיקלא בעלמא הוא, ולא אקדיש אלא לרמי. ליכא במינו – הראוי למזבח. בעל מום איכא במינו – ראוי למזבח, ובין דאיכא במינו ראוי – איכא בוין, בין דשכך מיד דחוי, ואקדיש מיד דלא חוי. אפילו אקדישה לרמי נסכים – דהשתא ליכא בוין כל כך, שאין במינו ראוי לנסכים. ועוד: דהא לרמי אקדישה, אפילו הכי לקי. נרבה

כלקא דעתך אמינא בשלמא מעיקרא – בעינן תמימין, משום דלא ידענא אי האי מיקבע לשם אי האי מיקבע לשם בר, לישנא אחרת: דהא אין הגורל קובע בר, אמר רב יוסף: הא מני חנן המצרי דהא, דלא בעי הגרלה, דתניא, חנן המצרי אומר: אפילו דמו של שעיר העזשה בפנים בכוס ומת, כלומר שכבר נשחט ומת שעיר המשתלח – מבאי חבירו. מבאי שעיר אחר מן השוק, ומוזג לו.

ומעמידו אצל הדם להראות שחבירו הוא, ואחר כך משלח. אלמא, לא בעי הגרלה. וליכא בפרק הא דפרכין, הלכך איצטריך קרא. וקפריך: אימור דשמעת ליה לחנן דלית ליה דחויין – דלא יביא שנים אחרים, ויגריל, וישחוט האחד לשם והאחר לעזאזל, והראשון שכבר נשחט ידחה וישפך דמו לאיבוד. דלית ליה הגרלה, מי שמעת ליה: דלמא לעולם הוה שנים מן השוק ויגריל, ואותו שיפול עליו יגריל לעזאזל – יעמד עם דם שבכוס וישלחנו, והדם שבכוס מזה ממנו כמשפטו. ואותו שנפל עליו הגורל לשם – ירעה עד שיסתאב. הא מני דמצריך קרא לרבות שעיר, דלא ליהוי בעל מום – רבי שמעון הוא, דלית ליה הגרלה, והכי הוא מסקנא, ותו לא פריך מדי. והורסא: "אימור דשמעת ליה לרבי שמעון" בר – שבשעת אימור דהא במסכת יומא (סג.) תנינן לה לכולה סוגיא, ולא פרכין חתם מדי, בפרק "שני שעירי". רבא אמר בנזן שהומם בר – כדפרשית לעיל (והא דגרסינן הכא) "דברעיה דראשון הוא". ותיירצא דמתריך "כגון שהיה לו וחלה" בתוך ביתו" בר – לא גרסין ליה, ושבשעת הוא. דלא איירי הכא במחוסר זמן כלל. אבל במסכת יומא (שם) תנינן לה בהדיא סוגיא ורומיין דמחוסר זמן היא. והא ליכא למימר: אם אינו עניין לבעל מום, תנחו עניין למחוסר זמן – דהא נפקא לן מחוסר זמן בשעיר המשתלח מילה" דאידך קרא "ומיום השמיני והלאה" וגו' מרבה נפקא במסכת יומא. בני נח נצטוו מלהקריב מחוסרי אברים, כדאמרין בפרק קמא דעבודה זרה (הב.) אבל על מום אחר לא נצטוו במזבח וידהו, ואי לא כתיב "לא תקריבו מאת בן נבר את כל אלה", דמשמע: בעל מום לא יקבלו מן הגוי להקריב – הוה אמינא: ליקרב, אלא שלא ידו מחוסרי אברים, קא משמע לן, לא שפא) בכמה דלחון – בכמת יחיד שעשה הגוי לשמים. וקמשמע לן מ"כל אלה" דלא מקבלין, כלומר, להביא לא מקבלין, דהא כתיב בהווא קרא "מכל אלה" דמשמע: לא תקבל בעל מום, הכי נמי לדידהו במזבח הקדוש. מתקין לה רבי שמעון בן לקיש – לעיל קא מהדר דעובר בחמשה שמוות. שמו לא שנינו דילקא משום "לא תקדישו" אלא בתם ונעשה בעל מום, משום דאיכא למימר: הואיל ומעיקרא חם הוה, סבר "אף על פי שנפל בו מום – אקדישו ואקריבנו". ובין דלהקריב מצינו ולמימר) דאסוקי אדעתיה דאקדיש – לקי. אבל מום מעיקרא, ממעי אמו – דיקלא בעלמא הוא, דאיכא למימר דלא אסוקי אדעתיה ודחוי לאקריביה, אלא לרמי

אקדיש, ולא לקי. שרוע = שנשחברה אחר מאבירי. קלוט = שפרסותיו קלוטות. כתובין בפרשה – ועליהו כתיב "לא תקריבו", ודרשין: לא תקדישו. שפא לא שנינו – שיהא חייב משום הקדשה אלא בתמורה, לפי שהתמורה חלה על בעל מום קבוע, וקדוש קדושה גמורה שאינה יוצאה לחולין ליגזו וליעבד אפילו על ידי פדיון, אלא הויה כשאר קדשים שקדם קדשן את מומן. ודך משנה לקמן בפרק שני (טו.) כדכתיב "טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר" וגו'. והואיל וקדושה גמורה היא – לוקה עליה אם המיר והביא בעלת מום הקדוש, ותפסה בתמורת בהמה קדושה תמימה. אבל הקדיש בעל מום מעיקרא – לא אמנא דלילקי, דדיקלא בעלמא הוא, אלא אם כן הקריבו. נפטו וגמיר – משמע שדקדק ולא נמצא יותר. ואם אינא דעל ידי תמורה משתעני. שית חוין – דהא איכא לאו ד"לא ימיר". אלא מאי – בבעל מום מעיקר, ועל ידי הקדש, אמאי לקי הא לא חשילא עליה קדושת מזבח כלל, דדיקלא בעלמא הוא, ולא אקדיש אלא לרמי. ליכא במינו – הראוי למזבח. בעל מום איכא במינו – ראוי למזבח, ובין דאיכא במינו ראוי – איכא בוין, בין דשכך מיד דחוי, ואקדיש מיד דלא חוי. אפילו אקדישה לרמי נסכים – דהשתא ליכא בוין כל כך, שאין במינו ראוי לנסכים. ועוד: דהא לרמי אקדישה, אפילו הכי לקי. נרבה

אבי אמר אין לוקן על לאו שבכללות – פירש רש"י: דהא "אין לוקן" דאמר אבי – אין לוקן תרתי קאמר, אבל חדא לקי, ואליבא דמאן דאמר חדא מיהא לקי אלאו שבכללות, בשילוח פרק "כל שעד" (פסחים נא.ב), לשון רש"י. וכן מוכח הסוגיא. **שאין** זכין בחיידן – ואם תאמר: ואי זכין בזין בחיידן, הויב מימרי למאן דאמר בגמרא בתר מתכפר אולנין ויש לומר: דרצה לומר אף בתר מתכפר,

ולאו לאפקי בעלים אתי.

לא שנו אלא בזמן הזה – ואם תאמר: האמר

פרק "שור שנגח הפרה" (בבא קמא נג.ב),

שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו – אביי אמר:

חצי נזק, ומקיל לה במערע, אבל שור של פסולי

המוקדשין – פטור. אלמא לאו "רעהו" קרינא

ביה, וקאמר התם נמי דשור של הידיו שנגח שור

של פסולי המוקדשין – חייב, אלמא משמע

דקרינא ביה "רעהו" וצריך לומר: דקמייתא ממיר

– בבכור דלא מצי פריק, ובריייתא – בשאר

קדשים דפריק ליה במזמן, והתם בזמן הזה אייירי,

שהרי התמורה אידידיי התם עלה לא הוו בזמן

הבית, ואפילו הכי קאמר התם דלאו ממזנו הוא,

ואם כן קשה: והבא אמר דממזנו הוא בזמן הזה?

וצריך לומר: דהבא תייתי כרבי יוסי הגלילי,

וההיא דהתם – כרבנן. ואף על גב דבפרק קמא

דבבא קמא (י.ב), אמר: וולשניי הא – כרבי יוסי

והוא – כרבנן, "צריך לומר: דלפי זה לא מתקומא

ההיא סוגיא דפרק "הפרה".

אימא

"נדרה תעשה אתו" – זה קדשי בדרק הבית. ואין

לי אלא נדרה, נדר מניין? – תלמוד לומר: **"ולנדר"**.

יכול אפילו קדשי מזבח – תלמוד לומר: **"ולנדר לא**

ירצה" – זה קדשי מזבח. ואין לי אלא נדר, נדרה מנין

– תלמוד לומר: **"נדרה"**. רבי אומר: **"לא ירצה"** –

בהרצאת גופו הכתוב מדרב. היינו תנא קמא! מאי

לאו בהא קמיפליג, דתנא קמא סבר: אפילו אקדשה

לדמי נסכים – נמי לקי. ורבי סבר: **בהרצאת גופו** –

נמי לקי, אבל בדמי נסכים – לא לקי, **שמע מינה.**

ואלא "אתו" למה לי? לכדתניא: "נדרה תעשה אתו"

– אותו תעשה נדרה, ואי אתה עושה תמים נדרה

לדרק הבית. מיכן אמרו: המקדש תמימים לדרק

הבית – עובר בעשה. ומנין אף בלא תעשה – שגאמרי:

"וידבר ה' אל משה לאמר" – לימוד על הפרשה שהיא

בלאו, דכרי רבי יהודה. אמר ליה רבי לבר קפרא:

מאי משמע? אמר ליה: דכתיב "לאמר" – לא נאמר

בדרבים. בי רבי אמר לא אמור. איתמר: המעלה אברי בעלי מומין לגבי מזבח. אמר רבא: עובר

משום "כל תקטירו כולו" ומשום "כל תקטירו מקצתו", אמר אבוי: אין לוקן על לאו שבכללות.

מיתביי: המקדש בעלי מומין לגבי מזבח – עובר משום חמשה שמות, תיובתא דאבוי! אמר

אבוי: בנברי קתני. אי בנברי – "עובר", "עוברין" מייבגי ליה! אלא פשיטא בחד גבירא, ותיובתא

דאבוי! אמר אבוי: אפיק הקטרת מקצתו, ועייל קבלת הדם. קבלת דם, לרבי יוסי ברבי

יהודה אית ליה, לתנא קמא אית ליה! קשיא. ליטנא אחרנא. והא מדיסיפא רבי יוסי ברבי

יהודה היא, רישא רבנן, תיובתא דאבוי! תיובתא. משנה הפהנים ממירין בשלחן, וישראל

ממירין בשלחן, אין הפהנים ממירין לא בחטאת, ולא באשם, ולא בכבוד. אמר רבי יוחנן בן

נורי: מפני מה אין ממירין בכבוד? אמר לו רבי עקיבא: חטאת ואשם – מתנה לכהן, וכבוד –

מתנה לכהן, מה חטאת ואשם – אין ממירין בו, אף בכור – אין ממירין בו. אמר רבי יוחנן בן

נורי: מה לו אם אינו ממיר בחטאת ואשם – שאין זכין בהן בחיידן, תאמר בכבוד – שזכין בו

בחיידן אמר לו רבי עקיבא: והלא כבר נאמר "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", היכן קדושה

חלה עליו – בבית הבעלים, אף תמורה – בבית הבעלים. גמרא תנן התם: בכור מוכרין אותו

תם חי, ובעל מום חי ושחוט, ומקדשין בו האשה. אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבוב: לא שנו

אלא בזמן הזה – הואיל ואית ליה לכהן זכיה בגויה, (הואיל ויש לכהן שותפות בו), אבל

בזמן שביית המקדש קיים, כיון דתם להקרבא הוא דקאי – אין מוכרין אותו תמים חי. איתביה

רבא לרב נחמן: מוכרין אותו תמים חי. חי – אין, שחוט – לא. אימית? אילימא בזמן הזה – מי

איפא תם שחוט? אלא פשיטא – בזמן שביית המקדש קיים, וקתני נמי "מוכרין אותו תמים

חי", (אלמא אית ליה לכהן זכיה בגויה)! לא, לעולם בזמן הזה. מי קתני "מוכרין אותו תמים

חי – אין, שחוט – לא?" הא גופא אתא לאשמועינן: דבזמן הזה נמי – מוכרין אותו תמים חי.

איתביה:

– שנתן לו ישראל שיקרינו לו, אם המיר בו הכהן – אינו עושה תמורה על ידו. דהא אין לו חלק בו אלא משעת הקטרת אימורין ואילך, וזכה בבשר. ואמר בברייתא בהאי פירקא: איש

אדם מתפס בדבר שאינו שלו. ולא בכבוד – שנתן לו ישראל. וטעמא מפרש הכא במשנה גופה. מפני מה אין – הכהנים ממירין בכבוד, והלא כלו שלקן הוא, ומחייב הוא נותנו לו, ואין

הישראל מתכפר בו? כשם שאין הכהנים ממירין בחטאת ואשם – דהא ודאי פשיטא לן דאינו זוכה בהן אלא מהקטרת אימורין ואילך. מה לו אינו ממיר בחטאת ואשם – כלומר, דין הוא

שאין כהנים ממירין בחטאת ואשם בו. הוא ותמורתו – מקיש התמורה להקדש עצמו, היכן קדושה חלה על ההקדש – בבית הבעלים, אף תמורה לא תחול אלא בבית הבעלים. אבל

בבית כהן – לא חיליל לגמרי, להלכך אין כהן ממיר בכבוד. אבל ישראל, אם המיר בו – נתפס בקדושה, שדיר ברשותו חלה קדושה על הכבוד. **גמרא מוכרין אותו תמים חי** – השתא

משמע: בין בזמן המקדש, בין בזמן הזה. והכי משמע: אם בית המקדש קיים – מוכרין אותו כהן לכהן חי, ואותו כהן יקריבנו. אבל שחוט – לא, דבזין קדשים הוא, דלאו אורח ארעא

לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח. ואי בזמן הזה הוא – מוכרין אותו תמים חי, בין כהן לכהן בין כהן לישראל, והלוקח ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו. דבכור בזמן הזה משנפל

בו מום – אין בו אלא איסור גזל שלזל את הכהן, ואם מכר כהן או נתנו לו – מותר לאוכלו. וכדאמרינן בבבורות ובפרק "כל פסולי המוקדשין" (לכ.ב), גבי בכור בעל מום (כל פסולי

המוקדשין), בית הלל מתייר, ואפילו גוי מותר לאכול הימנו. אבל בתם שחוט בזמן הזה ליכא. ומקדש בו כהן את האשה – דממנויה הוא. לא שנו – דכחן יכול למוכרו חי. **אלא בזמן**

הזה – דלא קאי להקרבא. ואית לכהן זכיה בגויה – מחיים, דבזמן הזה נמי הוו הבכורות לכהנים. אין מוכרין אותו תמים חי – דלית לכהן זכיה בגויה אלא מהקטרת אימורין ואילך. מי

איכא תם שחוט – דהא הוי קדשים בחיידן. מי קתני שחוט לא – דמשמע מנה דלאו בזמן הזה. דבזמן הזה ליכא תם שחוט. הא גופא קפשמע לן – כלומר, מאי דקתני בברייתא גופה

איצטרך לאשמועינן, דמוכרין אותו תמים חי. וסלקא דעתך דלית בזה זכיה עד שיפול בו מום, ולאו משום דתיירק מינה שחוט – לא. דהא בזמן הזה מקיימי, ובזמן הזה ליכא תם שחוט.

נאמר בבעל מום (ויקרא כב כג) 'וְשׂוֹר וְשָׂחָה שְׂרֹעַ וְקָלוּט, נִדְבָה תַעֲשֶׂה
[אוֹתוֹ] וְלִנְדֹר לֹא יֵרָצֶה, וְנִדְבָה זֶה קִדְּשִׁי בְּרֶגֶעַ תְּהִי, וְבֵא הַכְּתוּב
לְלַמְּדוֹ שְׁמִקְדִּישִׁים בַּעַל מוֹם לְבֶדֶק הַבֵּית. וְאֵין לִי אֱלֹא
שְׁמִקְדִּישִׁים בַּעַל מוֹם לְבֶדֶק הַבֵּית בְּתוֹרַת נִדְבָה שְׁהִיא בְּאִמְרֵית
'הִרִי זֶה לְבֶדֶק הַבֵּית, אֲבָל בְּתוֹרַת נִדְרָה שְׁהִיא בְּאִמְרֵית 'הִרִי עָלִי
בְּהֵמָה לְבֶדֶק הַבֵּית, מִנֵּין שְׁמֻצָה לְהִבִּיא דְּוֹקָא בַּעַל מוֹם לְתַשְׁלוֹם
נִדְרוֹ, תִּלְמִיד לִזְמַר 'וְלִנְדֹר'. וְאֵף שְׁלֵפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא תִּיבַת
'וְלִנְדֹר' אֵינָה הַמִּשְׁךְ לְאִמּוֹר בְּתַחֲלִית הַכְּתוּב 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ',
אֲלֵא בָּאָה לְחַזְקֵיהּ שְׁלֵא לְהַקְדִּישׁוֹ לְמוֹצָב כַּמְבוּאָר בְּסֻמּוֹךְ, מִכֹּל
מִקּוֹם יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֶת הַכְּתוּב גַּם בְּאוֹפֵן זֶה, 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ
וְלִנְדֹר', כְּלוּמָר, הַבֵּא בַּעַל מוֹם לְבֶדֶק הַבֵּית בֵּין בְּתוֹרַת נִדְבָה וּבֵין
בְּתוֹרַת נִדְרָה.
מִמְּסִיכָה הַבְּרִייתָא לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּשְׁךְ הַכְּתוּב הָאִמּוֹר: יְבֹול יְקִידִישׁוֹ
בַּעַל מוֹם אֲפִילוֹ לְקִדְּשִׁי מוֹצָב, תִּלְמִיד לִזְמַר 'וְלִנְדֹר לֹא יֵרָצֶה,
'וְלִנְדֹר' זֶה קִדְּשִׁי מוֹצָב שְׁאִין מִקְדִּישִׁים בַּעַל מוֹם לְשֻׁמָּם, שְׁכֵן
מִשְׁמַעוֹת לֹא יֵרָצֶה' הִיא לְמוֹצָב שְׁמֻרָצָה וּמִכַּפֵּר. וְאֵין לִי אֱלֹא נִדְרָה,
שֶׁאִם אָמַר 'הִרִי עָלִי בְּהֵמָה לְמוֹצָב' לֹא יִבִּיא בַּעֲלַת מוֹם, אֲבָל
בְּנִדְבָה שֶׁל 'הִרִי זֶה' מִנֵּין לְנוֹ שְׁאִין נִדְבִים בַּעֲלַת מוֹם. תִּלְמִיד לִזְמַר
בְּתַחֲלִית הַכְּתוּב 'נִדְבָה', וְהִירִי זֶה כֵּאִילוֹ נִאֲמַר 'נִדְבָה אוֹ נִדְרָה
שֶׁתַּעֲשֶׂה מִבַּעַל מוֹם לְמוֹצָב, לֹא יֵרָצֶה, רַבִּי אוֹמֵר, מִזֶּה שְׁנֵאֲמַר
בְּבַעַל מוֹם 'לֹא יֵרָצֶה', בְּהִרְצָאָתָא גּוֹפֵי שֶׁל בַּעַל מוֹם לְמוֹצָב הַתְּבוֹת
מִדְּבָר.
שׁוֹאֲלָתָא הַגְּמָרָא: הֲלֵא דְּבָרֵי רַבִּי תִּינִי כְּדִבְרֵי תַנָּא קָמָא, וְשֵׁנִיחֵם
מִמְּעִידִים אֶת 'לֹא יֵרָצֶה' בְּקִדְּשִׁי מוֹצָב, וְאִם כֵּן בְּמָה נַחֲלָקוּ. מֵאִי
לֹא בְּהָא קָמִיפְלִיגִי – הָאִם לֹא נַחֲלָקוּ בְּדִבְרֵי רַבָּא לְעִיל, שְׁאִסֵּר
הַכְּתוּב לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם גַּם בְּקִדְּוֶשֶׁת דְּמִים לְצוֹרֵךְ הַבֵּית נִסְכִּים.
וְתַנָּא קָמָא סָבֵר, אֲפִילוֹ אֶקְדִּישִׁיהּ לְדָמִי נִסְכִּים נִמִּי לְקִי מִשּׁוּם 'בֵּל
תְּקִידִישׁוֹ. וְאוֹלָם רַבִּי סָבֵר, שְׁדוּקָא בְּהַקְדִּישׁוֹ לְתַרְצָאָתָא (וְלַהֲקַרְבָּתָא)
נִיפֻז (נִמִּי) לְקִי מִשּׁוּם הֲלֵאָה הָאִמּוֹר, אֲבָל בְּאוֹפֵן שְׁהַקְדִּישׁוֹ לְצוֹרֵךְ
דְּמִי נִסְכִּים לֹא לְקִי. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֲבָן שְׁמַעַ מִנָּה מִדְּבָרֵי תַנָּא קָמָא
שֶׁגַם אִם הַקְדִּישׁוֹ לְדָמִי נִסְכִּים לִקְוָה, וְנִדְבָרֵיהּ רַבָּא.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרִשָּׁה נֹסֶפֶת מִתִּיבַת 'אוֹתוֹ' שֶׁבְּכְתוּב הָאִמּוֹר.
שׁוֹאֲלָתָא הַגְּמָרָא: וְאֱלֵא 'אוֹתוֹ' שְׁנֵאֲמַר שֶׁם לָמָּה לִי, וּמִדּוּעַ אֵין דִּי
שִׁיכְתָּב 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה, וְלִנְדֹר לֹא יֵרָצֶה'. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: יִיתֵרוֹ זֶה
בֵּא לְבִרְתֵּינָא, מִמָּה שְׁנֵאֲמַר 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ' לְמַדְנָה, דְּוֹקָא
אוֹתוֹ – (אֶת הַבַּעַל מוֹם) תַּעֲשֶׂה נִדְבָה לְבֶדֶק הַבֵּית, וְאוֹלָם אִי אִתָּהּ
עוֹשֶׂה תַמִּים הֲרָאוּ לְמוֹצָב נִדְבָה לְבֶדֶק הַבֵּית, אֲלֵא יֵשׁ לְהַקְדִּישׁוֹ
רַק לְמוֹצָב. מִינָּה אֲמַר, הַמִּקְדִּישׁ תַּמִּימִים לְבֶדֶק הַבֵּית עוֹבֵר בְּאִיסוֹר
עֲשֶׂה זֶה שֶׁל 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ'. וּמִנֵּין שְׁהוּא עוֹבֵר אֵף בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
שְׁנֵאֲמַר בְּתַחֲלִית פִּרְשָׁה זֶה (שֶׁסֶּכֶם כ"ז) 'וְיִדְבֹר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר, וְלִמְדָה
כְּתוּב זֶה עַל הַפִּרְשָׁה כּוֹלָה שְׁהִיא בְּלֹא, וְכֹל הַדִּינִים הָאִמּוֹרִים בֵּה
מוֹחֲזִרִים גַּם בְּלֹא תַעֲשֶׂה. דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת בִּיאוֹר הַתַּנָּאִים בְּדִרְשָׁה זֶה: אֲמַר לִיה רַבִּי לִבְרַ
קָפְרָא, מֵאִי – (אֵין) מִשְׁמַעַ מִהַכְּתוּב הָאִמּוֹר אִיסוֹר 'לֹא תַעֲשֶׂה'.
אֲמַר לִיה בְּרַ קָפְרָא, דְּכִתְיִב בְּתַחֲלִית הַעֲנִין (ויקרא כב כ"ז) 'וְיִדְבֹר ה' אֵל
מֹשֶׁה לֵאמֹר, וְלִאֲמַר' הוּא קִיצוֹר שֶׁל 'לֹא נִאֲמַר' בְּדִבְרֵיהֶם, כְּלוּמָר,
כֵּאִילוֹ נִאֲמַר לֹא בְּדִבְרֵיהֶם אֵלּוּ. בִּי רַבִּי אֲמַר – הַחֲכָמִים שֶׁבִּבִּית
מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי אֲמַר, 'לֹאֲמַר' הוּא קִיצוֹר שֶׁל (לֹא) [לֹא] אֲמַר, שִׁישׁ
שְׁצִיזָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה לְאִסוֹר לֵהֵם אֶת כָּל הָאִיסוּרִים
שֶׁבִּפְרָשָׁה בְּאִיסוֹר לֹא.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלֻקַּת אֲמוֹרָאִים בְּמִנֵּין הַמַּלְקוֹת שֶׁבְּהַקְטַרְתָּ בַּעַל
מוֹם לְמוֹצָב: אִיתְמַר, הַמִּקְדִּישׁ אֲבָרִי פְּעִל מוֹמִין לְנִיב מוֹצָב וּמִקְדִּישׁ
שֶׁם, נַחֲלָקוּ אֲמוֹרָאִים בַּעֲוֹנָה. (אֲמַר) רַבָּא (אֲמַר) עוֹבֵר גַּם מִשּׁוּם
'בֵּל תִּקְדִּישׁוֹ כּוֹל', וְגַם מִשּׁוּם 'בֵּל תִּקְדִּישׁוֹ מוֹקְצָתוֹ' וְלִקְוָה פְּעַמִּים.
שְׁכֵן דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא לְעִיל (ה) מִמָּה שְׁנֵאֲמַר 'וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּן' שִׁישׁ
אִיסוֹר עַל הַקְטַרְתָּ כָּל אֲבָרִי בַּעַל מוֹם, וּמִמָּה' דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא
שִׁישׁ אִיסוֹר בְּפִי עֲצָמוֹ עַל הַקְטַרְתָּ מִקְצַת אֲבָרִי בַּעַל מוֹם, וְנִמְצָא
שֶׁאִם הַקְטִיר אֶת כָּל הָאֲבָרִים עֲבַר עַל שְׁנֵי אִיסוּרִים, שְׁכֵן בְּהַקְטַרְתָּ
כּוֹלֵם נִכְלָלָתָא גַּם הַקְטַרְתָּ מִקְצַתָּ. (אֲמַר) וְאֲבִי (אֲמַר), אֵין לִזְקִין

עַל לֹא שְׁבִיבָלָלוֹת שְׁתֵּי פְעַמִּים. שְׁהִרִי שְׁנֵי לֵאוֹים אֵלּוּ שֶׁל הַקְטַרְתָּ
כּוֹלֵם וְהַקְטַרְתָּ מִקְצַתָּם נִכְלָלִים בְּאוֹהֲרָה אַחַת שֶׁל 'וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּן
מִהֵם', וְאֵף שְׁהֵם נַחֲלָקִים לְשְׁנֵי לֵאוֹים אֵין לִקְוִים עֲלֵיהֶם אֲלֵא פְעַם
אַחַת בְּלִבָּד.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל אֲבִי מִהַבְּרִייתָא שְׁהוּבָא לְעִיל (ה): מִיִּתְיָב,
הֲלֵא שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, הַמִּקְדִּישׁ פְּעִל מוֹמִין לְנִיב מוֹצָב וְהַקְרִיבָם,
עוֹבֵר מִשּׁוּם תַּמִּימִים שְׁמוֹת, מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִידִישׁוֹ', וּמִשּׁוּם 'בֵּל
תַּשְׁחֹט', וּמִשּׁוּם 'בֵּל תִּזְרֹק', וּמִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִטְרוֹ כּוֹל', וּמִשּׁוּם 'בֵּל
תְּקִטְרוֹ מִקְצַתוֹ'. וְתִיבָתָא הִיא מְבִרְיָתָא זֶה עַל מָה דְּאָמַר אֲבִי
שְׁהַמִּקְטִיר אֶת כּוֹלֵם אֵינוֹ לִקְוָה אֲלֵא פְעַם אַחַת, שְׁכֵן לְדִבְרֵיו אֵין
כֵּאֵן אֲלֵא אֲרַבְּעַ מַלְקִיט וְלֹא חֲמִשָּׁה. מִתַּרְצָתָא הַגְּמָרָא: אֲמַר לִךְ אֲבִי,
מִזֶּה שְׁאֲמַרָה הַבְּרִייתָא שְׁלֹקִים מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִטְרוֹ כּוֹל' וְ'בֵל
תְּקִטְרוֹ מִקְצַתוֹ', אֵין כּוֹנוֹתָהּ לְחִיב עַל אוֹתָהּ הַקְטַרְתָּ שֶׁל אָדָם
אֶחָד שְׁנֵי חִיבֵי מַלְקוֹת, אֲלֵא בְּנִיבָרִי קִתְּנִי – בְּשֵׁנִי בְּנִי אָדָם שְׁנִינוּ
כֵּן, שְׁהַמִּקְטִיר אֶת כּוֹלֵם לִקְוָה מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִטְרוֹ כּוֹל', וְכֵן הַמִּקְטִיר
מִקְצַתוֹ לִקְוָה מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִטְרוֹ מִקְצַתוֹ'.
דּוּחָה הַגְּמָרָא תִּירוֹץ זֶה: אִי בְּשֵׁנִי נִבְרִי מְדַבֵּרַת הַבְּרִייתָא, מִדּוּעַ
שִׁנְתָּה 'עוֹבֵר' בְּחִמִּישָׁה שְׁמוֹת, הֲלֵא 'עוֹבֵר' בְּחִמִּישָׁה שְׁמוֹת' מִיִּפְעִי
לִיה – הִיא לֵה לִזְמַר. אֲלֵא פְּשִׁיטָא שְׁהַבְּרִייתָא מְדַבֵּרַת בְּתַר נִבְרִיא
וּבְהַקְטַרְתָּ אַחַת שְׁחִיבִים עֲלֵיהּ שְׁתֵּים, וְאִם כֵּן הִיא תִיבָתָא עַל מָה
דְּאָמַר אֲבִי שְׁאֵינוֹ חִיב אֲלֵא אַחַת.
מִתַּרְצָתָא הַגְּמָרָא: אֲמַר לִךְ אֲבִי, אֲפִיק – (וְהוּצָא) הַקְטַרְתָּ מִקְצַתוֹ
מִכָּלל חֲמִשַּׁת הַשְּׁמוֹת שְׁחִיבֵיהּ עֲלֵיהֶן הַבְּרִייתָא, וְעִנְיָן – (וְהִכְנִסְתָּ)
בְּמִקְוָה מִקְצַתָּ תְּדָם, שְׁגַם עֲלֵיהּ לִקְוִים בְּבַעַל מוֹם.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: הֲלֵא מִקְצַתָּ דָּם בַּעַל מוֹם רַק לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה
אֵית לִיה – (יֵשׁ) אִיסוֹר, אֲבָל לְתַנָּא קָמָא לִית לִיה – (אֵין) בְּה אִיסוֹר,
כַּמְבוּאָר בְּהַמִּשְׁךְ דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֲבָן קִשְׁיָא
– (קִשָּׁה) מְדַבְרֵי הַבְּרִייתָא עַל שִׁיטַת אֲבִי.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּחִיָּה בֵּל שְׁלֹשֵׁן אַחֲרָת: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא, וְהָא
מְדַפְסָא בְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה הִיא שְׁנוּיָה, שְׁכֵן שְׁנִינוּ בֵּה
'רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר אֵף עַל קִבְלַת הָדָם' מוֹכַח שְׁהִירָשָׁא
שְׁנוּיָה בְּשִׁיטַת רַבִּינָן הַחוֹלְקִים עֲלֵיהּ, וְסוֹבְרִים שְׁאִין עוֹבְרִים עַל
קִבְלַת הָדָם. וְאִם כֵּן בְּהִכְרַח שְׁחִמֶשֶׁת הַשְּׁמוֹת הַשְּׁנוּיִים בְּרִישָׁא
כּוֹלָלִים הַקְטַרְתָּ כּוֹלֵם וְהַקְטַרְתָּ מִקְצַתוֹ, וּבְרִייתָא זֶה הִיא תִיבָתָא
דְּאֲבִי אוֹמַר שְׁאִין לִקְוִים עַל שְׁתֵּיתָן אֲלֵא אַחַת. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא:
אֲבָן תִּיבָתָא הִיא עַל אֲבִי וְנִדְחוֹ דְּבָרֵיו.

משנה

הלכה בידנו שאין אדם ממיר אלא על קרבן שלו, ולא על קרבן
חבירו. המשנה שלפנינו דנה מי הוא הנחשב לבעלים של הקרבן:
הַכְּהֵנִים מִמִּירִין רַק בְּקִרְבָּנוֹת שְׁלֵהֶן, שְׁהֵם בַּעֲצָמָם הַקְדִּישׁוֹ אוֹתָם
כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר בָּהֶם, וְיִשְׂרָאֵל מִמִּירִין בְּקִרְבָּנוֹת שְׁלֵהֶן. אֲבָל אֵין
הַכְּהֵנִים מִמִּירִין לֹא בְּחֻטָּאת וְלֹא בְּאֲשָׁם שֶׁנֶּתֶן לָהֶם הַבַּעֲלִים כְּדִי
שִׁיקְרִיבוּ אוֹתָם עֲבוּרוֹ. וְאֵף עַל פִּי שְׁבִשְׂרָם נִאֲכַל לְכַהֲנִים כְּדִין
קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים, מִכֹּל מִקּוֹם אֵין הַכְּהֵנִים זֹכִים בּוֹ אֲלֵא לֵאחֲרֵי הַקְטַרְתָּ
אִימּוּרֵיהֶם, אֲבָל בְּחִייהֶם עֲדִין אֵין לְכַהֲנִים חֶלֶק בָּהֶם, וְאֵין מִמִּירִים
בְּקִרְבָּן אֲלֵא בְּחִיָּה. וְאֵין אָדָם מְמִיר בְּקִרְבָּן שְׁאֵינוֹ שְׁלוֹ. וְכֵן לֹא
מִמִּירִים הַכְּהֵנִים בְּכָבֹד, וְאִפִּילוֹ שְׁזוּכָה בּוֹ הַכֹּהֵן עֲבוּדוֹ בְּחִיִּים
קוֹדֵם שְׁחִיתוֹתוֹ. וּבִסְמוּךְ יְבוּאָר טַעַם הַדִּבֵּר.
תַּמָּה וְאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, מִפְּנֵי מָה אֵין הַכְּהֵנִים מִמִּירִין בְּכָבֹד,
הֲלֵא הוּא קִרְבָּן שְׁלֵהֶם לְכָל דָּבָר. חֲשִׁיב וְאֲמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, הֲלֵא
גַּם הַחֻטָּאת וְאֲשָׁם הֵם מִתְּנָה לְכָהֵן, וְגַם בְּכָבֹד הוּא מִתְּנָה לְכָהֵן, וְאִם
כֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד כְּבוֹד מִחֻטָּאת וְאֲשָׁם, מָה הַחֻטָּאת וְאֲשָׁם אֵין הַכְּהֵנִים
מִמִּירִין בּוֹ אִפִּילוֹ שְׁנִיתָן לָהֶם בְּשֵׂרָם בְּבִמְתַּנְהָ, אֵף בְּכָבֹד אֵין הֵם
מִמִּירִין בּוֹ אִפִּילוֹ שְׁהוּא שְׁלֵחָם.
אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא, מָה (לוֹ) [לִי] בִּכְךָ שְׁאֵין
הַכֹּהֵן מְמִיר בְּחֻטָּאת וְאֲשָׁם, וּמָה דְּמִיּוֹן הוּא לְכָבוֹד. הֲלֵא אִם אֵינוֹ
מְמִיר בְּחֻטָּאת וְאֲשָׁם זֶהוּ מִשּׁוּם שְׁאֵין הַכְּהֵנִים יִזְכֶּן בְּתֵן בְּחִייתָהּ אֲלֵא

נאמר בבעל מום (ויקרא כב כג) 'וְשׂוֹר וְשָׂחָה שְׂרֹעַ וְקָלוּט, נִדְבָה תַעֲשֶׂה
[אוֹתוֹ] וְלִנְדֹר לֹא יֵרָצֶה, וְנִדְבָה זֶה קִדְּשִׁי בְּרֶגֶעַ תְּהִי, וְבֵא הַכְּתוּב
לְלַמְּדוֹ שְׁמִקְדִּישִׁים בַּעַל מוֹם לְבֶדֶק הַבֵּית. וְאֵין לִי אֱלֹא
שְׁמִקְדִּישִׁים בַּעַל מוֹם לְבֶדֶק הַבֵּית בְּתוֹרַת נִדְבָה שְׁהִיא בְּאִמְרֵית
'הִרִי זֶה לְבֶדֶק הַבֵּית, אֲבָל בְּתוֹרַת נִדְרָה שְׁהִיא בְּאִמְרֵית 'הִרִי עָלִי
בְּהֵמָה לְבֶדֶק הַבֵּית, מִנֵּין שְׁמֻצָה לְהִבִּיא דְּוֹקָא בַּעַל מוֹם לְתַשְׁלוֹם
נִדְרוֹ, תִּלְמִיד לִזְמַר 'וְלִנְדֹר'. וְאֵף שְׁלֵפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא תִּיבַת
'וְלִנְדֹר' אֵינָה הַמִּשְׁךְ לְאִמּוֹר בְּתַחֲלִית הַכְּתוּב 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ',
אֲלֵא בָּאָה לְחַזְקֵיהּ שְׁלֵא לְהַקְדִּישׁוֹ לְמוֹצָב כַּמְבוּאָר בְּסֻמּוֹךְ, מִכֹּל
מִקּוֹם יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֶת הַכְּתוּב גַּם בְּאוֹפֵן זֶה, 'נִדְבָה תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ
וְלִנְדֹר', כְּלוּמָר, הַבֵּא בַּעַל מוֹם לְבֶדֶק הַבֵּית בֵּין בְּתוֹרַת נִדְבָה וּבֵין
בְּתוֹרַת נִדְרָה.
מִמְּסִיכָה הַבְּרִייתָא לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּשְׁךְ הַכְּתוּב הָאִמּוֹר: יְבֹול יְקִידִישׁוֹ
בַּעַל מוֹם אֲפִילוֹ לְקִדְּשִׁי מוֹצָב, תִּלְמִיד לִזְמַר 'וְלִנְדֹר לֹא יֵרָצֶה,
'וְלִנְדֹר' זֶה קִדְּשִׁי מוֹצָב שְׁאִין מִקְדִּישִׁים בַּעַל מוֹם לְשֻׁמָּם, שְׁכֵן
מִשְׁמַעוֹת לֹא יֵרָצֶה' הִיא לְמוֹצָב שְׁמֻרָצָה וּמִכַּפֵּר. וְאֵין לִי אֱלֹא נִדְרָה,
שֶׁאִם אָמַר 'הִרִי עָלִי בְּהֵמָה לְמוֹצָב' לֹא יִבִּיא בַּעֲלַת מוֹם, אֲבָל
בְּנִדְבָה שֶׁל 'הִרִי זֶה' מִנֵּין לְנוֹ שְׁאִין נִדְבִים בַּעֲלַת מוֹם. תִּלְמִיד לִזְמַר
בְּתַחֲלִית הַכְּתוּב 'נִדְבָה', וְהִירִי זֶה כֵּאִילוֹ נִאֲמַר 'נִדְבָה אוֹ נִדְרָה
שֶׁתַּעֲשֶׂה מִבַּעַל מוֹם לְמוֹצָב, לֹא יֵרָצֶה, רַבִּי אוֹמֵר, מִזֶּה שְׁנֵאֲמַר
בְּבַעַל מוֹם 'לֹא יֵרָצֶה', בְּהִרְצָאָתָא גּוֹפֵי שֶׁל בַּעַל מוֹם לְמוֹצָב הַתְּבוֹת
מִדְּבָר.
שׁוֹאֲלָתָא הַגְּמָרָא: הֲלֵא דְּבָרֵי רַבִּי תִינִי כְּדִבְרֵי תַנָּא קָמָא, וְשֵׁנִיחֵם
מִמְּעִידִים אֶת 'לֹא יֵרָצֶה' בְּקִדְּשִׁי מוֹצָב, וְאִם כֵּן בְּמָה נַחֲלָקוּ. מֵאִי
לֹא בְּהָא קָמִיפְלִיגִי – הָאִם לֹא נַחֲלָקוּ בְּדִבְרֵי רַבָּא לְעִיל, שְׁאִסֵּר
הַכְּתוּב לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם גַּם בְּקִדְּוֶשֶׁת דְּמִים לְצוֹרֵךְ הַבֵּית נִסְכִּים.
וְתַנָּא קָמָא סָבֵר, אֲפִילוֹ אֶקְדִּישִׁיהּ לְדָמִי נִסְכִּים נִמִּי לְקִי מִשּׁוּם 'בֵּל
תְּקִידִישׁוֹ. וְאוֹלָם רַבִּי סָבֵר, שְׁדוּקָא בְּהַקְדִּישׁוֹ לְתַרְצָאָתָא (וְלַהֲקַרְבָּתָא)
נִיפֻז (נִמִּי) לְקִי מִשּׁוּם הֲלֵאָה הָאִמּוֹר, אֲבָל בְּאוֹפֵן שְׁהַקְדִּישׁוֹ לְצוֹרֵך

61 כן חייבים ליתנו לכהן, מה שאין כן בהניי פסיקות, מִדְּחֵי לִבְהֵן כָּל
 62 חֵד וְחֵד מֵהֶם, מִשּׁוּם דְּאִמְרַי לִיה לִבְהֵן, דְּאִמְרַי הוּא הִכְהֵן וְחִבְרִי הוּא
 63 הַעֲבֵד, וְכֵן הִשְׁנִי יֹאמַר לְכֹהֵן, אֲנִי הִכְהֵן וְחִבְרִי הוּא הַעֲבֵד,
 64 וְהַמּוֹצִיא מִחִבְרֵי עֲלִי הִרְאִיהּ.
 65 הַגְמָרָא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן: מִיִּתְיָב, נֹאמַר
 66 בְּעִיר הַנְּדָחָת (דְּבָרִים יג טו-יז), 'הִכָּה תִּכָּה אֶת יִשְׁכֵּי הָעִיר גּוֹר' וְאֵת
 67 בְּהֶמְתָּהּ לִפְי חֶרֶב גּוֹר' וְשָׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ גּוֹר'.
 68 וּשְׁנֵי בְּבִרְיָא, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אֹמֵר, מִ'בְּהֶמְתָּה' שְׁנֹאמַר בְּפִרְשָׁה יֵשׁ
 69 לְדִרּוּשׁ, פֶּרֶט לְבִהֲמַת כְּבוֹד וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שָׁפָה שְׁאִין שׁוֹרְפִים
 70 אוֹתָהּ. וּמִמָּה שְׁנֹאמַר 'שְׁלָלָה' יֵשׁ לְדִרּוּשׁ, פֶּרֶט לְכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
 71 שָׁבָה, שְׁאִינוּ נִשְׂרַף שֶׁכֵּן אֵינוּ 'שְׁלָלָה' שֶׁל הָעִיר אֲלָא שְׁלָל שְׁמִים.
 72 בְּמֵא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא בְּזִמֵּן הָהּ, הֲלֹא יִקְשָׁה מִי אִימָא בּוֹזֵמֵן הוּא דִּין
 73 עִיר הַנְּדָחָת, וְהָתֵנָּה בְּסִנְהֶדְרִין (בא), אִין עוֹשִׂין עִיר הַנְּדָחָת אֲלָא בְּבִית
 74 דִּין הַגְדוֹל שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַר דִּינִים שְׁאִינוּ קִיִּים בּוֹמֵן הוּא. אֲלָא
 75 פְּשִׁיטָא שְׁמִדּוּבָר בְּזִמֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְכֵמָּא – בִּאלוּ כְבוֹר
 76 וּמַעֲשֵׂר, אִי נִימָא בְּכַעַל מוֹם, הִינֵּנוּ בְּהֶמְתָּה', שְׁהִירֵי אִינֵם עוֹמְדִים
 77 לַגְבוּהָ אֲלָא נֹאכְלִים בְּגוֹבֵלִין, וּמְדוּעַ לֹא יִהְיֶה. אֲלָא פְּשִׁיטָא
 78 שְׁמִדּוּבָר בְּכַבּוֹר וּמַעֲשֵׂר תָּם שְׁעוּמַד לְהַקְרִיבָה לְמוֹזָבָה וְעַל כֵּן אֵינוּ
 79 בְּכָל 'בְּהֶמְתָּה'. וְאִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אֵית לִיה לְכֹהֵן וְכִיָּה בְּגוֹיָה
 80 שְׁפִיר – מוֹבֵן מְדוּעַ צָרִיךְ לְמַעֲט מִ'בְּהֶמְתָּה', שֶׁכֵּן לֹלֵא מִיעוּט זֶה
 81 הֵינֵנוּ אוֹמְרִים שְׁמֹאחַר שְׁהוּא מִמּוֹן הַבְּעֵלִים הִכְהֵן הָרִי הוּא בְּכָל
 82 שְׁלֵל הָעִיר. אֲלָא אִי אִמְרַת כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן דִּינֵה לִיה לְכֹהֵן וְכִיָּה
 83 בְּכַבּוֹר בּוֹמֵן הַבֵּית בְּחִיָּה, לָמָּה לִי לְמַעֲט (מִבְּהֶמְתָּה) (מִ'בְּהֶמְתָּה'), כָּל
 84 תִּפְשׁוּק לִיה מִמָּה שְׁנֹאמַר 'שְׁלָלָה' שְׁמַשְׁמַע 'לֵאל שְׁלָל שְׁמִים', כִּשּׁם
 85 שְׁהַתְמַעַט מִמֶּנּוּ כֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנֵי.
 86 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם נֹאמַר מִיעוּט זֶה בְּכַבּוֹר וּמַעֲשֵׂר בְּכַעַל מוֹם,
 87 וְדִקָּא קוּשִׁיא לָךְ הֲלֹא מֵאַחַר שְׁהוּא מִמּוֹן הִכְהֵן הִינֵנוּ 'בְּהֶמְתָּה', יֵשׁ
 88 לְתַרְץ, שְׁאִין בְּכָל בְּהֶמְתָּה אֲלָא מִי שְׁנֹאכָל בְּתוֹרַת בְּהֶמְתָּה שֶׁל
 89 חוֹלִין, אֲךָ יִצְאוּ בְּכַבּוֹר וּמַעֲשֵׂר בַּעַל מוֹם שְׁאִינוּ בְּכָל בְּהֶמְתָּה, שֶׁכֵּן
 90 שְׁוִיִּים הֵם בְּדִינֵם מִשְׁאֵר בְּהוּמָה. דְּהִירֵי תָנִן בְּכַבּוֹר (לֵאל), כָּל
 91 פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִי (וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטְלִי) וְנִשְׁקָלִין
 92 בְּלִיטְרָא – בְּמַשְׁקָל כְּדֹרֶךְ בְּהֵמָה חוֹלִין, מִשּׁוּם שְׁדִמְיָהֶם נּוֹפְלִים
 93 לְהַקְדֵּשׁ, וְכִשְׁהֵם נִמְכָּרִים כְּדֹרֶךְ חוֹלִין נִמְכָּרִים יוֹתֵר בִּיּוֹקֶר, וְכִדִּי
 94 שְׁלֹא יִפְסִיד הַקֹּדֶשׁ מוֹתֵר לְמוֹכְרֵם בְּאַפּוֹן זֶה. חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן
 95 הַמַּעֲשֵׂר שֶׁנֶּפֶל בָּהֶם מוֹם, שְׁאִסוּר לְמוֹכְרֵם בְּאִיטְלִי וּלְשׁוֹקֵלם
 96 בְּלִיטְרָא מִשּׁוּם שְׁהֵנְתָּהֶן שֶׁל הַדְּמִים הֵיא לְבָעֲלִים וְאִין תִּנְתַּסֵּת בָּהֶם
 97 קְדוּשַׁת מוֹזָבָה, לְפִיכָךְ אִסוּר לְמוֹכְרֵם כְּדֹרֶךְ בְּהֵמָה חוֹלִין מִשּׁוּם
 98 בִּיּוֹן קְדִישִׁים, אֲלָא מוֹכְרֵם רַק בְּבִיתוֹ וְעַל פִּי אֹמֶר.
 99 הַגְמָרָא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן: מִיִּתְיָב, הַגּוֹזֵל אֶת
 100 חִבְרֵי אוֹ שְׁכַר בַּפְּקֹדֶן שְׁהוּפְקֵד בִּידוֹ, וְנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר שְׁלֹא גִזַּל אוֹ
 101 שְׁאִין הַפְּקֹדֶן בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּךְ הוֹדִיעַ, חַיִּיב לְשַׁלֵּם לְבַעֲלִים קֶרֶן
 102 וְחוּמֵשׁ וְלִהְיָא אֲשֶׁם לְכַפְּרָתוֹ. וּשְׁנֵי בְּבִרְיָא, מִמָּה שְׁנֹאמַר
 103 בְּתַחֲלִיל הַפְּרָשָׁה 'מַעֲלָה מַעַל בָּה' יֵשׁ לְרִבּוֹת קְדָשִׁים קְלִים לְחִיּוֹב
 104 הָאֹמֵר, וְאֵם הוּפְקְדָה אֲצִלוּ בְּהֵמָה קְדִישִׁים קְלִים וְכַפַּר בָּהּ וְנִשְׁבַּע
 105 חַיִּיב, מִשּׁוּם שְׁהֵן מִמּוֹן בְּעָלִים, וְאִף הֵם בְּכָל 'בְּכַשׁ בְּעֵמִיתוֹ', דְּבָרֵי
 106 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי. בֵּן עֲזַרְיָה אֹמֵר, 'בָּה' בֹּא לְרִבּוֹת דְּרוּקָא שְׁלָמִים וְלֹא
 107 מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, מִשּׁוּם שְׁהוּא מִמּוֹן גְּבוּהָ וְאֵינוּ בְּכָל 'בְּעֵמִיתוֹ', שֶׁכֵּן
 108 מִמָּה שְׁנֹאמַר בּו (וּקְרָא כו ל) 'לֹא יִגָּאֵל' דְּרִשּׁוּ שְׁאִין הַבְּעֵלִים יִכּוֹל
 109 לְמוֹכְרָהּ, וְעַל כֵּן אֵינוּ נִחְשָׁב לְמִמּוֹנוֹ. אֲבָא יוֹסִי בֵּן דּוּסַאי אֹמֵר, לֹא
 110 אִמְרַן בֵּן עֲזַרְיָה שְׁקִדְשִׁים קְלִים הֵם מִמּוֹן הַבְּעֵלִים, אֲלָא בְּכַבּוֹר בְּכַעַל,
 111 וְלֹא בְּשִׁלְמִים וּמַעֲשֵׂר שְׁהֵם מִמּוֹן גְּבוּהָ. בְּמֵא עֲקָקִינוּ – בִּאיִזָּה בְּכַבּוֹר
 112 אִמְרַן כֵּן, אִילִּימָא בְּכַבּוֹר בְּזִמֵּן הָהּ, הָא שְׁמַע מְדַבְּרֵי שְׁבַכְכוֹר
 113 דִּימְיָא דְּשִׁלְמִים קְתָנִי, וְהִירֵי בְּשִׁלְמִים שְׁעֲלִיהֶם אִמְרַן תֵּנָא קִמָּא שְׁרֵם
 114 מִמּוֹן בְּעֵלִים בּוּדָא מְדוּבָר בּוֹמֵן הַבֵּית, שֶׁכֵּן בּוֹמֵן הוּא אִין שְׁלָמִים.
 115 אֲלָא פְּשִׁיטָא שְׁאִף דְּבָרֵי אַבָּא יוֹסִי בֵּן דּוּסַאי בְּכַבּוֹר אִמּוּרִים בְּזִמֵּן
 116 שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְכֵמָּא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא בְּכַבּוֹר בְּכַעַל מוֹם, הָא
 117 דִּימְיָא דְּשִׁלְמִים קְתָנִי, שְׁהֵם תְּמִימִים. אֲלָא לֹא דְּאִי שְׁגָם בְּכַבּוֹר
 118 מְדוּבָר בְּתָם. וְשְׁמַע מִיָּה אֵית לִיה לִבְהֵן וְכִיָּה בְּגוֹיָה – בְּכַבּוֹר גַּם
 119 בְּתָם שְׁעוּמַד לְהַקְרִיבָהּ, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן.

1 רַבָּא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת: אִיִּתְיָבִיהּ רַבָּא לִרְבִּי נַחֲמָן, שְׁנֵי
 2 בְּבִרְיָא, בְּכַבּוֹר שְׁנֹאכָר בּו (בְּמַדְרֵי יח יז) 'אֲךָ כְּבוֹר שׁוֹר גּוֹר' לֹא
 3 תִּפְדָּה' לֹא נֹאסֵר אֲלָא לְפִדּוּתוֹ וְלַחֲרִיצָאוֹ לְחוֹלִין, וְאוֹלָם נִמְכָּר הוּא
 4 לְאַחֲרִים כִּדִּי לְאוֹכְלוֹ בְּקִדּוּשָׁתוֹ. בְּמֵא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא – אִם
 5 נֹאמַר שְׁמִדּוּבָר בְּזִמֵּן הָהּ, אִימָא סִיפָא שֶׁל הַכְּתוּב הָאֹמֵר, 'וְאֵת
 6 דָּמָה תִּזְרֹק עַל הַמּוֹצֵן, וּבְזִמֵּן הָהּ מִי אִימָא – וְכִי יֵשׁ מוֹצֵן, אֲלָא
 7 פְּשִׁיטָא שְׁמִדּוּבָר בְּזִמֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְכֵמָּא – וּבִאיִזָּה בְּכַבּוֹר,
 8 אִילִּימָא בְּכַבּוֹר בְּכַעַל מוֹם, אִימָא סִיפָא שֶׁל הַכְּתוּב 'וְאֵת דָּמָה תִּזְרֹק
 9 עַל הַמּוֹצֵן וְאֵת חֲלָפֵם תִּקְטִיר', וּבַעַל מוֹם מִי הוּא – וְכִי רֹאוּ
 10 לְהַקְרִיבָהּ. אֲלָא לֹא דְּאִי מְדוּבָר בְּכַבּוֹר תָּם, וּמִכָּל מְקוֹם קְתָנִי
 11 שְׁנִמְכָּר הוּא אִף בּוֹמֵן הַבֵּית (אֲלָמָא אֵית לִיה לִבְהֵן וְכִיָּה בְּגוֹיָה)
 12 אִפְּרִילוּ שְׁעוּמַד לְהַקְרִיבָהּ, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן.
 13 תִּירֵץ לוֹ רַב נַחֲמָן: מִיִּדִּי אִירָא – מִזֶּה רֹאיהּ הֵיא, וְכִי בְּהִכְרַח מְדוּבָר
 14 בְּהַכְּתוּב כּוֹלֵו בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן, אֲכַן תִּירָשָׁא שְׁנֹאמַר בָּהּ 'לֹא תִפְדָּה'
 15 מְדוּבָר בְּכַעַל מוֹם, וְאוֹלָם הַסִּיפָא שֶׁל הַכְּתוּב 'וְאֵת דָּמָה תִּזְרֹק עַל
 16 הַמּוֹצֵן' מְדוּבָר בְּתָם.
 17 רַב מִשְׁרִישֵׁי מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל רַב נַחֲמָן: מִיִּתְיָב רַב מִשְׁרִישֵׁי,
 18 שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה בִּיבְמוֹת (צא), בְּהֶנָּה – אֶשֶׁת כֹּהֵן שְׁלִידָה בֵּן וְתִעֲרֵבָהּ
 19 וְלָדָה בִּזְרִי' שְׁפִתָּהּ, וְלֹא יָדוּעַ מִי מֵהֶם הוּא הַכֹּהֵן וּמִי הוּא הַעֲבֵד,
 20 לְאַחַר שְׁהִנְדִּילוּ הַתַּעֲרִיבוֹת – הַלּוֹדוֹת הַמַּעֲרֹבִים – שְׁנֵיהֶם מִשְׁתַּחֲרִין
 21 וְהָאֵת זֶה, וְעַל יָדִי כִּי יוֹצֵאִים שְׁנֵיהֶם מִכָּל סֶפֶק עֲבַד וְנִיתָרִים בְּבֵית
 22 יִשְׂרָאֵל. וְעַד שִׁשְׁחָרוּ אֶת זֶה שְׁנֵיהֶם אִפְּרִילוּ בְּתוֹרָתָם, וְחִלְקִין
 23 חֶלֶק אֶחָד בְּתַרְמוּהָ עַל הַתּוֹרָה, שֶׁכֵּן כָּל אֶחָד מֵהֶם יִכּוֹל לְאָכֹל
 24 בְּתַרְמוּהָ, אוֹ מִשּׁוּם שְׁהוּא כֹהֵן אוֹ מִשּׁוּם שְׁהוּא עֲבַד כֹּהֵן. בְּכַבּוֹר –
 25 וּבְכּוֹרוֹת בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁנוֹלְדוּ לָהֶם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבָּ, וְאִכְלוּ
 26 בְּזִמֵּן עַל יָדִי לְדוֹת אֵלֹה. בְּמֵא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא בְּזִמֵּן הָהּ, מֵא
 27 שְׁנֵי בְּכּוֹרוֹת דִּין – שְׁלֹנּוּ וּמֵא שְׁנֵי בְּכּוֹרוֹת דִּין – שֶׁל סֶפֶק
 28 כְּהֵנִים אֵלֹה, הֲלֹא בְּכּוֹרוֹת דִּין נִמִּי מוֹמִין קָעִינוּ – צָרִיךְ כִּדִּי
 29 לְהַתִּירֵם בְּאִכְלָה. אֲלָא לֹא דְּאִי שְׁהַמְשַׁנָּה מְדוּבָר בְּזִמֵּן שְׁבִית
 30 הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְאִף בּוֹמֵן הוּא, אִימָא סִיפָא שְׁלָמָא אֵית לִיה לִבְהֵן וְכִיָּה
 31 בְּגוֹיָה (בְּכַבּוֹר) שְׁפִיר – מוֹבֵן מְדוּעַ יֵשׁ כַּח בִּיד סֶפֶק כְּהֵנִים אֵלֹה
 32 לְעַכְבֵּי אֶת הַקְּרִבָּתוֹ וְלַהֲמִיתֵן עַד שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם, שֶׁכֵּן אִם יִקְרִיבוּהוּ
 33 יִפְסִידוּ אֶת אִכְלֵת בְּשָׂרוֹ, מִשּׁוּם שְׁבַכְכוֹר תָּם שְׁקִר לְמוֹזָבָה נֹאכָל
 34 רַק לְכַהֲנִים וְאִסוּר לְזָרִים, וּמֵאַחַר זֶה סֶפֶק זָרִים אִסוּר לָהֶם
 35 לְאוֹכְלוֹ. אֲלָא אִי אִמְרַת לִית לִיה לְכֹהֵן וְכִיָּה בְּכַבּוֹר בְּחִיּוֹ בּוֹמֵן
 36 הַבֵּית, לִיתִּי נִזְכָּר וְלִשְׁקָלָא – הֲלֹא יֵשׁ לְגוֹבֵר לְבֹא וּלְיִטְלוּ מֵהֶם
 37 בְּעַל כִּרְחַם לְצָרוּךְ הַקְּרִבָּתוֹ.
 38 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבָר בְּזִמֵּן הָהּ, וְדִקָּא קוּשִׁיא לָךְ מֵא שְׁנֵי
 39 בְּכּוֹרוֹת דִּין וּמֵא שְׁנֵי בְּכּוֹרוֹת דִּין, יֵשׁ לְתַרְץ, אֲנִין יְהִיבֵן לִיה
 40 לִבְהֵן בְּמוֹמִיָּהוּ, אִינְהוּ בִּינֵן דְּאִימָא בְּהוּ סִיפָא בְּהוּ מִסְתַּעַר לִיה
 41 לְבִהֲנִים – אֲנַחְנוּ נּוֹתֵנִים אֶת בְּכּוֹרֵינוּ לְכַהֲנִים כִּדִּי שִׁיאֲכֹלוּ
 42 לְאַחַר שִׁפּוֹל מוֹם, מִשּׁוּם שְׁאִף בְּכּוֹרוֹת בְּעָלִי מוֹם הֵם מִמּוֹן
 43 הַכְּהֵנִים, אֲבָל שְׁנֵי אֵלֹה זֻכִּים בָּהֶם בְּעַצְמָם, שֶׁכֵּן כָּל אֶחָד מֵהֶם
 44 אוֹמֵר לָהֶם שְׁמָא אֲנִי הוּא הַכֹּהֵן וְכִיָּה בְּכַבּוֹר, וְהַמּוֹצִיא מִחִבְרֵי
 45 עֲלִי הִרְאִיהּ.
 46 הַגְמָרָא מִבְּיָאָה קוּשִׁיא וְתִירֵץ אֵלֹה בְּלִשּׁוֹן אַחֶרֶת: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא,
 47 אִם מְדוּבָר הַמְשַׁנָּה הָאֹמֵרָה בְּזִמֵּן הָהּ, מֵא אִירָא – מְדוּעַ אִמְרָה
 48 'יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבָּ' דְּרוּקָא עַל הַכְּבוֹרוֹת דְּהִלִּין – שֶׁל אֵלֹה פְּסִיקוֹת,
 49 הֲלֹא אִפְּרִילוּ בְּכּוֹרוֹת דִּין – שְׁלֹנּוּ נִמִּי יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבָּ וְיִאֲכֹלוּ
 50 בְּמוֹמָם. אֲלָא פְּשִׁיטָא, שְׁמִדּוּבָר בְּזִמֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְאִי
 51 מְדוּבָר בְּכַבּוֹר בְּכַעַל מוֹם אִין מוֹבִינֵם דְּבָרֵי הַמְשַׁנָּה יָרְעוּ עַד
 52 שִׁסְתָּאבָּ, דְּהָא כְּבֵר מְסִיבִין וְנִימִין – וְעוֹמְדִים הֵם. אֲלָא פְּשִׁיטָא
 53 שְׁמִדּוּבָר בְּכַבּוֹרוֹת תָּמִין וּבּוֹמֵן הַבֵּית, (וְהִכִּי) [וְדוּקָא הִלִּין –
 54 סִפִּיקוֹת אֵלֹה הוּא דְּלֵא [מִצִּי] מוֹבְנֵי אֶת בְּכּוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֵן אַחֵר
 55 אֲלָא מִמְתִּינִים עַד שִׁפּוֹל בָּהֶם מוֹם וְיִאֲכֹלוּ בְּעַצְמָם, [הָא] בְּהֵנִים
 56 וְדִאִין [מוֹבְנִין] – מוֹכְרִים אֶת בְּכּוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֵן אַחֵר.
 57 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבָר בְּזִמֵּן הָהּ, וְעַל מֵא דְּקוּשִׁיא לָךְ,
 58 אִפְּרִילוּ בְּכּוֹרוֹת דִּין נִמִּי יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבָּ, יֵשׁ לְתַרְץ, שְׁבַכְכוֹרוֹת
 59 שְׁלֹנּוּ לֹא מִצִּינֵי מִדְּחִינֵן לִיה – לְדִרְחוֹתוֹ לִבְהֵן וְלַעֲכָב אֶת הַבְּכּוֹרוֹת
 60 לְעַצְמָנָהּ, מִשּׁוּם דְּלֵא אֵית – שְׁאִין [בָּאן סֶפֶק בְּהוּיָהּ בְּבַעֲלִים, וְעַל

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קצט רש"י תוספות

בבכור נאמר לא תפרה — פרוץ אין לה, שיכנס הפרוץ בקדושה והוא יצא לחולץ. אבל
נמכר הוא — ונאכל בקדושה. וזו היא קדושה: שלא ישחטנו באיטליה, ולא ישקלנו
בליטרא. אינא סיפא — דקרא דלא תפרה. וישא דקרא בבצל מום — להכי דייקנן:
ונמכר הוא, וסופיה דכתיב "ואת דמם תורוק" — בתם. בולד שפחתה — ואין קויע אי זה
כהן ואי זה עבד. משהררין את את זה — כל אחד
אחד כותב: אם אני רבד ואתה חבב — הרי
אתה בן חורין. וידעו מותרים שנתנו כסף לישראל.
ושניהם אוכלין בתרומה — כל זמן שלא שחרר
זה את זה, דעבד כהן נמי אביל בתרומה.
ותולקין חלק אחד על הגרן — כלומר, כששניהן
ביחד נותנין לחן תרומה בבית הגרנות. אבל
לאחד הוא — את חולקין עד שיבוא חבירו,
דשמא זה חזק את העבד. וסבירא ליה להאי עמא
דאין תולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו
דילמא אתי לאסוקיה ליוחסין. ובכורן — של
הני תערוכות, אם נולד בכור בהמה בעדרן —
ירעה בו כדמפרש. מאי שנא דידן מידירו —
ידין נמי אין לו תקנה עד שימסם, והשחא מאן
דקא מותיב — אלא אסיק אדעתיה סופא דקתני:
רבא במזמן לבצעלי. ואילו דידן ידבנין
ליה לכהן במזמן, ורב נתמן משני לה הכי
במסקנא דמילתא. אלא לאו בזמן המקדש —
וידין הוה יחיבין לכהן לאקרוביה. ואילו דידו
וכי להו. אף על גב דכון נמי חיבת בהמותו
בבכורה, כדאמרין בבכורות פרק שני במשנה
(ג.א.) לא נפטרו מן מפרדיו כהן ופטר חמור,
הני ירע. כלום בדשאר בכורות כהן אנו
מפסדי משום, שמקריב הוא עצמו את אימורי
בכור ואוכל, אבל הני דאיבא חד דור, אי הוי
יהיב בכורם לאקרוביה — תו לא אבלי מנייה,
דבכור תם בזמן המקדש אינו נאכל לזרים,
כדאמרין ביאזוהו מקומן (ובזחם גוב). הבכור
נאכל לכהנים. הלכך ירעה, ולכשיסתאב איכלו
במזמן, דכל דור דאמר לכהן "אין כהן" ובכור
אנו, אוכלנו, ודכין דנפל בו מום אין בו אלא
איסור גזל — והכא איסור גזל נמי ליכא, דשמא
זה כהן וזכה בו, והמוציא מחבירו עליו הראיה.
שפיר — משום הכי יש בידו כח להשוותו, ולומר:
נמא כהן אני, וחכית בו תחילה, ולא אתננו
לכהן. ואמתו עד שאוכל, לאוכל. אלא אי
אבלי לית ליה — לכהן זכיה בבכור מחיים,
אמאי שבקין ליה לאפקועיה ממזבח? ליתי גובר
ולשקליה, וליתביה לכהן מעליא, דהא אין בו
זכיה אלא ממזבח ואילך. אלא דאי את ליה
זכיה מחיים בבכור תם, דהא דאי בתם קמריי?
דקתני: ירעו עד שיסתאבו. לעולם בזמן הזה —
משום הכי ירעה, דלא חזי להקריב וזכה בו
מחיים. וירדי יחיבין לזו לכהנים בממזגיה, דקא

על גב הדומם ומותר לזרים – מידו איסור גזל איכא. אבל דתך תערוכות ליכא איסור גזל
הריאה. בהמתה – גבי עיר החדתה כתיב (דברים יג) "זאת בהמתה לפי חרבי." בהמתה"
דאמר מעשר שני ממון גבה הוא. אין עשין עיר החדתה כו' – בפרק קמא דסנהדרין ממ
בזון. שפיר – משום הכי איצטרך קרא למעוטה; דלא נפק מ"שללה" ולא שלל שמים,
לית תורת "בהמתה", אלמא ממונא דכחן הוא. ומיפרא נמי כלישנא קמא דמדאיצטרך
לזבוח קרישין קלים – שאם שלמים שלמים או כבוד או מעשר אצל חבירו, וכפא ונשם
בעינתי". כו' קוואי אומר לשלמים – קאתי, דלא דון קמנונא. אבל במעשר – לא, ונשם
ארבעה אבות נזיקין". לא אמר בן קוואי אלא בכבוד – שהפדק בכון בכורו) אצל אחר
סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. ומעשר – נמי לא, הואיל ואינו יכול למוכרו. והכי מפרי
דאי בכלל מום הא דומיא שלמים קתני – ושלמים דאי שלמים תמימים קא מריב, דמי
מום. משום דתם איכא למימר: לא זכי ביה כחן אלא משלחן גבה, והיינו מהקטרת אימא
למימור: ישראל משלחן גבה וכו', להלך לא שנת תמן לא שנת בעלי מומין – מחדים (וכו')
(וכו')

1 **אִילִימָא** סִיפָא אַת דְּמוֹת תּוֹרוֹק עַל הַמּוֹחַב — אִסְיַפ דְּקֵרָא קֶאמְרוּ. **בְּכִבּוֹר** נֶאמְרוּ לֹא תַפְדָּה
2 — דְּלַעֲלֹם הוּא בְּקִדּוּשְׁתּוֹ, לַעֲנֵן דִּיאֵנוּ נִמְכֵר בִּאיטְלִיו אִין נִשְׁקַל בִּלְיִטְרָא.
3 **וּבְכִמְא'** אִילִימָא בְּעַל מוֹס הֵינִי בְּדִמְתָּה — וְאִם תֹּאמְרוּ: לִימָא דֵּאֲתִי רַבְבִּין, דִּאֲמִיר דִּלֹא
4 מְמוֹנִיָּה הוּא וְיֵשׁ לֹמֵר: דִּיעֲקֵר הַקְּדוּשִׁיא אִינְהָ אֵלֹא מִמְעַשֶׁר, דְּלִכְלוּל עֲלֵמָא בְּעַל מוֹס מְמוֹנִיָּה
5 הוּא. דְּהִנֵּה'.

6 **אִילִימָא** בּוֹמֵן הוּא דּוּמִיא דְּשַׁלְמִים חֲתָנִי
7 — וּבִפְרָק קָמָא דְּבִבָא קָמָא (י.ב.)
8 פִּירֵשׁ רִשִׁי: בְּזִמְנָן בֵּית הַמְּקֹדֶשׁ אִיירִי, דִּהָא קֵרָא
9 בְּשִׁבְעוֹת הַפֶּדְרוֹן אִיירִי בּוֹמֵן בֵּית הַמְּקֹדֶשׁ
10 דְּמַחְבִּינֵין לֵיהּ אֲשֵׁם. וְנֹרֵאָה לְמוֹשֶׁה חֲבִי נִשְׁטָה הָבָא
11 דּוּמִיא דְּשַׁלְמִים, וְלֹא רַבָּה לְדָמִים כְּדִפְרִישׁ רִשִׁי
12 בְּבִבָא קָמָא (שם) מִשּׁוֹם דְּבִלָּאוּ חֲבִי צִירִךְ לֹמֵר
13 דּוּמִיא דְּשַׁלְמִים, כִּי לְחֹבֶינָא דְּבִחָם אִיירִי וְלֹא
14 בְּעַל מוֹס, כְּדִאֲמִירִין בְּסִמְדוֹ.
וּרְבִי

נשיא: כהנת שנתערבה וילדה בולד שפחתה, הגדילו התערבותם אוכלין בתרומה, וחולקין חלק אחד על הגורן. בכורן ירעו עד מאי עסקינן? אילימא בזמן הזה - מאי שנא דידן ומאי שנא ! אלא לאו - בזמן שביית המקדש קיים. אי אמרת בשלמא אית רבי, אלא אי אמרת לית ליה - ליתי גובר ולישקלא! לעולם בזמן ששנא דידן ומאי שנא דידהו? אכן - יתבינן ליה לכהן בממייחה, צת בהן - מפקע ליה לכהנים. לישנא אחרתא. בזמן הזה - ספקות, אפילו דידן נמי ירעו! אלא פשיטא בזמן שביית מוס - ירעו עד שיסתאבון? הא מסואבין וקיימין! אלא מא דלא מזבני ודאי! לעולם בזמן הזה, מא קשיא לך - לא מצינו מדרחית ליה לכהן, דלא אית פאן ספק בהוצת. כל חד וחד אמר ליה לכהן: דאנא בהן ואנא בהן. מיתבי, רבי גרמ לכהמת בכור ומעשר שבה, "שללה" - פרט לכסף מעשר וילימא בזמן הזה - מי איכא עיר הנדחת? והתנן: אין עושין של שבעים ואחד! אלא פשיטא - בזמן שביית המקדש קיים. היינו "בהמתה". אלא פשיטא - בתם. ואי אמרת בשלמא נפיר, אלא אי אמרת לית ליה - למה לי מ"בהמתה", תיפוק שמום! - לעולם כבעל מום, ודקא קשיא לך: היינו "בהמתה", יצאו בכור ומעשר - שאינו בכלל "בהמתה", דתנן: כל פסולי גשמיטין באיטליה, וגשקלין בליטרא, חוץ מן הכבוד ומן המעשר ומעלה מעל בה" - לרבות קדרשים קלים שהן ממוז בעלים, עזאי אומר: לרבות שלמים. אבא יוסי בן דוסאי אומר: לא ילכד. במאי עסקינן? אילימא בזמן הזה - הא דומיא דשלמים שביית המקדש קיים. ובמאי עסקינן? אילימא כבעל מום - אלא לאו - בתם, ושמע מינה - אית ליה לכהן זכייה! אמר

שכל דבר אומר: "אני כהן, ודוכה אני ברי". וממון המוטל בספק הוא, המוציא ממחירו ערליז ובעל חמה חסידו, שאין לגבוה חלק בה. **פרש לבקש מעשה שני שבה** — ואוליב דמאן שטעמא. היינו **בהמה** — דכרן אורל את דכבדר, וישראל את דמבעשר, ואין לגבוה חלק לאו שלל שמים הוא, דוכה כהן בגויה. לישנא אחרינא: אלא פשיטא בתם, והא ממעט בת "בהמותה" ולא נפקא ליה "משללה" — שמע מינה: אית ליה לכהן זכיהא בגויה מחיים. ויורה — משלם קרן ודומשו וקרנן שבעות הפקדון, לפי שהם ממונו, וקרינא "זכחש" ונמשכו הוא, ולא יכול למכור וזיל שטות, לא תם ולא בעל מום. והכי מפרש בפרק ראשון (והורה). אבל שלמים לא היה ממונו, והואיל חזילא ערליזו קדושה, שטענן פרק קמא דנוזיקין (בבא קמא יב,ב). **הא דומיא דשלמים תני** — ושלמים בזמן הזה ליכא, דאין בהן מעילה מחיים. דבשלמא בבכור גבי כהן — איכא לפלוגי בין תם לבעל ובעל מום דלית ביה הקרבה — זכי ליה רחמנא מיד. אבל גבי שלמים דישיראל, ליכא **אלא לאו בתם** — וקא מייחב לכופר (ובבכור) קרבן שבועה. אלמא, ממונא דכהן הוא

ורבי שמעון היא דאמר אם באו תמימים יקרבו – אבל לבתחילה – לא. וטעמא, משום דיש להם פרנסה במקומם. ורבי עקיבא פליג, ואמר: דאפילו דיעבד לא יקרבו. ומפרש טעמא, משום דאיתקש בכור למעשר בחמה, ומעשר בחמה למעשר דגן. מה מעשר דגן אינו בא מתורה לארץ לארץ ישראל – אף בכור ומעשר כו'. ואם תאמר: אמאי לא אוקמא כרבי עקיבא, דלדידיה הוי טפי ממוגו ויש לומר: דלרבי

עקיבא לא הויא כל כך דומיא דשלמים. **לא**
בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא
דמתניתין קמפלגי – כלומר, וההוא אוקמנא
בבכור חוצה לארץ.
דלמא אויל ישראל ושדי ביה מומא וממטי
ליה (לחברה) ולחבסו ואמר בכור
זה נתן לי כהן במומו – ואם תאמר: מאי כהן?
הוא לא שרי ליה, כיון דנפק המום מיד כהן בלא
עדים – שהרי נתחדשו הכהנים על זה! ויש לומר:
דהכי קאמר, "נתן לי כהן במומו, קמדי דידי נפל בו
מום מאליו". ואם תאמר: הדיכ הישד דלמא אויל
ישראל ושדי ביה מומא? ודרי לא נחשדו ישראל
על כך, כדאמרין בבכורות (להא), דבכור ביד
ישראל – הכל נאמנין עליו, דכהנים הוא חדשידי
אמומי, אבל ישראל לא חדשידי ואין לומר דהני
מילי בודאי בכור, היכא דסופי ליתנו לכהן, דאין
ישראל חוטא ולא לו, דהא בפרק "כל פסולי
המוקדשין" (שם להב), אמר רב נחמן גבי ספק
בכור: בעליו מעדין עליו ויש לומר: דלא דמי,
דהני מילי כשהיה תם תחילה ביד ישראל – או
ידיא להטיל בו מום, מאחר שנטל ברשותו, דאין
לו להשמט בשום דבר, אבל כהן, דיש לו תלות
שנתן לו הכהן במומו – יש לחשדו עליו, ונראה
דלכך לא רצה לומר בענין אחר: דלמא אויל
ישראל ושדי ביה מומא ומראה לחבסו, ואמר
דמעצמו נפל, ולא יאמר "כהן נתנו לי" – דכהאי
גוונא לא עבדי, דלמא חדשדוהו עליו, ולומר: מה
לו לטרוח עליו ולהביאו לחבסו, כיון דלא רדייה
הוא? ופריך: והא אמר רב יהודה אין רואין בכור
לישראל אלא אם כן כהן עמו. והטעם, שמת
יעבבו לעצמו ולא יתנו לכהן, וכיון דעריך
להביא הכהן – לא מצי אמר "בכור זה נתנו כהן
במומו", דאמרין ליה: אייתי (ראייה) ההוא כהן
דיהבא לך, דכל כמה דלא אייתי ליה – לא שרינן
ליה דבכור.
לשון רש"י היינו טעמא דנראה ככהן המסייע
בבית הגרנות – דרגילות הוא דמוכר
בכור דמוחל גבי ישראל, כדי שיתן לו בכור פעם
אחרת, וכל שכן דאסור לקבלו במתנה, וצריך
ליזהר שאם אמר ישראל לכהן "הזן בכור זה",
אם אמר לו הכהן "שלך יתא" – אז אסור לקבלו,
מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות.
שנאמר

אמר אביי: לא, לעולם בתם, ובבכור בחוצה לארץ,
ורבי שמעון רואי, דאמר: אם באו תמימים – יקרבו.
מיתבי, אמר לו רבי יוחנן בן נורי: מה לי אם אינו
מומר בחפצא ואשם – שהרי אין זכין בכהן בתייהו,
תאמר בבכור – שזכין בתייהו. במאי עסקינן? אילמא
בבעל מום – הא דומיא דחפצא ואשם קאמר, אלא
לאו – בתם, וקתני "זכין בו בתייהו" אמר רבינא: הא
נמי – בבכור בחוצה לארץ, ורבי שמעון היא, דאמר
אם באו תמימים – יקרבו. לימא כתנאי: בכור, בבית
הבעלים – עושין תמורה, בבית הכהן – אין עושין
תמורה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כיון שפא לדי
כהן – אין עושין תמורה. היינו תנא קמא! מאי לאו
הכי קאמר: בבית כהן – הוא עושה תמורה, ואין בעל
עושה תמורה, אלא אם אית ליה לכהן זכיה בגוויה! –
לא קשיא, הא – רבי יוחנן בן נורי, הא – רבי עקיבא.
אמר רב חסדא: לא שנו אלא כהן לכהן, אבל כהן
לישראל – אסור. מאי טעמא – דלמא אויל ישראל
ושדי ביה מומא, וממטי לחבסו, ואומר לו: "בכור זה
נתן לי כהן במומו". ומי שרי חבסו הכי? והא אמר
רב: אין רואין בכור לישראל אלא אם כן כהן עמו!
אמר רב הונא בריה דרב יהושע: היינו טעמא
דישראל אסור – מפני שגורא ככהן המסייע בבית
הגרנות. מר זוטרא איקלע לבי רב אשי, אמרו
ליה: לטעום מר מיד! אייתו לקמיה בישראל. אמר
ליה: ליכול מר, דמיכרי, משום דבוקרא הוא! מנא
לכו הא? – אמרו ליה: דזבן לן פלוני כהן. אמר
להו: לא סבירא לכו הא דאמר רב הונא בריה
דרב יהושע מפני שגורא ככהן המסייע בבית
הגרנות? אמרו ליה: לא סבירא לך, דאנן מייבן
קא זבנינן. אמר להו: ולא סבירא לכו, דהתנן "עד
כמה ישראל תייב ליטפל בבכור, בפקה – שלשים,
ובגסה – חמשים יום, ואם אמר לו "תנתה לי
בתוך זמנו" – הרי זה לא יתנונו לו. ואמר רב
ששת: מה טעם – מפני שגורא ככהן המסייע

בבית הגרנות! אמרו ליה: התם – מוכחא מילתא, הכא – מובן קא זבנינן. לשון אחר.
אמרו ליה: הכא – לא יהיב דמי, הכא – קא יהיב דמי. מאי אפרת, מויל כהן
גביה, דסבך כהן, דכי הוי ליה בכור אחרניא יהיב ניהליה – לא, דמסיק אדעתיה.
בוציא

לעולם בתם – ולא קשיא לרב נחמן. דהאי דוכי ביה כהן מחיים – בבכור בחוצה
לארץ עסקינן, דסתמיה לאו להקרבא קאי אפילו בזמן בית המקדש. ודומיא דשלמים
הוא, דאי מייתי ליה – מצי לאקרוביה, אבל סתמיה – לאו להקרבא קאי. ורבי שמעון
היא – דאמר לקמן בפרק "אלו קדשים" (כא.א), אם באו בכורות תמימים מחוצה
לארץ – יקרבו, אם באו – אין, לבתחילה –
לא. דומיא דחפצא ואשם קתני – והאי "חטאת
ואשם" – בתמימים קמיידי. דקתני: אין זוכין
בהן הכהנים בחייהו אבל לאחר שחשטה – זוכין,
אלמא בבני הקרבה עסקינן. לימא כתנאי – אי
זכי כהן בבכור תם מחיים בזמן בית המקדש,
אי לא. מאי לאו הכי קאמר – תנא קמא:
בבית כהן אינו עושה תמורה על ידי בעלים
אלא על ידי כהן אחר, אבל כהן ממיר בו, דאית
ליה זכיה בגוויה. לא – בפלוגתא דרבי יוחנן בן
נורי ורבי עקיבא דמתניתין קא מפילגי. וההיא
הא אוקמנא בבכור בחוצה לארץ, וקאמר תנא
קמא: כהן עושה בו תמורה משבא לידו, דהא זכי
ביה מחיים, דסתמיה לאו להקרבא – כרבי יוחנן
בן נורי. ורבי שמעון כרבי עקיבא, דאף על גב
דאית ליה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על
ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין
היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה
תמורה דישאל, והכהן אינו עושה תמורה לא
זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה זה
כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איבא בנייהו:
דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה
תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – כרב נחמן,
ורבי שמעון – לית ליה דרב נחמן, לא, דכולי
עלמא לית להו דרב נחמן בבכור מעליה, והבא
בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא פליגי,
ובבכור בחוצה לארץ. ולהכי אמר תנא קמא
דכהן אין עושה בו תמורה, ורבי שמעון – כרבי
עקיבא, לישנא אחרינא: לימא כתנאי, בכור אצל
כהן, אינו עושה תמורה לא ישראל ולא כהן.
ואמרי הכי: מימר – הוא דלא מימר, הא זבני
– מובין ליה. רבי שמעון בר אלעזר אומר: כיון
שבא ליד כהן – זה זה אינו עושה תמורה.
כלומר, דאפילו זבני לא מצי מוזבין ליה, דכל
תנא בחרא לטפויי מילתא קאתי. מאי לאו דרב
נחמן איבא בנייהו, דתנא קמא אית ליה דרב
נחמן ורבי אלעזר לית ליה דרב נחמן. לא שנו
אלא כהן לכהן – יכול למכורו תמים. בכור
זה נתן לי כהן במומו – אבל כהן לכהן ליכא
למימר הכי. דכהן המביא בכור להזרוחו לחבסו,
צריך להביא עדים שנפל בו אותו מום מאליו.
דאמרין בבכורות בפרק "כל פסולי המוקדשין"
(להא), כל מומין הראויין לבא ביד אדם – ורועי
ישראל נאמנים, ורועי כהנים – אינם נאמנים,
דנחשדו כהנים על הבכורות. ופי שיי חבס הכי
– אפילו הוי מום קבוע, ומי שרי חבס את הבכור
לישראל בלא כהן עמו? אלא אם כן כהן עמו
– דשמת כשידע זה שמום קבוע הוא, דלא הוי
קדשים בחוץ – אביל ליה, ולא חייש לגזילה

דכהן. הלכך בעינן כהן בהדיה, ולא מצי למימר "בכור זה נתן לי כהן במומו", דאמרין ליה: אייתי לי ההוא כהן דיהביה לך, דכל כמה דלא אייתי ליה – לא שרינן ליה
הבכור, אלא אם כן יהיב ליה כהן. היינו טעמא דישאל אסור – לקנות בכור תם מן הכהן, משום דסתם בכור תם בזמן הזה נמכר בזול, דבעי לוקח לשהייה עד שיומם.
דילכך היה האי כהן דמוחל גבי ישראל נראה ככהן המסייע בבית הגרנות, לזרות ולעמר, כדי שיתנו לו התרומות. והוי חילול השם, דמחוי כמאן דשקיל לתרומה בתורת
שכירות. והאי כהן נמי מחוי דמשום הכי מוחל לישראל, כי הדיכ דליתבי ליה, בכורות שיוחלו לו בעדרו. ליכול מר דמכרי – שבשר בכור בריא לאכול משאר הבשר. מנא
לכו הא – מי נתנו לכם? אם אינכם כהנים ולא סבירא לכו – דאסור לקנות בשר בכור מכהן, דלמא מוחל גבייכו, ונראה ככהן המסייע. מייבן זבנינן – וליכא למיחש
למסייע, דהא לא יהיב לן במתנה. ליטפל – לטרוח בו לגדלו, קודם שיתנו לכהן. ככהן המסייע – דהשתא הוי סויע, שמוצילו מלטרוד בו, בלבד שיתנו לו. מוכחא מילתא –
דהא מסייע הוא. שהרי מיד מצילו מן הטרוד והמוזנות. מאי אפרת דלמא מויל – כהן, כי הדיכ דנתיב ליה בכורות דידן ולא לכהן אחר. לא – עבדי הכי. דמסיק אדעתיה
בוציא

נפל מאליהו. ומשום כך אסרו חכמים על הכהן למכור את הבכור
לישראל, שכן אם ימכרונו לו יש לחשוש שיטיל בו הישראל מום,
ויאמר לו שנפל מאליהו ברשות הכהן קודם שמכרו, ולא נעשה
בידים. ויאמינו החכם ויתיר לו את הבכור.
דוחה הגמרא טעם זה: וי' שר' חכם ה' - וכי באופן זה שאין
הכהן עמו יתיר לו החכם את הבכור, והאמר רב, אין רואין בכור
לישראל כדי לבדוקו האם יש בו מום, אלא אם כן הפכה שרצונו
לתת לו את הבכור נמצא עמו, שאם לא כן יש לחשוש שאם נתתי
לישראל את הבכור באכילה לא יתנו לכהן אלא יאכלנו בעצמו.
ואם כן שוב אין לחשוש שיטיל בו מום וישקר ויאמר שהמום נפל
מאליהו ברשות הכהן שמכרו לו, שהרי לא יתירוהו לו אם אין הכהן
עמו.
הגמרא מביאה טעם אחר לאיסור האמור: אלא אמר רב הונא
בריה דרב יהושע, היינו מעמידי למכור לישראל את הבכור אסור,
מפני שהוא נראה ככהן המסיע בבת חמות. שאסור לכהן לסיע
לישראל בגורן במלאכת התבואה כדי שיתן לו תרומה, ויש בכך
משום חילול ה', שכן נראה הדבר שהוא נוטלה כשבר עבודתו,
בעוד שהתורה צויתה ליתנה במתנה. ואיסור זה נהוג בכל מתנות
כהונה, ומשום כך אף אסור על הכהן למכור לישראל את הבכור,
שכן סתם בכור בזמן הזה נמכר בזול משום שכדי לאוכלו צריך
לחלוק להמתין עמו עד שיפול בו מום, וכשהכהן מוכרו לישראל
נראה שהוא מחיל לו את המחיר כדי שיתן לו את הבכורות
שעתידים להולד לו בעירו, והרי הוא כאילו משלם בעבורם
ואינם ניתנים לו בתורת מתנה.
הגמרא מביאה שיטה החולקת על האיסור האמור: מר זוטרא
איקלע - (הודמן) לבי - (לבית) רב אשי. אמרו ליה בני הבית, למעום
מר מירי - (טעם אדוננו דבר מה). אייתו לקמייה בישראל - הביאו
לפניו בשר, ואמרו ליה, ליבול - (יאכל) מר בשר זה יהוא מיכר -
בריא לגוף, משום דבשר בוקרא - (בכור) הוא. שאל אותם מר
זוטרא: מנא לכו הא - מנין לכם בכור זה, והרי אינכם כהנים. אמרו
ליה, דבון לי - (מכר לנו) פלוני בתן בכור זה, שקיבלו משראל
במתנת כהונה. אמר להו - (להם) מר זוטרא, לא סבירא לכו - וכי
אינכם סוברים הא - (את מה) דאמר רב הונא בריה דרב יהושע
שאסור לכהן למכור לישראל בכור מפני שהוא נראה ככהן
המסיע בבת חמות. אמרו ליה, אכן לא סבירא לי שיש איסור
בדבר, משום דאין מוזין קא זבנינן - שהרי קנינו מהכהן את הבכור
ושלמנו תמורתו, ולא קיבלנו אותו במתנה בכדי שיתן לו בעתיד
את בכורותיו. אמר להו מר זוטרא, וכי לא סבירא לכו דהדמן
במשנה בבכורות (כא), עד כפה ישראל תיבלי - (לטרות)
בגידול הקבץ שנולד בעירו קודם שיתנו לכהן, בבמה בהמה
דקה עד שלשים יום מלידתו, ובבכור בהמה נסה עד חמשים יום
מלידתו. ואפילו אם אמר לו הכהן לישראל, תנה לי בתוך זמני -
בתוך הזמן האמור שקבעו חכמים לנתינתו ואני אטרח בו, הרי זה
לא יתנו לו עד שיעבור זמן זה. ואמר רב ששת, מה מעם אסור לו
לתת את הבכור לכהן בתוך הזמן, מפני שנראה ככהן המסיע בבת
חמות. שכן כן שהכהן פוטרו מטרות גידולו וממזונותיו הרי
הוא מסייע לישראל, ונראה שהוא עושה כן כדי שיתן לו את
הבכור. אמרו ליה בני ביתו של רב אשי, התיב מוכחא מילתא -
מוכח הדבר שהכהן מסייע ביד הישראל בכך שפוטרו מטיפול
בבכור, משום שמדי הוא מצילו מטרח זה. אבל הקא מוזין קא
זבנינן - קנינו את הבכור מהכהן ושלמנו תמורתו, ולא סייע הכהן
בידינו כלום.
הגמרא מביאה תשובה זו בנוסח אחר: לשון אחר, אמרו ליה בני
ביתו של רב אשי למר זוטרא, הקא לא יהיב דמי - לא נתן
הישראל דמים לכהן כדי שיטפל בבכור בתוך הזמן, והרי הוא
מסייע לו בחנם, אבל הקא במכירתו לישראל הלא קא יהיב דמי -
נתן הישראל לכהן את דמי הבכור, ואינו מקבל שום טובה
מהכהן. מאי אפרת שהסיע הוא בכך דמוזיל בהו גביה, דקבר בהו
דכי הוי ליה כבוד אחרניא יהיב ניהלי - שמא ימכרו לו הכהן את
הבכור בזול משום שסיבבר שעל ידי שאחילו לו את מחיר הבכור
יתן לו בעתיד בכורות אחרים שיחוללו לו, לא מסתבר שהכהן
עשה כן, משום דפסיק אדעתיה - שחושב בדעתו,

מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אָמַר אַבְי, לֹא קִשְׁה מִשֶּׁשׁ עַל רֵב נַחֲמָן, וְלֹעֲלֶה
מְדוֹבֵר בָּתָּם, וְאוֹלֵם בְּכֹכּוֹר בְּחֻצָּה לְאַרְצָן שְׁאִינוּ עוֹמֵד לְהִקְרֵבָה,
וְהַבְרִייתָא כְּרִבִּי שְׁמֵעוֹן הִיא. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן בְּמִשְׁנָה לְהֵלֶן (כא),
בְּכוֹרוֹת בַּחוּץ לְאַרְצָן, אִם בָּאָר לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵם תְּמִימִין, יִקְרְבוּ
לְמִזְבֵּחַ, אֲבָל לְכַתְּחִילָה לֹא יִבְיֹאוּ, אֲלֵא יִשְׁאֲרוּ בַּמְקוֹמָם עַד
שִׁיפּוֹל בָּהֶם מוֹם וְיֵאֱכָלוּ שֶׁם. וּמֵאַחַר שֶׁשְׁאִינָם עוֹמְדִים לְהִקְרֵבָה הִרִי
הֵם מִמּוֹן הַבְּעֵלִים הַכֹּהֲנִים, לְשִׁטַּת רַבִּי יוֹסֵף הַגִּלְגִּילִי הַסּוֹבֵר שְׁקִדְשִׁים
קָלִים הֵם בַּמּוֹנָם בְּחֵלָה, וְלֹא אָמַר רַב רַבִּי נַחֲמָן שֶׁהֵם מִמּוֹן גְּבוּהָ אֲלֵא
בְּכוֹרוֹת בַּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל הַעוֹמְדִים לְהִקְרֵבָה.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן מִמִּשְׁנֵיתוֹ: מִיִּתְרִיבִּי שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה,
אָמַר לֹי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא, מָה לִּי אִם אֵינוּ מִיִּטְר
בְּחֻצָּתָא וְאִשָּׁם וְמֵהָ רֵאִיָּה הִיא עַל בְּכוֹר, שֶׁהִרִי מֵהָ שְׁאִין הַכֹּהֲנִים
מְמַרִּים בָּהֶם הוּא מִשּׁוּם שְׁאִין וְכֵן בִּקְוֹן בְּחֻצָּתָא, אִךְ הָאֵם תֵּאֱמַר כֵּן
גַּם בְּכֹכּוֹר שֶׁהֵם וְכֵן בּו בְּחִיּוֹ. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: בָּאָר עֲשִׂינוּ,
אִילִיָּמָא בְּכֹכּוֹר בְּעַל מוֹם, הֲלֵא יִקְשֶׁה אֵת בְּכוֹר דְּיוֹמָי וְדִשְׁמַת
וְאִשָּׁם בְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהַכֹּהֲנִים זֻכִּים בּו, וְהִרִי חֻצָּתָא וְאִשָּׁם
שֶׁהִזְכִּיר הֵם בּוֹדָאִי תְּמִימִים וְרֵאיוּיִם לְהִקְרֵבָה, שְׁכֵן מִכָּךְ שְׁאִמַּר
עֲלֵיהֶם 'אֵין זֻכִּין בָּהֶם בְּחִיּוֹם', מִשְׁמַע שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁחִיתֵתָם זֻכִּים
הַכֹּהֲנִים בְּאֵבִילָה-וְלֹא-וְדֹאִין בְּכֹכּוֹר תָּם דִּיבֵר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, וְקָתְנִי
עֲלֵיו שֶׁהַכֹּהֲנִים וְכֵן בּו בְּחִיּוֹ, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן.
מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּינָא, הָא נִמְי - עַם דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי
אִמְרוּרִים בְּכֹכּוֹר בְּחֻצָּה לְאַרְצָן שְׁאִינוּ עוֹבֵד לְכַתְּחִילָה לְהִקְרֵבָה,
וְהַמִּשְׁנָה כְּרִבִּי שְׁמֵעוֹן הִיא, דְּאָמַר שֶׁרַק בְּדִיעֵבֵד אִם בָּאָר תְּמִימִים
יִקְרְבוּ, וּמִשּׁוּם כֵּן הֵם מִמּוֹן הַכֹּהֲנִים.
הַגִּמְרָא תּוֹלֶה אֶת דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן בַּמַּחְלוקֶת תְּנֵאנִים: לִיָּמָא בְּתַנָּא -
הָאֵם יֵשׁ לּוֹמֵר שְׁדִּבְרֵי רַב נַחֲמָן תְּלוּיִים בַּמַּחְלוקֶת תְּנֵאנִים. שְׁכֵן
שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, בְּכוֹר כָּל זֶמֶן שְׁהוּא נִמְצָא בְּגִבִּית הַבְּעֵלִים הַיִּשְׂרָאֵל
עוֹדִיין אֵין נִיתָן לְכַחַן, הַבְּעֵלִים עוֹשִׂין בּו תְּמֻדָּה, אֲבָל אֲחֵר
שֶׁנִּמְצָא בְּגִבִּית הַכֹּהֵן, אֵין עוֹשִׂין בּו תְּמֻדָּה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר
אוֹמֵר, בִּיּוֹן שֶׁבָּא הַבְּכוֹר לִיד הַכֹּהֵן שׁוֹב אֵין עוֹשִׂין בּו תְּמֻדָּה. וְהַגִּמְרָא
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: הֲלֵא דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר חֵינִי כְּדִבְרֵי תַנָּא
קָמָא, שְׁאִמַּר שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁהִגִּיעַ הַבְּכוֹר לִיד הַכֹּהֵן אֵינוּ מְמַיר בּו. בָּאָר
- אֵם כֵּן בְּמָה נַחֲלָקָה, לֹאֹ הִכִּי קָאָמַר - הָאֵם לֹא כִּךְ אָמַר תַנָּא
קָמָא. שֶׁכִּשְׁהַבְּכוֹר נִמְצָא בְּגִבִּית הַכֹּהֵן הוּא וְ-הַכֹּהֵן עוֹשִׂה בּו
תְּמֻדָּה, וְאֵין בְּעַל וְ-הַבְּעֵלִים שְׁנוֹלֵד הַבְּכוֹר בְּרִשְׁתּוֹ עוֹשִׂה בּו
תְּמֻדָּה, וְאִילוּ לֹדַעַת רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֲחֵר שֶׁהִגִּיעַ לִיד כֹּהֵן
כִּי הַבְּעֵלִים לֹאֹ הַכֹּהֵן מְמַרִּים בּו, אָמַר - אֵם כֵּן מוֹכֵחַ שְׁלִישִׁית
תַנָּא קָמָא אֵית לִיה לְכַחַן וְכִיָּה בְּגֻזִּיָּה וְ-בּו בְּחִיּוֹ, וְלִכֵּן הוּא מְמַיר
בּו, וְרַב נַחֲמָן שְׁאִמַּר שְׁהוּא מִמּוֹן גְּבוּהָ סוֹבֵר כְּרִבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן
אֶלְעָזָר.
דוּחָה הַגִּמְרָא: לֹא (קָשִׁיָּא הָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הָא רַבִּי עֲקִיבָא)
בְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן נַחֲלָקָה תַנָּא קָמָא וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, אֲלֵא
[בְּפִלְגֻתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּתַנְתִּינוּן קָא מִיפְּלִגִּי].
שְׁתַנָּא קָמָא סוֹבֵר כְּרִבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי שֶׁהַכֹּהֲנִים מְמַרִּים בְּכֹכּוֹר
לֹאֲחֵר שֶׁהִגִּיעַ לִידָם, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר סוֹבֵר כְּרִבִּי עֲקִיבָא
שְׁאִינָם מְמַרִּים בּו מִשּׁוּם שְׁקִדְשֻׁתּוֹ לֹא חָלָה בְּרִש

לפנים את חבירו התובעו ממנו ולהיפטר מלשלם לו, אבל מילקא
 ללן על שבועה זו, משום שבכך שאינו משלם הביא את עצמו
 לידי שבועה. מתרצת הגמרא: לא מצית אפרת – אינך יכול לומר
 ששבועת אמת אסורה ולוקים עליה, דהקתיב – שהרי נאמר (דברים
 ו' א) 'את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע', הרי שציותה
 התורה להשבע שבועת אמת בשם ה'.
 דוחה הגמרא תירוץ זה: הלא הכתוב 'והוא' ובשמו תשבע, אינו
 מוכיח שמותר להשבע שבועת אמת, אלא מוכיח ליה לברב –
 נצרך הוא לדינו של רב. דאמר רב גידל אמר רב, מנין שנשבעין
 לקיים את המצוות ודבר הגון הוא לעשות כן, שנאמר (תהלים קיט ק)
 'נשבעתי ואניימה לשמור משפטי צדקך'. ואם כן הפסוק 'ובשמו
 תשבע' נצרך כדי ללמד שמותר להשבע לקיים את המצוות,
 ועדיין יש לומר ששבועת אמת שלא לדבר מצוה אסורה ולוקים
 עליה. מתרצת הגמרא: הקתיב קרא אפרתא – הרי נאמר כתוב
 נוסף המתיר שבועת אמת, שכן נאמר (דברים י') 'את ה' אלהיך
 תירא אתו תעבד וכו' תדבק ובשמו תשבע'. ואם כן, מאחר
 ששבועת אמת מותרת, אלא למא אמת – לאיזו הוצאת שם שמים
 בא 'והפלא ה' את מכותך', בהכרח בא לחייב מלקות את המקלל
 את חבירו בשם.
 שוב מקשה הגמרא: ואימא שבא 'והפלא ה' את מכותך' לחייב
 מלקות את המוציא שם שמים לבטלה שלא בקללה. תמחה הגמרא
 על קושיא זו: הלא אף אם במוציא שם שמים לבטלה הכתוב
 מדבר, מכל מקום ילקח אף המקלל, שהרי מי (וכי' גרע מקלל את
 חבירו בשם מסתם מוציא שם שמים לבטלה, שהלא אם לוקים על
 עבירה זו מבלי לקלל, כל שכן שהמקלל בשם לוקה.
 מפרשת הגמרא את הקושיא: אנו הכי קא קשיא לו, אימא דווקא
 מוציא שם שמים לבטלה מבלי לקלל תיכני ליה (ויהיה די לו)
 במלקות, אבל המקלל את חבירו בשם, כיון דקעביד תרתי עבירות,
 דקא מפיק שם שמים לבטלה וגם קעצער ליה לחבריה, לא תיכני
 ליה במלקות ולא יתכפר בהן.

שעל שגגתה פטור' בא להוציא שבועת שקר על לשעבר, ולומר
 שחייבים קרבן על שגגתה.
 הגמרא דנה בהמשך דברי רבי יוסי הגלילי שהובאו לעיל: אין
 לוקים על לא תעשה שאין בו מעשה, חוץ מנשבע וימיר ומקלל.
 אמר ליה רבי יוחנן לתנא ששנה לפניו את המימרא האמורה, לא
 תתני ואל תשנה 'ומימר' בכלל שאר הלאוין שלוקים עליהם
 אפילו שאין בהם מעשה. משום דממיר דביבור עשה מעשה, שהרי
 על ידי אמירתו 'זו תמורת זו' הוא מקדיש את בהמת החולין, ולא
 שיש בו מעשה הוא.
 הגמרא דנה בהמשך דברי רבי יוסי הגלילי המקלל את חבירו בשם
 לוקה. שואלת הגמרא: מנלן שהוא לוקה אפילו שעובר בדיבור
 בלבד ואין בו מעשה. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר אמר רבי
 אושעיא, אמר קרא (דברים כח נח) 'אם לא תשמר לעשות וגו' ליראה
 את השם הנכבד והנורא הזה, את ה' אלהיך, ובהוצאת שם שמים
 לבטלה הכתוב מדבר, ובכלל זה המקלל את חבירו בשם. וכתב
 לאחר מכן בעונש עבירה זו (שם פסוק נט), 'והפלא ה' את מכותך'.
 והפלאה זו איני יודע מהו, ומדן מכות אלו, אלא בשם הוא אומר
 בחייבי מלקות בית דין (שם כה ב), 'והפילו השופט והכהו לפניו'
 שהוא לשון הפלאה, הו' אמר שם אף ההפלאה האמורה בעונש
 המקלל את חבירו בשם, זו הפלאה למלקות בית דין, ואפילו שאין
 בו מעשה.
 מקשה הגמרא: אם לוקים על הוצאת שם שמים, אימר (ו-תאמר)
 שאפילו שבועת אמת היא בכלל 'אם לא תשמור וגו' ליראה את
 השם הנכבד והנורא, שהרי מזכיר בה שם שמים, וילקו אף עליה
 משום 'והפלא ה' את מכותך'. מתרצת הגמרא: לא יתכן ששבועת
 אמת תיאסר, שהרי קהריא קתיב בפרשת שומרים (שמות כב י)
 'שבועת ה' תהיה בין שניהם'.
 דוחה הגמרא תירוץ זה: אין ראייה מכתוב זה שאין לוקים על
 שבועת אמת, שכן אמר ויש לך לומר, הני מילי – דברים אלו
 שאמרה תורה בחיוב שבועה הם רק לענין שיכול בשבועה זו

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

הנהלת בית ספר חב"ד גבעת התמרים, יפו,

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכי' סיון הצעה לייסד קייטנא בכפר חב"ד בשביל תלמידי בית הספר
 שלהם, הצעה נכונה היא במאד מאד. ואפשר יש מקום לשתף בזה גם תלמידים ותלמידות משאר בתי
 ספר דאהליי.

ובהנוגע לסיוע באמצעים במקצת עיי' שילוח סקריפים, הנה בלי נדר נעשה זה, אלא שכפי
 ההנהגה והסדר יהי גם זה עיי' הנהלה הכללית דהרשת.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש. המחכה לבשו"ט.

נ.ב. אולי אין להקפיד כ"כ (באם לא יהי' היזק וחסרון עיי' להתארחות תלמידי הרשת) ויש
 לקבל להקייטנא גם תלמידים אחרים בתנאי שאחרי כך ילמדו בבתי ספר הרשת או חב"ד בכלל.

פתיחתא דחכימי

הָאֶרֶץ, עַל עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל
שְׁפִיכוֹת דָּמִים, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא עַל עֲזָבָם אֶת
תּוֹרָתִי. רַבִּי הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בְּרַ אֲבָא
אֲמַרִי, כְּתִיב (ירמיה טז, יא): וְאֵתִי עֲזָבוּ וְאֵת תּוֹרָתִי לֹא
שָׁמְרוּ, הִלּוּאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ, מִתּוֹךְ שֶׁהִיוּ
מִתְעַסְקִין בָּהּ הַמְּאֹר שֶׁבָּהּ הָיָה מִחֲזִירִין לְמוֹטָב. רַב
הוֹנָא אֲמַר לְמַד תּוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה
שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה.

אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי בְּכָל יוֹם יוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת
מִהָר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל
תּוֹרָה. שְׁמוּאֵל תַּנִּי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִי,
אֵימָתִי הַמְּלָכוֹת גּוֹזֶרֶת גּוֹזֶרֶת וּגְזֵרָתָהּ מַצְלַחַת, בְּשִׁעָה
שִׁישְׁרָאֵל מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ, הִדָּא הוּא
דְּכְתִיב (דניאל ח, יב): וְצָבָא תִּנְתָּן עַל הַתְּמִיד בְּשִׁשְׁעָה,
אֵין צָבָא אֲלֵא מְלָכִיּוֹת, שְׁנָאֲמַר (ישעיה כד, כא): יִפְקֹד
ה' עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם וּגּו', הַתְּמִיד, אֵלֹו
יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה.
בְּשִׁשְׁעָה, בְּשִׁשְׁעָה שֶׁל תּוֹרָה, כָּל זְמַן שִׁישְׁרָאֵל
מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ, הַמְּלָכוֹת הִיא גּוֹזֶרֶת
וּמַצְלַחַת, שְׁנָאֲמַר (דניאל ח, יב): וְתִשְׁלַף אֶמֶת אֲרֻצָּה
וּגּו', וְאֵין אֶמֶת אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (משלי כג, כג):
אֶמֶת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכֹּר, אִם הִשְׁלַכְתָּ דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ
מִיָּד הִצְלִיחָהּ הַמְּלָכוֹת, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (דניאל ח, יב):
וְעִשְׂתָּהּ וְהִצְלִיחָהּ.

אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן פִּזִּי (הושע ח, ג): זִנְחָ יִשְׂרָאֵל טוֹב
וּגּו', וְאֵין טוֹב אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (משלי ד, ב): כִּי
לָקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם וּגּו'.

אֲמַר רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא לֹא עָמְדוּ פִּילּוֹסוֹפִין לְאֵמוֹת
הָעוֹלָם כְּבָלָעָם בֶּן בְּעוֹר וּכְאֲבָגִימוֹס הַגִּדְדִי, אֲמַרְו
לָהֶם יְכוּלִין אֲנִי לְהַזְדַּיֵּג לְאֵמָה זֹו, אֲמַרְו לָהֶם לָכוּ
וְחִזְרוּ עַל בְּתִי כְּנִסְיוֹת שְׁלָהֶם, אִם הִתִּינוּקוֹת
מִצְפָּצִין בְּקוֹלָן, אִי אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, וְאִם לֹא
אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, שְׁכֵן הַבְּטִיחָם אֲבִיהֶם וְאֲמַר
לָהֶם (בראשית כז, כב): הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִדְּרִים יְדֵי עֶשָׂו,
כָּל זְמַן שֶׁקוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
מִדְּרָשׁוֹת, אֵין הִדְּרִים יְדֵי עֶשָׂו, וְכָל זְמַן שֶׁאֵין קוֹלוֹ
מִצְפָּצֵף בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הִדְּרִים יְדֵי עֶשָׂו.
וְכֵן הוּא אוֹמַר (ישעיה ה, כד): לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ וּגּו', וְכִי יֵשׁ קֵשׁ אוֹכֵל אֵשׁ, וְהֵלֵא דְרָפָה שֶׁל
אֵשׁ אוֹכֵלֶת קֵשׁ, וְאֵת אוֹמַר לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ, אֲלֵא, קֵשׁ זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל עֶשָׂו, שְׁנָאֲמַר (עובדיה א,
יח): וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֶשָׂו

א. רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא פִּתַּח (ישעיה י, ל): צִהְלִי קוֹלְךָ
בֵּת גְּלִים, אֲמַר יִשְׁעִיָּהוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שְׁאִתָּם אוֹמְרִים
שִׁירִים וּמִזְמוֹרִים לִפְנֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, צִהְלִי קוֹלְךָ
בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, צִהְלִי קוֹלְךָ בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת. בֵּת גְּלִים,
מֵה גְלִים הִלּוּ מְסִימִין בָּיָם, כֶּף אֲבוֹתֵיהֶם מְסִימִין
בְּעוֹלָם.

דְּבָר אַחֵר, בֵּת גְּלִים, בֵּת גּוֹלִים, בְּרִתְהוֹן דְּגִלּוּאִי,
בֵּתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, אוֹתוֹ שְׁתּוּב בּוֹ (בראשית יב, י): וַיְהִי
רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרָיִמָה. בֵּתוֹ שֶׁל יִצְחָק
שְׁתּוּב בּוֹ (בראשית כו, א): וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה. בֵּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שְׁתּוּב
בּוֹ (בראשית כח, ה): וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם. (ישעיה י, ל):
הַקְּשִׁיבִי, הַקְּשִׁיבִי לְמַצּוֹתִי, הַקְּשִׁיבִי לְדְבָרֵי תּוֹרָה,
הַקְּשִׁיבִי לְדְבָרֵי נְבוּאָה, הַקְּשִׁיבִי לְצִדְקוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים. (ישעיה י, ל): לִישָׁה, וְאִם לֹא, לִישָׁה, הֵא
אֲרִיָּה סָלִיק עֲלֶיךָ, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, דְּכְתִיב
בֵּיהּ (ירמיה ד, ז): עֲלָה אֲרִיָּה מִסְּכֹכוֹ. (ישעיה י, ל): עֲנִיָּה,
עֲנִיָּה מִן הַצְדִּיקִים. עֲנִיָּה מִדְּבָרֵי נְבוּאָה. עֲנִיָּה
מִמַּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. (ישעיה י, ל): עֲנִתוֹת, וְאִם
לֹא, עֲנִתוֹת, הֵא עֲנִתוֹתַא אֲתִי וּמִתְנַבֵּא עֲלֶיךָ,
דְּכְתִיב (ירמיה א, א): דְּבָרֵי יְרִמְיָהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ מִן
הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת וּגּו', בִּיּוֹן שְׁבָא הַפְּרַעֲנוֹת,
קוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָה.

ב. רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא פִּתַּח (ירמיה ט, יא): מִי הָאִישׁ
הַחֹכֵם וַיִּבֶן אֶת זֹאת וּגּו', תַּנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ יוֹחָאִי,
אִם רֵאִיתָ עִירוֹת נִתְּלָשׁוֹת מִמְּקוֹמָן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דַּע
שְׁלֹא הִחֲזִיקוּן בְּשִׁכְר סוֹפְרִים וּבְשִׁכְר מְשָׁנִים,
שְׁנָאֲמַר (ירמיה ט, יא): עַל מֵה אֲבָדָה הָאֶרֶץ וַיֵּאמַר ה'
עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי. רַבִּי הוּה מְשַׁלַּח לְרַבִּי אֲסִי
וְלְרַבִּי אֲמִי דִּיפְקוֹן וַיִּתְּקוּן קְרִייתָא דְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל,
וְהוּוֹן עֲלִין לְקְרִייתָא וְאֲמַרִין לְהוֹן אֵיתִי לָן נְטוּרִי
קְרִיתָא, וְהוּוֹן מִייתִי לְהוֹן רִישׁ מִשְׁרְתָא וּסְנַטְרָא,
וְהוּוֹן אֲמַרִין לְהוֹן אֵלִין נְטוּרִי קְרִיתָא, אֵלִין חֲרוּבִי
קְרִיתָא, אֲמַרְו לְהוֹן וּמֵאן אֲנִין נְטוּרִי קְרִיתָא אֲמַרְו
לָהֶם אֵלֹו סוֹפְרִים וּמְשָׁנִים, שְׁהֶם הוּגִים וּמְשָׁנִים
וּמְשַׁמְרִין אֶת הַתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, עַל שֵׁם
שְׁנָאֲמַר (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה. וְכֵן הוּא
אוֹמַר (תהלים קכז, א): אִם ה' לֹא יִבְנֶנָּה בֵּית וּגּו'. רַבִּי
הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק
אֲמַרִי, מְצִינוּ שְׁתֵּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבֹדַת
כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלֹא
וְתֵר עַל מְאָסָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר: עַל מֵה אֲבָדָה

נִגְעָה בִּי יְדוֹ שֶׁל סִנְחָרִיב, וְלֹא יִשְׁבְּתִי בְּדָד, וְכִיּוֹן
שֶׁנִּגְעָה בִּי יְדָה, בְּדָד יִשְׁבְּתִי. אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

ד. רַבִּי אֶבְהוֹ פִּתַּח (הושע ו, ז): וְהָמָּה כְּאָדָם עֲבָרוּ
בְּרִית, זֶה אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אָדָם הָרָאוּשׁוֹן הַכְּנֻסִי אוֹתוֹ לָגֵן עֵדֶן וְצוּיָתִיו וְעֵבֶר
עַל צוּיָיו, וְדָנְתִי אוֹתוֹ בְּגִירוּשֵׁין וּבְשִׁלּוּחִין, וְקוֹנְנָתִי
עָלָיו אִיכָה. הַכְּנֻסִי אוֹתוֹ לָגֵן עֵדֶן, שְׁנֶאֱמַר (בראשית
ב, טו): וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן,
וְצוּיָתִיו, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ב, טז): וַיִּצְוֵהוּ ה' אֱלֹהִים עַל
הָאָדָם לֵאמֹר וּגו'. וְעֵבֶר עַל צוּיָיו, שְׁנֶאֱמַר (בראשית
ג, יא): הֲמֵן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ וּגו', וְדָנְתִי אוֹתוֹ
בְּגִירוּשֵׁין, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג, כד): וַיִּגְרֶשׁ אֶת הָאָדָם,
וְדָנְתִי אוֹתוֹ בְּשִׁלּוּחִין, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג, כג):
וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' מִגֵּן עֵדֶן, וְקוֹנְנָתִי עָלָיו אִיכָה,
שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג, ט): וַיֹּאמֶר לוֹ אִיכָה, אִיכָה כְּתִיב.
אִף בָּנָיו הַכְּנֻסִי אוֹתָם לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה
ב, ז): וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמִל, וְצוּיָתִים,
שְׁנֶאֱמַר (ויקרא כד, ב): צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעֵבֶרוּ עַל
צוּיָיו, שְׁנֶאֱמַר (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל עֲבָרוּ אֶת
תּוֹרָתְךָ, וְדָנְתִי אוֹתָם בְּגִירוּשֵׁין, שְׁנֶאֱמַר (הושע ט, טו):
מִבֵּיתִי אֶגְרֹשֶׁם, וְדָנְתִי אוֹתָם בְּשִׁלּוּחִין, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה
טו, א): שִׁלַּח מַעַל פָּנַי וַיֵּצְאוּ, וְקוֹנְנָתִי עָלֵיהֶם אִיכָה
יִשְׁבָּה בְּדָד.

ה. רַבִּי אֶבְהוֹ בִּשְׁם רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא פִּתַּח (יחזקאל
כד, ו): לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אוֹי עִיר הַדְּמִים, אוֹי מִן קָמִי
דְּקִרְתָּא דְשִׁפְכוּ דְמִים בְּגוֹוָה. סִיר אֲשֶׁר חִלְּאֲתָה בָּהּ,
דְּחִפְשׁוּשִׁיתָהּ בְּגוֹוָה, וְחִלְּאֲתָה לֹא יֵצֵאָה מִמֶּנָּה,
וְחִפְשׁוּשִׁיתָהּ לֹא נִפְקֶת מִן גְּוָה. לִנְתַּחֲתִיהָ לִנְתַּחֲתִיהָ
הוֹצִיאָהּ, מְטָלִיּוֹת מְטָלִיּוֹת הֵיוּ גּוֹלִים. בְּרִצָּד גָּלוּ, רַבִּי
אֶלְעָזָר אוֹמַר שֶׁבֶט רְאוּבֵן וְשֶׁבֶט גָּד גָּלוּ תַּחֲלָה. רַבִּי
שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אוֹמַר שֶׁבֶט זְבוּלֹן וְשֶׁבֶט נִפְתָּלִי גָלוּ
תַּחֲלָה, הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה ח, כג): כָּעַת הָרָאוּשׁוֹן
הַקֵּל אֶרְצָה זְבוּלֹן וְאֶרְצָה נִפְתָּלִי. וּמָה מְקֻמָּם רַבִּי
אֶלְעָזָר קָרְיָה דְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, אֵלָּא כָּעַת
שֶׁגָּלוּ שֶׁבֶט רְאוּבֵן וְגָד, כִּף גָּלוּ שֶׁבֶט זְבוּלֹן וְשֶׁבֶט
נִפְתָּלִי. (ישעיה ט, א): וְהֶאֱחָרוֹן הַכְּבִיד, רַבִּי אַבָּא בַר
כֹּהֲנָא אָמַר הֶמָּמָם כְּכַמְכְּבִיד, הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה
יד, כג): וְטֹאטֹאטִיָּהּ בְּמִטָּטֹאטֹא הִשְׁמַד. לֹא נָפַל עָלֶיהָ
גּוֹרֵל, רַבִּי נַחֲמָן בִּשְׁם רַבִּי אַחָא אָמַר מָהוּ לֹא נָפַל
עָלֶיהָ גּוֹרֵל, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּשְׁעָה שֶׁהִפְלִיתִי
קְלָסִים עַל אַמּוֹת הָעוֹלָם לְהַגְלוֹתָם, לֹא גָלוּ, וְאַתָּם
לָמָּה גָלִיתֶם, כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה, כָּל כִּף לָמָּה,
לְהַעֲלוֹת חֲמָה, רַבִּי יוֹדֵן שָׂאֵל לְרַבִּי אַחָא אָמַר לוֹ
הֵיכָן הִרְגוּ יִשְׂרָאֵל אֶת זְכָרֶיהָ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אוֹ
בְּעֶזְרַת גִּשְׁיָם, אָמַר לוֹ לֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּעֶזְרַת

לְקֶשׁ. לְשׁוֹן אֵשׁ, זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְחִשַּׁשׁ לְהַבָּה
יִרְפָּה, זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁרָשָׁם כְּמִן יִהְיֶה, אֵלּוּ
הָאֲבוֹת שֶׁהֵם שֶׁרָשִׁייהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּפְרָחֶם כְּאֶבֶק
יַעֲלֶה, אֵלּוּ הַשְּׂבָטִים שֶׁהֵם פְּרָחֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
מִפְּנֵי מָה (ישעיה ה, כד): כִּי מָאָסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צִבְאוֹת
וּגו', אָמַר רַבִּי יוֹדֵן כִּי מָאָסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צִבְאוֹת,
זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּכֻתָּב, וְאֵת אִמְרַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצַו, זוֹ
תּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה. וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוּ דְבָרֵי תּוֹרָה לָאָרֶץ,
הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם אִיכָה (ירמיה ט, טז): כֹּה
אָמַר ה' צִבְאוֹת הַתְּבוֹנָנוּ וְקִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת, רַבִּי יוֹחָנָן
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ וְרַבְּנָן, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְמַלְךְ
שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, כָּעַס עַל הָרָאוּשׁוֹן נָטַל אֶת הַמַּקֵּל
וְחִבְטוֹ וְהִגְלָהוּ, אָמַר אוֹי לָזֶה מֵאִיזוֹ שְׁלֹחַ נִגְלָה.
כָּעַס עַל הַשְּׁנֵי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ וְהִגְלָהוּ, אָמַר
אֲנִי הוּא דְתַרְבוּתִי בִישָׁא. כִּף, גָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים
וְהִתְחִיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמַר לָהֶם אֶת הַפְּסוּק
הַזֶּה (הושע ז, ג): אוֹי לָהֶם כִּי נִדְּדוּ מִמֶּנִּי. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ
יְהוּדָה וּבְנֵימִין, כְּבִיכּוֹל אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא (ירמיה י, יט): אוֹי לִי עַל שִׁבְרִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיֹשׁ אָמַר לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ שְׁנֵי בָנִים כָּעַס עַל
הָרָאוּשׁוֹן וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ וּפְרָפֵר וּמָת, הִתְחִיל
מְקוֹנֵן עָלָיו, כָּעַס עַל הַשְּׁנֵי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ
וּפְרָפֵר וּמָת, אָמַר מַעֲתָה אֵין בִּי כַח לְקוֹנֵן עָלֵיהֶם
אֵלָּא קִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת וְקוֹנְנָתִי עָלֵיהֶם. כִּף, גָּלוּ עֲשֶׂרֶת
הַשְּׂבָטִים וְהִתְחִיל מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם (עמוס ה, א): שְׁמַעוּ
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹשֵׂא עָלֵיכֶם קִינָה בֵּית
יִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ יְהוּדָה וּבְנֵימִין, כְּבִיכּוֹל אָמַר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲתָה אֵין בִּי כַח לְקוֹנֵן עָלֵיהֶם,
הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ירמיה ט, טז יז): קִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת וּגו'
וְהִמְהַרְנָה וְתִשְׁנֶנָּה עָלֵינוּ נָהִי, עָלֵיהֶם אֵין כְּתִיב כָּאֵן
אֵלָּא עָלֵינוּ, דִּידִי וְדִידֵיהוֹן. וְתִרְדְּנָה עֵינֵיהֶם דְּמַעָּה
אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָּא עֵינֵינוּ, דִּידִי וְדִידֵיהוֹן.
וְעַפְעַפִּיהֶם זָלוּ מִיֵּם אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָּא וְעַפְעַפִּינוּ,
דִּידִי וְדִידֵיהוֹן. רַבְּנָן אָמְרִין לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵים
עֶשֶׂר בָּנִים, וּמָתוּ שְׁנַיִם, הִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּעֲשֶׂרֶת.
מָתוּ עוֹד שְׁנַיִם, וְהִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּשִׁמוֹנָה. מָתוּ
שְׁנַיִם, הִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּשִׁשָּׁה. מָתוּ שְׁנַיִם, הִתְחִיל
מִתְנַחֵם בְּאַרְבָּעָה. מָתוּ שְׁנַיִם, הִתְחִיל מִתְנַחֵם
בְּשְׁנַיִם. וְכִיּוֹן שֶׁמָּתוּ כָּלָם, הִתְחִיל מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם
אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

ג. רַבִּי אַבָּא בַר כֹּהֲנָא פִּתַּח (ירמיה טו, יז): לֹא יִשְׁבְּתִי
בְּסוֹד מְשַׁחֲקִים וְאַעֲלֹז. אָמַרְהָ כְּנֻסִי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹן הָעוֹלָמִים מִיָּמִי לֹא נִכְנַסִּיתִי
בְּבֵתִי תִיאֲטָרְאוֹת וּבֵתִי קִרְקָסָאוֹת שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם
וְשִׁחַתְתִּי עִמָּהֶם וְאַעֲלֹז. (ירמיה טו, יז): מִפְּנֵי יְדָה בְּדָד
יִשְׁבְּתִי, נִגְעָה בִּי יְדוֹ שֶׁל פְּרָעָה, וְלֹא יִשְׁבְּתִי בְּדָד,

בוכות, שאתה אומר כי קול נהי נשמע מציון, אלא
ממי שהוא משרה שכנינו בציון. איך שדדנו, איך
הות לן מבזונים. (ירמיה ט, יח): בשנו מאד כי עצבנו
ארץ, זו ארץ ישראל, דכתיב (דברים יא, יב): ארץ אשר
ה' אליהך דרש אתה. (ירמיה ט, יח): וכי השליכו
משכנותינו, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

דבר אחר, בשנו מאד כי עצבנו ארץ, אלו דברי
תורה, כמה דאת אמר (איוב יא, ט): ארפה מארץ מדה.
וכי השליכו משכנותינו, אלו בתי כנסיות ובתי
מדרשות.

דבר אחר, בשנו מאד כי עצבנו ארץ, זה בית
המקדש, כמה דאת אמר (יחזקאל מג, יד): ומחיק הארץ
עד העזרה התחוננה. וכי השליכו משכנותינו, חרבן
בית ראשון וחרבן בית שני, כיון שחטאו גלו, וכיון
שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

ט. רבי יצחק פתח (ירמיה נא, נא): בשנו כי שמענו
חרפה בסתה כלמה פנינו כי באו זרים על מקדשי
בית ה', את מוצא בשעה שנכנסו שונאים
לירושלים, נכנסו עמהם עמונים ומואבים,
שנאמר (איכה א, י): ידו פרש צר על כל מחמדיה כי
ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל
לה. נכנסו לבית קדשי הקדשים ומצאו שם שני
פרובים, נטלו אותן ונתנו אותן בכליבה והיו
מחזירין אותן בחוצות ירושלים ואומרים, לא
היייתם אומרים שאין האמה הזאת עובדת
כוכבים, ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים, הא
כל אפיין שוין, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כה, ח): יען
אמר מואב ושעיר הגה ככל הגוים בית יהודה,
באותה שעה נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא מקעקע
ביצתן מן העולם, שנאמר (צפניה ב, ט): לכן חי אני
נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב פסדם תהיה
וכני עמון פעמרה, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו
התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

דבר אחר, (ירמיה נא, נא): בשנו כי שמענו חרפה, אלו
שבעה עשר בתמוז. בסתה כלמה פנינו, אלו תשעה
באב. כי באו זרים על מקדשי בית ה', חרבן ראשון
וחרבן שני, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל
ירמיה מקונן עליהם איכה.

י. רבי יצחק פתח (ישעיה מג, כב): ולא אתי קראת יעקב
כי יגעתי בי ישראל, רבי יוחנן שמע לה מהדין
קרייה (ישעיה יז, א ב): משא דמשק הגה דמשק מוסר
מעיר והיתה מעי מפלה, עובות ערי ערער, עומד
בדמשק ומזכיר ערער, והלא אין ערער אלא
בתחום מואב, אלא שלש מאות ושישים וחמשה בתי
עבודת כוכבים היו בדמשק, וכל אחת ואחת היו

נשים אלא בעזרת הכהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם
אל ולא כדם צבי, שדם צבי ובדם איל כתיב (ויקרא
יז, ג): ושפך את דמו וכסהו בעפר, ברם הכא
כתיב (יחזקאל כד, יז): כי דמה בתוכה היה על צחיח
סלע שמתהו לא שפכתהו על הארץ לכסות עליו
עפר.

דבר אחר, לכן כה אמר ה' או עיר הדמים, אוי מן
קמי דקרתא דשפכי דמה לגווה. גם אני אנדיל
המדרה, ארפה בפרענות. הרבה העצים, אלו
הלגיונות. הדלק האש, אלו המלכים. התם הבשר,
זה הצבור. והרקח המרקחה, רבי יהושע ורבי
נחמיה בשם רב אחא אמרי לפי שהיו כל ישראל
אומרים נבוכדנצר פנס כל ממונו של עולם ולממון
שלנו הוא צריך. אמר הקדוש ברוך הוא חייכם
שאני עושה ממונכם חביב עליו כמו בשמים הללו
שהן עולין בסעודה. והעצמות יחרי, את מוצא
בשעה שגלו ישראל היה גופן תוסס כהדא
מקרקתא. והעמידה על גתליה רקה, אמר רבי
אלעזר אלו נאמר שבורה לא היה לה תקנה לעולם,
וכשהוא אומר ריקה כל כלי שהוא ריקן סופו
להתמלאות, כל כך למה, למען תחם וחרה נחשתה
ונתכה בתוכה וגו'. כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו
התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדר.

ו. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (הושע ה,
ט): אפרים לשמה תהיה, אימתי ביום תוכחה, יום
שהקדוש ברוך הוא עתיד להתנפח עמהם בדין.
אתה מוצא בשעה שגלו עשרת השבטים לא גלו
יהודה ובנימין, והיו עשרת השבטים אומרים מפני
מה הגלה אותנו והם לא הגלה, מפני שהם בני
פלטין שלו, דלמא משוא פנים יש כאן, חס ושלום,
אין כאן משוא פנים, אלא עדין לא חטאו, וכיון
שחטאו הגלה אותם. אמרו עשרת השבטים הא
אלהינו הא אלהינו, הא תקיף הא תקיף, הא קשוט
הא קשוט, דאפלו לבני ביתיה לא נסיב אפיין. כיון
שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
עליהם איכה.

ז. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (ישעיה ג,
כז): ואנו ואבלו פתחיה, אנינה מבפנים ואבילה
מבחוץ. פתחיה, חרבן ראשון וחרבן שני. ונקמה,
נקמה מדברי תורה, נקמה מדברי נבואה, נקמה
מצידיקים, נקמה ממצוות ומעשים טובים, לפיכך
לארץ תשב, (איכה ב, י): ישבו לארץ ידמו זקני וגו'.

ח. רבי יצחק פתח (ירמיה ט, יח): כי קול נהי נשמע
מציון איך שדדנו. וכי יש עצים בוכים ויש אבנים

זכיתם הרי אתם קוראים: ראה ה' כי צר לי מעי
 חמרמרו. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כג,
 כא): וקראתם בעצם היום הזה, ועכשו שלא זכיתם
 הרי אתם קוראים: קראתי למאזהבי. אלו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה (דברים טו, כ): צדק צדק תרדף,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: צדיק הוא
 ה' כי פיהו מריתי. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (דברים טו, יא): פתח תפתח את ידך, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: פרשה ציון בידה.
 אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כג, ד): אלה
 מועדי ה', ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים:
 על אלה אני בוכה. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (במדבר כ, יט): במסלה נעלה, ועכשו שלא
 זכיתם הרי אתם קוראים: סלה כל אפירי ה', אלו
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, יג): ואשבר
 מטת עלכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים:
 נשקד על פשעי בידו. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (ויקרא ו, ו): אש תמיד תוקד על המזבח,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: ממרום שלח
 אש בעצמתי, אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (דברים א, לא): בכל הדרך אשר הלכתם, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: לוא אליכם כל עברי
 דרך. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, ה):
 ואכלתם לחמכם לשבע, ועכשו שלא זכיתם הרי
 אתם קוראים: כל עמה נאנחים מבקשים לחם. אלו
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות לו, כד): לא יחמוד
 איש את ארצו, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם
 קוראים: ידו פרש צר על כל מחמדיה. אלו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה (ויקרא טז, ל): כי ביום הזה
 יכפר עליכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים:
 טמאתה בשוליה. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (ויקרא טז, ל): מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: חטא חטאה
 ירושלים. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (במדבר
 י, ט): ונזפרתם לפני ה' אלהיכם, ועכשו שלא זכיתם
 הרי אתם קוראים: זכרה ירושלים ימי עגינה. אלו
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, יב):
 והתהלכתי בתוכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם
 קוראים: ויצא מן פת ציון כל הדרה. אלו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה (דברים כח, יג): ונתנה ה' לראש,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: היו צריה
 לראש איביה שלו. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (דברים טז, טז): שלוש פעמים בשנה, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: דרכי ציון אבילות.
 אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, ה):
 וישבתם לבטח, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם

עובדין אותה יום אחד, והיה להם יום אחד והיו
 כל עובדין באותו היום, וכלן עשו ישראל הגמונא
 ועבדו אותן, דכתיב (שופטים י, ו): ויסיפו בני ישראל
 לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת
 העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת
 אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים
 ויעבדו את ה' ולא עבדוהו, אפלו בשתפות.

אמר רבי אבא בר כהנא לא תהיה כהנת כפנדקית.
 אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הלואי עשו אותי בני
 כגרוזימי הזו שהיא באה באחרונה.
 אמר רבי יודן משל לעבדו של מלך שעשה סעודה
 והזמין כל בני כנסיותיו, ולא הזמין רבו. אמר
 המלך הלואי השנה אותי עבדי לבני כנסיותיו. כך
 אמר הקדוש ברוך הוא, הלואי השוו אותי בני
 כגרוזימי הזו שהיא באה באחרונה, אלא, ולא אתי
 קראת יעקב, קאים טרון כל יומא ולא לעי, וצלווי
 קמוי את לעי. קאים טרון כל יומא ולא בעי, ואמר
 ליה חבריה אתי וצלי והוא אמר לית אנא נכיל. אצל
 הפעל מה קתיב (מלכים א יח, כו): ויקראו בשם הפעל
 מהפקר ועד הצהרים לאמר הפעל עגנו ואין קול
 ואין ענה ויפסחו על המזבח אשר עשה, הרי ולא
 אתי קראת יעקב, הלואי לא הכרתיה יעקב, למה,
 כי נענת בי ישראל. לא הביאת לי שם עלתיה, שני
 תמידין שהיו מקריבים בכל יום, שנאמר (במדבר כח,
 טו): את הפכש אחד תעשה בבקר ואת הפכש השני
 תעשה בין הערבים. וזכחיה לא כבדתני, אלו קדשי
 קדשים. לא העבדתיה במנחה, זה קמץ המנחה. ולא
 הועתיה בלבונה, זה קמץ הלבונה. לא קנית לי
 בכסף קנה, רב הונא בשם רב יוסף אמר קנמון היה
 גדל בארץ ישראל והיו עדים וצבאים אוכלין ממנו.
 וחלב זכחיה לא הרויתני, אלו אמורי קדשים קלים.
 אף העבדתני בחטאתיה הועתני בעונתיה, ראו מה
 גרמו לי עונותיכם לשרף את ביתי ולחרב את עירי
 ולהגלות את בני בין אמות העולם ולישב לי לבדי,
 איכה ישבה בדד.

יא. רבי יצחק פתח (דברים כח, מז מח): תחת אשר לא
 עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל,
 ועבדת את איביך וגו'. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (שמות טו, יז): תבאמו ותשעמו בהר נחלתך,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: תבא כל
 רעתם לפניך. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (שמות טו, יד): שמעו עמים ירגזון, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: שמעו פי נאנחה
 אני. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות ג, ו):
 ראה ראיתי את עמי אשר במצרים, ועכשו שלא

וְאֵת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי פִנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעֲנָא
אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים בְּתֵי כְנָסוֹת הָיוּ
בִּירוּשָׁלַיִם חוּץ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִנּוּן (ישעיה א, כא):
מִלְּאֲתִי, בְּגִימָטְרִיא הָכִי הָיוּ, וְכָל אַחַת וְאַחַת הָיָה
לָהּ בֵּית סֹפֶר לְמִקְרָא וּבֵית הַתְּלָמוּד לְמִשְׁנָה, וְכָלֹן
עָלָה אֶסְפִּסְנוֹס וְהַחֲרִיבָן. וְאֵת כָּל בֵּית גְּדוּל, זֶה בֵּית
מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, וְלָמָּה קוֹרְא אוֹתוֹ
בֵּית גְּדוּל, שֶׁשֵּׁם מִתְנַיִן שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא. פִּינוֹן שִׁחְטָאוֹ גָּלוּ, וְכִינוֹן שִׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה
מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָה.

יג. רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפְא פֶּתַח (משלי כה, יח): מִפִּינִי וְחֶרֶב
וְחֵץ שָׁנוֹן וּגּוֹ', מִפִּינִי, עַל שֵׁם (דברים כח, טו): וְהִפִּיעֶנָּה
ה' בְּכָל הָעַמִּים. וְחֶרֶב, עַל שֵׁם (ויקרא כו, לג): וְהִחֲרִיקְתִּי
אֲחֵרֵיכֶם חֶרֶב. וְחֵץ שָׁנוֹן, עַל שֵׁם (יחזקאל ה, טז):
בְּשִׁלְחִי אֶת חֲצֵי הָרֶעִב, הַכֹּל לָמִי, לְאִישׁ עֲנָה בְרָעָהוּ
עַד שֶׁקָּר, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁבִּיבוּ וְאָמְרוּ (שמות לב, ד):
אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. (משלי כה, יט): שֵׁן רָעָה וְרָגֶל
מוֹעֲדֶת וּגּוֹ', אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּשִׁבְעָתָה לְרַעוֹת אוֹתָנוּ הַשָּׁן אֲכָלָה
וּמִדָּקָה אַחֲרֵי, וְלָמָּה שֵׁן רָעָה אוֹכֵלָת אוֹתָנוּ, וְרָגֶל
רוֹפֶסֶת אוֹתָנוּ, מִפְּנֵי בְטָחוֹנָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל
שִׁבְגָדָנוּ בְּצוּרָנוּ, (משלי כה, יט): מַעֲדָה בְּגָד בְּיוֹם קָרָה,
(זכריה ז, יג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ.

דָּבָר אַחֵר, שֵׁן רָעָה וְרָגֶל מוֹעֲדֶת, שֵׁן מַעֲרַעְרָה וְרָגֶל
מִמְטָמְטָה, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אֲמַרְתִּי
לְיִשְׂרָאֵל בְּגָדוֹ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּבְטָחוֹ בִּי, וְהֵן לֹא
עָשׂוּ כֵן אֲלָא בְּגָדוֹ בִּי וּבְטָחוֹ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הִדָּא
הוּא דְכָתִיב (ירמיה ב, כז): אֲמָרִים לַעֲצֵי אֲבִי אֲתָהּ. פִּינוֹן
שִׁחְטָאוֹ גָּלוּ, וְכִינוֹן שִׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן
עֲלֵיהֶם אִיכָה.

יד. רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפְא פֶּתַח (משלי כט, ט): אִישׁ חָכָם
נִשְׁפָּט אֶת אִישׁ אָוִיל וְרִגְזוֹ וְשִׁחַק וְאִין נִחַת.

אָמַר רַבִּי סִימּוֹן כָּל מִי שֶׁהוּא דִּן אֶת טַפְשׁ, הוּא
עֲצָמוֹ נִדּוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: חָכָם נִשְׁפָּט, שִׁפְט אִין
כְּתִיב, אֲלָא נִשְׁפָּט.

דָּבָר אַחֵר, אִישׁ חָכָם נִשְׁפָּט, זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ט, ד): חָכָם לִבָּב וְאִמְרִין כֹּחַ. אֶת אִישׁ
אָוִיל, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ד, כב): פִּי אָוִיל
עָמִי. וְרִגְזוֹ וְשִׁחַק, רִגְזָתִי וְאִין נִחַת, שִׁחְקָתִי וְאִין
נִחַת. רִגְזָתִי עֲלֵיכֶם בִּימֵי פִקָּח בֶּן רַמְלִיָּהוּ,
שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב, כח, ו): וַיִּהְיֶה פִקָּח בֶּן רַמְלִיָּהוּ
וּגּוֹ', שִׁחְקָתִי עֲלֵיכֶם בִּימֵי אֲמָצִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי
הימים ב, כח, יא): וְאֲמָצִיָּהוּ הִתְחַזַּק וַיִּנְהַג אֶת עַמּוֹ וַיִּלְלֵךְ
גֵּיא הַמֶּלֶח, מֵהוּ גֵיא הַמֶּלֶח, תַּחַת כְּפִי הַמֶּלֶח, תַּחַת
כְּפוּיִי מִלְחָמָה. וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים חַיִּים שָׁבוּ בְּנֵי יְהוּדָה

קוֹרְאִים: גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי. אֱלוֹ זִכְיָתָם הֵייתָם
קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (שמות יב, מב): לֵיל שְׁמֹרִים הוּא לָהּ,
וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זִכְיָתָם הָרִי אֲתָם קוֹרְאִים: בָּכָה תִּבְכֶּה
בְּלִילָהּ. אֱלוֹ זִכְיָתָם הֵייתָם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (דברים א,
יב): אִיכָה אֶשָּׂא לְבָדִי, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זִכְיָתָם הָרִי אֲתָם
קוֹרְאִים: אִיכָה יִשְׁכָּה בְּדָד.

יב. רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפְא פֶּתַח (משלי כה, יט): מַעֲדָה בְּגָד
בְּיוֹם קָרָה חֲמִין עַל נֶתֶר וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לֵב רָע, רַבִּי
חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן תְּרוּיָהוּן אָמְרִין לָמָּה הָיוּ עֲשֶׂרֶת
הַשְּׁכָבִטִים וְשִׁבְט יְהוּדָה וּבְנִימִין דּוּמִין, לְשָׁנִי בְּנִי
אָדָם שֶׁהָיוּ מִתְפַּסִּים בְּשִׁמְלָה חֲדָשָׁה בִּימֹת הַגְּשָׁמִים,
וְהָיָה זֶה בּוֹגֵד מִפָּאן וְזֶה בּוֹגֵד מִפָּאן, עַד שֶׁקָּרְעוּ
אוֹתָהּ. כֶּף לֹא זָווּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁכָבִטִים עוֹבְדִים עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים בְּשׁוּמְרוֹן וְשִׁבְט יְהוּדָה וּבְנִימִין עוֹבְדִים
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בִּירוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁגָּרְמוּ לִירוּשָׁלַיִם
לְחָרֵב.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲדָה בְּגָד בְּיוֹם קָרָה, רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפְא
וְרַבִּי סִימּוֹן, רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפְא אָמַר יוֹם שְׁנִידוּג
נְבוֹכַדְנֶצַּר לְיִשְׂרָאֵל הֶעֱדָה מָהֶם שְׁנִי לְבוּשִׁין, בְּגָדִי
כֶּהָנָה וּבְגָדִי מַלְכוּת. בְּיוֹם קָרָה, עַל שֵׁם שֶׁקָּרְאוּ
לְעֵגֶל (שמות לב, ד): אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. חֲמִין עַל
נֶתֶר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְאַחַד שֶׁהָיָה לוֹ מִרְתֵּף שֶׁל
זֵינִן בְּדֶק חֲבִית רֹאשׁוֹנָה וּמִצָּעָה חֲמִין. שְׁנִיָּה, וּמִצָּעָה
חֲמִין. שְׁלִישִׁית, וּמִצָּעָה חֲמִין, אָמַר הָא מִסְתָּא
דְּכֹלָא בִישָׁא. וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לֵב רָע, אָמַר רַבִּי
בְּרַכְיָה כָּל דְּזָמַר זִימְרָא לֹא עֵייל בְּאֲדָנִיָּה דִּרְקָדָא, כָּל
דְּזָמַר זָמַר בְּרָא דְטַפְשָׁא לֹא שָׁמַע.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲדָה בְּגָד בְּיוֹם קָרָה, אָמַר רַבִּי סִימּוֹן
יוֹם שְׁנִידוּג נְבוֹכַדְנֶצַּר לְיִשְׂרָאֵל הֶעֱדָה מָהֶן שְׁנִי
לְבוּשִׁין, בְּגָדִי כֶּהָנָה וּבְגָדִי מַלְכוּת. בְּיוֹם קָרָה, כֶּהָדָא
הוּא דְכָתִיב (זכריה ז, יג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ.
חֲמִין עַל נֶתֶר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחֲמִיָּה כִּזָּה
שֶׁהוּא נוֹתֵן חֲמִין עַל נֶתֶר וְסוֹתָרוֹ, כֶּף הָיוּ סוֹתָרִים
דְּבָרֵי תוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (דברי הימים ב, לו, טז):
וַיְהִי מִלְעֲבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים, רַבִּי אָבָא בַר כֶּהֱנָא
אָמַר כֶּהֱנָה זוֹ שֶׁהִיא מִלְחָכָת בִּפְיָהּ. וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל
לֵב רָע, רַבִּי חֲגִי בְשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לִפִּי שֶׁהָיוּ
לִיצְנֵי הַדּוֹר מְמַלְלִים בִּפְיָהֶם, וּמְרַמְזִין בְּעִינֵיהֶן,
וּמְדוֹרִין בְּאֲצָבָעוֹתֵיהֶן, וְאוֹמְרִים (יחזקאל יב, כז): הִתְחַזַּק
אֲשֶׁר הוּא חֲזָה לִימִים רַבִּים וְלַעֲתִים רַחוּקוֹת הוּא
נָבָא. אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲזִיקָם פִּי בִימֵיכֶם
בֵּית הַמְּרִי, מִקֵּד (דברי הימים ב, לו, יז): וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת
מֶלֶךְ פְּשָׁדִים וַיִּהְיֶה בַּחוּרֵיהֶם בַּחֲרֵב וּגּוֹ'.
וְכָתִיב (מלכים ב, כה, ט): וַיִּשְׂרֹף אֶת בֵּית ה', זֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵת בֵּית הַמֶּלֶךְ, זֶה פִּלְטִין שֶׁל צִדְקִיָּהוּ.

ישראל. אמר הקדוש ברוך הוא: פי נגע עד לבך, 46
זה בית המקדש, כמה דאת אמר (דברי הימים ב ז, טז): 47
והיו עיני ולבי שם כל הימים. 48

דבר אחר, פי נגע עד לבך, זה הקדוש ברוך הוא. 49
אמר רבי חייא היכן מציינו שנקרא הקדוש ברוך הוא 50
לבן של ישראל, מן הדין קריא (תהלים עג, כו): צור 51
לבבי וחלקי אלהים לעולם. 52

יז. רבי אבהו פתח (תהלים סט, יג): ישיחו בי יושבי 53
שער, אלו אמות העולם שהן יושבין בבתי תרטיאות 54
ובבתי קרקסיות. ונגינות שותי שכר, מאחר שהן 55
יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין הן יושבין 56
ומשיחין בי ומלעיגים בי, ואומרים: בגין דלא 57
נצרוך לחורבא כיהודאי. והן אומרין אלו לאלו: 58
כמה שנים את בעי מחי, והן אומרים כחלוקא 59
דיהודאי דשבתא, ומכניסין את הגמל לטרטיאות 60
שלחם והחלוקים שלו עליהן, והן אומרין אלו לאלו: 61
על מה זה מתאבל, והן אומרים: היהודים הללו 62
שומרי שביעית הן ואין להם ירק ואכלו החוחים 63
של זה והוא מתאבל עליהם. ומכניסים את המתים 64
לתטרון שלהם וראשו מגלח, והן אומרין אלו 65
לאלו: על מה ראשו של זה מגלח, והוא אומר: 66
היהודים הללו שומרי שבתות הן, וכל מה שהן 67
יגעין כל ימות השבת אוכלין בשבת, ואין להם 68
עצים לבשל בהן והן שוברין מטותיהן ומבשלין 69
בהן, והם יושנים בארץ ומתעפרים בעפר, וסכין 70
בשמן, לפיכך השמן ביקר. 71

דבר אחר, ישיחו בי יושבי שער, אלו ישראל שהן 72
יושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ונגינות שותי 73
שכר, מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין 74
בסעודת תשעה באב, יושבין וקוראין קינין ונהי 75
ואיכה. 76

יח. רבי אבין פתח: השביעני במרורים, בלילי הפסח 77
של יום טוב הראשון, הרוני לענה, בתשעה באב, 78
ממה שהשביעני בלילי יום טוב הראשון של פסח, 79
הרוני בלילי תשעה באב לענה, הוי בלילי יום טוב 80
הראשון של פסח הוא לילי תשעה באב, ועל זה 81
היה מקונן ירמיה איכה ישבה בדר. 82

יט. רבי אבין פתח (דניאל ב, כא): והוא מהשנא עדניא 83
וזמניא, אמר ירמיה לישראל אלו זכיתם הייתם 84
יושבין בירושלים ושותין מי השלוח שממימי נקיים 85
ומתוקים, עכשו שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל 86
ושותין מי פרת שממימי עכורין וסרוחין, הדא הוא 87
דכתיב (ירמיה ב, יח): ועתה מה לך לדרך מצרים 88
לשתות מי שחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי 89

ויביאום לראש הסלע וישליכום וגו', באותה שעה 1
אמר הקדוש ברוך הוא לא גזרתי מיתה לבני נח 2
אלא בחרב, ואלו: ויביאום לראש הסלע וישליכום 3
וכלם נבקעו. ואין נחת, באותה שעה אמר הקדוש 4
ברוך הוא מה אלו עושין כאן, יגלו. כיון שחטאו 5
גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה. 6

טו. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי ט, ז): יסר לץ לקח 7
לו קלון, אמר רבי יצחק כל המעמיד תלמיד רשע 8
סופו להתבזות ממנו, שנאמר: יסר לץ לקח לו 9
קלון. הוא דעתיה דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק כל 10
המעמיד תלמיד רשע בארץ ישראל כאלו מעמיד 11
לסטים, ובחוצה לארץ מעמיד עבד. 12

אמר רבי שמעון בן לקיש, כתיב (משלי כ, ג): כבוד 13
לאיש שבת מריב, אמר הקדוש ברוך הוא כבוד היה 14
לי אלו לא נודנתי לאמה זו. את מוצא בשעה שגלו 15
ישראל לבין אמות העולם היה הקדוש ברוך הוא 16
מחזר על פתחיהן של אמות העולם לשמע מה הם 17
אומרים, ומה היו אומרים אלהיהם של אמה זו 18
נפרע הוא מפרעה ומסירא ומסנחריב וכיוצא בהן, 19
וחזרין ואומרין ולעולם נצר הוא, כביכול הזקינו 20
הדברים, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו, כ): ויבוא אל 21
הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי, לא היה 22
צריך קריא לומר אלא ויבואו, ואת אמרת ויבוא, 23
אלא כביכול הוא עצמו, הדא הוא דכתיב: ויבוא 24
אל הגוים. ומה היו אומרים: אם עם ה' אלה למה 25
מאצרו יצאו. 26

דבר אחר, יסר זה ירמיה, לץ זה דורו, שהיו 27
ליצנים, לקח לו קלון, שהיו מקללין אותו, 28
דכתיב (ירמיה טו, י): לא נשיתי ולא נשו בי פה 29
מקללני. ומוכיח לרשע מומו, שהיה מוכיח 30
לישראל ואומר להם איכה. 31

טז. רבי אבהו פתח (ירמיה ד, יח): דרפק ומעלליך עשו 32
אלה לך וגו'. אימתי שבו של מלך להזקק 33
ללגיונותיו במדבר או בישוב, לא בישוב, במדבר 34
כתיב (שמות טז, ד): הנני ממטיר לכם לחם מן 35
השמים, והקא כתיב (איכה ד, ד): עוללים שאלו לחם 36
וגו', במדבר כתיב (תהלים עח, כ): הן הכה צור ויזובו 37
מים, והקא כתיב (איכה ד, ד): דבק לשון יונק אל חכו 38
בצמא. במדבר כתיב (תהלים קה, לט): פרש ענן למסך, 39
והקא כתיב (איכה ד ח ט): צפד עורם על עצמם. ומי 40
עשה לך, דרפק ומעלליך, אורחתיך בישאתא 41
ועובדיך מרידתא. (ירמיה ד, יח): זאת רעתך פי מר 42
פי נגע עד לבך, זו סנהדרי גדולה שהן קרויין לבן 43
של ישראל, דכתיב (שופטים ה, ט): לפי לחוקקי 44
ישראל, וכיון שהן מכביסין אותה, לית לפי לחוקקי 45

כב. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח (ישעיה ה, 45)
 ח: הוי מגיעי בית בבית, רבי יוחנן וריש לקיש, רבי
 יוחנן אמר הוי מגיעי בית בבית, מלוהו על ביתו
 מלוהו על שדהו לטלה, אמר הקדוש ברוך הוא מה
 אתם סבורין שאתם יורשים את הארץ, (ישעיה ח, ח):
 והושבתם לבדכם בקרב הארץ, באוני ה' צבאות אם
 לא בתים רבים לשמה יהיו גדלים וטובים מאין
 יושב. ריש לקיש אמר פזה שהוא צוח באזנו של
 חברו לא באחת אלא בשתים, כך באוני ה' צבאות.
 אמר ריש לקיש: הוי מגיעי בית בבית. הגעתם חרבן
 ראשון לחרבן שני, מה חרבן ראשון ציון שדה
 תחרש, אף חרבן שני ציון שדה תחרש. עד אפס
 מקום, מי גרם למקום לחרב על שלא הניחו מקום
 שלא עבדו בו עבודת פוככים, בתחלה היו עובדין
 אותו במטמוניות, הדא הוא דכתיב (יחזקאל ח, יב):
 ויאמר אלי הראית בן אדם וגו' עשים בחושך וגו',
 וכיון שלא מחו בידם חזרו להיות עושין אחר
 הדלת, שנאמר (ישעיה נז, ח): ואחר הדלת והמזוזה
 שמת זכרונך, וכיון שלא מחו בידן חזרו להיות
 עושין על הגגות, שנאמר (צפניה א, ח): ואת
 המשתחיים על הגגות לצבא השמים. וכיון שלא
 מחו בידן חזרו להיות עושין בגגות, שנאמר (ישעיה
 סה, ג): זבחים בגגות. וכיון שלא מחו בידן חזרו
 להיות עושין בראשי ההרים, שנאמר (הושע ד, ג): על
 ראשי ההרים יזבחו ועל הגבעות יקטירו. וכיון שלא
 מחו בידן חזרו להיות עושין בשדות, דכתיב (הושע
 יב, יב): גם מזבחותם בגלים על תלמי שדי. רבי יודן
 ורבי אביו ורבי טבי בשם רבי יאשיה אמרי על כל
 תלם ותלם היו מעמידין צלם. רבי פנחס ורבי
 חלקיה בשם רבי הושעיא אמרי היה אחד מהן
 חורש שדהו לזכסון מעמיד צלם באמצע, כדי שיהיו
 ראשי תלמים מראין לה. וכיון שלא מחו בידן חזרו
 להיות עושין בראשי הדרכים, שנאמר (יחזקאל טז,
 כח): אל כל ראש דרך בנית רמתך. וכיון שלא מחו
 בידן התחילו [חזרו] להיות עושין ברחובות,
 שנאמר (יחזקאל, כד): ותבני לך גב ותעשי לך רמה
 בכל רחוב. וכיון שלא מחו בידן חזרו להיות עושין
 בעירות, שנאמר (ירמיה ב, כח). (ירמיה יא, ג): כי מספר
 עריך היו אליהם יהודה וגו'. וכיון שלא מחו בידן
 חזרו להיות עושין בחוצות, שנאמר (ירמיה יא, ג):
 ומספר חצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת. עד
 אימתי, עד שהכניסוה לבית קדשי הקדשים,
 שנאמר (יחזקאל ח, ה): סמל הקנאה הזה בכאה, מהו
 בכאה, אמר רבי אחא הא בייה בייה תותבא מפני
 מארי ביתא.

נהר. אלו זכיתם הייתם יושבים בירושלים ואומרים
 שירים ומזמורים לפני הקדוש ברוך הוא, עכשו
 שלא זכיתם הרי אתם גולין לכל וקוראים קנים
 ונחיה, הוי (תהלים קלז, א): על נהרות בכל. איכה.

כ. רבי אלכסנדר פתח (תהלים קב, ח): שקדתי ואהיה
 כצפור בודד על גג, אמר הקדוש ברוך הוא שקדתי
 להכניס בני לארץ ישראל מיד, ואהיה כצפור בודד
 על גג, מה הצפור מתבודד מגג לגג, ומגדר לגדר,
 ומאילן לאילן, ומשוכה לשוכה, כך כשיצאו
 ישראל ממצרים, היו נוסעים במחלקת וחונים
 במחלקת, ויסעו ויחנו, וכיון שבאו להר סיני נעשו
 כלם הומוגיא. ויחנו אין כתיב כאן, אלא (שמות יט,
 כ): ויחן שם ישראל, באותה שעה אמר הקדוש
 ברוך הוא הרי השעה שאתם תורה לבני.

דבר אחר, שקדתי ואהיה [כצפור], אמר הקדוש
 ברוך הוא: שקדתי אני להשרות שכינתי בבית
 המקדש לעולם, ואהיה כצפור, מה הצפור הזה
 בשעה שאתה נוטל גוזליה היא יושבת בדר, כך
 אמר הקדוש ברוך הוא שרפתי את ביתי, והחברתי
 את עירי, והגליתי את בני לבין אמות העולם,
 וישבתי לי לבדי, איכה.

כא. רבי אלכסנדר פתח (ויקרא יג, מה): והצורע אשר
 בו הנגע וגו'. והצורע זה בית המקדש, אשר בו
 הנגע זו עבודת פוככים, שהיא מטמאה כנגע,
 שנאמר: ויחללו את מקדשי ויטמאוה. בגדיו יהיו
 פרמים, אלו בגדי כהנה. (ויקרא יג, מה): וראשו יהיה
 פרוץ, הוא שנאמר (ישעיה כב, ח): ויגל את מסך
 יהודה, גלי דכסא. ועל שפם יעטה, כיון שגלו
 ישראל לבין אמות העולם לא היה אחד מהן יכול
 להוציא דבר תורה מפיו. וטמא טמא יקרא, חרבן
 ראשון וחרבן שני.

אמר רבי יוסי בן חלפתא כל מי שהוא יודע כמה
 שנים עבדו ישראל עבודת פוככים, הוא יודע אימתי
 בן דוד בא, ואית לן תלתא קראי מסייע ליה,
 תדא (הושע ב, טו): ופקדתי עליה את ימי הבעלים
 אשר תקטיר להם, כימי הבעלים. תנבא (זכריה ז, ג):
 ויהי כאשר קרא ולא שמעו בן יקראו ולא אשמע.
 תליתאה (ירמיה ה, ט): והיה כי תאמרו תחת מה עשה
 ה' וגו'. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו, רבי
 יוחנן אמר יען וביצען, מדה כנגד מדה. ריש לקיש
 אמר (ישעיה א, ז): אדמתכם לנגדכם זרים אכלים
 אתה, כנגדכם זרים אוכלים אותה. רבי אלכסנדר
 שמע לה מהדין קרא (ויקרא יג, מו): כל ימי אשר הנגע
 בו יטמא. איכה.

נחושפתא בר אלנתן, שהיו פתוחין לרוחה. בפסל
 קול הטחנה, על ידי שלא נתעסקו בדברי תורה.
 אמר רבי שמואל בר נחמן נמשלו ישראל בטוחנות,
 מה הטוחנות אינן בטלות לעולם, אף ישראל אינן
 בטלין מן התורה לא ביום ולא בלילה,
 שנאמר (יהושע א, ח): והגית בו יומם ולילה. ויקום
 לקול הצפור, זה נבוכדנצר הרשע, אמר רבי שמונה
 עשרה שנה היתה בת קול יוצאת בפלטין של
 נבוכדנצר ואומרת עבדא בישא זיל חרב ביתה
 דמך, דבניה לא שמעין ליה. וישחו כל בנות
 השיר, שעלה ובטל השיר מבית המשתה, הדא הוא
 דכתיב (ישעיה כד, ט): בשיר לא ישתו יין. גם מגבה
 ייראו, מגבוהו של עולם נתיירא ולא בעי, אמר בעי
 מצמצמא יתי למעבד לי כדעבד לסבי, וחתחתים
 בדרך, רבי אבא בר פהנא ורבי לוי, רבי אבא בר
 פהנא אמר חתיתה של דרך נפלה עליו. ורבי לוי
 אמר התחיל מחבי חבבים בדרך. (יחזקאל כא, כו): כי
 עמד מלך בכל אל אם הדרך, על אבא דכצליה,
 בראש שני הדרכים, שהיא מתוכת בין שני הדרכים,
 אחת הולכת למדבר ואחת הולכת לירושלים. לקסם
 קסם, התחיל קסם קסמים. קלקל בחצים, התחיל
 לקלקל בחצים, לשמה של רומי ולא עלתה, לשמה
 של אלכסנדריא ולא עלתה, לשמה של ירושלים
 ועלתה לו. זרע זריעות ונטע נטיעות, לשמה של
 רומי ולא עלתה לו, לשמה של אלכסנדריא ולא
 עלתה לו, לשמה של ירושלים ועלתה לו, וצמחו.
 הדליק גרות ופנסים, לשמה של רומי ולא האירו,
 לשמה של אלכסנדריא ולא האירו, לשמה של
 ירושלים והיו מאירין. שאל בתרפים, בעבודת
 כוכבים שלו, האיד דאת אמר (שמואל א טו, כג): ואון
 ותרפים הפצר, ראה בפכד, אמר רבי כהדין ערבא
 דהוה נכיס אימרא וחמי בכבדא. בימינו היה הקסם
 ירושלים, נראין הוה קסמא על ירושלים בימינו.
 לשום פרים, פולימרפוס. לפתח פה ברצח,
 ספקלטרם. להרים קול בתרועה, סרפינוס. לשום
 פרים על שערים, טירונין. לשפך סללה, אבני
 פליסטרוס. לבנות דיק, פכשים. וכלם והיה להם
 כקסם שוא פניניהם (יחזקאל כא, כח): שבעי שבעות
 להם, אמר יחזקאל לישראל אלו זכיתם הייתם
 קוראין בתורה שהיא נדרשת שבעה משבעה, ועכשו
 שלא זכיתם הרי נבוכדנצר בא ומקסם עליכם שבעה
 משבעה, הדא הוא דכתיב שבעי שבעות להם. והוא
 מזכיר עון להתפש, זה עונו של זכריה, הדא הוא
 דכתיב (דברי הימים ב כד, כ): ורוח אלהים לבשה את
 זכריה בן יהוידע הכהן ועמד מעל לעם, וכי מעל
 ראשי העם היה, דאת אמר מעל לעם, אלא שראה

1 אמר רבי ברכיה (ישעיה כח, כ): כי קצר המצע
 2 מהשתרע, מהו מהשתרע, שתרע לקבל אשה
 3 ובעלה ורעה. והמסכה צרה כהתפנס, עשיתם מסכה
 4 צרה לאותו שכתוב בו (תהלים לג, ז): פנס בגד מי הים.
 5 כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
 6 עליהם איכה.

7 כג. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח (קהלת יב,
 8 א): וזכר את בוראיה בימי בחורתיך, אמר שלמה
 9 לישראל, זכר את בוראיה, זכרו את בוראכם עד
 10 שבחורויתכם קממות, עד שברית כהנה קממת,
 11 שנאמר (שמואל א ב, כח): ובחר אתו מפל שבטי
 12 ישראל לי לכהן. עד שברית לונה קממת,
 13 שנאמר (דברים יח, ה): כי בו בחר ה' אלהיך מפל
 14 שבטיך. עד שברית מלכות בית דוד קממת,
 15 שנאמר (תהלים עח, ע): ובחר בדוד עבדו. עד שברית
 16 ירושלים קממת, שנאמר (מלכים א יא, לב): והעיר אשר
 17 בחרתי בה. עד שברית בית המקדש קממת,
 18 שנאמר (דברי הימים ב ז, טז): ועתה בחרתי והקדשתי
 19 את הבית הזה. עד שאת קממת, שנאמר (דברים ז, י):
 20 בך בחר ה' אלהיך. (קהלת יב, א): עד אשר לא יבאו
 21 ימי הרעה, אלו ימי הגלות (קהלת יב, א): והגיעו שנים
 22 אשר תאמר אין לי בהם חפץ, לא טובה ולא
 23 רעה (קהלת יב, א): עד אשר לא תחשף השמש,
 24 למלכות בית דוד, דכתיב ביה (תהלים פט, לו): וכסאו
 25 בשמש נגדי. והאור, זו התורה, שכתוב בה (משלי ו,
 26 כג): כי נר מצוה ותורה אור. והנרץ זו סנהדרין,
 27 דתניא סנהדרין היתה פחצי גרן עגלה. והכוכבים,
 28 אלו הרבנים, דכתיב (דניאל יב, ג): ומצדיקי הרבים
 29 ככוכבים לעולם ועד. (קהלת יב, ב): ושבו העבים אחר
 30 הגשם, את מוצא שפל הנבואות הקשות והרעות
 31 שנתבא עליהם ירמיהו לא באו עליהם אלא לאחר
 32 חרבן בית המקדש. (קהלת יב, ב): ביום שזעזעו שמרי
 33 הבית, אלו משמרות כהנה ולויה. והתענות אנשי
 34 החיל, אלו הכהנים, אמר רבי אבא בר פהנא עשרים
 35 וישנים אלה ליום הניף אהרן ביום אחד,
 36 שנאמר (במדבר ח, כא): ויגף אהרן אתם תנופה לפני
 37 ה'.

38 אמר רבי חנינא המראה הזו דבר קל הוא, והיה
 39 הכהן זורקה על הכבש שלשים ושמים אמה לאחוריו
 40 דיו. ובטלו הטחנות, אלו משניות גדולות, כגון
 41 משנתו של רבי עקיבא ומשנתו של רבי אושעיא
 42 ומשנתו של בר קפרא. כי מעטו, זו התלמוד שהוא
 43 כולל בהם. וחסכו הראות, את מוצא כשגלו ישראל
 44 לבין אמות העולם, לא היה אחד מהם יכול לזכר
 45 את תלמודו. וסגרו דלתים בשוק, אלו דלתות

47 הַחֲבֹב, זֶה צִלְמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר, דְּכָתִיב (דניאל ג, א):
 48 נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶכָא עֲבַד צִלְמֵי דִּי דְהַב רוּמָה אֲמִין שְׁתִּין
 49 פְּתִיָּה אֲמִין שֵׁת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל דְּרוּמָה אֲמִין
 50 שְׁתִּין וּפְתִיָּה שֵׁת מִי יָכִיל קְאָאִים, אִם אֵין עֲבִיו
 51 שְׁלִישׁ רוּמוֹ אֵינוֹ זָכוֹל לַעֲמֹד, וְאַתָּה אָמַר (דניאל ג, א):
 52 אֶקִּימָה בְּבִקְעַת דּוּרָא.
 53 אָמַר רַבִּי לֹוי בְּקִנְיָה הָיוּ מַעֲמִידִין לִיהּ וְהוּא נּוֹפֵל,
 54 מַעֲמִידִין אוֹתוֹ וְהוּא נּוֹפֵל, עַד הֵיכָן, רַבִּי חֲגִי בִּשְׁם
 55 רַבִּי יִצְחָק אָמַר עַד שֶׁהִבְיָאוּ כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהוֹצִיאוּ
 56 מִירוּשָׁלַיִם וּשְׁכָחוּ דִּימוּס עַל רַגְלָיו, לָקִים מָה
 57 שְׁנֵאמַר (יחזקאל ז, יט): כֶּסֶפֶם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם
 58 לְנִדְהָ יִהְיֶה. (קהלת יב, ה): וְתִפְרֹת הָאֲבִיּוֹנָה, זֹו זְכוּת
 59 אָבוֹת. כִּי הִלֵּךְ הָאָדָם לְבֵית עוֹלָמוֹ, מִבֶּכֶל הָיוּ וְשָׁם
 60 חֲזָרוּ. וּסְבָבוּ בַּשּׁוּק הַסּוֹפְדִים, זֶה גְלוּת יִכְנִיָּה. אֵת
 61 מוֹצֵא בִּשְׁעָה שֶׁיֵּרֵד נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַיִם וְגִלּוּתוֹ שֶׁל
 62 צִדְקִיָּה בֵּירוֹ, יִצְתָּה גְלוּתוֹ שֶׁל יִכְנִיָּה לְקִרְאָתוֹ מִכְּסִים
 63 שְׁחוּרִים מִבִּפְנִים וּלְכוּשִׁים לְבָנִים מִבְּחוּץ, וְהָיוּ
 64 מְקַלְסִין לְקִרְאָתוֹ, נִקְטָה בְּרַבְרִיָּה. וְהוּוֹן שְׁאֲלִין מָה
 65 עֲבִיד בְּאַבָּא, מָה עֲבִיד בְּאַחָא, מָה עֲבִיד בְּכָרִי, וְאֵינוֹן
 66 אָמְרִין לִיהּ (ירמיה טו, ב): אֲשֶׁר לְמוֹת לְמוֹת וְאֲשֶׁר
 67 לְחֶרֶב לְחֶרֶב, וְהוּוֹן מְקַלְסִין בְּחֻדָּא יָדָא וּמִסְפָּדִין
 68 בְּחֻדָּא יָדָא, לָקִים מָה שְׁנֵאמַר (יחזקאל כד, כג): וּפִאֲרַכְם
 69 עַל רִאשֵׁיכֶם וּגּוֹ'. (קהלת יב, ו): עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתֹּק
 70 חֶבֶל הַכֶּסֶף, זֹו שְׁלִשְׁלֵת יוֹחָסִין (קהלת יב, ו): וְתִרְצֵן
 71 גִּלְתִּי הַזֶּהָב, אֵלּוּ דְּכָרֵי תוֹרָה (תהלים יט, יא): הַנְּחֻמָּדִים
 72 מִזֶּהָב וּמִפְּזָרָב. וְתִשְׁכַּר כֹּד עַל הַמְּבוּעֵי, תִּרְיִן
 73 אֲמוּרָאִין, חֹד אָמַר בְּדוֹ שֶׁל בְּרוּךְ עַל מְבוּעוֹ שֶׁל
 74 יִרְמְיָה, וְחֹד אָמַר בְּדוֹ שֶׁל יִרְמְיָה עַל מְבוּעוֹ שֶׁל
 75 בְּרוּךְ, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה לו, יח): מִפְּיוֹ יִקְרָא
 76 אֱלִי. וְנִרְצֵן הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר, זֹו בֶּכֶל שֶׁהִיא זּוּטָא שֶׁל
 77 עוֹלָם.
 78 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ישעיה מד, כז): הָאֲמַר לַצּוֹלָה חֲרָבִי,
 79 זֹו בֶּכֶל, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה צוֹלָה, שְׁשָׁם צִלְלוֹ מִי
 80 מְבוּל, דְּכָתִיב (ירמיה נא, מט): גַּם בֶּכֶל לְנֶפֶל חֲלָלִי
 81 יִשְׂרָאֵל גַּם לְבֶכֶל נָפְלוּ חֲלָלִי כָּל הָאָרֶץ.
 82 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ פְּתִיב (בראשית יא, ב): וַיִּמְצָאוּ בְּקַעֲזָה
 83 בְּאֶרֶץ שְׁנֶעֶר וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁם, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה שְׁנֶעֶר,
 84 שְׁשָׁם נִנְעֵר דּוֹר הַמְּבוּל.
 85 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהוּא מְנַעֲרִין מִכָּל הַמַּצּוֹת, מַצּוֹת
 86 תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת.
 87 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהוּא מִתִּין בְּתִשְׁבּוּק בְּלֹא גֵר וּבְלֹא
 88 מְרַחֵץ.
 89 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהוּא מִתִּין נְעָרִים.
 90 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, עִיר שְׁשָׁרִיָּה נְעָרִים מְבַעֲטִים
 91 בַּתוֹרָה.
 92 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהָעֲמִידָה שׁוּנָא וְעַר לְהַקְדוּשׁ

1 עֲצָמוֹ גְבוּהָ מִכָּל הָעַם, חֲתָן הַמֶּלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל וְנָבִיא
 2 וְדִין. הַתַּחֲחִיל מִדְּבַר גְּדוּלוֹת, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (דברי
 3 הימים כד, כ): וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לָמָּה
 4 אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מִצְוֹת ה' וְלֹא תַעֲלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם
 5 אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם, וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אֲבָן וּגּוֹ',
 6 וְלֹא נִהְיָו בְּדָמוֹ לֹא כְּדָם הַצָּבִי וְלֹא כְּדָם הָאֵלִל,
 7 דְּכָתִיב (ויקרא יז, יג): וַשִּׁפּוֹף אֶת דָּמוֹ וּכְסָהוּ בַּעֲפָר, כְּרָם
 8 הָכָא (יחזקאל כד, ז): כִּי דָמָה בַּתּוֹכָהּ הָיָה. וְכָל כֹּף
 9 לָמָּה (יחזקאל כד, ח): לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם נֶקֶם. רַבִּי
 10 יוֹדֵן שְׁאֵל לְרַבִּי אַחָא הֵיכָן הִרְגּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת זְכָרֶיהָ,
 11 בְּעֶזְרַת נָשִׁים אוֹ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָמַר לִיהּ לֹא בְּעֶזְרַת
 12 נָשִׁים וְלֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּעֶזְרַת כְּהֹנִים, וְלֹא
 13 נִהְיָו בְּדָמוֹ לֹא כְּדָם הַצָּבִי וְלֹא כְּדָם הָאֵלִל דְּכָתִיב
 14 בִּיָּה: וַשִּׁפּוֹף אֶת דָּמוֹ וּכְסָהוּ בַּעֲפָר, וּכְרָם הָכָא עַל
 15 צָחִיחַ סֹלַע וּגּוֹ', כָּל כֹּף לָמָּה, לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם
 16 נֶקֶם. נִתְתִּי אֶת דָּמָה עַל צָחִיחַ סֹלַע וּגּוֹ', שְׁבַע עֲבֻרוֹת
 17 עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הִרְגּוּ כְּהֵן, וְנָבִיא, וְדִין,
 18 וְשִׁכְּחוּ דָם נָקִי, וְחִלְלוּ אֶת הַשֵּׁם, וְטִמְאוּ אֶת הַעֲזָרָה,
 19 וַיּוֹם הַשַּׁבָּת, וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים הָיָה. וְכִיּוֹן שְׁעָלָה
 20 נְבוּזַרְאֲדָן הַתַּחֲחִיל הַדָּם תּוֹסֵס, אָמַר לָהֶם מָה טִיבֹו
 21 שֶׁל דָּם זֶה, אָמְרוּ לוֹ דָּם פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָּשִׁים
 22 שֶׁהֵינּוּ שׁוֹחֲטִין, מִיָּד שָׁלַח וְאֵינִי דְּמִי זְבָחִים, וְלֹא
 23 אֲדָמוֹ לִיהּ. אָמַר לָהֶם אֵין אֲמָרִיתוֹ מוֹטָב וְאִם לֹא
 24 סְרִיקְנָא לְכַשְׁרִיהוּ דִּהְנָהוּ אֵינִשִּׁי בְּמִסְרָקֵי דְּפִרְזוּלָא,
 25 אָמְרִי לִיהּ מָאי נִימָא לָךְ נָבִיא הָוָה דִּהְנָה מוֹכַח לָן
 26 קְמִינָן עָלֶיהָ וּקְטַלִּינָהּ, וְהָא כְּמָה שְׁנִי דְּלֹא נִיחַ
 27 דְּמִיָּה. אָמַר לָהּ אֲנָא מְפִיִּסְנָא לִיהּ, אֵינִי קוּמָה
 28 סְנַהֲדְרִי גְדוּלָּה וְסִנְהֲדְרִי קִטְנָה וּקְטַלִּינָהוּ, עַד
 29 שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמָן שֶׁל זְכָרִיָּה, לָקִים מָה
 30 שְׁנֵאמַר (חושע ד, ב): כִּרְצוֹ וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ, וַעֲדִין
 31 הַדָּם תּוֹסֵס. אֵינִי בַחוּרִים וּבַתּוֹלוֹת וּקְטַל עֵילֻוּיָהּ
 32 וְלֹא נָח, אֵינִי תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין וּקְטַל עֵילֻוּיָהּ
 33 וְלֹא נָח, אֵינִי שְׁמוּנִים אֶלֶף פְּרָחִי כְּהֵנָה וּקְטַל
 34 יִתְהוֹן עַד שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמוֹ שֶׁל זְכָרִיָּה וַעֲדִין הָיָה
 35 הַדָּם תּוֹסֵס, אָמַר: זְכָרִיָּה זְכָרִיָּה, כָּל טוֹבִים שְׁבָהֶם
 36 אֲבִדְתִּי, נִיחָא לָךְ דְּלִיכְלִינָהוּ לְכָלְהוּ, כְּדָאֲמַר לִיהּ
 37 הָכִי מִיָּד נָח, כְּהֵינָה שְׁעָתָא הִרְהוּרָא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה
 38 בְּנִפְשֵׁיהָ, וְאָמַר: וְמָה אִם עַל נֶפֶשׁ אַחַת כֹּף, הֵהוּא
 39 גְבִירָה דְּקִטַּל כָּל הִנְהוּ נִפְשָׁתָא, עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה,
 40 עֵרֶק וְשִׁדְר פְּרִדְשָׁנָא לְבִיתִיָּה וְאֲגִירִי. (קהלת יב, ה):
 41 וַיִּנְאֵץ הַשֶּׁקֶד, זֹו נְבוּאָתוֹ שֶׁל יִרְמְיָה, הִדָּא הוּא
 42 דְּכָתִיב (ירמיה א, יא): וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר
 43 מִקַּל שְׁקֵד אָנִי רֹאֶה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מָה סִימְנֹו שֶׁל
 44 שְׁקֵד זֶה, מִשְׁעָה שֶׁהוּא מַצִּיעַ עַד שְׁעָה שֶׁהוּא גּוֹמֵר
 45 עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם, כֹּף מִשְׁבַּעַה עֲשָׂר בְּתַמּוּז עַד
 46 תִּשְׁעָה בָּאָב עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם. (קהלת יב, ה): וַיִּסְתַּבֵּל

46 אותם מגנים. ויהי מבחר עמקיך מלאו רכב. רב
 47 אמר כמלא עמקה של מי ים. והפרשים שתו
 48 השערה, משתיי אזלין ומשתיי אתיין ומתחמאין
 49 סגין. ויגל את מסך יהודה, גלי דכסא. ומבט ביום
 50 ההוא אל נשק בית היער, תני רבי שמעון בן יוחאי
 51 כלי זין היה לישראל בסיני והיה שם המפרש חקוק
 52 עליו, וכשחטאו נטל מהן, הדא הוא דכתיב (שמות
 53 לג, ו): ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב.
 54 פיצד נטל מהן, רבי איבו ורפנן, רבי איבו אמר
 55 מאליהו היה נקלה. ורפנן אמרי מלאך היה יורד
 56 ומקלפו. ואת בקיעי עיר דוד ראייתם כי רבו וגו'
 57 ואת בתי ירושלים ספרתם ותתצו הבתים לכצר
 58 החומה, מלמד שהיו נותצין בתיהם ומוסיפין על
 59 החומה, ולא כבר עשה חזקיהו בן, הלא כתיב (דברי
 60 הימים ב, ה): ויתחזק ויבן את כל החומה הפרוצה
 61 וגו', אלא, חזקיה ביה' אלהי ישראל בטח, אבל
 62 אתם לא הבטחתם, הינו הוא דאמר (ישעיה כב, יא):
 63 ולא הבטתם אל עשיה ויצרה מרחוק לא ראייתם.
 64 ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לככי ולמספד,
 65 אמרו מלאכי השרת לפניו, רבונו של עולם,
 66 פתיב (תהלים צו, ו): הוד והדר לפניו, ואתה אומר
 67 בדין. אמר להון אנא מליף לכו, היינו הוא
 68 דאמר (ישעיה לב, יא): פשטה וערה ויחגורה על
 69 חלצים, כך תהיו מספדין על שדים ספדים, על
 70 חרפן ראשון ועל חרפן שני. על שדי חמד, על בית
 71 חמדי שעשיתי אותו כשדה, היינו הוא דאמר (מכה
 72 ג, יב): ציון שדה תחרש. על גפן פריה, אלו ישראל,
 73 כמה דאת אמר (תהלים פ, ט): גפן ממצרים תסיע.
 74 דבר אחר, ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא וגו',
 75 זהו שאמר הכתוב ברוח הקדש על ידי בני
 76 קרח (תהלים מב, ה): אלה אצפרה ואשפכה עלי נפשי
 77 וגו', כנגד מי אמרוהו בני קרח למקרא הזה, לא
 78 אמרוהו אלא כנגד פנסת ישראל, שאמרה פנסת
 79 ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם
 80 זכורה אני בשחון ושאנן ושלוחה שהייתי שרויה בו
 81 ועכשו נחרק ממני, ואני בוכיה ומתאנחת ואומרת
 82 מי ישימני בשנים הראשונים שהיה מקדש בנוי,
 83 ובתוכו אתה יורד משמי מרום ומשרה שכנתך עלי,
 84 ואמות העולם מקלסין אותי, וכשהייתי מבקשת
 85 רחמים על עוני אתה עונה אותי, ועכשו אני בבבושה
 86 וכלמה. ועוד אמרה לפניו, רבונו של עולם שממה
 87 עלי נפשי כשאני עוברת על ביתך והוא חרב וקול
 88 דממה בתוכי, ואמר מקום שזרעו של אברהם
 89 הקריבו קרבן לפניך והפכהים עומדים על הדוכן,
 90 והלויים מקלסים בכנורות, יהיו שועלים מרקדים בו,
 91 הדא הוא דכתיב (איכה ה, יח): על הר ציון ששמים

1 ברוך הוא, ואיזה זה, זה נבוכדנצר. (קהלת יב, ו):
 2 וישב העפר על הארץ כשהיה, מבבל היו ושם
 3 חזרו. (קהלת יב, ו): והרוח תשוב אל האלהים וגו',
 4 זה רוח הקדש, פיון שנסתלק רוח הקדש גלו, וכיון
 5 שגלו היה ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדד.

6 כד. רבי יוחנן פתח (ישעיה כב, א): משא גיא חזיון,
 7 גיא שפל החזיון מתנבאים עליה, גיא שפל החזיון
 8 עומדים ממנה, דאמר רבי יוחנן כל נביא שלא
 9 נתפרש שם עירו ירושלמי היה. גיא חזיון,
 10 שהשליכו דברי חזיון לארץ, (ישעיה כב, א): מה לך
 11 אפוא כי עליך בלף לגגות, ולא יגרא סלקין לו, אמר
 12 רבי לוי אלו גסי הרוח. תשאות מלאה, אמר רבי
 13 אלעזר בן יעקב הלשון הזה משמש שלשה
 14 לשונות: צרות, מרגשות, אפלה. צרות, שנאמר (איוב
 15 לט, ו): תשאות נוגש לא ישמע. מרגשות,
 16 שנאמר (ישעיה כב, ב): תשאות מלאה. אפלה,
 17 שנאמר (איוב ל, ג): אמש שואה ומשאה. (ישעיה כב,
 18 ב): עיר הומיה, קרמא מערבבתא. קריה עליזה,
 19 קרמא דחיייתא. (ישעיה כב, ב): חלליה לא חללי חרב
 20 ולא מתי מלחמה, ומה הן (דברים לב, כד): מזי רעב
 21 ולחמי רשף. (ישעיה כב, ב): כל קצינך נדרו יחד
 22 מקשת אסרו, מקשיותם נמסרו למלכיות.

23 דבר אחר, כל קצינך נדרו יחד מקשת אסרו, שהיו
 24 מתירין גידי קשתותם ואוסרין בהן, כל נמצאיהן
 25 אסרו יחדו מרחוק ברחו. מרחיקים מלשמע דברי
 26 תורה, כמה דאת אמר (ירמיה לא, ב): מרחוק ה' נראה
 27 לי. (ישעיה כב, ד): על בן אמרתי שעו מני אמרר בבכי,
 28 אמר ריש לקיש בשלשה מקומות בקשו מלאכי
 29 השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא ולא
 30 הניחן, ואלו הן: בדור המבול, ובנים, ובחרפן בית
 31 המקדש. בדור המבול מה פתיב (בראשית ו, ג): ויאמר
 32 ה' לא ידון רוחי באדם לעלם. בנים פתיב (שמות יד,
 33 ב): ולא קרב זה אל זה כל הלילה. ובחרפן בית
 34 המקדש פתיב (ישעיה כב, ד): על בן אמרתי שעו מני
 35 אמרר בבכי אל תאיצו לנחמני. אל תאספו אין פתיב
 36 כאן אלא אל תאיצו, אמר הקדוש ברוך הוא
 37 למלאכי השרת, נחומין אלו שאתם אומרים לפני,
 38 נאוצין הן לי, למה (ישעיה כב, ה): כי יום מהומה
 39 ומבוסה ומבוכה לה' אלהים צבאות. יום מערבב
 40 יום דבנה יום דבכיה. בגי חזיון, גי שפל החזיון
 41 מתנבאים עליה. מקרקר קר ושוע אל ההר, שהיו
 42 מקרקרים קירות בתיהם ועושין אותם מגנים,
 43 ומעמידים אותן על שועיהם. ועילם נשא אשפה,
 44 רב אמר הדא קבוצ דגירי, ברכב אדם פרשים וקיר
 45 ערה מגן, שהיו מקרקרים קירות בתיהם ועושין

47 יאמרו בימיך היתה לבנינו זאת. הניחן ירמיה ועמד
 48 על שפת הירדן וקרא בן עמרם בן עמרם עמד הגיע
 49 זמן שאמה מבקש לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו
 50 מה היום מיומים שאני מבקש לפני הקדוש ברוך
 51 הוא, אמר לו ירמיה איני יודע. הניחו משה והלך
 52 אצל מלאכי השרת, שהיה מכיר אותן משעת מתן
 53 תורה, אמר להם משרתי עליונים כלום אתם יודעים
 54 מפני מה אני מתבקש לפני הקדוש ברוך הוא, אמרו
 55 לו בן עמרם אי אתה יודע שבית המקדש חרב
 56 וישראל גלו, והיה צועק ובוכה עד שהגיע לאבות
 57 העולם, מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם
 58 על ראשיהם והיו צועקים ובוכין עד שערי בית
 59 המקדש, כיון שראה אותם הקדוש ברוך הוא מיד
 60 ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד
 61 ולקרחה ולחגר שק, ואלמלא מקרא שכתוב אי
 62 אפשר לאמרו, והיו בוכין והולכין משער זה לשער
 63 זה, כאדם שמתו מוטל לפניו, והיה הקדוש ברוך
 64 הוא סופד ואומר אי לו למלך שבקטנותו הצליח
 65 ובקטנותו לא הצליח.
 66 אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שחרב בית
 67 המקדש בא אברהם לפני הקדוש ברוך הוא בוכה
 68 וממרט זקנו ותולש שערות ראשו ומכה את פניו
 69 וקורע את בגדיו ואפר על ראשו, והיה מהלך בבית
 70 המקדש וסופד וצועק, אמר לפני הקדוש ברוך הוא
 71 מפני מה נשתייתי מכל אמה ולשון שבאתי לידי
 72 בושח וכלמה זאת, כיון שראהו מלאכי השרת אף
 73 הם קשרו הספד שורות שורות ואומרים (ישעיה לג, ח):
 74 נשמו מסלות שבת עבר ארח וגו', מאי נשמו
 75 מסלות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 76 מסלות שהתקנת לירושלים שלא יהו עובדי דרכים
 77 פוסקים מהם היאך היו לשממה. שבת עבר ארח,
 78 אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא דרכים
 79 שהיו ישראל עובדים ושבים בהם פתגמים היאך
 80 שבתו. הפר ברית, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש
 81 ברוך הוא רבנו של עולם, הופר ברית של אברהם
 82 אביהם, שעל ידו מתישב העולם, ועל ידו הפירוף
 83 בעולם שאמה אל עליון קונה שמים וארץ. מאס
 84 ערים. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 85 מאסת ירושלים וציון לאחר שבחרת בהם, הלא הוא
 86 דכתיב (ירמיה יד, ט): המאס מאסת את יהודה [ו]אם
 87 בציון געלה נפשך וגו'. (ישעיה לג, ח): לא חשב
 88 אנוש. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 89 אפלו כדור אנוש שהיו ראש לעובדי עבודת פוכבים
 90 לא חשבת את ישראל. באותה שעה נזקק הקדוש
 91 ברוך הוא למלאכי השרת, אמר להם, מה לכם
 92 קושרין מספד בענין הזה שורות שורות. אמרו

1 שועלים הלכו בו. אלא מה אעשה שעונתי גרמו
 2 לי, ונביאי השקר שהיו בתוכי שהתעו אותי מדרך
 3 חיים לדרך המות, לך נאמר: אלה אצורה ואשפכה
 4 עלי נפשי וגו'.
 5 דבר אחר, ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא
 6 לבכי ולמספד וגו', בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא
 7 להחריב את בית המקדש, אמר, כל זמן שאני בתוכי
 8 אין אמות העולם נוגעין בו, אלא אכבש את עיני
 9 ממנו, ואשבוע שלא אצק לו עד עת קץ, ויבואו
 10 האויבים ויחריבו אותו, מיד נשבע הקדוש ברוך
 11 הוא בימינו והחזירה אחוריו, הלא הוא דכתיב (איכה
 12 ב, א): השיב אחור ימינו מפני אויב, באותה שעה
 13 נכנסו אויבים להיכל ושרפוהו, וכיון שנשרף אמר
 14 הקדוש ברוך הוא שוב אין לי מושב בארץ, אסלק
 15 שכינתי ממנה ואעלה למכוני הראשון, הלא הוא
 16 דכתיב (הושע ה, טו): אלך אשובה אל מקומי עד אשר
 17 יאשמו ובקשו פני. באותה שעה היה הקדוש ברוך
 18 הוא בוכה ואומר אי לי מה עשיתי, השריתי
 19 שכינתי למטה בשביל ישראל, ועכשו שחטאו
 20 חזרתי למקומי הראשון, חס ושלום שהייתי שחוק
 21 לגוים ולעג לבריות, באותה שעה בא מטטרו"ן
 22 ונפל על פניו ואמר לפניו, רבנו של עולם אני
 23 אבכה ואמה לא תבכה, אמר לו אם אין אתה מניח
 24 לי לבכות עכשו, אפנס למקום שאין לך רשות לכנס
 25 ואבכה, שנאמר (ירמיה יג, יז): ואם לא תשמעוה
 26 במסתרים תבכה נפשי מפני גוה וגו'. אמר להן
 27 הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת בואו ונלך אני
 28 ואתם ונראה בביתי מה עשו אויבים בו, מיד הלך
 29 הקדוש ברוך הוא ומלאכי השרת ירמיה לפניו,
 30 וכיון שראה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש,
 31 אמר בודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי שבאו אויבים
 32 ועשו בו פרצונם. באותה שעה היה הקדוש ברוך
 33 הוא בוכה ואומר אי לי על ביתי, בני היכן אתם,
 34 כהני היכן אתם, אוהבי היכן אתם, מה אעשה לכם,
 35 התריתי בכם ולא חזרתם בתשובה. אמר הקדוש
 36 ברוך הוא לירמיה, אני דומה היום לאדם שהיה לו
 37 בן יחידי ועשה לו חפה ומת בתוך חפתו, ואין לך
 38 כאב לא עלי ולא על בני, לך וקרא לאברהם ליצחק
 39 וליעקב ומשה מקבריהם, שהם יודעים לבכות. אמר
 40 לפניו רבנו של עולם איני יודע היכן משה קבור,
 41 אמר לו הקדוש ברוך הוא לך עמד על שפת הירדן
 42 והרם קולך וקרא בן עמרם בן עמרם עמד וראה
 43 צאנך שבלעום אויבים. מיד הלך ירמיה למערת
 44 המכפלה ואמר לאבות העולם, עמדו שהגיע זמן
 45 שאתם מתבקשין לפני הקדוש ברוך הוא, אמרו לו
 46 למה, אמר להם איני יודע, מפני שהיה מתירא שלא

47 כִּפְתִּיתִי אוֹתוֹ, וְלֹא תִזְכֹּר לִי זֹאת וְלֹא תִרְחַם עַל בְּנִי.
 48 פֶּתַח יִצְחָק וְאָמַר רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁאָמַר לִי
 49 אָבָא (בראשית כב, ח): אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הַשָּׁה לַעֲלֹה
 50 בְּנִי, לֹא עֲפַכְתִּי עַל דְּבָרֶיךָ וְנִעְקַרְתִּי בְּרִצּוֹן לְבִי עַל
 51 גְּבִי הַמְּזֻבָּח וּפְשָׁטִי אֶת צִנּוּאֵי תַחַת הַסִּפִּין, וְלֹא
 52 תִּזְכֹּר לִי זֹאת וְלֹא תִרְחַם עַל בְּנִי. פֶּתַח יִעֲקֹב וְאָמַר
 53 רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא עֲשִׂירִים שָׁנָה עֲמַדְתִּי בְּבֵית לָבֶן,
 54 וּכְשִׁיצֵאתִי מִבֵּיתוֹ פָּגַע בִּי עֶשׂוֹ הַרְשָׁע וּבִקֵּשׁ לַהֲרֹג
 55 אֶת בְּנִי וּמִסְרֵתִי עֲצָמִי לְמִיתָה עֲלֵיהֶם, וְעִכְשָׁו נִמְסְרוּ
 56 בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם כַּצָּאן לְטִבְחָהּ, לְאַחַר שֶׁגִּדְּלָתִים
 57 כְּאֶפְרוּחִים שֶׁל תְּרַנְגּוּלִים וְסִבְלָתִי עֲלֵיהֶם צָעַר גְּדוֹל
 58 בָּנִים, כִּי רַב יָמֵי הָיִיתִי בְּצָעַר גְּדוֹל בְּעִבּוּרִם, וְעַתָּה
 59 לֹא תִזְכֹּר לִי זֹאת לִרְחַם עַל בְּנִי. פֶּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר
 60 רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא רוּעָה נֶאֱמָן הָיִיתִי עַל יִשְׂרָאֵל
 61 אַרְבָּעִים שָׁנָה וְרַצְתִּי לִפְנֵיהֶם כְּסוֹס בַּמִּדְבָּר,
 62 וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַן שִׁיעֲנִסּוּ לְאַרְצָא גְּזֻרָתְ עָלַי בַּמִּדְבָּר וּפְלוּ
 63 עֲצָמוֹתַי, וְעִכְשָׁו שֶׁגָּלוּ שְׁלַחַת לִי לְסִפְדֹּת וּלְכַפּוֹת
 64 עֲלֵיהֶם, זֶהוּ הַמִּשָּׁל שְׁאוּמְרִים בְּנֵי אָדָם מְטוֹב אֲדוֹנִי
 65 לֹא טוֹב לִי וּמִרְעֵתוֹ רַע לִי. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר מֹשֶׁה
 66 לִירְמְיָה לֵךְ לִפְנֵי שֹׁאֲלֶךָ וְאֵבִיאוֹם וְאֶרְאֶה מִי מֵנִיחַ יָדוֹ
 67 עֲלֵיהֶם. אָמַר לוֹ יִרְמְיָה אֵי אֲפֹשֶׁר לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ מִפְּנֵי
 68 הַהֲרוּגִים, אָמַר לוֹ אֵף עַל פִּי כֵן, מִיֵּד הִלָּךְ מֹשֶׁה
 69 וְיִרְמְיָה לִפְנָיו, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְנִהְרוֹת בָּבֶל, רְאוּהוּ
 70 לְמֹשֶׁה וְאָמְרוּ זֶה לָזֶה בֹּא בֵּן עֲמֶרֶם מִקְּבָרוֹ לְפִדּוֹתֵינוּ
 71 מִיַּד צָרֵינוּ, יֵצֵאתָ בַּת קוֹל וְאֶמְרָה גְּזֻרָה הִיא מִלִּפְנֵי.
 72 מִיֵּד אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה בְּנֵי לְהַחְזִיר אֲתֶכֶם אֵי אֲפֹשֶׁר
 73 שֶׁכֶּכֶר נִגְזְרָה גְּזֻרָה, אֵלֹא הַמָּקוֹם יַחְזִיר אֲתֶכֶם
 74 בְּמַהֲרָה וְהַנִּיחַ אוֹתָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִרְמִינוּ קוֹלָם
 75 בְּבִכְיָה גְדוֹלָה עַד שֶׁעָלְתָה בְּכִיתָם לְמָרוֹם, הִדָּא הוּא
 76 דְּכֹתִיב (תהלים קלז, א): עַל נִהְרוֹת בָּבֶל שֵׁם יִשְׁכְּנוּ גַם
 77 בְּכִינוּ. בֵּינוֹן שֶׁבֶא מֹשֶׁה אֵצֶל אֲבוֹת הָעוֹלָם אָמְרוּ לוֹ
 78 מָה עָשׂוֹ הָאוֹיְבִים בְּכִינוּנוֹ, אָמַר לָהֶם, מִהֶם הֲרָגוּ,
 79 וּמִהֶם כָּפְתוּ יְדֵיהֶם לְאַחֲרֵיהֶם, וּמִהֶם אֲסוּרִים בְּכַבְלֵי
 80 בְּרִזָּל, וּמִהֶם נִפְשָׁטִים עֲרֻמִּים, וּמִהֶם מֵתוּ בְּדֶרֶךְ
 81 וְנִכְלָתָם לַעֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכַהֲמַת הָאָרֶץ, וּמִהֶם
 82 מְשֻׁלָּכִים לַחֲמָה רַעֲבִים וְצִמְאִים, מִיֵּד פָּתְחוּ פִּלְם
 83 וּבְכוּ וְקוֹנְנוּ בְּקִינוֹת וַיַּעַל דִּמְטָא לְבָנוֹ, הֵיכִי הַנִּיתוֹן
 84 בְּתַתִּי בְּלֹא אָבָא, הֵיכִי דִמְכִיתוֹן בְּטִיהָרָא וּבְקִיטָא
 85 בְּלֹא לְבוּשָׁא וּבְלֹא כְסוּ. הֵיכִי סְגִיתוֹן בְּטוּרֵי וּבְחֻצָּצֵי
 86 חִלְצֵי מִסָּאגִי וּבְלֹא סִנְדָּלָא. הֵיכִי טַעֲנִיתוֹן מוֹבְלֵי
 87 טַעֲוִיגֵי דְחִלָּא, הֵיכִי הָווּ יְדִיכֹן כְּפִיתוֹן לְאַחֲרִיכֹן,
 88 הֵיכִי לֹא בְּלַעֲתוֹן רוּקָא בְּפוּמִיכֹן. פֶּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר
 89 לִיטָא שְׁמִשָּׁא אֲמַאי לֹא חֲשַׁכְתָּ בְּשַׁעַה דְּעָאֵל שְׁנָאָה
 90 לְבֵית מִקְדָּשָׁא. אַהֲדָר לִיהַ שְׁמִשָּׁא בְּחִיף מֹשֶׁה רַעֲנָא
 91 מְהִימָנָא, הֵיכִי אַהֲוֵי חֲשׂוּכָא דְלֹא שְׂבָקִין לִי וְלֹא רַפּוּ
 92 לִי דִּנְקֻטִין לִי בְּשִׁיתִין שׁוּטֵי דְנוּרָא וְאֶמְרִין לִי פּוּק

1 לִפְנָיו רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי אֲבִרְהָם אוֹהֶבֶךָ שֶׁבֶא
 2 לְבֵיתֶךָ וְסִפְדֹּת וּבִכְיָה מִפְּנֵי מָה לֹא הִשְׁגַּחְתָּ עָלָיו, אָמַר
 3 לָהֶם מִיּוֹם שֶׁנִּפְטָר אוֹהֶבִי מִלִּפְנֵי לְבֵית עוֹלָמוֹ לֹא
 4 בָּא לְבֵיתִי, וְעִכְשָׁו (ירמיה יא, טו): מָה לִּידִידִי בְּבֵיתִי.
 5 אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל
 6 עוֹלָם מִפְּנֵי מָה הִגְלִית אֶת בְּנֵי וּמִסְרָתָם בְּיַדִּי הָאֲמוֹת
 7 וְהֲרָגוֹם בְּכָל מֵיתוֹת מִשְׁנוֹת, וְהִחְרַבְתָּ אֶת בֵּית
 8 הַמִּקְדָּשׁ מִקּוֹם שֶׁהָעֲלִיתִי אֶת יִצְחָק בְּנִי עוֹלָה לִפְנֶיךָ.
 9 אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּנִיךָ חֲטָאוּ
 10 וְעָבְרוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה וְעַל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתוֹת
 11 שֶׁבָּה, הִדָּא הוּא דְכֹתִיב (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל
 12 עָבְרוּ אֶת תּוֹרָתְךָ. אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 13 הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי מַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ
 14 אֶת תּוֹרָתְךָ, אָמַר לוֹ תֵּבֵא תּוֹרָה וְתַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל,
 15 מִיֵּד בָּאָה תּוֹרָה לְהַעֲיֵד בָּהֶן, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם בְּתִי
 16 אֶת בָּאָה לְהַעֲיֵד בָּהֶן בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוֹתֶיךָ
 17 וְאִין לָךְ בִּשְׁתֵּי פָנִים מִפְּנֵי, זִכְרִי יוֹם שֶׁהִחְזִירְךָ
 18 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל אֲמָה וְלִשׁוֹן וְלֹא רָצוּ
 19 לְקַבֵּלְךָ עַד שֶׁבָּאוּ בְּנֵי לְהַר סִינִי וְקִבְּלוּ אוֹתְךָ וּכְבֹּדְךָ,
 20 וְעִכְשָׁו אֶת בָּאָה לְהַעֲיֵד בָּהֶם בְּיוֹם צָרָתָם. בֵּינוֹן
 21 שֶׁשְׁמַעְיָה תּוֹרָה כִּף עֲמִידָה לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה
 22 בָּהֶן. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם יֵבִאוּ
 23 עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתוֹת וְעִידוֹ בָּהֶן בִּישְׂרָאֵל. מִיֵּד
 24 בָּאוּ עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתוֹת, בָּאָה אֶל־ךָ לְהַעֲיֵד
 25 בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם, אֶל־ךָ
 26 אֶת רֹאשׁ לְכָל הָאוֹתוֹת וּבֵאת לְהַעֲיֵד בִּישְׂרָאֵל בְּיוֹם
 27 צָרָתָם, זִכְרִי יוֹם שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר
 28 סִינִי וּפֶתַח בֶּךָ (שמות כ, ב): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלֹא
 29 קִבְּלוּךָ אֲמָה וְלִשׁוֹן אֵלֹא בְּנִי, וְאֶת בָּאת לְהַעֲיֵד בְּכִנִּי.
 30 מִיֵּד עֲמִידָה אֶל־ךָ לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה בָּהֶן. בְּאוֹתָהּ
 31 בִּי"ת לְהַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם בְּתִי
 32 אֶת בָּאת לְהַעֲיֵד עַל בְּנֵי, שֶׁהֶם וְרִיזוֹן בְּחֻמְשָׁה חֲמִשִּׁי
 33 תּוֹרָה שְׁאֵת בְּרֹאשׁ הַתּוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכֹתִיב (בראשית
 34 א, א): בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, מִיֵּד עֲמִידָה בִּי"ת לְצַד
 35 אֶחָד וְלֹא הָעִידָה פְּלוֹם. בְּאוֹתָהּ גִּימ"ל לְהַעֲיֵד
 36 בִּישְׂרָאֵל, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם גִּימ"ל אֶת בָּאת לְהַעֲיֵד
 37 בְּכִנִּי שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, פְּלוֹם יֵשׁ אֲמָה שְׁמַחֲמִימָת
 38 מִצְוֹת צִיצִית שְׁאֵת נְתוּנָה בְּרֹאשׁ, אֵלֹא בְּנִי, הִדָּא הוּא
 39 דְכֹתִיב (דברים כב, יב): גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ. מִיֵּד עֲמִידָה
 40 גִּימ"ל לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה פְּלוֹם. וּבֵינוֹן שְׂרָאוּ כָּל
 41 הָאוֹתוֹת שֶׁהִשְׁתַּחֲוּ אֲבִרְהָם, נִתְבַּשְׁטוּ וְעִמְדוּ בְּעֲצָמָן
 42 וְלֹא הָעִידוּ בִּישְׂרָאֵל. מִיֵּד פֶּתַח אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ
 43 בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְמֹאָה שָׁנָה נִתְּמָה
 44 לִי בֵּן, וּכְשֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְהָיָה בַּחוּר בֵּן שְׁלֹשִׁים
 45 וְשֶׁבַע שָׁנִים אָמַרְתָּ לִי הִעֲלֵהוּ עוֹלָה לִפְנֵי, וְנִעְשִׂיתִי
 46 עָלָיו כְּאֶבְרָה וְלֹא רַחֲמֵתִי עָלָיו, אֵלֹא אֲנִי בְּעֲצָמִי

הימים ב לב, לג): וישפכ יחזקיהו עם אבתיו ויקברוהו
 במעלה קברי בני דויד וכבוד עשו לו כמותו. מה
 כבוד עשו לו, רבי יהודה ברבי סימון ורבי חנין
 ורבנן, רבי יהודה בר סימון אמר בית וועד בנו
 למעלה מקברו של חזקיהו, בשעה שהיו הולכים
 לשם היו אומרים לו למדנו. רבי חנין אמר ספר
 תורה נתנו למעלה מקברו של חזקיהו ואמרו זה
 שהוא מוטל בארון זה, קים מה שכתוב בזה. ורבנן
 אמרי הצינו לו טפסיות מפתח בתיים עד קברי בני
 דוד, וכל כך למה, כדי שלא יתייחסו רגליהם. אף
 על פי כן נתייחסו רגליהם. אמר להם ירמיה מה אם
 בשעה שהצעתם טפסיות מפתח בתיכם עד קברי
 בני דוד נתייחסו רגליכם, לכשייגעו רגליכם על
 הרי גושן, על אחת כמה וכמה. עשר מסעות נסעה
 השכינה: מכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן הבית, מן
 מפתן הבית לכרובים, ומן הכרובים לשער
 הקדמוני, משער הקדמוני לחצר, מן החצר לגג, מן
 הגג למזבח, מן המזבח לחומה, מן החומה לעיר,
 מן העיר להר הזיתים. מכרוב לכרוב, דכתיב (יחזקאל
 י, ד): וירם כבוד ה' מעל הכרוב. מכרוב למפתן
 הבית, דכתיב (יחזקאל ט, א): וכבוד אלהי ישראל נעלה
 מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית. ממפתן
 הבית לכרובים, דכתיב (יחזקאל י, יח): ויצא כבוד ה'
 מעל מפתן הבית ויעמד על הכרובים, ויצא, לא היה
 צריך קריה למימר אלא ויבא, ואת אמר ויצא, מהו
 ויצא, אמר רבי אחא למלך שהיה יוצא מפלטין
 שלו בכעס, משהיה יוצא היה חוזר ומגפף ומנשק
 בכתלי פלטין ובעמודי פלטין ובוכה ואומר הוי
 שלום בית פלטין שלי, הוי שלום בית מלכותי, הוי
 שלום בית יקרי, הוי שלום מן פדון הוי שלם. כך,
 משהיתה שכינה יוצאת מבית המקדש, היתה חוזרת
 ומגפפת ומנשקת בכתלי בית המקדש, ובעמודי בית
 המקדש, ובוכה ואומרת הוי שלום בית מקדשי, הוי
 שלום בית מלכותי, הוי שלום בית יקרי, הוי שלום
 מן פדון הוי שלום. מן הכרובים לשער הקדמוני,
 דכתיב (יחזקאל י, ט): וישאו הכרובים את פניהם
 וגו'. משער הקדמוני לחצר, דכתיב (יחזקאל י, ד):
 והחצר מלאה את נגה כבוד ה'. מן החצר לגג,
 דכתיב (משלי כה, כד): טוב שבת על פנת גג. מן הגג
 למזבח, דכתיב (עמוס ט, א): ראיתי את ה' נצב על
 המזבח. מן המזבח לחומה, דכתיב (עמוס ט, ז): והנה
 ה' נצב על חומת אגף.

דבר אחר, מהו אגף, זו סנהדרין של שבעים ואחד,
 מגן אגף ויאמר ה' הנני שם אגף אמר רבי יהודה
 ברבי סימון. מן החומה לעיר, דכתיב (מיכה ו, ט):

ונהר נהריר. תוב פתח משה ואמר וי על זיוף
 מקדשא היכי חשף, וי כי מטא זמניה דיתרב
 והיכלא מבלי וירדקי דבי רב מתקטלין ואבוהון
 אזלין בשביה וגלותא ובחרבא. תוב פתח משה
 ואמר, שבאי אי בתייכוון אתון קטולי, לא תקטלון
 קטולא אכזרעה ולא תשוון בלאה גמירא, ולא
 תקטלון ברא באנפיה דאפא, וברתא באנפה דאפא,
 דמטא זימנא דמרי שמאי חושבנא חשיב מנכון.
 ובשדאי רשיעאי לא עבדין הכי אלא מותבין ליה
 לברא בכנפיה דאמיה ואמרין ליה לאבוה קום
 נכסיה, בכיא אמיה ונתרין דמעטא עלויה ואבוהי
 תלה ליה רישיה. ועוד אמר לפניו רבונו של עולם,
 כתבת בתורתך (ויקרא כב, כח): ושור או שם אתו ואת
 בנו לא תשחטו ביום אחד, והלא כבר הרגו בנים
 ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק. באותה שעה
 קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה
 רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני
 אהבה יתרה ועבד בשבילי לאפא שבע שנים,
 וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי
 לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי,
 והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה,
 והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיפיר ביני וביני
 אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן
 נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי
 שלא תצא לחרפה, ולערב חלפן אחותי לבעלי
 בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי
 לבעלי, כדי שהיא סבור שהיא רחל. ולא עוד אלא
 שנקנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה
 מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר
 ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד
 עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה
 אני שאני בשור דם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי
 ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי
 וקים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת פוככים שאין
 בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים
 בם פרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך
 הוא ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל
 למקומן, הלא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה'
 קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על
 בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. ובתיב (ירמיה
 לא, יד): כה אמר ה' מנעי קולך מפכי ועיניך מדמעה
 כי יש שבר לפעלתך וגו', ובתיב (ירמיה לא, יד): ויש
 תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם.

כה. רבי יוחנן פתח (ירמיה יג, טז): תנו לה' אלהיכם
 כבוד בטרם יחשף וגו', אימתי נתקנים להם המקרא
 הזה, במיתתו של חזקיהו, הלא הוא דכתיב (דברי

אֵלֶּה יֵשׁ לוֹ אַחֲרוֹת מֵאֵלֶּה וְכֹאֵלֶּה לְהֵבִיא. (ויקרא כו, 46)
 יח: וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם, אַתֶּם 47
 עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֹרוֹת, בּוֹאוּ וְקִבְלוּ עָלֵיכֶם שְׁבַע 48
 פְּרָעָנִיּוֹת. אַתֶּם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֹרוֹת, הֲרִי יִרְמְיָה 49
 בָּא מְקוֹנֵן עָלֵיכֶם קִינֹת שֶׁהוּא שְׁבַע אֲלָפָא בִּיתִין 50
 אֵיכָּה. 51

כח. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא פִּתַּח (ירמיה לו, לב): וִירְמְיָהוּ 52
 לָקַח מִגְלָה אַחֲרֵת וּגְו'. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא וּרְבִנָּן, 53
 רַבִּי חֲמָא אָמַר (ירמיה לו, לב): וְעוֹד נֹסֵף עָלֵיהֶם זֶה 54
 אֵיכָּה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָּה יוֹעֵם, רַבִּים זֶה אֲנִי 55
 הַגָּבֵר, כְּהֵמָּה זָכַר ה'. וּרְבִנָּן אָמְרִי, וְעוֹד נֹסֵף 56
 עָלֵיהֶם זֶה אֵיכָּה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָּה יוֹעֵם, רַבִּים 57
 זֶה זָכַר ה', כְּהֵמָּה זֶה אֲנִי הַגָּבֵר, שֶׁהוּא מִן תִּלְתָּא 58
 תִּלְתָּא פְּסוּקֵי בְּאֲלָפָא בֵּיתָא. 59

כט. זְבִידִי בֶן לֹוִי פִּתַּח (תהלים סח, ז): אֱלֹהִים מוֹשִׁיבִים 60
 יְחִידִים בֵּיתָה, אֶתָּה מוֹצֵא עַד שְׁלֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל 61
 מִמַּצְרַיִם הָיוּ יוֹשְׁבֵינָם בְּפָנֵי עֶצְמֹן וְהַשְׁכִּינָה בְּפָנֵי 62
 עֶצְמָה, וְכִינֹן שִׁנְגָּאֵלוּ נַעֲשׂוּ בִלְן הוֹמוֹנִיָא אַחַת, 63
 וְכִינֹן שִׁגְלוּ חֲזָרָה שְׁכִינָה בְּפָנֵי עֶצְמָה וְיִשְׂרָאֵל בְּפָנֵי 64
 עֶצְמֹן, הֲדָא הוּא דְּכְתִיב: אֵף סוֹרְרִים שְׁכָנוּ צְחִיחָה. 65
 אֵיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר. 66

ל. זְבִידִי בֶן לֹוִי פִּתַּח (איכה ד, יב): לֹא הָאֲמִינוּ מַלְכֵי 67
 אֲרָץ וּגְו', אֲרַבְעָה מַלְכִּים הָיוּ, מֶה שִׁתְּבַע זֶה לֹא 68
 תְּבַע זֶה, וְאֵלֶּה הֵן: דְּוֹד וְאָסָא וְיִהוֹשָׁפָט וְחִזְקִיָּהוּ. 69
 דְּוֹד אָמַר (תהלים יח, לח): אֲרִדּוּף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֵם וּגְו', 70
 אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה כֵן, הֲדָא הוּא 71
 דְּכְתִיב (שמואל א ל, יז): וַיִּפֹּם דְּוֹד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב 72
 לְמַחְרָתָם. מֶהוּ לְמַחְרָתָם, רַבִּי יְהוֹשָׁע בֶּן לֹוִי אָמַר 73
 לְשָׁנֵי לֵילוֹת וְיוֹם אֶחָד, הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיר 74
 לוֹ בְּלֵילוֹת בִּזְיָקִין וּבְרָקִים, כְּמָה דְּתַנְיֵין תַּמָּן עַל 75
 הַזִּיקִין וְעַל הַנְּעוּטוֹת וְעַל הַבְּרָקִים, הֲדָא הוּא 76
 דְּכְתִיב (תהלים יח, כט): כִּי אֶתָּה תֵּאִיר נְרִי וּגְו'. עֶמֶד 77
 אָסָא וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לְהִרְגַּ לְהֵם אֲלֵא אֲנִי וְרֹדֵף 78
 אוֹתָם וְאֶתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֵמַר (דברי 79
 הימים ב יד, יב): וַיִּרְדֹּפֶם אָסָא וּגְו', לְפָנֵי אָסָא אֵין 80
 כְּתִיב כָּאֵן אֲלֵא לְפָנֵי ה' וְלְפָנֵי מַחְנֵהוּ. עֶמֶד יְהוֹשָׁפָט 81
 וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לֹא לְהִרְגַּ וְלֹא לְרַדֵּף, אֲלֵא אֲנִי 82
 אוֹמֵר שִׁירָה וְאֶתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 83
 אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֵמַר (דברי הימים ב, כב): וּבִקְעַת הַחֲלוֹל 84
 בְּרָנָה וְתִהְיֶה וּגְו'. עֶמֶד חִזְקִיָּהוּ וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי 85
 כֹּחַ לֹא לְהִרְגַּ וְלֹא לְרַדֵּף וְלֹא לִזְמֹר שִׁירָה, אֲלֵא אֲנִי 86
 יֵשֵׁן עַל מִטָּתִי וְאֶתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 87
 הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֵמַר (מלכים ב יט, לה): וַיְהִי בַּלִּילָה 88
 הַהוּא וַיֵּצֵא מִלְּאֵף ה' וַיַּךְ בַּמַּחֲנֶה אֲשׁוּר. כְּמָה נִשְׁתַּיֵּר 89

1 קוֹל ה' לְעִיר יִקְרָא. מִן הָעִיר לְהַר הַזֵּיתִים,
 2 דְּכְתִיב (יחזקאל יא, כג): וַיַּעַל כְּבוֹד ה' מֵעַל תוֹךְ הָעִיר
 3 וַיַּעֲמֹד עַל הָהָר אֲשֶׁר מִקְדָּם לְעִיר.
 4 אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה עֲשֻׁתָּה הַשְׁכִּינָה
 5 יוֹשְׁבֵת עַל הַר הַזֵּיתִים, סְבוּרָה שְׁמָא יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ
 6 תְּשׁוּבָה וְלֹא עָשׂוּ, וְהִזִּיתָ בַת קוֹל מִכְּרֹז
 7 וְאוֹמְרָת (ירמיה ג, יד): שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, (מלאכי ג, ז):
 8 שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֲלֵיכֶם. וְכִינֹן שְׁלֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
 9 אָמְרָה (הושע ה, טו): אַלֶּךְ אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי. עַל
 10 אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר (ירמיה יג, טז): תִּנּוּ לָהּ אֱלֹהֵיכֶם
 11 כְּבוֹד בְּטָרָם יַחֲשׂוּף, בְּטָרָם יַחֲשׂוּף לָכֶם מִדְּבַרֵי תוֹרָה,
 12 בְּטָרָם יַחֲשׂוּף לָכֶם מִדְּבַרֵי נְבוּאָה, (ירמיה יג, טז):
 13 וּבְטָרָם יִתְנַגֵּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל הָרֵי נֶשֶׁף, וְקוֹיְתֶם לְאוּר
 14 בְּבָבֶל, וְשָׁמָּה לְצַלְמֹת בְּמִדִּי, וְשִׁית לְעַרְפֶּל בִּינוֹן,
 15 וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּהָ בְּאָדוֹם. בְּמִסְתָּרִים תִּכְבֶּה נִפְשִׁי
 16 מִפְּנֵי גֹה, מֶה תִּלְמֹוד לִזְמֹר מִפְּנֵי גֹה, אֵלֹו עוֹבְדֵי
 17 כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מִתְּגָאִים וְאוֹמְרִים (דברים לב, לו): אִי
 18 אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ.

19 דְּבַר אַחֵר, מִפְּנֵי גֹה, מִפְּנֵי מִלְּאכֵי הַשָּׁרָת, שֶׁהֵם
 20 מִתְּגָאִים וְאוֹמְרִים (תהלים ח, ה): מֶה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ
 21 וּגְו', (ירמיה יג, יז): וְדָמַע תְּדַמַּע וְתִרְדַּע עֵינֵי דְמָעָה כִּי
 22 נִשְׁבָּה עֲדָר ה'. אֶת מוֹצֵא עַד שְׁלֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל הָיוּ
 23 עֲשׂוּיִים עֲדָרִים עֲדָרִים, עֲדָרִי כְּהֵנָּה לְבַד, עֲדָרִי לִוְיָה
 24 לְבַד, עֲדָרִי יִשְׂרָאֵל לְבַד, וְכִינֹן שִׁגְלוּ נַעֲשׂוּ עֲדָר
 25 אֶחָד, כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר ה', כִּי נִשְׁבּוּ אֵין כְּתִיב כָּאֵן,
 26 אֲלֵא כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר ה'.

27 כו. רַב נַחֲמָן פִּתַּח (ישעיה כט, א): הוּא אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל,
 28 אֲרִיא אֲרִיא גְבִירָא. קְרִיַת חֲנָה דְּוֹד, קְרִיַת שְׁחָנָה בַּה
 29 דְּוֹד, קְרִיַת דְּלֹא חֲנִיָּא לִיה בַּה אֲלֵא דְּוֹד, קְרִיַת
 30 שְׁעִשָּׂה אוֹתָהּ דְּוֹד לְקִסְרָקִיטוֹן שְׁלוֹ. סָפּו שָׁנָה עַל
 31 שָׁנָה חֲגִים יִנְקָפוּ, שָׁנָה עֲלָתָה שָׁנָה נִפְקָא, וְלֹא הָיוּ
 32 עוֹלִין לְפַעֲמֵי רַגְלִים, וְהָיוּ הַדְּרָכִים מַעֲלִין הֵיגִים,
 33 הֲדָא הוּא דְּכְתִיב: חֲגִים יִנְקָפוּ. וְהַצִּיקוֹתִי לְאֲרִיאֵל,
 34 רַבִּי נֶסֶח דְּקִסְרִין אָמַר מִכָּאֵן שֶׁהִיָּתָה קוֹרַת רוּחַ
 35 לְיִשְׂרָאֵל. וְהִיָּתָה תִּגְנִיָּה וְאִגְנִיָּה, סְפּוּפִי סְפּוּפִים.
 36 וְהִיָּתָה לִי בְּאֲרִיאֵל, כְּחִרְבֵּן רֹאשׁוֹן חִרְבֵּן שֵׁנִי. בִּינוֹן
 37 שִׁחְטָאוּ גָלוּ, וְכִינֹן שִׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן
 38 עָלֵיכֶם אֵיכָּה.

39 כז. רַבִּי פִּנְחָס פִּתַּח (ויקרא כו, יח): וְאֵם עַד אֵלֶּה לֹא
 40 תִשְׁמְעוּ לִי וּגְו', רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשָׁע, רַבִּי
 41 אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא פְּרָעָנִיּוֹת
 42 עַל יִשְׂרָאֵל עַד שִׁמְעִיד בְּהֵן תַּחֲלָה, הֲדָא הוּא
 43 דְּכְתִיב: וְאֵם עַד אֵלֶּה. רַבִּי יְהוֹשָׁע אוֹמֵר שְׁלֹא יְהוֹ
 44 יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים כָּלוּ מִפּוֹת עוֹד אֵין לוֹ אַחֲרוֹת
 45 לְהֵבִיא עָלֵינוּ, תִּלְמוּד לִזְמֹר: וְאֵם עַד אֵלֶּה, אֵם עוֹד

מַעֲרֹוֹ שֶׁל יוֹנָה, מִנִּיּוֹנָה, נָבִיא אֶחָד שֶׁלַחְתִּי לְנִיּוֹנָה
וְהַחֲזִירָהּ בְּתִשְׁבָּה, וְאֵלּוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם כְּמָה
נָבִיאִים שֶׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (מלכים ב' יו'),
(ג'): וַיַּעַד ה' בִּישְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בִּיד כָּל נְבִיאֵי כָל
חֹזֶה לֵאמֹר שָׁבוּ מִדְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וְשָׁמְרוּ מִצְוֹתֵי
חֻקֹּתַי וְגו', וְכָתִיב (ירמיה ז, כח): וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת
כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשָּׁפָם וְשֶׁלַח [לאמר] וְגו',
הַשָּׁפָם וְשֶׁלַח בַּבֶּקֶר, הַשָּׁפָם וְשֶׁלַח בַּעֲרֵב, וְלֹא
שָׁמְעוּ. כִּיּוֹן שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל
יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר. מִבְּלִיגִיתִי
עָלַי יִגוֹן עָלַי לִבִּי דָוִי

לב. רַבִּי חֲנִינָא פִּתַּח הֵכִי (ירמיה ח, יח): מִבְּלִיגִיתִי עָלַי
יִגוֹן עָלַי לִבִּי דָוִי, מָהוּ מִבְּלִיגִיתִי, מִבְּלִי הוֹגִין
בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, עֲשִׂיתִי בֵּיתִי
גָּתִי וְאַף עַל פִּי כֵן עָלַי לִבִּי דָוִי, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
הִדָּא הוּא דְּכָתִיב: עַל זֶה הָיָה דָוִה לִפְנֵי וְגו'.
וְכָתִיב (ירמיה ח, יט): הִנֵּה קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי מֵאֶרֶץ
מִדְּבָרִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּבוֹר זֶה מִשְׁמַשׁ שֶׁלֹּשָׁה
לְשׁוֹנוֹת: זַעֲקָה, שׁוֹעָה, נֶאֱקָה. זַעֲקָה, דְּכָתִיב (שמות
ב, כג): וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעָתָם, שׁוֹעָה, דְּכָתִיב: קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי. נֶאֱקָה,
דְּכָתִיב (שמות כב, כד): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נֶאֱקָתָם. רַבִּי
הוֹנָא דְּצִפּוֹרִין אָמַר לְשׁוֹן פְּרָפּוֹר הוּא, הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב (יחזקאל ל, כד): וַנֶּאֱקַע נֶאֱקוֹת חֲלָל. וְכָתִיב (איוב
כד, יב): וַנִּפְּשׁ חֲלָלִים תִּשְׁוֹעַ. (ירמיה ח, יט): הִנֵּה אֵין
בְּצִיּוֹן אִם מִלִּבָּה אֵין בָּהּ, אֵלּוּ הָיָה שֵׁם לֹא הָיוּ
גּוֹלִים, וְכִיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל יִרְמְיָה
מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר.

לג. רַבִּי זְעִירָא פִּתַּח (איוב ל, לא): וַיְהִי לֵאבֶל כְּפָנָי
וְעֵגְבִי לְקוֹל בָּכִים, תַּמָּן תִּגְיֵנָן אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחַמְשָׁה עָשָׂר
בָּאָב וּכְיוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁבִּהְיוּ יוֹצְאוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּכָלִי לָבֵן שְׂאוֹלִין כְּדִי שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ,
וְכָל הַפְּלִים הָיוּ טַעוֹנִין טְבִילָה וּבִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
יוֹצְאוֹת וְחֹלוֹת בְּכַרְמִים.

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה היו אומרות,
בחור, שא ענייך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן
ענייך בנוי, תן ענייך במשפחה, וכן הוא אומר (שיר
השירים ג, יא): צִאֲנִיה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֶּךְ שְׁלֹמֹה
בַּעֲטָרָה שְׁעָטָרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת
לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ
זֶה בִּנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּבְנֶה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּשִׁלְמָא יוֹם כְּפוּרִים יוֹם סְלִיחָה וּכְפָרָה לְיִשְׂרָאֵל,
יוֹם שְׁנִתָּנוּ בוֹ לִחְוֹת אַחֲרוֹנוֹת, אֶלֹּא חֲמִשָּׁה עָשָׂר

מָהֶם, רַב אָמַר עֲשָׂרָה, שְׁנַאֲמַר (ישעיה י, יט): וְנַעֲר
יִכְתָּבָם, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נַעֲר לִהְיוֹת כּוֹתֵב יו"ד. רַבִּי
אֶלְעָזָר אָמַר שִׁשָּׁה, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נַעֲר לִהְיוֹת שׁוֹרֵט
שְׂרִיטָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי אָמַר חֲמִשָּׁה,
שְׁנַאֲמַר (ישעיה יז, ו'): שְׁנִים שֶׁלֹּשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ
אָמִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי סִימּוֹן אָמְרוּ תִּשְׁעָה, הִדָּא
הוּא דְּכָתִיב (ישעיה יז, ו'): אֲרַבְּעָה חֲמִשָּׁה בִּסְעָפָיָהּ
פְּרִיָּה. רַבִּי תַנְחוּם בֶּן חֲנִילָאִי אָמַר אַרְבָּעָה עָשָׂר,
הִדָּא הוּא דְּכָתִיב: שְׁנִים שֶׁלֹּשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר
אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בִּסְעָפָיָהּ פְּרִיָּה. בֵּין כְּדָבְרֵי אֵלּוּ וּבֵין
כְּדָבְרֵי אֵלּוּ הַכֹּל מוֹדִים שֶׁנִּבְכְּדָנָעַר הָיָה אֶחָד מֵהֶם,
אֶלֹּא כִּיּוֹן שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַלָּה וְהַחֲרֵב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר לֹא כְּעִי אֶלֹּא מִצְמָצְמָא יְתִי מַעֲבָד
לִי כְּמָא דְּעַבְד לִסְכִי, מָה עָשָׂה, בָּא וַיִּשָּׁב בְּדַפְגֵּי שֶׁל
אֶנְטוֹכִיָּא וְשֶׁלַח נְבוֹזַדָּאן רַב טַפְחִים לְהַחֲרִיב אֶת
יְרוּשָׁלַיִם, וַעֲשָׂה שֵׁם שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה, בְּכָל יוֹם
מִקֵּיף אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְכַבֵּשׁ, בִּקְשׁ
לְחֹזֵר נִתַּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִפּוֹ הִתְחִיל מְמַד
בַּחוּמָה וְהָיְתָה שׁוֹקַעַת בְּכָל יוֹם טַפְחִים וּמַחֲצָה עַד
שֶׁשָּׁקַעָה כְּלָה, וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁקַעָה כְּלָה נִכְנסוּ הַשּׁוֹנָאִים
לְיְרוּשָׁלַיִם, עַל אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אָמַר לֹא הָאֶמִינוּ
מִלְכֵי אֶרֶץ [ו] כָּל יִשְׂבֵי תֵּבֶל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב
בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ
הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה.

לא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי פִּתַּח (משלי כ, יד): רַע רַע
יֹאמַר הַקּוֹנֶה וְאֵזֶל לוֹ אִזִּי וְתִהְלֵל, אֶת מוֹצֵא עַד שֶׁלֹּא
גָּלוּ יִשְׂרָאֵל הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אוֹתָם
רַעִים, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה יג, ט'): הָעָם הַזֶּה הָרַע
הַמֵּאֲנִים לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבָרֵי. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל
מִשְׁבָּחָן, שְׁנַאֲמַר: וְאֵזֶל לוֹ אִזִּי וְתִהְלֵל. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ
גָּלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם
אִיכָּה. (צפניה ג, א'): הוּי מְרָאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה.
מָהוּ הוּי מְרָאָה, הוּי מִפְּנֵי הָאִימָה שְׁנִתָּתִי אִימָתִי עַל
כָּל הָאֲמּוֹת, אִימָתִי וְנִגְאָלָה, אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעָה
שְׁנַגְאָלוֹ יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרַיִם נִפְלָה אִימָתָן עַל כָּל
הָאֲמּוֹת, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (שמות טו, יד): שְׁמַעוּ עַמִּים
יִרְגְּזוּן וְגו', אִזִּי נִבְהֵלוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם וְגו'. הָעִיר הַיּוֹנָה,
אָמָה שְׁצִינָתִי אוֹתָהּ בְּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כִּיּוֹנָה,
אֲחֵר כָּל הַשְּׁבִיחַ הַזֶּה (צפניה ג, ב'): לֹא שְׁמַעָה בְּקוֹל ה'
וְלֹא לָקַחָה מוֹסֵר בָּהּ לֹא כְּטָחָה אֶל אֲלֵהֶיהָ לֹא
קָרְבָה. כְּלָה דְּלֹא שְׁמַעָה מָה הִיא לֹא שְׁטוּתָא הִיא,
אָמַר רַבִּי רַאֲבוּב לְשׁוֹן יוֹנִי הוּא צֹחִין לְשְׁטוּתָא
מוֹרָא הוּי מְרָאָה, הוּי מִקְמִי שְׁטוּתָא. וְנִגְאָלָה, עַל
דִּי שְׁהִיו מְרַחֲקִין עֲצָמָן מִלְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תּוֹרָה,
וְנִגְאָלָה מִן הַכְּהֵנָה. הָעִיר הַיּוֹנָה, לֹא הָיָה לָהּ לְלַמֵּד

47 פִּנְרֵי וְעֵגְבֵי לְקוֹל בְּכִים. (במדבר יד, א): וַיִּכְפוּ הָעַם
48 בַּלִּילָה הַהוּא, וַכִּינוּ שָׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנָן
49 עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

לד. על ההרים אָשָׁא כְּכִי וְנָהִי וגו' (ירמיה ט, ט), אָמַר
רַבִּי אַחָא שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צִוָּה נְבוֹכַדְנֶצַּר לְנְבוֹזְרָאדָן
עַל יִרְמְיָהוּ (ירמיה לט, יב): קָחְנוּ וְעִינִיךָ שִׁים עָלָיו,
עָלָיו וְלֹא עַל אִמָּתוֹ. וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה רַע, לוֹ
לֹא תַעֲשֶׂה, אֲבָל עִם אִמָּתוֹ עֲשֵׂה כְּרִצוֹנָךְ לְרַעְיָה. כִּי
כַּאֲשֶׁר יִדְבֹר אֵלֶיךָ בֶּן עֲשֵׂה עִמּוֹ, וְלֹא לְאִמָּתוֹ. וְהָיָה
יִרְמְיָה רוֹאֶה בֶּת שֵׁל בַּחוּרִים נְתוּנִים בְּקוֹלְרִין, וְנוֹתָן
אֶת רֹאשׁוֹ עֲמָהֶם, וְנְבוֹזְרָאדָן בָּא וּמַעֲבִירוֹ מִהֶן.
וְחוֹזֵר וְרוֹאֶה בֶּת שֵׁל זָקֵנִים שְׁלוּלִים בְּשִׁלְשָׁאוֹת,
וְנוֹתָן אֶת צְנֹארוֹ עֲלֵיהֶם, וְכֹא נְבוֹזְרָאדָן וּמַעֲבִירוֹ
מִהֶן. אָמַר נְבוֹזְרָאדָן לְיִרְמְיָה חַזִּי חֹד מִן תֵּלַת מִיָּלִין
אֵית בֶּךָ, אוֹ נָבִיא שְׁקֵר אַתָּה, אוֹ מְבַעֵט בִּיסוּרִין אַתָּה,
אוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים אַתָּה. אוֹ נָבִיא שְׁקֵר אַתָּה, שְׁקֵל הַדִּין
שְׁנִיִּיא אֶת מִתְנַבֵּא עַל הָדָא קִרְתָּא דְּהִיא חֲרֻבָּה, וְכִדּוּ
דְּחֲרֻבָּה נִפְשָׁה בְּאִישָׁה עֲלֶיךָ סִגְיָא. אוֹ מְבַעֵט בִּיסוּרִין
אַתָּה, דְּאֵנָּה לִית אֵנָּה בְּעִי לְמַעֲבַד בִּישָׂא, וְאַתָּה בְּעִי
לְמַעֲבַד לָךְ בִּישָׂא, לְמִימַר לִית יִסּוּרֵינָא חֲשִׁיבִין עָלֵי
מִיָּדִי. אוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים אַתָּה, דְּמִלְכָּא פָקִיד לִי עֲלֶיךָ
סִגְיָא בְּדִיל דְּלֹא לְמַעֲבַד לָךְ בִּישָׂא, וְאַתָּה בְּעִי לְמַעֲבַד
בִּישָׂא בְּגִין דִּישְׁמַע מִלְכָּא וַיִּקְטְלוּנִיָּה לְהַהוּא גְבָרָא.
וּבסוֹף אָמַר לוֹ, אִם טוֹב בְּעִינֶיךָ בָּא וְאַשְׁמִיָּה עֵינִי
עָלֶיךָ, וְלֹא קִבַּל עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוֹף הַפֶּרֶשָׁה,
עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה
מ, א): הַדְּבָר אֲשֶׁר הִנֵּה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר,
מָה הִנֵּה אוֹתוֹ הַדְּבָר, אֲלֵא שֶׁאָמַר לוֹ, יִרְמְיָה, אֵין
אַתָּה יָתִיב הָכָא, אֵנָּה אֲזִיל עִמָּהוֹן, וְאֵין אַתָּה אֲזִיל
עִמָּהוֹן, אֵנָּה יָתִיב הָכָא. אָמַר לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֵׁל עוֹלָם,
אֵין אֵנָּה אֲזִיל עִמָּהוֹן מָה אֵנָּה יָכִיל מְהֵנִי לְהוֹן, אֲלֵא
יִיזוּל מִלְּפָהוֹן בְּרִייהוֹן עִמָּהוֹן, דְּהוּא זְכוּל מְהֵנִי
לְהוֹן סִגְיָא, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה מ, א): אַחֵר שְׁלַח
נְבוֹזְרָאדָן רַב טַבָּחִים אֶת יִרְמְיָהוּ וְהוּא אָסוּר
בְּאִזְקִים, אָמַר רַבִּי אַחָא כְּכִיכּוּל הוּא וְהוּא אָסוּר
בְּאִזְקִים. וְדְכֹתִיבָהּ כְּתִיב (יחזקאל א, א): וְאֲנִי בְּתוֹךְ
הַגּוֹלָה, עַד הֵיכָן הָיְתָה נְבוֹאָתוֹ שֵׁל יִרְמְיָהוּ, רַבִּי
יַעֲקֹב וְרַבִּי אַבָּא, וְאֵית דְּאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן,
חֹד אָמַר עַד (ירמיה לא, ט): מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יִקְבָּצֻנוּ.
וְחִרְיָנָא אָמַר עַד (ירמיה לא, טז): וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ
נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. וּבְחִזְיָתוֹ הִנֵּה מוֹצֵא
אַצְבָּעוֹת מְקַטְעִין מוֹשְׁלִכִין בְּהָרִים, וְהִנֵּה מְלַקְטִין
וּמְגַפְפִין וּמְחַבְּקִין וּמְנַשְׁקִין וְנוֹתָנִין לְתוֹךְ טְלִיתוֹ, וְאָמַר
לָהֶם, בְּנֵי לֹא פָךְ הַזְּהִרְתִּי וְאַמְרַתִּי לָכֶם (ירמיה יג, טז):
תָּנוּ לִּי אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּטָרָם יַחֲשֹׁף בְּטָרָם יִתְנַגְּפוּ
רַגְלֵיכֶם עַל הָרֵי גִשְׁף. עַל אוֹתָהּ שְׁעָה נֶאֱמַר (ירמיה ט,

1 בָּאֵב מָאִי הִיא, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי אַסִּי
2 אָמַר שָׁבוּ זְמַן קְצִיצָה יָפָה לַעֲצִים, שְׁקֵל עֲצִים
3 שְׁנוֹקְצִים בּוֹ אֵין עוֹשִׂין מֵאֲכֻלָּתָהּ, וְתַנִּי כֵּל עֵץ
4 שְׁנוֹמָצָא בּוֹ תוֹלַעַת אוֹ מֵאֲכֻלָּתָהּ פְּסוּל מַעַל גְּבִי
5 הַמְּזֻבָּח. רַבִּי אַבָּא בַר פְּהֵנָא וְרַבִּי אַסִּי מִשּׁוּם דְּעוּלָא
6 בְּשֵׁם רַבִּי אַמְרִי, שָׁבוּ בְּטַל הוֹשַׁע בֶּן אֱלָה פְּרוּזָדָּאוֹת
7 שְׁהוֹשִׁיב יִרְבָּעָם בֶּן נָכֵט עַל הַדְּרָכִים. רַב פְּהֵנָא שָׂאֵל
8 מִן קָדָם רַב, אָמַר לִיה אֲפָשֶׁר דְּכָל דָּא טִיבּוּתָא עֲבַד
9 וְכָתִיב בִּיה (מלכים ב יז, ג): עָלָיו עָלָה שְׁלֹמֶנָאסֶר מֶלֶךְ
10 אַשּׁוּר וגו', אֲלֵא עַל שְׁהַעֲבִיר קוֹלָר מִצְנֹארוֹ וְנִתְּנוּ
11 בְּצֹנָאֵר הַרְבִּים וְלֹא אָמַר כֵּל עִמָּא יִסְקוֹן וַיִּצְלֹן, אֲלֵא
12 אָמַר כֵּל מֵאֵן דְּבַעֵי לְמִיסַק יִסַּק. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
13 נַחֲמָנִי וְאַמְרִי לֵה מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יַצְחָק יוֹם
14 שְׁהִתְרוּ שְׁבָטִים לְבוֹא זֶה בָּזָה, שְׁנֵאֱמַר (במדבר לו, ח):
15 וְכָל בֶּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה וגו', וְכָתִיב (במדבר לו, ט): וְלֹא
16 תִּסָּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר וגו', וְכִי אֲפָשֶׁר לְבַת
17 שְׁתִּירֵשׁ שְׁתֵּי מִטּוֹת, אֲלֵא אָמַר מַעֲתָה אֲבִיָּה מִשְׁבָּט
18 אַחֵד וְאַמָּה מִשְׁבָּט אַחֵר. רַבִּנּוּ אַמְרִי יוֹם שְׁהִתַּר שְׁבָט
19 בְּנִימִין לְבוֹא בְּקָהֶל, דְּכָתִיב (שופטים כא, יח): אָרוּר נָתַן
20 אִשָּׁה לְבָנִימִין.

21 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְקָרָא קְרָאוּ וְקָרְבוּהוּ, מְקָרָא קְרָאוּ
22 וְרַחֲקוּהוּ. מְקָרָא קְרָאוּ וְקָרְבוּהוּ (בראשית לה, יא): גּוֹי
23 וְקָהֶל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ. מְקָרָא קְרָאוּ וְרַחֲקוּהוּ (בראשית
24 מֹת, ה): אֲפָרִים וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבִין וְשְׁמַעוֹן יִהְיוּ לִי,
25 שְׂאִינִן נִחְשָׁבִין עִם אֲחֵיהֶם.

26 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל יוֹם שְׁהִתְרוּ שְׁבָטִים.
27 רַב מִתְּנָה אָמַר יוֹם שְׁנִתְּנוּ הַרְוֵגִי בֵּיתָר לְקַבּוּרָה. רַבִּי
28 אֲלֵעָזָר הַגְּדוֹל אָמַר נִיחָא בְּחַמְשָׁה עָשָׂר, מִפְּאֵן
29 וְאֵילָף תִּשְׁשׁ כְּחָה שֵׁל חֲמָה וְלֹא הָיוּ פּוֹרְתִין עֲצִים
30 לְמַעֲרָבָה, וְאָמַר רַב מְנַסְיָא וְקָרִי לִיה יוֹם תִּבְרַ מַגֵּל,
31 מִפְּאֵן וְאֵילָף הַמוֹסִיף יוֹסִיף וְדָלָא מוֹסִיף יוֹסִיף. רַבִּי
32 אֲבִין וְרַבִּי יוֹחָנָן אַמְרִי יוֹם שְׁבָטֵל הַחֹפֵר מִן מַתִּי
33 מְדָבֵר.

34 אָמַר רַבִּי לִוִּי כֵּל עָרַב תַּשְׁעָה בָּאֵב הִנֵּה מִשָּׁה מוֹצִיא
35 בְּרוֹז כְּכֹל הַמִּתְּנָה וְאוֹמַר צֹאוּ לַחֲפֹר, וְהָיוּ יוֹצְאִין
36 וְחוֹפְרִין קְבֻרוֹת וַיִּשְׁנִין בָּהֶן, לְשַׁחֲרִית הִנֵּה מוֹצִיא
37 בְּרוֹז וְאוֹמַר קוּמוּ וְהַפְּרִישׁוּ הַמַּתִּים מִן הַחַיִּים, וְהָיוּ
38 עוֹמְדִים וּמוֹצִיאִין עֲצָמָן, חַמְשָׁה עָשָׂר אֵלָף
39 וּפְרוּטְרוֹט חֲסָרוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלָף, וּבִשְׁנַת הָאָרְבָּעִים
40 הָאֲחֵרִין עָשׂוּ כֵּן וּמִצְאוּ עֲצָמָן שְׁלָמִים, אָמְרוּ דוּמָה
41 שְׁטַעֲנִינוּ בְּחֻשְׁבוֹן, וְכֵן בַּעֲשׂוֹר וּבְאַחַד עָשָׂר וּבְשָׁנִים
42 עָשָׂר וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר, כִּיּוֹן דְּאִתְּמַלָּא
43 סִיחָרָא אָמְרוּ דוּמָה שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּטַל אוֹתָהּ
44 גִּזְרָה מַעֲלִינוּ וְחִזְרוּ וְעֲשֹׂאוּהוּ יוֹם טוֹב, וְגִרְמּוּ
45 עוֹנוֹתֵיהֶם וְנַעֲשֶׂה אֲבָל בְּעוֹלָם הִנֵּה בְּחִרְפָן הַבֵּית
46 פְּעָמִים, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (איוב ל, לא): וַיְהִי לְאַבְל

21 אָמַר רַבִּי זִירָא בֵּא וּרְאָה פֶּמָה הִיא חֲצוּפָה אֶרֶץ
 22 יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲדִין עוֹשֶׂה פְרוּת, וְלָמָּה עוֹשֶׂה פְרוּת, רַבִּי
 23 חֲנִינָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִזִּי חָד אָמַר עַל שֵׁם שְׁמִזְבִּלִין
 24 אוֹתָהּ, וְחֲרִינָא אָמַר עַל שֵׁם שְׁהֵם מְהַפְּכִים בַּעֲפָרָה.
 25 אָמַר רַבִּי יוֹדֵן שָׁבַע שָׁנִים נִתְקַנְּתִים בָּהֶם גְּפָרִית וּמֶלַח,
 26 וְכָל כֶּף לָמָּה, עַל שֵׁם (דְּנִיאל ט, כז): וְהַגְבִּיר בְּרִית
 27 לְרַבִּים שְׁבוּעָה אֶחָד. פּוֹתִיִּים שָׁבָה כִּי־עַד עוֹשִׁין,
 28 זוֹרְעִין אוֹתָהּ מְטֵלִיּוֹת מְטֵלִיּוֹת, זוֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא
 29 נִשְׂרָפֶת, זוֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא נִשְׂרָפֶת. עוֹבְדָא הוּא בְּחַד
 30 דְּהוּא קָאִים וְרַדִּי בְּבִקְעַת בֵּית עֶרְכָּא, וְתַקֵּף יָדֵיהּ
 31 אֲסִיכְתִּיהּ, וְסָלִיק עַפְרָא וְקִידָא וְאוֹקִיד דְּרַעֲיָה, לְקַיִם
 32 מַה שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים כט, כב): גְּפָרִית וּמֶלַח שְׂרָפָה כָּל
 33 אֲרָצָה. רַבָּה בַר פִּהְנָא אָמַר אֵינָן לֹא מְמַחִילוֹת
 34 הָאֶרֶץ, וְלֹא מְשַׁמּוֹת הָאֶרֶץ, אֲלֵא לְפָנָיו, לְקַיִם מַה
 35 שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית ט, ב): וּמִזֶּרְעֶכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל
 36 חֵית הָאֶרֶץ. וְלַעֲתִיד לְבֹא הַכֹּל חוֹזֵר, הֲדָא הוּא
 37 דְּכֹתִיב (יִחְזָקָאל לו, לד): וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת
 38 אֲשֶׁר הִיתָה שְׁמָמָה לְעֵינָיו כָּל עוֹבֵר.

1 ט: עַל הַהָרִים אֲשֶׁא כְּכִי וְנָהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה,
 2 עַל אוֹתָם הָרִים נָאִים וּמִשְׁבָּחִים אֲשֶׁא כְּכִי וְנָהִי, עַל
 3 נְאוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁנֶּהֱפָכוּ לְקִינָה. וְלֹא שְׁמַעוּ קוֹל
 4 מִקִּנָּה, כִּי לֹא שְׁמַעוּ לְקוֹל דְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא לְקוֹל
 5 דְּבָרֵי נְבוּאָה, אֲלֵא מִקִּנָּה, אֲלֵא לְקוֹל דְּבָרֵי הַמִּקְנָא,
 6 שֶׁהָיוּ מִקְנִיאִים אוֹתוֹ בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִּים, הֲדָא מַה דְּאֵת
 7 אָמַר (דְּבָרִים לב, טז): יִקְנְאוּהוּ בְּזָרִים, לְפִיכָף (יִרְמְיָה ט,
 8 ט): מִעוֹף הַשָּׁמַיִם עַד בְּהֵמָה נִדְדוּ הֶלְכוּ, אָמַר רַבִּי
 9 יוֹסִי בַר חֲלָפְתָא חֲמֻשִׁים וְשִׁתִּים שָׁנָה לֹא נִרְאָה עוֹף
 10 טָס בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מַה טָעַם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם עַד בְּהֵמָה
 11 נִדְדוּ הֶלְכוּ, בְּהֵמָה בְּגִימְטְרִיא חֲמֻשִׁים וְשִׁתִּים.
 12 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא קָדָם לְאַרְבַּעִים שָׁנָה הָיוּ נוֹטְעִים
 13 תְּמָרִים בְּבָבֶל, לוֹמַר שְׁמִינִי מִתִּיקָה מְרֻגֶלֶת לְשׁוֹן
 14 לְתוֹרָה.
 15 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבִּי אֶבְהוּ שָׁבַע מֵאוֹת מִינֵי דְגָיִם
 16 טְהוּרִים וְשְׁמוֹנָה מֵאוֹת מִינֵי חֲגָבִים טְהוּרִים וְעוֹפוֹת
 17 לְאֵין מִסְפָּר, וְכֵלְזָן גָּלוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, וְכִשְׁחֲזָרוּ
 18 חֲזָרוּ עִמָּהֶם חוּץ מִדָּג אֶחָד שֶׁשְׁמוֹ שְׁבוּטָא. וְדָגִים
 19 הָיָאָה גָּלוּ, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אָמַר דֶּרֶךְ תְּהוֹם
 20 גָּלוּ וְדֶרֶךְ תְּהוֹם חֲזָרוּ.

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

סו"ס נתקבל מכתבו (כתוב מוצש"ק קרח) בו מודיע מחזירתו שלום לאה"ק ת"ו ואשר מצא שם הכל שלום. ותמיהני קצת על כתבו בקיצור כ"כ ע"ד פגישותיו במשך נסיעתו וחזירתו לאה"ק ת"ו ובטח ימלא במכתביו הבאים.

מהנכון ה' אשר חוברת מחנים שמזכיר במכתבו תושלחנה לכאן גם אותן שהופיעו בעבר, וה"ה בנוגע לשאר עניינים דפוס הנדפסים על ידם.

בטח יחפש הזדמנות להפגש ג"כ עם חיילים דתיים במחנות אחרות נוסף על שלו ולעוררם ולחזק את רוחם רוח ישראל סבא וכמו שעשה במחנו. והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל ובמילא ימשיך ג"כ תוספת ברכה והצלחה בענייני הפרטים.

ומסוגלים ימים אלו דגאולת נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכנדבר בהתועדות דש"ק מברכים חדש תמוז שכשמוציאים קומה שלימה מבור השבי והגלות, הנה תחלה מעלים וגואלים את הראש ובמילא כל האברים הקשורים בו נמשכים אחריו אף ששוהה איזה זמן בינתיים, והנמשל מובן.

המח' למכ' מפורטים, וחותרם בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יו טיט שעל גבי בגדו - לא ישפשוף קלח¹⁷⁹ מבחוץ קלח¹⁸⁰ (דהינו במקום הטיט), מפני שנראה כמלכך קלח¹⁸¹, אלא
- 2 ישפשוף מבפנים. כיצד? לוקח הבגד מבפנים (דהינו בצד השני כנגד הטיט) ומשפשוף קלח¹⁸², שאז אין
- 3 הדבר נכר כל כך שמעביר את הטיט שיהא נראה כמלכך. ויכול גם כן לגרד הטיט בצפרן או בספין אפלו
- 4 בחדו, שאין לחוש בבגד לממחק.
- 5 במה דברים אמורים? בטיט לח, אבל בטיט יבש - יש אומרים שאפלו לשפשוף מבפנים אסור, ואין צריך
- 6 לומר לגרדו¹⁸⁴, מפני שטיט היבש מתפרר לפרורים דקים על ידי שפשוף או גרידה, והרי זה פועל תולדת
- 7 הטוחן קלח¹⁸⁵, שמחלק גוף אחד לגופים דקים הרבה¹⁸⁶, ואסור מדברי סופרים¹⁸⁷. אבל מן התורה אין אסור,
- 8 כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר ונטחן. ואף להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה חביב עליה¹⁸⁹,
- 9 מפלמקום כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר - אין פירור זה תולדת הטוחן קלח¹⁹⁰, שאין צריך לטחון אלא

ביאורי הלכה

- קלח¹⁸¹ לא ישפשוף - הדרך להסרת טיט היא על ידי שפשוף או גירוד, כיון שאינו עשוי מקשה אחת, ואי אפשר לקלפו כתבשיל שעל כסותו דלעיל סעיף ג.
- קלח¹⁸² מבחוץ - היינו שמשפשוף הטיט באמצעות מברשת¹⁸⁰, מטלית, או כנף הבגד - כדרך שרגילים בהסרת הכתמים בשעת הכביסה.
- קלח¹⁸³ שנראה כמלכך - נראה כמלכך, אבל אינו מלכך ממש, שהסרת טיט, וכן שפשוף בגד גרידא אינם כיבוס¹⁸¹, אלא ששפשוף בגד במקום הלכלוך - נראה ככיבוס.
- קלח¹⁸⁴ ומשפשוף - אוחז הבגד מצידו הפנימי, ומשפשוף הטיט כנגד דבר אחר¹⁸², או כנגד חלק אחר בבגד¹⁸³.
- קלח¹⁸⁵ כעין תולדת הטוחן - "כעין" בלבד, אבל אינו תולדת הטוחן כמבואר להלן.
- קמ¹⁸⁶ מדברי סופרים - לכלוך יבש שנעשה מדברי אוכלין שכבר היו טחונים, כגון בצק או דייסה, או מדברי אוכלין שנתמעכו על ידי הבישול, כגון שעועית מבושלת - מותר להסירו על ידי גירוד או שפשוף הבגד מצידו הפנימי¹⁸⁷, ואפילו אם לאחר הגירוד לא יישאר שום רושם מהכתם¹⁸⁸.
- קמא¹⁸⁹ תולדת הטוחן - כשהטיט מעט לח, וכן כל לכלוך שישנו ספק אם יתפורר לפירוורים דקים - מותר לשפשוף מבפנים¹⁹⁰, ולכך רשאי לקלף פרי שדבוק עליו אדמה ובוצ¹⁹¹.

צינונים והוספות

- (180) ראה לעיל על סעיף ג' שבמקום שדבוק בו טיט אין להעביר מברשת אפילו להסרת אבק בלבד.
- (181) הסרת טיט דינה כהסרת נוצה דלעיל ס"ג, וכן שפשוף בגד אף שהוא חלק מתהליך הכיבוס (ראה שלבי הכיבוס להלן סעיף כא), מכל-מקום כשנעשה ללא מים - אינו כיבוס.
- (182) שאז נראה כאילו הטיט (גם) הוא משפשוף את הדבר האחר, ולא ניכר ממש שתכלית השפשוף להעברת הטיט.
- (183) שפשוף בגד נקי אינו נראה כמלכך, ראה לעיל סעיף יב שהותר שפשוף בגד כשניכר שרוצה לרככו ולא להצהיל ליבנו.
- (184) חשש זה ישנו גם בקינוח טיט יבש ולכן שייך גם במנעלים, אם כן בג' הסעיפים האחרונים הוזכרו ד' חששות בניקוי המנעלים: יבוא להשוות גומות (קינוח בקרקע), נראה כמוסיף על הבנין (קינוח בכותל), ממחק (קינוח בדבר חד), טוחן (גירוד טיט יבש).
- (185) כדלעיל סי' שא ס"א: הטוחן הוא אב מלאכה שהיתה במשכן בשחיקת סממני הצבע, והמחתך הירק דק דק הוא תולדת הטוחן, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים דקים הרבה, וכל העושה דבר הדומה לזה היא תולדת הטוחן.
- (186) טעם האיסור כיון שאילו היה רוצה בדבר הנטחן
- היתה זו מלאכה גמורה, וכן אילו היה דרך לטחון גם כשאנו צריך לדבר הנטחן - היתה זו מלאכה שאינה צריכה לגופה. וראה קו"א ס"ק א שבמלאכה של "חזותא" בלבד כמו מלכך או צובע, אם אינה תולדת המלאכה אלא כעין בלבד היה מותר לכתחילה.
- (187) שאין טחינה אחר טחינה כדלהלן סי' שכא (ע"פ שש"כ פט"ו סל"א).
- (188) כן שיטת שו"ע"ר להלן סי"ח, ודלא כמשנ"ב שהביא בשש"כ שם.
- (189) לעיל סי' רעח ס"ג: יש חולקין על זה ואומרים שאפילו מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה מן התורה... ויש דברים הרבה שהכל מודים שאין בהם איסור מן התורה אלא אם כן צריך לגופן.
- (190) כשמשפשוף מבחוץ, עצם השפשוף נראה כמלכך, אך השפשוף מבפנים אינו אסור, כי-אם תוצאת השפשוף, ולכן במקום שיש מחלוקת, וגם האוסרים אינו אלא מדרבנן - יש להקל כשאנו פס"ר, וכן משמע לעיל סי' קסא ס"ג שמותר להסיר טיט יבש שתחת הציפורן שלא בדרך גירוד, וכן פסק בשש"כ פט"ו בשם הגרש"א.
- (191) אף שיתכן שיתפררו בהסרת הקליפה.

הלכות שבת, חלק ב' סימן ש"ב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יז:

ביאורי הלכה

ויש שהתירו בכל עניין על ידי נכרי¹⁹², או במקום צער הגוף כגון לכלוך ובוץ יבשים שנדבקו על בשרו¹⁹³.

צינונים והוספות

- (192) משנ"ב ס"ק לו הקיל על ידי נכרי, ובש"כ פט"ו הערה קג העיר שייתכן שזה על פי שוע"ר כאן שאין בזה מלאכה שאינה צריכה לגופה.
- (193) פמ"ג מש"ז ס"ק ג, שבמקום צער התירו מלאכה

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות קריאת שמע – לפי לוח "רב יומי"

ואף להאומרים שאפילו מצות של תורה א"צ כוונה מכל מקום בקריאת שמע צריך כוונת הלב שביין מה שהוא אומר בפיו ולא אמרו שאינו צריך כוונה אלא בכוונה לצאת ידי חובה אבל צריך כוונת הענין כלומר שלא יהרהר בדברים אחרים כדי שיקבל מלכות שמים בהסכמת הלב ואינו דומה לשאר מצות שהן מצות עשייה וכל שעשה מצותה אע"פ שלא כיון לה הרי קיים מצות עשייתה אלא שאין זה מן המוכרח וכ"ש אם כיון לצאת אע"פ שהרהר בה באמצע בדברים אחרים יצא לדברי הכל אבל קריאת שמע ותפלה שהן קבלת עול מלכות שמים או סידור שבחים אינו ברין שיהיה לבבו פונה לדברים אחרים.

וכל זה בפסוק ראשון של קריאת שמע שהוא שמע ישראל שהוא עיקר קבלת מלכות שמים וכן בברכה ראשונה של תפלה אבל מואהבת ואילך אין הכוונה מעכבת בדיעבד ואפילו היה קורא בתורה או מגיה הפרשיות אלו בעונת קריאת שמע יצא ידי חובתו אף על פי שלא נתכוין לצאת ידי חובתו והוא שנתכוין בפסוק ראשון (מפני שעיקר קריאת שמע אינה אלא פסוק ראשון בלבד שהוא מן התורה והשאר שתיקנו חכמים לא הצריכו כוונה אלא לכתחלה אבל אם קרא השאר בלא כוונה א"צ לחזור ולקרוא בין שקרא בלא כוונה לצאת בין שלא בכוונת הענין.

ואף להאומרים שאף מצות של דברי סופרים צריכים כוונה לצאת מכל מקום בקריאת שמע כיון שאינה מצות עשייה אלא קבלת מלכות שמים ועול מצות שהוא דבר התלוי בכוונת הענין לפיכך כיון שלא הצריכו לחזור ולקרוא מפני חסרון כוונת הענין לא הצריכו גם כן לחזור מפני חסרון כוונה לצאת כי מה בצע שיחזור לדבר בלי לב ודי כמה שהצריכוהו לקרות בכל יום שעל ידי כן יבא גם כן לקבלה בלב ברוב הפעמים שהרי לכתחלה הצריכו כוונה אלא שאם איננו מקרה שלא נתכוין לא הטריחו לחזור.

אבל להאומרים שמואהבת ואילך הוא ג"כ מן התורה צריך כוונה לצאת בכל מה שהוא מן התורה אבל כוונת הענין די בפסוק ראשון לדברי הכל בדיעבד:

חלק א' סימן ט' דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כוונה:

ב הברכות אינן מעכבות את קריאת שמע שאם קראה בלא ברכותיה יצא ידי חובת קריאת שמע וחזור וקורא הברכות בלא קריאת שמע שברכות קריאת שמע אינן כברכות שאר מצות שאין מברכין אותן אלא עובר לעשייתן שהרי אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות את שמע וכמו שנתבאר בס' נ"ט ואעפ"כ טוב לחזור ולקרוא קריאת שמע עם הברכות ואם לא חזר וקרא לא הקריאת שמע ולא הברכות יצא ידי חובת קריאת שמע בין יחיד שעשה כן בין צבור:

ג סדר הברכות אינם מעכבות שאם הקדים שניה לראשונה יצא ידי חובת ברכות ואע"פ שהשניה אינה פותחת בברוך וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מכל מקום כיון שנתקנה סמוכה לחברתה אף כשקורא אותה בפני עצמה אין בה שם ומלכות בפתיחתה:

ד זכירת מעמד הר סיני ומעשה עמלק ומעשה מרים ומעשה העגל הן מצות עשה של תורה וגם זכירת שבת יש אומרים שמצותה בכל יום וטוב לזכור אצל קריאת שמע שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה וקרבנתו להר סיני לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם עד שימחה זרעו להודות לך הפה לא נברא אלא להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים וזכרתם את כל מצות ה' זו היא שבת ששקולה כנגד כל המצות ומעשה העגל יש מי שאומר שיזכור כשאומר (ליחדך) באהבה ולא כאותה שעה שעשו את העגל שלא היה באהבה עם הקב"ה:

* * *

ה כל המצות צריכות כוונה לצאת ידי חובה בעשיית אותה מצוה ואם עשה בלא כוונה לצאת ידי חובתו אלא כמתעסק בעלמא או לכוונה אחרת ולא לשם אותה מצוה לא יצא ידי חובתו מן התורה ויש אומרים שמצות אין צריכות כוונה ואף המתעסק יצא בדיעבד והלכה כסברא הראשונה במה דברים אמורים במצות של תורה אבל בשל דברי סופרים י"א שהלכה שא"צ כוונה ויש חולקין כמו שיתבאר בס' תע"ה וקריאת שמע היא מן התורה וצריכה כוונה לדברי הכל.

* * *

שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין:

49

ן כל המאריך בדלי"ת של אחד מאריכין לו ימיו ושנותיו
וגם לא יחטוף בחי"ת אלא יאריך בה קצת כדי שימליך
הקב"ה בשמים ובארץ שז' רקיעים והארץ כמנין חי"ת ולזה
רמז החטוטרת שבאמצע הגג של חי"ת כלומר חי הוא
ברומו של עולם אבל בדלי"ת צריך להאריך יותר כדי שיעור
שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם
וא"צ להאריך יותר מכשיעור זה ויש נוהגין להטות הראש
כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות:

ץ צריך להדגיש בדלי"ת שלא תהיה כרי"ש ולא שיקראנה
בדגש שהרי אין בה דגש אלא שיטעימנה בפה יפה וכל
שכן שלא יפה עושים המדגישין ומאריכין יותר מדאי ונראה
כאלו הד' נקודה בשו"א ומה שאמרו להאריך בד' של אחד
לא אמרו להאריך ולמשוך בקריאת הד' שהרי כל אות
שבסוף התיבה ואין נקודה תחתיה היא נחטפת לגמרי אלא
יאריך במחשבתו להמליכו בד' רוחות בקריאת הד' ואחריה
בטרם שיתחיל ברוך שם.

ואף מי שאינו מאריך בד' של אחד יש לו להפסיק מעט בין
אחד לברוך כי עיקר קיבול מלכות שמים הוא בפסוק ראשון
ויש לו להפסיק בינו לבין שאר דברים:

* * *

ח האומר שמע שמע משתקין אותו מפני שנראה כמקבל
עליו שתי רשויות והוא שאומר כל הפסוק וחזור ואומר
שנית אבל אם כופל כל תיבה מגונה הוא אבל אין משתקין
אותו שאין זה דומה למקבל עליו שתי רשויות אלא
כמתלוצץ ויש אומרים להיפך שכשכופל כל תיבה משתקין
אותו וכשאומר כל הפסוק ושונה אותו אין משתקין אותו
אבל מגונה הוא ולדברי הכל אין משתקין אותו אלא
כשאומר בצבור ובקול רם אבל לכתחלה אסור בכל ענין
אפילו לקרות כל הפרשה ולחזור ולשנותה מיד אלא א"כ
כשקורא קריאת שמע על מטתו שמוטר לו לקרות קריאת
שמע כמה פעמים כדי להשתקע בשינה מתוך קריאת שמע
ויש מי שאומר שגם בזה יש לזהר מלומר פסוק ראשון ב'
פעמים וראוי לחוש לדבריו אבל מה שיש נוהגין לומר שמע
בכל פעם שאומרים ויעבור בסליחות אין בזה שום חשש
שכיון שמפסיק הרבה בינתיים לא נראה כמקבל ב' רשויות:

ט האומרים באשמורת בסליחות וביום הכפורים בתפלת
נעילה ב' פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמדן שלא
יאמרו שהרי לדברי הכל עכ"פ מגונה הוא ויש אומרים גם
כן שמשתיקין:

י ה' הוא האלקים שאומרים בתפלת נעילה ז' פעמים מנהג
כשר הוא שמשבחים אותו שדר למעלה מז' רקיעים ואין
לחוש בכופלתו לב' רשויות שהרי מצינו שהוכפל במקרא
גבי אליהו ויאמרו (כל העם) ה' הוא האלקים וגו':

יא יש אומרים שיש לזהר שלא לענות אמן אמן משום
ב' רשויות ויש אומרים שאין חשש שהרי דוד אמר
אמן ואמן ואין לחלוק בין אומר בוא"ו לאומר בלא וא"ו וכן
עיקר:

1

א לכתחלה צריך להזהר ולקרות כל הג' פרשיות של
קריאת שמע בכוונה באימה וביראה ברתת ובזיעה כדרך
שבני המדינה קורין פרוטגמא שמשגר להם המלך דהיינו
כתב המלך על בני מדינתו שהם עומדים על רגליהם וקורין
אותן באימה וביראה וברתת ובזיעה וקריאת שמע היא
פרוטגמא של הקב"ה לעמו ישראל ולא הטריח עלינו
הקב"ה לקרותה מעומד אלא בלכתך בדרך אך צריך עכ"פ
לקרותה באימה וביראה:

ב וצריך שתהיה בעיניו כפרוטגמא חדשה שלא שמעה
מעולם וזהו שאמר הכתוב אשר אנכי מצוך היום כלומר
בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ולא כמו שכבר שמע דבר
אחד הרבה פעמים ששוב אינו חביב אצלו בכתחלה:

ג בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וחסרו ג' תיבות להשלים
רמ"ח כנגד אבריו של אדם שכל הקורא קריאת שמע
כתיקונה כל אבר נוטל תיבה אחת ומתפאף בה לכן נוהגין
שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת בקול רם ובזה כל
אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"ץ ג' תיבות אלו.

וכל הצבור כשקורין לעצמן בלחש אומרים אני ה' אלקיכם
אמת וממתינים על הש"ץ ואח"כ מתחילין ויציב ואינן
חוזרין ואומרים אמת שכל האומר אמת אמת בלי הפסק
תיבה אחרת בינתיים כאלו אומר שמע שמע שמשתיקין
אותו אם לא שהה כלל בינתיים כמו שיתבאר ואף אם שהה
קצת אין לכפול לכתחלה בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים
אבל אם רוצה כל יחיד לחזור עם הש"ץ ה' אלהיכם אמת
אין איסור בדבר מאחר שמפסיק בין אמת לאמת בתיבת ה'
אלהיכם.

והש"ץ יש נוהגין שלא לומר אמת כשקורא בלחש לעצמו
שאם יאמר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת בקול רם יהיה
רמ"ט תיבות ויש נוהגין לומר אמת גם בלחש שלא להפריד
בין ה' אלקיכם לאמת ואמת השני אינו מן המנין אלא נוסח
ברכת אמת ויציב הוא:

* * *

33

ד ומי שאינו קורא קריאת שמע בצבור עליו נאמר וחסרון
לא יוכל להמנות אלו ג' תיבות שחסרו לו ממנין רמ"ח.
ואעפ"כ יש לו קצת תקנה לכוין בט"ו ווי"ן שבאמת ויציב
יש מפרשים כוונה זו שט"ו ווי"ן עולין צ' והן כנגד ג' שמות
הוי"ה שכל אחד עולה כ"ו וד' אותיותיו הן ל' ויש מפרשים
שט"ו ווי"ן עולין צ' ועם הקריאה הרי צ"א כמנין השם
בקריאתו ובכתיבתו וכאלו אמר ה' אדני אמת.

ויש אומרים תקנה אחרת לקורא ביחיד שיאמר אל מלך
נאמן שמע וגו' וג' תיבות אלו משלימין מנין רמ"ח והן
במקום אמן שיש לענות אחר הבוחר בעמו ישראל באהבה
כי אמן ר"ת אל מלך נאמן ומכל מקום כשקורא בצבור לא
יאמר אל מלך נאמן רק יאמר אמן אחר הש"ץ כשמסיים
הברכה וכן נוהגין במדינות אלו:

ה נוהגין לקרות פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה
ונוהגין ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון כדי

יט צריך ליתן ריוח בין תיבה שאות שבתחלתה כאות
שבסוף תיבה שלפניה שלא תבלע אות אחת מהן כגון
על לבבך על לבבכם ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם
מארץ וכן בכל לבבך בכל לבבכם אלא שבהן צריך שלא
יפסיק הרבה שהרי יש מקף בינתיים וצריך להסמיכן
ואעפ"כ יתן ריוח והבדל בל' שיהיה נשמע שקורא ב'
למדיון:

כ כל תיבה שתחלתה אל"ף וסוף תיבה שלפניה מ"ם צריך
להפסיק מעט ביניהם שלא תבלע האל"ף כגון ולמדתם
אותם וקשרתם אותם וראיתם אותו ושמתם את זכרתם את
ועשיתם את שלא יהיה נראה כקורא מותם מותו מת:

כא ולא בקריאת שמע בלבד אלא אף בפסוקי דזמרה
ובתפלה צריך לדקדק בכל זה והוא הדין הקורא
בתורה או בנביאים או בכתובים יש לו לזהר בכל זה ומה
שהזהירו בקריאת שמע הוא מפני שכל ישראל קורין אותה
פעמים ביום חכמים ועמי הארץ לפיכך הוצרכו להזהיר
מפני עמי הארץ שאינם בקיאים בקריאה:

כב צריך לזהר שלא ידגיש הרפה ולא ירפה הדגש ולא
יניח שו"א הנע ולא יניע שו"א הנח ואיזה שו"א נע
ואיזה שוא נח ידוע להמדקדקים וכל דקדוקים אלו הם
לכתחלה כמו שיתבאר בס"ב:

כג יש מי שאומר שצריך לקרות קריאת שמע בטעמים כמו
שהם בתורה וראוי לחוש לדבריו אבל לא נהגו כן
במדינות אלו וקשה לשנות המנהג בזה כי הקריאה בטעמים
מפסדת הכוונה למי שלא הורגל בה מעודו לכווין בנגינה
ובפירוש המלות כראוי אבל הרוצה להחמיר על עצמו ויודע
שיוכל לכוין בשתייהן יחמיר ותבא עליו ברכה:

כד מנהג יפה הוא למשמש בתפילין ובציצית כשמזכיר
מצוותן בקריאת שמע דהיינו שימשמש בתפילין של
יד כשאומר וקשרתם לאות כו' ובתפילין של ראש כשאומר
והיו לטוטפת כו' וכשהוא אומר וראיתם אותו ימשמש בב'
ציצית שלפניו ויסתכל בהן כמו שנתבאר בס"ב כ"ד:

כה יש נוהגין לקרות קריאת שמע בקול רם מלבד ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד ויש נוהגין לקרותה
בלחש מלבד פסוק ראשון מפני חשש שמא יבטח אחר על
השמיעה ולא יקרא בעצמו ובאמת אינו יוצא בשמיעה אלא
כשט' שומעין מאחד המכווין להוציאם כמו שנתבאר בס'
נ"ט:

חלק א' סימן טא דין כמה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע:

יב מה שנוהגין לומר ג' פעמים ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד בסיום תפלת נעילה אין לחוש משום ב'
רשויות שלא חששו אלא בשמע ישראל שהיא עיקר קבלת
מלכות שמים אבל כשאמרו שמע ישראל פעם אחת אין
לחוש בכפילת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לב'
רשויות שהרי עונין אותו על ה' אחד שבשמע ישראל:

* * *

יג אחר פסוק ראשון צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד בחשאי לפי שבשעה שביקש יעקב לגלות
הקץ לבניו נסתלקה ממנו שכינה אמר שמא יש בכם אחד
שאינו הגון פתחו כולם ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד כלומר שמע ממנו אתה ישראל אבינו כשם שאין בלבך
אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד מיד פתח הזקן ואמר
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרו חכמים היאך
נעשה נאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא כתבו
משה בתורה לא נאמר אמרו יעקב התקינו לומר בחשאי ואם
לא אמרו כל עיקר מחזירין אותו:

יד צריך להפסיק מעט בין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד לואהבת כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים
לשאר מצות כי שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד הוא לשון קבלה שאנחנו מקבלים אלהותו
ומלכותו ואהבת הוא לשון ציואה.

יש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל לה' ובין אלהינו לה'
הב' כדי שיהיה נשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלהינו הוא
ה' אחד:

טו צריך להפסיק בין היום לעל לבבך ובין היום ללאהבה
שלא יהיה נראה היום על לבבך ולא למחר:

טז צריך להפסיק בין נשבע לה' כדי להטעים יפה העיין
שלא תהא נראית כה' וכאלו אומר נשבע ה' ח"ו.

צריך להתזיזיין של תזכרו ושל זכרתם שלא תדמה
קריאתה לסמך כי כל ז' הסמוכה לכ"ף שלאחריה דומה
קריאתה לסמך אם לא מתזיזין אותה:

יז צריך להדגיש יו"ד של שמע ישראל שלא תבלע ולא
תראה אל"ף וכאלו אומר אשראל וכן יו"ד של והיו
שלא יהיה נשמע כאלו אומר והאו:

יח צריך ליתן ריוח בין וחרה לאף שלא יהיה נראה כאלו
אומר וחרף:

* * *

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת מִטּוֹת – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

בִּיאָוֹר עַל פְּסוּק "וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת"

נִבְרָא הָעוֹלָם (אבות ה, א). וְהָנָה הָעֲשָׂרָה מֵאֲמֹרֹת הֵם
מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּתִיקוֹן, "יְהִי אוֹר" (בראשית א, א) – חֲבֻמָּה.²

הִנֵּה לְהִבִּין עֲנִין "אַחֲוֹר וְקִדְם צִרְחָנִי" (תהלים קלט, ה) –
"אַחֲוֹר לְמַעַשֶׂה בְּרֹאשִׁית כו"¹. הִנֵּה בְּעֲשָׂרָה מֵאֲמֹרֹת

2. [ועיין ב"פְּרָדֶס" שֶׁעַר ב', פֶּקֶד ה'. וּבִזְהַר פְּרָשֶׁת וַיִּקְרָא, דָּף י"א סוּף

1. (רֹאה בְּרִכּוֹת ט"א, א).

והנהגות היש ודבר נפרד, כי הכלים דתיקון הם בטלים
להאור כנ"ל.
והגם שנתבאר שד' עשרה מאמרות הם מעשר
ספירות דתיקון, אך הם מתלבשים בעשר ספירות
דבין. כי הרי המאמרות הם בבחינת מלכות דאצילות,
עולם הדבור⁶. ומלכות דאצילות הוא שם ב"ן שנפל בו
משם ס"ג כו. ועל ידי האותיות דשם ב"ן, שהם שרש
האותיות שמשבירת הכלים, על ידי זה נתהוה בחינת
היש ודבר נפרד.
ולכן באמת יש בב"ע גם כן מב' הבחינות דמ"ה וב"ן,
והוא בחינת פנימית וחיצונית;
בין בכל נברא בפרט, בקדושה דבי"ע - שהפנימית
והנשמה שלו הוא בבחינת ביטול, כמו שכתוב (תהייה ט,
ו): "וצבא השמים לך משתחוים" - ונמשך משם מ"ה;
והחיצונית, דהיינו הכלי והגוף שלו - נמשך משם ב"ד.
ובין דרך כלל, הפנימיות דבי"ע הן הנשמות
והמלאכים שיש בהן בחינת הביטול, לפי שנתהוה
מבחינת התיקון, שכבר נתקן שם ב"ן על ידי מ"ה;
והחיצונית הם היכלות דנוגה, שהם בחינת יש כו,
שנמשך מרפ"ח ניצוצים ושבירת הכלים שעדיין לא
נתקנו כו⁷.

ב. והנה האדם כלול מב' הבחינות דתהו ותיקון:
שנפשו האלקית נמשכה מבחינת שם מ"ה דתיקון,
ולכן היא בעצם בבחינת ביטול; והנפש הבהמית והגוף
נמשכו משבירת הכלים דתהו. ואדרבה, הגוף ונפשו
הבהמית הם בבחינה אחת למטה יותר מדצ"ח.
כי הנה יש כמה מדרגות בענן הביטול והפירוד:
ש"צבא השמים לך משתחוים" - שיש בהם בחינת
הביטול. וכן הבהמות והחיות אינם בחינת נפרד לגמרי
- שהרי אין בהם עוברי עבירה. מה שאין כן האדם,
מצד גופו ונפשו הבהמית הוא בחינת נפרד יותר, שהרי
יכול לעבור עבירה.
וזהו "אחור למעשה בראשית" - שהוא סוף כל
המדרגות, להיות יש ודבר בפני עצמו. וכמו שכתוב
ב"ספר של בינונים" פרק כ"ד: שהעובר אפילו על עבירה

והנה עשר ספירות דאצילות הם אלקות, ואין נעשה
מהם ב"ע שהם בעלי גבול, ויש, ודבר נפרד מאלקות?
ורצונו לומר: אין הם מתלבשים להיות רוח ונפש לבי"ע?
אך הוא על ידי שהיה שבירת הכלים דתהו.
שכשנשברו ונסתלקו מהם האורות, ונפלו השברי כלים
למטה בנוגה - נעשו בחינת יש. כי הנה פירוש שבירת
הכלים היינו "שבירת האותיות". שהאותיות הם כלים.
ועל דרך משל למטה:
בשהאותיות הן מצורפים, שהם ב' או ג' אותיות יחד,
אז הם תיבה אחת, שהיא כלי ובית קיבול לאיזו
השכלה. אבל בשמתפרדים האותיות זה מזה, אזי בכל
אות ואות בפני עצמה אין נמצא מלוכש שום שכל
משכל שהוא שהיה מלוכש בתיבה ההיא. וזהו ענן
שנסתלק האור מהכלי על דרך משל.
רק מכל מקום איזו רשימו וניצוץ מן האור נשאר
בכל אות. מאחר שהיו מחוברים ומיוחדים תחלה יחד
בצירוף אחד. אבל מכל מקום הוא רק ניצוץ ורשימו
בעלמא, אבל עצם האור נסתלק מהכלי.
והנה על דרך משל בכלים גשמיים:
שהכלי הוא בטל וטפל לגבי היין שבתוכו. ולכן איתא
במשנה פרק "המצניע" (שבת י, ה): "המוציא אוכלין פחות
מבשיעור בכלי - פטור אף על הכלי, שהכלי טפילה לו".
מה שאין כן כשנשבר הכלי, נעשה חרס בפני עצמו.
וכך על דרך משל למעלה:
בשהאור מלוכש בתוך הכלי, אז הכלי היא בבחינת
ביטול ממש לגבי האור. וזהו ענן "עשר ספירות דתיקון",
ד' איהו וגרמוהי חד⁸, שגם הכלים הם אלקות ממש. כי
הם בבחינת ביטול לגמרי ממש לגבי האור אין סוף
המלוכש בהן.
מה שאין כן בתהו, שנשברו הכלים ונסתלקו מהן
האורות, הוא כמו על דרך משל למטה - הכלי כשנשבר
נעשה חרס בפני עצמו, ואינו בטל עוד להיין; כך על ידי
שבירת הכלים, שהם האותיות שנתפרדו נעשו בבחינת
יש, עד שמהן נמשך התהוות היש ודבר נפרד דבי"ע. מה
שאין כן מבחינת הכלים דעשר ספירות דתיקון, שהם
מיוחדים עם האורות - לא היה יכול להיות השתלשלות

6. ונאפשר, שעל דרך זה הוא מה שכתב הרמ"ז בפרשת
אמור (בדף ק"ד, ע"א), גבי "כל הנקרא בשמי" (ישעיה מג, ז),
שכתב בשם "ספר הלקוטים" (בגוף כתב יד קדש: בשם הלקוטי תורה),
שכלל אדם יש לו שני שמות כו. עיין שם. והיינו בדלקמן,
שהאדם כלול מב' הבחינות דתהו ותיקון.

7. ועיין מה שנתבאר מענין 'אותיות דמ"ה וב"ן' על פסוק "ותחת
רגליו כמעשה לבנת הספיד כו" (תורה אור עה, ב). ובביאור על פסוק
"מי מנה עפר יעקב" (לעיל בלק סט, א ואילך).

עמוד ב'. וב"מקדש מלך" שם. ובפרשת בראשית, דף י"ו עמוד ב'. ודף
כ"ב, א"ב].

3. ועיין מה שנתבאר על פסוק "ששים המה מלכות", בענין "מפלגת
לעילאי דהורמיו, מפלגת לתמאי כו" (לקמן שיר השירים לח, א).

4. (תהייה ותר בהקדמה ג, ב).

5. [ועיין ב"פרדס" ב"ערכי הכינויים", ערך אדריכל. ועיין מה שנתבאר
בפרשת בראשית, סוף דבור המתחיל "צאניה וצאניה", בשם המדרש:
"משל למלך שבעה פלטין על ידי אדריכל כו" (תורה אור ח, ד)].

א. י: "ודמות פניהם פני אדם", ונקרא "קדם", היינו מצד
יציאתן והתהוותן על ידי ה"עשרה מאמרות", שנמשכו
מעשר ספירות דתיקון. אבל בשרשם בתהו – הדצ"ח
גבוהים יותר, ולכן נקרא "אחור למעשה בראשית".:

ג. ועל פי זה יובן ענין "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה):
פירוש – "לחמי", היינו מה שכתוב¹² "כי על כל מוצא
פי הוי' יחיה האדם".

האדם בה' הידיעה, היינו 'אדם דלעילא', מלכות
דאצילות, שנקרא גם בן "אדם", כמו שכתוב בזהר¹³:
"עד דלא אתברי פרצופא כו"¹⁴. והיינו בחינת 'ממלא כל
עלמין', המשכת החיות בהתחלקות, כמו שכתוב (עקב יא,
יב): "עניי ה'", ובתיב (תהלים קל, ב): "תהיינה אוני קשובות
כו".

והנה, "מוצא פי הוי'" יש בו ב' פירושים:
הא' הוא בפשוטו. ד"מוצא פי", רצונו לומר מה
שפבר יצא מפי ה' – התפשטות החיות מרוח פיו בעשרה
מאמרות שנקרא העולם, והיינו מבחינת עשר ספירות
שבמלכות דאצילות, שם ב"ן.

והב', דמוצא – לשון מקור, כמו "מוצא מים". היינו
שהמקור של עשר ספירות דב"ן הוא בחינת שם ס"ג,
שהוא שרש עולם התהו, עולם הנקודים, ששרשו
מבחינת פה דא"ק, והענינים דא"ק בהסתכלותן עשו
כלים לאורות הפה דא"ק, והוא ענין עולם הנקודים כו.

ולכן 'יחיה האדם דלעילא' על ידי זה:
כי הנה א"ק נקרא אדם דבריא; ועולם התהו הוא
בחינת יצירה – שיצירה הוא בחינת גילוי ההעלם. והיינו
האורות הנמשכים מא"ק על ידי ההכלים ד"און, חוטם,
פה, ואצילות, שהוא עולם התיקון נקרא אדם
דעשייה, לפי שהוא בחינת אורות בכלים, ושרשו הוא
רק הארה דרך מצחא דא"ק. ועל בן 'יחיה האדם'
דתיקון על ידי בירורים שמ"מוצא פי ה'", שהם מבחינת
יצירה שלמעלה מעשייה.

וזהו ענין התורה ומצות שנקראו "לחמי":

קלה, הוא בתכלית הפירוד מאחדותו יתברך, יותר
מסטר-אחרא וכל הקליפות כו. עין שם באריכות.
ומצד נפשו האלהית הוא בטל בתכלית, והוא בחינת
"קדם" למעשה בראשית.⁸

אף דרך פרט, גם על נפש האלקית עצמה שמבחינת
עולם התיקון נאמר "אחור וקדם צרתני":

כי הנה התיקון הוא אחר עולם התהו, שקדם לו גם
במעלה ומדרגה אלא שנפל בשבירת הכלים. כי ס"ג
הוא למעלה ממ"ה, אלא שנפל בשם ב"ן, בבחינת יש.
והתיקון הוא חיבור מ"ה וב"ן, דהיינו שגם ב"ן, שהוא
בבחינת יש, יהיה בבחינת מ"ה על ידי התהפכות חשוכא
לנהורא כו. והוא בחינת המבקר בירורים בב"ע בכל
ששת ימי המעשה.⁹

ונמצא, התיקון הוא גם בן מעולם התהו ורפ"ח
ניצוצין, כמו שכתוב (בראשית א, ב): "ורוח אלקים מרחפת"
– "מתרפ"ח"¹⁰. והוא בחינת מת ושבירה. ומוזה
נעשה התיקון בב"ע, כמו שכתוב אחר כך (בראשית א, ג):
"ויאמר אלקים יהי אור" – חכמה. וכמו שכתוב ב"עץ
חיים" (ריש שער עתיק, ריש פרק א), ד"עתיק דתקון דאצילות
לקח ה' ראשונות דכתר דב"ן כו".

ולכן גם נפש האלקית מצד התקון נקרא בחינת
"אחור" לגבי עולם התהו שמרפ"ח ניצוצים, ששרשן
מס"ג, שלמעלה ממ"ה כו.¹¹

וגם על נפש השכלית ההדמית שבאדם שייך לומר
"אחור וקדם צרתני", לגבי דצ"ח:

כי הנה בסדר המאמרות קדמו דצ"ח ל"מדבר" כו.
והיינו כי התיקון הוא ממטה למעלה: דומם, צומח, חי,
מדבר; והאדם, שהוא ה"מדבר" – העליון מכולם. מה
שאין בן בתהו – דומם הוא למעלה מהצומח, והצומח
מהחי כו. ולכן בתיב בקרבנות (קרח יח, יט): "ברית מלח
עולם כו", אף על פי שהמלח הוא דומם.¹²

ולכן גם הנפש השכלית, עם היותה גבוה במעלה
מדצ"ח, ושרשה מבחינת "פני אדם", כמו שכתוב (חזקאל

8. (ועין מה שנתבאר עוד מענין גוף האדם ונשמתו – בפרשת
בראשית על פסוק "וייצר כו" (תורה אור ד, ג ואילך).

9. (עין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "והנה אנחנו מאמרים
אלוהים" (תורה אור כח, ד). ובמקום אחר על פסוק "שמע ישדאל" –
"שם-ע" (ראה הוספות לתורה אור ויהי קה, ג). ובביאור על פסוק "אז
ישיר ישדאל כו" עלי באר" (לעיל חקת סג, סוף עמוד א ואילך).

10. (ראה עץ חיים שער רפ"ח ניצוצין פרק א).

11. וענין מזה ב"לקוטי תורה מהאריז"ל" פרשת ויקרא: "אף
בשרשו גבוה מאד. ומלח הוא גבורות דאבא כו". (ועין בזהר
ויהי, דף רמ"א, עמוד ב', מענין מלח. ועין מה שנתבאר בדבור המתחיל

"ולא תשביט מלח" (לעיל ויקרא ד, א).

12. (עקב ח, ג. כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי הוי' יחיה
האדם).

13. (ראה זהר חלק ג, נשא קלו, ב: "כי לא אדם הוא להנחם... משום דלא
הוה מאתר דאקרי אדם, דהא לא אתגלי פרצופא... ובאתר דלא אשתבח
פרצופא. לא אקרי אדם. וראה זהר חלק ב קסו, ב. חלק א קלד, ב הובא בעץ
חיים שער ל (שער הפרצופים) דרוש א. חלק ג קמא, ב.

וראה מאמרי אדמו"ר הזקן: תקס"ו חלק ב עמוד תקת תקס"ט עמודים פג, קעא.

14. וכמו שכתוב מזה גם בן בביאור על פסוק "אלה מסעי", המתחיל
ל"באר ענין המסעות" (לקמן צה, א).

27 מהאצילות על ידי תורה ומצות, לכן נמשך בחינת רצון
28 זה גם בן בנפש. והוא "לכו לחמו בלחמי".
29 והמשכת רצון העליון זה בנפש, זהו ענין "וידבר
30 משה אל ראשי המטות לבני ישראל":
31 כי הנה, "מטות" הם השבטים, ד' דגלים: יהודה – פני
32 אריה אל הימין כו" (יחזקאל א, י). והם מבחינת התיקון.
33 "ובשם אלקיני נדגל"20. והם בחינת המדות הנמשכים
34 מהבינה ודעת, "י"ב גבולי אלכסון"21 כו.
35 ו"ראשי המטות" היינו הרצון שלמעלה מהבינה
36 ודעת22.
37 והוא הנמשך מבחינת "משה", דעת עליון, שהוא
38 יסודי-אבא, והוא הממשיך בחינת רעותא-דליבא. כי
39 "אבא יונק ממזל השמיני"23, ו"נוצר" אותיות "רצון"24,
40 והוא רצון העליון שלפני האצילות. כי "בחקמה יבנה
41 בית" (משלי כד, א), שהוא שרש האצילות כו25.
42 עוד יש לומר בענין "וידבר משה אל ראשי המטות":
43 דהנה איתא ברבות (סוף פרשה "לך לך", פרשה מ"ז) גבי
44 "כל אלה שבטי ישראל כו" (ויחי מט, כח): אבל אלו מטות
45 ("בלומר, חקים כמטה הנה"26). כמה דאת אמר:
46 "שבועות מטות אומר סלה"27 (בבבבוק סימן ג' טו).
47 ובשיר השירים רבה בפסוק (ג, ז): "הנה מטותי
48 שלשלמה" – "מטותיו ושבטיו, כמה דאת אמר: 'שבועות
49 מטות'".
50 וענין החיזוק, היינו כמו שנתבאר במקום אחר28,
51 בענין "משפיל לאיתן" (תהלים פט, א): "איתן" – מלשון
52 חיזוק. כמו "איתן מושכך כו" (בלק כד, כא). עיין שם. וגם כמו

1 והיינו לפי שכל המצות מעשיות הם בירור בחינת
2 נוגה, ששרשו מעולם התהו, וממשיך על ידי זה רצון
3 העליון, שהוא בחינת כתר-עליון, אשר כלול גם בן
4 מכתר-דתהו כמבאר לעיל25, והמשכה זו הוא בבחינת
5 מלכות-דאצילות26, והוא שעל זה "יחיה האדם-דלעילא"
6 – מלכות-דאצילות כו"ל.
7 והוא ענין "להוסיף אורות באצילות"27, כי באצילות
8 האור מוגבל בכלים, וכדי להוסיף צריך להיות מלמעלה
9 יותר.
10 ומזה נמשך גם בן תוספת אורות בגן-עדן. שזהו ענין
11 "שכר מצוה – מצוה" (אבות ד, ב): שהשכר-מצוה נמשך
12 מהמצוה עצמה. שהשכר היא בגן-עדן העליון בבריאה,
13 "נהנין מזיו כו"28. ואין הנאה והשגה אלא באור הווקע
14 חוץ להכלים, מה שאין בן כשהכלי מכסהו כו.
15 פירושו: שבאצילות האור מלוכש בכלי, שהכלי
16 מסתרת על האור, ואם בן, מה שנמשך דרך הכלים
17 בגן-עדן היא רק הארה מצומצמת. אכן על ידי
18 שמוסיפים אורות בכלים-דאצילות, שהם אורות-דתהו
19 – על ידי זה בוקעים האורות את הכלים ונמשך תוספת
20 אור בגן-עדן כו29. והוא "אשר קדשנו במצותיו וצונו".
21 ונמשך מזה גם בן למטה באדם – רצון-העליון –
22 "בכל מאדך":
23 כי "בכל נפשך" הוא בחינת 'ממלא כל עלמין', ובכל
24 מאדך – בחינת 'סובב', שאינו מוגבל תוף הכלי, אלא
25 'כלה שארי ולבבי' (תהלים עג, כו) – לצאת מן הכלים.
26 והיינו על ידי שמשך רצון-העליון שלמעלה

ב. לקמן פה, א.
21. (ספר יצירה ריש פרק ד).
22. (ונקרא "ראש" – בענין "גלגלתא דחפאי על מוחא כו". וכמו שנתבאר במקום אחר).
23. (ראה פרי עץ חיים שער הסליחות סוף פרק ד).
24. (שם פרק ח).
25. (ועיין מה שנתבאר מענין "נוצר חסד" (תשא לד, ז) – אותיות צנור ואותיות רצון – שהוא בחינת משה – בפרשת יתרו, דבדור המיתחיל "מראיהם ומעשיהם" (תורה אור טו, ב).
ועיין מה שנתבאר על פסוק "בשלח פרה", גבי ענין "לעושי רצונו על אמת כמה ונמה" (תורה אור סא, א). ועיין בזה פרשת יתרו (דף פ"ח סוף עמוד ב', ודף פ"ט ריש עמוד א'). וב"מקדש קלך" שם בשם הארזי"ל. ועיין מה שנתבאר בבאיור על פסוק "ועשית ציץ כו" (תורה אור תצוה פה, א).
26. (פירוש "מתנות כהונה").
27. (שבועות מטות – שבועות שנשבעת לשבטים. אומר סלה – מאמר המקום לעולם. רש"י).
28. בדבור המתחיל "ראה אנכי נתן" (לקמן פרשת ראה יח, ב ואילך).

15. (כמבאר לעיל: בגוף כתב יד קדש ליתא, ונוסף: כמו שכתוב בעץ חיים שעתיק דיתקין לקח ד' ראשונות דכתר דבין כו).
16. וכמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "ומספר את רבע ישראל". עיין שם (לעיל בלק ע, א).
וזהו "שוקיו עמודי שש" (שיר השירים ה, טו), ופירש במדרש רבה (פרשת קדושים, פרשה כ"ה): "זה העולם שנברא בששת ימי בראשית". והיינו, כי "שוקיו" קאי על עוסקי במצות, שנקראו "המכין", ומעשה המצות הם בדרגים שנבראו בששת ימי בראשית. ורצונו לומר, שהם קודמים לבריאת האדם שהוא אחרון למעשה בראשית כו"ל.
ועיין מענין "שוקיו כו" ובזה: בפרשה מצורע (דף נ"ג עמוד ב'). ובפרשה נשא (דף קמ"ג, א'). ובפרשה פנחס דף רל"ו, א'.
17. (ראה פרי עץ חיים בהקדמה, עץ חיים שער מין ומיד (שער לט) דרוש יא כלל טז).
18. (ברכות יז, א).
19. (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת שלח, על פסוק "טובה הארץ", בענין פירוש "ארץ זבת חלב ודבש" (לעיל לה, ב סוף פרק ב).
20. (תהלים כ, ו. ראה במדבר רבה פרשה ב, ב"ג. לעיל במדבר ג, ריש עמוד

וְכָל זֶה עַל יְדֵי רְעוּת־אֲדִלְבָּא, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמָּקוֹם
וּמִן. "וּדְבָרִי" מוֹפֵשׁ "אֲשֶׁר שְׁמִיתִי בְּפִי". מִה שְׁאִין בֶּן כָּל
הַנְּבִיאִים נִתְנַבֵּא בְּכֹה – בַּחֲנִינָה "כְּדִמוּתוֹנוּ" כו':
ד. "אִישׁ כִּי יִדּוֹר נָדָר" (פֶּרֶשְׁתָּנוּ ל, ג) – "שִׁידוֹר בְּדָבָר
הַנְּדוּר"³⁵. שֶׁ"דָּבָר הַנְּדוּר" כִּמוֹ קָרָבָן, הוּא עַל יְדֵי
שְׁמֻקְדִּישׁוֹ בְּפֹה, וְאַחֲרָיו בֶּן הַקָּרָבָן מַעֲלֶה אוֹתוֹ. כִּמוֹ
שְׁכָתוֹב (אֲמֹר כב, כא): "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן", וְכִתִּיב (יִשְׁעִיָּה נו,
ז): "עוֹלוֹתֵיהֶם וּבְחִינֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי".
וְהַטַּעַם שֶׁצִּירָף לְהַקְדִּישׁוֹ בְּפֹה תַּחֲלָה דִּיּוּקָא, הוּא:
כִּי עִם הֵיוֹת שֶׁהִקָּרָבָן שָׂרְשׁוֹ גְבוּהָ יוֹתֵר, דִּהְיִינוּ
שֶׁשָּׂרְשׁוֹ מִבְּחִינַת "מוֹצֵא" וּמְקוֹר "פִּי ה'" – מַעוֹלִם-הִתְהַוָּה
– אֲךָ לְפִי שֶׁנָּפַל לְמִטָּה בְּשִׁבְרִית-הַכִּלִּים, לָכֵן אִי אִפְשָׁר
לֹא לְהִתְעַלּוֹת לְשָׂרְשׁוֹ אֲלָא עַל יְדֵי שֶׁהֶאֱדָם שִׁישׁ בּוֹ
נִפְשֵׁי-אֱלֹהִית, שֶׁהוּא מִשֵּׁם "מ"ה הַמְּבָרָךְ" – מְקוּדִישׁוֹ
תַּחֲלָה, וְעַל יְדֵי זֶה נוֹתֵן בּוֹ אוֹר-מְקִיף – עַל יְדֵי הַפֹּה,
שֶׁמִּדְּבוּר הָאֶדָם נַעֲשֶׂה אוֹר-מְקִיף.
(³⁶) וְהָאוֹר מְקִיף – מַגְבִּיָּה וּמַעֲלָה³⁷. וְלָכֵן עַל יְדֵי זֶה
נוֹתֵן כַּח לְהֵיוֹת מִתְעַלָּה הַבְּהִמָּה מִנוּגָה וְלִיפְלָל בְּשִׂרְשָׁהּ
שֶׁמַּעוֹלִם-הִתְהַוָּה, מִמוֹצֵא הַפֹּה (כו').
וְעֵינָן זֶה, שֶׁמִּדְּבוּר הָאֶדָם נִמְשָׁךְ בַּחֲנִינָה מְקִיפִים, הוּא
עַל דֶּרֶךְ מִה שְׁכָתוֹב בְּ"עֵץ חַיִּים"³⁸:
שֶׁמֶהֱקוֹ וְחוּט שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֲרָיו הִצְמִצוּם, מִמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים
וּמִתְעַגְלִים הֶעָגוּלִים וּמְקִיפִים, וְעָגוּלִים וּמְקִיפִים אֵלּוּ הֵם
מְקִיפִים גַּם בֶּן עַל סִיּוֹם הֶקוּ בְּתַחֲתִית הַיּוֹשֵׁר.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ כַּח בְּאֶדָם, שֶׁמִּבְּחִינַת הַיּוֹשֵׁר –
לְהַמְשִׁיךְ הֶעָגוּלִים וּמְקִיפִים שֶׁנִּמְשָׁכִים מֵהֶקוּ, שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ
בַּחֲנִינַת יוֹשֵׁר כו'. וְזֶהוּ עֵינָן שֶׁעַל יְדֵי שְׁמֻקְדִּישׁ הַקָּרָבָן בְּפֹה
מִמְשִׁיךְ בּוֹ בַּחֲנִינַת הַמְקִיף.
וּמִכָּל מָקוֹם אֵין נוֹתֵן בּוֹ אֲלָא אוֹר-מְקִיף, אֲבָל

שְׁנֵתִבָּאָר²⁹ בַּעֲנֵן "עֲצָמוֹת, גִּידִין", שֶׁ"עֲצָמוֹת" הוּא
בְּבַחֲנִינָה "דַּעַת הַתְּקוּעָה בַּחוּץ".
וְזֶהוּ עֵינָן "שְׁבוּעוֹת מִטוֹת". וְכִדְפִירֵשׁ בְּרַבּוֹת בְּמִדְבָּר סוֹף
פֶּרֶשָׁה י"ג: שֶׁ"כֶּשֶׁם שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְאַבּוֹת כֶּף
נִשְׁבַּע לְשִׁבְטִים".
וְהִנֵּה פִירוּשׁ וְעֵינָן "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעַת לְאַבּוֹתֵינוּ מִיָּמֵי
קֶדֶם" (מִיכָה ז, ב), מְבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁰, שֶׁהוּא הַמְשָׁכָה
מִבְּחִינַת "יָמֵי קֶדֶם" שֶׁלְמַעַלָּה מִהַחֲכָמָה כו'. עֵינָן שֵׁם.
וְהַמְשָׁכָה זֶה הִיא גַּם בֶּן לְהַשְׁבְּטִים. וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב (בְּזֵהָרָה)
בְּפֶרֶשָׁה נִשָּׂא (ק"ד, ב'): "דְּמִכָּאן אֲשַׁתְּלִשְׁלוּ י"ב
תַּחֲמוּמִין כו', לִי"ב שְׁבִטֵי אֲבֹהָתָא. הָדָא הוּא דְכָתִיב: 'אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעַת לְאַבּוֹתֵינוּ'³¹.
וְהַמְשָׁכָה זֶה, וְזֶה עֵינָן "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת":
שֶׁהוּא הַמְמַשְׁיךְ בַּחֲנִינָה "שְׁבוּעוֹת מִטוֹת", בַּחֲנִינָה "אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעַת לְאַבּוֹתֵינוּ מִיָּמֵי קֶדֶם"³². וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ שִׁהְיוּ
לְ"חֻזְקִים כִּמְטָה הַזֶּה כו'", בַּחֲנִינָה "אֵיתָן כו'". וְזֶהוּ "אוֹמֵר
סֵלָה" – דְּ"כָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'נִצַּח, סֵלָה, וְעַד' – אֵין לוֹ
הַפֶּסֶק"³³.
גַּם "מִטּוֹת" יֵשׁ לוֹמֵר – הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת "עֵץ
הַחַיִּים"³⁴.
גַּם "מְטָה" – לְשׁוֹן מְמַשְׁלָה וְשִׁרְרָה, כִּמוֹ "מְטָה עוֹזָף
כו'" (תְּהִלִּים קי, ב), וְזֶהוּ בַּחֲנִינָה "כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים" (וַיִּשְׁלַח
לב, כט).
וּמִזֶּה יֵשׁ לְהַבִּין עֵינָן "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת",
שֶׁמֹּשֶׁה הוּא הַמְמַשְׁיךְ בָּהֶם בַּחֲנִינָה זֶה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ
לְ"אֲמֹר זֶה הַדָּבָר" – פִּירוּשׁ: עַל דֶּרֶךְ מִה שְׁכָתוֹב (וְאֵתְנָחַן ו,
ז): "וַהֲיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה הַיּוֹם",
וְ"דְּבָרָתָ בָּם", דִּהְיִינוּ, בְּמֵה שֶׁדָּבָר מֹשֶׁה בַּעֲצָמוֹ זֶה ג'
אֲלֵפִים שָׁנָה – תְּדַבֵּר. וְזֶהוּ "וְדְּבָרָתָ בָּם" – "בָּם" דִּיּוּקָא.

29. עֵינָן בְּזֵהָרָה חֶלֶק א' (וַיֵּצֵא, קס"ב, א'), עַל פְּסוּק "וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקֵּל
לְבָנָה". וּבְרַבּוֹת וַיִּשְׁלַח, פֶּרֶשָׁה ע"ו, עַל פְּסוּק "כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת
הַיַּרְדֵּן".

עֵינָן מִה שְׁנֵתִבָּאָר לְעִיל בְּבִיאֹר עַל פְּסוּק "בְּמִחוּקֶךָ בְּמִשְׁעָנֶתָם" (לְעִיל
חֶקֶת סג, ב). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "בְּשִׁבְרִי לָכֵם", בְּפִירוּשׁ "מְטָה לָחֵם" (לְעִיל
בְּחֻקֹּתֵי מִח, ב).

35. (נִדְרִים יג, א וְשֵׁם נִסְמָן).

36. (וְכִמוֹ שְׁנֵתִבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, בַּעֲנֵן "וְאֵשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וַיִּבְצַל יְדֵי
כְּסִיתֶיךָ". וְכִמוֹ שְׁנֵתִבָּאָר בְּ"סִפֵּר שֶׁל בִּינוּנִים", חֶלֶק א', סוֹף פֶּרֶק ה').
עֵינָן מִה שְׁנֵתִבָּאָר בְּפִרְשֵׁי שְׁמוֹת, עַל פְּסוּק "מִי שֵׁם פֹּה לְאֶדָם" (תוֹרָה
אוֹר נא, ד וְאֵילָךְ).

37. וְכִמוֹ שְׁנֵתִבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "הַמְגִּבִּיָּה לְשִׁבְתָּ", בְּפֶרֶשֶׁת מְקִץ
(תוֹרָה אוֹר לט, ג'ד).

38. (רָאָה שַׁעַר מִיָּג רִישׁ שַׁעַר צִיּוֹר עוֹלָמוֹת אֲבִי-ע – בְּהַקְדָּמָה).

29. בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "צו כו' אֶת קָרְבְּנֵי לֶחֶמִי" (לְעִיל פֶּהֶס עז, ד).

30. בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ" (לִקְמֹן שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ פג, ב).

31. (וְעֵינָן וְזֵהָרָה) בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּשְׁלַח, דף קע"ו, סוֹף עֲמוּד א'. וְכִ"מִקְדָּשׁ
מִלֵּךְ" שֵׁם. וְעֵינָן מִה שְׁנֵתִבָּאָר עַל פְּסוּק "וַיֵּרֶד הַגְּבּוּל כו'" (לִקְמֹן מִסְעֵי
צד, א).

32. (וְעֵינָן מִה שְׁנֵתִבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּשְׁכֶּם לָבָן", בַּעֲנֵן "וַיִּנְשָׁק
לְבָנָיו כו'". עֵינָן שֵׁם (תוֹרָה אוֹר וַיֵּצֵא כד, ב)).

33. (עֲרֻבֵי נד, א). וְעֵינָן מַעֲנֵן "סֵלָה", (לְעִיל) בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא (דף כ', סוֹף
עֲמוּד א').

34. וְעֵינָן מִה שְׁנֵתִבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "וְאֵתָה הָרֶם אֶת מִטָּה
כו'" (רָאָה אוֹר הַתוֹרָה בְּשִׁלַּח עֲמוּד טט). וְעֵינָן בְּרַבּוֹת וַיִּשָּׁב, פֶּרֶשָׁה פ"הו,
טו גְּבִי "מִטָּה כו'" וְזֶה מִלֵּךְ הַמְשִׁיחַ. הִיאָף מִה דָּאָת אֲמֹר: וַיֵּצֵא חֹטֵר מִנוּגַע
יָשִׁי (יִשְׁעִיָּה יא, א) מִשֶּׁה עֶץ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן (תְּהִלִּים קי, ב).

וְעֵינָן מִה שְׁנֵתִבָּאָר בְּפִירוּשׁ "שְׁבִטִים שְׁבִטֵי יִלָּה" עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל – סִיעִיף
ה' בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמְּשֻׁכָּן" (לְעִיל פְּקוּדֵי ד, ד).

16 שפכמו שה' דבר הנדור" כמו הקרבן, הוא מתעלה על ידי
17 קדושת הפה שהאדם מקדישו, שעל ידי זה ממשיך עליו
18 אור-מקין;

19 וזהו לשון 'מקדיש': כמו הקדושין, שהוא המשכת
20 אור-מקין, ועל ידי זה אחר כך דייקא יחוד וביאה,
21 שהוא בחינת אור-פנימי⁴² – כמו בן המקדיש הקרבן
22 על ידי הפה ממשיך עליו אור-מקין.

23 ואחר כך בשמקריבים אותו ונעשה "קרבן לה" נמשך
24 בו אור-פנימי, ואז הוא מעלה את האדם כנ"ל.

25 וכך בענין הנדר, שעל ידי הדבור שמתפסו "בדבר
26 הנדור" דייקא, על ידי זה ממשיך בו אור-מקין, ומתעלה
27 על ידי זה כו' – וזהו ענין "הנודרים לשם שמים"⁴⁴, שעל
28 זה אמרו "נדרים סייג לפרישות". ומכל מקום עכשו צריך
29 לומר: "כלי נדר"⁴⁵.

1 בפנימיותו אינו יכול להגיע, מפני שפנימיותו של הקרבן
2 וחייתו הוא גבוה ממנו³⁹. אלא שהפנימיות מתגלה
3 ונמשך על ידי הקרבן כו'. וכדלקמן.

4 ועל דרך זה הוא ענין הנדר, ש'נדרים סייג לפרישות'
5 (אבות ג, א);

6 שמתחת שמשער בנפשו שלא יוכל להעלות המאכל
7 לשרשו מ'מוצא פי כו' על ידי אכילתו – מפני שמקושר
8 בגשמיזם⁴⁰ – לכן פורש ממנו; ומגביה המאכל על ידי
9 שנודר ממנו ומתפסו בדבר הנדור באמרו: "הרי עלי
10 בקרבן", שעל ידי זה ממשיך בו אור-מקין משרשו
11 הנעלה – ממוצא הפה.

12 וזהו שאמרו רז"ל⁴¹: "כל הנודר – כאילו נודר בחי
13 המלך": היינו, שכל המקיפים נמשכים מבינה, ובינה הוא
14 "חי המלך"⁴². וזהו ענין "פרישות מביאה לידי קדושה".
15 וזהו שאמרו רז"ל "עד שידור בדבר הנדור" דווקא –

42. [ועיין ב"רענא מהימנא", סוף פרשת יתרו, דף צ"א, עמוד ב'].

43. [ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ונדבר" ד"עשנת
הדברות" (לעיל במדבר טו, א)].

44. (ראה נזיר ד, ב ובפירוש רש"י. נדרים טב ב (במשנה) ובפירוש הרישב"א.
רמב"ם הלכות נדרים פרק יג, הלכה כגכד. שלחן ערוך יורה דעה סימן רג
בסופו).

45. (ראה שלחן ערוך שם סעיף ד. וראה שלחן ערוך רבינו הזקן סימן תרכא
סעיף יד (שם נסקן). נוסח "הזכרת נשמות" בסידור רבינו הזקן ובצינים והערות
(רסקין) שם. וראה אגרות קודש כבוד קדושת אדמו"ר חלק יז עמוד כח).

39. (וענין זה הוא על דרך שנתבאר ב"פרי עץ חיים" שער
ספירת העומר, פרק ג', שעל ידי ספירת-העומר והברכה, אנו
ממשיכים אור-מקין. אמנם אור-פנימי אין אנו יכולים
להמשיך עתה, כי זה לא היה נמשך רק בזמן שבית-המקדש
היה קיים, על ידי מנחת-שעורים שהיה קרב כו'. עיין שם.
ושעורה היא מאכל בהמה (סוטה פרק ב משנה א). כמו שנתבאר
במקום אחר).

40. [ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כה תברכו" – בפרשת נשא
(לעיל כו, א)].

41. (ספרי ריש פרשת מטות. ובהר חלק ב משפטים סטו, ב. צא, ב. חלק ג פנחס
רנה סוף עמוד א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

15 נעשה ואח"כ ונשמע דזהו קבלת כל רצון העליון מצד
16 שבכל עצמות נפשם שלמעלה גם מבחי' מקור לכל
17 רצון קיבלו עליהם כל רצון שישמעו והיינו נעשה כל
18 רצון שיבא בהתגלו' בשמיעה אח"כ שהוא רצונו
19 המורכבים בחו"ב וגם כל רצונות הפשוטים הפרטיות
20 כו' ובה נתעורר למעלה ג"כ בחי' בעל הרצון מקור כל
21 הרצונו' הפנימיות שבמצות וזהו שארז"ל כאן
22 כשישראל עושין רצונו של מקום פי' עושין רצונו
23 בבחי' המקור של הרצונות כו' ומאחר שיש בכחם
24 לעשות רצון במקור כל הרצונות שנק' רעוא דכל רעווין
25 כנ"ל בהכרח שזהו בבחי' בעל הרצון עצמו כו' וד"ל.
26 וזהו שאמרו לשון רצונו של מקום דוקא ולא רצונו של
27 הקב"ה וכה"ג להיות מבואר למעלה בפ"ה הוא מקומו
28 של עולם ואין העולם מקומו דבחי' מקום הוא בחי'

1 (מט) וזהו שאמרו רז"ל יפה שעה אחת בתשובה
2 ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב דפי' חיי
3 העוה"ב היינו בחי' מקור היו"ד דחכמה שבו נברא
4 העוה"ב בחי' פנימיות בינה יובלא עילאה כו' והוא
5 בחי' קוצו של יו"ד בחי' הכתר וגם בחי' פנימיות
6 הכת"ר שנק' כל חיי העוה"ב גם הוא כלא חשיבא לגבי
7 כחה של תשובה שגורם בחי' החזרת יחוד פכ"פ דחו"ב
8 כו' מפני ששרשו מגיע בבעל הרצון עצמו שמשם
9 נמשך מקור למקור כל רצון כו' וד"ל. וכמ"כ ע"י מע"ט
10 שהן קיום המצות דגם שהמצות שרשם רק בחי'
11 פנימיות רצון העליון שמתצמצם בחו"ב כו' אבל
12 אמיתית מקורם הראשון היינו בבעל הרצון עצמו כו'
13 וד"ל. והעושה המצוה דווקא הוא המעורר לבעל הרצון
14 שלמעלה מן רצון העליון שבמצות וכמו במ"ת שאמרו

לא ירצה בכל רצון אם בשינוי עתים או בשינוי אופנים
לפי אופן ההתפעלות בעצמות הגורם הרצון הכללי הזה
וידוע דכל בחי' התפעלות הוא בחי' שינוי ונקרא
מורכב ולא פשוט דהיינו שבחי' העצמות ממש הנק'
פשוט נעשה מורכב בדבר מה שאינו מבחי' העצמות
כמו שמורכב ברצון שבו יש שינוי ותמורה כו'
והתפעלות עצמה שברצון זה הוא בחי' הרכבה לגבי
העצמות הפשוט הנקרא בעל הרצון כו' וכך ממש יובן
למשכיל למעלה בבחי' אחדות הפשוטה בתכלית
הפשיטות דעצמות א"ס ב"ה שבו לא יתכן ג' אלה
שינוי והתפעלות והרכבה ושלשתן א' הוא דהשינוי בא
מצד התפעלות עצמה שהוא שינוי והוא מפני
שהתפעלות הוא בבחי' הרכבה כנ"ל אבל בעצמות אור
א"ס הפשוט בתכלית מושלל מכל בחי' הרכבה לגמרי
ולא יתכן בו בחי' התפעלות ושינוי רצון כו' מאחר
שהוא פשוט בתכלית הפשיטות וכמ"ש ולא מכל אינון
מדות כלל אפי' המקור של הרצון שנק' מדה עכ"פ כי
הרצון יש לו בחי' התפשטות בשיעור ומדה עד כאן
הוא רוצה לא יותר וכן עד כאן רוצה ברצון לרצון
וכה"ג ולכך נק' מאמר קו המדה גם בכללות הכל כו'
וז"ש בזהר אפי' אור צח אור מצוחצח שהוא רעוא דכל
רעיון כו' בחי' כת"ר דכת"ר בכלל אולם הוא לגבי
עילת העילות עצמו הפשוט בתכלית כנ"ל דבחי'
צמצום גדול הוא להיות מורכב גם בבחי' מקור למציא'
רצון כו' משום שנאמר אני הוי"ה לא שניתי כלל וכלל
דהיינו בחי' בעל הרצון עצמו שאין בו שינוי והתפעלות
כלל בין קודם ההשתלשלות הנמשך ממקור הרצון כו'
לאח"כ ולכך אנו אומרים דרך בקשה יהי רצון מלפניך
פי' יהי בחי' צמצום לצמצם א"ע להיות מורכב ברצון
כמו שצריך לצמצם מאד להיות בחי' אור החכמה כך
בעל הרצון מצמצם א"ע להיות מורכב בבחי' רצון כנ"ל
וזהו מלפניך בבחי' העצמות ממש שנקרא בעל הרצון
יהיה צמצום הרצון הכללי כו' ומשם יומשך למט' דרך
פרט בהשתלשלו דקו עד בחי' כתו דמל' דעשיה שהוא
מ"ש כל אשר חפץ ה' עשה כו'.

ממלא וסובב עד רום המעלות גם בראשית הארת הקו
והחוט מעצמות א"ס ממש וז"ש הנה מקום אתי וזהו
הוא מקומו של עולם אך הנה כדי שיהיה הוא ית' נק'
מקומו של עולם בבחי' סובב וממלא מאחר שבאמת
אין העולם מקומו כו' הוצרך להיות בחי' צמצום הרצון
שיהיה רצון העצמות בהשתלשלות דסובב וממלא הנק'
מקום והוא הנק' רצונו של מקום בכללות הכל מראש
לסוף ולא רצון הבא דרך פרט הבא בהשתלשלות דקו
וחוט כו' ולכך לא א' רצונו של הקב"ה שהוא בחי' כתו
דז"א או בחי' כתו א"א וא"א וע"י כו' (וגם אם פי'
קדוש וברוך כו' הוא בחי' סובב וממלא כמ"ש במ"א
מ"מ הרי פי' רצונו של הקב"ה הוא הרצון הבא
מהקב"ה בחי' סובב כו' אבל רצונו של מקום הוא
הרצון להיות בחי' סובב כו' כנ"ל ובאמת כמו כן
יתפרש ברצונו של הקב"ה כו' והאמת הוא בפי' רצונו
של מקום כפשוטו מבחי' מקומו העצמי נמשך הרצון
והכל א' וד"ל) והיינו בחי' בעל הרצון עצמו שממנו
נמשך רצון הפשוט הכללי בחי' רעוא דכ"ר הנ"ל שהוא
הנק' רצונו ש"מ דסובב וממלא בכלל דוקא כנ"ל וד"ל.
והנה פי' עושיין רצונו של מקום הנ"ל היינו לעשות
בבעל הרצון צמצו' זה דרצונו ש"מ להיות לו רצון זה
הכללי שזה הרצון הוא מקור הראשון דסובב וממלא
כמ"ש בריש הורמנא דמלכא גליף גליפו כו' דהיינו
כשעלה ברצונו הפשוט הכללי שנקרא רעוא דכ"ר
ונקרא רצונו של מקום כנ"ל והנה באמת כל בחי' רצון
אפי' בחי' מקור למקור הרצון בכללו' כמו רעוא דכ"ר
מאחר שיפול בו שם רצון עכ"פ ה"ז בחי' צמצום גדול
לגבי בעל הרצון עצמו שמושלל לגמרי מכל בחי' רצון
גם בכללות כו' שהרי עד"מ באדם גם בחי' רצון פשוט
הכללי שממנו נולדו ונמשכו כל הרצונות כו' ה"ז בחי'
צמצום לגבי עצמות הנפש כמו שהיא בעצמותה ממש
שאינה רוצה בשום רצון כלל ואדרבה הרי מה
שתתעורר הנפש בהתפעלות רצון גם בהתפעלות רצון
פשוט להיות רוצה בכל הרצונות ה"ז בחי' שינוי
ותמורה כי לפעמי' יתפעל להיות רוצה ברצון ולפעמים

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

ותקבע בלבבותם אמונה זו. והענין יובן ע"פ מארז"ל אין
התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן
(ברכות מ' ע"א) והנה ענין קריאתו אבא ואמא אחר
טעימתו טעם דגן אינו ידיעה והשגה אמיתית מהו אביו

1 (ב) וזהו מצות אכילת מצה שנצטוו בני' במצרים כי
2 מצרים הם מחוסרי אמונה הנ"ל ולהוציא בני'
3 מזה להביאם לאמונה האמיתית הנ"ל הי' ע"י המצה
4 שהיא הנק' מיכלא דמהימנותא שבה ועל ידה יגיעו

עד שיוכל למסור נפשו על קדושת ה' ית' מ"מ הרי אין
 משיג הענין מהו מהותו ית' וביטול העולם ממציאות
 ממש כזיו השמש בשמש שאין הזיו נראה כלל וכאן
 רואה העולם מחמת שאינו רואה מהות החיות שבו
 אלא שמצייר ידיעה זו בדעתו שהעולם בטל ואילו היה
 רואה את החיות לא הי' רואה את גשמיות העולם
 וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ג יעו"ש ואין לידיעה זו ערוך
 עם כמו שהוא בעצם וה"ז כמשל קריאת אבא שהתינוק
 קורא לגבי עצמיות ביאור הענין איך שהוא ואיך
 שהגדול מבינו, והיינו שהושפל מבחי' דעתו ית'
 העצמיות שיודע את עצמו ובידיעה זו יודע את כל
 הנבראים ומחי' אותם ע"י ידיעה זו והם בטילים
 בידיעה זו כזיו השמש בשמש, הנה ידיעה זו נתצמצמה
 ונתלבשה בלבושים והעלמים עד שתהא מושגת בדעת
 האדם שידע כל הענין האמיתי הלז אלא שאינו יכול
 לתפוס עצמיות הדבר כמו שהוא בדעתו ית' רק תמצית
 הענין בקיצור היותו יחיד ומיוחד ושכולא קמי' כלא
 חשיב שזהו יודע בדעתו ולפי שא"א שישגי הדבר כמו
 שהוא אין הענין בו רק בבחי' אמונה וכנ"ל ממשל
 תפיסת התינוק פסק ההלכה בלי הטעם והעומק כמו
 שהוא וקריאת התינוק או"א כו' וזה הגיע להם ע"י
 המצה ולכן המצה לחם עוני שלא הספיק להחמיץ כי
 החמץ מורה על בחי' היש שהוא נתפח ונגבה, והיינו
 בחי' בינה השגת הדבר לאורך ורוחב ובחי' יש משא"כ
 בחי' החכמה כח מ"ה ביטול בתכלית כי כולא קמי'
 כלא חשיב' ונשפלה ידיעה זו למטה מהשגה וע"כ אינו
 נגבה ונתפח כו', וז"ס ורעה אמונה (תלים ל"ז ג')
 שתפרנס את האמונה ע"י אכילת מצה מיכלא
 דמהימנותא וע"ד הקבלה ז"ס שהמצה היא מוחי'
 דקטנות דאבא שנמשכים לנוקבא (ר"ל שנמשכים לז"א
 ומו"א לנוק' ע"י ההגדה פ"ה ס"ח ומ"ש בפע"ח
 שהמצה היא גדלות שני דאבא ג"כ י"ל שהוא דרך רמז
 בלבד כמ"ש בהדיא בפע"ח בענין ספה"ע שלכך כניסת
 גדלות דאבא משתהה שני ימים בכל שבוע ע"ש*) פי'
 שבחי' מוחי' דגדלות דאבא הוא ענין גילוי עצמיות
 חכמתו ית' אבל כשנתצמצמה בבחי' לבושי' המעלימי'
 בחילוף דשם אלקים המעלים כפי השגת מעלת
 הנאצלים ונבראים נק' קטנות וכנ"ל:

מצות השבתת חמץ, ואכילת מצה

שהוא היותו מולידו וכיוצא בהיותו חלק ממוח האב
 ממש ושטבעי רחמי האב על הבן לפרנסו ולכלכלו
 ולהספיק כל צרכיו, כי התינוק אינו מכיר בכל זה רק
 קוראו אבא בלבד ואמיתית הענין הוא למעלה מדעתו
 והשגתו ועכ"ז אין לומר שלא הגיע שום הכרה בדעתו
 שהרי מכירו בהכרה גמורה ולא יפנה אחר זולתו,
 והיינו שנמשך ידיעה זו האמיתית שלמעלה מדעתו
 והשגתו של תינוק ונתלבשה בצמצום בדעתו והשגתו
 עד שישגי כוונת הענין כמו שהוא ממש למעלה מדעתו
 שהרי בקריאה זו שקורא אבא יש בהעלם כל ענין
 האמיתי איך שהוא אביו רק שהושפל בדעתו כפי כחו
 שאת, וה"ז כמו הלומד הלכה עם התינוק שמעלים
 העמקות שיש בה ואומר לו קיצור ופסק ההלכה וגם
 זה ע"י משל מדברים תחתוני' כדי שישגינו התינוק
 במוחו והשגתו ועכ"ז הרי הוא משכיל פסק ההלכה
 שהוא תכלית אמיתית הענין המוסכם ע"י העמקות,
 ולקיתה ע"י דבר אחר שמה לקיתה כידוע, וכן הוא
 קריאת או"א שהתינוק קורא ע"י טעם דגן כנ"ל ובלא
 הדגן לא הי' יודע מזה לגמרי וע"י הדגן נמשך לו
 ידיעה זו שהיא באמת מגדלות הדעת אלא שהושפלה
 בקטנות הדעת כנ"ל והכח הזה בדגן הוא לפי ששרשו
 מהחכמה וכידוע מהאריז"ל על ענין הברכה המוציא
 לחם כו' אלא שנשפל בגשמיות ולזאת יש בו הכח
 להביא המשכת החכמה בבחי' מוחי' דקטנות של
 התינוק כנ"ל, והנה עד"ז הוא ענין המצה מה' מיני דגן
 דוקא שהיא מצות ה' ויהי' עי"ז המשכת דעת אלקי
 בנפשות בני' להתלבש בהם כפי יכולתם שאת בבחי'
 שלמטה מהדעת והוא שיקראו לאביהם שבשמים
 כמ"ש כי אתה אבינו (ישעי' ס"ג ט"ז) ור"ל שתקבע
 בלבותם אמונה הנ"ל במהותו ועצמותו ית' איך שהוא
 מרומם למעלה מעלה מכפי מה שנראה לעין בלבד
 ממה שמחי' את העולמות וחיות המלוכש בהם כנשמה
 בגוף לפי שבאמת עיקר מה שמחי' אותם הוא ע"י
 היותו סובב עליהם וכמ"ש ולזאת כל העולם בטל
 במציאות וכלא ממש חשיב' ואינו אפי' בחי' עוד ודבר
 טפל כו' כנ"ל:

והנה באמת כל ישראל המאמינים בני מאמינים
 באמונת אומן אמונה קבועה ויתד בל תמוט ח"ו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ואהי' אצלו אמן בלק"ת, במה שנענש דוד המלך ע"ה
 על אומרו זמירות היו לי חוקיק בבית מגורי, דהנה פי'

אך התורה היא בחי' ח"ע שלמעל' ממדריגת חיות
 העולמות, ויובן במשנ"ת באגה"ק סי' ל"ו ובד"ה

יודעים ששכח לפי שעה מ"ש בבני קהת כי עבודת
הקדש עליהם בכתף ישאו, והוא הוביל את הארון
בעגלה.
והענין הוא דהנה כתיב ראיתי והנה מגילה עפה
כתובה פנים ואחור, והיינו שיש בחי' פנים
ואחור בתורה, ומה ששיבח דוד זמירות כו' שכל חיות
העולמות תלוי בדקדוק א' מד"ת זהו לגבי בחי' אחור
שבתורה שזהו בחי' נובלות חכמה שלמעלה תורה,
אבל בחי' פנים שבתורה ע"ז נאמר ואהי' אצלו
שעשועים, אצלו דוקא, שהוא בחי' שעשועי המלך
הקב"ה בתורה שהיא מיוחדת במאציל ב"ה, שז"ע
שאמרו בזהר אורייתא וקוב"ה כולא חד, ובידיעת
עצמותו יודע את התורה וכמ"ש ואלקי' הבין דרכה,
וכתי' לא ידע אנוש ערכה, ולכן נענש בשכחה לפי
שעה, שהשכחה הוא מבחי' אחוריים כנודע, ושכח
שהלוחות צריכים לשאת בכתף בכדי לייחד ולחבר את
הכתפיים שהם בחי' אחוריים אל עבודת הקדש הוא
בחי' ח"ע בכחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון
כמ"ש כתובים משני עבריהם וכמארז"ל בירושלמי
דשקלים שלא הי' בהם פנים ואחור.

ונתתי שלום בארץ

בס"ד, ש"פ בחוקותי, ל"ב

זמירות כו' שדוד שיבח את התורה במה שכל חיות
העולמות וקיומם תלוי בדקדוק א' מד"ת כמו עד"מ
ע"י הקרבן ע"ז נעשה עליית העולמות מסוף כל דרגין
עד ריש כל דרגין, וכנודע ממ"ש בזהר שרזא דקורבנא
עולה עד רזא דא"ס, שע"י עליות הקרבן מתעלים כל
העולמות, הנה כ"ז הוא כשהקרבן הוא כשר, אבל אם
נמצא בו איזה פסול כמו כשקיבל הדם בשמאל, או
שלא בכלי שרת או שארי דברים הפוסלים לא נעשה
שום עלי' כלל, או עד"מ ע"י תפילין ממשיכים להיות
מניח תפילין שהו"ע המשכת מוחין לז"א שנמשך בחי'
זו מרכ"ד עד סוכ"ד שנמשך המשכת אלקותו ית' ע"י
בחי' מצות תפילין וכדומה, הנה כ"ז כשלא נמצא פסול
בהתפילין, אבל אם נמצא בהם איזה פסול לא יומשך
כלל ע"י הנחתם כו', א"כ תלוי כל חיות וקיום העולם
בדקדוק א' מד"ת, וזהו שאמר דוד בעת צרתו זמירות
היו לי חוקיך כו' שהי' משתבח במעלת התורה שכל
חיות העולמות תלוי בדקדוק א' מד"ת, ע"כ הי'
משתעשע מאד מלימוד וקיום המצות, ואעפ"כ נענש
ע"ז כמארז"ל בסוטה דל"ה ע"א דוד זמירות קרית להו
הריני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

גוֹנוֹא, כְּמוֹ בְּשִׁבְלִי פִּרְנָסָה.
וכמו שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל בהקדמתו ל"שער
ההקדמות מ"השמונה שְׁעָרִים" וזה לשונו:
ובפרט בזמנינו זה, בעוונותינו הרבים אשר התורה
נעשית "קִרְדוּם לַחֲתוּף בָּה" אצל קצת בעלי תורה, אשר
עסקם על מנת לקבל פרס והספקות יתירות, וגם להיות
מפְלֵל ראשי ישיבות ודייני סנהדראות, להיות שָׁמֵם
ורִיחָם נודף בְּכָל הָאָרֶץ, ודומים בְּמַעֲשֵׂיהֶם לְאִנְשֵׁי דוֹר
הפְלֵגָה הַבּוֹנִים "מִגְדֵּל וְרֹאשׁוֹ בְּשָׁמַיִם"; וְעֵיקַר סִיבַת
מַעֲשֵׂיהֶם, הוּא מֵה שְׁאוּמֵר אַחֵר כִּף הַפְּתוּב: "וְנַעֲשֶׂה
לָנוּ שֵׁם".
בכתוב בספר הזהר פְּרָשָׁה בְּרֵאשִׁית דף כה עמוד ב וזה
לשונו על פסוק "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ"⁵:
שְׁחַמְשָׁה מֵיָנִים יֵשׁ בְּעֶרְבֹ רֶבֶב, וּמִן הַג' מֵיָנִים מֵהֶם –

(יב) אָמֵנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלֵל בַּעֲבוּדָה בְּעֵינֵי חַיִּית
יְחֻדָּא־תַתָּא, דְּעָם הָיִית שְׁהוּא גַם כֵּן בִּיטוּל, מִכָּל
מָקוֹם, אִם בְּלֹא הִיטוּל יְחֻדָּא־עִילָאָה מַעַט מְזַעֵר עַל
כָּל פָּנִים, הֵלֵא יִפּוֹל מִמִּדְרִיגָתוֹ וּמִתַּדְבָּק בְּאֵילָנָא דְמוֹתָא
כו' – כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה:
כְּאֲשֶׁר לומד תּוֹרָה שְׂבַע־לִפְנֵי סֵתֶם, בְּלֹא אֶהְבָּה
וִירָאָה, וְלֹא לְשִׁמָּה, דְּהֵינּוּ שְׁאִינוּ מַעֲרֵב בַּהּ חַיִּית "עַץ
הַחַיִּים", שְׁהוּא הָאֶהְבָּה וִירָאָה וְהַפְּנוּנָה הַנִּל, כִּי אִם
לומד סֵתֶם, הֵנָּה מַחֲמַת הַהִתְלַבְּשׁוּת בְּלִבוּשֵׁי הַגְּשָׁמִיִּים,
וְכָל עֶסְקוֹ הוּא בְּעֵינֵינִים גְּשָׁמִיִּים, וּבִשְׂכָל וְהִשָּׁגָה גְּשָׁמִיִּים,
וּבִפְרֵט שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּלִבוּשֵׁי דְטוֹב וְרַע, אִיסוּר וְהִיתֵר כו'
– הֵנָּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ וְדָבָר, וְיִפּוֹל הַנוֹפֵל מִמֶּנָּה,
וְסוּף הַדָּבָר הוּא שֶׁיִּלְמּוּד שְׁלֹא לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, לְשׁוּם אֵיזָה
פְּנִיָּה, לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ, כְּגוֹן לְהִיּוֹת תַּלְמִיד־חֶכֶם וְכֵהָנִי

4. שם.

5. בְּרֵאשִׁית ב, ד.

6. כן הוא בגוף כתב יד קדש ובגרפס בשער ההקדמות (ירושלים תכנה ותבונ

1. ויפול הנופל ממנה: על פי תצא כב, ח.

2. גִּרְפָּסָה לְקַמֵּן בְּחוֹסְפָה א. – הִשָּׁרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר.

3. נח יא, ד.

דבקדושה, בחינת החכמה הוא בחינת ביטול, וכמו
 "ונחנו מה"⁹ בו. וכל מי שהוא חכם גדול יותר, הרי הוא
 בטל יותר, דכל הקרוב יותר הרי הוא יותר פלא בו.
 והחכמה דלעומת זה הוא בחינת יש, והוא ענין "בהן
 מדון"¹⁰. וכמו שנתבאר במקום אחר, דיתרו היה בחינת
 חכמה דקליפה – לעומת זה דמשה, ונתתקן על ידו בו.
 ו"מדון" הוא לשון מדון וריב¹¹, בחינת פרוז, שנעשה
 על ידי הישות בו, כידוע ומבואר במקום אחר. ואם כן,
 העוסק בתורה, בחינת חכמתו יתברך, צריך להיות
 בבחינת ביטול בתכלית; דעצם לימוד התורה צריך
 לפעול בו הביטול, להיותה חכמתו יתברך בו. והיא
 נקנית בפרישות ומיעוט תענוג בו, כמו שאמרו במשנה
 דפרק "שנו חכמים"¹². וזה שנעשה בבחינת יש ודבר על
 ידי עסק התורה, הוא ההיפך לגמרי. והיינו מפני שאור
 הקדושה שבה נתעלם ונסתתר מאד בהלבושים צואים,
 והיא בבחינת גלות בהם, הרי הוא לו בבחינת "סמא
 דמותא" בו, לא כמו אמיתית אור החכמה דקדושה בו.
 וזהו "כל האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין
 לו", והיינו כשלומד תורה בלא אהבה ויראה (ד"עין
 תפלה"¹³ בכלל גמילות חסדים, כמו שכתב רש"י פרק "מפנין"
 דף קכו עמוד ב דבור המתחיל "הני בהני שייכי"¹⁴) אז "תורה
 אין לו" – שאין זו תורה בו.
 וממילא אינם באים אחר כך לאמיתית אור התורה,
 לכיון ההלכה לאמיתתה. וכמו שאמרו גבי דוד¹⁵: "וה'
 עמו" – שהלכה כמותו בכל מקום", דזה שה"הלכה
 כמותו", הוא מפני ש"היו" עמו". וזהו דוקא כשהוא בטל
 לאלקות, וכמו בית הלל "שמתוך שגוזזין ועלובין היו –
 קבעו הלכה כמותן"¹⁶, דמפני הביטול שלהם הרי הם
 פלים שיאיר בהם אור ההלכה האמיתית. וכן הוא גם כן
 לכיון אמיתית הכוונה בחכמת התורה, שזהו גם כן

הוא הנקרא 'פת גבורים', דעליה אתמר: "המה הגבורים
 אשר מעולם אנשי השם", ואינון מסטרא דאלין דאתמר
 בהון: 'הבה נבנה לנו עיר ומגדל וגו' ונעשה לנו שם'
 בבנין בתי כנסיות ובתי מדרשות, ושון בהון ספר תורה
 ועטרה על רישיה – לא 'לשמה' אלא למעבד לון בו'.
 והנה, על הפת הזאת אמרו בגמרא⁸: 'כל העוסק
 בתורה שלא לשמה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו
 ולא יצא לאויר העולם'. עד כאן לשון הרב חיים ויטאל
 ז"ל.
 ואזי אותה פניה שמצד הקליפות דנוגה מתלבשת
 בתורתו, והתורה היא בבחינת גלות בתוך הקליפות לפי
 שעה, עד שיעשה תשובה בו.
 וכל שכן אם לא נטהרה נפשו עדיין, וגופו ונפשו
 מלוכלכים בחטאת נעורים ובמחשבות רעות, אשר
 הלבושים הצואים האלו מתלבשים בתורתו ומורידים
 אותה בעמקי הקליפות רחמנא לצלן. ובכל זה, ודאי
 תורתו היא בבחינת "סמא דמותא" ממש רחמנא לצלן;
 הן מצד עצם הלבושים הנ"ל, שהתורה חוגרת שק
 עב מאד, והיא בגלות בתוך הקליפות רחמנא לצלן.
 והן מצד הישות, דכאשר עסק התורה הוא לשום
 איזה פניה כנ"ל, ובפרט בלבושים הצואים הנ"ל, נעשה
 יש גדול מאד על ידי עסק התורה שלו בגאון וגסות
 הרוח ביותר, ומתעבה ומתגשם מאד בנפשו וגופו (כי
 היא המביאה אותו להתענג בתענוגי בני אדם (מה שבאפשרו
 להשיג) מצד הישות ומצד שחשוב הוא בעיני עצמו). והוא
 ההיפך לגמרי מאמיתית ענין לימוד התורה, שצריך
 להיות בביטול, וחכמה דקדושה עיקרה הוא בחינת
 הביטול.
 וכידוע ההפך בין חכמה דקדושה לחכמה דלעומת
 זה;

תרס"ט) ועץ חיים (ורשה תרנ"א). ולכאורה צריך להיות "ומין השלישי מהם
 הוא בו" – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

7. שעליהם נאמר (בראשית ו' ד'): 'המה הגברים וגו' אנשי השם, והם מצד אלה
 שנאמר בהם (נח יא' ד'): 'הבה נבנה לנו עיר וגו' ונעשה לנו שם'. בבנין בתי
 כנסיות ומדרשות, ושמים בהם ספר תורה ועטרה על ראשו, לא לשמה, אלא
 לעשות להם ושם. וזה שכתוב 'ונעשה לנו שם'.

8. ראה ירושלמי בברכות פרק א הלכה ב.

9. בשלח טז, ז.

10. שמות ג, א. יתרו ית, א.

11. ראה זהר חלק ב ס"ח, א'. ובלקוטי תורה ובספר הלקוטים ריש פרשת יתרו
 (דובא במקדש מלך שם; מדן . . בקדושה הוא אהבה, ובקליפה – איבה
 ומריבה). – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים תרנ"ט עמוד רכו.

12. אבות ו, ה.

13. דעיון תפלה: קשור הענינים מובן על פי מה שכתוב בלקוטי תורה וניקרא

ה, א) ביאור לדבור המתחיל "אלא תשובית" סוף סעיף ג וזה לשונו: והגם
 שבדברי רז"ל נזכר הלשון 'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לי',
 אלא תורה וגמילות חסדים. הנה ודאי וגמילות חסדים הוא כפשוטו ממש, פי
 'תכלית חכמה – תשובה ומעשים טובים', ו'הלומד ואינו עושה – נוח לו שתהפך
 שלייתו על פניו'. אמנם באמת, גם עיון תפלה הוא בכלל גמילות חסדים,
 כדאיתא בגמרא ופירוש רש"י בו. עד כאן לשונו.

והנה סיום מאמר רז"ל זה "אלא תורה וגמילות חסדים" אינו בש"ס (יבמות
 קט, ב).

ויש לומר על פי מה שכתוב בלקוטי תורה ודברים כג, ב) דבור המתחיל "פי
 תשמע בקול" סעיף ג וזה לשונו: "אמרו רז"ל 'כל האומר בו' – שהפירוש הפשוט
 הוא, שצריך שיעסוק בתורה ובגמילות חסדים בו" – כללות המוצאת. – ולהעיר
 מיבמות קה, א. אגרת הקדש סימן ה. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

14. במסכת שבת. ושם: "דכתבי (משל יא, יז) גמל נפשו איש חסד"

15. שמואל א' טז, יח. יח, יד. סנהדרין צג, ב.

16. ערוכין יג, ב.

21 אַהבה ויראה, יבוא ללימוד שלא לשמה ממש, ומתדבק
22 באילנא דמותא ממש; כי אם בשלומד באהבה ויראה,
23 אז יזיה ללימוד לשמה, ואז הוא בבחינת "תורת חיים"
24 כו'.

25 וזהו שהתורה נמשלה לתאנה, ותאנה היא עץ הדעת
26 כנ"ל, והיינו לפי שתורה שבעל־פה, שהוא בחינת
27 מלכות, נתלבשה בלבושים ד"עץ הדעת טוב ורע",
28 איסור והיתר כו', ומי שלוקח אותה לבר, בלי "עץ
29 החיים", היינו בלי אהבה ויראה, ולא לשמה (רק לומד
30 סתם), הרי הוא מפרידה ומורידה כו'. וכמו שכתוב בזהר
31 דפרשת חקת הנ"ל בענין העמל ש"תחת השמש",
32 שמפריד בחינת המלכות כו' - פן הוא בעסק התורה,
33 כנ"ל, שמפרידה ומורידה, והיא בבחינת "סמא דמותא",
34 כי אם צריך לחברה בעץ החיים ואז היא בבחינת "סמא
35 דחיים" כו'.

36 קיצור. יבאר אשר בלימוד בלא אהבה ויראה, סופו שיבוא
37 מחמת ההתלבשות בענינים גשמיים ל"שלא לשמה" ממש,
38 ונעשית לו "סמא דמותא", כי על ידי הלימוד מתגאה ומתגשם.
39 חכמה דלעומת זה - יש. חכמה דקדושה - ביטול, ורק אז
40 "הוי' עמו" - שהלכה כמותו", שמכוון לאמיתית הפונה.

1 כשהוא בטל דוקא, אז הוא בלי שיאיר בו האמת כמו
2 שהוא,

3 (ומאד קצה נפשי לראות באיזה מהבחושים הבאים
4 (המבקשים לקבלם) אשר למדו תורה הרבה - ובתבניתם
5 ובמראיהם ובהרגש נפשם המה כמו בעלי מלאכה פשוטים
6 ממש, והתורה לא האצילה מרוחה עליהם כלל וכלל להיות
7 נראה בהם איזה דקות. וזהו מפני שלימודם הוא אצלם כמו
8 מלאכה גשמיית ממש (בשביל ההספקה או בכדי שיהיו
9 דרשנים ומטיפים כו'), בלי שום הרגש ענין אלקי בזה כו'.
10 ובודאי גם כן אינם נקיים כו'. וכי ללימוד פנה תורה יקרא?
11 וכי לומדים פאלו יכונו אל האמת כו'?).

12 ודוקא על ידי הקדמת אהבה ויראה, שהיא בחינת
13 "עץ חיים", דאז לומד תורה לשמה, כנ"ל שהיא בחינת
14 יחוד וחיבור עץ הדעת בעץ החיים, אז היא תורת אמת
15 דבדעי למהוי, שמברר בירורים ו"כאילו פדאני אותי
16 ואת בני כו'", ומעלה ומייחד ב'יחודו יתברך כו' כנ"ל.

17 ונמצא, כמו בעבודה, הלא ב'יחודא' תתא לבר יכול
18 לירד וליפול, וגם אינה אמיתית מצד עצמה כנ"ל, כי
19 אם בשיש גם כן הביטול ד'יחודא' עילאה - כן ויותר מכן
20 הוא בעסק התורה, אשר בלימוד התורה סתם, בלי

17. פרק ט.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

1 שאלה: מהי מעלת תפלת המנחה, ואיך ידמה כל אחד לאליהו הנביא שנענה אז. בלימוד
2 התורה יש ריבוי מדרגות. בעלי רזין דרזין יודעים עניני גליא דתורה מאיך שנלמדים בג"ע
3 ומשיגים פנימיות התורה בהשגה גמורה, אבל בתפלה כל ישראל שוים

11 יוחנן ורב נחמן בר יצחק סבירא להוי' דאף בתפלת
12 ערבית ושחרית הוא פן, ומכל מקום הנה אליהו נענה
13 בתפלת המנחה, דמנה מוכן דתפלת מנחה היא גבה
14 במעלה ומדרגה על התפלות דשחרית וערבית, וצריך
15 להבין יתרון מעלת תפלת המנחה על השחרית, דהרי
16 השחרית היא תפלה ארצה יותר ויש בה פסוקי דזמרה
17 ובכרכות קריאת שמע וקריאת שמע, מה שאין כן בתפלת

4 "לעולם" יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי
5 אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה,
6 שגאמר (מלכים א יח) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו
7 הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני, ענני שתד אש מן
8 השמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם" (ברכות
9 דף ו עמוד ב). וצריך להבין מהו מעלת תפלת המנחה
10 על תפלת שחרית וערבית. והגם דבגמרא שם הנה רבי

(*) נדפס בספר המאמרים קונטרסים חלק א ע' 406.

22 "זה אומר אני מצאתיה", הינו שהוא הוציא את הניצוץ
23 מן הקלפה והיא כלה שלי, והנשמה השניה טוענת "אני
24 מצאתיה וכלה שלי", הנה בזה הוא השקליא וטרקא
25 במתיבתא דרקיע דפרטית הלכה זו. ודוקא פאשר
26 שניהם מחזקים, כלומר דאימתי מבררים את הניצוץ –
27 בעבודה בפעל, אבל בראיה בעלמא לא קני, וכן הוא
28 בכל דבר הלכה בגן עדן שהלמוד הוא בעמק ופנימיות
29 הענינים. והשני הוא שיודעים ומשיגים פנימיות התורה
30 בהשגה גמורה כמו השגת הדברים הנתפסים במציאות
31 דבר מה, דהנה גדר הרוחני הוא למעלה במדרגה מקמו
32 גדר הגשמי, דהרי גם בשכלים גשמיים הרי אינו דומה
33 חכמת הרפואה לחכמת התכונה, דלגבי השכלת
34 התכונה נקראת הרפואה נתפסת בגשם ובמציאות, וכל
35 החכמות שבעולם אינם בערך לגבי חכמה אלקית שהיא
36 מפשטה מן גורי הגשם לגמרי, ובעלי רזין דרזין הם
37 מבינים ומשיגים השגה רוחנית בהשגה גמורה, אבל
38 בגוף ועצם ענין התפלה הרי כל ישראל שוין. ומכל
39 מקום אינו מוכן איך נדמה את עצמנו לאלהיו שהיה
40 נביא ומסר נפשו על ישראל, ומאחר שאלהיו נענה
41 בתפלת המנחה לזאת הנה כל אדם יזהיר בתפלת
42 המנחה.

1 המנחה שהיא תפלת שמונה עשרה בלבד. והנה בתפלה
2 הרי כל ישראל שוין המה, דאינו דומה לתורה, דכלמוד
3 התורה הרי יש חלוקי מדרגות בידועי תורה, בגלגל
4 שבתורה שנקראים מארי אורייתאי, ובפנימיות התורה
5 שנקראים מארי רזין; ויש עוד מעלה גבה יותר בידועי
6 תורה והם בעלי רזין דרזין, והם בשני הפנים: האחד,
7 דכל הענינים שבגלגל שבתורה הרי הם יודעים ענינים
8 מפנימיות התורה שהוא ענין למוד התורה כמו שהוא
9 במתיבתא דרקיעי ובהיכלות דגן עדן, דכל הלכה
10 והלכה שלומדים למטה הרי הלכה זו ממש לומדים
11 במתיבתא דרקיע, אלא זהו במדרגות רוחניים, דלמעלה
12 הרי לא יש דברים הגשמיים אלא שהכל הוא ברוחניות,
13 ולמטה התורה הנגלית אנו לומדים ההלכה ד"שנים
14 ואחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני
15 מצאתיה" וגו', והלכה זו לומדים אותה במתיבתא
16 דרקיע, הנה טלית הוא בחינת מקיף והוא בסוד
17 הניצוצות שנפלו בשבירת הכלים, וכאשר שנים אחזין
18 בטלית אחת, הינו פאשר שתי נשמות ברוי ניצוץ אחד,
19 והוא פאשר שנים עשו מצוה אחת בפדיון שבוים או
20 בצדקה הן בגשמיים או ברוחניים שפעל על זולתו
21 להתקרב לתורה ועבודה, וכל אחד מן הנשמות טוענים,

43 לפי רבי יהודה – תפלה כנגד קרבנות. לפי רבנן – מנחה כנגד קטורת. שם הוי' – מקור
44 האורות, שם אלקים – מקור הכלים, המגבילים את האורות ומגלים אותם. עצם
45 ההתהוות – משם הוי', בהתלבשות בשם אלקים המסתיר על האור

62 (פר) "כי שמש ומגן הוי' אלקים" וגו', ואיתא בשוחר
63 טובט, "רבי חייא בר אבין אמר, מאיר בשמש ומסיר
64 כמגן", דהנה בשמש יש שני דברים, האחד עצם
65 השמש, והשני עגול השמש, שהוא המגן ונתקן של
66 השמש, והוא הנקרא חמה, וזהו "כי שמש ומגן הוי'
67 אלקים", דכשם שהמגן ונתקן מסיר ומסתיר על מאור
68 השמש, הנה כמו כן הוא גם בשמות העליונים בשם
69 הוי' ובשם אלקים, וידוע דשם הוי' הוא מקור האורות
70 ושם אלקים הוא מקור הכלים, דהוי' הוא גלוי ואלקים
71 הוא העלם, ולכן שם הוי' הוא מקור האורות ושם
72 אלקים מקור הכלים, דהכלים הם מגבילים את האורות
73 ומעלימים עליהם. והגם דהכלים הם מגלים את האור,
74 וכמו אותיות השכל שמגלים את השכל, וכמאמר
75 "אותיות מחכימות", וכמו שאנו רואין במוחש דעל ידי
76 קריאת האותיות ועינים הרי הוא עומד על המשכל,
77 דזהו כללות ההפרש בין דבור לכתיבה, דבדבור הנה

46 והנה להבין כל זה בעבודה בנפש האדם, הנה בזמן
47 תפלת המנחה איתאי במשנה שתי דעות, רבנן
48 ורבי יהודה: "תפלת המנחה עד הערב, ורבי יהודה
49 אומר עד פלג המנחה", דרבי יהודה סבירא ליה
50 דתפלות כנגד תמידין תקנו, ומנחה הוא נגד תמיד של
51 בין הערבים, וזמן הקרבת תמיד של בין הערבים הוא
52 בתשע שעות ומחצה, ונמצא פלג המנחה שעה ורביע
53 קדם הלילה, ורבנן סברי פרבי יוסי בירושלמי דמנחה
54 נגד קטרת, שנאמר "תבון תפילתי קטרת", וכמו שמבאר
55 בהגהות מימוניות (פרק ד מהלכות תפלה), ונמצא
56 דתפלת מנחה הוא נגד הקטרת, וההפרש בין קרבנות
57 לקטרת הוא, דהקרבנות מקריבים על מזבח החיצון
58 וקטרת על מזבח הפנימי, אקמם לשני הדעות הרי זמן
59 המנחה הוא קדם שקיעת החמה, שמונה מוכן דתפלת
60 המנחה הרי יש לה שיכות להלוי השמש, וקדם
61 שקיעתה דוקא. ובאור הענין הוא, דהנה כתיב (תהלים

14 שְׁאֶפְשֵׁר לְהַתְּגַלּוּת בְּנֶקֶל, דְּכָל כַּח הֵנָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא
15 בְּעֶצְמוֹתוֹ קִדְּם שְׁמִתְלַבֵּשׁ בְּכָלִי, דְּשֵׁם הוּא בְּמַדְרַגַּת גְּלוּי
16 הַעֲצָמִיּוּת כְּמוֹ שֶׁהוּא, הָרִי אֵינוֹ בְּגֵדֵר גְּלוּי לְמִטָּה כִּי אִם
17 דּוֹקָא בְּאֶשֶׁר הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּכָלִי, דְּאָז מִתְּצַמֵּצֵם וּמִתְעַלֵּם
18 עֲצָם הָאוֹר, וְאָז הוּא מְאִיר לְמִטָּה, וְאִם בֶּן יוֹכֵן דְּבַחֲנִינָה
19 הַכְּלִים דְּשִׁרְשָׁם מִשֵּׁם אֱלֹקִים הֵם מְעֲלִימִים עַל עֲצָם
20 הָאוֹר דְּשֵׁם הָרִי, וְלִכְּנֵן הַתְּהוּוּת וּבְרִיאַת הָעוֹלָם הוּא עַל
21 יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים דּוֹקָא וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "בְּרִאשִׁית בְּרָא
22 אֱלֹקִים", וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי דְּעֲצָם שֵׁם הָרִי אֵינוֹ
23 בְּעֶרְךָ הַנִּבְרָאִים כָּלֵל, וְרַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא בְּחִינַת
24 הָעֵלָם וְהַסֵּתֶר הָאוֹר מִזֶּה הוּא שְׂכֹל לְהִיּוֹת הַתְּהוּוּת
25 בְּפִעֵל, דְּהַעֲנִין בְּזֶה הוּא דְּעֲצָם הַתְּהוּוּת הוּא מִשֵּׁם הָרִי
26 רַק שֶׁבֶא בְּהִתְלַבְּשׁוֹת בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא מְקוֹר הַכְּלִים.

27 ממ"ח צרופים אחרונים דשם אלקים, נמשכו "בני חם" המפרידים שם אלקים משם הוי',
28 ומחשיבים את ההסתר לעיקר. מגן השמש שרשו משם אלקים, המסתיר על האור דשם
29 הוי'.

43 בְּסִבּוּכָה שֶׁהוּא הַמִּגֵּן וְנִרְתַּק שֶׁל הַשֵּׁמֶשׁ, וּכְתִיב "אֲשֶׁר
44 חָלַק הָרִי לְכָל הָעַמִּים" כִּי, שֶׁהִנִּיחַ לָהֶם מְקוֹם לְטָעוֹת,
45 דְּהַמִּגֵּן וְנִרְתַּק שֶׁהוּא הַמְּסִיף עַל מְאֹר הַשֵּׁמֶשׁ הֵנָּה שֶׁרָשׁוּ
46 מִשֵּׁם אֱלֹקִים הַמְּעַלִּים וּמִסְתִּיר עַל הָאוֹר דְּשֵׁם הָרִי, וּבְזֶה
47 הוּא טָעוּתָם מִה שֶׁחֹשְׁבִים אֶת הַהִסְתֵּר לְעֶקֶר. וּבְאוֹר
48 הָעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אֵינָהּ בְּמַדְרַשׁ שׁוֹחֵר טוֹב (מְזֻמּוֹר אֶסֶמֶן
49 כֹּא): "שִׁפְתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דַּעַת וְלֵב כְּסִילִים לֹא בֶן (מִשְׁלִי
50 טו); שִׁפְתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דַּעַת – אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל שֶׁמְמַלְכִין
51 לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם תְּמִיד. וְלֵב כְּסִילִים לֹא בֶן –
52 אֱלוֹ הַמִּינִין שְׂאוֹמְרִים טְמֻטִּים, וְ(יֵשׁ) גִּירָסָא אֲבִטּוּמָטוּס
53 (וּפְרוּשׁוֹ מְנִיעַ עֲצָמוֹ, בְּלִמִּי מְנִיעַ מִחֻצָּה לוֹ) הִזֶּה הָעוֹלָם",
54 וְהֵם מְאֲמִינֵי הַקְּדָמוֹת וְאֲשֶׁר הִנְהִיגָה הָעוֹלָם הוּא עַל פִּי
55 רַצּוֹן הַגְּלָגָלִים וּמִזְלוֹת.

יום ד' כ"ג תמוז, תרצ"א ווארשא

קודם הנסיעה למארינבאד צליחה

1 אִם מְקַבֵּל דְּבָרֵי הָרִב יוֹדֵעַ אוֹתָם אִזּוּ הוּא יָכוֹל לְלַמֵּד
2 אוֹתָם וְאִם שִׁכַּח דְּבָרֵי הָרִב אִזּוּ הָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת הָעֲנִין
3 כָּלֵל, אֲכַל בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּכַב הָרִי הָאוֹתִיּוֹת עֲצָמָן מְזִכְרִים
4 אוֹתוֹ עַל הָאוֹר שֶׁכָּל הָאִמּוֹר בְּהֵם, אֲכַל בְּאֵמַת הֵנָּה מִזֶּה
5 גּוֹפֵא שֶׁהָאוֹתִיּוֹת מְגַלִּים אֶת הַשֵּׁכֶל הָרִי מִיּוֹכֵן שֶׁהֵן
6 מְעֲלִימִים עַל הָעֲצָם, דְּאִם לֹא בֶן לֹא הִזֶּה גְּלוּי אוֹר עַל
7 יָדָם, וְכִידּוּעַ דְּאֵמַת הַגְּלוּי הוּא הָעֵלָם לְגַבִּי הַמְּקַבְּלִים,
8 וּכְהַפְּלֵל הַיְדוּעַ דְּגְלוּי לְגַבִּי עֲצָמוֹ הוּא הָעֵלָם לְגַבִּי
9 הַזוּלָת, מִה שֶׁאֵינוֹ בְּעֶרְךָ הַזוּלָת, וְגְלוּי לְגַבִּי הַזוּלָת הוּא
10 הָעֵלָם לְגַבִּי עֲצָמוֹ שֶׁאֵינוֹ תוֹפֵס מְקוֹם כָּל כָּף, דְּזִהוּ
11 הַהִפְרָשׁ בֵּין מִחְשָׁבָה לְדַבּוּר, דְּמִחְשָׁבָה הוּא גְּלוּי לְגַבִּי
12 עֲצָמוֹ וְהָעֵלָם לְגַבִּי הַזוּלָת, וְדַבּוּר הוּא גְּלוּי אֶל הַזוּלָת
13 אֲכַל הוּא הָעֵלָם לְגַבִּי עֲצָמוֹ, הַפְּנוּיָה בְּזֶה שֶׁהוּא רַק מִה

30 וְהֵנָּה הֵגֵם זֶה מִה דְּשֵׁם אֱלֹקִים מְעַלִּים וּמִסְתִּיר עַל
31 הָאוֹר דְּשֵׁם הָרִי אֵין זֶה הַסֵּתֶר אֲמִתִּי חֹס וְשָׁלוֹם,
32 מְכַל מְקוֹם הָרִי שֵׁם אֱלֹקִים מְסִתִּיר עַל הָאוֹר דְּשֵׁם הָרִי עַל
33 כָּל פְּנִים, עַד שִׁיּוּכָל לְהִיּוֹת שֶׁבְּאֵמַת מְאִיר בְּהַנְבְּרָא אוֹר
34 אֱלֹקִי וּמְכַל מְקוֹם אֵין הַנְּבָרָא מְרִיגִישׁ אֶת הָאוֹר אֱלֹקִי
35 שָׁבוּ. וְאִף שֶׁאֵין זֶה הַסֵּתֶר אֲמִתִּי, שֶׁהָרִי הַנְּבָרָא יָכוֹל
36 לְהַרְגִישׁ אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי, מְכַל מְקוֹם הָרִי זֶה הַסֵּתֶר עַל
37 כָּל פְּנִים, וְלִכְּנֵן הֵנָּה מְהַאֲרָפְעִים וּשְׂמוּנָה צְרוּפִים
38 הַאֲחֻרָּנִים דְּשֵׁם אֱלֹקִים הָרִי נִמְשָׁף עַל יְדֵי רְבוּי
39 הַשִּׁתְּלָשְׁלוֹת מְדַרְגַּת אֲדָמַת בְּנֵי חֹס שֶׁהוּא עֲנִין "וְחֹס אָבִי
40 בְּנֵעִין", שֶׁמְפָרִידִים אֶת הַשֵּׁם אֱלֹקִים מִשֵּׁם הָרִי וּמִחְשָׁבִים
41 אֶת הַהִסְתֵּר לְעֶקֶר, וְזִהוּ עֲנִין מִה שֶׁאֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדִים
42 לַחֲמָה, וּמִבְּאֵר בְּשֵׁל"ה (דָּף קנו עמוד ב) דְּהִינּוּ חֲמָה

ספר השיחות – ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

9 שמעתי את אביך מנגן לפני עשרים שנה בויטבסק.
10 ומעשה שהיה כך היה:
11 ר' שלמה לעקער מאכער היה בעל הבית מכובד
12 בויטבסק. הוא היה מספק מזונות לחתונות הגבירים,
13 לחתונות העניים היה נותן מזונות בחינם. לעת זקנותו
14 היה חסיד של רבנו הזקן, בנו כבר היה חסיד
15 מצעירותו, בזמנו של החסיד ר' גבריאל נושא חן¹.
16 כשבא רבנו הזקן לויטבסק כחתן הר"ל סגל,

1 א. נגינה היא אחת מההנהגות ודרכי העבודה של
2 חסידים ממה שקיבלו מהבעל שם טוב נ"ע.
3 ר' משה, צעיר בניו של רבנו הזקן, היה מנגן גדול
4 ויפה תואר. בדרך כלל היו כל בני ובנות רבנו הזקן
5 יפי תואר. ר' משה הצטיין בענין הזריזות וגם היה
6 בעל מנגן טוב.
7 פעם אחת שמע אותו ר' שלמה לעקער מאכער
8 מויטבסק, מנגן, ואמר לו, הרי אתה מנגן כמו אביך.

46 אחד לשני - לאו דוקא חסידים עם מתנגדים - החלו
47 אותם חסידים להתאנות ולבטל אותנו, היינו אז
48 כשושנה בין החוחים...

49 סיפרתי להם, שהיה פעם חסיד חב"ד, ר' פסח
50 מלמד, היו קוראים לו ר' פסח מלמד שעות, כי היה
51 עובד ה' גדול ולא היה לו זמן ללמוד עם התלמידים
52 אלא כמה שעות ביום, בקיץ אחרי תפלת המנחה
53 כשסיים את תפלתו, ובחורף אחרי תפלת מעריב. הוא
54 היה מתנה עם הבעלי בתים מראש, שילמוד עם
55 ילדיהם מספר שעות בלבד, וזאת כדי שלא יהיה
56 עושה מלאכת ה' רמיה. מובן, שהיה עני גדול.

57 פעם אחת הלך ר' פסח ברחוב ולידו הלכו שני
58 אברכים שדיברו ביניהם בדברי תורה. בתוך כך עבר
59 שם אברך נוסף מהמתנגדים, שאמר לשני האברכים,
60 שמלמד השעות מבטל אותם... ענה לו ר' פסח, לא
61 רק מבטל, אלא הם בפניו בהעדר תפיסת מקום.
62 בביטול הרי ישנם כמה אופנים, על-דרך ביטול
63 עבודה זרה, שאפילו עבודה זרה של אחרים הרי
64 הביטול הוא גם כן עבודה שהיא זרה, ואילו הם כאין
65 ואפס ממש בהעדר תפיסת מקום...

66 שאלו החסידים האמורים, הרי יושבים ליד
67 השולחן ותופסים מקום? ועניתי להם: הרי ישנה
68 מציאות של שולחן, חלה, דגים, הנה מציאות אחת
69 מרגישה במציאות שניה.

70 אז שמע ר' אשר מניקולייב ניגון, שהביא אתו
71 לניקולייב ומזה נבע אותו ניגון.

72 ד. בחסידות מדובר רבות על ההפרש בין קבלת
73 העול כל השנה לבין קבלת העול בראש השנה. אך
74 על ההפרש בין קבלת העול של ראש השנה לבין
75 קבלת העול של חג השבועות אין אנו מוצאים,
76 כי-אם במקום אחד ישנו רמז על כך.

77 קבלת העול של חג השבועות היא בחינת יחידה.
78 בעבודה שעל פי טעם ודעת יש 'שולחן ערוך', סדר
79 והדרגה, אך בעבודה של עצם הנשמה אין 'שולחן
80 ערוך'. קבלת העול של חג השבועות היא מעצם
81 הנשמה ועל ידי כך מרגישים אור התורה. יכולים
82 ללמוד תורה ואין התורה מלמדת אותן, ולפעמים
83 יכול להיות שהתורה כן מלמדת אותן, אך בחינת אור
84 של תורה עדיין ממנו והלאה.

85 ה. חסיד אחד בא פעם אל כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש
86 בשנת תרל"ו, כשאמר ההמשך "מים רבים". החסיד
87 היה אברך מהמחונכים. כשנכנס ל"יחידות", אמר לו
88 כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, שבימות החול יתפלל בפירוש
89 המלות, ואילו בש"ק ובזמן מן הזמנים יתבונן בתוכן
90 התפלה, למרות שאינו מתאים לפירוש המלות.

1 משך אליו בלמדנותו הרבה אברכים. כשרבנו הזקן
2 בא להשתתף בשמחה, החשיבו זאת לזכות. קראו לו
3 חתנו של ר' לייבעלע. בשמחה כזו היו מכבדים את
4 רבנו הזקן להשמיע פלפול. רבנו הזקן היה מדבר אז
5 במהירות גדולה. היו אומרים עליו שביכלתו לומר
6 מספר רב של מלים ברגע אחד ובצורה בהירה וחדה.
7 פעם אחת כיבדו אותו בחתונה ב"פלפול", ורבנו
8 הזקן השמיע פלפול וחילוק עמוק וחריף בסברות
9 נעלות, ואמר זאת במהירות עצומה שהשומעים
10 התפעלו מאד. אז אמר רבנו הזקן ש"הלשון הוא
11 קולמוס הלב".

12 לאחר מכן ביקשוהו להשמיע זמר, שכן כאשר
13 למד או התפלל לא היו יכולים להינתק ממתיקות
14 ניגונו. ורבנו הזקן ניגן בפניהם ניגון ולאחר מכן אמר:
15 "הלשון הוא קולמוס הלב, והשיר הוא קולמוס
16 הנפש".

17 זה היה אחד מהענינים שרבנו הזקן כיוון עוד
18 לפני שידע שישנו "סבא" - כידוע היה רבנו הזקן
19 קורא למורנו הבעל שם טוב בשם סבו ברוחניות -
20 בעולם. לאחר מכן כשרבנו הזקן בא למזריטש, שמע
21 מהמגיד ממזריטש בשם הבעל שם טוב, שענינו של
22 ניגון הוא אחת מדרכי העבודה בחסידות.

23 זהו מה אמר ר' שלמה לעקעך מאכער לר' משה:
24 אתה הרי מנגן כמו אביר.

25 כל זה באשר ל"ניגון ממולא". כששומעים ניגון
26 יכולים להבחין אם זה ניגון ממולא, או ניגון ריק.
27 ניגון שהתפללו בו - הוא ממולא, וכשמנגנים אותו
28 שומעים את הענין בו התפללו בניגון זה.

29 ב. אצל הרבי האמצעי היתה מקהלת ["קאפעלע"]
30 מנגנים, שהשתמשה בכלי זמר. אני עוד ראיתי
31 בליובאוויטש אחד מכלי הזמר של ה"קאפעלע". ענין
32 השיר בכלים הוא ענין בעבודה.

33 על הרבי האמצעי אמרו, שהוא כותב בהשבעת
34 הקולמוס. את המאמר "אז ישיר" כתב במשך שעה
35 וחצי. כשסיפרו על כך ל"צמח צדק", אמר: אומרים
36 שאצל חותני היתה השבעת הקולמוס, לא, אלא ידו
37 היתה מרכבה לאלקות. נוסחא שניה ישנה, שה"צמח
38 צדק", אמר, ידו היתה קשורה למחשבה.

39 ג. ניגנו את הניגון של ר' אשר מניקולייב, ואמר
40 כ"ק אדמו"ר:

41 אני זוכר כשר' אשר לימד ניגון זה בחתונת
42 משפחת מחו' הורנישטיין. נסעתי אז לחתונה בליווי
43 של ר' אשר. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה אז בחוץ
44 לארץ, בחתונה היו חסידי בובוב וצ'ורטקוב.
45 כשחסידיים נפגשים עם חסידים אחרים מתאנים

ז. כיצד מגיעים לאור התורה? הרי זה על ידי
יגיעה בתפלה, העמקת הדעת בהשגה והתבוננות
בהכנה שלפני התפלה. כדי שהתפלה תהיה כדבעי
צריכים לקום כיהודי, וכדי לקום כיהודי - צריכים
ללכת לישון כיהודי, וכדי ללכת לישון כיהודי -
צריכים לגרש בתחילה את ה"גוי", לא לישון עם
ה"גוי", היינו הגוי שבכל אחד ואחד מישראל, וכדי
לגרש את ה"גוי", צריכים לקרוא קריאת שמע שעל
המטה כדבעי למהוי, אז ישנים כמו יהודי וקמים כמו
יהודי. לאחר מכן, עם הבכיה שלפני התפלה, לא רק
על מה שאין הוא כפי הענין שהוא מבין, אלא על מה
שלא איכפת לו כיצד שייך שענין אלקי יתלבש במוח
ולב גשמי, ולאחר מכן התפלה, ואחר התפלה כשהוא
לומד פרק משניות או עמוד גמרא - מאיר אז בו אור
התורה בפנימיות.
ח. הזמן הנוכחי קשה מאד. כשמשמיעים אימרה,
זה מתקבל כאילו מענישים, וכאשר אומרים מה
שיהיה - הרי זה כאילו מקללים חלילה. לא מענישים
ולא מקללים, אלא שאת האמת אי אפשר להחביא,
את האמת מוכרחים לומר. המצב קשה מאד, הטבה
אינה נראית, צריכים רק לבקש שיהיה בחסד
וברחמים.
כתוב⁴ חנון ורחום ה' ארך אפים, אך כשיש ארך
אפים, הרי וגבה דילי. צריכים לבקש שיהיה וגדל
חסד. יעזור השי"ת שיהיה בחסד וברחמים.

יום א' דחג השבועות בסעודה

(4) תהלים קמה, ח.

ביצאו מה"יחדות" לא הבין החסיד את דברי
הרב, והלך אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שהיה אז
כבן ט"ו-ט"ז שנה, והוא הסביר לו בדרך דוגמא את
הפסוק "וירא ישראל את היד הגדולה" - כשראו בני
ישראל את ההשגחה הפרטית אשר עשה ה' במצרים,
במצרים וגבולים, ויראו העם את ה' - הם ראו את
הוי' הנגלה, ויאמינו בה' - הוי' הנסתר, ובמשה עבדו
- בענין של דעת עליון.
ו. חסידים בזמנים עברו כשהיו נוסעים אל הרבי
היו לוקחים אתם את המלמד ועוד משהו. הם לא
חשבו, שלא יספיק להם על הוצאות. היה להם בטחון
שיספיק להם גם עבור המלמד, למרות שבה בשעה
עדיין לא היה להם. בדרך כלל ידעו שמופקד אצלם
החלק ששייך לזולת, וממילא לא היתה להם ישות
מכר, גם המקבל חש עצמו מרומם יותר.
הרי זה על-דרך הפירוש על "בא אל התיבה"²,
לא שהוא בעל הבית על התיבה, שאז יש נתינת מקום
למחשבות זרות, אלא שהתיבה [המלה] היא בעלת
הבית עליו.
כידוע ביאורו של המגיד ממזריטש על הקושיא
על הפסוק³ ואהבת כו', שהרי ממה-נפשך אם ישנה
אהבה בלב, מה שייך ציווי על כך? והתירוץ הוא,
שהציווי הוא על ההתבוננות, והאהבה באה ממילא.
כך גם, על ידי יגיעה באהבה של בכל לבבך ובכל
נפשך, באה בדרך ממילא האהבה של בכל מאדך.

(2) בראשית ז, א.

(3) דברים ו, ה. יא, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תמוז תרצ"ה

שלום וברכה.

הידיעה מי ומי המה, אם לכתוב בסתם, אבל טוב יותר
לפרוש בשם פרטי, וטוב הי' לכתוב או שלשה פרטים
במכתב אחד, ובמכתב הב' לכתוב מכ' כללי, ואז צריכים
לדעת שמות השנים השלשה פרטים, וגם לידע מהותם
במקצת, בכדי לידע סדר כתיבת שמותם במכ' ומי קדום
ומי מאוחר. ויכתוב ממצבו בהוה.

השי"ת יחזק בריאותו ובריאות זוגתו ובנם שי',
ויגדלוהו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריחה.

יפרוש בשלום הקרובים שי', ויגיד להם את ברכתי.

כ"ד אבינו שי'

חיים

אג"ק מוהר"י צ' כרך יז

כותב הנני עוד הפעם מה שכתבתי ביום ט' תמוז [...].
ידידי העיר לי, כי הכתובת נאויקאווער שכתבתי לא [...],
והנני כופל בזה עוד הפעם.

נהניתי לשמוע משלומי משלום ב"ב שי', כי זה כמה
וכמה אשר שאלתי ודרשתי עליו אי' איפה הוא ומה נעשה
בו, וידעתי נאמנה כי כל הליכותיו טובים המה, והצעת
רש"מ שי' נכונה היא מאד. ונהניתי לשמוע משלומי
הטוב, ויפרוש גיני בשלומי, ויגיד לו ברכתי במי שברך הוא
יברך אותו ביתו ובני ביתם [...] קרובנו היקרים שי'.
ובודאי אכתוב להקרובים שי' אשר בשם, אבל חסר לי

פרק ב הלכה א

הַמִּזְבֵּחַ, מְקוֹמוֹ מְכוּן בְּיוֹתֵר; וְאֵין מִשְׁנִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבַמִּזְבֵּחַ נֶעֱקֵד יִצְחָק אֲבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹד לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּרְיָה", וְנֶאֱמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת" (מלכים א ז) "בְּבֵית הַמִּרְיָה" (דברי הימים ב ג, א).

נקודות משיחות קודש

ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם", הוא מביא את הפסוק "זה מזבח לעולה לישראל" - שנאמר לאחר בחירת המקום, ואין זה מחמת המעלות שהוא עתיד למנות בהלכה שלאחר זה? יש לומר הבאור בזה: זה שאדם הראשון וכו' הביאו קרבנות במקום זה דווקא, הוא מפני שידעו בנבואה שזהו "המקום אשר יבחר ד'" (כעתיד). בסגנון אחר: לא שבחירת הקב"ה במקום זה היא מסובב מזה שכבר הקריבו שם קרבנות קודם לזה, אלא להיפך: זה שהקריבו קרבנות במקום זה דווקא הוא מחמת זה שהם ידעו בנבואה שהקב"ה יבחר במקום זה.

ויש לומר שבזה שהרמב"ם מביא גם את המעלות של מקום המזבח, מתורץ למה "ואין משנין אותו ממקומו לעולם" - הן אמת שזהו "המקום אשר יבחר ד'", אבל הרי עדיין אין זה ראייה גמורה שעל ידי זה נשללה האפשרות לשנות למקום אחר! מטעם זה מביא הרמב"ם ראייה שבנדון זה הבחירה היא באופן שהיא שללה מקומות אחרים, שלכן אדם הראשון וכו' בנו מזבחותיהם דווקא במקום זה: שכן אם בחירת הקב"ה לא שללה מקומות אחרים, למה דייקו כולם להביא קרבנותיהם רק במקום זה! משמע מזה, שמחמת בחירת הקב"ה נשללו מקומות אחרים, ולכן כשבאים להקריב קרבן במקום מסוים הרי זה רק ב"מקומו מכוון ביותר" - בהר המוריה עצמו.

אמרה תורה: "והיה המקום אשר יבחר וגו' (שהוא "בית הבחירה בירושלים") שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם גו'". מהלשון "אשר יבחר ד'" - משמע שמעלתו של המקום הוא רק בחירתו של הקב"ה במקום זה. אבל לפני בחירת הקב"ה - היה אפשר לבחור במקום אחר, שמקום זה לא היתה בו שום מעלה מיוחדת לגבי מקומות אחרים.

אבל הרמב"ם כתב בהלכות בית הבחירה: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "זה מזבח לעולה לישראל", וחשיב לאחר זה כמה וכמה מעלות של מקום זה קודם שנבחר - שבפשטות הכוונה בזה היא שזהו ש"מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" הוא מפני שהוא המקום שבו הקריבו אברהם, נח וכו' את קרבנותיהם (שכל זה היה מקודם, לפני בחירת הקב"ה).

וצריך להבין: מהפסוק "המקום אשר יבחר ד' וגו' שמה תביאו" משמע שמעלת מקום זה הוא מחמת "יבחר ד'" - בחירת הקב"ה במקום זה. ומדברי הרמב"ם משמע שמעלתו של המקום הוא מפני מעלה שהיתה מימות אדם הראשון, ולכן "מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו"!

אבל כד דייקת שפיר מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר שזהו ש"מקומו מכוון ביותר" אינו מחמת שהקריבו שם קרבנות לפני זה, אלא הוא רק מחמת בחירת הקב"ה: שהרי בהלכה א', בה הרמב"ם אומר כי "המזבח מקומו מכוון

מתוך 'המקדש' - תיאור בית המקדש השני לפי שיטת הרמב"ם מאת הרב לבנוני ריט

פרשת מטות

ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ג אִישׁ
כִּי־יִדָּר גֵּדֵר לַיהוָה אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבַעַה לְאִסָּר
אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיכָא מִפּוֹ
יַעֲשֶׂה: ו אִשָּׁה כִּי־תִדָּר גֵּדֵר לַיהוָה וְאִסָּרָהּ
אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ
אֶת־גִּדְּרָהּ וְאִסָּרָהּ אֲשֶׁר אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ
וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־גִּדְּרֵיהָ וְכָל־אִסָּר
אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ
אֹתָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ כָל־גִּדְּרֵיהָ וְאִסָּרֶיהָ אֲשֶׁר־
אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ
כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ: ז וְאִם־הִיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ
וְגִדְּרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִכְּטֹא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסָּרָה
עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִשָּׁה בַּיּוֹם שָׁמְעוּ וְהַחֲרִישׁ
לָהּ וְקָמוּ גִדְּרֶיהָ וְאִסָּרָהּ אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ
יָקָמוּ: ט וְאִם בַּיּוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יִנִּיא אוֹתָהּ
וְהִפָּר אֶת־גִּדְּרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִכְּטֹא
שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־
לָהּ: (לז) י וְגֵדֵר אֱלֻמָּנָה וְגִרּוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אִסָּרָה
עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: יא וְאִם־בֵּית אִשָּׁה גִדְּרָה
אוֹ־אִסָּרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה: יב וְשָׁמַע
אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֹתָהּ וְקָמוּ
כָל־גִּדְּרֵיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ
יָקוּם: יג וְאִם־הִפָּר יִפָּר אֹתָם אִשָּׁה בַּיּוֹם
שָׁמְעוּ כָל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְגִדְּרֶיהָ וְלֹא־אִסָּר נַפְשָׁהּ
לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפָּרִים וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ישראל)
יד כָּל־גֵּדֵר וְכָל־שְׁבַעַת אִסָּר לַעֲנֹת נַפֶּשׁ אִשָּׁה
יְקִימֶנּוּ וְאִשָּׁה יִפְרָנּוּ: טו וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ
אִשָּׁה מִיּוֹם אֲלִיּוֹם וְהַקִּים אֶת־כָּל־גִּדְּרֵיהָ אוֹ
אֶת־כָּל־אִסָּרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּים אֹתָם כִּי־
הַחֲרִישׁ לָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ: טז וְאִם־הִפָּר יִפָּר אֹתָם
אַחֲרֵי שָׁמְעוּ וְנָשָׂא אֶת־עֹנָהּ: יז אֵלֶּה הַחֻקִּים

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ
בֵּין־אָב לְבָתוֹ בְּנַעֲרִיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 107)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת (ל, ב)

"למד שהפרת נדרים בנחיד ממקח" (רש"י). וז"ל אמרו
ד"יך מה שאסרתו תורה, כי יש להתעסק עם העולם
ולתעלותו. מאידך אמרו "גדר סיג לפרישות", כי אם יש
חשש שהתעסקות זו תביא ירידה ומכשול, יש לגדר. מוכן
אפוא, שאם יש דין בגדר השקף לבעל דרך, ממקח, מסתבר
שהוא דין בהפרת גדר - הממקח מעלה את הגדר לדרך
כזו שאינו זקוק עוד לגדר.

שני לא "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ג נָקֻם
נָקֻמָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי תֹאכְלֶם
אֶל־עֵמִיד: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר
הַחֲלֹצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וַיְהִיו עַל־מִדְיָן
לְתֵת נָקֻמָּת־יְהוָה בְּמִדְיָן: ד אֵלֶּךָ לַמִּטָּה אֵלֶּךָ
לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לַצָּבָא:
ה וַיִּמָּסְרוּ מֵאֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּךָ לַמִּטָּה שְׁנַיִם־
עָשָׂר אֵלֶּךָ חֲלוּצֵי צָבָא: ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה
אֵלֶּךָ לַמִּטָּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָם בֶּן־
אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וְכָל־יְהוָה הַקָּדֵשׁ וְחֻצְצֹרוֹת
הַתְּרוּעָה בִּידָו: ז וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: ח וְאֶת־מִלְכֵי
מִדְיָן הָרָגוּ עַל־חֲלָלִיהֶם אֶת־אֹוֹי וְאֶת־תְּרָקָם
וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹור וְאֶת־דָּבֶעַ חַמֶּשֶׁת מַלְכֵי
מִדְיָן וְאֵת בָּלָעַם בֶּן־בְּעֹור הָרָגוּ בַּחֲרֹב:
ט וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם
וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־
חֵילָם בָּזְזוּ: י וְאֵת כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבָתָם וְאֵת
כָּל־טִירָתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־
הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
יב וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֵדֻת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשָּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־
הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֶרְבַת מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ס

במלחמה זו. ואי אפשר להשתמט באמתלא של 'זקן ואינו לפי כבודו', שהרי גם שבת לוי השתתף בה. אנשים - יש להלחם בתקיפות של איש, לשון תשיבות, לא סתם לצאת ידי חובה. ומבטחים אנו שהקב"ה הולך אתנו במלחמה זו, שהרי מטרותה היא לתת נקמת ה'.

רביעי כה ויאמר יהוה אל-משה לאמר: כ שֶׁא את ראש מלכות השבִי באדם ובבהמה אתה ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה: כ וּחֲצִית את-המלכות בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין פל-העדה: כ והרמת מכם ליהוה מאת אנשי המלחמה היצאים לצבא אחד נפש מחמש המאות מן-האדם ומן-הבקר ומן-החמרים ומן-הצאן: כ ומחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הכהן תרומת יהוה: כ ומחצית בני ישראל תקח | אחד | אחד | אחז מן-החמשים מן-האדם מן-הבקר מן-החמרים ומן-הצאן מכל-הבהמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משכן יהוה: כ ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את-משה: כ ויהי המלכות יתר הַז אשר בזזו עם הצבא צאן שש-מאות אלה ושבעים אלה וחמשת אלפים: כ ובקר שנים ושבעים אלה: כ וחמרים אחד וששים אלה: כ ונפש אדם מן-הנשים אשר לא-ידעו משכב זכר כל-נפש שנים וששים אלה: כ ונתהי המחצה חלק היצאים בצבא מספר הצאן שלש-מאות אלה וששים אלה ושבעת אלפים וחמש מאות: כ ויהי המכס ליהוה מן-הצאן שש מאות חמש ושבעים: כ והבקר ששה וששים אלה ומכסם ליהוה שנים ושבעים: כ וחמרים שלשים אלה וחמש מאות ומכסם ליהוה אחד וששים: כ ונפש אדם ששה עשר אלה ומכסם ליהוה שנים וששים נפש: כ ויתן משה את-מכס תרומת יהוה לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את-משה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 362)

לתת נקמת ה' במדין (לא, ג)

לעיל נאמר "נקמת בני ישראל", כי הקב"ה מדקדק בכבודן של ישראל, ואלו כאן נאמר "נקמת ה'", כי משה מדקדק בכבודו של מקום (לקוטי לוי יצחק). ויש לבאר מה ששנוי זה מופיע דוקא כאן, שכן מדין בקש להלחם בישראל באמצעות עצת בלעם "אלמיהם של אלו שונא זמה". ה' מדגיש את הרצון להזיק לישראל, ומשה מדגיש את הרצון לגרם נזק זה על ידי פעולה נגד ה'.

שלישי י ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל-נשיאי העדה לקראתם אל-מחויז למחנה: ד ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה: ט ויאמר אליהם משה החייתם פל-נקבה: ט הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר-מעל ביהוה על-דבר פגור ותהי המגפה בעדת יהוה: י ועתה הרגו כל-זכר בפתך וכל-אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו: יי וכל-הפך בנשים אשר לא-ידעו משכב זכר החיו לכם: יג ואתם חנו מחויז למחנה שבעת ימים כל-הרג נפש וכל | נגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם: כ וכל-בגר וכל-כלי-עור וכל-מעשה עזים וכל-כלי-עץ תתחטאו: ס כ ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה את-משה: כ אף את-הזהב ואת-הכסף את-הנחשת את-הברזל את-הבדיל ואת-העפרת: כ כל-דבר אשר-יבא באש תעבירו באש וטהר אף במי נדה יתחטא וכל אשר לא-יבא באש תעבירו במים: כ וכבסותם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבאו אל-המחנה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 77)

לתת נקמת ה' במדין (לא, ג)

התלצו - יש לצאת למלחמה נגד המדין והפרוד, הפך אהבת ישראל. מאתכם - כל אחד, בלי יוצא מן הכלל, חייב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 197)

ונתתה לאלעזר הכהן תרומת ה' (לא, כט)

עקר האריכות בפרשנותו על מלחמת מדין אינה אודות המלחמה עצמה ונצחונם של בני ישראל, אלא על דבר השלל והמלקוח, שהרמן והקשרמן של הפלים, וחלוקת השלל ותרומת המכס ממנו. והינו, כי תכלית שלמות העבודה במלחמה זו היא לא רק בטול קלפת מדין, אלא הפיכת המר למתוק, שהיה והעלאת שלל מדין לקדשה, עד שחלקו הורם להיות תרומת ה'.

חמישי מב וממחצית בני ישראל אשר חצה משה מן-האנשים הצבאים: ^{מב} ותהי מחצת העדה מן-הצאן שלש-מאות אלף ושלשים אלף שבעת אלפים וחמש מאות: ^{מד} ובקר ששה ושלשים אלף: ^{מה} וחמרים שלשים אלף וחמש מאות: ^{מו} ונפש אדם ששה עשר אלף: ^{מו} ויקח משה ממחצת בני-ישראל את-האחוז אחד מן-החמשים מן-האדם ומן-הבהמה ויתן אתם ללוים שמרי משמרת משכן יהוה כאשר צוה יהוה את-משה: ^{מו} ויקרבו אל-משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות: ^{מו} ויאמרו אל-משה עבדיך נשאו את-ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא-נפקד ממנו איש: ונקרב את-קרפן יהוה איש אשר מצא כלי-זהב אצעה וצמיד טבעת עגיל וכמוז לכפר על-נפשתינו לפני יהוה: ^{מו} ויקח משה ואלעזר הכהן את-הזהב מאתם כל כלי מעשה: ^{מו} ויהי כל-זהב התרומה אשר הרימו ליהוה ששה עשר אלף שבע-מאות וחמשים שקל מאת שרי האלפים ומאת שרי המאות: ^{מו} אנשי הצבא בזו איש לו: ^{מו} ויקח משה ואלעזר הכהן את-הזהב מאת שרי האלפים והמאות ויבאו אתו אל-אהל מועד וזפרון לבני-ישראל לפני יהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 112)

ותהי מחצת העדה (לא, מג)

בדאי עבר זמן רב עד שהרימו את המכס, ובדרך הטבע אי אפשר שבמשך זמן זה לא מת אף אחד מכל האדם והבהמה, ואם כן לא היו החצאים שווים. והפתוב מפרט את מחצת העדה כדי להודיע דבר פלא (לא בתור מאמר המסגרת): החצי השני היה בדייק כמו החצי הראשון, כי לא מת אף אחד. וזוהי פונת רש"י: "כך וכך". ובטעם הדבר יש לומר, שאם לא היו החצאים שווים היה עדיף שלא נלקח ממנו מכס.

שישי לב ^א ומקנה ^א רב היה לבני ראובן ולבני-גד עצום מאד ויראו את-ארץ יעזר ואת-ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה: ^ב ויבאו בני-גד ובני ראובן ויאמרו אל-משה ואל-אלעזר הכהן ואל-נשיאי העדה לאמר: ^ג עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובען: - הארץ אשר הפה יהוה לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה: ^ד ויאמרו אס-מצאנו חן בעיניך יתן את-הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל-תעברנו את-הירדן: ויאמר משה לבני-גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבחו פה: ^ה ולמה כתיב תנואון קרי תניאון את-לב בני ישראל מעבר אל-הארץ אשר-נתן להם יהוה: ^ה פה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את-הארץ: ^ו ויעלו עד-נחל אשכול ויראו את-הארץ ויביאו את-לב בני ישראל לבלתי-בא אל-הארץ אשר-נתן להם יהוה: ^ז ויחר-אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר: ^ח אם-יראו האנשים העלים ממצרים מן-עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב כי לא-מלאו אחרי: ^ט בלתי כלב בן-יפנה תקנני

וַיְהִי־שֶׁעַ בִּן־גֹּן כִּי מָלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה: ^א וַיַּחֲרֹךְ אִף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עֲדֹתָם כָּל־הַדֹּר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: ^ב וַהֲנִה קָמְתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: ^ג כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחַו בַּמִּדְבָּר וַשְׁחַתֵּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה: ^ד ס וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֹרֹת צֹאן נִבְנְה לְמִקְנֵנוּ פֶּה וְעֵרִים לְטַפְּנוּ: ^ה וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֹּשֶׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: ^ו הָ לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: ^ז כִּי לֹא נַחֵל אֹתָם מֵעַבְר לִירֵדָן וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְר הִירֵדָן

מִזְרַחָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 616)

גְדֹרֹת צֹאן . . . וְעֵרִים לְטַפְּנוּ (לב, טז)

"שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם" (רש"י). בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רֵאוּבֵן רָצוּ לְהַתְּיָשִׁב בְּעַבְר הִירֵדָן כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ קִדְשָׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַם שָׁם, בְּ"אָרֶץ מִקְנָה", הֵינֵנו בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַפְּקֻמִּית וּבְרוּר מִיֵּן הַחַי כְּפִשׁוּטוֹ. לָכֵן הִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם, כִּי עָקֹר כְּוִנָּתָם בְּהַתְּיָשִׁבוֹת זֹז הִיתָה כְּדֵי לְבָרֵר אֶת חֻלְקָם בְּעוֹלָם, הַ"מִּקְנָה רַב", לֹא לְמַעַן עֲצָמָם וְטַפֵּיהֶם.

שְׂבִיעִי ^א וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אִם־תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה: ^ב וְעַבְר לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־הִירֵדָן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אֲבֹתֵינוּ מִפְּנֵינוּ: ^ג וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֲרֵי תִשְׁבּוּ וְהִיתִיֶּם נִקְיָם מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה לִפְנֵי יְהוָה: ^ד וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם: ^ה בְּנֵי־לָכֶם עֲרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֹרֹת לְצִנּוּאֲכֶם וְהִיצָא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: ^ו וַיֹּאמֶר בְּנִי־גֵד וּבְנֵי רֵאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבַדְיָךְ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר

אֲדֹנִי מִצְוָה: ^א טַפְּנוּ נָשִׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֶמְתָּנוּ יְהוֹי־שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: ^ב וְעַבְדְּיָךְ יַעֲבֹדוּ כָּל־חֲלוּץ צֶבֶא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דִּבֶּר: ^ג וַיְצִו לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־גֹּן וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּשּׁוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם אִם־יַעֲבֹדוּ בְנֵי גֵד וּבְנֵי־רֵאוּבֵן אֲתֹכֶם אֶת־הִירֵדָן כָּל־חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנִתְּתֶם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה: ^ה וְאִם־לֹא יַעֲבֹדוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן: ^ו וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי רֵאוּבֵן לֵאמֹר אֶת־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבַדְיָךְ כֵּן נַעֲשֶׂה: ^ז נַחֲנוּ נַעֲבֹד חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ פְּנֵעַן וְאַתָּנוּ אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעַבְר לִירֵדָן: ^ח וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵד וּלְבְנֵי רֵאוּבֵן וּלְחֻצֵי אֲשַׁבְטִי מִנְּשֵׂה בְּנֵי־יִסָּף אֶת־מַמְלַכַת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכַת עֹוג מֶלֶךְ הַפִּזְזֵן הָאֲרֶץ לְעֹרִיָהּ בְּנִבְלַת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב: ^ט וַיְבִנוּ בְּנֵי־גֵד אֶת־דִּיבֵן וְאֶת־עַמְרָת וְאֶת־עֲרֵעֵר: ^י וְאֶת־עַמְרָת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזֹר וַיַּגְבִּהָה: ^{יא} וְאֶת־בֵּית גְּמֵרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וּגְדֹרֹת צֹאן: ^{יב} וּבְנֵי רֵאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבוֹן וְאֶת־אֱלֻעָלָא וְאֶת קִרְיָתִים: ^{יג} וְאֶת־נָבֹו וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן מוֹסַבַת שָׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: ^{יד} וַיִּלְכּוּ בְנֵי מְכִיר בֶּן־מִנְשֵׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־בָּה: ^{טו} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמְכִיר בֶּן־מִנְשֵׁה וַיֹּשֶׁב בָּה: ^{טז} וַיֹּאִיר בֶּן־מִנְשֵׁה הַלֵּךְ וַיִּלְכְּד אֶת־חֻזַּתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֹתָהֶן חֻזַּת יֹאִיר: ^{יז} וַיִּבְחַ הַלֵּךְ וַיִּלְכְּד אֶת־קִנְתָּ וְאֶת־בְּנִתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבַח בְּשֵׁמוֹ: פפפ

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כִּרְעוּתָהּ וַיִּמְלִיד מְלֻכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֵלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא
לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְּקִדְשָׁא
בְּרִידָא הוּא. אֲמֵן לְעַלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קורש ~ (ענ"פ לקריש חכ"ח עמ' 210 ואילך) – מתוך
'לקראת שבת'

ירושלם הארץ ע"י משה רבנו

וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה | לְבִגְיָהּ גֹּד וּלְבִגְיָהּ רְאוּבֵן וּלְחֻצֵי | שִׁבְט |
מְנַשֶּׁה בֶן-יוֹסֵף אֶת-מַמְלַכֶּת סִיחֵן . . . וְאֶת-מַמְלַכֶּת עוֹג גֹּר.
(מטות לב, לג)

אֵיתָא בִּירוּשְׁלָמִי (בכורים פ"א ה"ח) "חֻצֵּי שִׁבְט מְנַשֶּׁה לֹא
נָטְלוּ מִעֲצָמָן". וּבִפְנֵי מֹשֶׁה שָׁם מְפָרֵשׁ: "דְּוַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה
כְּתִיב, וְהֵן לֹא בָּחְרוּ מִעֲצָמָן בְּתַחֲלָה כְּמוֹ בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי
גָד".

וְקָשָׁה, דְּהָרִי זֶה שֶׁבָּקְשׁוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אַחֲוֵיהֶם
מִעֲבָר לַיִּרְדֵּן לֹא הָיָה לַרְצוֹן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְעַד שֶׁהָשׁוּהָ
אוֹתָם לְמִרְגְּלִים, וְאִם-כֵּן, מִדּוּעַ נָתַן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מִעֲצָמָן
לְחֻצֵּי שִׁבְט מְנַשֶּׁה שֶׁ"לֹא בָּחְרוּ מִעֲצָמָן" אַחֲוֵיהֶם בְּעֲבָר
הַיִּרְדֵּן?

וַיֵּשׁ לומר בְּטַעַם הַדָּבָר, דִּהְיָה מְצִינוּ שָׁכָל הַעֲנָנִים

הַעֲקָרִיִּים הַשִּׁיכִים לַעַם יִשְׂרָאֵל נִפְעְלוּ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ,
וּכְמוֹ הַתּוֹרָה שֶׁ"מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי" (אבות פ"א מ"א), וְעַד
שֶׁ"אַפִּילוּ מִה שֶׁתִּלְמִיד וְנִתֵּק עֲתִיד לְהוֹרוֹת לְפָנָי רַבּוֹ כְּבָר
נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה מִסִּינַי" (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), וּכְמוֹ כֵּן בְּנוֹגַע
לְגִאוּלַּת יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ חֲזו"ל "מֹשֶׁה הוּא גּוֹאֵל רְאשׁוֹן הוּא
גּוֹאֵל אַחֲרוֹן" (ראה שמור פ"ב, ו. דב"ר ספ"ט. ועוד).

וְכֵן הוּא בְּנוֹגַע לִירוּשַׁת הָאָרֶץ, דְּאֵיתָא בְּב"ב (נו, א) "כָּל
שֶׁהֲרָאָהּ הַקָּב"ה לְמֹשֶׁה חֵיב בְּמַעֲשָׂר", וּמְפָרֵשׁ הַצִּפְנָת
פְּעֻנָח' (ראה צפנ"ג המלוקט עה"ת ברכה לד, א) "דִּהוּא קִדְשׁ
בְּרָאִיָּה שְׁלוֹ הָאָרֶץ", וְהֵינּוּ דִּירֶשֶׁת וְקִדְשַׁת הָאָרֶץ הֵיטָהּ
גַּם-כֵּן עַל יְדֵי מֹשֶׁה.

וְהֵנָּה לְעֵתִיד-לְבָא "יִרְחִיב ה'" אֶת גְּבוּלָהּ" (פ' ראה יב, כ.
שופטים יט, ח) וַיִּירָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת אֶרֶץ קִינִי קְנִזִּי
וְקְנִזְמוֹנִי (ספרי ראה שם. רש"י שופטים שם. ב"ר ספמ"ד. ועוד),
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לומר שְׁלֹכָן נָתַן מֹשֶׁה לְבְנֵי מְנַשֶּׁה (ש"י וס"פ
חבב אֶת הָאָרֶץ" (פירש"י פנחס כז, א) חֶלֶק בְּעֲבָר הַיִּרְדֵּן כְּדִי
שָׁגַם יְרוּשַׁת הַחֶלֶק שֶׁמַּעֲבָר לַיִּרְדֵּן לְעֵתִיד-לְבָא תִּהְיֶה עַל-יְדֵי
מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

מִפְטִיר לט וַיִּלְכּוּ בְּנֵי מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה
וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ אֶת-הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר-בָּהּ: מַוְיָתָן
מֹשֶׁה אֶת-הַגִּלְעָד לְמְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה וַיָּשֶׁב בָּהּ:
מַוְיָאִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה הִלָּךְ וַיִּלְכֵּד אֶת-חֲוִיתִיָּהּ
וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חֲוִית יֹאִיר: מַד וַנִּבְחַ הִלָּךְ וַיִּלְכֵּד
אֶת-קִנְתָּ וְאֶת-בְּנֵיתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ גִּבְחַ בְּשֵׁמוֹ:

פפפ

ק"כ פסוקים, בק"י יק"ב סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֵינֵיהֶם הֵיךְ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיַבְתִּיָּהּ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שֶׁמֶקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים
בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר ישב בענתות מערי הכהנים שהיא בארץ בנימין: ב אשר היה תחלת דברי יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה שהוא ודורו היו צדיקים, בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הנותרים, בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה והתמידה נבואתו עדותם עשתיר עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה בתם מלכותו בשנת אחת עשרה למלכותו עד גלות ירושלים בחדש החמישי: פי אז נפל צדקיהו ביד מלך בבל: ד ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן ובטרם ידעתיו הכרתי בך שמתה הנני ונימנ לבואה ובטרם תצא מרחם הקדשתיך ונמתיד לך נביא לגוים על היום כלם נתתיך: ו ואמר אהה אוי לי על המגיעה אדני יהוה הנה לא ידעתי דבר לסדר דברי הנבואה בצחות הלשון כי נער אנכי ולא הינלתי בזה: ז ואמר יהוה אלי אל-תאמר נער אנכי אל תמנן בדבר בעבור הנערות כי על-כל-הדברים אשר אשלחך תלך ואת כל-אשר אצוך תדבר: ח מפיניהם מפני כי אשר אשלחך אליהם פן תפשל בלשונך וקצפו עליך כי-אתה אני להצילך נאם-יהוה: ט וישלח יהוה את-ידו ויגע על-פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפיך: י ראה הפקדתיך ו היום הנה על-הגוים ועל-

שי למורא

ב) בשלש עשרה שנה למלכו, אז התחילה לשרות עליו הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והנה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקיהו וכו'. ד) בטרם אצרך בבטן ידעתיו, בטרם יצאתיך צורה בבטן אמו, גדלתיך. הקדשתיך, ונמתי אותך. ו) אהה, לשון קריאה על הצער ועל הדאגה. לא ידעתי דבר, רצה לומר, דברי תוכחה. כי נער אנכי, כי צעיר לגוים אנכי, ואף אהיה מוכיח לעמים. ט) את ידו, את דברי נבואתו. ויגע על פי, והעביר את דברי הנבואה שיהיו מסדרים בפי. י) הפקדתיך, שמתיך פקיד וממנה. לנחוש, לעקר ולנחון,

הפטרה לפרשת מטות לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק א

א א דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: ב אשר היה דברי יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש-עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה עדותם עשתיר עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה בתם מלכותו בחדש החמישי: ד ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן ידעתיו ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אהה אדני יהוה הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי: ז ואמר יהוה אלי אל-תאמר נער אנכי כי על-כל-אשר אשלחך תלך ואת כל-אשר אצוך תדבר: ח אל-תירא מפניהם כי-אתה אני להצילך נאם-יהוה: ט וישלח יהוה את-ידו ויגע על-פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפיך: י ראה הפקדתיך ו היום הנה על-הגוים ועל-

עטרת מרים

שי למורא

הנהגה כזה שנגעתי בדי בפיך נתתי דברי בפיך: יראת הפקדתיך מניתי אותך היום הנה עליהגוים ועליהממלכות לנתוש לעשר ממקומי ולנתוץ גם רק חלק, ולהאבד לגמרי, ולהרוס כולל הבגן לבנות ולנמוע: יא ויהי דברייהוה אלי לאמר מהאתה ראה ורמיהו

במראה הנבואה, ואמר מקל מטה שקד מאילן שנדלים בו שקדים אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי השקד הזה הוא ממחר להוציא פרח קודם לכל האילנות כרשקד ממחר אני על־דברי לעשותו ואם כן ראית דבר המרמז רמז על מה שעמדת להיות: יג ויהי דברי יהוה אלי פעם שנית לאמר מה אתה ראה במראה הנבואה ואמר סיר נפוח קבדה מעלה רחיקה אני ראה ופניו מקום שמשלה רחיקה מפני מעבר צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון מקבל העומדת מצפון תפתח תהיה מותרת לבוא הרעה על פליישי הארץ: טו כי הני קרא אשים בלבם לכל־משפחות ממלכות צפונה שיבאו נאם־יהוה ובאו ונתנו איש כסאו בשופטים היושבים על כסא המשפט, מול פתח שער ירושלים ועל פליחומתיה סביב ועל פליערי יהודה לשמוע טענת הפעלדיו: טז ודברתי אז אדבר משפטי אותם עמם על כל רעתם לבקש דין מאתם אשר עובדי ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך ללכת ברויות וקמת ודברת אליהם את כל־אשר אנכי אצנח אליהם את אל תפחד מפניהם להחניף להם פראחתך לפניהם כי בשתפחד אשובור אותך לפניהם ויכלו להניח לך: יח ואני הנה נתתיך נתיב כח בידך היום לעיר מבצר פער מבצר ולעמוד ברוך שלא יוכל אדם

לכתת ולשבר. יא) מקל שקד, מטה מאילן שנדלים בו שקדים. יב) שקד אני על דברי לעשותו, מתמסר ומשתדל במהירות לקדם את דברי. כמו השקד שהוא ממחר להוציא פרח לפני שאר האילנות. יג) סיר נפוח, סיר מעלה רחיקה. והוא רמז על ירושלים. ופניו, פני הרחיקה, כלומר המקום שמשלה רחיקה מרחק מרחק. פרוש אחר, "ופניו", פני הסיר, שהצד של הסיר שממנו יוצאים, נקרא פניו. מפני צפונה, מצד צפון. יד) מצפון, מצד צפון, והוא ככל, שהיא מורחית צפונית לארץ ישראל. טו) כי הני קרא, כלומר, אשים בלבם שיבואו משפחות ממלכות צפונה, המשפחות הם העמים, והממלכות הם המלכים. יז) תאזר מתניך, לשון זרז, באיש מיל, אל תחת, אל תפחד. פן אחתך לפניהם, אם תפחד מהם, אשר אותך לפניהם, ויכלו להניחך. יח) למלכי יהודה, כנגד מלכי יהודה. יט) ונלחמו אליך, ולחמו נגדך בדברי משפט, לסתור את דברי נבואתך. להצילך, שלא ימיתוך. כ) באוני ירושלים, אל העם אשר בירושלים. וכרתי לך חסד בעורך, אף על פי שאני

הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאבד ולהרוס לבנות ולנמוע: יא ויהי דברי יהוה אלי לאמר מהאתה ראה ורמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי־שקד אני על־דברי לעשותו: יג ויהי דברי יהוה אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על פליישי הארץ: טו כי הני קרא לכל־משפחות ממלכות צפונה נאם־יהוה

ובאו ונתנו איש כסאו פתח שער ירושלים ועל פליחומתיה סביב ועל פליערי יהודה: טז ודברתי משפטי אותם על כל־רעתם אשר עזבוני ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם את כל־אשר אנכי אצנח אליהם פראחתך לפניהם: יח ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברוך ולחמות נחשת על־כל־הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כריתך לך פראחתך אני נאם־יהוה להצילך: כ א ויהי דברייהוה אלי לאמר: כה הלא וקראת באוני ירושלים לאמר כה אמר יהוה וכרתי לך חסד

להצוות ולשברו ולחמות נחשת על־שכן אם יהיו לעיר חומות נחשת, וכל זה כדי שתוכל להתגבר על־כל־הארץ ביניהם למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ מחר העם: יט ונלחמו אליך פולס ולא יוכלו לך יעו כריתך אני נאם־יהוה להצילך: א ויהי דברייהוה אלי לאמר: כה הלא וקראת באוני יושבי ירושלים לאמר כה אמר יהוה וכרתי וזכר אני לך חסד בעורך אשר עשיתי עמך בימי נעורך אהבת אהבה שהיה לי עמך

בעת פלולתניך שהיית ככלה בזמן חפתה בזמן תורה, גם זכור לפני שהאמנת
 כי לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה שאין בה זרע וזרע ואין מה
 לאכול: ג וְלֹא קָדַשׁ כְּתוּבָהּ נֶחֱשֶׁב יִשְׂרָאֵל לַיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלוּ זֶר, כִּי
 יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ הַמֵּיטֵב
 שֶׁבְכָל הָאוֹמוֹת כָּל אֲכָלֵיו כָּל
 הַמְּכֻלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אֶת־עַל־פִּי
 שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא הָאוֹיֵב בַּעֲבוּר
 חֲטָאִים, עִם כָּל זֶה רָעָה תִּבְאֵ
 אֲלֵיהֶם לְאוֹמוֹת בַּסּוּף גַּם יְהוָה כִּי
 זָכַר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד נְעוּרִים שֶׁהוּא
 חֶסֶד הָאֲבוֹת:

מביא עליך רעה בעבור מעשיך הרעים, לא אכלה אותך, וגם אעניש את
 המצוקים לך, כי זכרתי לך חסד נעוריי. אהבת פלולותיך, האהבת
 שהייתה לי עליך בעת שהיית ככלה בזמן חפתה, כלומר במעמד הר סיני
 לקבלת התורה. ג) קדש ישראל
 לה, נחשבים הם כמו קדש, שלא
 יאכלנו זר. ראשית תבואתה,
 המיטב ששכל תבואתו, כלומר,
 המכתרים שבמין האדם, כל אכליו
 יאשמו, כל הגזילים ומכילים את
 ישראל, יהיו אשמים ותרעה תבוא
 עליהם.

נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת פְּלוּלֹתֶיךָ לְכַתֹּךְ אַחֲרֵי
 בַּמִּדְבָּר בְּאַרֶץ לֹא זְרוּעָה: ג קָדַשׁ
 יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל
 אֲכָלֵיו יֵאָשְׁמוּ רָעָה תִּבְאֵ אֲלֵיהֶם נָאִם
 יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
 נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
 שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ה', שְׁעָה 4 בַּבּוֹקֶר, 22 דְּקוֹת ו-3 חֲלָקִים.
 רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם־אָב, בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 לג "אלה מסעי בני-ישראל אשר יצאו
 מארץ מצרים לצבאתם ביד-משה ואהרן:
 ויכתב משה את-מוצאיהם למסעיהם על-פי
 יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם: ויסעו
 מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום
 לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני-
 ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים: (לז)
 ומצרים מקברים את אשר הפה יהוה בהם
 כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:
 ויסעו בני-ישראל מרעמסס ויחנו בספת:
 ויסעו מספת ויחנו באתם אשר בקצה
 המדבר: ויסעו מאתם וישב על-פי החירות
 אשר על-פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל:
 ויסעו מפני החירות ויעברו בתוך-הים
 המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר
 אתם ויחנו במרה: ויסעו ממרה ויבאו
 אילמה וביאלם שתים עשרה עינת מים
 ושבעים תמרים ויחנו-שם: ויסעו מאילם
 ויחנו על-ים-סוף: ויסעו מים-סוף ויחנו
 במדבר-סין: ויסעו ממדבר-סין ויחנו
 בדפקה: ויסעו מדפקה ויחנו באלוש:
 ויסעו מאלוש ויחנו ברפידם ולא-היה שם
 מים לעם לשתייתם: ויסעו מרפידם ויחנו
 במדבר סיני: ויסעו ממדבר סיני ויחנו
 בקברת התאוה: ויסעו מקברת התאוה ויחנו
 בחצרת: ויסעו מחצרת ויחנו ברתמה:
 ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ: ויסעו
 מרמן פרץ ויחנו בלבנה: ויסעו מלבנה ויחנו
 ברסה: ויסעו מרסה ויחנו בקהל-התה:
 ויסעו מקהל-התה ויחנו בהר-שפר: ויסעו
 מהר-שפר ויחנו בחרדה: ויסעו מחרדה
 ויחנו במקהל-התה: ויסעו ממקהל-התה ויחנו

בתחת: ויסעו מתחת ויחנו בתרח: ויסעו
 מתרח ויחנו במתקה: ויסעו ממתקה ויחנו
 בחשמנה: ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות:
 ויסעו ממסרות ויחנו בבני-יעקן: ויסעו
 מבני-יעקן ויחנו בחר הגדגד: ויסעו מחר
 הגדגד ויחנו ביטבתה: ויסעו מיטבתה ויחנו
 בעברנה: ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר:
 ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר-צן הוא
 קדש: ויסעו מקדש ויחנו בחר החר בקצה
 ארץ אדום: ויעל אהרן הכהן אל-הר החר
 על-פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת
 בני-ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי
 באחד לחדש: ואהרן בן-שלש ועשרים
 ומאת שנה במותו בחר החר: ויסעו
 הכנעני מלך ערד והוא-ישב בגב בארץ כנען
 בבא בני ישראל: ויסעו מחר החר ויחנו
 בצלמנה: ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן:
 ויסעו מפונן ויחנו באבת: ויסעו מאבת
 ויחנו בעי העברים בגבול מואב: ויסעו
 מעיים ויחנו בדיבן גר: ויסעו מדיבן גר ויחנו
 בעלמן דבלימה: ויסעו מעלמן דבלימה
 ויחנו בהרי העברים לפני נבו: ויסעו מהרי
 העברים ויחנו בערבת מואב על ירדן ירחו:
 ויחנו על-הירדן מבית הישמות עד אבל
 השמים בערבת מואב: ויסעו (ישראל) וידבר יהוה
 אל-משה בערבת מואב על-ירדן ירחו לאמר:
 דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם
 עברים את-הירדן אל-ארץ כנען: והורשתם
 את-כל-ישוב הארץ מפניכם ואבדתם את
 כל-משכבתם ואת כל-צלמי מסכתם תאבדו
 ואת כל-במותם תשמידו: והורשתם את-
 הארץ וישבתם-בה כי לכם נתתי את-הארץ
 לרשת אתה:

פרק א משנה ג

אֲנִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵל תִּהְיוּ כַעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלָא הָיוּ כַעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שְׁלֹא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, וְיֵהי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם.

נקודות משיחות קודש

על מנת לקבל פרס. משום זה מקדים התנא "אל תהיו כו", ורק אחר כך הוא אומר "אלא הו כו".

והנה מבואר בחסידות⁶ שאהבה ויראה הן שתיים שהן ארבע: יראה תתאה ויראה עילאה, אהבה זוטא ואהבה רבה. וענינים: יראה תתאה - שירא מהעונש (או על-כל-פנים מהפגם שנגרם לו על ידי החטא). יראה עילאה - יראת הרוממות וירא בושת, היינו שירא מהחטא עצמו, שהוא נגד רצון ה'. אהבה זוטא - האהבה מצד הטוב המגיע אל האדם על ידי עבודתו, הן טוב גשמי והן הטוב הרוחני ביותר. אהבה רבה - שלא על מנת לקבל פרס כלל⁷. וסדר העבודה הוא - יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה ויראה עילאה.

וארבע הבחינות מרומזות במשנתנו: אל תהיו כעבדים - יראה תתאה, על מנת לקבל פרס - אהבה זוטא, שלא על מנת לקבל פרס - אהבה רבה, ויהי מורא שמים עליכם - יראה עילאה⁸. ומאחר שביראה עילאה גופא יש שתי דרגות: מה שהאדם ממשיך על עצמו ב"אתערותא דלתתא", והבאה מלמעלה ב"אתערותא דלעילא", שהיא "עיקר היראה"⁹ לכן אומר "ויהי מורא שמים עליכם" - לכלול גם בחינה זו שבאה מלמעלה, בבחינת מקיף על האדם¹⁰.

* * *

הרי ביאור הקשר לבעל המאמר - אניגנוס איש סוכו. לאניגנוס היו שני תלמידים ש"עמדו ופירשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות - צדוקין וביתוסין"¹¹. תלמידים אלו שנו ופירשו בגלל העובדה שלמדו תורה ללא יראת שמים, וכתוצאה מכך באו לכלל טעות ואי-הבנה בדברי רבותיהם. ואניגנוס, בראותו בתלמידים שלו את התוצאות החמורות של תורה ללא יראת שמים, הדגיש את הנחיצות של יראת שמים - "ויהי מורא שמים עליכם"¹².

הרי ביאור הקשר בין מאמרו של אניגנוס למאמרו של שמעון הצדיק - "על שלשה דברים העולם עומד":

כוונת מאמר זה היא לזרז את האדם להוסיף ולהדר בשלשה דברים אלו, להיותם שלשה עמודי העולם. ובהמשך לזה אומר התנא שעבודת ה' צריכה להיות בצורה נעלית יותר - שלא על מנת לקבל "פרס" זה של קיום ועמידת העולם.

(ואילו שמעון הצדיק אינו מדבר על דרגה נעלית זו של עבודה (שלא על מנת לקבל פרס), כי עבודתו היתה בקו החסד, ולכן מדבר אודות עבודה כזו שהיא בהישג ידו של כל אחד, לרבות מי שלא הגיע עדיין לכלל עבודה לשמה)¹.

* * *

השאלות במשנתנו: א. הרי זה בניגוד למה שכתוב² כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך - על מנת לקבל פרס, ועוד כיוצא בזה. ב. למה לא התחיל התנא בצד החיובי ("היו כעבדים כו"). ג. "ויהי מורא שמים עליכם" - הלא יראת ה' היא אחת מרמ"ח מצוות-עשה שבתורה, ולא הנהגה של מדת חסידות. ד. הדיוק "עליכם" (ולא "בכם").

והביאור:

משורת הדין רשאי אדם לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס, כמאמרם ז"ל³: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל זה נאמר "למען יאריך ימך". והתנא מחדש לנו כאן, במילי דחסידותא, שאף על פי כן "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס"⁴.

והנה, מאמרו "אל תהיו כעבדים" מובן שמדובר באדם שהוא בדרגת "עבד", שבהפקירא ניהא ל⁵. אי לזאת, צריכים להודיעו בתחלה שקיימת עבודה כזו (של על מנת לקבל פרס), אלא שמצד מדת חסידות עליו לעבוד את קונו שלא

(1) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד. (2) יתרו כ, יב. ועד"ז (עקב יא, כא): למען ירבו ימיכם. (3) סוטה מז, א. (4) ראה ר"ן פסחים ח, א. תוד"ה בשביל - ר"ה ד, א ובעין יעקב שם. מפרשים כאן. (5) גיטין יג, א. (6) אוה"ת ר"פ תולדות. וראה לקו"ש ח"ג עמ' 781. (7) וכאשר מגיעים לדרגה זו, באים לידי הכרה שגם השכר המעולה ביותר הוא רק "פרס" - מלשון פרוסה - לגבי העבודה עצמה (ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבה זוטא, רבה). (8) וראה ברבינו יונה. - ולכן מדייק "מורא שמים", כי "מורא" הוא יראה עילאה, משא"כ "יראה" הוא יראה תתאה (לקו"ת צו יג, ב). (9) סדור עס דא"ח עמ' קנא, ג. ושם, שיראה זו עולה על יראה עילאה כ"מעלת ויתרון האור על החושך ממש". (10) משיחת ש"פ פנחס תשל"ז - על פי רשימת השומעים בלבד. (11) אבות דר"נ פ"ה, ב. (12) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד.

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות באה"ק (פינחס בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ק)	5:50	5:54	8:37	8:40	9:17	9:19	10:28	10:29	13:22	13:22	19:44	19:40	20:13	20:09	19:21	20:20
חיפה (ק)	5:46	5:50	8:34	8:37	9:14	9:16	10:26	10:28	13:21	13:21	19:50	19:46	20:16	20:12	19:17	20:23
ירושלים (ק)	5:47	5:51	8:35	8:37	9:14	9:16	10:26	10:27	13:20	13:20	19:48	19:45	20:12	20:08	19:05	20:20
תל אביב (ק)	5:49	5:52	8:36	8:39	9:16	9:18	10:28	10:29	13:22	13:22	19:46	19:42	20:15	20:11	19:23	20:22
אוסטריה, וינה (ק)	5:16	5:23	8:02	8:09	9:06	9:10	10:26	10:28	13:39	13:40	20:45	20:38	21:27	21:18	20:22	21:35
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:30	7:25	9:17	9:16	9:56	9:54	10:48	10:46	12:57	12:57	17:25	17:30	17:54	17:58	17:11	18:10
אוקראינה, אודסה (ק)	5:25	5:32	8:13	8:19	9:12	9:15	10:30	10:33	13:42	13:41	20:42	20:35	21:21	21:13	20:18	21:29
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:51	4:58	7:37	7:44	8:41	8:44	10:00	10:03	13:14	13:13	20:19	20:12	21:00	20:52	19:55	21:09
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:00	5:07	7:46	7:53	8:51	8:55	10:11	10:13	13:25	13:25	20:32	20:25	21:13	21:05	20:08	21:22
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:18	5:26	8:00	8:09	9:13	9:17	10:34	10:36	13:51	13:51	21:04	20:57	21:49	21:39	20:40	21:58
אוקראינה, קייב (ק)	5:10	5:18	7:51	8:00	9:05	9:09	10:26	10:29	13:44	13:43	20:58	20:50	21:42	21:33	20:33	21:52
איטליה, מילאנו (ק)	5:55	6:01	8:43	8:49	9:40	9:43	10:58	11:00	14:08	14:07	21:07	21:00	21:42	21:35	20:43	21:50
אקוודור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:46	8:47	9:17	9:17	10:19	10:19	12:51	12:51	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:55	7:51	9:49	9:47	10:26	10:24	11:19	11:17	13:30	13:30	18:06	18:10	18:34	18:38	17:52	18:49
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:03	8:58	10:44	10:42	11:25	11:23	12:15	12:14	14:22	14:22	18:41	18:46	19:13	19:18	18:27	19:30
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:57	6:02	8:46	8:50	9:33	9:35	10:47	10:49	13:49	13:49	20:28	20:24	21:01	20:56	20:06	21:09
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:48	8:32	8:36	9:20	9:23	10:35	10:37	13:39	13:39	20:22	20:16	20:55	20:50	19:59	21:03
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:43	5:48	8:32	8:36	9:21	9:23	10:36	10:38	13:39	13:39	20:22	20:17	20:56	20:50	20:00	21:04
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:14	6:20	9:03	9:08	9:54	9:57	11:10	11:12	14:16	14:15	21:03	20:57	21:38	21:32	20:40	21:46
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:34	6:38	9:21	9:23	9:59	10:01	11:10	11:11	14:02	14:02	20:22	20:19	20:49	20:46	20:01	20:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:56	6:00	8:44	8:47	9:25	9:27	10:37	10:39	13:34	13:34	20:01	19:57	20:30	20:26	19:39	20:38
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:42	6:45	9:26	9:28	10:02	10:04	11:12	11:13	14:01	14:01	20:13	20:10	20:40	20:37	19:53	20:47
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:42	8:26	8:30	9:15	9:18	10:31	10:33	13:35	13:35	20:19	20:14	20:54	20:48	19:57	21:01
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:07	6:12	8:57	9:01	9:45	9:47	11:00	11:02	14:03	14:03	20:45	20:40	21:19	21:13	20:23	21:27
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:34	5:39	8:23	8:27	9:13	9:16	10:29	10:31	13:34	13:34	20:20	20:14	20:55	20:48	19:57	21:02
בוליביה, לה-פס (ח)	7:01	6:59	9:16	9:16	9:48	9:47	10:46	10:46	13:09	13:09	18:17	18:19	18:42	18:43	18:01	18:53
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:51	5:59	8:30	8:40	9:48	9:52	11:09	11:12	14:28	14:29	21:46	21:38	22:31	22:22	21:21	22:41
בלגיה, בריסל (ק)	5:53	6:01	8:33	8:42	9:49	9:53	11:10	11:13	14:28	14:29	21:44	21:36	22:29	22:20	21:20	22:39
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:47	6:44	8:55	8:54	9:28	9:27	10:24	10:24	12:43	12:43	17:44	17:47	18:05	18:08	17:28	18:18
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:33	6:31	8:42	8:42	9:15	9:14	10:12	10:11	12:31	12:31	17:29	17:31	17:55	17:57	17:13	18:07
בריטניה, לונדון (ק)	5:08	5:16	7:45	7:56	9:05	9:09	10:27	10:30	13:46	13:47	21:07	20:59	21:51	21:41	20:45	22:01
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:07	5:16	7:25	7:46	9:09	9:13	10:32	10:35	13:56	13:55	21:23	21:14	22:13	22:02	21:01	22:23
גרמניה, ברלין (ק)	5:09	5:18	7:40	7:54	9:09	9:13	10:31	10:34	13:53	13:53	21:17	21:09	22:04	21:53	20:52	22:14
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:39	5:47	8:21	8:30	9:33	9:37	10:54	10:57	14:11	14:11	21:24	21:16	22:08	21:59	21:00	22:17
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:52	6:50	8:57	8:56	9:31	9:30	10:27	10:26	12:44	12:44	17:42	17:45	18:02	18:04	17:27	18:14
הודו, מומבאי (ח)	6:11	6:13	8:53	8:54	9:26	9:27	10:34	10:34	13:18	13:18	19:18	19:16	19:44	19:42	18:59	19:52
הודו, פונה (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:23	9:24	10:30	10:31	13:14	13:14	19:14	19:12	19:39	19:37	18:54	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	5:08	5:15	7:55	8:01	8:57	9:00	10:16	10:18	13:28	13:29	20:32	20:25	21:12	21:04	20:08	21:21
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:46	4:51	7:35	7:39	8:24	8:27	9:40	9:41	12:44	12:44	19:27	19:22	20:02	19:56	19:05	20:09
יוון, אתונה (ק)	6:19	6:24	9:08	9:11	9:53	9:55	11:07	11:09	14:08	14:07	20:44	20:39	21:16	21:11	20:22	21:24
מולדובה, קישינב (ק)	5:30	5:37	8:18	8:24	9:19	9:22	10:37	10:40	13:49	13:49	20:51	20:44	21:31	21:23	20:28	21:39

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות באה"ק (פינחס בחו"ל) בערים שונות בעולם רלא

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:23	9:24	10:31	10:32	13:15	13:15	19:16	19:14	19:42	19:39	18:57	19:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:00	7:55	9:32	9:29	10:16	10:13	11:04	11:02	13:06	13:06	17:12	17:18	17:47	17:52	16:59	18:05
נפאל, קטמנדו (ח)	5:21	5:24	8:06	8:08	8:43	8:45	9:53	9:55	12:44	12:44	18:59	18:56	19:27	19:24	18:39	19:34
סין, בייג'ין (ח)	5:02	5:08	7:52	7:56	8:39	8:42	9:54	9:56	12:57	12:57	19:38	19:33	20:12	20:06	19:14	20:20
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	13:41	13:42	19:16	19:16	19:40	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	4:40	4:49	7:13	7:26	8:39	8:43	10:01	10:04	13:23	13:22	20:44	20:36	21:32	21:21	20:19	21:41
פרו, לימה (ח)	6:29	6:28	8:49	8:49	9:20	9:20	10:20	10:19	12:45	12:45	18:00	18:01	18:24	18:25	17:43	18:35
צרפת, ליון (ק)	6:11	6:18	8:59	9:05	9:57	10:00	11:15	11:17	14:25	14:25	21:23	21:16	22:01	21:54	20:59	22:09
צרפת, פריז (ק)	6:09	6:17	8:54	9:02	10:01	10:05	11:21	11:23	14:36	14:36	21:46	21:38	22:26	22:18	21:22	22:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:53	8:25	8:25	8:55	8:56	9:59	10:00	12:34	12:34	18:13	18:13	18:37	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:55	6:01	8:44	8:49	9:37	9:40	10:54	10:56	14:01	14:01	20:55	20:49	21:28	21:22	20:32	21:36
קנדה, מונטריאול (ק)	5:26	5:32	8:14	8:20	9:11	9:14	10:29	10:31	13:39	13:38	20:36	20:30	21:13	21:06	20:13	21:21
קפריסין, לרנקה (ק)	5:47	5:51	8:35	8:38	9:17	9:19	10:30	10:32	13:27	13:27	19:57	19:53	20:27	20:23	19:35	20:35
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:47	4:56	7:03	7:03	8:52	8:57	10:17	10:20	13:44	13:43	21:18	21:08	22:11	21:59	20:52	22:22
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:15	4:25	6:36	6:36	8:23	8:28	9:48	9:52	13:18	13:17	21:00	20:50	21:52	21:40	20:34	22:04
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	4:46	4:53	7:33	7:40	8:35	8:38	9:54	9:56	13:06	13:06	20:08	20:02	20:48	20:40	19:45	20:57
שווייץ, ציריך (ק)	5:50	5:57	8:37	8:44	9:39	9:43	10:58	11:00	14:11	14:10	21:18	21:12	21:54	21:46	20:55	22:02
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:00	6:01	8:38	8:39	9:10	9:11	10:16	10:17	12:57	12:57	18:49	18:48	19:14	19:12	18:30	19:22

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועותיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתִּיב לָחֵן וְלִחְסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שׁי **הלוי** בן חנה
וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר
ויוצאי חלציהם
צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**
שלום יצחק הלוי ומשפחתו
רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**
זבולון הלוי וזוגתו **רות**
חגית ובעלה **גבריאל סופייב**
שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**
אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**
יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו
לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00690
21/07/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

